

Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « oeuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

Copyright - © Bibliothèques Virtuelles Humanistes

M958

Godofridus Hittorpius, studiosis Salutem.

M in hisce mensibus hybernis, studiosi lectores, Aurelij Macrobij, illustris sane scriptoris, in Scipionis somnium commentarios, eiusdemq; Saturnalia denuo iam recognita & aucta, in lucem edere decreuissimus: uisum nobis est facturos esse uobis operæ pretium non mediocre, si eidem ex clasibus scriptoribus aliquem ueluti itineris comitem adiungeremus: reputantibus deinde nobis & diu quidem dubitantibus quemnam ex tanta copia seligeremus potissimum, unum e multis tandem, nempe A. Gellium, luculentis, profecto autorem, duximus esse longe commodissimū qui illi accederet, Noctes inquam huius Atticas: Idq; cum alijs nominibus multis, tum etiam ob id præcipue, q; hæ propter peculiarem sermonis munditiem, uerborumq; delectum & elegantiam, & multifariam & reconditarum rerū notitiam, uel in primis dignæ sint quæ in manibus uestris semper uersentur: Maxime uero, quod Macrobij Saturnalibus cum his uere Atticis bellarijs usq; adeo conueniat, ut aut eadem tractent, aut sane haud multū dissimilia: id quod alterum alteri conferentibus uobis oppidoquam facile patuerit. Quinetiam uidere licet, Macrobiū bonam Gellij partem de uerbo ad uerbum in sua conuiuia transulisse: ut uel hoc solo facile induci et persuaderi potuerimus, in toto scriptorum latinorum albo, qui Macrobio comes magis consentaneus ire posset, inueniri prorsus neminem. Adieci igitur huic animum, & eundem prælo destinauimus. Adhibiti sunt qui exemplaria conferrent, adhibiti qui castigarent, & Herculana claua, si qua forte offenderent, monstra cōficerent: studuimusq; pro uirili, ut si non omniuaq; absolutissimus, certe aliqua ex parte purgator in manus uestras prodiret: Quod quidem an affecuti simus, non ante quispiam uelimus iudicet, quā hanc nostram editionem cum alijs contulerit. Maximo autem adiumento nobis in hoc fuit uir humanitate iuxta insignis ac eruditione Arnoldus Vesaliens, cui ob hoc etiam præcipua quædam habenda est gratia, q; & græca, quæ passim mendosissima erant, uarijs in locis excussit, castigauit & re posuit. Deniq; ut in nullo uestris studijs non consuleremus, adieci igitur indicem, duplicem quidem illum: quem et ante nos ex Aldino codice mutuatum, Andreas Cratander chalcographus non indiligens, suæ editioni præfixerat: ueruntamen reddidimus eundem aliquid quanto copiosiorē, ut ex hoc quoq; lucri aliquid ad uos redundaret. Sed quid multis? Non pepercimus laboribus, non sumptibus, ut nitidius prodiret. Prodeunt igitur, quales quales sunt, Noctes Atticæ, sed haud dubie luculentæ: quas si quando, o studiosi, in manus uestras sumpseritis legeritisq; ita prorsus, mihi credite, afficietis mihi, ut plane non in tenebrosis noctibus, sed in illustrissima luce uersari uideamini: adeo nihil est infertum illis, quod aut nō sit uoluptati legere, aut cultui legisse, aut usui deniq; meminisse. Vestrum tandem erit sic has noctes euoluere, ut ingenia uestra reddantur cultiora eruditioraq;: Quod si aliquando factum cognouerimus, tum abunde nobis satisfactum arbitrabitur. Valete.

I N D E X

A Bdera Democriti oppidum	54	Aegyptiorum laus	112	Ambitiosus	89
Abluuium	159	Ακάλυφν	50	Ambiguum uerbum.	109
Abstemiæ mulieres	102.	Aelurus	199	Ambulacrum	2.
Absque præiudicio	17	Aemilius ad Pyrrhum	37.	Amici causa an delinquendū quandoq.	2
Academici	107.	Ἀμιμονίε.	144.	Amici comitas minoris erga maiore	115
Acca Larentia	66	Aenigma	117.	Amicis dissidentibus quid faciendū.	22
Accentus quorundam nominum	124	Aequilibrium	195	Ampliter.	19.
Acerbitas.	123	Aequor uentris	113	Amœnus.	76.
Acerbitudo	ibid.	Aerarij cura.	155.	Amorabundus	110
Acetum an congelascit	169.	Aeria Aegyptus	144	Amor ciuili & inopinabilis	114
Accipiter & chameleon	97.	Aerefulua	131.	Analogia.	30
Accipitret.	188	Aerufcator	84.	Anates Pontica	174
Accij uersus de genethliacis	140	Aeschylus	176	Androdus seruus Dacus, & leo	59
Accij responsio ad Pacuuium.	122	Aesopi apologus de castita	32.	Androgyni	86
Accius	177	Aetates tres	104	Anguis cum Scipione.	71
Achei ad pugnam taciti	8.	Aetnae montis conflagratio	171	Animaduersiones censoria	50
Achilles Romanus	22	Acrope	73	Animum excitari atque eubryari	8.
Achillis chlypeus.	144	Aeuitas	195	Animum alicuius ad inquirendum	
Acinum neutri generis	82	Affatim	147.	euerberare.	15
Acina ebriosa	ibidem.	Affecta res	43	Animal nullum sensu tactus aut gustus	
Acritas	123	Affectus & confectus	ibid.	caret.	75
Actiones uxoriae	86	Africanus & Tiberius Gracchus		Animalia parua imitanda	177.
Actio uerbum frequentatiuum.	86	amicissimi facti	118	Animum remittere	178.
Actuarie 103 Ad	76	Agentia uerba propatientibus	184	Anio	132
Ad amussim iudicium	4.	Ager Pontinus	88	Annales & historia.	61
Adagium quere in prouerb.		Ager Vaticanus	163.	Anneus Cornutus	119
Adesse & superesse.	14	Agere cum populo.	128	Annibal decē captiuos Romā misit	80
Ad extra	188.	Agon, certamen.	100	Annibalis crudelitas	19
Ad domum profequi	112.	Agrippæ unde	163	Annibalis exemplum.	55
Adfabre	76	Agrippa campus	143	Annibalis iocus ad Antiochum.	55
Adhaese loqui.	57	Ahenum	18	Annesus	40.
Adlegatus.	151	Aius deus unde	163	Annus ex quot mēsis, etate Home	42
Admirationem silentium parere.	54	Αἰσασικοί	7.	Annus. LXXIII. in senibus	148
Admodum	76	Albania. Albani	85.	Anneus Seneca leui futilliq; iudicio	114
Adnotamenta	165	Albus galerus.	98	Annus climactericus	ibidem
Adolescentes ad philosophiã hortatur		Alce meretrix.	50	Anuis in genituo	51.
Taurus.	67	Alcibiades abiecit tibiam	151	Anuli gestatio	96.
Adolescens nimis uctuste loquens repre		Alcibiades ad Socratem.	12.	Anomalia 30. Antia lex.	30.
henditur	7	Alea.	139.	Antigenidas tibicen.	151.
Adoptatio per prætorem.	61	Alexandria bibliotheca.	70	ἀντισέποντα argumenta	57. 92.
Adoptator Adoptiuus	61.	Alexandri continentia.	66.	Antiochus.	55
Adulterij lex iniqua	102.	Alexandri equus.	54	Antistita	131
Apprime Apprimum	76.	Alexander Aetolus	176.	Antonij Iuliani responsio	190
Apprimus Approbus	ibid.	Alexander quando natus	176.	Antonius Iulianus.	4
Appotus Approbe.	ibidem.	Alexandri mors	176.	Antropophagi	85
Assentior pro assentio	184.	Alexander Molossus	176	Aonia nunc Bœotia.	144
Aduerbia in im.	121.	Alexandri epistola	198.	Apathia	192
Aduerfa res.	72.	Algificus	ibid.	ἀπαθητῖα	26
Adulterio. Adulteritas.	158	Ale in exercitu	96	Apathie sectatores.	193
Aeacus	152	Alexis comœdia	50.	Appendices	4
Aedes sacrae nō oēs sunt templa	144	Alucolus	139	Aristoteles quando natus	176.
Aedepol muliebri iuramentum	167	Amaror	14.	Apelictes uentus	26
Aeditimus Aedituus	119.	Amata prima uirgo Vestalis	9.	Apiarium.	25.
Aedituentes	ibidem.	Ἀμυελάωνε	25.	Appionis historia.	59
Aediles & tribuni quo tempore	176	Ambagiosa coniectatio	140.	Appij Cæci filia.	95.
Aegles Croesi filius mutus.	57	Ambages fallaciœ.	140	Appius Claudus caudex	177

V O C A B U L A R I U M

Apices literarum	157	Arterias ad numerum moueri	39.	Balnea uirilia.	95			
Apluda	107	Arteria duplex	183.	Barba rasa à semibus.	26			
ἀποπυ	91	Arteria neutri generis	104.	Barbarismus	62 & 124.			
Aqua rigens, græce ὕδωρ κρύον	157	Articulatim	23.	Barbari mobiles.	152.			
Aqua niualis frugibus & arboribus scæci	Aruales	66	Aruales fræs.	99.	Barbarica astus	170.		
da, sed hoibus potu nimio insalubris	98	Arulador	159	Barbaror. cosue. ad tractad. aspug.	8. 9.			
Aque intercutis morbo arena calens li-	Aruspicum perfidia.	47	Babylonij quò obseruent dies	34				
berat.	189	Asculani.	147	Bassus Ventidius	147			
Aqua fontium, & fluiuiorum an conge-	Asselli Pessinuntij.	97	Beata uita uirtute fit	180.				
lentur	169.	Assentio Assentior	184	30 Bellaria.	126			
Aqlo. uentus. .26.	Aquor	165.	68 Bellum Senonicum	176				
Arbitrij libertatem defendit.	139	Asylum sani.	64.	Bellum & pugna	16.			
Arbitratus.	131	Assiduus ab assibus	161.	Bellum Peloponnesiacum	176.			
Arboretum.	Arbustum	166	Bellum Samnitum	177.				
Artera.	194	196	Bellum Punicum.	ibi.				
Archezilai uerbum	36	Astringor	30.	Bellum affectum	149			
Archelaus Mithrid. regis prefectus	145	Atabulus uentus	27	Belli homunculi.	126			
Archilochus Tullio Hostilio imperan-	Atypus	50.	Atq; aduer.	105	Atq; postq; ibid.	57		
te claruit	50.	Atq; atq; si gemina sit, auget	ibidem	Bibax	Bibosus	40		
Archite Tarentini simulacrum co-	97	Atque præfertim	ibidem.	Bibliotheca Alexandrie.	70			
lum ba.	20.	Atque & deque. coninunctiones	ibid.	Bibliothecam publicam quis primus in-	ibidem.			
Area palatina	118	Athenien. dierum obseruatio.	34	stituit.	ibidem.			
Areopagitarum iudicium	189	Assuerate.	75	Bibliotheca templi Traiani.	111			
Arena numero singulari.	189	Atreus tragœdia Pacuuij.	112	Bidentes oues	158			
Arifcon ex foemina mas, cui nomen	86	Atri dies 60	Atrium	157	Bina corda habentes	163.		
Ariscuse.	65.	Attilius regulus	27.	Attica & τῆ	144.	Bina tecora	ibidem.	
Argentum purum putum quid.	27.	Aures philosophiæ libris & disputatio	16.	Boætones	11	Boætonia comoedia.	35	
Argentifodine	98	nibus imbutæ.	16.	Boætonia Aonia dicitur	144	Boni uiri officium	109	
Argeos.	25	Auaritia 106	Auarus	95	Boreas uentus	26	Boristhenes	85
Argestes uentus, græci ἀργέστης	168.	Auaritia corp ^o hois quò effœminat	34	Boristhenes	85	Bosphorũ mare quò Cimeriũ dicitur	169	
Argutus & minutus doctor.	108.	Auaritia à sapientibus spreta.	ibid.	Botulus	159	Bouinator.	108	
Arguta manus	70	Auētinius mōs cur extra pomeriũ	127	188.	108	Βούτης	25.	
ἀργυρογχα.	62.	Auens.	188.	Breuilloquentia	14.	Brundisium portus	85.	
Argumenta fallaciosa & uisra.	198	Auerruncus	58.	Brutiani cum Romanis	94.	Bucephalus Alexandri equus	54	
Audaculus reprehensor.	168	Au particula	Aufero	46	Bucephalon oppidum.	ibidem.		
Argumentationum due species.	180.	Auditis nō auscultatis tanq; pharmaco-	180.	Buceta.	105	Bundus terminata nomina.	110.	
Argumentator	36.	polam .11.	Aufugio.	46	Cæcias uentus	27.		
Argutiola de congio	85	Augustus quo die natus.	148	Cæcilius	27 53 177	Cæcus.	46.	
Arietinum oraculum	163.	Augusti epistola ad Casarem.	ibid.	Cæcilius Sextus iurecōsultus	195 194	Cætero	195	
Arimaspi	151.	Augusti laus.	102	Cæterus	26	Caruleus color.	31.	
Arionis historia	30.	Aulus Albinus	108	Caduceum pacis signum.	54	Calari	104	
Ariolatio.	70	A. Posthumius Torquatus dictator	176	188.	104	Calabarrunculus.	159	
Aristarchus grammaticus	85.	Aulus Gellius quo tempore	194.	159	55.	Calces plantarum	151	
Aristagoras Histie familiaris	108	Aurigantes stelle	55.	38.	Calcitro equus	45		
Aristeas Proconnesius	49	Aurum coronarium	176.	127	Calcimentum	68		
Aristodemi dictum	176.	Aurum Tholosanum	127	34	Calculus Phaurorini philosophi de ge-			
Aristoxenus musicus.	123	Auspicia maiora.	127	34	aa	ij		
Aristotelis epistola.	42.	Auster uentus	26					
Aristotelis uerecundia	25	Autumo.	146.					
Aristoteles.	3.	Autumna tempestas	188.					
ἄρπυ	99.	ἄρπυ	159					
Arma cōtra patriã nō sumenda.	166	B	5.					
Arma numero singulari	61	Acchylides	64.					
Arrabo.	61	Bagrada.	45.					
Arrogatio.	61	Bailus	54.					
Arrogationis uerba	ibidem.	Balbus	34					
Artemisia cum Mausolo.	99.	Balneæ Sittæ						

I N D E X

athleticus.	137	138.	Cato Salomianus	129	Cis	120.
Caldonia.	159	159	Catonum familia	ibi.	Cispius mons	145
Caldor	98	98	Cato Uticensis	ibid.	Citra calendas.	120
Callimachus.	177	177	Catomium	159.	Ciuitates cum coniugio.	5.
Calorificus	169	169	Catulli laus	82	Ciuitas	182.
Callistratus orator	40	40	Catulli locus	70	Classes procincte	8.
C. Caesar	8	8	Caudices	54.	Classicus scriptor	190
C. Gracchus	95	95	Caudice	105	Claustrius	119
C. Gracchi fistula.	8.	8.	Cauerna	151	Cleopatra	27
C. Gracchi & Ciceronis collatio.	95.	95.	Cauillator, canicula & nimis ridicu-		Cientes	59
C. Mancinus	77.	77.	larius fuit	53.	Climactericus annus	143
C. Trebatius	68.	68.	Caurus uentus	26	Climacule	103
C. Fabritius imperator	10	10	Ceditij uirtus	37	Climacteres	39
C. Tarratia.	66	66	Ceditius Tribunus	37	Cludere multa uerba in paucissimas li-	
C. Tarratie honores	ibidem	ibidem	Celoces	105.	teras.	
Camelia	159	159	Censoriae animaduersiones	50.	Cn. Scius.	38
Candens	171	171	Censores	82	Cn. Martius Coriolanus	176
Cadens apte oratio	109	109	Centuriata comitia	116.	Cneus Fauus Annij filius	
Canescere pueros in Albania	85	85	Centusis	152.	adilis.	67.
Camabo.	166	166	Cepæ Pelusiotæ	200.	Cæli partes quatuor	26 17
Canalicule	171.	171.	Cephisia uilla	1.	Cælum singulariter	189
Cannensis pugna	61.	61.	Cephisia locus in agro Attico	183	Cælum liquide serenum.	25.
Caninum prandium.	137	137	Ce atim	121.	Cæna lauta.	148.
Cantator fidibus	165	165	Cerites tabule	162	Cæna secundum legem Liciniam.	29.
Canilena de Canide & Ceneo	85.	85.	Ceritii gratia apud Romanos.	ibi.	Cænarum sumptus	148
Caper coleatus, quem Theocritus ἐρύει	87	87	Ceremonie unde	48.	Cæsius color	31
Χεῖρ appellat	87	87	Ceremonie dialis	98	Cogo	24
Capite census	161	161	Cercyona	152.	Cognobilis	198
Capitium	159.	159.	Cercuri	105.	Cohibatur passue.	7.
Capillo passo	151	151	Cercius uentus qui & circius	27	Cohibibilis oratio & celer.	165
Captiones dialecticæ.	184	184	Certandum non esse cum inquinatissi-		Collicior	159
Captiosis interrogationibus non respõ-			mis hominibus.	67	Colonia	62.
dendum.	156	156	Cerua Sertorij, & astutia.	153.	Colores in oculis	30.
Captiui decem Romam missi	81	81	Cesellius Vindex reprehenditur	71	Color igneus, flammæ	ibi
Captiuos sub corona uenundari	75	75	Chameleontis natura	97.	Color sanguineus	ibi.
Capiti inscripta litera	170	170	Chaldei de stellarum motibus	137 138	Color croceus, aureus.	ibid.
Capulica	103	103	Charius ac pensus	116.	Color ostrinus.	ibid.
Carbil. Ruga primus fecit diuortium	46	46	Chilo Lacedæmonicus	2.	Columba lignea ab Archita	97.
Carendum tui	188	188	Chirodota uestis.	78	Colloquia interpretanda quod	ibid.
Carmentæ duæ	165.	165.	Cibus Pythagoreorum	49	Comœdiae Plauti quot.	35
Carneades.	177.	177.	Cibi diuersi in cœnis regijs	79	Comitia	189.
Carneades uiolenta dixit	79	79	Cibus puerorum	53.	Comitia calata	154
Carptores	188	188	Cicatricæ auersam nullam, aduersas		Comitia centuriata	ibid.
Cassita auis	32	32	quinque.	12.	Comitia curiata.	61
Cassij miser interitus	38.	38.	Ciceronis locus	11.	Comitialis morbus	173
Castoris iuramentum	107	107	Ciceronis error	148.	Cominius Gallis uerba dedit.	166
Castrense uerbum	165	165	Cicero quando natus	154.	Commutationes	ibidem.
Castrensis corona	55	55	Ciceromastix.	164	Communia uerba	150
Casus interrogandi	135	135	Cidarum	103	Comparatio ab ingenijs ad poma.	122
Casus patrius	91.	91.	Cimmerium mare congelatur.	169.	Commodum	17
Casus dandi	ibid.	ibid.	Cinctus.	98.	Comperendinationes	140.
Catamitus	78	78	Circuli. VII. in caelo.	39.	Competentia.	1.
Catastropium	103	103	Circuspecte & anxie considerare.	2.	Comprecationes deorum	152
Cateie	Cattæ	103	Circumspicientia	141	Compitalia	132
Cato Censorius	128	128	Circumspiciens.	88	Composite indutus	4.
M. Cato	177	177	Circumfedere oppidum.	10.	Compluria	23

V O C V M E T R E R V M

Compluries.	.23.	nuum.	34	Decurias	182	Dies patrio casu	91
Con prepositio.	24	Corpora apud Aegyptios ape-		Defendere.	84	Dies dij	ibid.
Concionem habere	128	riri.	96	Defamatisima uita.	141	Dic crastini	.102.
Concio.	182	Corporis proceritatis ratio ex		Dehonestamentum.	32.	Die quarto.	102
Concubitu in datiuo	.51.	Plutarcho.	.1.	Deiurium	.81	Die quinto	Diequinti
Cordalium	36	Corpus an sit uox.	60	Delicia in singu. numero	189	Diepristini	102.
Confiteor	150	Corpus hominis auaritia quo-		Delphinus amasius.	76	Dieperendini	ib.
Confricare	72	modo effœminat	34	Demades	108	Dienoni	.105.
Conijcere.	51	Corbitæ	.105.	Demetrius	155	Diespiter	58.
Connexum	159	Coruini qui	.88.	Demosthenes lana multa col-		Dies iusti	196
Conniuere	.65.	Crassus Mutianus quinq; pre		lum circumuoluit	.108.	Die proximi	105.
Conseruans	29	cipua dona habuit	10	Demosth. dictum de Laide	7	Diem diffindi.	141
Consermonabatur	.166.	Crasi gesta in Asia.	.10.	Demosthenis mūditi.	4	Diffinitio ex quibus	45
Consiliarij	180	Crates	30	Demost. ad Callistruū uenit	40	Digamma	145
Consignatissime	11	Creta Aeria	144.	Demostenes ad populum.	108	Digestio quomodo fiat	.72.
Consilius	49	Crepidæ.	131	Demost. uerbum & mors	176	Dignor passus.	192.
Consolor	150	Crepidarius	ibi.	Democritus Protagoram ad		Dij immortales dicuntur	24
Cōsuetudo domina uerborū	120	Crepidarium culcellum.	ibi.	philosophiam inuitat.	54	Dijouis	58
Consulto consilio.	25	Crepidule	ibid.	Democritus quo tempore	176	Diluxerit	34
Consules quando creari ex pla		Cretensiū mos in conferen-		Democritus philosophus se ex		Diluculare	32
be cepti	176	dis prelijs.	8	cecavit.	.99.	Dilucide.	8
Contagium	.118.	Crysalus.	187	De mocritus	177	Dimidiū	Dimidiatū
Contra ius & contra q̄ licet	3	Crispicans.		De more.	116	Dimidium plus toto	179
Contemplo	.184.	Critola Peripatetic⁹	97	Dentes in septem primis mensi		Diodorus cui Crono cogno-	
Controuersie genus qd̄ ἀπο-		Cræsi filius mutus	.56.	bus gignuntur	39	mentum	.109.
goy appellatur.	91	Ctesias historicus.	.85.	Dentes uallū eē uerborum	11	Diogenis Cynici dictum	24
Conuiuium ex quatuor rebus		Cubitum	39	Deo cui rem diuinam facere		Diogenes modesta dixit	.79.
constat.	.126.	Cultus Hortensii	.4.	oporteat non esse certū.	32	Diogenis responsio	185
Conuiuuarum numerus	125	Cultus Demosthenis	ibi.	Deorum nomina Roma.	58	Diogenes Critolaus	177
Conuiuales sermones	.126.	Cumprime	.165.	Depalmare	195	Diomedis & Glauci permu-	
Conuiuij dominus qualis	ibi.	Cuneus	96	Deprecor	69	tatio.	.27.
Copiantur	165	Cupediae literarum	.68.	Depudicare.	159	Dionysia gesticularia	5
Cordabina habentes	163	Cupediae ciborum	68	Deq; cōtraria signific. atq;	105	Dionysius Siciliae tyrānus	176
Cor masculino genere	.71.	Cupide	109	Derrepente	.75.	Dioxippus	172
Corinthus Ephyre	144	Cupressi quomodo serātur	41	Descendidi.	76	Disciplina rhetorica.	119
Coriolanus.	176	Cupressus masc. ge.		Despicatissimus.	47	Disciplina serua.	62
Cornelij Nepo. error	.154.	Cursim	.3.	Despicans & circūspiciens	88	Disciplinosus.	49
Cornelius sacerdos pugnam		Cursus lunaris	39	Detornare	87	Discumbo.	.44
Pharsalicam prædixit	154	Curiose explorare	.4.	Diagorastres filios habuit	41	Disiunctum	58
Cornucopiae	7	Curro cecurri.	77.	Diagora obitus	ibidem	Dispeffis	151
Cornutus Anneus	19	Curuamen.	138	Diatriba	16	Diuisse.	15
Corona plexa	179	Cyclops.	152	Diarium	61	Diuinatio in oratione	18
triumphalis		Cylindrus lapis	64.	Dialecticæ laus	159	Diuortium	177
ciuica		Aedali pennas	.66.	Dialecticæ captiones.	156	Diurnare	166
militaris uaria		Daphniæ	25	Dicendi generatua.	78	Doctus docte.	50
obsidionalis		Δαφνῶνες	25	Dictito.	86	Dolobella mulierem ream Athe	
graminea		Darius	170	Dicturum inimicos Cice.	6	'nas misit	.118.
Corona muralis	55.	Dius quartæ inflexionis.	51	Dido incesu seruo instas opi	88	Dolus	ibi.
castrensis		Datiuus quintæ.	90	Dierum obseruatio	34	Doloris natura	192
naualis		De prepositio	.69.	Dierum diuisio	ibid.	Doloris tolerantia.	.116.
oualis		Debitio & habitio gratiæ	4	Dies ciuilis.	35	(tur. 39) Domicitium Mimi	175.
myrtea		Decemuiri	196	Dies qbus Halcyones nidulan-		Domitius Isianus	182
oleagina.		Decima nomen Parcæ	42	Dies inominabilis	48	Dominatu in datiuo	51
Coronarium aurum.	ibidē.	Decretum	81.	Dies religiosi.	ib	Domus domus	ibid.
Coronati serui ueniebant.	75	Decreta naturæ.	116	Dies nefasti atri.	60	Draco legislator.	111
Corpus bene habitum & stre-		Decimus mēsis partus.	41	Dies Alliensis.	ibid.	Dulcioriloquus.	188

I N D E X

Duo & vicefimo.	54	Errare	162	Facundiosus.	49	Flaminis Dialis ceremonie	
Durities	166.	Erratica stella	138	Fallaciosa argumenta.	75.	multae	97, & deinceps.
Duritudo	ibi.	Errones	ibi.	Falsitestimonij poena	196.	Flamen Dialis	98.
E Blandita oratio	109	Error Cornelij Nepotis.	154	Fames Famij	91.	Flammigare	76.
Ebrietatis laus	146	Esse & erit	168.	Famis uis non tolerabilis	156	Flauisse capitolina	12.
Ebriosus	ibi.	Esculenta	172	Fames sustentanda	ibi.	Flauus color	31
Eculus	195.	Esito	86	Famosus.	49	Flores uini	107
Edictum templi Dianae Ephe-		Esuritio	156	Fascinare.	162	Flores olei	ibi.
siae	20	Esui & potui esse	45.	Fascinum	ibi	Florētē uino aīm laceſcētia	68
Eduicare	155	Etesiae uenti	27.	Fatum & necessitas	122	Fluctui in casu patrio	51
Effatus	127	Euathlus cū Protagora	57	Fatum	63	Flumina magna quae	59
Effertatus	195	Euclidis uersutia	67	Fatiscor.	165	Faecunditas.	162
Effutire	53	Eudoxus	176	Fauisse capitolinae	21	Faedifragi.	188
Egentissimus quisque oppor-		Euphorb ^o post Pythagoras	50	Fauces ad uestibulum	158.	Faemine in mares	86
tunissimus	161	Eunuchus	46.	Fauomius uentus	26	Foenrator Foenus	162.
Egregius an egregi in uoca-		Eupolidis uersus	11	Fautores	142	Foenror pro foenero	134.
tio.	145.	Euigilatus.	6	Febris quartanae laus	172	Foetus urſinus	170
Elegans.	106.	Euripidis laus	106	Febris rapida et quercera	195	Folia olearum uerti.	86
Eloquentia	11	Euripidē quinq; & septuagin-		Febriculosus morbus	195	Fontium & fluuiorum aque	
Elops Rhodius	79.	ta tragœdias scripsisse	167	Fecialis uerba.	157.	an congelantur	169.
Elucus	162	Euripidis genus & mors	152	Fecutinae grammaticae	130.	Forma uxoria.	58
Elutriare	159	Euripides	176	Fenestella error	154	Formidolosus	89
Eleusiniū certamen	152.	Eurus uentus	26	Ferie praecidanea.	47	Forum Traiani	135.
Empedocles	176	Euronotus	ibi.	Ferie uindemiales.	157	Fortescere	188.
Empedoclis carmen.	176	Exacta pecunia	151.	Ferie aethiae	91	Fortitudo	117.
Emplastrum	159	Exaduersum.	65	Ferrumen.	135	Forte quadam	161
Ennij natiuitas.	177	Exequiae	190	Ferre quid significet	12.	Fraces olei	107
Enses.	105	Ex diatriba Platonis.	185	Festinare & properare	162	Frameae	103
Ennius tricolor	174.	Exercitus lectione	6	Festui mendacij cōsiliū	ca-	Frater unde.	125
Ennianista	191.	Exertare linguam.	90.	pere.	15.	Frates aruales	66
Enimprofecto.	21.	Exortus & occasus mobilia et		Festus Posthumius.	195.	Frequentatiua uerba	86
Enucleate scripta	3	uaria sunt	26	Festucaria uis.	200.	Frequentamenta.	8.
Epicuri uerbu reprehēditur	21	Ex iure manu conserutum	200	Ficedula auis.	148	Fretum comœdia	36
Epicurus	177.	Expasum	151	Fidenates.	176	Fretu	130
Epicuri uoluptas	86	Expergere	67	Fides alieno ictu sonare.	86	Frigorificus	169
Epigrammata trium poetarū, C.		Explicauit.	6	Fidium natura	ibi.	Frons in acie	196
Neuij, Plauti, M. Pacuuij	15	Exq̄site et cōperte dicere	14	Fidus Optatus multi nominis		Frons uirilī genere	149
Epicteti dictum	25.	Expurgifico	71	grammaticus.	18	Frons tis	ibidem
Epictetus Roma discessit	150	Extergor	30.	Fides seruata.	96	Fruiscor.	165
Epitritos	185	Extrilidus	185	Fiere	188	Frustrari & frustratus.	179
Ephemeris	61	Exuig.	78.	Filius Annij adi. C. Flauius	67	Fuisse in potestate.	6.
Ephyre	144	F Abij interfecti	176	Figura Graeca	151	Fuisse in mentem	ibide.
Eques quadrupes.	181	F Q. Fabius ad Carthagi-		Figurarum genera duo	13	Fulius	15.
Eques pro equo.	ibi.	nenses	104	Figura quali L. Piso usus.	154.	Fumus	189.
Equites pedarij	43.	Fabij annales	54	Figura à fingendo	136	Fumare Aetnam	171.
Eques huberrimus & habitif-		Faba nociua	49	Filij quomodo alendi	113	Funis masc. & foemi. ge.	191
simus	55.	Fabis non esse usum Pytha-		Filij Iouis	152	Fur manifestus seruus.	194
Equitare	181.	goram.	49	Filij Neptuni	ibi	Furis nocturni poena	ibide.
Equus equitibus corpulentis		Fabritius Lucinus	48.	Filiorum in patres officium	17	Fur.	Furum
adimitur	82.	Fabritius ad Pyrrhum	37.	Filiorum & parentum inui-		Furius Camillus.	176
Equus strigosus	55.	Fabritius, cum Samnites aurū		cem officia.	18	Furta per lancem & licitū	112
Equus Alexandri	54	donarent, quid.	10.	Figurae geometricae	13.	Furta apud Lacedaemones	58
Equus Sciarus	38	Facies & facij in genituo	90	Finis hic & haec.	130	Furtum quid.	ibide.
Equus Diomedis	ibi.	Facies	136.	Finitimus unde	119	Furti se obligauit.	79
Equorum color	ibid	Facile & procliuiter	5.	Fistulae C. Grac. cōcionatoriae	8	Furius poeta.	184.
Errabundus	110	Facinus	118.	Flagitium & uitium	12.	Furum puniitio.	111.

V O C V M E T R E R V M

Furtum vindicatur,	79	Habeo curam uestri an uestrum	.198.	Homo explorata aure	6
Furtorum quæstiones cum lance, & li-		Habentem multa, multis egere.	.86.	Homines unoculi	.85.
cio	.161.	Halyones aues	39	Homines ueloces	ibi.
Furtum compertum & oblatum	112	Halyattes rex in prælium	8	Hominis definitio	.45.
Furfureum panem esitare	107.	Hallucinari.	.18.	Homines monomeri	.85.
Futilis philosophia quæ argutijs est ple-		Hamilcaris pronuntiatio	47	Hoies plumatiles nullo cibo utentes	ibi
na.	102	Ἐμᾶξ α quid.	25.	Homines canino capite.	ibide.
Futurum.	.6.	Harmodius	.84.	Honestum bonum.	.117.
Furiosus mutusue.	46	Harunce aliqua causa	156	Honera	18
G Allus gallice	.30.	Hasarubalis pronuntiatio.	47	Honos etiam malus	.118.
Gallicas, uerbum nouum.	.131.	Hasta	103	Honor senectæ habitus	23
Gallus Asinius.	164	Haste Martiæ motæ in templo	47	Honos maior, etati maiori haben-	
Gallus superbus	.88.	Hebdomada	39	us.	ibid.
Ganea	.84.	Hædus ex Ambracia.	79	Honustum.	18
Fuligo argutiarum & uerborum	.2.	Hegefiæ	85.	Hortensii cultus	4
Caudium ingens mortis causa	.41.	Hellanicæ etas.	.153.	Hortensii manus gesticulosa	4
Gauli.	103	Heluari	.18.	Hortensius Dionysia ac gesticulatrix di-	
Gestuose manus	4	Hellebori species	173	cebatur	5
Genethliaci qui.	140	Helius Melissus.	181	Hortensii dictum	ibi
Genitui & datui quartæ declinatio-		Helius Tubero	.14.	Hortor	150
nis.	51	Hemolios	.185.	Hospites	.59.
Genitiuus quintæ declinationis	90	Heracliti dictum	201	Hostia succidanea, præcidanea	47
Geometria triplex.	156.	Hercules	.99.	Hostiæ bidentes	158
Gesa	103	Herculis mensura.	1	Hostilius Mancinus.	50
Geseoretæ uel Geseoretæ	ibi.	Hermaphroditi.	86	Humanitas	.128.
Gignendite mpus	41	Hermundulus	.157.	Humana literæ	ibid.
Giluum uinum	.157.	Herodotus fabulator	36	Humanior.	ibid.
Gladiatorum nomina.	103	Herodoti etas.	153	Humani corporis mos adolescendi.	39
Glans Iberica	79	Herodotus de leonibus	124	Hyades	.125.
Glaucus. Glaucopis	31	Hersilia	.152.	I Acere	19
Glauci & Diomedis arma	27.	Hesiodus	178	Iactare	ib.
Globus	.27.	Hexametri uerjus	185	Iaculorum uocabula	103
Glossaria mortuaria	182	Hiatus uocalium.	82	Iapyx uentus	26
Gracchi oratio	.108.	Hierocles Stoicus uir sanctus & gra-		Ictus fortuitus	195
Gracchi parsimonia	.150.	uis.	.86.	Idæus præco Troianorum	154
Gratia	118	Higinus Maronis interpres.	.14.	Ignis urinam lacesat	187
Gratiosus	89	Hippigines	.103.	Ignarus	90
Gracilis stylus.	78	Hipparchus	176	Illatabile.	13
Grandem pecuniam demereri	7	Hippocrates	ibidem	Illatenus.	.164.
Gracilentum.	50	Hircosus.	114	Illaudatus quis.	19
Graphice ac scite	115	Histiæus	170	Imbellia	55
Grassator	.106.	Historias scribere arduum est.	.51.	Imparilitas	.139.
Gravitate officium	67	Historia.	61	Impeccabilis	.175.
Graviter simul & comiter.	18	Historia Metij Suffetij	196	Impendio loquacior, & promptior	.2.
Græci quomodo naues subeant	166	Homerus quid de Ulyse sentiat	.11.	Imperceptiora	159
Græca quomodo uertenda	.87.	Homeri patria	.40.	Impete pro impetu	.188.
Gryphos.	.2.	Homerus.	39	Impolitia.	50
Grues Mellicæ	79	Homeri Hesiodiq; etas.	39	Improspere	.87.
Gubernium	159	Homo aure surda ac iacenti	.6.	In prepositio	24
Gurdus	ibid.	Homo non bonæ rei	140	Inamabilis	.20.
Gustus ac tactus	186.	Homo quomodo in utero formetur	39	Inaurita.	175
Guttum	.169.	Homo morbo affectus au senio.	.194.	Inanes glorias flare.	.2.
Græci Historici	.85	Homo læna.	159	Inora	.175.
H .Litera	.18.	Homines in pueritia canescere in Alba -		Inauditiuncula	62
Habeo dicere.	.157.	nia.	85	Incentrationes.	.50.
Habet, uerbum.	.4.	Homines uoce effascinantæ.	ibid.	Incipia	52.

V O C V M E T R E R V M

Inchoare.	.18. Insolens uerbum atq; inauditum.	8 Iusurandum per Iouem lapideum.	14
Incontinentia	175 Insubidus	.190. Ius dicere	71
Incontinens, uel intemperans.	186 Insubide	2 Ius uocationis.	117.
Incoibilis	54 Insuper habere	15 Ius prehensionis	117
Inclinamenta.	49 Instare.	15 Ius proferendi pomerij	117
Inclutus	.24. Institutum Pythagoricum	4. Ius trium liberorum	43.
Incitabulum	.146. Intempestiue atq; insolite.	2 Ius sponsaliorum	46
Incredula	85 Interstitio.	201 Iustitia quid sit	63
Incuriose & abiecte positum	19 Instrumenta musica cur in castris.	.8. Iustitie imago	142
Incuria.	50 Interibi.	37 Iusurandum militum Romanorum	157
Inculpatisima uita.	140 Intentio	.157. Iustitium	103
Inculpatus	19 Intercise.	106 Iuuenta	104
Incruenta uictoria.	55 Interrogandi casus	.155. Iumentum.	196
Indofes	.82. Intercutia uitia.	125 ἰούσις	68
Indipisci animo ac recensere	165 Intercutibus adiectiuum	65 ἰούσις.	83
Indoctius rudiusq;	.116. Interpretor	.150. ἰούσις.	49
Induciae qua ratione dictae	.16. Internecinum morbi genus	.17. ἰούσις.	49
Industria	13 Intestabilis	66 I Abandria.	159
Induxit sefellit.	154 Intolerantia	175 Laberij arrogantia	173.
Industriae celeritas	96 Intra modum.	121 Laberij dictum	43.
Indigentia ex copia.	86 Intra oceanum.	120 Laberij poeta uersus	99.
Indigetem imortalem uocat Anchises Ae	Intra calendas.	120 Labeonis commentaria	9.
neam.	24 Intra montes.	121 Laboriosus.	89
Indignabundus	.190. Inualentia	.195. Lacedaemonij uicti	276
In ararios relatus	53 Inueterare	.14. Lacedaemoniorum mos	112
Inferiae.	189 Inuitare quenquam ut sedeat.	17 Lacedaemones cum tibijs in aciem	8.
Infelix	.24. Inuidiosus	.89. Lacerna	131
Inferae aues.	66 Inuolucris	32 Lac plurali numero caret	189.
Infestus unde.	89 Inuolucra	92 Lachrymae	18
Infra classem	78 Iouis filij prudentissimi	152 Lacerum membrum	46
Infortunitas	63 Irasci philosophum turpe	.17. Lacus Auernus	110.
Inflammanter.	94 Ira signa	ibi. Lactis uis	113
Ingeniosus.	49 Ira quid	ibid. Lelius Varronis praceptor	159
Ingenui.	62 Ire curriculo	169 λαγώσις	11.
Ingenij elegantia	106 Irroborare	.14. λαγώσις	ibide
Ingenij cultum capere.	.1. Isagoge	.159. Leena partus	124.
Ingenium ingurgitare.	146 Ischiadici.	50 Latibundus.	110
Inhumanus	24 Ifigonus	.85. Lais meretrix	7
Inimicitiae an in singulari	.189. Istrus fluuius.	95 Lana pro pilo	113
In im aduerbia.	121 Italia unde.	105 Lancea	103
Inijce	.52. Itare	.66. Lancea non latinum sed Hispanicum uer	
Iniuriam succensere alicui.	161 Italia armentosissima	.105. bum est.	155.
Iniuria factum itur.	97 ἰταλοί	ibid. Lapsare	10.
Iniuria	.89. Iudex pecunia uictus, capite punitur	141 Largior.	150
Iniurie poena.	194 Iudicis officium	189 Laudari frigide turpius quam	
Inlatebrare	165 Iudicia priuata.	ibi. uituperari	187
Inquies & labor uigiliarum.	190 Iudicij quoddam gen ^o diuinitio dicitur	18 Laudare est nominare	19
Inquinamentum	.20. Iulianus Hispanus rhetor	190 Lauor	30
Insanus.	24 Iulius Paulus	188 Lebadia oppidum.	116
Insecunda	183 Iumentum-	195 Lecti sotherici	115
Infectiones.	183 Iunior paruo.	.122. Legati Mileti	108
Insignite loqui	.69. Iupiter Olympius	.1. Leges sumptuariae	29
Insignitas iniurias	.94. Iupiter lapideus	14. Lex Solonis	22
Insignita labe corporis.	.9. Iupiter unde dicatur	59 Leges duodecim tabularum	194
Inscriptiones seu tituli librorum.	201 Iurisperiti	.140. Legitimi	119
Insilio.	52 Iusurandum.	80 Lembus	105

I N D E X

Legio cum militibus	.157.	Lictor.	.155.	Macedo philosophus	.125.
Leonides	37.	Licium	ibidem.	Machera.	103.
Leontes Ariolus.	36	Lignantur.	.165.	Magistratus maiores	127.
Leo & Androdeus seruus	59	Lignum alumine illitum non ardere	145	Magniloquentia	37.
Leo hospes hois, homo medicus leonis.	59	Linea quid.	.15	Maiores	127
Lepida in conuiuio querenda.	68.	Linguam recondendam Hestio.	11.	Maiora auspicia	ibidem.
Lepide designateq;.	19	Lingua infrenis	ibi.	Maiorum honor quondam	23.
Leporaria.	.25	Linguam exercitare	90.	Magnum uaticum	165.
Lepus unde.	15.	Lingua qualis esse debeat	11	Malaxare	159
Lepores habentes bina iecora	.165.	Linguaces	ib	Malitia.	.78.
Lepidus & Fuluius Flac. amici facti.	118	Lingula	.105.	Malitia summa miseria	178.
Lelius in Erotopognijs.	.29.	Lingua latina magis inops quam Grae-	30.	Mammofus	40.
Leſtrigonas	152	ca.	.31.	Mancipia sub corona uendebantur	175
Leuitia quid	32.	Lyntres	.105.	Mancipium morbosum uitio sumue	.45.
Leuitas	.77.	Literæ ad Pyrrhum	37.	Manciole	188
Leuis	ibidem	Literarum ordo	195.	Mandata an semper sint faciendâ.	10.
Leuare tempus	184.	Litucines	197	Manliana imperia aspera	10 90.
Leuatiore ac leuiore gelu duratur	169	Literator	158	Manlij Torquati historia	46
Leucas oppidum.	10	Litem contestari	57	Manilia meretrix	50
Leſus in iudices.	.140.	Lituus quid	.56.	Manuatus	159.
Lex.	19	Lituus auguralis	ib.	Manum conferere	.200.
Leges Sempronie	.94 195	Locutuli	.11.	Manubie & præda	135
Lex Aterina	105	Locuples	95.	M. Manlius	176.
Lex Lycurgi.	23	Locus Tullij pensitatus	4.	M. Cicero de iure ciuili	.14.
Lex Syllæ	30.	Longeuus	23	M. Cice. contemporanei	101.
Lex Licinia	148	Longe.	.105.	M. Cæſaris contemporanei	193
Lex Popilia	9	Loquacitas inanis culpatur	.11.	Marathonia pugna	176
Lex Papia.	ibid.	Loquacitas stulta.	ibid.	Mareplacide	105.
Lex Aemilia	.30.	Loquentia.	ibidem.	Mare Boſphoricum congelatur.	.169.
Lex Fannia	195.	Loqui ad populum	.128.	Mariti officium erga uxorem.	.12.
Lex Antia	30	Lorarij	95	Marspiter	58
Lex Iulia	30.	Lorea quid	102	M. Ca. quid de uita humana ſentiat	106.
Lex centumuiralium cauſarum.	.161.	Loricatus ſurculus	170	Marsius filius Circes	161.
Lex Aebutia	ibidem	Logiſtoricus	53.	Marsi populi uirulenti	ibid.
Lex Atinia	163.	Lucetius	58.	Maſſilia	.98.
Lex Talionis	195	L. Lilius poeta	177	Materfamilias	181.
Lex Stolonis	ibi.	Lucij Neratij petulantia	195.	Matrimus	9.
Lex Voconia	.78. 168.	Lucilius de oſtreis, echinis, muribus	199.	Matrona	ibi.
Lex Portia.	.94.	Lucilius de lege Fannia	129	Mature.	.96.
Lex Aufeia	.108.	Lucius Scipio Aſiaticus.	81	Maturare	ibid.
Lex decemuiralis.	.195.	L. Papyrius	.43.	Maturitas.	ibi.
Liberos alendos eſſe proprio lacte.	113	Lucius Sicinius Dentâ.	22.	Maturi fructus	ibi.
Liberi pro uno filio	22.	L. Torquatus	.5.	Mathematici	7
Liberalis	.167.	Ludibunda.	.110.	Maurus maurice	30.
Liberi patris artiſices qui.	197	Luteſcere.	.184.	Mauſolus	99
Libertini adoptari poſſunt	.62.	Luteus color.	31.	Mauſoli potio	100.
Libs uentus	.26.	Lufcioſus	46	Mauſoli ſepulchrum	ib.
Libra, & ſclibrâ	80	Lux orationis	94.	Mauſolus tragœdia	ibi.
Libriliſ	.196.	Luxuria in coenis	148.	Menæder quot tragœdias ſcripſerit	167
Libri Sibyllini	13	Luctari cum erummarũ uarietate.	27	Menander	27
Liburni quomodo naues ſuebant	166.	Luxuries luxurij.	91	Mecaſtor.	107.
Libros ad legendum quis primum dede-	.70.	Luna adoleſcente & deficiente que cre-	199	Mci	.199.
rit.	.70.	ſcant, & que tabeſcant.	199	Medius ſtylus	78
Librorum numerus à Ptolomæis conqui-	70.	Lysie orationes à Platonis quomodo dif-	19	Mediocris.	78
ſitus.	70.	ſerant.	19	Megarenſes Athenas intrare non aude-	
Licinius Imbrex.	132	M acedonia Emathia	.144	bant.	.67

V O C A B U L A R I U M

Mellaria	25	Morbosus.	.45	Necessarij	ibid.
Memordi	76	Morbus & vitium	.45	Negotia umbratica.	54.
Memnon nocticolor appellatus	188	Morbus cholicus	116	Nefasti dies	48.
Μελισση	.25	Morbus fonticus.	.195.	Neptuni filij	152
Melissus Helius	.181.	Moriens quando moreretur	68	Neptuni nomina	31.
Mendacium dicere.	109	Mors uiolenta.	.122.	Neque id quoque.	.166.
Mendacium à se diluere.	89	Mortem alicuius inhiare	28	Nequam	77.
Mendicimonium.	158	Mortalis.	136	Nequitia	ibi.
Menedemus Rhodius	123	Mortuaria glossaria.	81	Nequiter	155
Menippæ, seu Cynice Varronis saty -		Mortui præ gaudio.	.41.	Nerienes	132.
Menippus philosophus. 24 (re. 137		Mos antiquus senatorum	15	Nerij	ibi.
Mens uiri prudentis	135	Mos Apollinaris Sulpitij	.129.	Nerio Martis uis	ibidem
Mense secunda & bellaria	126	Mos antiquus.	141	Nero fortis.	ibi.
Mensis octauus.	43	Mulcedo.	190	Nerua.	86.
Mentiri	109	Mulier ueneficij rea.	118.	Neruularia comœdia.	36.
Mensancule.	103	Mulieres abstemiæ	.102.	Neruus	.96. 197.
Metellus de uxore ducenda.	5	Mulieres steriles	46	Nescis quid uesper serus uehat.	125
Metellus aduersus Manlium	67	Mulieribus non licuit iurare per Hercu -		Nescius	90.
Metæ trianguli	13	lem.	.107.	Nestor triseclisenex	188
Metius Suffetius	197	Mulicrosus	.48.	Neuuli in mammis	113
Metus	89	Multam dicere	105	Nicias	38
Mihi est nomen Iulium	154	Multam facere	.111.	Nidum migravit.	33
Milesiarum uirginum suspendium	149	Multicoria	ibid.	Nigidiane commentationes eui in mul -	
Militaris musicæ disciplina.	8.	Multiformia	ibid.	gus non exeant.	193.
Miles infrequens	157	Multiingua.	141.	Nigror	31
Militibus uenâ solui per ignominiam	95	Multijuga ac sinuosa questio	188	Nilus fluius	95
Militaria uocabula frons, subsidia, cune -		Multigrumis.	44.	Niobes filij.	199.
us, orbis, globus, forfices, serra, ala,		Mundus muliebris	184.	Nitescit	69.
turres.	69	Muneror pro munero.	.162.	Nivalis aqua potui pessima.	187.
Mille millia	12	Municeps	ibidem	Noctescere.	184.
Mille hominum occiditur.	ibid.	Municipium	.55.	Noctes Atticæ	2101
Milonis interitus.	151	Muralis corona	.79.	Nocticolorem	188
Mimi sententiæ lepidiores.	173	Muræna Tartesia.	.65.	Nola iugo.	81.
Minoa	152	Murices	102	Nolo	77.
Miscella et confusanea doctrina.	201	Murina	.24.	Nomina in ofus	.48. 89.
Miracula uaria	85	Mus philosophus:	81	Nomina in bundus.	110.
Misereri uestrum.	199	Musonij sapiens dictum.	29	Nomina non sunt positiua, sed natura -	
Mithridatis antidotus & mors.	174	Mutare.	140	lia.	95.
Mithridatem duarum & uiginti gentium		Muti magistri	56	Non peccare, & quare	119.
linguas percussisse.	ibi.	Mutus loquebatur	46	Nona.	42
Mœchimonium	158	Myops	103.	Nostri poenitet	199.
Mœnia	189	Myoparones.	103	Nostri misertus	ibi.
Modice	121	Nacuius in tragoedia Hestona	15.	Notationes temporum	175
Modus mutandi sententias	87	Neuij epigramma.	36	Note uocum.	124
Modificor	.1.	Neuius incarceratus scripsit comœ.	193.	Notus uentus	26
Modulandus	1.	Nanus.	161.	Notus cum ueteribus pensitare.	7.
Modus & spatium plantæ Herculis	ib.	Nasamones.	127	Notitium nouum.	65
Modificatio uerborum.	94	Nata res	122	Nouisimus	101.
Mos ingrediendi prelium ad tibicinum		Natura	.63.	Nouisime	ibid.
modulos à quibus.	9	Natura an morbos fecerit.	55.	Nubes atra fumat	171.
Modus medendi morsu serpentum.	77	Naualis corona.	103	Nuces Thasie.	79.
Modus A. Gellij inter studendum.	201	Nauium genera.	87	Nuclutæ.	103
Mole trusatiles.	36.	Nausicaa	91	Nudiusquartus	80.
Mons ex sale mero magnus	27	Neapolis	132	Nugalia.	63
Mons Auentinus.	127	Ne particula.	125	Nullum sine contrario contrarium	125.
Monometri.	85	Necessitas.	ibidem.	Numerus conuinarum	
		Necessitudo			

I N D E X

Numeri septenarij uis.	38.	Oscitatio in partu letalis.	45.	Peccatus peccatu.	130	Philosophi solo uerbo	174
Numina leua.	58.	Oscus ofce.	30.	Peccatum purgari	100	Philosophi ad fores diuini	67
Nummosus.	48.	Ostrea Tarentia.	79.	Peccatum sine tui iactura	130	Philosophus re & non nomi -	
Nuperrime.	65.	Oualis corona.	55.	Peccata tribus de causis puni -		ne exprobratur	132
vs. d. & c.	68.	Ouatia.	ibi.	untur.	68	Philosophus cur timet	186
O B.	51.	Ouis masculini generis.	105.	Pescunculus Chius	79	Phædon Elidensis	24
Obba.	159.	Oxiz.	103.	Peculatus.	81	Phæniceus color	31.
Obesus.	188.	P Abulatur.	165.	Pecunia exacte.	161	Phocion philosophus.	7
Obijces.	52.	Pacificatio.	72.	Pecunia mutatica.	196	Phrygia attagena	79
Oblitera gens.	188.	Pacificator.	141.	Pecunia data quibus modis		Fictatum.	159
Obnoxius.	79.	Pacuij epigramma.	15.	probetur	140	Pigitum	131
Obseruare curiosos.	24.	Pacuiuanum carmen.	140.	Pecunie praedatitia	52	Pignæi.	85
Obsidionalis corona.	55.	Pacuius.	122.	Pecuniarum	44	Pignus.	145
Obuia in equo uehēs uenit.	18.	Pactitia pugna.	16.	Pedaria sententia	ibi.	Pignoriscapio	77
Oceanus lune comes.	137.	Phalarica.	105.	Pedarij senatores	45	Pigneror pro ro	184
Otiosus à metu.	32.	Phaseli.	103.	Pelamis Chalcedonia.	79	Pilati serui uendebantur	75
Occurri.	77.	Phatista nō sunt uolūtatis.	186	Pellex, quasi πῶδα εἶ	46	Pilum	103
Oculi ludibundi.	36.	Pharmacopola.	11.	Pensitatores uerborum subti -		Piscine	25
Oculorum doloribus mos me -		Phauorinus memoriarum uete -		lisimi.	164	Pisistratus	70
dendi.	170.	rum exequentiſſimus.	97.	Pensiculate scripta	3.	Planipes, saltus	8
Odium Atheniensium.	67.	Palatum habere.	143.	Penetrabilis querimonia	93	Planum	15
Offendere.	84.	Palme natura.	36.	Peposci	76	Plato.	43
Officia filiorum in parentes.	20	Palma Aegyptia.	29.	Pepugi	ibi.	Platonis orationes & Lysie	19
Officiorum gradus.	58.	Paludamentum.	68.	Perama	159.	Platonis & Xenophontis amu -	
Officiorū obseruatio inter pa -		Pancratiaſta.	135.	Perdolitum est	90	latio.	142
tres & filios.	18.	Panis surfurus.	107.	Peregrinus philosophus	119	Plautia rogatio.	123.
Officia iudicis dubia.	141.	Papyrius Prætextatus.	15.	Perdices bina corda haben -		Plautius poeta.	36.
Officium senatus habēdi.	144.	Paradisus.	25.	tes.	163	Plautus in carceribus comæ -	
Officiosus.	49.	Parce que & unde.	42.	Perpensatio	17	dias scripsit	35.
Officia.	137	Parcere uitam.	16.	Periculis responsum.	3.	Plauti locus in Asinaria	16
Oleagina corona.	55.	Parcus unde.	44.	Periculum	118.	Plauti epigramma.	ibi.
Oleum cur sepe cōgelascit.	169.	Parentibus esse parendum.	20.	Per fuit familiaris	24	Plautus poeta	36.
Olympicum stadium.	1.	Pariendi tempus.	42.	Per incertum stolidior anua -		Plautinissimus	35
Olympias Alex. mater.	70	Parones.	103.	nior quid	180	Plauti laus.	80
Onesicritus.	85.	Parſimonia ueterum.	29.	Perpetuum	24	Plebs.	100
Onychinotegmine.	188.	Participo uitij.	2.	Perſa, & Perſes	72	Plebiscitum	100.
Operæ in foro.	140.	Partim hominum.	98.	Perſa Plauti comædia.	63	Pleides	38
Opica uerba	111	Partus quinq; puerorum	93.	Perſeus	24	Plinij laus	85
Opicus a. um.	26	Partus urſi.	170.	Persona unde	56	Plotium comædia.	27
Oppido quàm peritus.	76.	Paruitas.	79.	Pertentare	87	Plostrum	196
Opulſcere.	184.	Paſſis uelis & manibus.	151.	Pestilentia.	188	Pluradi numero carentia.	189
Orbis.	95.	Paſſiua pro actiuis.	184.	Petrorritum	155	Pluria.	63
Orationē in pectore, nō in ore		Paſſum.	102.	Philippides poeta	41	Plutarchus philosophus	16
nasci.	10.	Paſſum à pando.	151.	Philippus Macedo	32	Poete melici	26.
Oratio C. Gracchi in Pōpil.	109	Patanius.	151.	Philippi epla ad Arist.	84	Poete Græci	175
Orchius theſaurus.	15.	Patrimus ma.	9.	Philistion	172	Poetarum ſapientiſſimus	54
Ordo rogandi ſententias.	49.	Pater Saturnus, Ianus.	58.	Philolaus Pythagoricus	43	Poetica iā nullius honoris	106
Ordo literarum.	93	Pater, patronus.	59.	Philosophia guſtanda, non in -		Pœna falſi testimoniij	197.
Oreſtis corpus.	39.	Patrocinium.	ibi.	gurgitanda	60	Pœna indeprecabilis	10
Orioles.	103.	Patritij Megalenſes.	179.	Philosophandum eſt paucis	60	Pœna & multa.	74
Ornatu in datiuo.	51.	Paupertinus.	144.	Philosophus	53	Pœnitenda	17
Ornithones.	25.	Pauus e Samo.	79.	Philosophus solo habitu	84	Pœnitere	164.
Oropi uasatio.	79.	Pauimentum.	68.	Philosophus ſe iactans, repre -		Poli hiſtrionis hiſtoria	75
Orthium carmen.	164.	πῶδα.	192.	henditur.	2.	Poculenta	172
Oſcedo.	53.	πῶδα & γυα.	69.	Philosophū irasce turpe eē	17	Polycrata	41
Oſcitatio.	53.	πῶδα & γυα.	68.	Philosophi Roma pulſi	149	Polyhiſtor Appion	59

I N D E X

Polystephanus.	85.	Primam cutem ac sententiarum	Caput sine lingua pedas. sen. 43	Pugiones.	105.
Polyphontes rex.	73.	speciem eruere.	180.	Cum lance & licio euanes. 161.	Pugna Caesaris in Pharsalicis
Pomærium.	127.	Prior pueritia.	100.	Dimidium plus toto.	179.
Pompilius.	24.	Privilegium.	100.	Diomedis & Glauci permuta-	Pulueret.
Pontius Sammites.	16.	Priua.	100.	tio.	27.
Pontones.	103.	Pro aestimato captu solertia.	7.	Equus Seianus.	38.
Popina nulla.	150.	Probus probi.	30.	Haud cuius contingit Corin-	Pumiliones.
Populus.	100.	Problematum Arist. libri. 187.	thum petere.	7.	Punicus color.
Populabundus.	110.	Pro præpositio.	24. 106	Hoc noueram antequam Theo-	Puniædi causas duas Plato. 69.
Porca præcidanea.	47.	Procinctæ classes.	8.	gnis nasceretur.	5.
Porca Cereris sacra.	47.	Prodromi.	27.	Homo non bonæ rei.	140.
Portij Licinij uersus.	190.	Profata.	159.	Illotis pedibus.	7. 168.
Porcetra.	181.	Profanum.	24.	In lente unguentum.	136.
Positus, id est positio.	52.	Profestum.	24.	In puluere, incruentaq; uictio-	Putum.
Posthuma proles.	23.	Proficere.	24.	ria obuēnit.	55.
Posthumiana imperia.	10.	Proficisci.	24.	Inter os & offam.	128.
Post deinde.	73.	Profligare.	24.	Introite, nã & hic dii sunt. 201	Pseudo.
Postlimum iustum.	81.	Proferre.	24.	Iouem lapidem iurare.	14.
Post principia.	163.	Profugere.	24.	Loquere uerbis presentibus. 8.	Pygmaei. 85.
Postremissimus.	150.	Prognostici non sunt consulen-	Malum consilium cõsultori pes	Pyramides.	13.
Postuerta.	163.	di.	140.	simum.	47.
Poto.	30.	Proijcere.	52.	Maia ad se attrahens, ut cæcias	Pythagoras.
Potus an defluat in pulmo. 172.	172.	Proletarius.	161.	nubes.	27.
Potus sum, præteritum à potio. 30	30	Proloquium.	159.	Malui compilari q̄ uenire. 48.	Pythagorica disciplina. 7.
Prædeo.	30.	Prolubium.	164.	Musæ abscõdita nulli. rei. 137	Pythagorici pecunias in medi-
Prædium caninum.	157.	Promeraco.	12.	Muti magistri.	140.
Prædium abstemium.	ibi.	Promerçalia.	45.	Nihil cum fidibus graculo, ni-	Phæta 9.
Præxiteles.	128.	Pronuntiatio.	159.	hil cum amaricino sui. 202.	Phisicis.
Præ modum.	76.	Properare & festinare.	162.	Non emo tanti pœnitere.	7.
Præcisè dictum.	42.	Properatim.	121.	Oportet cõmodare amicis, sed	Phisicis.
Præcidanea hostiæ.	47.	Properere.	96.	usq; ad aras.	3.
Præcox præcocius.	76.	Proprium.	65.	Præmansum in os inferere. 45.	Phisicis.
Præficia.	81.	Proprie ac signate locuti sunt	Quod in pomis est, itidē aiunt	esse in ingenijs.	112.
Prædatitia pecunia.	52.	ueteres.	19.	Sæpetiam est olitor ualde op-	Quartum consul.
Præda.	134.	Propudiosa.	21.	portuna locutus.	19.
Prædes, & manubiæ.	81.	Propugnari oppidum.	83.	Rudius ac planius.	116.
Præfectus.	144.	Propulsare caloris incõmoda. 1	Succisua opera.	183.	Qua ratione contentio et emu-
Præiudicium.	17.	Prosa.	163.	Vir fugiēs & denuo pug. 176	latio oriatum.
Præerancide finitiones.	130.	Prosumia.	103.	Viua uox.	140.
Præmature.	69.	Protogoras insyncerus philoso-	Viue moribus præteritis.	8	Quasare.
Præmorfisse.	77.	phus.	54.	Proxime uiam.	151.
Prænestini populi.	162.	Protogoras et Euathli pact. 57	Prudens.	109.	Quem classicum, quem infra
Prænestini cur ex colonia i mu-	162.	Proteus.	119.	Prudentis consilium.	119.
Prænestini recessus.	106.	Protogenes.	155.	Prudentia indiserta magis eli-	gendã q̄ stulta loquacitas. 11
Præpetes loci.	66.	Prouidentia.	63.	P. Nigidij contemporanei. 93.	Quæ legenda in conuiuio. 126.
Præpetes aues.	65.	Prouidentia secundum Chrysis-	pum.	65.	Quæstor in ius uocari pot. 127
Præpetem portum.	85.	Præuolui & effundi in irã. 17.	PROVERBIA.		Quæstiones septiæ quæsitæ. 178
Præstabilis homo sapientiæ. 2.	2.	PROVERBIA.			Quercera.
Præsentaneum uenenum. 65.	65.	Accio idem quod Titio.	42.	Puerorū impubiū uictus.	53.
Præter propter.	19.	Alba linea.	106.	Puerperium.	113.
Præter naturam.	122.	Aurum Tolosanum.	38.	Pueri quo pacto i utero matris	ne si natus consul fieret. 144
Præter fatum.	122.	Argentanganam patitur.	108.	consistant.	163.
Prætextatus Papyrius.	15.	Asinus ad lyram.	42.	Pueritia.	104.
Præhensionem habere.	126.	Libere helleborum.	173.	Puerperij numerus.	93.
Prima fax.	178.				

VOCVM ET RERV M.

Quicquid est nomen tibi. 44.	Rogatio	.101.	Satis eloquentia sapientia pa-	Sensus quinq; 75	186
Quin particula. 172.	Rogare sententias.	49	rum.	.11. Sensus legum Solonis	22
Quinam magis idoneus 18	Romuli sobrietas	116	Sauium. Sauire 192	41 Sensus quorundam defectus	
Quinquatrus 26	Romanorum institutum dum		Suauitio.	179 in animalibus	75
Quinq; sensus 75.	pugnas ineunt	8.	Sauromatae	.85. Sententia ex Mimo digne	175
Quoad uiuet 82.	Romanorum laus in constituen-		Scari Cilices	79 Sentes	193
Quoad morietur ibid.	dis religionibus	32	Scaphae	103 Septentrio	26
Quot dentes in infante gignantur. 39	Romanorum mos in praenomi-		Scuola	.106. Septentrionarius uentus. ibid	
	nibus indendis.	.84.	Scibones	105. Septenarius numerus	38.
R Abula audaculus 147	Romanorum ritus in certamine.	8	Scimpodium Graecense	191 Sepulchrum	18
Radere barbam quando. 36	Rom. praemij atq; inuitamen-		Scipio Tib. Grac. filia dedit. 118	Sequestro aduerbium	201
Rapacitas nonnullorum Romanorum. 150	tis usi ad prole perreand. 23		Scipio Africanus 52 81	71. Sequor. Secta	185.
Rariter & non rare 30	Rom. praeferebant patres mul-		Scipionis Africani superioris	Sequester	201.
Raro ibid	torum liberorum ibidem.		continentia	.67. Serra	96.
Rasitare 36.	Ro. die a media nocte usq; ad		Scipionis & Gracchi reditio	Sermones conuiuij qui	126
Ratariae. 103.	media proxima computabat. 35		in gratiam	118 Serpens cuius corium longum	
Rectos cupressos 103	Rubidus color	31	Scipionis Africani mater ste-	pedes centum & uiginti	64
Recentatur .153.	Rubi	192.	nilis	70. Sertorij astutia	152.
Receptitius seruus .168.	Rufus color, & ruber	.30.	Scorpius	103. Sertorii militum fidelitas	ibi
Reciproca argumenta .57.	Rumigistri	103.	Scythe antropophagi	58. Sertorius	36.
Redhibito in seruis 46	Rustice loqui	124.	Scriptum facere	67 Seruus receptitius	168
Redhibere ibid	Rustici cuiuslibet prudentia. 192		Scriptu sese abdicare	67. Seruus pileatus	.75.
Reditiones in gratiam 118	Rutilus color	31.	Scripturim & uenerim	179 Seston, Posidonium	144
Refrigerare. 137	Rotundi numeri.	.177.	Scholicus	44 Sicinnista.	ibid.
Regiones caeli quatuor. 26	S abinus medicus. 42.		Scrophae & porcetra	181. Sicinnium	197.
Regulus Atilius 65	Sacellum	.68.	Scruta	41 Sicae.	.103.
Reuise ad me 137	Sacerdos Vestalis.	.98.	Scuaris	ibid. Sicinnius Dentatus	22
Rhetores expulsi 150	Sacerdotissa	ibid	Sculna	201. Sigillaria	18
Rhetori quid concessum .5.	Sacerdotes foeminas antistitas	antistitas	Laconica	.170. Sicilices	103
Rhodanus fluuius. .95.	non antistites	151	Seciderat	77 Sirpus	.117.
Rhodus ciuitas 155	Sacrificor pro co.	.184.	Secundae res	72. Significor pro o.	184.
Rhombica 103	Sallustij de Sertorio.	31	Scrupsulosa & anxia	202. Silentium	126
Religiosa delubra. 48.	Sallustij locus 11. 55.	.91.	Securim non securem	150. Silenta	188
Religiosus unde 48.	Sallustij defensio	51.	Sellularij quaestus	34. Sillus liber maledicentissimus	
Religione solui. 81.	Sallust. Ioris casus	.174.	Seleucus rex libros referendos	Timonis	.43.
Religio	Sallustij locus corruptus 199.		Seliceo	70 Syllogismus Epicuri	21.
Remunculi 103.	Saltem.	121	Selibra & libra	.188. Syllogismus.	
Remittere animum 178	Saltuatum	ibid.	Sempronij Gracchi & Scipio	81 Symbola Tauri quae	68
Remidens 120	Samnites ad Fabritium qd di-		nis Africani amicitia	Symposiacae quaestiuuncula.	68
Repudium cum uxore quis pri-	xerunt	.10	Sempronius Asellio	22. Sittines	197.
mus fecerit .46.	Sanctitas.	166.	Semiphalarica	103. Simulamentum	152.
Res inopinata 50.	Sanctimonia	166	Senatus	144. Sinuosa questio	141.
Res gestae .61	Sanctitudo	ibid	Senatusconsultum	182 Socrates patientiam quo pa-	
Rescire 126	Sandalarium	180	Senatusconsultum quibus in lo-	sto exercuit	17
Restare. 127.	Sanguen	37.	cis iure fieri potuerit	144. Socratis patientia	12
Respositio Accij ad Pacuuium. 122	Sanguinis dimissio	.96.	Senatus ordo	49 Soleae	131.
Retae. .111.	Sapiens cogi non potest.	116	Senatores pedarij	43. Sole occaso	165
Retanda flumina. ibid.	Sapiens an irasci debeat	16	Senatus in gentiuo	.51. Solonis tempora.	.175.
Retinetis. pprietatis i uerb. 101	Sapientem non peccaturum.	119	Senatus per quos habebatur	Solonis leges	111.
Retorridi 155	Sapientia filia usus et memo-		Senatus per quos habebatur	Solis aut lune defectus	52.
Ridibunda 110	ria.	124	Senectus semp honorata.	23. Soliferrae	103
Ridicularius 53.	Sarcinula	186.	Seniores a minoribus domum	Solitauisse	71
Robigus 47	Sarpedon.	.153.	ducebantur.	23 Solstitium & bruma	39
Roboraria 25.	Satyra Varronis inscriptio. 24.		Semibus .LXIII. annus gra-	Solitarium	123.
			nus	148. Solocisimus	6.

I N D E X

Solæcum	62.	Subsecundaria	202	Testamentum.	68.	Tuba.	56
Solidum	13	Subuades	161.	Testamētū per as et librā.	154.	Tullii locus in Verrem	120.
Sonus uiridior uegetiorq;	18.	Subreptum	168	Testor	150.	Tullii locus	ibid.
Somnus nimius in pueris.	53	Subsolanus	26.	Theffalia Hemonia.	144.	Tul. quo die et tpe natus.	154
Somniculosus	89	Sucule stelle	125	Theorematicum	10.	Tullius quot annos natus cum	
Sophocles senior Euripide.	176	Succidanea hostie	47.	Theognis	3.	primam causam egit. ibidē.	
Sors propofita gladiatori.	73	Succidia humane	134	Theodectes	100	Tullius et Demosthenes	154
Soterici lecti	115.	Succenturiare	148	Theopompus	ibidē.	Tunicarum usus quis	78.
Spadix color	38	31. Successum fortuna, experien-		Theophrastus	3.	Turpius frigide laudari quam	
Spari. Spate	103.	tiam laus sequitur	13	Theophrastus Lesbicus	123	grauiter uituperari.	187
Spartum	166	Suffercatus als suffractus	51	Thersites	11.	Turres	96.
Spectationes	58.	Suffragium	154	Thefaurus	22.	Turrim uel em	130.
Speculum ut imago	163.	Supereffe	14.	Thracia Sithon	144.	Turris lignea illita alumie.	145
Spepondi	77	Super rē quampiā tractare.	15	Thucydidis etas	153	Thuscus thufce.	30.
Species ab aspectu	136	Surgens quando surget	68.	Thracis cuiusdam fabula	192	Tyrus Sarrā.	144.
Speusippi libros Arist. emit.	43	Susq; deq; fero	159.	Tib. Sēpronius Gracchus	81	Tyro M. Tullij libertus	71.
Spicea corona.	66.	Susq; deq; habeo	ibidē.	Tibia ad isciadicos	50.	V acāter accumulauit et	
Sponsus et sponsa	46	Sycophantæ	140	Tibicen	ibid.	inaniter.	171.
Sponsalia	ibi.	Syrenes scopuli	159.	Tibia canere desitum	151.	Vades	161. (73)
Squalere	20	συνέχλω	108.	Tibijs usi sunt Lacedæmonij in	8	Vafra et fallaciofa argumenta	
Squidentem	ibidē	σπυδὲς ἑραδῆως	96.	prælio	8	Vagire	163.
Stadium Olympicum	1	T Abule qbus tēporibus		Timarch ^o accusatur ab Aefchi		Valeri in casu uocatio	135.
Staminaria Laberij	159	positæ fuerint	194	nc.	179.	Valetudo	118
Stata forma	58	Tactus ac gustus cum beluis		Timochares Ambraciensis	37.	Valere ab oculis	157
Statius nomen seruire	53	communes.	186.	Timō scriptor amarulētus	43	Valerii Aeditui uersus	190.
Stelle aurigantes	139.	Tacendi tempus	7	Timor sanguinē cōtrahit	188	Valeri ^o Coruinus quo tpe.	88
Stelle erronee siue erraticæ	36. 138.	Taciturnitatis utilitas	108.	Timore uenter effluit	187.	Vallum dentium	11.
Sternutatio	43.	Talentum Atticum	43.	Tingere helleboro sagittas qua	175	Vanus, mendax, infidus.	180.
Stitiffes, non stitiffes.	23	Talio	196	te.	177.	M. Varro quo tempore	139.
Stotici quidam	2.	Tangere	19.	L. Liuius	177.	Varronis uerba.	151
Stomachū hellebo. purgari	173	Tarentum oppidum	122	T. Castritius de Philippo	31	Varrōis præceptor Lælius	159
Stomachū abundus	169	Taradigemulo	188.	Tituli uarij operum.	201.	Vasum	132
Stolonis rogatio	198.	Tarquinius Superbus	23.	Toga	78	Vaticanus ager	163.
Stolidior	180.	Taurus philosophus	16.	Tolerantia Socra. cū uxore	12.	Ve particula	58. 157
Strigilis	41.	Tauri mos.	183.	Tollere pro corrigere ibidem.		Vectors	ibid.
Strigosus equus	108.	Tegmine onychino	188	Tolosanum	38.	Vestaculum	196
Stribiligo	62.	Telorum nomina	103	Torquatus 5 90	176	Vegrande	58
Strictim et cursim transgredi	3	Tēpestate maris cur quis pal-		Torquati pugna.	90	Vehiculum petrorritum	155.
Stuppa	166.	lescit	185.	Tractim	82	Vehemens	58. 157.
Stuppa cum lectica	93	Temetum	102	Tragule	103.	Vehere	19
Suada medulla	114.	Temere	109	Transgredi	104.	Vciouis simulacrum	58
Suaui loquens incunditas	ibid.	Temperantia Socratis	17	Transgressus	ibi	Velia oppidum	98
Suauidudo	113	Tempeftas	118.	Tres et treis	13.	Velinus portus	ibid.
Suauiditas	ibidem.	Templum	144.	Tria dicendi genera	78	Velitare	67.
Suetonij Tranquilli ludicra hi	86	Templum Pacis	62.	Tribuni	154.	Velitatim	121
floria-	86	Templum Dianæ Ephesie.	20	Tributa	ibid	Vena quid.	183
Sub præpositio.	52	Tempus pariendi	41	Tribuni cur ius uocandi non		Venam solui militibus	95.
Subsidium memoriæ	168.	Tempus coenadi Athenis	169	haberent	126	Veneror	150.
Subnixus animus	165.	Tenuiter	4	Tribus	182.	Veneficium mulieris indecus-	
Subsidia	96.	Terentius	177	Trinūmus comœdiæ gen ^o .	168	sum mansit.	118.
Subargutuli	155.	Terentius Scaurus	110	Trinoctium	35	Venenum	ibidem.
Subcisium tempus	183.	Terramotus	32	Triones	26	Ventidius Bassus	147.
Subijces	52	Tertium consul.	92	Triquetra	ibidē.	Ventorum nomina etiam gre-	
Sublustria uerba	134.	Tertio consul	ibidē.	Triticum an in plurali	189	ce.	26. 27.
Subnixus sui conscientia	52.	Tesserule	104	Triumphalis corona	55	Vero as quid.	179.
		Testamentorum genera	154	Tubicines	197	Verba communia.	150.

V O C V M E T R E R V M

Verba reciproca significatio- nis	89	Vestalis uirgo amata cur ap- pelletur	9.	Vigor & constantia mentis.	175	Vox an sit corpus	60
Verba sublestria	134	Vestibulum	197	Viris per Castorem iurare nõ licuit.	107	Vox unde constet	60.
Verba in im. ut scripserim, cu- ius temporis.		Vestimentum	68	Viri illustres quo tempore flo- ruerunt	175	Vrbes & urbeis	130.
Verba pöt. i uirgic capiēda	9	Vestitus indecorus	131	Vitiare & morbus	127	Vrforum partus informis.	170
Verba patiētia p agentib.	184	Vestri ac nostri	198.	Vitium & flagitium.	12	Vrtica piscis	50
Verba inciuilia.	95.	Vesticeps	61.	Vitiare ad Frontonem	30	Vsum in grammatica plus au- toritate ualere	120.
Verba humida & lapsantia	10	Vesperauerat	139	Vita beata	178	Vsurpata in delicijs	67
Verba in arrogatione	62	Veterator in literis	34.	Vita humana ferro similis	106	Vsuaria	45.
Verbum augurale.	66	Vetus	157	Vitiare & obtinere	127	Vsuscipio.	77.
Verbu uehemens Archelai.	136	Vexare uerbum leue.	19	Vitium & morbus	127	Vtor	150
Verbum omne ambiguum	109	Viator	115	Vitium & morbus	127	Vulcatius Sedigitus de poetis	
Verba noua à Laberio	159.	Via Laurentina	95	Vituperones	188	comicit	153
Verborum uolumina	92.	Viaticum	165	Viuaria	25	Vulnus	89
Verbosus	49	Vibices	94	Vlysses sapienti facundia præ ditus	11	Vulturinus uentus	26.
Verbis antiquissimis non uten- dum.	107	Victus puerorum	53	Vlciscendi ratio triplex	68	Vxor ducenda ne sit.	5.
Vereor	150	Vicitare	174.	Vlc.	120	Vxor utium aut ferendum, aut tollendum	12.
Vergiliæ	38	Vieta poma.	112	Vltra	ibi.	Vxorem in adulterio depre- hensam licebat occidere	102
Vergilij locus	105	Videndi ratio	60	Vmbri quãlo incipiebant di- em.	35	Vxoria forma	58
Verg. locus ex Geo. 14. .91. 181		Vinum edormiant	67	Vndarum motus uarius	35	Vxoria actiones	46.
Verg. loc. in I. Aeneid. 98. 87		Vinum exoticum	ibid.	Vndabundus.	35	Vep.	
Verg. locus in VI. Aeneid. 99.		Vinum Rhodium, Lesbium ib.	137	Vndito	86	Ves.	125
Vergilij secundus Aeneidos ui- ginti aureis emptus.	18.	Vinum eructum	107	Vocabula positiua nõ esse	95	Vpog βg.	
Vergilius parit uersus more ursino	170.	Vinum apud antiquos in con- uiujs quare	164.	Vocabula ancipitia	118	X Anthippe Socratis	
Veritum pudicum	150.	Vinum fomes ingenij	ibid.	Vocabulior sonus	130.	uxor.	12
Verruca eminēs locus.	77. 57	Vinum non congelari.	169.	Voculatio	155.	Xeniades philosophus	24.
Versus amatorij Platonis	192	Vinum album, nigrum	137	Vocatiuus casus secundæ de- clinationis noim in us	143	Xenophontis & Platonis ama- latio.	142.
Veruta	103	Vinum interdictum mulieri - bus cur	102	Vocum turba.	92.	Xerxes uictus à Themisto - cle.	176.
Versus Ennij quibus describit uirum nobilem	115	Vinosus	48	Voluptati aurium morigera - ri debet oratio	24.	Z Eno Stoicus.	177.
Versuū efficiendorū ratio	185	Vir bonus	109.	Voluptas Epicuri	86	Zephyrus uentus	26
Vesanus	58	Virescere	184.	Voluptas, dolor, duo mala ibi.		Zodiacus	38.
Vescum	158.	Virgo Vestalis cur capta dili- gitur.	9.	Voluptatem maximam Epicu- rus definiuit.	20	Zona plenæ argenti	150
Vestalis prima à Numa rege capta.	9	Virginis Vestalis capiēda modus.	9.	Voluptas medium	117		
				Voluptates duæ	186		

F I N I S.

E R R A T A,

Folio 1. uersu penultimo, flagrantissimo pp. Fol. 2. uer. 36. μη τῆς. ibidem notentur accentus. Fo-
lio 8. uersu 27. ὁ πρῶτος. Fol. 31. uer. 42. ὁ δὲ γῶν. Fol. 33. uer. 36. ἔσθῃ. Fol. 85. uer. penulti.
lege Casini puerum. Fol. 101. uer. 47. ῥοδῶσσορ. Fol. 105. uer. 26. intererit. Fol. 112. uer. 47.
ἠλ/βατο. Folio 115. uer. 15. quæ sitis. Fo. 134. uer. 15. ἐκτορε. Fo. 145. uer. ultimo, reduxit co-
pias. Folio 149. uer. 33. demortue. Ibidem, uer. 40. rhetoribus, de. Fo. 156. fac. 157. & deinde in sequenti
bus. Ibidem uer. 48. absurda. Fol. 172. uer. 35. ἀλλοτε μὲν τῆς. Fo. 174. uer. 31. ἔνευ. Fo. 185.
uer. antepenult. Ζεῖς. Fol. 187. uer. 3. τῆς ἀκοῆς.

ALTER INDEX, QVO

QVICQVID IN VNAQVAQVE RE LE-
stor que fierit, siue id ad grāmaticen, siue ad ali
as artes pertineat, inuenire q̄facillime queat.

Quæ ad philosophiam de natura, & di-
alecticam, & medicinam, atq; mathe-
maticam pertinent.

R atio proceritatis corporis Herculis ex Plutarcho.	1.
De tempore tacendi & dicendi à Pythagoricis.	7.
Non esse æquam reprehensionem Epicuri à Plutarcho de syllogismo.	21.
De Iapyge uento, & ceteris à Phauorino.	26.
De colorum generibus.	30. & 31.
De terræ motu.	32.
Quid obseruatum in undarum motibus, diuersis flantibus uentis.	33.
Principium diei & noctis.	34. & 35.
De ui & natura palmæ arboris.	36.
De ui septenarij numeri.	38. & 39.
Gaudio multos perijsse.	41.
Temporis uarietas in puerperijs mulierum.	41. 42.
De definitione quædam.	44. 45.
Incentiones tibiarum ischiadicis mederi.	50.
De moderanda uita impuberum puerorum.	53.
De argumentis reciprocis.	57.
Vox an sit corpus, an incorporea.	60.
De ui oculorum, atq; uidendi rationibus.	60.
Chrysippi responsio aduersus eos qui negauerunt prouidentiam.	63.
Item ab eodem de fato cum cõsiliij nostri arbitrio.	63. 64.
Quid de quorundam sensuum naturali defectione scripsit Aristoteles.	75.
De amore delphini in puerum.	76.
Certiores ictus ad superna q̄ ad inferna esse.	83.
De prodigijs barbarorum, & sceminis in mares uersis, & gentium miras esse uarietates.	83.
De conuersione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu sonantibus, brumali & solstitiali.	86.
Anno LXIII infortunio aliquo agi.	148.
De genere controuersie, quod dubium dicitur.	91.
Plinium Secundum Latuisse genus argumenti, quod ἀντιστροφος dicitur.	92.
Quid Aristotels de numero puerperij memoriæ mandauerit.	93.
Quæ maxima flumina ultra Romanū imperium.	95.
Nomina non positiua, sed naturalia esse.	95.
Cur anulus gestetur in sinistrae manus digito minimo proximo.	96.
Plinij Secundi portenta fabularum, & quæ in Democritum indigne confert de columbæ simulacro.	96. 97.
De ætate finibus, pueritiæ, iuuetæ, senectæ.	104.
De Pyrrhonibus philosophis, & eorum differentia ab Academicis.	106. 107.

Chrysippus omne uerbum ambiguum, Diodorus nullū dixit.	109.
Infantibus à matre lac præbendum.	111. 112.
Homerū & Herodot. diuersum dixisse de leonibus.	124.
Numerus conuiuiarum, & de mensis secundis, & bellarijs.	125.
Aduersus eos, qui ex motibus siderum fata hominum se dicturos pollicentur.	137. 138.
Scriptum esse lignū alumine oblitum non ardere.	145.
Iouis filij humanissimi, Neptuni crudelissimi à poetis traduntur.	152.
Syllogismum quibus uerbis Aristoteles defuierit.	153.
Reprehensio legis apud dialecticos percontandi, discernendiq;.	156.
Quo pacto fames possit tolerari, ab Erasistrato.	156.
ἄξιωμα quid significet, & quædam prima quæ in dialectica traduntur.	158.
Bina corda perdicis, & bina iecora lepores, quibus regionibus.	169.
Quædam de quibusdā geometriæ partibus cognitu pulcherrima.	169.
Cur oleum congelascit facile, uinum minus, acetum fere nunquam, aquæ fluuiorum & fontium duratur maxime, mare minime.	168.
De habitu & natura stomachi et fistule, q̄ τρεῖς ἔα δicitur, aduersus Erasistratum.	171.
De materijs infamibus quas Græci ἀδύσθη & ἀνόητος appellant, exercendi gratia disputatis etiam à philosophis.	172.
De natura hellebori candidi & nigri.	173.
Anates Ponticas uim habere detegendis uenenis, acq; Athridatis medicamento.	174.
Saturnalia ludicra agitare solitus Gellius quibus certaminibus, & sophismata, & anigmata oblectatoria.	178.
In febre arteria tangenda, & non uena. & quid utraq; quidq; pulsus.	185.
Diogenes philosophus quali talione usus, pertentatus à dialectico sophismatice.	104.
Cur repētino timore uenter effluat, & ignis urinam lae cessat.	187.
Ex Aristotele, niuis aqua potui pessima, & quod ex niue crystallus concreatur.	187.
Quod pudor sanguinem ad extra diffundit, timor contrahit.	187.
Herodis Attici de ui & natura doloris disputatio.	192.
De ijs quæ cū luna habēt cõsensum. i. ἰσὺ μὴ ἀδύσθη.	199.
Historia de Cræsi filio loquente.	36. 37.
Leonem hominem agnouisse.	59.
De serpente inuisitate longitudinis.	64.

Quæ ad philosophiam de moribus
attinent.

R eprehensio in iactantem se esse philosophum.	2.
An pro amicis delinquendum quandoq;.	2. 3.
De infami munditia Demosthenis.	4.
An recte Metellus Numidicus dixerit i oratione de uxore.	

QV AE AD MORES.

ribus ducendis.	5.	ditur.	100.
Dictum Demosthenis ad Laidem, non tanti emere poterit.	7.	De falsæ philosophiæ probri ex Platone.	101.102.
Reprehensio Phauorini in adolescentem prisce nimis loquentem.	7.	De mulierum ueterum uictu, & moribus, et de iure marito necandi uxorem adulteram.	102.
An rectius sit mandatum facere omnino, uel non.	9.10.	Quo pacto M. Cato Albinum Romanum græce scribentem reprehenderit.	108.
C. Fabritius quid ad Sannites dixerit, cum aurum donarent.	10.	De Demosthene rhetore cum legatis Mileti.	108.
Aduersus inanem loquacitatem.	10.11.	Qui petunt, qui negant, & qui tacent, omnes petunt & cupiunt in comitijs uel consilijs.	108.
Quanta cum animi æquitate Socrates tolerauerit uxoris ingenium.	11.	Sobria & pulcherrima Romuli responsio circa uini usum.	110.
Responsio Tauri philosophi, an sapiens irascatur.	16.	De furtis, & quod quidam poena, quidam premio dignos fures censebant.	111. 112.
Quo pacto Socrates patientiam exercuit.	17.	Anneus Seneca leui fuitq; iudicio fuit.	114.
Quæ ratio officiorum inter parentes & filios.	17.	De modo tolerandi dolores, secundum Stoicos.	116.117.
An semper patri obsequendum.	20.	Errare eos, qui fiducia latendi peccant.	119.
Lex Solonis utilis, etsi non uidetur.	22.	De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, de q; uerendum Aristotelis successorem eligentis.	123.
De uetere parsimonia, deq; antiquis legibus sumptuarijs.	29.	Sapientiam esse filiam usus & memoriæ.	124.
Apologus Aesopi non inutilis.	32.	Numerus conuiuiarum decens, & de secundis mensis.	125.
Cur Sallustius auaritiam non animum, sed corpus effeminare tradidit.	34.	De uestitu atq; calciatu non decoro.	131.
Deliciarum uitium, & mollietates oculorum & corporis ex probrata acerbe & festiuiter.	36.	Exprobratio Catonis contra philosophantes nomine, et non re.	132.
C. Fabritius Cornelium Rufinum inimicum cõsulem designauit.	48.	Homines ad cauendas iniurias semper intentos esse debere.	135.
Quæ Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora traderint.	49.	Manicatus uestes P. Africanus Sul. Gallo obiecit.	78.
De moderanda uita impuberum.	53.	Multâ filie P. Appij dictâ, quod locuta petulanter.	95.
Notæ & animaduersiones censoriæ.	53.	Elegantia apud antiquos de nitidior cultu, non de ingenio amceniore, & cultus nitidior uitio dabatur.	105.106.
Historia de Hostilio Mâcino, & Manilia meretrice.	50.	Dolabella proconsul ream ueneficij ac confitentem ad Areopagitas reiecit.	118.
De Africano superiore.	52.	Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.	118.
Initium Protagoræ ad philosophiæ literas aduendi.	54.	De officio iudicis.	140.141.
Annibal caullatus est apud Antiochum.	55.	Chrysippus quàm apte iustitiam pinxerit.	142.
Leonem Romæ hominem agnouisse.	59.	Plato non inuitiles uini inuitatiunculas in conuiujs censuit.	146.
De Antilio Regulo capto à Carthaginiensibus.	65.	Cenarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini.	148.
De Alexandro & Scipione memoratu digna.	66.	De admirando & uoluntario interitu uirginum Milesiarum.	149.
Philosophum non esse laudandum à nociferantibus, & in laudando gestientibus.	53.	Philosophi & rhetores Roma pulsi.	149.
Dictum Biantis de re uxoria.	57.	De parsimonia ac pudicitia Gracchi.	150.
Adhortatio ad philosophiam exemplo Euclidis.	67.	Aduersus eos, qui curant quæ ad luxuriam, & quæ ad philosophiam, omittunt.	151.
Quæ ad officium grauitatis & dignitatis ducant.	67.	De uita & moribus Euripidis, & morte.	152.
Quæ estiuuncule symposiace.	68.	Gravis sententia Musonij à M. Catone recepta.	155.
Puniendis peccatis tres rationes, quarum Plato duarum tantum meminit.	68.	Sententiæ ex Publij mimis selectæ.	173.
Quim se uere ab antiquis i fures uindicatum sit, et quid de seruato et commodato.	79.	Aduersus homines nequam, & impure philosophiã tractantes, duosq; uerba obseruanda omnium rerum longesalubria.	174.
Confutatio ex Euripide luxuriantis gule.	79.	Verba ex Symposio Platonis exercendi gratia in latinâ linguam uersa.	175.
De obseruantia iurisiurandi Romanorum.	80.	In perficienda uita beata quantum uirtus ualeat.	177.
Mentitus nomen & habitum philosophiæ, quibus uerbis notatus.	84.	Probatissimi hominis, sed infacundi sententiæ præfertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi & facundi.	178.
Epistola Philippi regis ad Aristotelem de Alexandro filio nato.	84.	Quid philosophus pallefcens tempestate maris respon-	
De genere & natura uoluptatis.	86.		
Qui multa habet, multis eget.	86.		
Democritus quæ causa se lumine oculorũ priuauerit.	99.		
Non purgari peccatum, cum aliorum exemplo præten-			

I N D E X

derit, et quod primi motus nō sunt nostrae p̄tatis. 185
Gustus & **tactus** fœdissima uoluptas, quia bestiarum sunt, ceterae ex tribus tantum hominum. 186
Turpius frigide laudari, q̄ acerbè uituperari. 187
Antonij Iuliani lepidissima responsio, & uersus amatorij ab eo in conuiuio dicti. 191
Plato iuuenis lufit amatorios uersus. 191
Artificū scenicorū studium probrosum, amoremq; inho- nestum esse, superq; ea re uerba Aristotelis. 197
Exēpla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis, ob libros auscultatorios editos. 198
Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimē manifesti mendacij. 119
Prudens rescriptio Olympiadis Alexandro. 123
An Xenophon & **Plato** insensu inter se fuerint. 142
Ventidius Bassus ignobilis, primus de Parthis trium- phauit. 147
Sertorius dux, quo astu ad milites barbaros usus. 152
Rhodij quibus uerbis Demetriū hostium ducē ab oppu- gnatione amouerunt, et de inelicta Ialysi imagine. 155
Mithri. regē duarū & XX. linguis gentiū locuti. 174
Sallustium in adulterio deprehensum. 174
Valerij Coruini nomen & historia. 88
Manlii Torquati pugna cum Gallo prouocatore. 90
Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris er- ga maiorem. 115

**Quae ad grāmaticam & rhetori-
cam attinent.**

DE uerbo mutato in oratione Cicerōis explora- tio tenuis. 4
Recte Cicero, rem praeſidio futurum dixit. 5
Reprehensio Phaurini in adolescentem nimis prisce lo- quentem. 7
Aduersus inanem loquacitatem. 10 & 11
Recte dictum, mille hominum occiditur. 12
L. Laelium praepceptorem reprehendit M. Varro: quod & ipse reprehendendus in etymologia furis. 12
De uocabulis geometriae graecis, & latine dictis. 15
De uersu Verg. ex eius codice, Sēſu torquetur amaror. 15
An latine dictum, superesse id quod defendit, & de uer- bo superesse. 14
Induciae quid sint à M. Varrone. 16
H. litera qua rōe antiq̄ quibusdā uocabulis imiserūt. 18
A. C. Basso gen̄ quoddā iudicij diuinationē appellari. 18
Inter Platonis & Lysiae orationem quid intersit. 19
Verg. defensio de uerbis ignauiter et abiecte, q̄b. usus. 19
Iniqua Plutarchi accusatio in Epicurum de quoddā uer- bo in definitione uoluptatis. 21
Fauisse capitolinae quid significet. 21
Liberos in multitudinis numero, etiam unum filium fi- liamue ueteres dixisse. 22
M. Cato stitisses dicit, non stetitisses. 23
Cesellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus in enarratione Vergilianae uersus. 23
De natura quarundā praepositionū ex M. Cicerone. 24
Rescire quid sit, & quae eius significatio. 25

Viuaria uulgo quae dicantur, & quid pro eo uocabulo à quibusdam dicatur. 25
In praedonum potestatem fuisse an eleganter dicatur. 6
Super eo sidere, qd' Graeci ἀμαξαρνος septentrionem uocant, ac de utriusq; uocabuli ratione et origine. 25
De Iapyge uento, & aliorum uentorum uocabulis à Pha- uorino. 26
Consultatio & dijudicatio locorum comediae Menan- dri, & Caecilij. 27
Quid Graeci ἀναλογίαι & ἀνωμαλίαι uocent. 30
De uocabulis & generibus colorum. 30
De Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus Philippum & Sertorium descripserunt. 31
De explorandis Plauti comedijs, quoniam promiscuae uerae & falsae in eius nomine inscriptae feruntur. 35
Bibosum à Nigidio & absurdo & nouo uocabulo. 40
Dimidium librum, uel dimidiā fabulam uitiose dici. 40
Parcus homo unde dicatur. 44
Penus quid, & uarie declinari. 44 & 45
Quid haec uocabula uelint, morbus & uitium, & an eunu- chus, & steriles mulieres reddi possint. 45
Verba ueteris senatusconsulti, hostiae succidanae, tem- pora praecidanae, & feriae praecidanae. 47
De accentibus quorundam nominum Punicorum. 47
Religiosus quid significet. 48
Defensa à culpa sententia, ex historia Sallustij. 50
De uocabulis quibusdam à Varrone, & Nigidio decli- natis contra consuetudinem. 51
De natura particularū, quae praepositae uerbis intēdi at- q; produci inſcite & barbare uidentur. 51
De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo incognitum est, & à uiris doctis uarie scriptum est. 54
Persona uocabuli interpretatio. 56
Defensio Vergilij ab accusatione Higini. 56
Alphenum iureconsul. in interpretatione ueterum uoca- bulorum errasse. 55
Adoptio & arrogatio quid sint, & quo pacto diffe- rant. 61
Solæcijmus quo pacto à latinis appellatur. 62
Pluria, compluria, & compluries latine dici. 82
Verg. imerito dānatus, qd' praepetes pēnas dixerit. 65
Testamentum & sacellum, qualia nomina. 68
Questiunculae symposiacae. ibidem
An e in uerbo quiesco producatur uel corripatur. 69
Deprecor uerbum bene à Catullo positum. 69
Historiae & annalium differentia. 61
De pudendo errore Cesellij. 71
Excusatio Marci Catonis aduersus Tullium Tyronem Ciceronis libertum. 72 73 74
An affatim prima acuta pronuntiandum, & de accentibus quarundam uocum. 76
Peposci, memordi, & pepigi, & cetera id genus ab an- tiquis. 77
Vsuscipio, & pignoris capio. 77
Leuitatem & nequitiam, non ea significatione esse, quae in uulgi sermionibus dicuntur. 77
M. Cato quē classicum, & quem infra clasē dicit. 78

E O R V M Q V A E A D G R A M M A T .

Tria dicendi genera, & de tribus oratoribus Romanis missis ab Atheniensibus.	78.	Ex Ennio, quale ingenium comitasque amici minoris erga maiores debeat esse, depingitur.	115.
Obnoxius quid significet, & de eius origine.	79.	Quod Graeci <i>enigma</i> , Latini <i>serpos</i> dixerunt.	117.
Vergilius ob iniuriam Nolanorum, posuit Ora, pro No- la, & de consonantia literarum.	81.	Quae dicuntur uocabula ancipitia.	118.
Quoad uiuet, & quoad morietur, ex contrarijs idem si- gnificare.	82.	Quod aeditimus uerbum latinum fuit.	119.
Offendere, & defendere, quid significant.	84.	Intra Calendas quid significet, utrum ante Calendas, an Calendis, an utrunque. Et de dictione <i>intra</i> , ex Marco Cicerone.	120. 121.
An frequentatiua in prima syllaba correpta, ut primiti- ua, pronuntianda sint.	86.	Saltem particula, quam uim habeat & originem.	121.
Quis modus conuertendi in graecas sententias uerba, et quae bene Vergilius ab Homero, & quae non.	87.	Celatim, uelitatim, saltuatim <i>Sistema</i> usus.	122.
Defensio Vergilij, quod aperte & pudice concubitum Veneris & Vulcani scripserit.	88.	An <i>fatū</i> & <i>natura</i> idem apud Ciceronem significant.	122.
De uerbis reciprocae significationis.	89.	An necessitudo & necessitas differant.	123.
Hec facies, huius facies, dicitur ab antiquis.	90.	Quod ueteres latini <i>πεσορσ</i> dixerunt. Item quod uocabulum Barbarissimi non usurpauerunt.	123. 124.
De genere controuersae, quod dubium dicitur.	91.	De <i>scuculis</i> & <i>hyadibus stellis</i> , quid Tullius Tyro scri- pserit.	125.
Tertio consul, an tertium dici oporteat.	92.	Sororis & fratris recta interpretatio.	125.
Contentio, & collatio locorum ex orationibus C. Grae- chi, & M. Catonis.	93.	Humanitas quid sit.	128.
Auarus, simplex an compositum uocabulum.	95.	Maiores ratio habita sonitus uocū, quam disciplinae gra- maticae.	130.
Quid mature, maturitas, maturare.	96.	Scripsisse eadem, qui diuersorum temporum fuerunt. Nam Plato Euripidi Sophoclis uersum ascribit.	128.
Præcox huius præcocis, & non præcoquis.	96.	Nerius seu Nerio quid importet.	132.
Cur partim hominum, id est pars hominum dicatur.	97.	Manubiae quid sint.	133. 134.
Iniuria mihi factum itur, quali ordine uerborum Cato dixerit.	97.	Facies quid sit.	136.
Vergilij errores in histo. Ro. in VI. <i>Encidos</i> .	98.	In Valeri nomine primam syllabam acuedam, de qua ratione scribendi.	143.
Rogatio, lex, priuilegium, plebiscitum, quid sit, & quo modo differunt.	100.	Versus quos Vergilius imitatus, Homeri ac Parthenij.	135.
Novissime & nouissimus M. Cicero cur uitarit.	101.	Quantum differat, cum multis mortalibus, & cum mul- tis hominibus.	136.
Diepriistini, diecrastini, diequarti, & diequinti ele- ganter dicitur.	102.	De libro familiaris cuiusdam, doctrinam, sed nullam de lectationem aut utilitatem habere, de quo uocabulis ur- bium immutatis.	143.
Telorum, iaculorum, nauiumque uocabula.	103.	An aufero, aufugio, autumo, eodem modo au particula fortiantur ex Cicerone.	146.
Sallustius in scite damnatus, quod transfratationem trans- gressum dixerit.	103.	Uerbum <i>psigo</i> a plerisque dici improprie in sciteque.	147.
Atque particula, plus quam completiuam habet uim.	104.	Erratum a Cicerone in secundo de gloria, de Heclore et Aiace.	148.
De origine uocabuli <i>terre Italiae</i> .	105.	Frontem masculino genere, a Cecilio poeta.	149.
Eloquētia apud antiquiores de mitiore cultu & uictu, & non de ingenio amoeniore dicebatur.	105.	Philosophi & rhetores olim Roma pulsati.	149.
Pro particula, quanta, qualis uel sit uarietas.	106.	De uerbis communibus utor, uereor, & alij.	150.
Quintus Ennius Euripidem emulatus.	106.	Figuram nouam orationis, a graecis Metellus Numidi- cus mutuatus est.	150.
Uerbis antiquis, desitis minime utendum.	107.	Passis uelis, passis manibus dixisse ueteres non a patior, sed a pando.	151.
Quo pacto M. Cato Romanum graece scribentem ac- cusat.	108.	Iouis filij humanissimi, Neptuni inhumanissimi a poetis traduntur.	152.
Differentia inter mentiri, & mendacium dicere.	109.	De etatibus historicorum nobilium.	153.
Quid Titus Castritius senserit de uerbis, & sententia quadam C. Gracchi.	109.	De comicis latinis iudicium Vulcatij Sedigiti.	153.
De ludibundo, & errabundo, et id genus uerborum pro- ductionibus.	110.	De uerbis nouis in C. Marij mimiambris inuentis.	153.
Graecorum quorundam uerborum difficillima in lin- guam latinam mutatio.	110.	Comitia calata, curiata, ceteriata, tributa quae sint.	154.
Quid significet, flumina retanda publice redempta ha- bent.	111.	Errasse Cor. Nepotem, cum dixit Ciceronem trium & ui- ginti annorum causam dixisse pro Sex. Roscio.	154.
Anneus Seneca leui futillique iudicio fuit, iudicans de En- nio, & M. Tullio.	114.	Quali figura orationis, & quae noua L. Pisonis usus.	154.
Lictoris uocabulum quae ratione conceptum & ortum.	115.	Uehiculum, quod petrorritum dicitur, cuius linguae uo- cabulum sit.	155.

EORVM QVAE AD MORES VETERVM,

- Vestibulum quid significet, & eius uocabuli origo. 157
 Hostiae quae bidentes dicuntur, quid sint. 158
 Quibus uerbis Laberius usus, quae an sint Latina, quae
 solet. 159.
 ἀξιωμα quid significet, & quaedam alia ad dialecticā
 pertinentia. 159.
 Susq; deq; in libris antiquorum quid significet. 160.
 Proletarij & Capitecensi quid sint, quid item sit in duo
 decim tabulis asiduus, & eius uocabuli origo. 160.
 Cloatius Verrius quaedam ad originem graecae linguae
 redegit, aut commode aut absurde. 161. 162.
 Quid municipium, & quid à colonia differat, & quid
 sint municipes. 162.
 Properare & festinare differre ex M. Catone. 162.
 Agrippas à partu aegro appellatos, & de ijs deabus,
 quae uocantur Prosa & Postueta. 163.
 Quae ratio uocabuli agri Vaticanī. 163.
 Aduersus inique accusantes M. Ciceronem in oratione
 pro M. Caelio. 164.
 Verba ex Claudio annotata. 165. 166.
 De sparto interpretatio M. Varronis ex Homeri uersu
 contra uulgariam opinionem. 166.
 Menander & Euripides ab ignobilioribus poetis quan
 doque superati. 167.
 Nō esse uerum, M. Ciceronem in libro de amicitia usum
 uitioso argumento, dubio pro confesso. 167.
 Quid seruus receptitius. 168.
 An de praeterito, uel futuro caueant haec uerba legis, qđ
 subreptum erit, eius rei aeterna auctoritas esto. 168.
 Vergilius in describendo Aetnae incendia, Pindarū imi
 tatus est. 170. 171.
 Quin particula, quot quantasq; uarietas significatio
 nis habeat. 172.
 Sallustij uerbis, perincertum stolidior an uanior, illius
 quidam, quod sese tantum Sallustium intelligere ia
 ctabat. 180.
 Q. Ennius, quadrupes eques, & nō equus dixit. 180. 181.
 Matronam, & matrem familiās non differre, ut Helius
 Melissus scripsit. 181. 182.
 Concio quot significaciones capiat, & quem in modum
 Phauorinus tractauerit intempestiuum, de ambigui
 tatibus uerborum querentem. 182.
 Similiter cadentia esse puerilia, & non ornamenta ora
 tionis. 182.
 Infecunda apud Marcum Catonem quid, & an infe
 quenda. 183.
 Vena, arteria, pulsus, quid sint. 183.
 Verba ex carminibus Furij Antiatī, infcite à Cefellio
 Vindice reprehensa. 184.
 Morem ueteribus fuisse, uerba patiendi mutare in agē
 di modum. 184.
 Numerus hemiolios & epitritos quid sit. 185.
 Quod M. Varro in herois uersibus obseruauerit rem ni
 mis anxie obseruationis. 185.
 Turpius frigide laudari quam acerbè uituperari. 187.
 Obsum quid, & quaedam prisca uocabula. 189.
 An arena, coelum, triticum pluralia inueniantur, & an
 inimicitiae, quadrigae in singulari. 188. 189.
 Praeter propter, & si in usu uulgi, tamen ab Ennio di
 cta. 191.
 Plato admodū iuuenis amatorios lusit uersus. 192.
 Antonii Iuliani lepidissima responsio, & uersus amato
 ri ab eo dicti in conuiuio. 190.
 Quos pumiliones, graece πύμλιον dici. 193.
 Siticinum uocabulum quid significet in M. Catonis ora
 tione. 197.
 Quā ob causam Sicinistas nebuloso nomine dixerit Lu
 cius Accius. 197.
 An rectius, habeo curā uestri, an uestrū dicatur. 198. 199.
 Quam diuersae sententiae Graecorum super numero filio
 rum Niobae. 199.
 Quibus uerbis delectari solitus sit Anton. Iulianus. 200.
 Quid uocabulum, iure manu confectum significet. 200.
 Quid sit sculna apud M. Varronem. 201.
 Quae ad mores ueterum & histori
 am pertinent.
 Tibijs in bello usos antiquos. 8.
 De conditione uirginis Vestalis. 9.
 Caius Fabritius quid ad Samnites dixerit, cum aurum
 darent. 10.
 De libris Sibyllinis, & Tarquinio rege. 13.
 Papyrius Praetextatus quis fuerit, & causa cognomen
 ti. 15.
 Tria epigrammata trium ueterum poetarum. 15. 16.
 De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna. 22.
 Honores senectae habiti & ad patres & ad maritos. 23.
 Phaedon Socraticus seruus, & alii. 24.
 Non esse compertum, cui deo rem diuinam fieri oportet
 at, cum terra moueatur uiribus. 32.
 Quod P. Africano, & aliis nobilibus ante senectā bar
 bam radere patrii moris fuit. 36.
 De Q. Ceditio æquiparato Spartano. 37.
 Literae consulum Romanorum ad Pyrrhum regem. 37.
 De etate Hesiodi, & Homeri. 39.
 Demosthenes dimisso Platone, sectatus ē Callistratū. 40.
 Plato & Aristoteles mercati sunt libros pretiis maxi
 mis. 43.
 Nulle uxoriae actiones ante Carbilianū diuortium. 46.
 De more ueterum sponsaliorum, ex Ser. Sulpitio. 46.
 Historia de perfidia Hetruscorum aruspicum. 47.
 De ordine rogandarum sententiarum, iurgiorumq; in
 scena C. Caesaris, & M. Catonis. 48.
 Quae Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradi
 derint. 49.
 Notae et animaduersiones censoriae. 50.
 Historia de Hostil. Mancino, et Manulia meretricis. 50.
 De Africano superiore, ex annalibus desumpta. 52.
 De seueritate censoriae notae. 53.
 De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur. 54.
 Quae causa, qđ qđ imitū Protogorae phiam ad eū. 54.
 Annibal Paenus caecillatus est Antiochum regem. 55.

V O C V M E T R E R V M.

De coronis uarijs, & que unaquaque.	55.	nifesti mendacii.	119.
Historia de Croxi filio.	56. 57	Colloquium Pacuui & Accii poetarum.	122.
De nominibus decorum populi Romani.	58.	Olympiadis rescriptio prudēs ac comis ad Alexandrū filium.	123.
Leonem Romę hominem agnouisse.	59.	Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere.	126.
De officiorum ordine & gradu populi Romani.	58.	Aediles, et quęstores populi Romani ius ad prætorem à priuato posse uocari, ex M. Varrone.	127.
Cur dies primi post Calendas, Nonas, Idus, atri, quar- tus ante eas religiosus habeatur.	60.	Qui sint magistratus maiores & minores.	127.
Historia & annalium differentia.	61.	Aliud est loqui ad populum, aliud cum populo agere, et qui magistratus à quibus auocent comitiatum.	128.
De serpente inusitata longitudinis.	64.	De genere atque nominibus Portiæ familie.	129.
Attilius Regulus à Carthaginiensibus captus.	65.	Comprecationes, quę ritu Romano fiunt diis.	132.
De Acca Larentia, Caia Tarratia, deq; origine sacer- dotij fratrum Arualium.	66.	De officio iudicis.	140.
De Alexandro & Scipione digna memoratu.	66.	An Zenophō et Plato æmuli et isensi inter se fuerit.	142.
Cn. Flauij edilis curulis egregium factum.	67	M. Varro ad Cn. Pompeium de officio senatus habendi commentarium dedit.	144.
Quis primus edidit libros, & quantus numerus Athe- nis fuerit librorum.	70.	An præfectus latinarum causa creatus, ius conuocandi senatus, consulendiq; habeat.	145.
Admiranda de P. Scipione Africano superiore.	70.	Diuus Augustus in epistola ad Caium filium, letatur se annum euasisse, quo senes infortunio agi solent.	148.
Cur serui pileati uenundati, & que mancipia sub coro- na more maiorū uenerint, & qd sit, sub corona.	75.	Nouum genus interitus Milonis Crotoniensis.	151.
Historia de Polo histrione dolorem imitante.	75	Cur nobiles Atheniensium tibiis canere desierunt.	151.
De amore delphini in puerum.	76	Pugna Casaris in Pharsalia à Cornelio sacerdote nunti- ata Patauii.	151
Manicatas uestes P. Africanus Sul. Gallo obiecit.	78.	Euripidis uita, mores, & interitus.	152.
Quam seuerē infures apud antiquos uindicatum sit, & de seruato, & commodato.	79	Historia de Sertorio duce, & eius astu, quo est ad mili- tes Barbaros usus.	152.
Obseruantiã iurijurandi apud Romanos, & de legatis ab Annibale de iurio accepto Romam missis.	80.	De etatibus historicorum nobilium.	153
Historia de Tiberio Sempronio Graccho tri. pleb.	81.	Errasse Cor. Nepotem, qui dixit Cicronem XXIII. an- norum, causam dixisse pro Sex. Roscio.	154.
Equos à cęforibus, pinguis equitibus demptos, & an fuerit ignominia, an non.	82.	Rhodii quibus uerbis Demetrium hostium ducē ab op- pugnatione amouerunt.	155.
Valerij Coruini nomen & historia.	88.	Quo ritu popul. Roman. fecialis bellum indicere solitus sit, & multa de militibus.	157.
Manlij Torquati pugna cum Gallo pronocatore picta, postquam descripta à Quadrigario.	90.	Hostiæ bidentes dictæ, quid sint.	158.
Multa filie P. Appij, quod petulenter locuta.	95.	De Psyllorum interitu, ex Herodoto.	161.
Inter militares ignominias fuisse sanguinis emissionem, & que huius causa.	95.	Super fidicine Arione ex historia Herodoti.	163.
Acies Romana quibus modis, & quo habitu instrui so- lita sit, queq; earum instructionum sint uocabu.	96.	De literis claudestinis C. Casaris, & aliorum.	168.
Cur anulus in eo digito qui est in manu sinistra minimo proximus, portetur.	96.	Mithridatem regem uigintiuarum gentium linguis lo- cutum.	174.
De flaminis dialis ceremonijs, & uirginum Vestæ iura- mento.	97. 98.	Sallustium in adulterio deprehensum.	174.
Historia de Artemisia, et de certamine apud Mausoli se- pulchrum.	99.	Quibus temporibus post Romam conditam Græci Ro- maniq; illustres floruerunt.	175.
Historia de populo Romano & Punico, & quod æmu- li fuerunt pari uigore.	104.	Contemporaneos fuisse Casari & Cicroni, M. Varro- nem, & P. Nigidium, cuius commentaria ob obscu- ritatem non exeunt in uulgu.	193.
De suprema multa, & minima, & lege Aterina, & de ratione uocabuli Italiæ.	105.	Probatissimi, sed infæundi sententiæ præfertur à Lace- dæmoniis sententiæ improbi, sed facundi.	179.
Elegantiã apud antiquos de nitidiore cultu & uictu, quodq; idem uitio dabatur.	105.	Disputatio Sex. Ceciliij iureconsulti, & Phaurini phi- losophi de legibus duodecim tabularum.	194.
Mulieres Romanę per Hercule, uiri per Castorem non iurauerunt.	107.		
Dolobella proconsul ream ueneficii ac consententem, ad Areopagitas reiecit.	118		
Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu di- gnę.	118.		
Faceta responsio M. Ciceronis, amolientis à se crimen ma-			

FINIS .:

A. GELLII NOCTIVM AT
TICARVM COMMENTARII
LIBER .I.

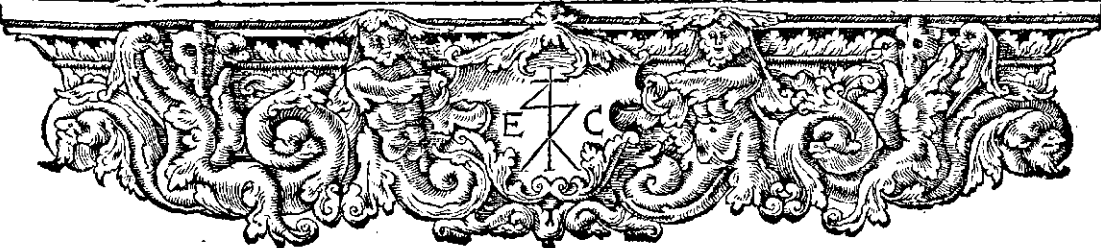
Quali proportione, quibusq; collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate qua fuit Hercules, cum vitam inter homines uiueret. Caput .I.

PLUTARCHVS in libro quem scribit ὁμοίᾳ ἰσχυρῶν ἢ σαμάρων ἀνδρῶν ποιεῖ ἡσυχίαν ἢ ἀπερίω διαφορά, scite, subtiliterq; ratiocinatū Pythagoram philosophum dicit in reperienda modulandaq; status, longitudinisq; Herculis pstantia. Nam cum ferè constaret curriculum stadii, quod est Pisis apud lo uem Olympicum, Herculem pedibus suis metatū, idq; fecisse longū pedes sexcentos, cætera quoq; stadia in terris Græciæ, ab aliis postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentū, sed tñ esse aliquantulum breuiora, facile intellexit modum spatiumq; plantæ Herculis rōne proportionis habita, tanto fuisse, quàm aliorq; procerius, quanto Olympicum stadium lōgius esset, quàm cætera. Comprehensa autē mensura Herculani pedis, secundum naturalem membrorq; omnium inter se competentiam modificatus est. Atq; ita id collegit, quod erat consequens, tanto fuisse Herculē corpore excelsioremq; quàm alios, quanto Olympicum stadium cæteris parī numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico consulari uiro tempestiue deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescentem, specie tantum philosophiæ sectatorem, uerba Epicteti Stoici, quibus festiuiter à uero Stoico seiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent. Caput .II.

HERODES Atticus uir & Græca facundia, & consulari honore præditus, accersebat sæpe nos, cū apud magistros Athenis essemus, in uillas ei ubi proximas, me & clarissimum uirum Seruilianum, cō pluresq; alios nostrates, qui Romā in Græciam ad capiendum ingenii cultum concesserant. Atq; ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & fidere autumnī flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorq; umbra ingentium, lon-

AVLI GELLII

gis ambulacris & mollibus, ædium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abun-
dis, & collucentibus, totiusq; uillæ uenustate aquis undiq; canoris, atq; auibus psonan-
te. Erat ibidē nobiscum simul adolescens, philosophiæ sectator, disciplinæ, ut ipse dice-
bat, Stoicæ, sed loquacior impendio, & præoptior. Is plerunq; in conuiuio sermonibus,
q post epulas haberi solent, multa atq; immodica de philosophiæ doctrinis intēpesti-
ue, atq; insubide differabat: præq; se uno cæteros oēs linguæ Atticæ principes, gentēq;
oēm togatam, totumq; nomen latinū, rudes esse, & agrestes p̄dicabat. Atq; interea uo-
cabulis haud facile cognitis, syllogismos, captionumq; dialecticarum laqueis strepe-
bat: κρητῶν τὰς σκαζέσας θεωρίας, aliosq; id genus gryphos, neminem posse dicens nisi
se dissoluere. Rem uero ethicam, naturamq; humani ingenij uirtutumq; origines, offi-
ciāq; earum confinia, aut contrā morborum, uitiorumq; fraudes, animorumq; labe,
ac pestilentias asseuerabat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, comperta, medita-
taq;. Cruciatibus aut doloribusq; corporis, & periculis mortē minitantibus, habitum
statumq; uitæ beatæ, quam se esse adeptum putabat, neq; lædi, neq; imminui existima-
bat: ac ne oris quoq; & uultus serenitatem Stoici hominis, unquam ulla posse ægri-
tudine obnubilari. Has ille inanes cum flaret glorias, iamq; oēs finem cuperent, uer-
bisq; eius defatigati pertæduissent, tum Herodes graeca, cuius plurimus ei mos fuit,
oratione utens: Permite inquit, philosophorum amplissime, qm̄ r̄idere nos tibi, quos
idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de hu iuscemodi magniloquentia ue-
stra senserit, dixeritq; Epictetus Stoicorū maximus: iussitq; p̄ferri dissertationum Epi-
cteti digesta; ab Ariano primum lib; in quo ille uenerandus senex iuuenes, q se Stoī-
cos appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, sed theorematibus tantum nugalibus,
& puerilium Isagogarum cōmentationibus dilatrantes, obiurgatione iusta incessiuit.
Lecta igit sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus se
uere simul ac festiuiter seiunxit, atq; diuisit à uero atq; sincero Stoico, qui esset procul
dubio ἐκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἐλευτέρος, ὑπόθετος, εὐδαίμων, uulgius ali-
ud nebulonum hominum, qui se Stoicos nuncuparent. Vltroq; uerborum & argutia-
rum fuligine ob oculos audientium iacta, sanctissimæ disciplinæ noiē mentirentur.

Ἐπέ μοι περὶ ἀγαθῶν, ἢ κακῶν ἀκέρως
ἠλιθῶν με φέρων ἀνεκβίαστος κικόνεσσι πέλαιος.
τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὐκ ἀρετῆς, κατὰ δὲ τὰ μετέχον-
τα κακίας, ἀδιάφορα δὲ τὰ μεταξὺ τούτων, πλῆθος, συζυγία, ζωὴ, θάνατος, ἡδονή, πόνος, πόθος, οὐδενός
οὕτως ἑλάνικος λέγει ἐν τοῖς αὐστησιασμοῖς, τίς δὲ διαφέρει τῶν ἐπιπέμῃ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ
χρυσίππος ἢ κλεάνθης, βαβιάτικός οὐν, αὐτὸ ἢ δῶγμα σαυτῶ πειπίσσαι δέικνυς πῶς εἰσθῆς ἐν
πλοῖον χεμάζουσαι. μείμνησαι ταύτης τῆς διαίτης ὅταν φοβῆσθαι τὸ ἴσιον, καὶ ἀνακραγῆσαι, ἵαμ
σοὶ τίς οὕτως πῶς παρασθῆς ἐπιπέμῃ μοισὶ ἢ πρῶτον εἰλεγε, καὶ κακία ὅτι ὁ ναυαγῆσαι, καὶ τῆς κα-
κίας μετέχον, οὐκ ἄρα ἐύλογον ἐν σείσσει, αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ σοὶ ἀνθρώποις ἀπολύμνα, καὶ σὺ ἔλθῃς
παύσης. ἴαμ δὲ σε ὁ καὶ σαρ μεταπέμψεται καταγορευμένη.

Quod Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit. Quodq; est circumspecte & anxie conside-
randum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit. Notatq; inibi, & relata quæ Theophrastus, &
Marcus Cicero super ea re scripserunt. Caput. III.

Chilo Lacedæmonius,

Amici causa n delinquen- um aliquādo it.

Chilo præstabilis homo sapientiæ, quonam usq; debuerit contra legem con-
traq; ius pro amico progredi, dubitauit. Ea; res in fine quoq; uitæ ipso, ani-
mum eius anxit. Et ali; deinceps multi philosophiæ sectatores (ut in libris eo-
rum scriptum est) satis inquit, scite, satisq; solite quæsierunt, ut uerbis quæ scripta
sunt ipsis utar: ἐ δὲ βοκθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα. Ea uerba si-
gnificant quæsisse eos, an contra ius, contraue morem faciendū pro amico sit, & in qua
libus, & in quibus causis, & quemnam adusq; modum. Super hac quaestione tū ab alijs,
(sicuti dixi) multis, tum uel diligentissime à Theophrasto disputatur, uiro in philoso-
phia peripatetica modestissimo, doctissimoq;. Ea; disputatio scripta est (si recte me-
minimus) in libro eius de amicitia primo. Eum librum M. Cice, uidetur legisse, cum

LIBER .I.

ipse quoque librum de amicitia componeret, & cetera quidem, quae sumenda à Theophrasto existimauit (ut ingenium facundiaque eius fuit) sumpsit, & transposuit commodissime aptissimeque. Hunc autem locum (de quo satis quaesitum esse dixi) omnium rerum aliarum difficilissimum, strictim atque cursim transgressus est. Neque ea, quae à Theophrasto perspicillate, atque enucleate scripta sunt, executus est: sed anxietate illa, & quasi morositate disputationis praetermissa, genus ipsum rei tantum paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis (si recensere quis uellet) apposuit. His igitur finibus utendum esse arbitror, ut cum emendati mores amicorum sint, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, uoluntatum, sine ulla exceptione communitas: ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus iustae uoluntates amicorum adiuuandae sint, in quibus eorum aut caput agat, aut fama, declinandum sit de uia, modo ne summa turpitudine sequatur. Est enim, quatenus amicitiae uenia dari possit. Cum ageat inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia, ut etiam nonnunquam uoluntate illius adiuuemus. Sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque ad adiuuandum digressio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire, me in huiusmodi piculis amicorum, si non magna me turpitudine insecutura est, de uia recta esse declinandum, nisi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem esse? & cum decessero de uia, quousque digredi debeam? Est enim inquit, quatenus dari amicitiae uenia possit. Hoc imò ipsum est, quod maxime discendum est, quodque ab his, qui doceant, minime dicitur, quatenus, quaque fini dari amicitiae uenia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulo ante dixi) conseruandi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousque progressus est: falsum enim pro amici salute consilium dedit. Idipsum tamen in fine quoque uitae, an iure possit reprehendi culpamque, dubitauit. Contra patriam, inquit Ciceroni arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & prius quam Theognis, ut Lucilius ait, nascere. Sed id quaero, id desidero, cum pro amico contra ius, & contra quae licet, salua tamen libertate atque pace faciendum est, & cum de uia (sicut ipse ait) declinandum est, quid & quantum, & in quali causa, & quonammodo id fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius uir ingenio, bonisque omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen, quod ex istimaret, professus est. Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re causaque eius falsum deiceret, his ad eum uerbis usus est: *Δεί με συμπεράσσειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι δεῦρο.* Theophrastus in eo quem dixi libro, inquitius quidem super hac re ipsa, & exactius persciusque quam Ciceroni disseruit. Sed is quoque in docendo, non de unoquoque facto singillatim aestimat, neque certis exemplorum documentis, sed generibus rerum summam uniuersimque utitur, ad hunc ferme modum: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudine, uel infamia subeunda est, si ea re magna utilitas amico quaeri potest. Rependitur quippe, & compensat leue damnum delibatae honestatis maiore alia, grauioreque in adiuuando amico honestate. Minimaque illa labe, & quasi lacuna famae imminentis, partarum amico utilitatum ratione solidatur. Neque nomini bus, inquit, moueri nos oportet, quod paria generi ipso non sunt, honestas meae famae, et rei amici utilitas. Ponderibus haec enim, potestatibusque partibus, non uocabulorum appellationibus, neque dignitatibus generis iudicanda sunt. Nam cum in rebus aut paribus, aut non longe secus, utilitas amici, & honestas nostra consistit, honestas proculdubio praeponderat. Cum uero amici utilitas nimio est amplior, honestatis autem nostrae in re non graui, leuis iactura est, tunc quae utile amico est, id primum illo, quod honestum nobis est, sic plenius: sicuti magnum pondus aëris, parua lamina auri sit pretiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re ascripta: *οὐκ ἐστὶν που τὸ πρῶτον γένος, τιμιώτερον ἢ τὸ δεύτερον, ὅτι οὐδ' ἂν ἡ μένος τὸ πρῶτον πρὸς τὸ πλείονος βατέρον σακρινόμενον ἀρετῆς εἶσα. λέγω δ' ἴσον, οὐ καὶ χρισίον τιμιώτερον χαλκῶ. © πλείονος τῆ χυσοῦς πρὸς τὸ πλείονος χαλκῶ μέγεθος ἀντιπαρβαλλόμενον πλέον Δόξα, ἀλλὰ πλείονος τινὰ ἴσον © τὸ πλείονος καὶ τὸ μέγεθος.* Phauorinus quoque philosophus huiusmodi indulgentiam gratiae, tepestiuus laxato paulum, permissioque subtili iustitiae examine, his uerbis definiuit: *ἡκαθόμενα χάρις πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὸ τὸ ἴσον ὑφιστάσθαι ἀκριβείας ἐνδεῶς.* Post deum idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam disseruit: Has tamen, inquit, & paritates rerum, & magnitudines, atque has omnes officiorum aestimationes, alia nonnunquam momenta

A η

AVLI GELLII

4
Appendices. ta extrinsecus, atq; alia quasi appendices personarum, & causarum, & temporum, & circumstantiarum ipsius necessitates, quae includere in precepta difficile est, moderant et regunt, et quasi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Haec talia, quae Theophrastus satis caute, & sollicitè, & religiose, causa differendi magis disputandique diligentia, quam cum decernendi finis, atque fiducia differuit: quam profecto causas scientiarum, corporumque uarietates, dissertationumque, & differentiarum ignorantes, directum atque perpetuum, distinctumque in rebus singulis preceptum, quod ego in prima tractatus istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius autem Chilonis (à quo disputatiunculae huius initium fecimus) cum alia quaedam sunt monita utilia, atque prudentia, tum id maxime exploratae utilitatis est, quod duas ferocissimas affectiones amoris atque odii, intra modum tantum coercuit: Hac, inquit, finis ames, tanquam forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis, tanquam fortasse post amaturus. Super hoc eodem Chilone Plutarchus philosophus in libro περι ψυχης, uerbis ita scripsit: χείλων ὁ παλαιὸς ἀκρόασις ἕως λέγειται ὅτι μὴ εἶναι ἐχθρὸν ἐχθρῶν, ἢ εὐπείθει μὴ μὴ εἶναι φίλον ἐχθρῶν, οὐ μὴ εἶναι ἄνευ κηρῶν ἐπικολοῦν μὴ σαρπηδόα φιλίας μὴ ἀπεχθείας.

Qua tenuiter, curiosusque explorauit Antiochianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo commutati, argutia. Ca. IIII.

An Iulianus. Antonius Iulianus rhetor perquam fuit honestus, atque amoeni ingenii, doctrina quoque ista utiliore, ac delectabili, ueterumque elegantiarum cura, & memoria multa fuit. Ad haec, scripta omnia antiquora tam curiosè spectabat, aut uirtutes persequitur, aut uitia rimabatur, ut iudicium factum esse ad amissim diceret. Is Iulianus super eo enthy memate, quod est in oratione M. Tullij, quam pro Cn. Planco dixit, ita aestimauit. Sed uerba prius, de quibus iudicium ab eo factum est, ipsa ponam: Quamuis dissimilis est pecuniae debitio, & gratia. Nam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id, quod reddidit: Qui autem debet, aere retinet alienum: Gratiam autem, & qui refert, habet: & qui habet in eo ipso quod habet, refert. Neque ego nunc Planco desinam debere, si hoc soluero. Nec minus ei redderem uoluntate ipsa, si hoc molestiae non accidisset. Crispum sane inquit, agmen orationis rotundumque, ac modulo ipso numeroque uenustum, sed, quod cum uenia legendum sit, uerbi paulum immutati, ut sententiae fides salua esset. Namque debitio gratiae & pecuniae collata, uerbum utrobique seruari posset. Ita enim recte opposita inter sese gratiae pecuniaeque debitio uidebitur, si & pecunia quidem deberi dicatur, & gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, solutaue: quid contra in gratia debita, redditaue, debitionis uerbo utrinque seruatō differat. Cicero autem inquit, cum gratiae, pecuniaeque debitionem dissimile esse dixisset, eiusque sententiae rationem redderet, uerbum, debet, in pecunia ponit, in gratia habet, subiicit, pro debet. Ita enim dicit: Gratiam autem, & qui refert habet: & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Sed id uerbum habet, cum proposita comparatione non satis conuenit. Debitio enim gratiae, non habitio cum pecunia conferretur. Atque ideo consequens quidem fuerat sic dicere: & qui debet, in eo ipso quod debet, refert: quod absurdum & nimis coactum foret, si nondum redditam gratiam, eo ipso redditam diceret, quia debet: Immutauit ergo, inquit, & subdidit uerbum ei uerbo, quod amiserat, finitimum: ut uideatur & sensum debitionis collatae non reliquisse, & concinnitatem sententiae retinuisse. Ad hunc modum Iulianus enodabat, diiudicabatque ueterum scriptorum sententias, quas apud eum adulescentes lectitabant.

Quod Demosthenes rhetor cultu corporis, atque uestitu probri obnoxio infamisque mūditiā fuit. Quodque ite Hortensius orator ob eiusmodi mūditiā gestuque in agendo histrionicū Dionysiae saltatriculae cognomēto cōpellatus est. Cap. V.

Demosthenis cultus. Demosthenem tradunt, & uestitu, ceteroque cultu corporis nitido, uenusto, nimisque accurato fuisse. Hinc etiam ἡ δὲ μὴ illa χλαμύς, ἢ μαλακοὶ χιτῶνισκοί, ab aemulis, aduersariisque probro datum: hinc etiam turpibus, indignisque in eum uerbis non temperatum, cum patre uir, ore quoque polluto diceretur. Ad eundem modum Hortensius omnibus ferme oratoribus aetatis suae, nisi M. Tullio clarior: qui multa mūditiā, & circumspēcte compositaeque indutus, & amictus esset, manusque eius inter agendum forent argutae admodum, & gestuose, maledictis appellationibusque probrosae iactatus est: multaque in eum quasi in histrionem, in ipsis causis atque iudicijs dicta sunt. Sed cum L. Torquatus

LIBER .I.

5

quatus subagresti homo ingenio, & infestiuo, grauius, acerbiusq; apud consilium iudicum, cum de causa Syllæ quæreretur, nō iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamq; eum notissimæ saltatriculæ noīe appellaret, tum uoce molli, atq; demissa Hortēsius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidē esse, q̄ quod tu Torquate, Dionysia

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, cum eum ad uxores ducendas adhortaretur, eaq; oratio quam ob causam reprehensa, & quo contra modo defensa sit. Caput VI.

MUltis & eruditis uiris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici grauis ac disertis uiri, quam in cēsurā dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eum ad matrimonia capeffenda adhortaretur. In ea oratione ita scriptum fuit: Si sine uxore possemus Quirites esse, omēs ea molestia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo uiui possit, saluti perpetuæ potius, quā breui uoluptati consulendum. Videbatur quibusdam Metellum CENS. cui cōsiliū esset ad uxores ducendas populum hortari, non oportuisse nec de molestia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri, neq; adhortari magis, quā dissuadere, absterereq;. Sed contra illud potius orationem debuisse sumi dicebant, ut & nullas plerunq; esse in matrimonijs molestias asseueraret; & si quæ tamen accidere nonnunquam uiderentur, paruas & leues facilesq; esse toleratu diceret, maioribusq; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari, easdemq; ipsas neq; omnibus, neq; naturæ uitio, sed quorundam maritorum culpa, & iniustitia euenire. T. autē Calpurnius recte, atque condigne Metellum esse locutum existimabat. Aliter, inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori cōcessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si modo uerisimiles sint, & possint ad mouendos hominum animos qualicunq; astu irrepere. Propterea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutum, atq; impugnatum relinquat. Sed enim Metellum inquit, sanctum uirum illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atq; uitæ dignitate apud po. Ro. loquentem, nihil decuit aliud dicere, quā quod uerum sibi esse, atq; omnibus uidebatur, præsertim cum super ea re diceret quæ quotidiana intelligentia & communi, peruulgatōq; uitæ usu cōprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaq; confessione fidem sedulitatis, ueritatisq; commertus, tum deniq; facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidissimum, atq; uerissimum persuasit, ciuitatem saluam esse sine matrimoniorum frequentia non posse. Hoc quoq; aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione, non hercle minus, quā quæ à grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: Dī immortales plurimum possunt, sed non plus uelle debent nobis, quā parentes: At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exhæredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? hīsdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dī immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

Metellus de uxore ducenda

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc sibi rem sperant præsidio futurum, neq; mendam esse, neq; uitium. Errareq; istos, qui bonos uiolant libros, & futuram scribunt. Atq; ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probè scriptum perperam mutatur, & aspersa pauca de modulis, numerisq; orationis, quos Cicero auide se status est. Caput VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem libro spectatæ fidei, Tyroniana cura atq; disciplina facto, ita scriptum fuit: Homines tenues obscuro loco nati, nauigant, addeuntq; ad ea loca, quæ nunq̄ antea adiuerant, neq; noti essent, quō uenerūt: neq; semp̄ cū cognitoribus esse possunt. Hac una tm̄ fidutiā ciuitatis, non modo apud nostros magistratus, qui & legum, & existimationis periculo continentur, neq; apud ciues solum Romanos, qui & sermonis & iuris, & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocunq; uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur quā pluribus in extremo uerbo menda esse; debuisse enim scri-

A iij

bi putabant, non futurum, sed futuram, neq; dubitabant, quin liber emendatus esset, ne ut in Plauti comœdia mœchus (sic enim mendæ suæ illudebant) ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat ibi forte amicus noster, homo lectione multa exercitus, cui pleraq; omnia ueterum literarum quæ sita, meditata, cui galatæq; erant. Is libro inspecto ait, nullum esse in eo uerbo neq; mendam, neq; uitium. Ciceronem probè, ac uenuste locutum. Nam futurum inquit, non refertur ad rem, sicut legentibus temere & incuriose uidetur, neq; pro participio positum est, sed uerbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπὸς ἐμφατος, neq; numeris, neq; generibus præseruiens, sed liberum undique & impromiscuum est. Quali Ca. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulus est de Q. Popilio circum conciliabula: in qua ita scriptum est: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non dicturos. Videturne ea ratione positum esse, apud Gracchum dicturum, qua est apud Cicer. futurum? sicut in græca oratione sine ulla uitij suspitione omnibus numeris generibusq; sine discrimine attribuuntur huiuscemodi uerba πρὸς ἑσσομαι, λέξω, & similia. In Q. quoq; Quadrigarij tertio annali uerba hæc esse dixit: Dum n̄ conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo annali eiusdem Quadrigarij principium libri sic scriptum: Si pro tua bonitate, & nostra uoluntate tibi ualendo suppetit, est quod speremus deos bonis bene facturum. Item in Valerij Antiatij, libro quarto & uicesimo simili modo scriptum esse: Si hæc res diuinæ factæ, recteq; perlitatæ essent, aruspices dixerunt omnia ex sententia processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur, occisurum dixit, non occisuram, his uerbis: Etiamne habet Casina gladium? habet, sed duos, Quibus altero te occisurum ait, altero uillicum.

Item Laberius in Gemellis:

Non putauit, inquit, hoc eam facturum. Non ergo isti omnes solœcismus quid esset, ignorauerunt? Sed & Gracchus dicturum, & Quadrigarius futurum, & bene facturum, & Plautus occisurum, & Antias processurum, & Laberius facturum, indefinito modo dixerunt. Qui modus neq; in numeros, neq; in personas, neq; in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia istæc una eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili genere, neq; neutro (solœcismus enim foret plane) sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Ciceronis oratione, quæ est de imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atq; ipse ita lectitabat: Cui nostros portus, atq; eos portus quibus uitæ ac spiritum ducitis, in p̄donum fuisse potestatem sciatis. Neq; solœcismum esse aiebat, in potestatem fuisse, ut uulgius semidoctum putat, sed ratione dictum certa & proba contendeat: qua & Græci ita uterentur, & Plautus uerborum latinorum elegantissimus in Amphitrione dixit: Non uero mihi in mentem fuit; non (ut dici solitum est) in mente. Sed enim præter Plautum (cuius ille in præsentis exemplo usus est) multam nos quoq; apud ueteres scriptores locutionum talium copiam offendimus, atq; his uulgo annotamentis inspersimus. Ut rationem istam missam facias, & autoritates, sonus, qui εὐφωνία tantum, & positura ipsa uerborum satis declarant, id potius ἐπιμελέσια ἢ λέξις modulamentis orationis Marci Tullij conuenisse, ut quoniam utrumuis dici latine posset, potestatem dicere mallet, non potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusq; insuauius hoc inspectiusq; est: si modo ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacenti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, quam explicuit, quod esse iam usitatus coeperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum sonus clauderetur.

In mentem fuit

Euphonia

Explicauit,

Historia in libris Phocionis philosophi reperta super Laide meretrice & Demostheni rhetore. Caput VIII

PHocion ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis uir fuit. Is librum multa uariarumq; historiae refertum composuit, eumq; inscripsit *κίρας ἀμαλθείας*: Ea uox hoc fermè ualet, tanquam si dicas cornucopiae. In eo libro sup Demosthenem rhetore, & Laide meretrice historia haec scripta est; Laïs inquit, Corinthia ob elegantiam uenustatemq; formae grandem pecuniam demerebat. Conuentusq; ad eam ditiorum hominum ex omni Graecia celebres erant, neq; admittebatur, nisi qui dabat, qd poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum esse illud frequens apud Graecos dictum adagium: *οὐ πωτὸς ἀνδρὸς ἐς κέρηδον ἔσθ' ὀπλῆς*. Quod frustra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiretdare, quod posceretur. Ad hanc ille Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. At Laïs *μυριάς δραχμὰς ἢ τάλαντον* poposcit. hoc facit nūmi nostratis denarium decem milia. Tali petulantia mulieris, atq; pecuniae magnitudine ictus expauidusq; Demosthenes auertit iter: & discedens ego (inquit) Poenitere tanti non emo. Sed graeca ipsa, quae fertur dixisse, lepidiora sunt: *οὐκ ἔνδ'μαί, inquit, μνησίωρ δραχμῶν μεταμείλιχα*.

Qui modus fuerit, quis ordo disciplinae Pythagoricae, quantumq; temporis imperatum obseruatumq; sit, dicendi simul ac tacendi.

Caput IX.

ORdo atq; ratio Pythagorae, ac deinceps familiae successionis eius, recipiendi institutiq; discipulos, huiuscemodi fuisse traditur; lam à principio adolescententes, qui sese ad discendum obtulerant *ἐφυσιογνωμόνη*: Id uerbum significat mores naturasq; hominum coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq; totius corporis filo atq; habitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat, recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere. Non omnes idem, sed aliud alijs tempus pro aestimato captu solertiae. Is autem qui tacebat, quae dicebantur ab alijs, audiebat. Neq; percontari, si parum intellexerat; neq; commentari, quae audierat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, quam biennium. Hi prorsus appellabantur intra tempus tacendi audiendiq; *ἀκροασμοί*. Ast ubi res didicerant rerum omnium difficillimas tacere, audireq; atq; esse iam coeperant silentio eruditi, cui erat nomen *ἐχρημδία*, tum uerba facere & quærere, quaeq; audissent scribere, & quae ipsi opinarentur, expromere potestas erat. Hi dicebantur in eo tempore *μαθηματικοί*, scilicet ab ijs artibus, quas iam discere atq; meditari inceptauerant; quoniam geometriam, & gnomonicam, musicam, ceterasq; item disciplinas altiores *μαθήματα* ueteres Graeci appellabant, uulgus autem (quos gentilitio uocabulo Chaldaeos dicere oportet) mathematicos dicit. Exinde his scientiae studijs ornati, ad perspicienda mundi opera, & principia naturae procedebant. At tunc deniq; nominabantur *φυσικοί*. Haec eadem super Pythagora noster Taurus cum dixisset, nunc autem inquit isti, qui repente pedibus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino *ἀθεώρητοι, ἀμύδοι, ἀγνώμεστοι*, sed legem etiam dant, qua philosophari discant. Alius ait, hoc me primum doce. Item alius, hoc uolo inquit discere, istud nolo. Hic à symposio Platonis incipere gestit propter Alcibiadis comestationem; ille à Phaedro propter Lysiae orationem. Est etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonem legere postulet, non uitae ornanda, sed lingua orationisq; comendae gratia; nec ut modestior fiat, sed lepidior: Haec Taurus dicere solitus, nouitios philosophorum sectatores cum ueteribus Pythagoricis pensitans. Sed id quoq; non praetereundum est, quod omnes simul qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisq; familiae pecuniaeq; habebant, in medium dabant. Et coibatur societas inseparabilis, tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur *κοινόβιον*.

Quibus uerbis cōpellauerit Phauorinus philosophus adolescentē, uetuste nimis & prisce loquentē. Cap. X.

PHauorinus philosophus adolescenti uetere uerboꝝ cupidissimo, & pleratsq; uoces nimis priscae & ignotissimas, in quotidianis cōmunibusq; sermonibus expromenti, Curius, inquit, & Fabricius, & Coruncanus antiquissimi uiri nostri, *Phauorini in uetuste loquentes reprehētio*

A iij

& his antiquiores Horatij illi trigemini planè, ac dilucide cum suis fabulati sunt: neq; Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis suæ uerbis locuti sunt. Tu autem proinde quasi cum matre Euandri nunc loquere, sermone ab hinc multis annis iam desito uteris, quod scire atq; intelligere neminem uis, quæ dicas. Nonne homo inepte, ut quod uis abunde consequaris, taceres? sed antiquitatem tibi placere ais, quod honesta, & bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præteritis, loquere uerbis præsentibus. Atq; id quod à C. Cæsare excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro, in I. de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria, atq; in pectore, Vt tanq; scopulum, sic fugias inauditum, atq; insolens uerbum.

C. Cæsar.

Quod Thucy. historię scriptor inclytus, Lacedæmonios in acie nõ tuba, sed tibijs eẽ usos dicit. Verbaq; eius sup ea re posita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit, atq; imbi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria. Caput XI.

Lacedæmoniorum mos in certamine

AVtor historię græcæ grauissimus Thucydides, Lacedæmonios summos belatores, non cornuum, tubarum ue signis, sed tibiærum modulis in prælijs usos esse refert. Non prorsus ex aliquo ritu religionum, neq; rei diuinæ gratia, neq; etiam ut excitarentur, atq; euibrarentur animi, quod cornua, & litui moluntur, sed contrà, ut moderatiores, modulatioresq; fierent, quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in congregiendis hostibus, atq; in principijs præliorum ad salutem, uirtutemq; aptius ratum, quam si permulcti sonis mitioribus, non immodice ferocirent. Cuius procinctæ igitur classes erant, & instructa acies, cœptumq; in hostem progredi, tibicines inter exercitum positi, canere inceperant. Ea ibi præcentione tranquilla & uenerabili, ad quandam quasi militaris musicæ disciplinam, uis & impetus militum, nè sparsim dispalatiq; proruerent, cohibebatur. Sed ipsius illius egregij scriptoris uti uerbis liber, quæ & dignitate, & fide grauiora sunt: *ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἢ ἐξ ἑνὸς ἢ ἢ ἀργαῖοι μὲν, ἢ οἱ ἐν μμαχοῖ ἐν τὸν ὡς, ἢ δὲ μὴ χωρῆντες, λακεδαίμονιοι ἢ βραδέει ἢ ἢ ὑπὸ αὐλοῖς, πολλῶν ὁμοῦ ἔγκαι θεώπων, οἱ τοῦ ἡδύος χάρις, ἀλλ' ἵνα, ὁμαλῶς μετὰ θυμῶ βαινόντες προσέλθοιεν. ἢ μὴ διασπαδίῃ αὐτῶν ἢ τὰ ἐξ ἢ ἢ ἢ πειρὲς ἀπὸ πειρὲς μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις.*

Cretenses quoq; prælia ingredi solitos memoriæ datum est, præcinente, ac præmoderante cithara gressus. Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atq; luxu barbarico præditus, cum bellum Milesiis faceret, ut Herodotus in historijs tradit, concinentes habuit fistulatores, & fidicines, atq; fœminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit lasciuientium delicias conuiuiorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam indispisci ait, non fidicularum, tibiærumq; concentu, uerũ conspiratu tacito nitibundos:

Achæi ad pugnam taciti.

διδ' ἄρ' ἴσασιν ἢ μὲν ἀπνεύοντες ἀχαιοὶ ἐν θυμῶ μεμαῶτες ἀλεξέμενοι ἀλλήλοισιν.

Romanorum ritus in certamine.

Quid ille uult ardentissimus clamor militum Romanorum, quem in congressibus præliorum fieri solitum scriptores annalium memorauerunt? Contrane institutum fiebat antiquæ disciplinæ tam pbabile? An tũ etiam gradu clementi, & silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longinquo procul distantem? Cum uero ppè ad manus uentum est, tũ iam è propinquo hostis, & impetu propulsandus, & clamore terrendus est. Ecce aut pro tibiæcina Laconica, tibiæ q; illius concionariæ in mentem uenit, quæ C.

C. Gracchi fistula.

Graccho cum populo agente præisse, ac p̄monstrasse modulos ferunt. Sed nequaquã sic est, ut à uulgo dicit, canere tibiæ solitum, qui ponè eũ loquentem staret, uarijsq; modis tum demulcere animũ, actionemq; eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius, si ut planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quædam uaria tibiæcinæ incineret? Sed qui hoc cõpertius memoriæ tradiderunt, stetit in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula breui, sensim grauiusculũ sonum inspiraret ad deprimendum, sedandumq; impetum uocis eius. Referucente nanq; impulsu, & instinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indignis nõ (opinor) existimanda est. M. tamen Cicero fistulatore istum utriq; rei adhibitum esse à Graccho putat, ut sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam, iacentemq; orationem eius erigere

LIBER II

geret, aut ferocientem, sauientemq; cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposui: Itaq; idē Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quem seruū sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est hærere fistula, qui staret post ipsum occulte cum concionaret, peritum hoïem, qui inflaret celeriter eum sonum, q̄ illum aut remissum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem aut̄ illum ingredien di ad tibicinum modululos prælii institutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris problematum scripsit, quo manifestior fieret, exploratiorq; militum securitas, & alacri tas. Nam diffidentia, inquit, & timori cum ingressione huiuscemodi minime cōuenit: & mœsti, atq; formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatio ne alieni sunt. Verba pauca Arist. super ea re apposui: *Διατι ἐπεὶ δ' ἄρ' ἠελίου μὲν μέλλωσι, πρὸς αὐλοῦ μὲν βάλωσιν, ἵνα τοῖς θαλοῖς ἀρχιμουσῆτας γινώσκωσιν.*

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq; ceremonijs, ac religionibus, ac cognomine à pont. max. capiatur, & quo statim iure esse incipiat, simulatq; capta est. Quodq; ut Labeo dicit, nec intestato cuiquam, nec eius intestatæ quisquam iure hæres est. Caput. XII.

Qui de Vestali uirgine capienda scripserunt (quorū diligentissime scripsit La beo Antistius) minorem q̄ annos. vi. maiorem q̄ annos. x. natam, negauerunt capi fas esse. Item, quæ non sit patrima, & matrima. Item, quæ lingua debili, & sensu auriū diminuta, aliæque quauis corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater emancipatus sit, etiam si uiuo patre in aui potestate sit. Item cuius parentes alter ambouæ seruitutē seruerunt, aut in negotijs fordidis diuersant. Sed eam cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. Item cuius pater fla men, aut augur, aut quindecimuir sacris faciundis, aut qui septēuir epulonū, aut salius est. Sponsæ quoq; pontificis, & tibicinis sacrorū filia uacatio à sacerdotio isto tribui so let. Præterea Capito Atteius scriptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui domici lium in Italia non haberet, & excusandam eius, qui liberos treis non haberet. Virgo autem Vestalis simulatq; capta, atq; in atrium Vestæ deducta, & pontificibus tradita est, eo statim tpe sine emancipatione, ac sine capitis minutione è patris potestate exit, & ius testamēti faciundi adipiscit. De more aut̄, rituq; capiendæ uirginis, Iſtæ quidem antiquiores nō extant, nisi q̄ capta fuisse ferēt, quæ capta prima est à Numa rege. Sed Pa piam legem inuenimus, qua cauet, ut pont. max. arbitrato uirgines è populo uiginti legant̄: Sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio ex lege Papia non ne cessaria nunc uideri solet. Nam si q̄s honesto loco natus adeat pōt. max. atq; offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat saluis religionū obseruationibus, ratio habe ri possit, gratia Popiliæ legis per se ratū sit. Capi aut̄ uirgo, p̄pterea dici uideēt, q̄a pont. max. manu p̄hensa ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello capta abducit. In li bro. I. Fabij Pictoris, quæ uerba pont. max. dicere oporteat, cum uirginē capit, scriptū est. Ea huiusmodi sunt: Sacerdotē Vestalem, quæ sacra faciat, quæ iussi & sacerdotem Vestalem facere pro po. Ro. Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te amata capio. Pleriq; aut̄ capi uirginē solam debere dici putant. Sed flamines q; diales, item pōtifi ces, & augures capi dicebantur. L. Sylla rex gestarū li. ij. ita scripsit: P. Cornelius, cui pri mū cognomen Syllæ impositū est, flamen dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cū Ser. Galbā accusauit, eē dicit ius pontificū dicere noluisse. Ego me nunc uolo ius pōtificiū optime scire. Iam ne ea causa pōtifex capiat? Si uolo auguriū optime tenere, ecq; me ob eā rem augurē capiat? Præterea in cōmentarijs Labeonis, quæ ad .xij. tabulas cōpo sinit, ita scriptum est: Virgo Vestalis neq; hæres est cuiq; intestato; neq; intestatæ quisq; sed bona eius in publicū redigi aiunt. Id quo iure fiat, quærit. Amata inter capiendum à pont. max. appellatur, quoniam quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

Virginis Ve stalis capiendæ modus.

Amata prima uirgo Vestalis.

Questiū in philosophia est, quidnā foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, qd̄ mandatiū est, an nonnūq; etiā contrā, si id speres ei, q̄ mandauit, utilius fore. Sup̄q; ea questione expositæ diuersæ sententiæ Caput XIII.

In officijs capiendis, censendis, iudicandisq; quæ græce καθήκοντα philosophi ap pellant, quæri solet, an negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito,

contra quid facere debeas, si eo facto uideri possit res euentura prosperius, exq; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps quaestio, & in utranq; partem à prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui sententiam suam una in parte deseruerint, & re semel statuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id pontificiumq; esset, ne quaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum, etiamsi repentinus aliquis casus, re commodius agi posse polliceret: ne si spes fefellisset, culpa impatientiae, & poena inde precabilis subeunda esset: Si res forte melius uertisset, dijs quidem gratiam habendam. Sed exemplum tamen intromissum uidere, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corruperent. Alij existimauerunt incommoda prius, quae metuenda essent, si res gesta aliter foret quam imperatum est, cum emolumento spei pensanda esse. Et si ea leuiora, minoraq; utilitas aut contra grauior, & amplior, spe quantum potest firma ostenderet, tum posse aduersum mandata fieri, censuerunt; ne oblata diuinitus rei bene gerendae occasio amitteret. Neq; timendum exemplum non parèdi tradiderunt, si rationes huiusmodi duntaxat non adessent. Cum primis aut respiciendum putauerunt, ingenium naturamq; illius, cui ea res praecipuumq; esset, ne ferox, durus, indomitus, inexorabilisq; sit, qualia fuerunt Posthumiana imperia, & Manliana. Nam si tali praecptori ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter, quam praecipuum est. Instructius deliberatiusq; fore arbitramur, theorematium hoc de mandatis huiusmodi obsequedis, si exemplum quoq; P. Crassi Mutiani clari, ac inclyti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sèpronio Asellione, & plerisq; alijs historiae Romanae scriptoribus tradit quinque habuisse res: bonae maxima & praecipua, quod esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, quod iuriconsultissimus, quod pont. max. Is cum in consultatu obtineret Asiam prouinciam, & circumfedere oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; esset firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτων molis Atheniensium socio, amicoq; po. Ro. ut ex malis duobus, quos apud eos uidisset, uter maior esset, eum mittendum curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων cōperto, quam obrè malum desideraret, non uti iussus erat maiorem, sed què esse magis idoneum, aptiorèq; faciendo arietem, facilioremq; portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum uocari iussit, & cum interrogasset, cur non què iusserat misisset, causis, rationibusq; quas dicitabat spretis, uestimenta detrahi imperauit, uirgisq; multum cecidit: corrupti atq; dissolui officium oè imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

P. Crassus.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria, magnisq; rebus gestis, sed familiae pecuniae inops, cui Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent, plenumq; odij. Caput XIII.

C. Fabritius.

Vilius Higinius in libro de uita, rebusq; illustrium uiroꝝ. vi. legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium imperatorem po. Ro. uenisse, & memoratis multis, magnisq; rebus, quae bene ac beneuole post redditam pacem Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandem pecuniam, orasseq; ut acciperet, uterèq; atq; id facere Samnites dixisse, quod uiderent multa ad splendorè domus, atq; uictus defieri, neq; pro magnitudine, dignitateq; lautum paratumq; esse. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gulam, atq; inde porro ad uentrem imum deduxisse, & legatis ira ridisse: Dum illis omnibus membris, quae attigisset, obsistere, atq; imperare posset, nunquam quicquam defuturum. Propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab his, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quam importunum uitium sit, futilis inanisq; loquacitas, & quae multis in locis à principibus utriusq; linguae uiris, detestatione iusta culpata sit. Caput XV.

Qui sunt leues & futiles, & importuni locutores, quicq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humidis, & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, non in pectore. Linguam aut debere aiunt non esse liberam, nec uagam, sed uinculis de pectore imo, ac de corde aptis moueri, & quasi

LIBER I.

gubernari. Sic em̄ uideas quosdam scaterere uerbis sine ullo iudicij negotio cum securitate multa, & profunda, ut loquentes plerunq̄ uideantur, loqui sese nescire. Vlystem cōtra Homerus uis̄ sapienti facundia præditum, uocē mittere ait non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitumq̄ uocis, q̄ ex sententiarum penitus conceptarū altitudine pertineret. Petulantiarūq̄ uerborum coercendæ uallum esse oppositum dentium, luculente dixit, ut loquendi temeritas, non cordis tm̄ custodia, atq̄ uigilia cohibeatur, sed & quibusdā quasi excubijs in ore positis sepiatur. Homericæ, de quibus supra dixi, hæc sunt:

Homerus de Vlyste.

ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπαπε μεγάλην ἐκ στήθεσσι τὰ
τέκνον ἐμὸν πτορσὲς ἐπέειπε φέρον ἔριον ὀδόντων.

M. Tullij quoq̄ uerba posui, quibus stultam, & inanem dicendi copiam grauius, & uere detestatus est: Dī modo, inq̄t, hoc constet, neq̄ infantiam eius, qui rē norit, sed eam explicare dicendo non queat, neq̄ inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint, esse laudandam: quoq̄ si alterq̄ sit optandum, malim equidem indifertam prudentiam, quā stultam loquacitatem. Item in lib. de oratore. I. uerba hæc posuit: Quid em̄ est tam furiosum, q̄ uerborū uel optimorū, atq̄ ornatissimorū sonitus inanis, nulla subiecta sn̄ia, nec scientia? Cum primis aut̄ M. Cato atrocissimus huiuscemodi uitij insectator est: namq̄ in orōne, quæ inscripta est, Si se Cælius trib. pleb. appellasset: Nunq̄, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi, tanq̄ ueternosum bibendi, atq̄ dormiendi: Quod si non conueniant, tum conuocari iuber. Ita est cupidus orōnis, ut conducat, qui auscultet. Itaq̄ auditis non auscultatis tanq̄ pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur: uerū ei se nemo cōmittat, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidem M. Cæ. trib. pleb. uilitatem opprobrians, non loquendi tantum, uerum etiam tacendi: Frusto, inquit, panis conducī potest, uel uti taceat, uel uti loquat̄. Neq̄ non merito Homerus unum ex oibus Therisitem ἀμύροσπι ἀκριτόμυθον appellabat: uerba illius multa, & ἀνοσμάστροπείων sine modo graculorū similia esse dicit. Quid em̄ est aliud ἀμύροσπι ἐκολῶα? Eupolidis quoq̄ uersus de id genus homibus consignatissime factus est: λαλῶν ἄριστος ἀδωατώτατος λέγων. Quod Sallustius noster imitari uolēs, loquax, inquit, magis quā facundus. Quapropter Hesiodus poetarum prudentissimus linguam nō uulgandam, sed recondendam esse dicit, perinde ut thesaurū. Eiusq̄ esse in promendo gratiam plurimam, si modesta, & parca, & modulata sit:

γλώσσης τοι θησαυρός ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
φειδωλῆς κλέισι ἢ χάρις κατὰ μέτρον ἰδούσης.

Epicharmium quoq̄ illud non incite se habet, οὐ λέγουσθαι δυνάμενος, ἀλλὰ σιγῶν ἀδωατῶν. Ex quo profecto sumptum est, qui est loqui nō posset, tacere non poterat. Phaurorinū ego audiui dicere uersus istos Euripidis, ἀχάριν σωματῶν, ἀνόμου πε ἀφροσύνας τὸ τέλει δυνάμεια. Non de ijs tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerēt, sed uel maxime de hominibus quoq̄ posse dici stulta, & immodica blaterantibus, quorum lingua tam prodiga, infrenisq̄ sit, ut fluat sp̄, et æstuet colluione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis significantissimo uocabulo λαλῶν appellatos. Valerium Probum grammaticum illustrem, ex familiarī eius docto uiro cōperi Sallustianum illud: Satis eloquentiæ, sapientiæ paræ, breui antequam uita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse, Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Qd̄ loquentia nouatori uerborum Sallustio maxime congrueret: Eloquentia cum insipientia minime conueniret. Huiuscemodi autem loquacitatem, uerborumq̄ turbam magnitudine inani uastam facetissimus poeta Aristophanes insignibus uocabulis denotauit in his uersibus:

Satis loquentiæ, sapientiæ parum.

ἀνθρώπων ἀργιωτέρων ἀθάλασσομορον
ἔχοντα ἀχάριν ἀνεργατῆς, ἀπύλων,
σώμα πηδάλωτον, κομπυφακλεσέμονα.

Nec minus insigniter ueteres quoque nostri, hoc genus homines in uerba prouocatos, locutuleios, & blaterones, & linguaces dixerunt,

AVLI GELLII

Quod uerba istæ Quadrigarij ex annali tertio ibi: Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de poetarum figura, sed ratione certa, & proba grammaticæ disciplina dicta sunt. Caput XVI.

Mille hominū occiditur. Quadrigarius in .iiij. annalium ita scripsit: Ibi occiditur mille hominum: occiditur inquit, non occiduntur. Item Lucilius in .iiij. satyrarum: Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.

Mille inquit est, non mille sunt. Varro in .xviiij. rerum humanarum: Ad Romuli initium plus mille, & centum annorum est. Cato in .l. originum: Inde est ferme mille passus. M. Cice. in .vi. in Antoniū: Itane Ianus medius in L. Antoni clientela est? quis unquam in illo Iano inuentus est, q̄ L. Antonio mille nummū ferret expensum? In his atque multis alijs, mille numero singulari dictum est. Neq; hoc (ut quidam putant) uetustati concessum est, aut per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic uidetur ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur, quod græce χίλιοι dicitur, sed quod χίλια, & sicuti una χίλια, & duæ χίλια, ita unum mille, & duo milia, certa atq; directa ratione dicitur. Quamobrem id quoq; recte, & probabiliter dici solitum, mille denariū in arca est, & mille equitum in exercitu est. Lucilius autem præterquam superius posui, alio quoq; in loco id manifestius demonstrat. Nam in libro .xv. ita dicit:

Hunc mille passū qui uicerit, atq; duobus,
Campanus sonipes succussor nullus sequetur.

Maiores in spatio, ac diuersus uidebitur ire.

Item alio libro .ix.

Mille die nummū potes uno quærere centum.

Mille passū dixit pro mille passibus, & uno mille nummū, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille & uocabulū esse, & singulari numero dici, eiusq; pluralium esse milia, & casum etiam capere ablatiui, neq; cæteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraq; uocabula, quæ in singulos tantum casus: quædam etiam, quæ in nullum inclinant: quapropter nihil iam dubiū est, quin M. Cicero in oratione quam scripsit pro Milone, ita scriptum reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum uersabatur ualentium. Non uersabantur, quod in libris minus accuratis scriptum est. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum est.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atq; inibi quod M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit. Caput XVII.

Xanthippe.

Socratis patientia.

Anthippe Socratis philosophi uxor, morosa admodum fuisse fertur, & iurgiosa. Irarumq; & molestiarum muliebrium, per diem, perq; noctem scatebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quanam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit, Socrates, cum illam domi talem perpetior, infuesco & exerceor: ut cæterorum quoq; foris petulantiam, & iniuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam quoq; Varro in satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit uitium, uxorem comodiorem præstat: qui fert, sese meliorem facit. Hæc uerba Varronis tollere, & ferre, lepide quidem cõposita sunt: sed tollere, apparet dictum pro corrigere. Id etiam apparet, eiusmodi uitium uxoris si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse, quæ ferri scilicet à uiro honeste possunt. Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum .XIII. L. Lælium magistrum suum περί ἐτυμολογίας πολλοῦν uerborū falsa dixisse reprehendit, quodq; idē Var. in eodē li. furis ἐτυμολογίας falsam dicit. Cap. XVIII.

IN quartodecimo rebus diuinarum lib. M. Varro doctissimū tunc ciuitatis hominē L. Lælium errasse ostendit, qd̄ uocabulum græcum uetus traductum in linguam Romanam p̄ meraco, & quasi à se primitus latine fictum esset, resoluit in uoces latinæ, ratione etymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus: In quo Lælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum antiquorū græcorū, perinde atq; essent ppria nostra, reddidit causas falsas, Nō em̄

LIBER .I.

13

leporem dicimus (ut ait) q̄ est leuipes, sed q̄ est uocabulum antiquum græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, q̄ pro his, alijs nunc uocabulis utuntur, & illorum esse pleriq̄ ignorēt græcum, quod nunc nominant ἔλλωα. Puteum esse, quod uocant φρέαξ: leporem, quod λαωδὸν dicunt. In quo nō modo Lælii ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum em̄ fortuna, experientiam laus sequit̄: Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabulor̄ scitissime, de usu utriusq̄ linguæ peritissime, de ipso Lælio clementissime. Sed in posteriore eiusdē libri parte dicit, furem ex eo dictum, q̄ ueteres Ro. furuum atrum appellauerint, & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furētur. Non ne sic uidetur Varro de fure errasse, tanquam Lælius de lepore? Nam quod à Græcis nūc κλέψης dicit̄, antiquiore Græca lingua φῶρ est dictum. Hinc per affinitatem literar̄, quæ φῶρ græce est, latine fur. Sed ea res fugerit ne tunc Varro nis memoriam, an contra aptius & coherentius putarit furem à furuo, id est nigro, appellari, in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium est.

Lepus.

Fur.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege. Caput .XIX.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita ē: Anus hospita atq̄ incognita ad Tarquinium Superbū regem adiit, nouem libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula, eos uelle dixit uenundare. Tarquinius pretium percōtatus est. Mulier nimium atq̄ immensum poposcit. Rex quasi anus ætate desiperet, risit. Tum illa foculū coram eo cum igni apposuit, & tres libros ex nouem deurit, & ea quid reliquos sex an eodem pretio emere uellet, regē interrogauit. Sed em̄ Tarquinius id multo risit magis, dixitq̄ anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidē statim tres libros alios exussit, atq̄ id ipsum denuo placide rogauit, tres reliquos eodē illo pretio emat, Tarquinius ore iam serio, atq̄ attentiore animo fit, eam cōstantiam cōfidentiamq̄ nō insuper habendam intelligit, & libros tres reliquos mercat̄ nihilo minore pretio, q̄ quod erat petitū pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam, post ea nusquam loci uisam cōstitit. Libri tres in sacrarium conditi, Sibyllini appellati. Ad eos quasi ad oraculū quindecimuirī adeūt, cum dñ̄ immortales publice cōsulēdi sunt.

Libri Sibyllini.

Quid geometræ dicant Græci, quibusq̄ omnia ista latinis uocabulis appellentur. Caput .XX.

FIGURAR̄, quæ σχήματα geometræ appellant, ḡna sunt duo, planū & solidum; hæc ipsi uocant ἐπιπέδον, καὶ σόρεον. Planum est, quod in duas partes solum lineas habet, qua latum est, & qua longū; qualia sunt triquetra, & quadrata, quæ in area sunt sine altitudine. Solidum est, quando nō lōgitudines modo, & latitudines planas numeri linear̄ efficiunt, sed etiam extollunt altitudines, quales sunt fermè metæ trianguli, quas pyramidas appellant, uel qualia sunt quadrata undique, quæ κύβος illi, nos quadrantalia dicimus. κύβος enim est figura ex omni latere quadrata, quales sunt (inquit M. Varro) tesserae, quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ quoq̄ appellatae κύβοι. In numeris etiam similiter κύβος dicit̄, cum omne latus eiusdem numeri æqualiter in se se soluitur, sicuti fit cum ter terna ducuntur. Atq̄ idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, q̄ & luna orbem suū iustret septē & uiginti diebus, qui numer⁹ ternio, qui græce dicit̄ τριας, tantundē efficiat in cubo: Linea autem à nostris dicitur, quam γραμμὴ Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea ē (inquit) longitudo quædā sine latitudine & altitudine. εὐκλειδης autem breuius, prætermissa altitudine: γραμμὴ est (inquit) μήκη ἀπλατῆς, quod exprimere uno latine uerbo non queas, nisi audeas dicere illatabile.

Planum.

Solidum.

Pyramides.

Cubus.

Tessera.

Ternio.

Linea.

Quod Iulius Higinus affirmatissime contēdit legisse se librum P. Vergilij domesticum, in quo scriptum esset: Et ora Tristia tentantum sensu torquebit amaro. non, quod uulgus legeret, sensu torquebit amaro. Caput .XXI.

Versus istos ex Georgicis Vergilij pleriq̄ omnes sic legunt:
At sapor indicium faciet manifestus, & ora
Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus in cōmentarijs, quæ in Vergilium fecit, confirmat & perseverat, non hoc à Vergilio relictū: sed quod ipse inuenit in li.

B

Amaror. bro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror. Neq; id soli Higino, sed doctis quibusdam etiam uiris cōplacitum; quoniam uidetur absurde dici, sapor sensu amaro torquet; cum ipse (inquiūt) sapor sensus sit, nō alium in semetipso sensum habeat, ac perinde sit quasi dicatur, sensus sensu amaro torquet. Sed em̄ cum Phauorino Higini cōmentariū legissem, atq; ei statim displicita esset insolētia & insuauitas amaroris, Iouem lapidem, inquit (quod sanctissimum iusurandum est habitum) paratus sum ego iurare, Vergiliū hoc nunquam scripsisse. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentum non est aspernatus, autoritate poētæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Proverbium Iouē lapidē iurare.

Deniq; in os falsi uenit humor sæpe saporis,
Cum mare uersamur propter, dilutaq; contra
Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba autem sola, sed uersus propē totos, & locos quoq; Lucretij plurimos sectatum esse Vergilium uidemus.

An qui causas defendit, recte latineq; dicat superesse id quod defendit, & superesse proprie quid sit. Cap. .xxlii.

Superesse.

I Rroboraui, inueterauiq; falsa atq; aliena uerbi significatio, quod dicitur, hic illi superest, cum dicendū est: Aduocatū esse quem cupiam, causamq; eius defendere; atq; id dicit nō in cōpitis tantum, neq; in plebe uulgaria, sed in foro & in comitio apud tribunalia. Qui integre aut locuti sunt magnam partē superesse, ita dixerunt, ut eo uerbo significarēt superfluere, & superuacare, atq; esse supra necessariū modum. Itaq; M. Varro in Satyra, quæ inscripta ē: Nescis quid uesp serus uehat, superfuisse dicit immodice & intempestiue fuisse. Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimū quæ simul sunt βιωφελῆ, & delectent potius, ut id quoq; uideat nō superfuisse. Memini ego p̄toris docti hominis tribunalī me forte assistere, atque ibi aduocatū nō incelebrem sic postulare, ut quam causam diceret, remq; quæ agebatur, nō attingeret. Tunc prætorē ei cuius res erat, dixisse aduocatum eum nō habere; & cum is qui uerba faciebat, reclamasset, ego illi. V. Gl. super sum, respondisse prætorē festiuiter: Tu plane superes, nō ades. M. aut Cicerō in libro qui inscriptus est de iure ciuili in artē redigendo, uerba hæc posuit: Nec uero scientia iuris maioribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit. In quo loco superfuit, significare uidetur supra fuit & præstitit, superauitq; maiores suos doctrina sua superfluētī, tum & nimis abundanti. Disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percussuerat. In libro quoq; de rep. secundo, id ipsum uerbum Ciceronis nō temere transeundū. Verba ex eo libro hæc sunt: Non grauarer Læli, nisi & hos uelle putarem, & ipse cuperem te quoq; aliquam partem huius nostri sermonis attingere: p̄sertim cum heri dixeris, te nobis etiā superfuturū; uerū si id quidem fieri nō potest, ne desis omnes terogamus. Exquisite igitur & cōperte Iulius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse nō simplici ratione dici tam latine quàm græce. Græcos enim πλεονεξία etiam in utraq; parte ponere, uel quod superuacaneū esset, ac nō necessariū, uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliās dixisse, pro superfluenti & superuacuo, neq; admodum necessario, ita ut supra posuimus Varronem dicere: Aliās ita ut Cicerō dixit, pro eo quod copia quidē & facultate cæteris anteciret: tum supra modum, tum & largius prolixiusq; flueret q̄ esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istoz; uult dicere, sed nescio quid aliud indictum incitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum modo uita superfit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀκυσώτερον uerbo usus uidetur, quod superfit dixit pro longinquius diutiusq; adsit. Illud cōtra eiusdem Vergilij est aliq̄to probabilius:

Florentesq; secant herbas, fluuiosq; ministrant,
Farrasq; ne blando nequeant superesse labori,

LIBER .I.

15

Significat enim supra laborem esse, neq; opprimi à labore. An autē superesse dixerint ueteres pro restare, & præficiendæ rei adesse, quærebamus. Nam Sallustius in significatione ista non superesse, sed superare dicit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunq; à rege exercitum ducere, & omnis res exequi solitus erat, quæ Iugurthæ fesso, aut maioribus astricto superauerant. Sed inuenimus in tertio Ennii annalium in hoc uersu:

Superare.

Inde sibi memorat unum superesse laborem:

Id est reliquū esse & restare. Quod quidem diuise pronuntiandum est, non ut una pars orationis esse uideatur, sed duæ. Cicero autē in II. Antonianarū, quod est reliquum, nō superesse, sed restare dicit. Præter hæc superesse inuenimus dictum pro superstitem esse. Ita enim scriptum est in libro epistolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epistola M. Asinij Pollionis ad Ciceronem uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neq; superesse. Per quod significat, si resp. emoriatur & pereat, nolle se uiuere. In Plauti autē Asinaria manifestius id ipsum scriptū est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ primæ:

Restare.
Superesse.

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ

Superesse uitæ sospitem, & superstitem.

Cauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed etiam prauitas omnis, si quis se nunc senior aduocatus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, que ne istius causa cognomen sit, historiaq; ista omnis super eodem Papyrio cognitu iucunda.

Caput .XXIII.

Historia de Papyrio Prætextato dicta scriptaq; est à M. Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multa quidem uenustate atque luce, ac munditia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus commentario indidisse, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dictabam. Quod si non uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res ferme ad hunc modum est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filiis introire. Tamē cum in senatu res maior quæpiam consultata, eaq; in diem posterum prolata est: placuitq; ut eam rem, super qua tractauissent, ne quis enuntiaret prius quàm decreta esset. Mater Papyrii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percontata est filium, quidnam in senatu patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neq; id dici licere. Mulier fit audiēdi cupidior secretum rei: & silentium pueri, animum que eius ad inquirendum euerberat. Quarit igitur compressius, uiolentiùsq;. Tum puer matre urgente, lepidi atq; festiui mendacij consiliū capit: Actum in senatu dixit utrum uideretur utilius, exq; republica esse, unus ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit, animus compauescit, domo trepidans egreditur, ad cæteras matronas peruenit. Ad senatum postridie matrum familiâs caterua lachrymantes atq; obsecrantes orant, una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientiē curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio illa uellet, mirabatur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atq; ingenium pueri exosculatur. Consul tum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomen honoris gratia inditum Prætextatus, ob tantæ cæcendij loquēdiq; in ætate prætextata prudentiam.

Papyrius.

Macro. Sat. lib. I. ca. VI.

Prætextatus

Tria epigrammata trium ueterum poetarum, Næuij, Plauti, Pacuij, que facta ab ipsis eorum se pulchris incisa sunt.

Caput .XXIII.

Trium poetarum illustrium epigrammata Cn. Næuij, Plauti, M. Pacuij, quæ ipsi fecerunt, & incidenda suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorū gratia, & uenustatis, scribenda in his cōmentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenè superbæ Campanæ, quod testimoniū esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:

Immortales, mortales si foret fas flere,
Flerent diuæ camœnæ Næuium poetam.
Itaq; postquam est Orchio traditus thesauro,

Næuij epigramma.

B ij

Obliti sunt Romæ lingua Latīna loquīer.

Epigramma Plauti, quod dubitarem modo an Plauti foret, nisi à Marco Varrone positum esset in libro de poetis primo:

Plauti epigramma.

Postquam est morte captus Plautus,
Comœdia luget, scena est deserta;
Deinde risus, ludus, iocusq; & numeri,
Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Pacuij epigramma.

Epigramma Pacuij uerecundissimū, & purissimū, dignūq; eius elegatissima grauitate:

Adolescens, tamen si properas, hoc te saxum rogat,
Vt se aspicias; deinde quod scriptum est, legas.
Hic sunt poetæ Pacuij Marci sita
Ossa, hoc uolebam nescius ne esses. uale.

Quibus uerbis M. Varro inducias definiuit, quæ suntq; inibi curiosius quænam ratio sit uocabuli induciarum. Caput .XXV.

Induciæ.

DVobis modis M. Varro in libro humanarum, qui est de bello & pace, induciæ quid sint definit; Induciæ (inquit) sunt pax castræsis paucorum dierum. Item alio in loco: Induciæ (inquit) sunt belli feriæ. Sed lepida magis atq; iucundæ breuitatis utraq; definitio, quam plena aut proba esse uidetur. Nam neq; pax est induciæ; bellum enim manet, pugna cessat. Neq; in solis castris, neq; paucorum tantum dierum induciæ sunt. Quid enim dicemus, si inducijs in mēsiū aliquot factis, castris concedatur, non ne tum quoq; induciæ sunt? Aut rursus quid esse id dicemus, quod in primo annalium Quadrigarij scriptum est, C. Pontium Samnitum à dictatore Romano sex horarum inducias postulasse, si induciæ paucorum tantum dierum appellandæ sunt? Belli autem ferias festiue magis dixit quam aperte atq; definite. Græci autem significantius consignantiusq; cessationem istam pugnae pacitiam, ἐκχρησιῶν dixerunt, exempta una litera sonitus uastioris, & subiuncta lenioris. Nam quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκχρησιῶν appellarunt. Sed profecto non id fuit Varro negotium, ut inducias superstitione definieret, & legibus rationibusq; omnibus de finitionum inseruieret. Satis enim uisum est, eiusmodi facere demonstrationem: Quod genus Græci νῆρες magis & ὑπερπαρεῖς, quam ἡσυχίαι uocant. Induciarum autem uocabulum, qua sit ratione factum, id diu est quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiimus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu dicas inde uti iam. Pactum induciarum eiusmodi est, ut in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur: sed ex eo die postea uti iam omnia belli iure agatur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atq; is dies ubi uenit, inde uti iam pugnet. Idcirco ex his quibus dixi uocibus, quasi per quendam coitum & copulam, nomen induciarum connexum est. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit; Induciæ (inquit) dicuntur, cum hostes inter sese utriusq; utroq; alteri ad alteros impune, & sine pugna ineunt. Inde ab eo (inquit) nomen esse factum uidetur, quasi initus atq; introitus. Hoc ab Aurelio scriptum propterea non præterij, ne cui harum noctium æmulo, eo tantum nomine elegantius id uideretur, tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugisset.

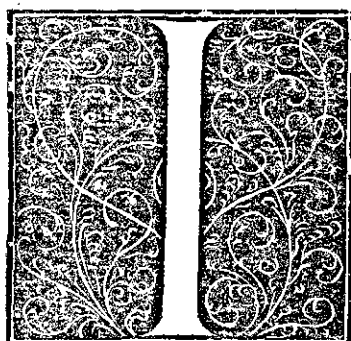
Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percontanti an sapiens irasceretur. Cap. .XXVI.

Interrogauī in diatriba Taurum, an sapiens irasceretur. Dabat enim sæpe post quotidianas lectiones quærendi quod quis uellet potestatem. Is cum grauitate & copiose de morbo affectu ue iræ disseruisset, quæ & in ueterum libris, & in ipsius commentarijs exposita sunt, conuertitur ad me qui interrogaueram: Et hæc ego (inquit) super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus ac prudentissimus senserit, non ab re est, ut id quoq; audias: Plutarchus (inquit) seruo suo nequam homini & contumaci, sed libris disputationibusq; philosophiæ aures imbutas habenti, tunicā detrahi ob nescio quod delictū, cædūq; eum loro iussit: cœperat uerba

rari, obloquebat, non meruisse ut uapularer, nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremo uociferari inter uapulandum incipit, neque iam querimonias aut gemitus eiulatusque facere, sed uerba seria & obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum, ut diceret philosophum irasci turpe esse. saepe eum de malo irae disertauisse, librum quoque *περι ἀοργησίας* pulcherrimum conscripsisse. Is omnibus, quae in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire, quod prouolutus effususque in iram plurimis se plagis multaret. Tum Plutarchus lente & leniter, quod autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi irasci uideor, ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis? Mihi quidem neque oculi (opinor) truces sunt, neque os turbidum, neque immaniter clamo, neque in spumam ruborem ue efferuesco, neque pudenda dico, aut poenitenda, neque omnino trepidus ira, & gestio: haec enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent. & simul ad eum, qui caedebat, conuersus, interim inquit, dum ego atque hic disputamus, hoc tu age: Summa autem totius sententiae Tauri haec fuit, non idem esse existimauit *ἀοργησίας ἢ ἀναλγησίας*. Aliudque esse non iracundum animum, aliud *ἀνάλγητον ἢ ἀναόδιτον*. Nam aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiones, Graeci *πάθη* appellat, ita huius quoque morus animi, qui cum est ulciscendi causa sauior, ira dicitur, non priuationem esse utilem censuit, quam Graeci *σέψησις* dicunt, sed mediocritatem, quam *μετριότης* illi appellant.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .II.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis, de quo eiusdem uiri patientia. Cap. I.

Inter labores uoluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiae uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse; Stare solitus Socrates dicitur pertinaci statu per dius atque pernox, a summo lucis ortu ad solem altere orientem inconniuens, immobilis, iisdem in uestigiis, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis, atque animi factio a corpore. Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uiti, ut plerumque differens attigisset, *σοφίας* inquit, *ἢ ἡλίου εἰς ἡλιον ἐστὶν ἀσραβέει* *σερῶν ἢ πρέμνον*. Temperantia quoque eum fuisse tanta traditum est, ut omnia fere uitae suae tempora a ualitudine in offensa uixerit. In illius etiam pestilentiae uasitate, quae in bello Peloponnesiaco in primis ipsam Atheniensium ciuitatem internecino genere morbi depopulata est, his parcendi moderandique rationibus dicitur & a uoluptatum labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quae ratio obseruatioque officiorum esse debeat inter patres filiosque, in discumbendo sedendoque, atque in id genus rebus, domesticisque, si filij magistratus sunt & patres priuati, superque ea re Tauri philosophi dissertatio, & exemplum ex historia Romana petiitum. Caput. .II.

Ad philosophum Taurum Athenas, uisendi cognoscendique eius gratia, uenerat uir Cl. praeses Graecae prouinciae, & cum eo simul eiusdem praesidis pater. Taurus sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus: & cum assistentibus nobis sermocinabatur, introiit prouinciae praeses, & cum eo pater. Assurrexit placide Taurus, & post mutuam salutationem resedit. Allata mox una sella est, quae in promptu erat: atque dum aliae promebantur, apposita est. Inuitauit Taurus patrem praesidis ut sederet. Atque ille ait: Sedeat hic potius, qui potest. Ro. magistratus est. Absque prauiudicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quae rimusque utrum conueniat te ne potius sedere, qui pater es, an filium qui magistratus est. Et cum pater assedis *Filiorum in patres officium.* set, appositumque esset aliud filio quoque eius sedile, uerba super ea re Taurus facit cum summa (dii boni) honorum atque officiorum perpenatione. Eorum uerborum sententia haec

B iii

fuit: In publicis locis, atque muneribus, atque actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conuiuere. Sed cum extra rempub. in domestica re atque uita sedeatur, ambuletur, in conuiuio quoque familiae discumbatur, tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur inquit, quod ad me uenistis, quod colloquimur nunc, quod de officiis disceptamus, priuata actio est. Itaque utere apud me iis honoribus prius, quibus domi quoque nostrae te uti priorem decet. Haec atque alia in eandem sententiam Taurus grauius simul, & comiter differuit. Quid autem super huiusmodi patris, atque filii officio apud Claudium legerimus, non ab re uisum est, ut ascriberemus. Posuimus igitur uerba ipsa Quadrigarii ex annali eius. vi. transcripta: Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius eius, qui prior anno erat consul, ei consuli pater proconsul obuiam in equo uehens uenit. Neque descendere uoluit, quod pater erat, & quod inter eos sciebant maxima concordia conuenire, lictores non ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxta uenit, tum consul ait descendere iube: quod posteaquam licitor ille qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconsulem descendere iussit. Fabius imperio pareat, & filium collaudauit, cum imperium quod populi esset, retineret.

Qua ratione uerbis quibusdam uocabulisque ueteres immiserunt h. literae spiritum. Caput .III.

H litera.

H Litera, siue illam spiritum magis quam literam dici oportet, inseriebatur ea ueteres nostri plerisque uocibus uerborum firmandis roborandisque, ut sonus earum esset uiridior uegetiorque. Atque id uidentur fecisse studio, & exemplo linguae Atticae. Satis notum est Atticos ἠχδὴν ἰσος, multa itidem alia, citra morem gentium Graeciae ceterarum, inspirantis primae literae dixisse. Sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic uehemens, sic inchoare, sic heluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum dixerunt. In his enim uerbis omnibus litera, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, & uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam aheni quoque exemplo usi sumus, uenit nobis in memoriam, Fidum Opratum multi nominis Romae grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum mirandae uetustatis, emptum in sigillariis, xx. aureis, quem ipsius Vergilii fuisse credebat, in quo duo isti uersus cum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum, primoque in limine Pyrrhus,
Exultat telis, & luce coruscus aeni.

Additam supra uidimus h. literam, & ahenum factum. Sic in illo quoque Vergilii uersu in optimis libris scriptum inuenimus:

Aut foliis undam tepidi dispumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicij diuinationem appellari scripsit. Et quam aliam causam esse eius uocabuli dixerunt. Caput .IIII.

Diuinitio.

CVM de constituendo accusatore quaeritur, iudiciumque super ea redditur, cui nam potissimum ex duobus pluribus ue accusatio subscriptio ue in reum permittatur, ea res atque iudicium cognitio, diuinitio appellatur. Id uocabulum quam ob causam ita factum sit, quaeri solet. C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum composuit: Diuinitio inquit, iudicium appellatur, quoniam diuinitate quodammodo iudicem oporteat, quam sententiam sese ferre par sit. Nimis quidem est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops & ieiuna. Sed uidetur eum significare uelle, idcirco dici diuinationem, quod in aliis quidem causis iudex ea quae dicit, quaeque argumentis uel testibus demonstrata sunt, sequi solet. In hac autem re, cum eligendus accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri iudex possit, & propterea quoniam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinandum est: Haec Bassus. Sed alii quidem diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator & reus duae res quasi cognatae coniunctaeque sint, neque utra sine altera constare possit, in hoc tam genere causae reus quidem iam est, sed accusator nondum est, & idcirco quod adhuc usque deest

Lachryma.
Sepulchrum.
Ahenum.
Uehemens.
Inchoare.
Heluari.
Hallucinari.
Honera.
Honustum.

& latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus;

Quamlepide designateq; dixerit Phauorinus phis, quid intersit inter Platonis & Lysiae oronem. Caput .V.

PHauorinus de Lysia & Platone solitus est dicere; Si ex Platonis, inquit, oratione *Plato.*
uerbum aliquod demas, mutes ue, atque id commodissime facias, de elegantia *Lysias.*
tantum detraxeris: si ex Lysia, de sententia.

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Vergilius usus esse dicatur, & quid ijs qui improbe dicunt, respondeatur.
Caput .VI.

Nonnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Annæus, haud *Annæus Cor-*
sanè indocti, neq; ignobiles, qui commentaria in Vergilium composuerunt, *nutus.*
reprehendunt, quasi incuriose & abiecte uerbum positum in his uersibus: *Aegloga sexta.*

Candida succinctam larrantibus inguina monstris
Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis.

Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis ac parui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cum homines repente à belua immaniſſima rapti laniatiq; sint. Item aliud huiuscemodi reprehendunt;

Omnia iam uulgata, quis aut Euryſtea durum,
Aut illaudati nescit Busyridis aras?

Illaudati parum idoneum esse uerbum dicunt. neq; id fatiſſe ad faciendam scelerati hominis detestationem, qui quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, nō laude indignus, sed detrectatione, execrationeq; totius generis humani dignus esset. Item aliud uerbum culpauerunt;

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.

Tanquam non conuenerit dicere, auro squalentem, quoniam nitoribus splendorebusq; auri squaloris illuies sit contraria. Sed de uerbo uexasse ita respōderi posse credo; Vexasse graue uerbum est: factumq; ab eo uideſ, quod est uehere, in quo inest iam uis quædam alieni arbitrii. Non enim sui potens est, qui uehitur. Vexare autem, quod ex eo inclinatum est, uī atq; motu proculdubio inclinatum est: Nam qui fertur & raptat, atq; huc atq; illuc distrahitur, is uexari proprie dicitur: sicuti taxare pressius crebriusq; est, quā tangere; unde proculdubio id inclinatum est: & iactare multo fusius largiusq; est, quā iacere; id unde uerbum traductum est: & quassare, quā quaterere grauius uiolentiusq; est. Non igit quia uulgo dici solet, uexatum esse quem fumo, aut uento, aut puluere, propterea debet uis uera atq; natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui proprie atq; signate locuti sunt, ita ut decuit) conseruata est. M. Catonis uerba sunt ex oratione quam de Achæis scripsit: Cumq; Annibal terram Italiam laceraret atq; uexaret; Vexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quando nullum calamitatis, aut sæuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod eo tempore Italia non perpeſſa sit. M. Tullii in Verrem: Quæ ab isto sic spoliata atq; direpta est, ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, & cōsuetudinis iura retineret, sed ut à barbaris prædonibus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidentur responderi posse: Vnum est eiusmodi: *Illaudatus,*
Nemo quisquam tam efferis est moribus, quin faciat aut dicat nōnunquam aliquid, quod laudari queat; unde hic antiquiſſimus uersuum uice prouerbii celebratus est:

πολλάκι καὶ κήρωρος ἀνὴρ μάλα καὶριον εἶπερ.

Sed enim qui omni in re atque omni tempore laudi uacat, is illaudatus est, isq; omnium pessimus deterrimusq; est: sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatus facit. Inculpatus autem instar est absolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis est extremæ malitiæ. Itaque Homerus non uirtutibus appellandis, sed uitiiis detrahendis laudare ampliter solet, hoc enim est:

*ἦνδρα μάντις ἀμύμων
τῶδ' οὐκ ἔκοντε πετέδμη.*

Et item illud:

B tiii

οὐδ' οὐκ ἐπ' ὑβρίζοντα ἴσθις ἀγαμέμνονα δῖον.
οὐδ' ἐκαταπύσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐδέλοντα μάχουδαί.

Epicurus quoque simili modo maximam uoluptatem, detractionem, priuationemque
Inamabilis omnis doloris definiuit his uerbis: ὄρος τῶ ἀλγούντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idem
 Vergilius inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam sicut illaudatum κατὰ laudis εἴρη
Laudare. σιπ, ita inamabilem κατὰ amoris εἴρησιπ detestatus est. Altero modo illaudatus ita defen-
 ditur. Laudare significat prisca lingua nominare appellareque: sic in actionibus autem ci-
 uilibus laudari id dicitur, quod est nominari. Illaudatus enim est quasi illaudabilis, qui ne-
 que mentione, aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est. Sicuti quondam
 a communi consilio Asiae decretum est, uti nomen eius qui templum Dianae Ephesiae
 incenderat, ne quis ullo in tempore nominaret. Tertium restat ex iis, quae reprehensa
Squalere. sunt, quod tunicam squalentem auro dixit. Id autem significat copiam, densitatemque au-
 ri in squamarum speciem intexti. Squalere enim dictum est a squamarum crebritate
 asperitateque, quae in serpentium pisciumque coriis uisuntur. Quam rem & alii, & hic
 quidem poeta locis aliquot demonstrat:

Quem pellis inquit, ahenis
 In plumam squamis auro conferta tegebat. Et alio loco:
 Iamque adeo rutilum thoraca indutus ahenis
 Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit: Eius serpentis squamæ squalido auro, & purpura præ-
 textæ. Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumque aliqua re erat, & incuteret uisenti-
 bus facie noua horrorem, id squalere dicebatur: sic in corporibus incultis squamosisque
 alta congerie sordium, squalor appellabatur. Cuius significatiōis multo assiduoque usu
 totum id uerbum ita contaminatum est, ut iam squalor de re alia nulla, quam de solis
 inquinamenti dicitur cœperit.

De officio erga parentes liberorum, deque ea re ex philosophia libris, in quibus scriptum quaesitumque est, an semper
 in omnibus patris iussis obsequendum sit. Caput .VII.

Officia filiorum
 in patres.

Q Væri solitum est in philosophorum disceptationibus, an semper inque omni-
 bus iussis patri parendum sit. Super ea re Græci, nostrique qui de officiis scri-
 pserunt, tres sententias esse, quae spectandae considerandaeque sint, tradiderunt,
 easque subtilissime diiudicauerunt. Earum una est: Omnibus quae pater im-
 perat, parendum. Altera est: In quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum.
 Tertia est: Nihil necessum esse patri obsequi, & parere. Haec sententia quoniam primo
 re aspectu nimis infamis est, super ea quae prius dicta sunt dicemus: Aut recte, inquit,
 imperat pater, aut perperam: Si recte imperat, non quia imperat parendum, sed quoni-
 am id fieri ius est, faciendum est: si perperam, nequaquam scilicet faciendum, quod fie-
 ri non oportet. Deinde ita concludunt: nunquam est igitur patri parendum, quae im-
 perat. Sed neque istam sententiam probari accepimus. Argutiola quippe haec (sicuti mox
 ostendemus) friuola & inanis est. Neque autem illa (quam primo in loco diximus) uer-
 ra & proba uideri potest, omnia esse, quae pater iusserit, parendum. Quid enim si pro-
 ditiōem patriae, si matris necem, si alia quaedam imperarit turpia aut impia? Media igitur
 sententia optima atque tutissima uisa est: Quaedam esse parendum, quaedam non ob-
 sequendum. Sed ea tamen, quae obsequi non oportet, leniter & uerecunde, ac sine dete-
 statione nimia, sine opprobatione acerba reprehensionis declinanda sensim & relin-
 quenda esse dicunt, quam respuenda. Conclusio uero illa, qua colligitur (sicuti supra
 dictum est) nihil patri parendum, imperfecta est, refutarique ac dilui sic potest: Omnia
 quae in rebus humanis fiunt (ut docti censuerunt) aut honesta sunt, aut turpia. Quae sua
 ueritate aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea
 fieri oportet, siue imperet pater, siue non imperet. Sed quae his contraria, quaeque tur-
 pia, & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem, Quae uero in medio sunt, &

Græcis tum ἀνάφορα, tum μίση appellatur: ut in militiam ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti iustum proficisci, ut accersitū uenire: quoniam hæc & his similia per sese ipsa neque inhonesta sunt, neque turpia: sed perinde ut à nobis aguntur, ita ipsas actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propterea in eiusmodi omnium rerum generibus, patri parendum esse censent, ueluti si uxorem ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrunque in genere ipso, per sese neque honestum, neque turpe est, idcirco si pater iubeat, obsequendum est. Sed enim si imperet uxorem ducere infamem, propudiosam, criminiosam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere, non scilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, desinunt esse per sese hæc media atque indifferentia. Non ergo integra est propositio dicenda, aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neque ἡγιῆς νόμιμον διεθυγμένον uideri potest. Deest enim disjunctioni isti tertium: aut neque honesta sunt, neque turpia: quod si additur, potest ita concludi: Nonnunquam est igitur patri parendum.

Quod parum æqua reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina. Caput .VIII.

Plutarchus secundo librorum, quos de Homero composuit, imperfecte atque præpostere atque inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit. Verbaque ipsa Epicuri ponit: δ δάνατ' οὐδ' ἐπ' ἡμᾶς, τὸ γὰρ διαλυτὸν ἀνομιθεῖ, τὸ δὲ ἀνομιθεῖν οὐδ' ἐπ' ἡμᾶς. Nam prætermisit (inquit) quod in prima parte sumere debuit: δ δάνατ' ἡ ψυχὴ καὶ σῶματ' ἀλάστοις. Tum deinde eodem ipso quod omiserat quasi posito concessitque, ad confirmandum aliud utitur. Progredi autem hic (inquit) syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Vere hoc quidem Plutarchus de forma & ordine syllogismi scripsit. Nam si (ut in disciplinis traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, sic dici oportet: δ δάνατ' ἡ ψυχὴ καὶ σῶματ' ἀλάστοις, τὸ γὰρ διαλυτὸν ἀνομιθεῖ. καὶ ἡ ἀνομιθεῖν οὐδ' ἐπ' ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiusmodi homo est, non inscitia uidetur partem illam syllogismi prætermisisse. Neque id ei negotium fuit, syllogismum tanquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus, & cum suis finibus dicere: & profecto quia separatio animi & corporis in morte euidens est, non est ratus necessariam esse eius admonitionem, quod omnibus profusus erat obuium: sicuti etiam quod conclusionem syllogismi non in fine posuit, sed in principio. Nam id quoque non imperite factum quis non uidet? Apud Platonem quoque multis in locis reperias syllogismos repudiatos, conuersoque ordine isto qui in docendo traditur, cum elegantiam quadam reprehensionis contentione positos esse.

Quod idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum infectatus sit. Caput .IX.

In eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quod uerbo usus sit parum proprio et alienæ significationis. Ita enim scripsit Epicurus: δὲ καὶ πᾶσι τῶν ἀλγῶν τὸ πᾶσι τῶν ἀλγῶν. Non (inquit) πᾶσι τῶν ἀλγῶν, sed πᾶσι τῶν ἀλγῶν dicere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minute ac propè etiam subfrigide, Plutarchus in Epicuro accusando læges περὶ. Has enim curas uocum uerborumque elegantias, non modo non sectatur Epicurus, sed etiam infectatur.

Quid sint fauissæ Capitoline, & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio querenti rescripserit. Cap. .X.

Seruius Sulpitius iuris ciuilis autor, uir bene literatus, scripsit ad M. Varronem, rogauitque ut rescriberet, quid significaret uerbum quod in censorijs libris scriptum esset. id erat, uerbum fauissæ Capitoline. Varro rescripsit, in memoria sibi esse, quod Quintus Catulus curator restituendi Capitoli dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestusque pro fastigij magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniam fauissæ impeditissent. Id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa uetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiose donariis consecratis. At deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse, cur fauissæ dictæ sint. Sed Quintum Valerium Soranum solitum dicere ait, quos thesauros

Merr.

Fauissæ Capitoline.

Theſauri Flauiſſæ. græco nomine appellaremus, priſcos Latinos flauiffas dixiſſe, q̄ in eos non rude æs, argentumq̄, ſed ſtata ſignataq̄ pecunia conderetur. Coniectare igitur ſe detractam eſſe ex eo uerbo ſecundam literam, & flauiffas eſſe dictas cellas quaſdam & ſpecus, quibus æditui Capitolini uterentur ad cuſtodienſas res ueteres religioſas.

Sicinius Dētatus. *Achilles Romanus.* *De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.* *Caput .XI.*
Lucium Sicinium Dētatum, qui tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio, A. Thermo conſulibus, ſcriptum eſt in libris annalium, plus quàm credi debeat, ſtrenuum bellatorem fuiſſe: nomenq̄ ei factum ob ingētem fortitudinem, appellatumq̄ eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum & .XX. prælijs. Cicatricem auerſam nullam, aduerſas quinq̄ & quadraginta tuſiſſe. Coronis eſſe donatum aureis octo, obſidionali una, muralibus tribus, ciuicis quatuordecim: torquibus tribus & octoginta, armillis plus centum ſexaginta, haſtis duodeuiginti. Phaleris item donatus eſt quinquies uiciesq̄. Populi militaria dona habuit multijuga, in his prouocatoria pleraq̄. Triumphauit cum imperatoribus ſuis triumphos nouem.

Solonis legis ſententia. *Considerata perpensaq̄ lex quædam Solonis, ſpeciem habens primorem iniqua iniuſtaq̄ legis, ſed ad uſum & emolumentum ſalubritatis penitus reſertam.* *Caput .XII.*

In legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis axib⁹ ligneis incifæ ſunt, quæq̄ latas ab eo, Athenienſes (ut ſempiternæ manerent) pœnis & religionibus ſanxerunt: legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiam: Si ob diſcordiam diſſenſionemq̄ ſeditio atq̄ diſceſſio populi in duas partes fieret, & ob eam cauſam irritatis animis utriq̄ arma caperētur, pugnareturq̄, tum qui in eo tempore, in eorū caſu ciuiliſ diſcordiæ, non alterutra parte ſeſe adiūxerit, ſed ſolitariuſ ſeparatusq̄ à cōmuni malo ciuitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortunisq̄ omnibus careto, exul, extorrisq̄ eſto. Cum hanc legem Solonis ſingulari ſapientia præditi legiſſemus, tenuit nos grauis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob cauſam dignos eſſe pœna exiſtimari, qui ſe procul à ſeditioe & ciuili pugna remouiſſent. Tum qui penitus atq̄ alte uſum, ac ſententiam legis inſpexerat, non ad augendam, ſed ad definendam ſeditionem, legem hanc eſſe dicebat, & res prorfum ſe ſic habent. Nam ſi boni homines, qui in principio coercendæ ſeditionis impares fuerint, populūq̄ percitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diuiſi ſeſe adiūxerint, tum eueniet, ut cū ſocij partis ſeorſum utriuſq̄ fuerint, eorūq̄ partes ab ijs, ut maioris auctoritatis uiris, temperari ac regi cœperint, concordia per eos potiſſimum reſtitui cōciliariq̄ poſſit, dum & ſuos apud quos ſunt, regunt atq̄ mitificant, & aduerſarios ſeruatos magis cupiunt quàm perditos. Hoc idem Phauorinus philoſophus inter fratres quoq̄, aut amicos diſſidentis oportere fieri cenſebat, ut qui in medio ſunt utriuſq̄ partis beneuoli, ſi in concordia amittenda parum auctoritatis, quaſi ambiguī amici habuerint, tum alter in alteram partem diſcedat. Ac per id meritum uiam ſibi ad utriuſq̄ concordiam muniant. Nunc autem pleriq̄ (inquit) partis utriuſq̄ amici, quæ ſi probe faciant, duos litigantes deſtituunt & relinquunt, deduntq̄ eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animasq̄ eorum inflamment, aut odij ſtudio aut lucri.

Liberi. *Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam ue ueteres dixiſſe.* *Caput .XIII.*
Aniqui oratores hiſtoriæq̄ aut carminum ſcriptores, etiam unum filium filiam ue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq̄ nos cum in cōplurium ueterū libris ſcriptum aliquoties aduerteremus, nūc quoq̄ in libro Sempronij Aſellionis rerum geſtarum quinto ita poſitum eſſe oſtēdimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, reſq̄ eas quibus gerendis ipſe interfuit, conſcripſit. Eius uerba de Tiberio Graccho tribuno plebis, quo in tēpore interfectus in Capitolio eſt, hæc ſunt: Nam Gracchus domo cum proficiſceret, nunquam minus terna, aut quaterna milia hominum ſequebatur. Atq̄ inde infra de eodē Graccho ita ſcripſit: Orare cœpit ut ſe defenderent, liberosq̄ ſuos, eum quem uirilis ſexus tum in eo tempore habebat, produci iuſſit, populo que commendauit propēſens,

LIBER .II.

25

Quod M. Cato in libro qui inscriptus est contra Tiberium exulem stitisses uadimonium, per l literam dicit, non stitisses. Eiusq; uerbi ratio reddita. Caput .XIII.

IN libro uetere M. Cato, q inscribit contra Tiberiu exule, scriptum quide sic erat: Quid si uadimonium capite obuoluto stitisses? Recte ille stitisses scripsit. Sed falsi & audaces emendatores, e scripto, per libros stitisses fecerunt: tanquam stitisses uanum & nihili uerbum esset. quin potius ipsi nequam & nihili sunt, qui ignorant stitisses dictum a Catone, quoniam sifteretur uadimonium, non staretur. *Stitisses.*

Quod antiquitus etati senectae potissimum habiti sunt ampli honores. & cur postea ad maritos & patres ijdem isti honores delati sunt, atq; ibi quaedam de capite legis Iuliae septimo. Caput .XV.

APud antiquissimos Romanorum neque generi, neq; pecunia praestantior honos tribui, quam aetati solitus. Maioresq; natu a minoribus colebantur ad deum propere & parentum uicem. Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potioresq; habiti. A conuiuio quoq; (ut scriptum est in antiquitatibus) seniores a minoribus domum reducebantur: eumq; morem accepisse Romanos a Lacedaemoniis traditum est: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori aetati habebatur. Sed postquam soboles ciuitati necessaria uisa est, & ad prolem populi frequentandam praemiis, atq; inuitamētis usus fuit, tum antelati quibusdam in rebus, qui uxorem, quiq; liberos haberent, senioribus neq; liberos, neq; uxores habentibus. Sicuti capite septimo legis Iuliae, priori ex consulibus fasces sumendi potestas sit, non qui plureis annos natus est, sed qui plureis liberos quam collega, aut i sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriusq; numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, praefertur. Si uero ambo & mariti, & patres totidem liberorum sunt, tum ille pristinus honos instauratus, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super his aut, qui aut coelibes ambo sunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mariti sunt, & liberos non habent, nihil scriptum in lege de ea aetate est. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mens collegis concedere, aut longe aetate prioribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulatum ineuntibus.

Quod Caellius Vinde a Sulpitio Apollinari reprehensus est in sensus Vergilianae enarratione. Cap. .XVI.

VErgilij uersus sunt e libro sexto:
 Ille uidet pura iuuenis qui nititur hasta,
 Proxima sorte tenet lucis loca. primus ad auras
 Aetherias Italo commistus sanguine surget
 Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles,
 Quem tibi longaeuo serum Lauinia coniunx
 Educet syluis regem, regumq; parentem;
 Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba.

Videbantur haec nequaquam conuenire,
 Tua posthuma proles, &
 Quem tibi longaeuo serum Lauinia coniunx
 Educet syluis regem.

Nam si hic Syluius, ut in omnium ferme annalium monumentis scriptum est, post mortem patris natus est, ob eamq; causam praenomen ei impositum hoc fuit, qua ratione subiectum est:

Quem tibi longaeuo serum Lauinia coniunx
 Educet siluis

Haec enim uerba significare uideri possunt, Aenea uiuo, ac iam sene, natum ei Syluium Posthuma p
 & educatum. Itaque hanc sententiam esse uerborum istorum Caellius opinatus in commentario lectionum antiquarum. Posthuma (inquit) proles, non eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est: sicuti Syluius, qui Aenea iam sene, tardo se
 roq; partu editus. Sed huius historiae autorem nullum idoneum nominat. Syluium
 autem post Aeneae mortem (sicuti diximus) natum multi tradiderunt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter caetera in quibus Caellium reprehendit, hoc quoq; eius quasi ere

raturum animaduertit. Errorisq; istius hanc esse causam dixit, & scriptum ita fit: Quem tibi longæuo, inquit, non seni. Significatio enim est cōtra historiæ fidem, sed in longum æuum & perpetuum recepto, immortalisq; facto. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum cum hominum uita discessisset, immortalem indigetem futurum, & longo perpetuoq; æuo potiturus: Hoc sane Apollinaris argute. Sed aliud tamen est longum æuum, aliud perpetuum. Neq; dii longæui appellantur, sed immortales.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animaduertit, disceptatumq; ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat. Caput .XVII.

In, & con.

Obseruate curiosèq; animaduertit M. Tullius, in & con, præpositiones, uerbis aut uocabulis præpositas, tunc produci atq; protendi, cum literæ sequerent, quæ primæ sunt in sapiente atq; felice, in alijs autē omnibus correpte pronuntuari. Verba Ciceronis hæc sunt: Quid uero hoc elegantius qd nō sit natura, sed quodā instituto? Inclutus dicimus breui prima lfa, insanus pducta, inhumanus breui, infelix longa. Et ne multis, quibus in uerbis eæ primæ literæ sunt, quæ in sapiente atq; felice, producte dicuntur; in cæteris uero omnibus, breuiter. Itemq; cōposuit, cōsueuit, concrepuit, confecit, consule ueritatē, reprehendet, refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita sit? dicent, probe se iuuari: uoluptati autem aurium morigerari debet oratio. Manifesta quidem ratio suauitatis est in his uocibus, de quibus Cicero locutus ē. Sed quid dicemus de præpositione pro? quæ cum produci et corripitur soleat, obseruationem hanc tamen M. Tullij aspernata est. Non enim semper produci, cum sequitur ea litera, quæ prima est in uerbo fecit, quam Cicero hanc habere uim significat, ut propter eam rem in & con, præpositiones producantur. Nam proficisci, & profundere, & profugere, & profanum, & profestum correpte dicimus: proferre autem, & profligare, & proficere, producte. Cur igitur ea litera, quam Cicero productiōis causam facere obseruauit, nō in omnibus cōsimilibus eandem uim aut rationis, aut suauitatis tenet, sed aliam uocem produci facit, aliam corripit? Neq; uero con particula, tum solum produci, cum ea litera de qua Cicero dicit, insequitur. Nam & Cato & Sallustius, foenoribus, inquit, coopertus est. Propterea colligatus & connexus, producte dicuntur. Sed tamen uideri potest in his quæ posui, ob eam causam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productione syllabæ compensatur. Quod quidē etiam in eo seruatur, quod est cogo. Neq; repugnat quod cōegi & correpte dicimus. Non enim salua *σωμαγία* dicitur a uerbo, quod est cogo.

Proficisci.

Profundere.

Profugere.

Profanum.

Profestum.

Proferre.

Profligare.

Proficere.

Phædon.

Cebes.

Menippus.

Mus.

Diogenes cy-

nicus.

Xeniades Co-

rinthius.

Epictetus.

Quod Phædon Socraticus seruus fuit, quodq; item alij complurculi seruitutem seruierunt. Caput .XVIII.

Phædon Elidenis ex cohorte illa Socratica fuit, Socraticq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ dedit. Is Phædon seruus fuit, forma atq; ingenio liberali, & (ut quidā scripserūt) a lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisse dicitur, habuisseq; in philosophiæ disciplinis. Atq; is postea philosophus illustris fuit; sermonesq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; nō pauci serui fuerunt, qui post philosophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmulatus est. quas alij Cynicas, ipse appellat Menippas. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus Pōpilius, & Zenonis Stoici seruus, qui Perfeus uocatus est; & Epicuri, cui nomen Mus fuit, philosophi non incelebres uixerunt. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruauit, sed is ex libertate, in seruitutem uenit: quem cum emere uellet Xenias Corinthius, & quid is artificij nouisset percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tū Xenias responsum eiusdem miratus, emit, & manumisit: filiosq; suos ei tradens, accipe (inquit) liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentior est memoria, quam ut scribi quasi oblitteratum debuerit. Eius Epicteti etiam de se scripti duo uersus feruntur, ex quibus latenter intelligas, non omnes modo dijs exosos esse, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur, sed esse arcana

causas, ad quas paucorum potuit peruenire curiositas.

Δὲλαθ' ἐπιτίθηθ' γενόμενῳ, καὶ σώματι πηρόσ,
καὶ πένιῳ ἴρος, καὶ φίλος ἀθανάτοισ.

Rescire uerbum quid sit, & quā habeat ueram & propriam significationem.

Caput XIX.

Verbum rescire obseruauimus uim habere propriam quandam, non ex com-
muni significatione ceterorum uerborum, quibus eadem præpositio, re, im-
ponit. Neq; ut rescribere, relegere, restituere dicimus, itidē rescire. Nam q
factum aliquot occultius, aut inopinatum insperatumq; cognoscit, is dicit proprie re-
scire. Cur aut in hoc uno uerbo re particula huius sententiæ uim habeat, eadem adhuc
quæro. Aliter em dictum esse resciri, aut rescire apud eos, q diligenter locuti sunt, non
dum inuenimus, quā super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra
spem opinionem uel usu uenerint, quanq̄ ipsum scire de oibus cōmuniter rebus dicat,
uel aduersis, uel p̄speris, uel insperatis, uel expectatis. Næuius in Triphalo ita scripsit:

Rescire.

Si unquam quicquam filium resciuero

Argentum amoris causa sumpsisse mutuum,

Extēplo illō te ducam, ubi non despuas.

Claudius Quadriga. in. I. annali:
Ea Lucani ubi resciuerūt sibi per fallacias uerba data esse. Item Quadrigarius in eodē
lib. in re tristi, & inopinata, uerbo isto ita utit: Id ubi resciuerunt propinq̄ obsidum, q̄s
Pontio traditos supra demonstraui, eorū parentes cum p̄pinquis capillo passo in
uiam prouolarunt. M. Cato in. iij. originum: Deū dictator iubet postridie magistrū
equitū arcessi. Mittā te, si uis, cū eq̄tibus. Serō est, inq; magister eq̄tum, iam resciuere.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria, id uocabulū ueteres nō dixisse, et quid pro eo P. Scipio in oratione ad populū, quid po-
stea M. Varro in libris de re rustica dixerit, usurpatum.

Caput XX.

Viuaria quæ nunc dicunt septa quædam loca, in quibus feræ uiuæ pascuntur,
M. Varro in lib. de re rustica. iij. dicit leporaria appellari. Verba Var. subie-
ci: Villaticæ pastionis ḡna sunt tria, ornithones, leporaria, piscinæ. Nunc or-
nithones dico oīm alitum, quæ intra parietes uillæ solent pasci. Leporaria te accipere
uolo, non ea quæ tritauī nostri dicebant, ubi soli lepores sint, sed oīa septa ædificia uil-
læ, quæ sunt & habent inclusa aīalia quæ pascunt. Is item infra in eodem lib. ita scribit:
Cum emisti fundū Tusculanum à M. Pisone, in leporario apri fuere multi. Viuaria
aut quæ nunc uulgo dicit, sunt quos ἰατρῶν Græci appellant; quæ aut leporaria
Var. dicit, haud usq; memini ap̄ uetustiores scriptum. Sed qd̄ apud Scipionē oīm æ-
tatis suæ purissime locutum legimus, roboraria aliq̄t Romæ doctos uiros dicere audī
ui id significare, quod nos uiuaria dicimus: Appellatq; esse à tabulis roboreis, quibus
septa essent. qd̄ genus septorū uidimus in Italia locis plerisq;. Verba ex orōne eius con-
tra Clau. Aselliū q̄nta hæc sunt: Vbi agros optime cultos, & uillas expolitissimas uidif-
set, in his regionibus excelsissimo locoꝝ muꝝ statuere aiebat, inde corrigere uiam, alijs
per uineas medias, alijs p̄ roborarium atq; piscinam, alijs per uillam. Lacus uero & sta-
gna, quæ piscibus uiuis coercent clausa, suo atq; pp̄rio noīe piscinas noīauerunt. Apia-
ria quoq; uulgo dicit loca, in quibus siti aluei apum: sed neminem eorū fermē, qui in-
corrupte locuti sunt, aut scripsisse memini, aut dixisse. M. aut Var. de re rustica. iij. μελισ-
σῶνες, ut ἀμπελώνες, id est ἀφῶνες inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria ap-
pellabant. Sed hoc uerbum quo Var. usus est, græcum est; nam μελισσῶνες ita dicunt.

Viuaria.
Leporaria.
Ornithones.

Roboraria.

Piscinæ.
Apiaria.

Meliffones.
Mellaria.

Sup̄ eos videre, qd̄ Græci ἄμαξα, nos septentriones uocamus, ac de utriusq; uocabulū rōne & origine. Cap. XXI.

AB Aegina in Pyraeum cōplusculi earundē disciplinæ sectatores Græci Ro-
maniq; hoīes eadem in nauī transmittabamus: nox fuit, & clemens mare, &
anni ætas, cœlumq; liquide serenum: sedebamus ergo in puppi simul uniuers-
i, & lucentia sidera considerabamus: Tum quispiam ex ijs, qui eodem in numero græ-
cas res eruditi erant, quid ἄμαξα esset, quid ἄρκτος, quid βοώτης, & quænam maior ἄρκτος
& quæ minor, & cur ita appellata, & quā in partem procedentis noctis spatium mo-

C

uerentur, & quamobrem Homerus solam eam non occidere dicat, cum & quaedam alia scite, tum ista omnia, ac perite differebat: hic ego ad nostros iuvenes conuertor, & quid inquam, uos opici dicitis mihi? quare quod *ἑπταβία* Græci uocāt, nos septentriones uocamus? Non enim satis est quod septem stellas uidemus, sed quid hoc totum, quod septentriones dicimus, significet, scire inquam id prolixius uolo. Tum quispiam ex ijs, q se ad literas memoriasq; ueteres dederat: Vulgus, inquit, grammaticorū septētriones à solo numero stellarū dictum putat. Triones enim per sese nihil significare aiunt, sed uocabuli esse supplementum, sicut in eo, quod quinquatrus dicamus, quod quinq; ab idibus dierum numerus sit, atrus nihil: sed ego quidē cum Lælio, & M. Var. sentio, q triones rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam teriones, hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc sidus, quod à figura posituraq; ipsa quia si mile plaustrū uidetur, antiqui Græcorū *ἑπταβία* dixerunt, nostri quoq; ueteres à bubus iunctis septentriones appellarunt, id est à septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit opinionē, id quoq; Varro addit, dubitare sese, an propterea magis hæ septem stellæ triones appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stellæ primæ quæq; inter sese faciāt trigona, id est triquetras figuras. Ex his duabus rōnibus quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuentibus em̄ nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma esset, ut triquetra uideretur.

De uentoiapyge, deq; aliorum uentorū uocabulis regionibusq;, accepta à Phauorini sermonibus. Cap. XXII.

Iapyx
A Pud mensam Phauorini in conuiuio familiar i legi solitum erat aut uetus carmen melici poetæ, aut historia partim græcæ linguæ, aliàs latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in carmine latino *ἰάπων* uentus, quæsitumq; est, quis hic uentus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio esset. Atq; etiam petebamus, ut super cæterorū nominibus regionibusq; ipse nos docere uellet: quia uulgo, neq; de appellationibus eorum, neq; de finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita fabulatus est: Satis inquit norum est, limites regionesq; esse cœli quatuor, exortum, occasum, meridiem, septentrionem. Exortus & occasus mobilia & uaria sunt. Meridies septentrionesq; statu perpetuo stant & manent. Oritur em̄ sol nō in didem semper, sed aut æquinoctialis oriens dicit, cum in circulo currit, qui appellatur *ἰσημερινός*, aut, *ισσημερινός*, aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt, *θεριναὶ ἑσπέραι, καὶ χειμεριναὶ*. Item cadit sol non in eundem semper locum: fit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis, aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igit ab oriente uerno, id est æquinoctiali uenit, nominat eurus ficto uocabulo, ut isti *ἐπιμολογικοὶ* aiūt, ἀπὸ τῆς ἑσπέραις. Is alio quoq; à Græcis nomine ἀπηνλιώτης, à Romanis nauticis subsolanus cognominat. Sed qui ab æstiuæ, & solstitiali orientis meta uenit, latine aquilo, boreas græce dicit, eumq; propterea quidam dicūt ab Homero *αἰθρηγγέτης* appellatum. Boream autem putant dicit ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniā sit uiolenti flatus & sonori. Tertius uentus, qui ab oriente hyberno spirat, uulturū Romani uocant. Eū pleriq; Græci misto noīe, quod inter notū & eury sit, *εὐρόνοτοπ* appellant. Hī sunt igit tres uenti orientales, aquilo, uulturus, eurus, quorū mediū eurus est. His oppositi & cōtrarij sunt alij tres occidui, caurus, quē solent Græci ἀργέλιος uocare. is aduersus aquilonem flat. Itē alter fauonius, qui græce uocat *ζέφυρος*, is aduersus eury flat. Tertius africanus, qui græce uocat *λίπ*, is aduersus uulturū flat. Eæ duæ regiones cœli orientis occidentisq; inter sese aduersæ sex habere uētos uidentur. Meridies aut quoniam certo atq; fixo limite est, unum meridionalē uentum habet, is latine auster, græce νότος nominat, qm̄ est nebulosus atq; humectus: uotis em̄ græce humor nominat. Septentriones aut habent ob eandem causam unum: is obiectus diciturq; in austrū, latine septentrionarius, græce ἀπαρκτίας appellatus. Ex his octo uentis, alij quatuor detrahunt uētos, atq; id facere se dicunt Homero autore, qui solos quatuor uentos nouerit, eorum, austrum, aquilonem, fauonium. Versus Homeri sunt

*σῶς δ' εὐρος τ' ἑσπερὶ ζέφυρος πύτιος τε δύσασις
καὶ βορέης αἰθρηγγέτης μέγα κῆμα κυλίνδωρ.*

Ventorū descriptio.

A peliotes Subsolanus.

Aqlo Boreas

Vulturus.

Euronotus.

Caurus.

Argestes.

Fauonius.

Zephyrus

Africanus

Libs. Auster

Noius

Septentrionalis.

ἀπαρκτίας

quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominauimus, oriente scilicet atq; occi-
dente latioribus atque simplicibus, non tripartitis: Partim autem sunt, qui pro. VIII.
XII. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inferentes, cum meridie septentriones, ea
dem ratione, qua secundi quatuor interfiti sunt inter primores duos apud orientem oc-
cidentemq;. Sunt porro alia quædam nomina quasi peculiarium uentorum, quæ inco-
læ in suis quicq; regionibus fecerunt, aut ex locorum uocabulis, in quibus pollent, aut
ex aliqua causa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat. Nostri namq; Galli uentum
ex sua terra flantem, quem sæuissimum patiuntur, circium appellant, à turbine (opī-
nor) eius ac uertigine: *ιαπυγχα* ex ipsius Appuliæ oræ proficiscētem quasi finibus, Ap-
puli eodem q; ipsi nomine iapygem dicūt. Eum esse propemodum caurum existimo.
Nam & est occidentalis, & uidetur aduersus eum flare. Itaq; Vergilius Cleopatram
è nauali prælio in Aegyptum fugientem uento iapyge ferri ait: equum quoq; Appu-
lum eodem quo uentum uocabulo iapygem appellauit. Est etiam uentus nomine cæ-
cias, quem Aristoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat, sed ut ad sese uo-
cet, ex quo uersum istum prouerbiale factum ait:

κακά ἐστὶ τῶν πρὸ ἄρκου ὡς ὁ καϊκίας ἴερος.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alij plurifariam uenti cōmentitij, suæ quisq; regi-
onis indigenæ, ut est Horatianus quoq; ille atabulus, quos ipse quoq; executurus sui:
addidissimq; eos, qui etesiae & prodromi appellantur, qui certo tempore anni, cum
canis oritur, ex alia atq; alia parte cœli spirāt, rationesq; omnium uocabulorum (quia
plus paulò adbibi) effudissim, nisi multa iam prorsus omnibus uobis reticentibus uer-
ba fecissim, quasi fieret à me *ἀργόδοσις ἐπιδαμνία*. In conuiuio autem frequenti lo-
qui solum unum, neq; honestum est (inquit) neq; commodum: Hæc nobis Phauris-
nus in eo quo dixi tempore apud mensam suam summa cum elegantia uerborum, to-
tiusq; sermonis comitate atq; gratia denarravit. Sed quod ait uentū, qui ex terra Gal-
lia flaret, circium appellari, M. Cato in libris originum eum uentum cercium dicit, nō
circium. Nam cum de Hispanis alpinis scriberet, qui citra Iberum colūt, uerba hæc po-
suit: Sūt in his regionibus ferrariæ argētifodinæ pulcherrimæ; Mons ex sale mero ma-
gnus: quantum demas, tantum accrescit. Ventus cercius cū loquere, buccam implet.
Armatum hominem, plaustrum oneratum percillit.

Quod supra ait dixi *ἐπιδαμνία* ex alia & alia pte cœli flare, haud scio an secutus opinio-
nem multorū, temere dixerim. P. Nigidij in. ij. librorū, quos de uento composuit, uerba
hæc sunt:

Et austrī anni uersarij secundo sole flant. Considerandū igitur est, quid sit secundo sole.

Consultatio dijudicatioq; locorū facta ex comœdia Menandri, et Cecilij, que Plotiū inscripta est. Cap. XXIII.

Comœdias lectitamus nostrorum poetarum sumptas ac uersas de Græcis,
Menandro, ac Posidio, aut Apollodoro, aut Alexide, & quibusdā item alijs co-
micis. Atqui cum legimus eas, nihil sanè displicent, quin lepide quoq; & ue-
nuste scriptæ uideantur, prorsus ut melius posse fieri nihil censēas. At em si conferas
& componas græca ipsa, unde illa uenerunt, ac singula considerate atq; apte iunctis, &
alternis lectionibus cōmittas, oppido quàm iacere atq; sordere incipiunt quæ latina
sunt: Ita græcarum, quas æmulari nequiuerunt, facetijs atq; luminibus obsolescunt.
Nuper adeo usus huius rei nobis uenit: Cæcilij Plotium legebamus, haud quāq; mihi,
& qui aderant, displicebat. Libitum est Menandri quoq; Plotiū legere, à quo istam co-
mœdiam uerterat. Sed enim postq̄ in manus Menander uenit, à principio statim (dij
boni) quantum stupere, atq; frigere, quantumq; nutare à Menandro Cæcilius uisus est:
Diomedis hercle arma & Glauci, non dispari magis pretio aestimata sunt. Accesserat
dehinc lectio ad eum locū, in quo maritus senex super uxore diuite atq; deformi que-
rebatur, quod ancillam suam non inscito puellam ministerio & facie non illiberali, co-
actus erat uenundare, suspectam uxori quasi pellicem. Nihil dicam ego quantū disse-
rat uersus utriusq; eximius: sit satis, alijs ad iudiciū faciendū exponi. Menander sic:

C ij

rili filia, atq; omnino uitium esse oblatum ignoraret, gemitum & ploratum audit puella in puerperio enitentis, timet, irascitur, suspicatur, miseretur, dolet. Hi omnes motus eius affectiōesq; animi in græca quidē comœdia mirabiliter acres & illustres, apud Cæciliū autē pigra hæc omnia, & à rerum dignitate atq; gratia uacua sunt. Post ubi idem seruus percontando quid acciderat, reperit, has apud Menandrum uoces facit:

ὦ τρεῖς κακοδαίμων ὅς τις ὦρ πένης γαμῆ
 ἢ πειθοποιεῖ, ὡς ἀλόγιστος ἔστ' ἀνὴρ.
 ὅς μὴτε φυλακὴν ἢ ἄναγκάων ἔχῃ.
 εἰ μὴτ' ἀνατὴ χρεὶς εἰς τὰ κοινὰ τῶν βίων
 ἐπαμφέδρα δύναιται τοῦτο χρέμασιν.
 ἀλλ' ἐν ἀνακατανύξῃ ἢ τὰ λατῶν βίῳ,
 χρεμαζόμενος ζυτῶν μὲν, ἀνιαροῦ δ' ἔχωρ τὸ μέγθ',
 ἀπάντων ἀγαθῶν οὐ δύναμαι.
 ὑπὲρ γὰρ ἐνδὲς ἀλέγων, ἅπαντας νοουδιτῶ.

Fortassis
 ἀνατὴ χρεὶς.

Ad horum autem synceritatem ueritatemq; uerborum, an aspirauerit Cæcilius confideremus. Versus sunt hi Cæciliū, trunca quædam ex Menandro dicentis, & consarciantis uerba tragici tumoris:

Is demum informatus est homo pauper,
 Qui educit in egestate liberos, cui fortuna
 Et res est ut continuo pateat, nam opulento famam
 Facile occultat factio.

Itaq; ut supra dixi, cum hæc Cæciliū uerba seorsum lego, neutiquam uidentur ingrata ignauaq;. Cum autem græca comparo & contendo, non puto Cæciliū sequi debuisse, quod assequi nequirit.

De uetere parsimonia, deq; antiquis legibus sumptuarijs. Caput XXIII.

Parsimonia apud ueteres Ro. & uictus atq; cœnarum tenuitas non domestica solum obseruatione ac disciplina, sed publica quoq; animaduersione legumq; cōplurium sanctionibus custodia est. Legi adeo nuper in Capitonis Attei collegiæ senat' decretum uetus, C. Fannio, & M. Valerio Messala Cofs. factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutitarēt, id est, mutua inter sese conuiuia agerent, iurare apud Cofs. uerbis conceptis non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quàm centenos uicenosq; æris, præter hœlus & far & uinum, neq; uino alienigena, sed patrio ufuros; neq; argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centū illaturos. sed post id senatuscon. lex Fannia lata est, quæ ludis Romanis, item ludis plebeis, & saturnalibus, & aliis quibusdam diebus in singulos dies centenos æris in summi concessit, decemq; aliis diebus in singulis mensibus tricenos; cæteris aut omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta legem signat cū dicit:

Fanni centussisq; misellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Luciliū scriptores, quod putauerūt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris statutos. Centum enim æris Fannius constituit, sicuti supra dixi, festis quibusdam diebus, eosq; ipsos dies nominauit. Aliorum autem dierum omnium in singulos dies sumptus inclusit intra æris aliās tricenos, aliās denos. Lex deinde Licinia rogata est, quæ cum certis diebus sicuti Fannia centenos æris impēdi permisisset, nuptiis ducenos indulset, cæterisq; diebus statuit æris tricenos: cum & carnis aridæ, & salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit. Sed quicquid esset tum è terra, uite, arboreq;, promiscue atq; indefinite largita est. Huius legis Lælius poëta meminit in erotopægniis. Verba Lælii hæc sunt: Quibus hæc dum, qui ad epulas fuit allatus, dimissum, cœnamq;, ita ut lex Licinia sanxisset, pomis, holeribusq; instructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, lux liquida hæc do red dicitur. Lucilius quoq; legis istius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Postea L. Sylla dictator, cum legibus istis situ atq; senio oblitteratis, pleriq; in patrimoniis am-

Mutitarent.

Vinum alienigena.
 Fannialex.

Licinialex.

plis heluarentur, & familiam pecuniamque suam prandiorum gurgitibus proluisissent, legem ad populum tulit, qua cautum est, ut calendis, idibus, nonisque, diebusque ludorum, & feriis quibusdam solennibus. HS. tricenos in cenam insumere ius potestasque esset: ceteris autem aliis diebus omnibus, non amplius ternos. Præter has leges, Aemiliam quæque legem inuenimus, qua lege non sumptus cenarum, sed ciborum genus, & modus præfinitus est. Lex deinde Antia præter sumptum æris id etiam sanxit, ut qui magistratus esset, magistratumque capturus esset, ne quod ad cenam nisi ad certas personas itaret. Postremo lex Iulia ad populum peruenit, Cæsare Augusto imperante, qua profectis quædam diebus ducenti finiuntur: calendis, idibus, nonis, & aliis quibusdam festiuis trecenti: nuptiis autem & repositiis. HS. millies esse. Etiam dicit Capito Atteius edictum, diuine Augusti, an Tiberii Cæsaris non satis commemorari: quo edicto per dierum varias solennitates, à CCC. HS. ad usque duo milia sumptus cenarum propagatus est, ut his saltem finibus luxuriæ efferuescentis æstus coherceretur.

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contra ἀνωμαλίαν uocent.

Caput .XXV.

Analogia.
Anomalia.

Aristarchus.
Crates.

Raro.
Rarenter.
Assentio.

IN latino sermone, sicut in græco alii ἀναλογίαν sequendam putauerunt, alii ἀνωμαλίαν. ἀναλογία est similitudo similis declinatio, quam quidam latine proportionem uocant. ἀνωμαλία est inæqualitas declinationum consuetudinem sequens. Duo autem Græci grammatici illustres, Aristarchus & Crates, summa ope, ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defensionem. M. Varronis liber ad Ciceronem de lingua latina octauus, nullam esse observationem similitudo docet. Itaque in omnibus penè uerbis consuetudinem dominari ostendit. Sicuti cum dicimus, inquit, lupus lupi, probus probi, & lepus leporis. Item paro parui, lauo laui, pungo pupugi, tundo tutudi, & pingo pinxi. Cumque, inquit, a ceno, & prandeo & poto, & cenatus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus, & astringor, tum & extergor, & lauo, astringi, & extersi, & laui dicimus. Item cum dicamus ab osco, thusco, græco, osce, thusce, græce. A Gallo tñ & a Mauro gallice & maurice dicimus. Item a probus probe, a doctus docte, sed a rarus non dicitur rare, sed alii raro dicunt, alii rarenter. Idem M. Varro in eodem libro: Sentior, inquit, nemo dicit, & id per se nihil est, assentior tamen fere omnes dicunt. Sisenna unus assentio in senatu dicebat, & eum postea multi secuti, neque tamen uincere consuetudinem potuerunt. Sed idem Varro in aliis libris multa pro ἀναλογία tuenda scripsit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes, contra ἀναλογίαν dicere, & item rursus pro ἀναλογία.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philosophi de generibus colorum, uocabulisque eorum græcis & latinis, atque inibi color spatix, & cuiusmodi sit.

Caput .XXVI.

Rufus color.
Ruber.

PHauorinus philosophus, cum ad M. Frontonem consularem pedibus ægrum uiseret, uoluit me quoque ad eum secum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem plerisque uiris doctis presentibus, sermones de coloribus uocabulisque eorum agerent, quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura, inquit, sunt Phauorinus in sensibus oculorum, quæ in uerbis uocibusque colorum discrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, simplices isti, rufi & uirides colores, singula quædam uocabula, multas autem species differentes habent. Atque eadem uocum inopia in lingua magis latina uideo, quam græca: quippe qua rufus color a rubore quidem appellatus est: Sed cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocus, has singulas rufi uarietates, latina oratio singulis propriisque uocabulis non demonstrat, omniaque ista significat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutuetur, & igneum aliquid dicit, & flammeum, & sanguineum, & croceum, & ostrinum, & aureum. Rufus enim color, & ruber nihil a uocabulo rufi differunt, neque proprietates eius omnes declarant. ξανθός ἢ κῶλῃ πυρρός, κῶλῃ ἐρυθρός, κῶλῃ φοινικίς scilicet, habere quædam distantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittentes, uel mista quadam specie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinum, non inficias, inquit, imus, quin lingua græca, quam tu uidere legisse, prolixior fusiorque sit, quam nostra, Sed in istis coloribus, g

LIBER .II.

bus modo dixisti, designandis, non perinde inopes sumus, ut tibi uideatur. Non enim hæc sunt sola uocabula rufum colorē demonstrantia, quæ tu modo dixisti, rufus, & ruber, sed alia quoque habemus plura, quàm quæ dicta abs te græca sunt. Fuluus enim & flauus & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & luteus, & spadix, appellationes sunt rufi coloris, aut acuentes eum, quasi incendentes, aut cum colore uiridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut uiridē sensim albo illuminantes. Nam phœniceus, quem tu græce φοίνικα dixisti, noster est; & rutilus, & spadix phœnicei σαβώνημα, qui factus græce, noster est, exuberantiâ splendoremque significat ruboris: quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadix & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termitem cum fructu. Fuluus autē uidetur de rufo atque uiridi mixtus, in aliis plus uiridis, in aliis plus rufi habere. Sic poeta uerborum diligentissimus, fuluam aquilam dicit & iaspidem, fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluâ, & fuluum leonē. Sicque Ennius in annalibus fuluo ære dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes comæ, & quod mirari quosdam uideo, frondes olearum à Vergilio dicuntur flauæ. Sic multo antè Pacuuius aquam flauam dixit, & flauum puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens cōmemini:

Fuluus.
Flauus.
Rubidus.
Phœniceus.
Rutilus.
Luteus.
Spadix.

Cedo tamen pedem lymphis flauis flauum ut puluerem,
Manibus iisdem, quibus Vlyssi sæpe permulsi, abluam:
Lassitudinemque nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autem est rufus atrore & nigrore multo mistus. Luteus contra, rufus color est dilucidior: unde eius quoque nomen esse factū uidetur. Non ergo, inquit, mi Phaurorine, species rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominant. Sed ne uiridis quidē color pluribus ab illis, quàm à nobis uocabulis dicitur. Neque non potuit Verg. colorē equi significare uiridem, uolēs cæruleum magis dicere equum quàm glaucū. Sed maluit uerbo uti notiore græco, quàm inusitato latino. Nostris autē latinis ueteribus cœsia dicta est, quæ à Græcis γλαυκώπις dicitur: ut Nigidius ait, de colore cœli, quæsi cœlia. Postquàm hæc Fronto dixit, tum Phaurorinus sciētiam reperi huberem, uerborumque eius elegantiam exosculatus, absque te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græca longe anteisset, sed tu mi Fronto, quod in uersu Homerico est, id facies:

Rubidus.
Ceruleus.
Glaucus.
Cœsia.
Glaucopis.

ἢ ἢ νίκη ἢ πᾶσι τῆ ἀμφίγεισιν ἔδικασε.

Sed cum omnia libēs audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatem flauū coloris enarrasti, fecistique ut intelligerem uerba illa ex annali .XIII. Ennii amoenissima, quæ minime intelligebam:

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo,
Cæruleum spumat mare conferta rate pulsum.

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit ita, ut dixisti, flauus color uiridi & albo mistus, pulcherrime prorsus spumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit super Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus alter Philippum descripsit, alter Sertorium. Caput .XXXVII.

Verba sunt hæc grauiā atque illustriā de rege Philippo Demosthenis: ἐώρων δὲ αὐτὸν φιλιπποῦ πρὸς ὅν ἡμῖν ὁ ἀγορῶν, ὑπὲρ ἀρχῆς, ἢ διωσείας, τὸν ὀφθαλμῶν ἐκκεκομμένον, τὴν κλῆρον καταγότα, τὴν χεῖρα, δὲ σκέλος πεπηρωμένον. πᾶρ ὅτι ἄρ βδληθῆ μέρος ἢ τύχη το σώματος παρελέθη ἔτο προέμενον, ὡς εἰλοῖται μετὰ ἡμῶν ἢ δὲ εἰς τὸν. Hæc æmulari uolēs Sallustius, de Sertorio duce in historiis ita scripsit: Magna gloria tribus milibus in Hispaniam T. Didio imperate, magno usu bello Marfico, paratu militum & armorum fuit. Multaque tum ductu eius, quæ rapta primo per ignobilitatem, deinde per inuidiā scriptorū, celebrata sunt, quæ eminus faciē suam ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo, quo ille dehonestamēto corporis maxime lætabat. Neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. De utriusque his uerbis T. Castritius cū pensaret: nonne inquit, ultra naturæ modū humanæ est, dehonestamēto corporis lætari?

tribus milibus in Hispania T. Didius imperator.

Letitia.

Siquidē lætitiā dicit̄ exultatiō quædam animi, cū gaudio efferuentiore, euētū reꝝ expe-
titæ. Quanto illud syncerius & humanius, m̄ agisq; oībus cōueniens *πῶρ ὅτι ἄρ βδλνδδῖ
μῆρ ὅ ἢ πύχῃ τῶ σώματῷ παρελέδῃ τῶ τῷ προέμενον.* Quibus uerbis, inquit, ostendit̄ Phi-
lippus non ut Sertorius corporis dehonestamento lætus, quod est, inquit, insolens &
immodicū, sed præ studio laudis & honoris, iacturæq; damnorūq; corporis cōtemptor,
qui singulos artus suos fortunæ prodigendos daret, quæstu atq; compendio gloriarū.

Non esse compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus. Caput .XXVIII.

Terræmotus
ratio.

Quænam esse causa uideatur quamobrem terræmotus fiant, non modo his cō-
munibus hoīm sensibus opīnionibusq; cōpertū nō est, sed ne inter phycas
quædam philosophias satis cōstitit, uentorum ne uī accidant, specus hiatusq; ter-
ræ subeuntium, an aquarum subter in terræ cauis undantium fluctibus
pulsibusq; ita uti uidentur existimasse antiquissimi Græcorū, qui Neptunū *Ἐννοσίγαιος,
ἢ Σασιχθονα,* appellauerūt, an cuius aliæ rei causa, alterius uē dei uī ac numine, nondū
etiam (sicut diximus) pro certo creditum. Propterea ueteres Romani cum in oībus
aliis uitæ officiis, tum in constituendis religionibus, atq; in diis immortalibus animad-
uertendis castissimi cautissimiq; ubi terram mouisse senserant, nuntiatum uē erat, feri-
as eius rei cā edicto imperabant. Sed dei nomē, ita uti solet, cui seruari ferias oporteret,
statuere & edicere quiescebant: ne alium pro alio nominādo, falsa religione populum
alligarēt. eas ferias si quis polluisset, piaculoq; ob hāc rē remotus esset, hostiā siue deo,
siue deæ immolabat. Idq; ita ex decretis pontificū obseruatū esse M. Varro dicit: quoniā
& qua uī, & per quem deorū, dearum uē terra tremere, incertū esset. Sed de lunæ mo-
ribus, solisq; defectionibus, non minus in eius rei causa reperienda sese exercuerunt.
Quippe M. Cato uīr in cognoscendis rebus multi studii, incerta tñ causa & incuriosa
super ea re opinatus est. Verba Catonis ex originum quarto hæc sunt: Non libet scri-
bere qđ in tabula apud Ponti, maxim. est, quoties annona cara, quoties lunæ aut solis
luminī caligo, aut quid obstiterit, usque adeo paruifecit rationes ueras solis & lunæ de-
ficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Aesopi Phrygiæ memoratu non inutilis.

Caput .XXIX.

Aesopi apolo-
gus.

Aesopus ille Phrygiæ fabulator haud immerito sapiens existimatus est, cum
quæ utilia monitu suauisq; erant, non seuerè, non imperiose præcepit, & cen-
suit, ut philosophis mos est: sed festiuos delectabilesq; apologos commentus,
res salubriter ac prospicienter animaduersas in mētes animosq; hominum cū audiendū
quadam illecebra induit; uelut hæc eius fabula de auiculæ nidulo, lepide atq; iucunde
præmonet spem, fidutiāq; reꝝ, quas efficere quis possit, haud unq; in alio, sed in semet-
ipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est cassita, habitat nidulaturq; in se-
getibus, id fermè temporis ut appetat messis, pullis iam iam plumantibus. Ea cassita in
sementes fortè concesserat tēpestiuiores, propterea frumentis flauescens pulli etiā
tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si qđ
ibi rei nouæ fieret diceretur uē, animaduertent, idq; uti sibi ubi redisset, renūtiarent.
Dominus postea segetum illarū filium adolescentē uocat, & uidēs ne inquit, hæc ema-
turuisse, & manus iam postulare? Iccirco diecraftini, ubi primū diluculabit, fac amicos
adeas, & roges ueniant, operamq; mutuam dent, & messem hanc nobis adiuuent. Hæc
ille ubi dixit, discessit; atq; ubi rediit cassita, pulli trepiduli circumstrepere orareq; ma-
trem, ut statim iam properet, atq; aliū in locū sese asportet: nam dominus, inquit, mi-
sit qui amicos rogaret, uti luce oriēte ueniant, & metāt. Mater iubet eos à metu otiosos
esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reiicit, craftino seges non metetur, ne-
q; necesse est hodie uti uos auferam. Die igitur postero mater in pabulum uolat, domi-
nus quos rogauerat opperit, sol feruit, & fit nihil, & amici nulli erāt. Tunc ille rursus
ad filium, amici isti, inquit, magnā in partē cessatores sunt, quin potius imus, & cogna-
tos, affines, uicinosq; nostros oramus, ut adsint cras temporī ad metendum? Itidem hoc

pulli pauefacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tū quoq; sine metu, ac sine cura sint: cognatos affinesq; nullos fermē tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capeffendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modo (inquit) aduertite, si modo quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in pastum profecta est, cognati & affines operam quam dare rogati sunt, supersedent. Ad postremum igitur dominus filio: ualeant (inquit) amici cum propinquis: afferes prima luce falces duas, unā egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pulis dixisse dñm mater audiuit, tempus, inquit, est cedendi & abeundi, fiet nunc dubio pcul quod futurū dixit. In ipso em̄ iam uertitur cuius est res, nō in alio unde petitur. Atq; ita cassita nidum migravit, & seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quā ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia quæ extra nos, extraq; nostrum animum sunt, neq; pro nostris, neq; pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologum Q. Ennius in satyris, scire admodum & uenuste uersibus quadratis composuit, quorum duo postremi isti sunt: quos habere cordi & memoriæ operæpretium esse hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus, & quæ in mari alio atq; alio modo fiunt, austris
flantibus aquilonibusq;. Caput. XXX.

Hoc sæpenumero in undarum motu obseruatum est, quas aq̄lones uenti, quiq; ex eadem cœli regione aer fluit, quas uē faciunt in mari austris atq; africis. Vndarum motus uarij. Nam fluctus, qui flante aquilone maximi ac creberrimi excitantur, simulac uetus posuit, sternuntur & confluuescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idem fit flante austro, uel africo, quibus iam nihil spirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uēto quidem iam dudum tranquillæ sunt. Sed mare est etiam atq; etiam undabundum. Eius rei causâ esse coniectatur, quod uenti à septentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes, deorsum in aquarum profunda quasi præcipites deferunt, undasq; faciunt nō profus impulsas, sed uī intus commotas, quæ tantisper eruta uoluntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austris uero & Africis ad meridiana orbis circulum, & ad partem axis infimam depressi, inferiores & humiles per suprema æquoris euntis protrudunt magis fluctus, quā eruunt, & ideo non desuper læte, sed propulsæ in aduersum aquæ etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsu impetum. Id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si quis non incuriose legat, adminiculari potest. Nam de austris flatibus ita scripsit:

Ἐνθα νότος πόντιο λυδῶναίης λάρα ὠθεῖ.
Contra autem de borea, quem aquilonem appellamus, alio dicit modo:

καὶ βορέης ἀδρυγενέτης μέγα κλύμα κολύδωρ.

Ab aquilonibus enim qui alti superniq; sunt, fluctus excitatos quasi per prona uolui dicit. Ab austris autem his, qui humiliores sunt, maiore uī quadam propelli sursum atq; subijci. Id enim significat uerbum λάρα ὠθεῖ: Sicut in alio loco, λάρα ἀνοῦ ὠθεῖ. Id quoq; à peritissimis rerum philosophis obseruatum est, austris spirantibus mare fieri glaucum, & cæruleum, aquilonibus obscurius, atriusq;. Cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpissimus, notauī, cur austro spirante mare cæruleum fiat, aquilone obscurius atriusq;: an propterea quod aquilo minus mare perturbat? Omne autem quod tranquillius est, atrum esse uiderur.

SOA. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .III.

Quæsitum ac traditum quom ob causam Sallustius auaritiā dixerit non animum modo uirilem, sed corpus quoq; ipsum effœminare. Caput Primum.

Sallustius in
Catilina.

Yeme iam discedete, apud balneas Scias in area sub ca-
lido sole cum Phauorino philosopho ambulabamus,
atq; ibi inter ambuladum legebatur Catilina Sallustij,
quem in manu amici conspectum legi iusserat. Cumq;
haec uerba ex eo libro lecta essent: Auaritia pecuniae stu-
dium habet, quam nemo sapiens concupiuit, ea qua-
si uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirile effoe-
minat, semper infinita & infatibilis est, neque copia,
neque inopia minuitur: Tum Phauorinus me aspici-
ens: quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effoe-
minat? Quid enim istuc sit, quod animum uirile ab ea effoeminari dixit, uideor ferme asse-
qui: sed quonam modo corpus quoq; hominis effoeminet, nondum reperio. Et ego in
qua longe iamdiu in eo ipso quaerendo fui, ac nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem.
Vix ego haec dixeram cunctabundus, atq; inibi quispiam de sectatoribus Phauorini, q-
uidebatur esse in literis ueterator: Valerium, inquit, Probum audiui haec dicere, usum
esse Sallustium circumlocutione quadam poetica: & cum dicere uellet, homine avari-
tia corrumpi, corpus & animum dixisse, quae duae res hominem demonstrarent. Naq;
homo ex anima & corpore est. Nunq;, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam im-
portuna tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimum bre-
uitatis artificem, periphrasim poetae facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem am-
bulacro homo quispiam sane doctus, is quoq; a Phauorino rogatus, ecquid haberet su-
per ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inq;, auaritia minuit & corrumpit,
quiq; sese quaerenda undiq; pecunia dediderunt, eos plerosq; tali genere uitae occupa-
tos uidemus: ut sicuti alia in his omnia praec pecunia, ita labor quoq; uirilis exercendiq;
corporis studium relictum sit. Negotijs se pleriq; umbraticis, & sellularijs quaestibus
intentos habent, in quibus omnis eorum uigor animi corporisq; elanguescit, & quod Sal-
lustius ait effoeminae. Tum Phauorinus legi denuo uerba eade Sallustij iubet, atq; ubi
lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quod multos uidere est pecuniae cupidos, &
eosdem tamen corpore esse uegeto ac ualentis? Tum ille ita respondit, non hercle insci-
te: Quisquis est, inquit, pecuniae cupiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, alia-
rum quoq; rerum uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atq; in sese colendo
non aequae esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq;
occupet, etsi ad incuriam usq; corporis grassetur, ut per illam unam, neq; uirtutis, neq;
uirium, neq; corporis, neq; animi cura assit, tum deniq; is uere dici potest effoeminato
esse & animo, & corpore, qui neq; sese, neq; aliud curet, nisi pecuniam. Tum Phauori-
nus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallust. odio auaritiae, plus quam
potuit eam criminatus est.

*Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam, postue eam nati sunt. Atq; inibi
de temporibus terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & usq; quaq; gentium uarie obseruantur, & praeterea qd Q. Mani-
us scripserit super ea, qua maritus non iure usurpasset, qd romam ciuilis anni non habuerit. Caput II.*

Q uari solitum est, qui noctis hora tertia quartaue, siue qua alia nati sunt, uter
dies natalis haberi appellariq; debeat, isne, quem nox ea consecuta est, an qui
dies noctem consecutus est. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus
scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediam noctem
in his horis. xxiij. nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum
obseruatione diuississe, ut q post sole occasum ante media noctem natus sit, is ei dies natalis
sit, a quo die ea nox coeperit. Contra uero q in sex horis posterioribus nascatur, eo die ui-
deri natum, qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem
Varro in eodem libro scripsit, eosq; a sole occaso, ad solem iterum occidentem omne
id medium tempus unum die esse dicere. Babylonios porro aliter. A sole enim exorto, ad ex-
ortum eiusdem incipientem, totum id spatium unius diei nomine appellare. Multos uer-

to in terra Vmbria unum, & eundem diem esse dicere à meridie ad insequentem meridiem. Quod quidem, inquit, minus absurdum est. Nam qui calendarum hora sexta natus est apud Vmbros, dies eius natalis uideri debet & calendarum dimidiarum, & qui est post calendarum dies, ante horam eiusdem sextam. Populum autem Romanum ita uti Varro dixit, dies singulos annumerare à media nocte usque ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna, sed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucescit. Ad hoc ritus quoque, & mos auspicandi eandem esse obseruationem docet. Nam magistratus quando una die eis auspicandum est, & id super quo auspicauerunt agendum, post mediam noctem auspicantur, & post exortum solem agunt, auspicatque esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, non dicuntur abfuisse unum diem, quando ante horam noctis sextam regressi partem aliquam illius in urbe Romana sunt. Quo quoque Mutium iurisconsultum dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse cœpisset, ante diem quartam calendis Ianuarias sequentes usurpatum esset: Non enim posse impleri trinodium, quod abesse à uiro usurpandi causa ex duod. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posterioris sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Istæ autem omnia de die rum temporibus, & finibus ad obseruationem disciplinamque iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitabamus, quin Vergilius quoque id ipsum ostenderit, non exposite atque aperte, sed ut hominem decuit poeticas res agentem recondita, & quasi operta ueteris ritus significatione,

Torquet, inquit, medios nox humida cursus,

Et me sæuus equis oriens afflauit anhelis.

His enim uersibus oblique (sicuti dixi) admonere uoluit diem, quem Romani *Dies ciuili*, ciuilem appellauerunt, à sexta noctis hora oriri.

De noscendis explorandisque Plauti comædijs, quoniam promiscue ueræ atque falsæ nomine eius inscriptæ feruntur. Atque inibi quod Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scripserint. Caput III.

Verum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerisque Plauti comædijs curiose atque contente lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguae, credituros, sed ipsi Plauto moribusque ingenij, atque linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronem quoque usum uidemus. Nam præter illas unam & uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris segregauit, quoniam dubiosæ non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur. Quasdam item alias probauit adductus stylo atque faceta sermonis Plauto congruentis. Easque iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit. Sicuti istam quam nuperrime legebamus, cui est nomen Bœotia. Nam cum in illis una & uiginti non sit, & esse Aquilij dicatur, nihil tamen Varro dubitauit, quin Plauti foret, neque alius quisquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, si uel hos solos uersus ex ea fabula cognouerit, qui quoniam sunt, ut de illius Plauti more dicam, Plautinissimi: propterea & meminimus eos, & ascripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:

Ut illum dii perdant, primus qui horas repperit,

Quisque adeo primus statuit hic solarium,

Qui mihi comminuit misero articulatum diem.

Nam me puero uetus erat solarium

Multo omnium istorum optimum & uerissimum,

Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat.

Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.

Itaq; adeo iam oppletum est oppidum solarijs,
Maïor pars populï aridi reptant fame.

Neruularia comœdia. Phaurinus quoq; noster cum Neruulariam Plauti legerem, quæ inter incertas est habita, & audisset ex ea comœdia uersum hunc:

Strateæ scrupedæ stratiuilæ sordidæ, delectatus faceta uerboꝝ antiquitate, meretricum uitia atq; deformitates significantium, uel unus hercle inquit, hic uersus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoq; ipsi nuperrime, cū legeremus Fretum (nomen est id comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicq; dubitauimus, quin & Plauti foret, & omnium maxime genuina. Ex qua duos hos uersus excipimus, ut historiam quæreremus oraculi Arietini. Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis dicitur:

Arietinũ oraculum. Peribo, si non fecero,
Si faxo, uapulabo.

Plautius poeta Marcus autem Varro in libro de comœdijs Plautianis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec Gemini, nec Leones, nec Cordalium, nec Anus Plauti, nec Bis cōpressa, nec Bœoria unq; fuit. Neq; adeo *ἄγρονος*, neq; Cōmorientes, sed M. Acutici. In eodem lib. Varro. id quoq; scriptum etiam Plautium fuisse quæpiam poetam comœdiarum. Cuius qm̄ fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas: cum essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Feruntur aut sub Plauti nomine comœdiæ circiter centũ atq; xxx. Sed homo eruditissimus Lælius quinq; & xx. esse eius solas existimauit. Non tñ dubium est, quin ista, & quæ scripta à Plauto non uident, & nomini eius adijciuntur, ueterum poetarum fuerint, & ab eorum ætate expolitæq; sunt, ac propterea recipiant stylum Plautinum. Sed em̄ Saturionem & Aditũ, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen nō suppetit, in pistrino eũ scripsisse Varro & pleriq; alij memoriæ tradiderunt, cū pecunia om̄i, quã in opis artificij scenicoꝝ peperat, in mercationibus perditã inops Romã redisset, & ob quærendũ uictum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellant, operam pistori locasset. Sicuti de Næuio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas scripsisse, Ariolum & Leontem, cum ob assiduam maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poetarum more dicta, in uincula Ro. à triũ uiris coniectus esset. Vnde post à trib. ple. exemptus est, cum in ijs quas supra dixi, fabulis, delicta sua & perulantias dictorum, quibus multos antè læserat, diluisset.

Molæ trusatiles.
Næuius

Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante atate senectam barbã, & genas radere moris fuit. Cap. III.

IN libris quos de uita P. Scipionis Africani cōpositos legimus, scriptum esse aiad uertimus P. Scipioni Pauli filio, postq; de Pœnis triumphauerat censorq; fuerat, eidem diem dictum esse ad populum à Clau. Afellio trib. pleb. cui equũ in censura ademerat. Eumq; cum esset reus, neq; barbã desisse radi, neq; nō candida ueste uti, neq; fuisse cultu solito reorum. Sed cum in eo tpe Scipionem minorẽ .xl. annorũ fuisse cōstaret, quod de barbã rasa ita scriptum esset, mirabamur. Comperimus aut ceteros quoq; in iisdẽ temporibus nobiles uiros, barbã in eiusmodi atate rasitauisse. Idcirco pleraq; imagines ueterum, nō admodũ senum, sed in medio atatis, ita factas uidemus

Radendæ barbæ mos.

Deliciarũ uitiũ, & molities oculorũ & corporis, ab Archesilao phō cuidã opprobata acerbe sil' & festiuit. Cap. V.

Archesilai uerbum.

PLutarchus refert Archesilaum philosophũ uehementi uerbo usum esse, de quodam nimis delicato diuite, q; incorruptus tñ, & castus perinteger dicebat. Nã cū uocẽ eius infractam, capillumq; arte cōpositum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uoluptatisq; plenos uideret: nihil interest inquit, quibus membris cynæditis, posterioribus, an prioribus.

Dictũ in molles.

De ui atq; natura palmæ arboris, quod lignum ex ea ponderibus impositis renitatur. Caput VI.

Palmæ natura.

Per hercle rem mirandam Arist. in. viij. problematum, & Plutar. in. viij. symposiacorũ dicit: Si supra palmæ (inqt) arboris lignũ, magna pōdera imponas, ac tam grauiter urgeas oneresq;, ut magnitudo oneris sustineri nō queat, nō deorsum

palma cedit, nec intra flectit, sed aduersus pondus resurgit, & sursum nitit recuruatq̄. Propterea, inquit, Plutarchus in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriæ, quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusq̄ non cedat.

Historia ex annalibus sumpta de Q. Ceditio tribuno militum, uerbaq̄ ex originibus M. Catonis appposita, quibus Ceditij uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

Caput .VII.

PUlchrum dii boni facinus, græcarumq̄ facundiarum magniloquentia condignum M. Cato libris Originum de Q. Ceditio tribuno militum scriptum reliquit. Id profecto est ad hanc ferme sententiam: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginensi primo, obuiam Romano exercitui progreditur: colles, locosq̄ idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insinuant fraudi & perniciæ obnoxium. Tribunus ad consules uenit: ostendit exitum de loci importunitate, & hostium circumstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis, faciendum ut. CCCC. aliquos milites ad uerrucam illam (sic enim M. Cato locum editum asperumq̄ appellat) ire iubeas, eamq̄ uti occupet imperes horrentisq̄: hostes profecto ubi id uiderint, fortissimus quisq̄ & promptissimus, ad occurrandum pugnandumq̄ in eos præuertentur: unoq̄ illo negotio sese alligabunt, atq̄ illi omnes. CCCC. proculdubio obruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, nisi hæc, salutis uia nulla est. Consul tribuno respondit, consilium quidē fidum atq̄ prouidens sibi uiderier. Sed istos (inquit) milites. CCCC. ad eum locum in hostium cuneos quisnam erit qui ducat? Si alium (inquit tribunus) neminem reperis, me licet ad hoc periculum utare. Ego hanc tibi & reipub. animam do. Consul tribuno gratias laudesq̄ egit. Tribunus & CCCC. ad moriendum proficiscuntur. Hostes eorū audaciam demirantur, Quorsum ire pergant in expectatio sunt. Sed ubi apparuit ad eandem uerrucam occupandam iter intendere, mittit aduersum illos imperator Carthaginensis peditatum equitatumq̄, illos quos in exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites circumueniuntur, circumuenti repugnant. Fit prælium diu anceps, tandem superat multitudo. Quadringenti omnes tum unà per fossi gladijs, aut missilibus operati, cadunt. Consul interibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atque editos subducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum diuinitus in eo plio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius Catonis uerbis subiecimus: Verba Catonis; Diu immortales tribuno militum fortunam ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cum saucius multifariam ibi factus esset, tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq̄ inter mortuos defatigatum uulneribus, atq̄ spiratē quod sanguen defluserat, cognouere, eum sustulere. Isq̄ conualuit. Sapēq̄ post illam operam reip. fortem atq̄ strenuam perhibuit. Illoq̄ facto quod illos milites subduxit, exercitum ceterū seruauit. Sed idem benefactum loco in quo ponas, nimium interest. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit: Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atq̄ gratiam præcipuam claritudinis inclytissimæ decorauere monumentis, signis, statuis, elogijs, historijs: Alijsq̄ rebus gratissimum id eius factum habuere. At tribuno militum parua laus pro factis relicta, qui idem fecerat, atq̄ remp. seruauerat. Hanc Q. Ceditij uirtutem M. Cato tali suo testimonio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium tertio, non Ceditio nomen fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximia consulum C. Fabritij & Aemilij ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam date.

Caput .VIII.

Cum Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atq̄ alteram pugnam prospere pugnasset, satisq̄ angerentur Romani, & pleraq̄ Italia ad regem desciuisset, tum Ambracienis quispiam Timochares regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium consulem furtim uenit, ac præmium petiuit: & si de præmio conueniret, promisit regē uenenis necare. Idq̄ facile esse factu dixit, quoniam filij sui pocula in conuiuio regi ministrarent: eam rem Fabritius ad senatum scripsit. Senatus legatos ad regem misit, mandauitq̄ ut de Timochare nihil proderent, sed monerent uti rex circumspectius

D

Nicias.

ageret, atq; à proximorū infidijs salutem tutaret. Hoc ita uti diximus, in Valerij Antiatris historia scriptū est. Quadrigarius autē in lib. III. nō Timocharem, sed Niciam adif se ad consulē, scripsit. Neq; legatos à senatu missos, sed à consulibus. Et regem populo Ro. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; omnes quos tum habuerit, restituisse & red didisse. Consules tum fuerunt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad regem Pyrrhum super ea causa miserunt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutē dicunt Pyrrho regi: NOS pro tuis iniurijs continuo animo strenui, cō moti inimiciter tecum bellare studemus. Sed cōmunis exempli & fidei ergo, uisum ē uti te saluum uelimus, ut esset, quem armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretiū à nobis peteret, si te clām interfecisset. Id nos negauimus uelle. Ne'ue ob eam rem quicquā cōmodi expectaret. Et simul uisum est, ut te certiorē faceremus; ne quid eiusmodi si accidisset, nostro consilio ciuitates putarent factum: & quod nobis non placet, pretio, aut prēmio, aut dolis pugnare. Tu, nisi caueas, iacebis.

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in proverbio fertur, equus Seianus. & qualis color equorum sit, qui spadices uocantur, deq; istius uocabuli ratione.

Capit. IX.

Equus Seianus.

Equi Diomedis.

CAius Bassus in cōmentarijs suis, item Iulius Modestus in. II. quaestionum cōsularum, historiam de equo Seiano tradit, dignā memoria atq; admiratione. Cn. Seium quempiam scribunt fuisse, eumq; habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuisset, quos Hercules Diomede occiso ē Thracia Argos perduxisset. Eum equū fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore Phoeniceo, flaua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus quoq; longe præstiterit se. Sed eundem equum tali fuisse fato siue fortuna ferunt, ut quisquis haberet eum, possideretq; ut is cum omni domo, familia, fortunisque omnibus suis ad internicionem desperiret. Itaq; primum illum Cn. Seium dominū eius, à M. Antonio qui postea triumphator reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolobellam consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductū Argos diuertisse, cupidineq; habendi eius exarsisse, emisitq; eum. HS. centum milibus. Sed ipsum quoq; Dolobellam in Syria bello ciuili obsessum, atq; interfectum esse. Mox eundem equum qui Dolobellæ fuerat, C. Cassiū qui Dolobellam obsederat, abduxisse. Quem Cassiū postea satis notū est, uictis Parthis fusoq; exercitu suo, miserā mortem oppetisse. Dein Antonium post interitum Cassij parta uictoria, equum illum nobilem Cassij requisisse: & cum eo potitus esset, ipsum quoq; postea uictū atq; desertum, detestabili exitio interisse. Hinc proverbium de hominibus calamitosus ortum, dicitq; solitū: Ille homo habet equum Seianū. Eadē sententia est illius quoq; ueteris pro uerbij, quod ita dictū accepimus: Aure Tolosanum. Nam cum oppidū Tolosanum in terra Gallia Q. Cepio consul diripiisset, multūq; auri in eius oppidi tēplis fuisset, quisquis ex ea direptione aurū attigit, misero cruciabilique exitu perijt. Hūc equum C. Bassus uidisse se Argis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq; & colore exuberantissimo. Quem colorē nos (sicuti dixi) puniceum, græce partim φοινικα, alij πορφυρα appellat: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur.

Aure Tolosanum.

Puniceus color.

Spadix.

Quod est quædam septenarij numeri uis & facultas, in multis naturæ rebus animaduersa, de qua M. Varro in hebdomadibus differit copiose.

Capit. X.

Septenarius numerus.

Vergiliæ.

Pliades.

Errones.

Zodiacus.

MArcus Varro in primo libro qui inscribuntur hebdomades, uel de imaginibus, septenarij numeri (quem Græci εβδουαδάς appellant) uirtutes, potestatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inq; septētriones maiores minoresq; facit in cælo. Item uergilias, quas πλειάδες uocant. Facit etiam stellas, quas alij erraticas, P. Nigidijs erroneas appellat. Circulos quoq; ait in cælo circum longitudinem axis septem esse, è quibus duos mínimos qui axem extremum tanguunt, πάλτες appellari dicit. Sed eos in sphaera quæ κρηώπι uocatur, propter breuitatem non inesse. At neq; ipse zodiacus septenario numero caret. Nam in septimo signo fit solstitium à bru-

ma, in septimo bruma à solstitio, in septimo æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulatur, eos quoque septem esse dicit. Præterea scribit lunæ curriculum confici integrum quater septenis diebus. Nam duodetricesimo luna (inquit) ex quo uestigio profecta est, eodem redit. Autoremque opinionis huius Aristidem esse Samium. In qua re non id solum animaduerti debere dicit, quod quater septenis, id est octo et uiginti diebus, conficeret iter luna suum. Sed quod is numerus septenarius, si ab uno profectus, dum ad semetipsum progreditur, omnibus per quos progressus est numeros comprehendat, ipsumque se addat, facit numerum octo et uiginti, quot dies sunt curriculi lunaris. Ad homines quoque nascendos uim numeri istius porrigi, pertinereque ait. Nam cum in uterum (inquit) mulieris genitale semen datum est, primis septem diebus conglobatur coagulaturque; fitque ad capiendam figuram idoneum. Post deinde quarta hebdomade, quod eius uirile foetus futurum est, caput, et spina quæ est in dorso, informatur. Septima autem ferè hebdomade, id est nono et quadragesimo die, totus (inquit) homo in utero absoluit. Illam quoque uim numeri huius obseruatam refert, quod ante mensem septimum neque masculus neque foemina, salubriter ac secundum naturam nasci potest; et quod hi qui iustissime in utero sunt, post duces septuagintatres dies, postquam sunt concepti, quadragesima denique hebdomade ita nascuntur. Pericula quoque uitæ fortunæque hominum, quæ climacteras Chaldaei appellant, grauissima quæque fieri affirmat septenarius. Præter hæc, modum esse dicit summum adolecendi humani corporis septem pedes; quod esse magis uerum arbitramur, quam quod Herodotus fabulator in .I. historiarum, inuentum esse sub terra scripsit Orestis corpus, cubita longitudo habens septem, quæ faciunt pedes duodecim et quadrantem; Nisi si (ut Homerus opinatus est) uastiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum; et nunc quasi iam mundo senescente, rerum atque hominum decemeta sunt. Dentes quoque et in septem primis mensibus, et septenos ex utraque parte gigni ait, et cadere annis septenis, et genuinos annasci annis ferè bis septenis. Venas etiam in hominibus, uel potius arterias, medicos musicos dicere ait, numero moueri septenario, quod ipsi appellant *ἑπτάκιον* *πενήκοντα*, quæ fit in collatione quaternarii numeri. Discrimina etiam periculorum in morbis maiore uim fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero septenarii. Eosque dies omnium maxime, ita ut medici appellant, *ἑπταήμερος* et *ἑπταήμερος*, cuiquam uideri primam hebdomadam et secundam et tertiam. Necnon id etiam est ad uim, facultatesque eius numeri augendas, quod quibus inedia mori consilium est, septimo demum die mortem appetunt; Hæc Varro de numero septenario scripsit admodum conquiescente. Sed alia quoque ibidem congerit frigidiuscula, ueluti septem opera esse in orbe terrarum miranda, et sapientes item ueteres septem fuisse, et curricula ludorum circensium solennia septem esse, ad oppugnandas Thebas duces septem electos, tum ibi addit se quoque iam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, et ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse. Ex quibus aliquandiu cum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis, non comparuisse.

Climacteres

Herodotus fabulator.
Orestis corporis longitudo.

Quibus, et quam friuolis argumentis Accius in didascalico utatur, quibus docere nititur Hesiodum esse quam Homerum natu antiquiorem.

Caput .XI.

SVper ætate Homeri atque Hesiodi non consentitur. Alii Homerum quam Hesiodum maiorem natu fuisse scripserunt, in quibus Philochorus, et Xenophanes; Alii minorem, in quibus L. Accius poeta, et Ephorus historiarum scriptor. M. autem Varro in primo de imaginibus; uter natus prior sit, paginæ constare dicit; sed non esse dubium, quin aliquo tempore eodem uixerint, idque ex epigrammate ostendit, quod in tripode scriptum est, qui in monte Helicone ab Hesiodo positus tradit. Accius autem in .I. didascalico libris admodum argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodum natu priorem; Quod Homerus, inquit, cum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non addidit; quam rem procul (inquit) dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictum uideretur. De Cyclope itidem, inquit, uel maxime quod unoculus fuit, rem tam in

Homeri Hesiodi ætas.

D ij

signem non præterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus uulgatum esset. De patria tria quoque Homeri multo maxime dissensum est: Alij Colophonium, alij Smyrnæum; sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant fuisse. Aristoteles tradit ex insula Ionatū. M. Varro in lib. de imaginibus primo, Homeri imagini hoc epigramma apposuit:

Capella Homeri candida hoc tumulum indicat,
Quod ariete mortuo faciunt sacra.

ἐπὶ τῆς πόλεως Ἀθηναίων ἐστὶ τὸ τοῦ Ἱσίου δαίμωνος
συνενα, ἑὸς δὲ, κολοφώνιον, σαλαμίην, ἄργυρον, ἀδινέλιον.

De patria
Homericorum
certatio.

Bibax.
Bibosus.

Largum atque auidum bibendi, à P. Nigidio doctissimo uiro, nouo et propemodum absurdo uocabulo bibosum dictum. Caput .XII.

Bibendi auidū P. Nigidius in cōmentarijs grāmaticis, bibacē et bibosum dicit. Bibacē ego, ut edacem, à plerisque alijs dictū lego. Bibosum dictū etiam nusquā reperī, nisi apud Laberiū. Neque aliud est, quod simili inclinatu dicat. Nō enim simile est, ut uinosus, aut uitiosus, cæteraque quæ hoc modo dicunt, quā à uocabulis, non à uerbis inclinata sunt. Laberius in mimo li. I. q. Salinator inscriptus est, uerbo hoc ita utitur: Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

Demosthen.

Callistratus.

Quod Demosthenes etiam tum adolescens, cum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi, desitit à Platone, et sectatus est Callistratum. Caput .XIII.

Hermippus hoc scriptū reliquit, Demosthenem admodum adolescentem uentitare in academiā, Platonemque audire solitum. Atque is inquit: Demosthenes domo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret, compluribusque populos concurrentibus uideret, percōtatur eius rei causam; cognoscitque currere eos auditū Callistratū. Is Callistratus Athenis orator in rep. fuit, quā illi δικαστωρ appellat. Visum est paulū diuertere, experiri que an ad digna auditu tanto properatum studio foret. Venit, inquit, atque audit Callistratum, nobilem illam τὴν περὶ δρόμου δίκην dicentem. Atque ita motus, et demulctus, et captus ē, ut Callistratū iam inde sectari cœperit, academiā cum Platone reliquerit.

Dimidiatum

Dimidium.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaque huiusmodi qui dicat, uitiose dicere. Eiusque uitiij causas reddere M. Varro nec quenuquam ueterum ijsce uerbis ita usum esse. Caput .XIII.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiusmodi, te male ac uitiose dici existimat Varro. Oportet enim (inquit) dicere dimidiatum librū, non dimidium; et dimidiatam fabulam, non dimidiam. Cōtra autem, si ē sextario hemina fusa est, non dimidiatum sextarium fustum dicendum ē. Et qui quoque ex mille nummū, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepisse dicemus, sed dimidium. At si scyphus (inquit) argenteus mihi cum alio cōmunis, in duas partes dissectus sit, dimidiatum eum dicere esse scyphum debeo, non dimidium: Argenti autem quod in eo scypho inest, dimidium meum esse, non dimidiatum: differit, ac diuidit subtilissime, quid dimidium dimidiato intersit: et Q. Ennium scienter hoc in annalibus dixisse ait:

Sicuti si quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deest ē uase, non dimidiata dicenda est, sed dimidia. Omnis autem disputationis eius, quam subtiliter quidem sed subobscure explicat, summa hæc est: Dimidiatum est quasi disinediatum, et in parteis duas pares diuisum. Dimidiatum ergo nisi ipsum quod diuisum est, dici haud conuenit. Dimidium uero est, non quod ipsum dimidiatum est, sed quæ ex dimidiato pars altera est. Cum igitur partem libri dimidiam legisse uolumus dicere, aut partem dimidiam fabulæ audisse: si dimidiam fabulam, aut dimidium librum dicemus, peccabimus. Totum enim ipsum, quod dimidiatum atque diuisum est, dimidium dicis. Itaque Lucilius eadem secutus:

Vno oculo (inquit) pedibusque duobus

Dimidiatus ut porcus.

Et alio loco:

Quid hinc et scruta quidem ut uendat, scrutarius laudat,

Scruta.
Scrutarius.

Præfractam strigilem soleam improbus dimidiatam.

Iam in uigesimo manifestius dimidiam horam dicere studiose fugit. Sed pro dimidia dimidium ponit in hisce uersibus:

Tempestate sua, atq; eodem uno tempore, & horæ

Dimidio tribus confectis duntaxat eandem,

Et quartam.

Nam cum obuium proximumq; esset dicere: & hora dimidia tribus confectis, uigilate atq; attente uerbum non probum mutauit, per quod satis apparet ne horam quidem dimidiam recte dici, sed uel dimidiatam horam, uel dimidiam partē horæ. Propterea Plautus in Bacch. dimidium auri dicit, nō dimidiatū auri. Item in Aulularia, dimidiū obsonii, non dimidiatum obsoniū in hoc uersu:

Ei adeo obsonii hinc iussit dimidium dari.

In Menæchmis autem dimidiatum diem, non dimidium, in hoc uersu:

Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuus est.

M. Cato in libro quem de agricultura conscripsit: Semen cupressi serito crebrū, ita uti linum feri solet, eo crebro terram infertito dimidiatum digitum. Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatum autem, inquit, digitum, non dimidium. Nam digiti quidē dimidium, digitum autē ipsum dimidiatum dici oportet. Itē M. Cato de Carthaginensibus ita scripsit: Homines defoderunt in terram dimidiatos, ignemq; circumposuerunt, ita interfecerunt. Neq; quispiam omnium qui probe locuti sunt, his uerbis secus quam dixi, usus est.

Extare in literis perq; hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima & uim magni nouiq; motus non sustinente. Caput .XV.

Cognito repente insperato gaudio, expirasse animam refert Aristoteles philosophus Polycratam, nobilem sceminam è Naxo insula. Philippides quoq; comædiarū poeta, haud ignobilis ætate iā edita, cū in certamine poetarū præter spem uicisset, & latissime gauderet, inter illud gaudium repente mortuus est. De Rhodio etiā Diagora celebrata historia est. Is Diagoras tres filios adolescentes habuit, unū pugilem, alterum pancratiastem, tertium luctatorem. Eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodem Olympiæ die; & cum ibi eum tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis fauiarentur, cumq; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret, ibi in stadio inspectante populo, in oculis atq; in manibus filiorum animam efflauit. Præterea in nostris annalibus scriptum legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus populi Romani cæsus est, anum matrem nuntio de morte filii allato, luctu atq; mœrore affectam esse. Sed is nuntius non uerus fuit. Atq; is adolescens nō diu post ex ea pugna in urbem rediit. Anus repente filio uiso, copia atq; turba, & quasi ruina incidentis inopinati gaudii oppressa, exanimataq; est.

*Gaudio cuncti.
Polycrata.
Philippides.*

Diagoras.

Temporis uarietas in puerperijs mulierum, quænam sit à medicis & philosophis tradita, atq; inibi poetarum quoq; ueterum super eadem re opiniones. Multaq; alia auditu atq; memoratu digna. Verbaq; ipsa Hippocratis medici, ex lib. illius sumpta, qui inscriptus est περὶ γένεσις. Id quoq; esse à grauissimis uiris memoriæ mandatū. Ca. XVI.

Et medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quæsiuerunt, πότε ὁ ἄνθρωπος ἀνδρώπων κησεται ἄρσενος. Et multa opinio est. Eaq; iam pro uero recepta: Postq; mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarenter, nūquam octauo, sæpe nono, sæpenumero decimo mense. Eumq; esse hominem gignēdi summum finem, decem menses non inceptos, sed exactos. Idq; Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comædia Cistellaria his uerbis:

Tempus partus humani.

Tum illa quam compresserat

Decimo post mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poeta uetustior, humanarum opinionum uel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula Plotio posui:

γυνὴν κούει δὲ καὶ μὲν.

D iii

Sed noster Cæcilius, cum faceret eodem nomine & eiusdem argumēti comœdiam, ac pleraq; à Menandro sumeret, in mensibus tamen genitalibus nominandis, non prætermissit octauum, quem præterierat Menander. Cæciliū uersus hi sunt;

Insolēt ne mulier decimo mense parere?

Pol nono quoq; septimo atq; octauo.

Eam rem Cæciliū non inconsiderate dixisse, neq; temere à Menandro, atq; à multoꝝ opinionibus desciuisse, M. Varro uti credamus, facit. Nam mense nonnunquam octauo editum esse partum in li. XIII. rerum diuinarū scriptum reliquit. Quo in libro etiā XI. mense aliquando nasci posse hominē dicit. Eiusq; sententiæ, tam de. VIII. quā de XI. mense, Aristotelē laudat autorem. Sed huius de mēse. VIII. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis, qui inscriptus est *πρὶ τροφῆς*. Ex quo lib. uerba hæc sunt: *ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστι δὲ κτάμηνος γένεσις*. Id tam obscure, atq; præcise, tamq; aduerse dictum Sabīnus medicus qui Hippocratem commodissime commentatus est, his uerbis enarrauit: *ἔστι μὲν φαινόμενον ὡς ἴσα μετὰ τὴν ἐκτροφῆν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς ἀνίσκοῦντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔστι οὐ φαινόμενον μὲν πρὸ αὐτῆς ὄντα. Διὰ τούτου δὲ οὐκ ἔστι*. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiusmodi quasi monstruosas raritates. Sed nono mense aut decimo, neq; præter hos aliās partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse. Idcircoq; eos nomina Parcis tribus fecisse à pariendo, & à nono atq; decimo mense. Nam parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Item nona & decima à partus tempestiui tempore. Cællius autem Vindex in lectionibus suis antiquis, tria, inquit, nomina parcarū sunt: Nona, Decima, Morta, & uersum hūc Liuii antiquissimi poetæ ponit ex *ἰσοκρίτης*: Quādo dies adueniet, quē profata Morta est? Sed homo minime malus Cællius, mortam quasi nomen accepit, cum accipere quasi *μοῖραν* deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ scripta in libris legi, hoc quoq; uenisse usu Romæ cōperi: Fœminam bonis, atq; honestis moribus, non ambigua pudicitia in .XI. mense post mariti mortem peperisse: Factumq; esse negotium propter rationem temporis, quasi marito mortuo, postea cōcepisset: quā decēuiri in decimo mense gigni hominem, nō in undecimo scripissent. Sed diuum Hadrianū causa cognita, decreuisse in .XI. quoq; mēse partum edi posse: idq; ipsum eius rei decretū nos legimus. In eo decreto Hadrianus id statueret se dicit, requisitis ueterum philosophorum, & medicorum sententiis. Hodie q; in satyra forte M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentum, uerba hæc: Si quis mihi filius unus plures uel in decem mensibus gignuntur, si si erunt *ἄνοι λυγροί*, ex hæc desunto. Quod si quis undecimo mēse, κατ' *Ἀριστοτέλην*, natus esto, Accio idem quod Titio ius esto apud me. Per hoc uetus prouerbiū Varro significat, sicuti uulgo dici solitum erat, de rebus inter se nihil distantibus, idem Accii quod Titii: ita pari eodemq; iure esse in .X. mensibus natos, & in .XI. Quod si ita, neq; ultra decimum mensem fœtura mulierum protolli potest, quæri oportet cur Homerus scripserit Neptunum dixisse puellā à se recens compressā:

*Χαίρε νῦν Πηλοπιδι, πρὸς πλομένῳ δ' ἐνναυτῶ
τίξες ἀγλαὰ τέκνα, ἠδὲ οὐκ ἀπφώλοισι θυγατέρας
ἀθανάτων.*

Affecta que
sunt.

Id cum ego ad complures grammaticos attulissem, partim eorum disputabant, Homeri quoq; ætate, sicuti Romuli, annum fuisse non .XII. mensium, sed .X. Alii conuenisse Neptuno maiestatiq; eius dicebant, ut longiore tēpore fœtus ex eo grandesceret. Alii alia quædam nugalia. Sed Phaurinus mihi ait, *πρὸς πλομένῳ ἑαυτῶ*, non confecto esse anno, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgaris significationis. Affecta em̄ (sicuti M. Cicero & ueterum elegantissimi locuti sunt) ea proprie dicebantur, quæ non ad finem ipsum, sed proxime fini progressa deductæ erant. Hoc uerbum ad hanc sententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de prouinciis consularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo supra scripsi) cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulū cōfirmatur, & tempus ipsius partionis nono aut decimo mē-

se definiſſet, neq; id tamen ſemper eadem eſſe fini dixiſſet: ſed aliàs ocyus fieri, alias ſerius, hiſce ad poſtremū uerbis uſus eſt: γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω, καὶ ἐλάσσω καὶ ὄλιγ μέρους, καὶ ἑπομένως καὶ πλείω πλεονάζων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσομένως. Quibus uerbis ſignificat qd aliquando ocyus fieret, non multo tñ fieri ocyus: neq; qd ſerius, multo ſerius. Memini ego Romæ accurate hoc atq; ſolicite quæſitum, negotio non rei tunc parua poſtulan- te, an. VIII. menſe infans ex utero uiuus editus, & ſtatim mortuus, ius trium liberorū ſuppleuiſſet, cum abortio quibusdam, non partus uideretur menſis octauī intempēſti- uitas. Sed quoniam de Homericō annuo partu, ac de. XI. menſe diximus quæ cognoue- ramus, uifum eſt non prætereundum, quod in Plinii ſecundi libro. VII. naturalis hiſto- riæ legimus. Id autē quia extra fidem eſſe uideri poteſt, uerba ipſius Plinii poſuimus: Maſſurius autor eſt, L. Papyrium prætorem ſecundo hærede lege agente, bonorū poſ- ſeſſionem contra eum dediſſe, cum mater partum ſe. XIII. menſibus tuliſſe diceret, quo- niam nullum certum tempus pariendi ſtatutū ei uideretur. In eodē lib. Plinii ſecundi uerba hæc ſcripta ſunt: Oſcitatio in enixu letalis eſt, ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuū.

Iustum libe-
rorum.

sed Augustus
ca. 4 de herede

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philoſophi
mercatorum ſunt, pretijs fidem non capiētibus. Caput .XVII.

Memoria mandatum eſt, Platonem philoſophum tenui admodū pecunia fa- miliari fuiſſe: atq; eum tamen treis Philolai Pythagorici libros decem milia- bus denariūm mercatorum. Id ei pretium donariſſe quidam ſcripſerunt amicū eius Dionem Syracuſanum. Ariſtotelem quoq; traditū libros pauculos Speusippi phi- loſophi poſt mortē eius emiſſe talētis Atticis tribus: ea ſumma fit nummi noſtri .HS. duo. & .LXX. milia. τὴν αμαρulentus librum maledicentiſſimū conſcripſit, qui οὐδὲν
inſcribit: In eo li. Platonē philoſophū, quē dixeram? tenui admodū pecunia familiari fuiſſe, contumelioſe appellat, q̄ impenſo pretio libꝛꝛ Pythagoricæ diſciplinæ emiſſet, exq; eo Timæum nobilē illum dialogū cōtinuaſſet. Verſus ſuper ea re τῶν αμαρulentῶν hi ſunt:

καὶ ἐν πλάτωνος καὶ τῶν αμαρulentῶν ὁπόθεν ἔρχε-
ται οὐδὲν ἀπαρχόμενον γράφει ἐπιδήχους.

Quid ſint pedarij ſenatores, & quam ob cauſam ita appellati. Quamq; habeant originem uerba hæc ex edi-
cto tralatitio conſulum: Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere licet. Caput .XVIII.

Non pauci ſunt qui opinantur pedarios ſenatores appellatos, qui ſententiam in ſenatu non uerbis dicerent, ſed in alienam ſentētiā pedibus irent. Quid igitur cum SENAT. Conſult. per diſceſſionem fiebat, nōne uniuerſi ſena- tores ſentētiā pedibus ferebant? Atqui hæc etiam uocabuli iſtius ratio dicitur, quam C. Baſſus in cōmentariis ſuis ſcriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magiſtratū geſſiſſent, curru ſolitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent, quæ ob eam cauſam curulis appellareſ. Sed eos ſenatores, qui magiſtratū curulem nondum ceperant, pedibus itauiſſe in curiam. Propterea ſenatores nondum maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M. autem Varro in ſatyra Meſſippea, quæ ἱπποκρίτων inſcripta eſt, equites quosdam dicit pe- darios appellatos. Videturq; eos ſignificare, qui nondū à CENS. in ſenatū lecti, ſenato- res quidē non erant. Sed quia honoribus populi uſi quidem erant, in ſenatū ueniebāt, & ſententiæ ius habebant. Nam & curulibus magiſtratibus functi, qui nondum à cen- ſoribus in ſenatū lecti erant, ſenatores nō erant. Et quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias: ſed quas principes dixerant, in eas deſcendebant. Hoc ſignifica- bat edictum, quo nunc quoq; COSS. cū ſenatores in curiam uocant, ſeruandæ conſue- tudinis cauſa, tranſlatitio utuntur. Verba edicti hæc ſunt: Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere licet. Verſum quoq; Laberii, in quo id uocabulum poſitum eſt, nota- ri iuſſimus, quem legimus in mimo, qui ſcriptor inſcriptus eſt:

De pedarijs
ſenatoribus.

Caput ſine lingua, pedaria ſententia eſt.

D tiii

Hoc uocabulū à plerisq; barbare dici aīaduertim⁹, nā pro pedariis pedaneos appellat,
*Qua ratione C. Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli causam putarit, & con-
 trā quem in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluserit. Caput .XIX.*

C. Bassus.
 Parcus.

Pecuniarius.

A pud cœnam Phauorini philosophi cum discubitu fuerat, cœptusq; erat ap-
 poni cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceptabat, aut græcarū quid li-
 terarum, aut nostratium: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Bassi eruditi
 uiri liber de origine uerborum & uocabulorum, in quo ita scriptum fuit: Parcus com-
 posito uocabulo dictus est quasi par arcæ: qñ sicut in arca omnia recondunt, eiusq; cu-
 stodia seruantur & continentur, ita homo tenax paruocq; contentus, omnia custodita et
 recondita habet sicuti arca, quam ob causam parcus, quasi par arcæ nominatus est. Tum
 Phauorinus ubi hæc audiuit, superstitiose, inquit, & nimis moleste atq; odiose cōfabri-
 catus commolitusq; magis est originem uocabuli C. iste Bassus, quàm enarrauit. Nam
 si licet res dicere commentitias, cur nō probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob
 eam causam dictū, quod pecuniam cōsumi atq; impendi arceat & prohibeat, quasi pe-
 cuniarius? Quin potius quod simplicius, inquit, ueriusq; est id dicimus? Parcus enim
 neq; ab arca, neq; ab arcendo, sed ab eo quod est parum & paruum denominatus est.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .IIII.

*Sermo quidam Phauorini philosophi cum grammatico iā antiore factus in Socraticum modum, atq; ibi inter sermo-
 nem dictum, quibus uerbis penus à Q. Scauola definita sit, quodq; eadē definitio culpata reprehensaq; sit. Ca. 1.*

Puēstibulo adium Palatarum omīs ferè ordinū multi-
 tudo opperientes salutationem Cæsaris constiterant; atq;
 ibi in circulo doctorum hominum Phauorino philoso-
 pho præfente, ostentabat quispiam grammaticæ rei docti-
 or scholica quædam nugalia, de generibus & casibus uo-
 cabulorum differens, cū arduis superciliis uocisq; & uul-
 tus grauitate composita, tanquam interpret & arbiter Si-
 byllæ oraculorum. Tum aspiciens ad Phauorinum (quan-
 quam ei etiam nondum satis notus esset) Penus quoq; in-
 quit, uariis generibus dictum, & uarie declinatum est. Nā
 & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penotiris ueteres
 dictitauerunt: Mundum quoq; muliebrem Lucilius in satyrarum. XVI. non uirili gene-
 re, ut cæteri, sed neutro appellauit his uerbis:

Mundū omne.

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.

Quod mundum atq; penū? nam qui diiudicet istuc?

Penus qd sit.

Atq; omnium horum & testimoniis & exemplis constrepebat. Cumq; nimis otiose si-
 bi placeret, intercessit placide Phauorinus: & iam bone, inquit, magister quicquid est
 nomen tibi, abunde multa docuisti, quæ quidem ignorabamus, & scire haud sane po-
 stulabamus. Quid enim refert mea eiusq; qui cum loquor, quo genere penum dicam,
 aut in quas extremas literas declinē, si nemo id nō nimis barbare fecerit? Sed hoc plane
 indigeo addiscere, quid sit penus, & quo sensu id uocabulum dicatur, ne rē quotidiani
 usus, tanquam qui in uenalibus latine loqui tentant, alia q̄ oportet, uoce appellē. Quæ-
 ris, inquit, rem minime obscurā. Quis adeo ignorat penum esse, uinū, et triticū, & oleū
 & lentem, & fabam, atq; huiuscemodī cætera? Etiam ne, inquit Phauorinus, milium, et
 panicum, & glans, & hordeum penus est? Sunt enim p̄p̄modū hæc quoq; eiusmodi.
 Cumq; ille reticēs hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an ista quæ dixi, penus appel-
 lent: sed potēs ne mihi nō speciem aliquā de penu dicere, sed definire, gñe proposito,
 & differentiis appositis quid sit penus? Quot sint penus genera, & quas differentias di-
 cas, nō hercle, inqt, intelligo, Rem, inquit Phauorinus, plane dicā, Postulas quod diffi-

cilius est, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatum est, definitionem omnem ex genere & differentia consistere. Sed si idem me tibi præmandere (quod aiunt) postulas, faciam sane id quoque honoris tui habendi gratia, atque deinde ita exorsus est: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quasi circūscribas uerbis, quid homo sit, non opinor respōdeas hominē esse te atque me. Hoc enim quis homo sit, ostendere est, nō quid homo sit, dicere. Sed si (inquam) peterem, ut ipsum illud quod homo est, definires, tum profecto mihi dicerēs hominem esse mortale animal, rationis & scientiæ capiens, uel quo alio modo dicerēs, ut eum à cæteris animalibus omnibus separares. Perinde igitur nunc te rogo, ut quid sit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille ostentator, uoce iam mollī atque demissa: Philosophias (inquit) ego nō didici, nec discere appetui. Et si ignoro an hordeū ex penu sit, aut quibus uerbis penus definiatur, nō ea re literas quoque alias nescio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus sit, non ex nostra magis ē philosophia, quā grammatica tua. Meministi enim credo, quæri solitū quid Vergilius dixerit penum instruere, uel lōgam, uel longo ordine. Vtrunque enim profecto scis legi solitū. Sed ut faciam æquiore animo ut sis, ne illi quidem ueteris iuris magistrī, qui sapientes appellati sunt, definisse satis recte existimant, quid sit penus. Nam. Q. Scæuolam ad demonstrandum penum his uerbis usum audio: Penus est, inquit, quod esculentū aut poculentū est. Quod enim ipsius patrisfamilias, aut liberorum patrisfamilias, eiusque familie quæ circum eos aut liberos eius est, & opus nō facit, causa paratum est (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad edendum bibendumque in dies singulos prandij aut cœnæ causa parant, penus nō sunt: sed ea potius, quæ huiusce generis lōgæ usionis gratia contrahunt & recondunt, ex eo quod non in prōptu sint, sed intus, & penit⁹ habeantur, penus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philosophiæ me dedissem, nō insuper tamen habui discere: quā ciuibus Romanis latine loquentibus, rem non suo uocabulo demonstrare, nō minus turpe esset, quā hominem non suo nomine appellare. Sic Phauorinus sermones in genus cōmune, à rebus paruis & frigidis, abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non allata extrinsecus, non per ostentationem, sed indidē nata, acceptaque. Præterea de penu ascribendum hoc etiam putauī, Ser. Sulpitium in reprehensio Scæuolæ capitibus scripsisse, Scio Helio placuisse, non quæ esui tantum & potui forent, sed thus quoque & cereos in penu esse, quodque esset eius ferme rei causa cōparatum. Massurius autem Sabinus in iuris ciuilibus secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoque & uirgas, & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait uideri esse in penu. Ex his autem quæ promercalia & usuaria in locis huiusmodi essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.

Quid differat morbus, & uitium, & quam uim habeant uocabula ista in edicto ædiliū, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possint. diuersaque super ea res sententia.

Capitulum II.

IN edicto ædiliū curuliū, qua parte de mancipijs uendundis cautum est, scriptū sic fuit: Titulus seruorum singulorum ut scriptus sit curato, ita ut intelligi recte possit, quid morbi uitijque cuique sit; quis fugitiuus erro' ue sit; noxæue solutus nō sit. Præter ea quæsierunt iureconsulti ueteres, quid mancipium morbosum, quid ue uitiosum recte diceretur; quantumque morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædiliū curulium composuit, Labeonem refert, quid esset morbus hisce uerbis definisse: Morbus est habitus cuiusque corporis contra naturam, qui usum eius facit deteriolem. Sed morbum aliās in toto corpore accidere dicit, aliās in parte corporis. Totius corporis morbum esse, ueluti phlogia, aut febris; Partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autē, inquit, & atypus, uitiosi magis quam morbofi sunt: & equus mordax aut calcitro, uitiosus, nō morbosus ē. Sed cui morbus est, is etiam uitiosus est. Neque id tamē contrā fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quāobrem cum de homine morbofo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur: Quanto ob id uitium minoris erit? De eunuchō quidem quæsitum est, an contra edictū ædiliū

Locus restitutus ab Erasmo in adiq. Præmansum in os inferere

Morbus.

Balbus.

Atypus.

Calcitro.

uideretur uenundatus, si ignorasset emptor eum eunuchum esse. Labeonem respōdisse aiūt, redhiberi posse quasi morbosum. Sues autem fœminas si steriles essent, & uenum iissent, ex edicto ædiliū posse agi Labeonem scripsisse. De sterili autem muliere, si natia sterilitate sit, Trebatium cōtra Labeonem respōdisse dicunt. Nam cum redhiberi eam Labeo, quasi minus sanam putasset, nō oportere aiunt Trebatium ex edicto appo- fuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset: at si ualetudo eius offendisset, exq; ea uitium factū esset, ut cōcipere fœtus nō posset, tum sanā nō uideri, & esse in cau- sa redhibitionis. De myope quoq; qui lusciosus latine appellatur, & ἄλλοιδος dīctum est. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contrā, nisi id uitium morbo cōtractum ef- fet. Eū uero cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse red- hibendi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliquo carent. Neq; eo magis ple- riq; homines morbofi sunt. Et absurdum admodū est dicere, non sanos nasci homines, quoniam cum infantibus non simul dentes gignuntur. Non prætereundum est id quo- que, in libris ueterum iuris peritorū scriptum esse, morbum & uitium distare: q̄ uitium perpetuum, morbus cum accessu discessuq; sit. Sed hoc si ita est, neq; cæcus neq; eunu- chus morbosus est, contra Labeonis (quam suprā dixi) sententiā. Verba Massurij Sabi- ni apposui, ex libro iuris ciuilis. II. Furiosus, mutus' ue, cui' ue quod membrum lacerū- læsumq; est, aut obest quo ipse minus aptus sit, morbofi sunt. Qui non longe uidet, tam sanus est, quā qui tardius currit.

Quod nulle fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid sit proprie pellex, quæq; eius uocabuli ratio sit. Caput .III.

Diuortium pri- mum Romæ factum.

MEMORIA traditum est, quingentis ferè annis post Romam conditam, nullas rei uxoriæ neq; actiones, neq; cautiones in urbe Roma, aut in Latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiam tūc matrimonijs diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem composuit de dotibus, tum primum cautio- nes rei uxoriæ necessarias esse uisas scripsit, cum Sp. Carbilus cui Ruga cognomentū fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea corporis uitio non gigne- rentur, anno urbis conditæ. D. XXIII. M. Artilio, P. Valerio consulibus. Atq; is Carbi- lius traditur uxorem, quam dimisit, egregie dilexisse, charissimamq; morum eius gra- tia habuisse, & iurisiurandi religionē animo atq; amoris præuertisse, q̄ iurare à censo- ribus coactus erat, uxorem se liberorum quærendorum gratia habiturum. Pellicem autē appellatā, probrosamq; habitam eā, quæ iuncta cōsuetaq; esset cum eo, in cuius manu- mancipiōq; alia matrimoniū causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Nu- mæ regis fuisse accepimus: Pellex ædem Iunonis nō tangito: si tangit, Iunoni crinibus dimissis agnum fœminam cædito. Pellex autē quasi πάλλας, id est quasi πάλλας, ut ple- raq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Græco flexum est.

Pellex.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atq; more ueterum sponsaliorum. Cap. .III.

Sponsalia quo- modo fiebāt.

Sponsalia in ea parte Italiæ, quæ Latium appellatur, hoc more atq; iure solita fieri scripsit Ser. Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus: Qui uxorem (inquit) du- cturus erat, ab eo unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem spondebat. Is contractus stipulationum sponsionumq; di- cebatur sponsalia. Tunc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui spōderat ductu- rum, sponsus. Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut nō ducebatur, qui sti- pulabatur ex spōsu agebat, iudices cognoscebant. Iudex quam ob rem data, accepta ue non esset uxor, quærebat. Si nihil iustæ causæ uidebatur, litē pecunia æstimabat. Quan- tiq; interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui spōnderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat. Hoc ius spōsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latio lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scripsit in libro quem de nuptijs composuit.

Sponsus. Sponsa.

Historia narrata de perfidia aruspicum Hetruscorum, quodq; ob eam rem uersus hic à pueris Romæ urbe tota canitur est: Malum consilium consultori pessimum est. Caput .V.

Statua Romæ in comitio posita Horatij Coclitis fortissimi uiri de cælo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populū Ro. animo, instituerāt eam rem cōtrarijs religiōibus procurare. Atq; illam statuam suaserūt in inferiorē locum perperam transponi, quem sol oppositu circum undiq; aliarū ædiū nunq̄ illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populū, proditiq; sunt. Et cum de perfidia cōfessi essent, necati sunt. Cōstititq; eam statuam (perinde ut ueræ rationes post compertæ monebant) in locum editum subducendam; atq; ita in area Vulcani sublimiori loco statuendam. Eaq; res bene & prospere reipublicæ cessit. Tūc igit̄ q̄ in Hetruscōs aruspices male cōsulentē animaduersum uindicatumq; fuerat, uersus hic scite factus cantatusq; esse pueris urbe tota fertur:

Hor. Cocles.

Aruspicum
fraus.

Malum consiliū consultori pessimum est.

Ea historia de aruspibus, ac de uersu isto senario scripta est in annalibus maximis libro. XI. & in Verrij Flacci libro primo rerum memoria dignarum. Videtur autē hic uersus de græco illo Hesiodi uersu expressus:

ἢ ἢ κακὴ βουλὴ τοῦ βλαύσωνι κακίση.

Verba ueteris senatusconsulti ista, quo decretum est hostijs maioribus expiandum, quod in sacrario haste Martiæ mouissent. Atq; ibi enarratum, quid sint hostiæ succidaneæ: quid item tempora præcidaneæ. Et quod Capito Atticus ferias quasdam præcidaneas appellauit.

Capit .VI.

VT terram mouisse nuntiari solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptū legimus, nuntiatū esse senatū in sacrario, in regia hastas Martias mouisse. Eius rei causa senatusconsultū factū est M. Antonio, A. Posthumio consulibus. eiusq; exēplum hoc est: Qd̄ C. Iulius L. filius pontif. nuntiauit in sacrario in regia hastas Martias mouisse, D. E. R. I. C, ut M. Antonius consul hostijs maioribus Ioui & Marti procuraret; qd̄ & cæteris dijs (quibus uideret) placandis, uti procurasset, satis habendū censuerūt. Si qd̄ succidaneis opus esset, Robigus accederet. Qd̄ succidaneas hostias senatus appellauit, quæri solet qd̄ uerbū id significet. In Plauti q̄q; comœdia quæ Epidicus inscripta ē, super eodē ipso uerbo requiri audio, in his uersibus:

D. E. R. I. C
hoc est, de ea
re ita censue-
runt.

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,

Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, e, litera per morem compositi uocabuli in, i, litera commutata. Nam quasi succedaneæ appellatæ: quoniam si primis hostijs litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur; quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera, i, scilicet tractim pronuntiata. Audio enim quosdam eam literam in hac uoce barbare corripere. Eadem autem ratione uerbi, præcidaneæ quoq; hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidaneæ appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri cceptas, immolari Cereris mos fuit, si qui familiam funestā aut non purgauerant, aut aliter eam rem quam oportuerat, procurauerant. Sed porcā, et hostias quasdam præcidaneas (sicuti dixi) appellari, uulgo notum est. Ferias præcidaneas dici, id (opinor) à uulgo remotum est: propterea uerba Attij Capitonis ex quinto librorum, quos de pōtificio iure composuit, scripsi: Ibi Cornucario PONT. MAX. feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt. Collegium decreuit, non habendū religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ essent.

Succidaneæ
hostiæ.Præcidaneæ
hostiæ.

De epistola Val. Probi grammatici ad Marcellū scripta super accentu nominū quorundam Punicorū. Cap. .VII.

Valerius Probus, grammaticus inter suam ætatē pstanti scientia fuit. Is Annibālē & Asdrubālē, & Hamilcārē ita pronuntiabat, ut penultimā circūflecteret, ut ē epistola eius scripta ad Marcellū; in qua Plautū, & Enniū, multosq; alios ueteres eo modo pronuntiasse affirmat: solius tñ Ennij uersum unū ponit, ex libro qui Scipio inscribitur: Eum uersum quadrato numero factum subieciimus, in quo nisi tertia syllaba de Annibālīs nomine circumflexe ponatur, numerus claudus est, Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Val. Probus.

Qui propter Annibalis copias considerant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit: quem cum odisset, inimicusque esset, designandum tamen eum consulem curauit. Caput .VIII.

Fabritius.
Rufinus.

Fabritius Lucinus magna gloria uir, magnisque rebus gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus, et bellator bonus, militarique disciplina peritus ad modum fuit, sed furax homo, et avaritia acris erat. Hunc Fabritius non probabat, neque amico utebatur, osusque eum morum causa fuit. Sed cum temporibus reip. difficillimis consules creandi forent, et is Rufinus peteret consulatum, competitorumque eius essent imbelles quidem & futiles, summam ope aduersus est Fabritius, uti Rufino consulatus deferretur. Eam rem plerisque admirantibus, quod hominem auarum cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabritius inquit, nihil est quod miremini, si malui compilari quam uenire. Hunc Rufinum postea bis consulatu & dictatura functum, censor Fabritius senatu mouit ob luxuriam notam, quod decem pondus argenti factitaret. Id autem quod supra scripsi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in plerisque historia scriptum est) dixisse, M. Cicero non alijs a Fabritio, sed ipsi Rufino gratias agentis, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse refert in libro. II. de oratore. Verba Ciceronis haec sunt: Arguta etiam significatio est, cum parua re et saepe uerbo res obscura et late illustratur, ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut existimatur) auarus et furax, sed egregie fortis et bonus imperator, gratias ageret quod se homo inimicus consulem fecisset, bello praesertim magno et graui, Nihil est quo mihi gratias agas, inquit, si malui compilari quam uenire.

Quid significet proprie religiosus. Et in qua diuerticulo significatio istius uocabuli flexa sit. et uerba Nigidij Figuli ex commentarijs eius super ea re sumpta. Caput .IX.

Nigidius Figulus.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronem doctissimus, in undecimo commentariorum grammaticorum uersum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum:

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Osus finita.
Religiosus.

Cuius autem id carmen sit, non scribit. Atque in eodem loco Nigidius: hoc (inquit) inclinamentum semper huiusmodi uerborum, ut uinosus, mulierosus, religiosus, nimiosus signat copiam quandam immodicam rei super qua dicitur. Quocirca religiosus is appellabatur, qui nimia & superstitiosa religione sese alligauerat. Eaque res uitio assignabatur. Sed praeter ista quae Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis, religiosus pro casto atque obseruanti, cohibentique sese certis legibus finibusque, dici coepit. Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profecta origine, diuersum significare uidentur, religiosi dies, et religiosa delubra. Religiosi enim dies dicuntur tristi omne infames impeditique, in quibus & res diuinas facere, et rem quampiam nouam exordiri, temperandum est, quos multitudo imperitorum praue et perperam nefastos appellant. Itaque M. Cicero in libro epistolarum nono ad Atticum: Maiores (inquit) nostri funestiores diem esse uoluerunt allieis pugnae, quam urbis captae, quod hoc malum ex illo. Itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus. Idem tamen M. Tullius in oratione de accusatore constituendo, religiosa delubra dicit, non ominosa: nec tristia, sed maiestatis uenerationisque plena. Massurius autem Sabinus, in commentarijs quos de indigenis composuit: Religiosum (inquit) est, quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum a nobis est. Verbum a relinquendo dictum, tanquam ceremoniam a carento. Secundum hanc Sabini interpretationem, templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in uituperationem non cadit, ut illorum quorum laus immodesta est, quae non uulgo ac temere, sed cum castitate ceremoniarumque aduenda, et reuerenda, et reformidanda sunt, magis quam inuulganda. Sed dies religiosi dicti, quos ex contraria causa propter ominis diritatem relinquimus. Idcirco ait Terentius in Heautontimorumenos:

Tum quod dem ei, recte est.

Nam nihil esse mihi, religio est dicere,

Religiosi dies.

Quod si (ut ait Nigidius) omnia istiusmodi inclinamenta, nimium ac præter modum significant, & iccirco in culpas cadunt, ut uinosus, mulierosus, uerbosus, morosus, famosus, cur ingeniosus, & formosus, & officiosus, & speciosus, quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata sunt, cur etiam disciplinosus, consiliolosus, uictoriosus, quæ Mar. Cato ita affigurauit, cur item facundiosa, quod Sempronius Asellio. xij. regegesta; ita scripsit: Facta sua spectare oportere, dicta non: si minus facundiosa essent, cur, inquam, ista omnia, nunquam in culpam sed in laudem dicuntur? quanquam hæc quoque incrementum sui nimium demonstrent: an propterea, quia illis quidem, quæ supra posui, adhibendus est modus quidam necessarius? Nam & gratia, si nimia atque immodica: & mores, si multi atque uarij: & uerba, si perpetua, atque infinita, & obtudentia: & fama, si magna, & ingeta, & inuidiosa sit, neque laudabilia, nec utilia sunt. Ingenium autem, & officium & forma, & disciplina, & consilium, & uictoria, & facundia, sicut ipse uirtutum amplitudines, nullis finibus cohibent, sed quanto maiora auctioraque sunt, etiam tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumque in senatu C. Cæsaris consulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis. Caput X.

ANte legem, quæ nunc de senatu habendo obseruatur, ordo rogandi sententias uarius fuit: Alias primus rogabat, qui à CENS. princeps in senatum lectus fuerat: alias qui designati COSS. erant. Quidam è COSS. studio aut necessitudine aliqua adducti, quem ipse uisum erat, honoris gratia extra ordinem sententiam primum rogabant. Obseruatum tamen est, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio quam ex consulari loco sententiam primum rogaret. C. Cæsar in consularu quem cum M. Bibulo gessit, quatuor solos extra ordinem rogasse suam dicit. Ex his quatuor, principem rogabat M. Crassum. Sed postquam filiam Cn. Pompeio desponderat, principem cepit Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum senatui, Tyro Tullius M. Ciceronis libertus refert, itaque se ex patrono suo audisse scribit. Id ipsum Capito Arteius in libro, quem de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. In eodem libro Capitonis, id quoque scriptum est: C. inquit, Cæsar consul, M. Catonem suam rogauit: Cato, rem quæ consulebatur, quam non è re. uidebat, perfici uolebat. Eius rei gratia ducenda longa oratione utebat, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius senatori, ut sententiam rogatus, diceret ante quicquid uellet alius rei, & quoad uellet. Cæsar COS. uiatorem uocauit: eumque cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, & prosequeretur Catonem in carcerem: Hac (inquit) inuidia facta, Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit.

Rogandi sententiarum ordo.

Que qualiaque sunt, quæ Aristoxenus, quasi magis coperta de Pythagora memoria commendauit, & que item Plutarchus in eundem modum de eodem Pythagora scripsit. Caput XI.

Opinio uetus falsa occupauit & conualuit Pythagoram philosophum non esse uisum ex animalibus. Item abstinuisse fabulo quem κίβητος Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poeta scripsit:

Pythagoreæ cibis.

*Κυβητος ἀποχρησας ἔχειν ἀνὶ ὄντων ἴσθ' ὅσα
ἢ ἄγ' ὁ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγων.*

Ex eadem item opinione M. Ci. in lib. de diuinatione .I. hæc uerba posuit: Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemque afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putat, ne faba uescerent, quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis querentibus constat esse contrarius: Hæc quidem M. Cic. Sed Aristoxenus musicus, uir literarum ueterum diligentissimus, Aristotelis philosophi auditor in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo sapientius legumento Pythagoram dicit usum, quam fabis: quoniam is cibus, & subduceret sensum alium, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi: πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὴν κίβητον ἰσοκίμασε λίαν κνηνικόν τε γινώσκων, καὶ διαφρονητικόν. διὸ καὶ μάλα κεχρηται αὐτῷ.

Faba inflant

Porculis quoque minusculis, & hædis tenerioribus uictitasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur cognouisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex quibusdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ, haud multum aberant, Ac de

E

animalibus Alexis etiam poeta in comœdia quæ Pythagoræ uita inscribit, docet. Videtur autem, de κνάμω non esitato causam erroris fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoræ secutus est, uersus hic inuenitur:

Δελοὶ πάνδε λόγοι κνάμω ἀποχέρας ἐλίθη.

Legumentum Opinari enim sunt plerique, κνάμω legumentum uulgo dici. Sed qui diligentius sciatiusque carmina Empedoclis arbitrati sunt, κνάμους hoc loco testiculos significare dicunt: eosque more Pythagoræ aperte atque symbolice κνάμους appellatos, quod sunt

εἰς τὸ κνήρ δ' ἐνόη, ἢ δὲ αὐτοὶ τὸ κνήρ.

Iccirco Empedoclem uersu isto non à fabulo edendo, sed à rei ueneræ proluuio uoluisse homines deducere. Plutarchus quoque homo in disciplinis graui autoritate in primo libro, quos de Homero cōposuit, Aristotelem philosophum scripsit, eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse, quod non abstinerit edidit aialibus, nisi pauca carne quadam. Verba ipsa Plutarchi (quæ res inopinata est) subscripsi: ἄριστοτέλης ἡμῶν, ἢ καρδίας, ἀκαλύφης, ἢ τοῦτων ἄλλων ἀπέχεσθαι φησι τὸς πυθαγορικούς. ἔχοντα δὲ τὸς ἄλλοις. Ἀκαλύφα αἴτ' ἐστὶν αἰάλ μαρινὸν, quod urtica appellat. Sed et piscibus nonnullis abstineri Pythagoricos Plutarchus in symposiacis dicit: Pythagoram uero ipsum, sicut celebre est, Euphorbum primo se fuisse dicitasse: Ita hæc remotiora sunt his, quæ Clearchus, & Dicaarchus memoriæ tradiderunt, fuisse eum postea Pyrandrum, deinde Callideam, deinde de foeminam pulchra facie meretricem, cui nomen fuerit Alce.

Alce meretrix.

Nota et animaduersiones censoria in ueteribus monumentis repte memoria dignæ. Cap. XII.

SI quis agrum suum passus fuerat sordescere, eumque indiligenter curabat, ac neque arauerat, neque purgauerat: siue quis arborem suam, uineamque habuerat derelictam, non is sine pœna fuit: sed erat opus censorium, censoresque ararium faciebant. Item si quis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum uisus erat, impolitiae notabatur: Id uerbum significat, quasi tu dicas incuriae. Cuius rei utriusque autoritates sunt: & Mar. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quod intentiones quædam tibiariæ certo modo factæ ischiadicis mederi possint. Caput XIII.

Ischiadicis tibiæ mederi

CREDITUM hoc à plerisque est, & memoriæ mandatum, ischiadici cum maxime doleant, tum si modulis lenibus tibiæ incinat, minui dolores. Ego nuper in lib. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum moribus tibiæ scite modulateque adhibitum mederi. Refert et Democriti liber, qui inscribitur περὶ λογικῶν ἢ λογικῶν κωμῶν. In quo docet plurimis hominum moribus, medicinam fuisse intentiones tibiæ. Tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusque, & propterea quoque uitæ, aut medelis animorum & corporum.

Fortassis κωμῶν.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædilis, et Manulia meretrice. Verbaque decreti tribunorum ad quos à Manulia prouocatum est. Caput XIII.

Hostilij postulatatio. Manulia meretrix uoluisse.

CVM librum viij. Arcei Capitonis coniectaneorum legeremus, qui inscriptus est de iudicijs publicis, decretum tribunorum uisum est grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus: Idque ob eam causam, & in hanc sententiam scriptum est: A. Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit, quod de ambulacro eius noctu lapide ictus esset: uulnusque ex eo lapide ostentabat. Manulia ad trib. pleb. prouocauit. Apud eos dixit comesatorẽ Mancinũ ad ædes suas uenisse. Eum sibi recipere nõ fuisse in æde sua. Sed csi ui irrumperet, lapidibus depulsũ. Tribuni decreuerunt adilẽ ex eo loco iure deieciũ, quo eum uenire cum coronario non decuisset: propterea ne csi populo ædilis ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa snta ex historia Sallustij, quã inimici eius cũ infectione maligne reprehenderunt. Caput XV.

ELEGANTIA orationis Sallustij uerborumque facundia, & nouandi studium cum multa prorsus inuidia fuit: multique non mediocri ingenio uiri conati sunt reprehendere plerique, et obrectare. In quibus plura inscite aut maligne uellicant. Nonnulla tamen uideri possunt non indigna reprehensione: quale illud in Catilinæ historia reprim

LIBER .IIII.

est, quod habeat eam speciem, quasi parum attente dictum. Verba Sallustij hæc sunt: At mihi quidem, tametsi haudquaquam par gloria sequatur scriptorem & autorem rerum, tamen in primis arduum uideatur res gestas scribere: Primum, quod factis dicta exæquanda sunt. Deinde quod plerique quæ delicta reprehenderis, maleuolentia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: Supra ea, ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquit, dictorum causas, quamobrem uideatur esse arduum res gestas scribere, atque ibi non primum causam, sed querelas dicit. Non enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduum sit, quod illi qui legunt, aut inique interpretentur quæ scripta sunt, aut uera esse non credant. Obnoxiam quippe, & obiectam falsis existimationibus eam rem dicendam, magis aiunt quam arduam: quia quod arduum est, sui operis difficultate est arduum, non opinionis alienæ erroribus: Hæc illi maleuoli reprehensores dicunt. Sed arduum Sallustius non pro difficili tamen, sed pro eo quoque ponit, quod Græci δυσχερές, aut χαλεπὸν appellant, quod est cum difficile, tum molestum quoque, & incommodum & intractabile. Quorum uerborum significatio à sententiâ Sallustij suprascripta non abhorret.

De uocabulis quibusdam, à Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinem declinatis. Atque inibi id genus quedam, cum exemplis ueterum relata. Caput XVI.

MAr. Varronem, & P. Nigidium uiros Romani generis doctissimos comperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, quam senatus, & domus, & fluctus, qui est patrius casus ab eo, quod est senatus, domus, & fluctus, huic senatus, domui, fluctui, cæteraque his consimilia pariter dixisse. Terentij quoque comici uersus in libris ueteribus itidem scriptus est: Eius anuis opinor causa, quæ est mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus gramaticis ratione etiam firmare uoluerunt, quod omnis datiuus singularis litera finitus, id est, si non similis est genitiui singularis, si litera addita genitiuum singularẽ facit: ut patri patris, duci ducis, cædi cædis. Cum igitur, inquit, in casu dandi, huic senatus dicamus, genitiuus ex eo singularis senatus est, & non senatus. Sed non omnes concedunt in casu datiuo senatus magis dicendum, quam senatu: sicut Lucil. in eodẽ casu, uictu, & anu dicit, non uictui, & anui, in hisce uersibus:

Quod sumptum atque epulas uictu præponis honesto. Et alio in loco:
Anu noceo inquit. Verg. quoque in casu dandi aspectu dicit, non aspectuis
Teque aspectu ne subtrahe nostro. Et in Georg.
Quod nec concubitu indulgent.

C. etiã Cæsar grauis autor linguæ latinæ, in Anticato, Vnius, inquit, arrogantia superbiaque dominaturque. Itẽ in Dolobella: Actionis illibuiti: quæ in ædibus fanisque posita, & honori erant, & ornaru. In libris quoque analogicis, oia illiusmodi sine, id est, lra dicenda censet.

De natura quarundam particularum quæ præpositæ uerbis, intendi atque produci barbæ atque inficite uidentur, exemplis rationibusque plusculis disceptatum. Caput XVII.

LVcilij ex undecimo uersus sunt:
Scipiadae magno improbus obijciebat asellus,
Lustrum, illo censore, malum infelixque fuisse.
Obijciebat, o litera producta multos legere audio: idque eo facere dicunt, ut ratio numeri salua sit Idem infra: Et iam

Conijcere in uersus dictum præconis uolebam Graij.
In hac quoque prima uerbi præpositione ob eandẽ causam producunt. Item .xv.
Subijcit hinc humilem, & suffercatus posteriorem.

Subijcit, u litera longa legunt, quia primam syllabam breuem esse in uersu heroico non conuenit. Item apud Plautum in Epidico, cõ, syllabam productam pronunciant: Fortassis suffractus.

Age nunc iam & orna te Epidice, & pallium in collum conijce.
Apud Verg. quoque subijcit uerbum produci à plerisque audio: Etiam Parnassia laurus
Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.

Sed neque ob, neque sub præpositio, producendi habent naturam, neque itẽ con, nisi cum

E ij

eam literæ sequuntur, quæ in uerbis constituit, & confecit, secundum eam primæ sunt, uel cum eliditur ex ea n litera, sicut Sallustius: Focnoribus, inquit, coopertus. In his autem quæ supra posui, & metæ esse integre potest, & præpositiones istæ possunt non barbare protendi. Secunda enim litera in his uerbis per duo, in, non per unum scribenda est. Nam uerbum istud, cui supradictæ particulae præpositæ sunt, non incio est, sed iacio, & præteritum non icit, sed iecit: Idque ubi compositum est, ex, a, litera, in, i, mutat: sicut fit in uerbis insilio, & incipio, atque ita uim consonantis capit. Et ideo ea syllaba productius latiusque paulo pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patitur, sed reddit eam positu longam. Proptereaque & numerus in uersu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eo etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus,

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Iniice, sic esse iniice, ut supra dixi, & scribendum & legendum sciamus: Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoque uerbo, in, præpositionem metri causa protendat. Quærimus igitur in obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur, cum id uocabulum factum sit à uerbo obijcio, & nequaquam simile sit, quod à uerbo moueo motus, o, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem uirum præstanti literarum scientia, obijces, & obijcibus, o, litera correpta dicere, in Vergilio quoque sic eum legere,

Qua uis maria alta tumescant

Obijcibus ruptis: sed ita ut diximus, i, literam, quæ in uocabulo quoque gemina esse debet, paulo huberius largiusque pronuntiabat. Congruens igitur est, ut subijces etiam, quod perinde ut obijces compositum est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragedia, quæ Achilles inscribitur, subijces pro aere alto ponit, qui cælo subiectus est, in his uerbis: Ergo deum sublimes subijces, humidus

Vnde oritur imber, sonitu sauo, & strepitu. Plerosque omnes tamen legere audias, u, litera producta. Id ipsum autem uerbum M. Cato sub alia præpositione dicit in oratione, quæ de consulatu suo habuit: Ita hos, inquit, fert uentus ad priorè Pyrenæum, quos præicit in altum. Et Pacuuius ite in Anchise: Id præmontoriū, cuius lingua in altum præicit.

De Africano superiore sumpta quedam ex amalibus memoratu dignissima. Caput XVIII.

Scipio Africanus
cani altitudo
animi.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præstiterit, & quam fuerit altus animo, atque magnificus, & qua sui conscientia subnixus, pluribus rebus, quas dixerit, quas que fecerit, declaratum est. Ex quibus sunt hæc duo exempla eius fidutiæ, ac exuperantiæ ingentis: Cum M. Næuius tribu. plebis accusaret eum ad populum, diceretque accepisse à rege Antiocho pecuniam, ut conditionibus gratiosis & molibus, pax cum eo populo Romano. nomine fieret, & quedam item alia crimini daret, indigna tali uirorum, tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ suæ, atque gloria postulabat, memoria, inquit, Quirites repeto diem esse hodiernum, quo Annibalè Pœnium impio nostro inimicissimum magno plio uici in terra Africa, pacemque & uictoriam uobis peperit insperabile. Non igitur sumus aduersum deos ingrati, sed cæso relinquamus nebulonem hunc, eamusque nunc primum loui opt. max. gratulatum. Id cum dixisset, auertit, & ire in Capitolium cœpit. Tum cœcio uniuersa, quæ ad infamiam de Scipione ferendam cœuenerat, relicto tribuno, Scipione in Capitolium comitata, atque in ad ædes eius cum lætitiâ & gratulatione solenni profecta est. Fere etiam ordo, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inficias, quoniam hæc quidam uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Itè aliud est factum eius præclarum: Petilius quidam tribu. plebis. à M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis, comparatus in eum atque immixtus desiderabat in senatu in se antissime, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæque quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Asiatico fratri suo impatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è sinu togæ libro, rationes in eo scriptas esse dixit omnis pecuniæ, omnisque prædæ. Ille tum, ut palam recitaret, & ad ærarium deferret. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec me ipse afficiam contumelia. Eumque libere statim coram discidit suis manibus, & concerpit: ægre passus, quod cui salus imperij ac reip. accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatiæ posceret.

Quid M. Varro in Logistorico scripsit de moderando uictu puerorum impubium. Caput .XIX.

Pveros impuberes compertum est, si plurimo cibo, nimioq; somno uterentur, *Crapula in ge-
nio officit.* hebetiores fieri, aduertimusq; hinc elici tarditatem: corporaq; eorum improce-
ra fieri, minusq; adulescere. Idem pleriq; alii medicor; philosophorumq;, & M.
Varro in Logistorico scripsit, quæ inscripta est Capys, aut de liberis educandis.

Notati à censoribus, qui audientibus ijs dixerunt ioca quædam intempestiuer: ac de eius quoq; nota deli-
beratum, qui steterat fortè apud eos oscitabundus. Caput .XX.

Inter censorsias seueritates tria hæc exempla in literis sunt castigatissimæ disciplinæ. *Censoria nota e*
Vnum est huiusmodi: CENS. agebat de uxoribus solenne ius iurandum. Verba
hæc erant ita cõcepta: Et tu ex animi tui sententiâ uxore habes? Qui iurabat, cauilla
tor quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum esse sibi ioci dicendi ratus, *tocus intempe*
cum ita, uti mos erat CENS. dixisset, & tu ex animi tui sententiâ uxorem habes? Habeo *stius.*
equidem, inquit, uxorem, sed nõ hercle ex animi tui sententiâ. Tum CENS. eum, quod
intempestiue lasciuisset, in ærarios retulit, causamq; hæc ioci scurrilis apud se dicti sub
scripsit. Altera seueritas eiusdem sectæ disciplinæq; est: Deliberatum est de nota eius,
q; ad CENS. ab amico aduocatus est, & in iure stans, clare nimis ac sonore oscitauit, at
q; inibi prope ut plecteretur, fuit, tanquam illud indicium uagi animi foret, & halluci
nantis, & fluxæ atq; apertæ securitatis. Sed cum ille deierasset, inuitissimum sese, ac re-
pugnantem oscitatione uictū, teneriq; eo uitio, quod oscedo appellatur, tū notæ iâ de *Oscedo.*
stinatæ exemptus est. P. Scipio Africanus Pauli filius, utranq; historiam posuit in orati
one, quam dixit in censura, cum ad maiorum mores populū hortaretur. Item aliud re-
fert Sabinus Massurius in septimo memorabilium seueræ factum: CENS. inquit. Pub.
Scipio Nafica, & M. Pompilius, cum equitum cõsum agerent, equum nimis strigosum *Equus strigo-*
& male habitum, sed equitem eius huberrimū & habitissimuū uiderunt. Et cur, inquit *sus.*
unt, ita est, ut tu scis, q̄ equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Statius
meus seruus. Visum est pa; reuerens esse responsum, relatusq; in ærarios, ut mos est.
Stadius autē seruile nomen fuit. Pleriq; apud ueteres serui eo nomine fuerunt. Cæcili *Stadius.*
us quoq; ille comœdiarum poeta inclytus seruus fuit, & propterea nomen habuit Sta
tius. Sed postea uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæcilius Stadius.

✶ A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .V.

Quod Musonius philosophus reprehendit, improbauitq; laudari philosophum differentem à uociferanti-
bus, & in laudando gestientibus. Caput .I.

Musonium philosophum solitum dicere accepimus: Cū *Musonius.*
philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat,
aliud ue quid disciplinarum differit, tum qui audiunt, si
de summo & soluto pectore obuias uulgasq; laudes ef
futiunt, si clamitant, etiam si gestiunt, si uocū eius festiui
tatibus, si modulis uerbor;, si quibusdam quasi frequenta
mentis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt: tū
scias, & qui dicit, & qui audit, frustra esse: neq; illic philo
sophum loqui, sed tibicinē canere. Animus is, inquit, au
dientis philosophū quæ dicitur utilia, ac salubria sunt,
quæq; & error; atq; uitiorum medicinas ferunt, laxamē
tum atq; otium prolixè profuseq; laudandi non habet. Quisquis ille est, qui audit, nisi
ille est plane deperditus, inter ipsam philosophi orationem & perhorrescat necesse est,
& pudeat tacitus, & pœniteat, & gaudeat, & admiret: uarios adeo uultus disparilesq;
sensus gerat, perinde ut eum conscientiamq; eius affecerit, utrarumq; animi partiū, aut
synceraz; aut agrarum, philosophi pertractatio. Præterea dicebat magnam laudē non

abesse ab admiratione; admirationē autē quæ maxima est, nō parere uerba, sed silentiū. Iccirco inquit poetarum sapiētissimus, auditores illos Vlyssi, labores suos illustrissime narrantis, ubi loquendi finis factus, nō exultare, nec strepere, nec uociferari facit: sed cōsiluisse uniuersos dicit, quasi attonitos, & obstupidos, delinimentis aurium ad originē usq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

Caput .II.

Bucephalus.

Equus Alexandri regis, & capite & nomine bucephalus fuit. Emptū Cares scilicet p̄sit talētis. XIII. & regi Philippo donatū: æris nostri summa est. HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uisum, quod ubi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud unq; incendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiā de isto equo memoratum est: Quod cum in eo infidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostiū cuneum, nō satis sibi prouidens, immisisset, coniectisq; undiq; in Alexandrū telis, uulneribus altis in ceruice atq; in latere equus perfoctus est. Moribundustū ac p̄pe iam exanguis, è mediis hostibus regem uiuacissimo cursu retulit: atq; ubi eū extra tela extulerat, ilico concidit; & domini iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio animam expitauit. Tum rex Alexander parta eius belli uictoria, oppidum in iisdem locis condidit; atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalon oppidum.

Quæ causa, quodq; initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas aduendi.

Caput .III.

Protagoras.

Protagoram uirum in studiis doctrinarum egregium, cuius nomen Plato libro suo illi inclyto inscripsit, adolescētem aiunt uictus quærendi gratia in mercede missum, uecturasq; onerū corpore suo factitauisse, quod genus Græci βασίλων τας uocant, latine baiulos appellamus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circumdatos portabat. Tum forte Democritus ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum eū illo genere oneris tam impedito ac tam incoibili, facile atq; expedite incedētem. Et prope accedit, & iuncturam posituramq; ligni scite periteq; factam considerat, petitq; ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum fecit: atq; itidem Democritus aceruum illum, & quasi orbem caudicum breui uinculo compressum, ratione quadam quasi geometrica librari, cōtineriq; animaduertit: interrogauit quis id lignum ita composuisset. Et cum ille à se compositum dixisset, desiderauit uti solueret, ac denuo in modum eundem colloca ret. At postquam ille soluit, ac similiter composuit: tum Democritus animi aciem, soletiamq; hominis non docti demiratus, mi adolescens, inquit, cum ingenium benefacendi habeas, sunt maiora melioraq; quæ facere mecum possis. Abduxitq; eum statim, secumq; habuit, & sumptum ministrauit, & philosophias docuit, & esse eum fecit, quæ tus postea fuit. Is tamen Protagoras insyncerus quidem philosophus, sed acerrimus sophistarum fuit. Pecuniam quippe ingētem cum à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanam uerborū industria causa infirmior fieret fortior. Quam rem græce ita dicebat, τὸν ἢ τὸ λόγον κρείττω ποιῆσθαι.

Baiulus.

Abdera Democriti oppidū.

De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo incognitum est, à uiris doctis multifariam in libris scriptum est. Cap. IIII.

Iulius Paulus.

Apud Sigillaria fortē in libraria, ego & Iulius Paulus poeta uir memoria nostra doctissimus, confederamus, atq; ibi expositi erant Fabii annales, bonæ atq; synceræ uetustatis libri, quos uenditor sine mēdis esse cōtendebat. Grammaticus autē quispiam è nobilioribus ab emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unū in libro mendum dicebat. Sed contra librarius in quoduis pignus uocabat, si in una uispiam litera delictū esset. Ostendebat grammaticus ita scriptum in lib. IIII. Quapropter tum primū ex plebe alter COS. factus est, duo & uicesimo anno postq; Romā Galli ceperunt: Nō, inquit, duo & uicesimo, sed duodeuicesimo scribi oportuit. Quid em̄ est duo & uicesimo? Alio quoq; loco hic ita scripsit: Mortuus est anno duo & uicesimo. Rex fuit anno uicesimoprīmo.

Duodeuicesimo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Annibal.

Caput .V.

IN libris ueterum memoriarum scriptū est Annibalem Carthaginēsem, apud regem Antiochum facetissime cauillatum esse. Ea cauillatio huiuscemodī fuit: Ostēdebat ei Antiochus in campo copias ingentis, quas bellum populo Romano facturus comparauerat: cōuertebatq; exercitum insignibus argenteis & aureis florentē, Inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumq; frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgētē. Atq; ibi rex contemplatione tantī ac tam ornati exercitus gloriabundus, Annibalem aspicit: & putas ne, inquit, conferri posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus, eludens ignauā imbelliamq; militum eius pretiose armatorū: Satis plane, inquit, satis esse credo Romanis hæc oīa, etiā si auarissimi sunt. Nihil prorsum, neq; tā lepide, neq; tam acerbe dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de æquiparatione æstimanda quæsierat: Rūdit Annibal de p̄da.

De coronis militaribus, quæ sit earum triumphalis, quæ obsidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ castrensis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleagina.

Caput .VI.

Militares coronæ multifariæ sunt: Quarum quæ nobilissima sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralē, castrensem, naualem. Est ea quoq; corona, quæ oualis dicitur. Est item postrema oleagina, qua uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. Triumphales coronæ sunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphī mittuntur. Id uulgo dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant, pōst fieri ex auro cœptæ. Obsidionalis est, quam ii qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea est: obseruariq; solitum ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quod urbem Romam obsidione hostium liberasset. Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio testem uitæ salutisq; perceptæ dat. Ea fit è fronde querna, quoniam cibus uictusq; antiquissimus querceus capi solitus sit. Fit etiam ex ilice, quod genus superiori proximum est: sicuti scriptum est in quadam comœdia Cæciliū:

Aduhantur, inquit, cum ilignea corona & chlamyde,
Dii uostram fidem.

Massurius autem Sabinus in .XI. librorum memorabilium ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore hostem occiderat, neque locum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quod apparet, è tam iniquo loco ciuem ab eo seruatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quierit. Hac corona ciuica L. Gel. uir censorius in senatu Ciceronem consulē donari à repub. censuit, quod eius opera esset atrocissima illa Catilinæ cōiuratio detecta, uindictaq;. Muralis est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, inq; oppidum hostium per uim ascendit. Iccirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnans introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem uel armatus trāsiliuit. Ea quasi nauium rostris insignita est. Et muralis aūt, & castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Oualis uero corona myrtea est: Ea utebantur imperatores, qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neq; cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile, & nō idoneum est, ut seruorum, piratarumq;, aut deditioe repente facta, in puluere (ut dici solet) incruētāq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt, quod non Martius, sed quasi Venerus quidam triumphus foret, Hanc myrteam coronam M. Crassus cum bello fugiti-

E iiii

uorum confecto, ouans rediret, insolenter aspernatus est: Senatusque consultum faciendum per gratiam curauit, ut lauro non myrto coronaret. M. Cato obiecit M. Fulvio nobiliori, quod milites per ambitionem coronis leuissimis de causis donasset: de quare uerba ipsa apposui Catonis: Nam principio, quis uidit corona donari quenquam, cum oppidum captum non esset? aut castra hostium non incensa essent? Fuluius autem in quem hoc a Catone dictum est, coronis donauerat milites, quia uallum curauerant, aut quia puteum strenue foderant. Prætereundum non est, quod ad ouationes attinet: super quo dissensisse ueteres scriptores accipio. Partim enim scripserunt, qui ouarent, introire solitos equo uehentes. Et Sab. Massurius pedibus ingredi ouantes dicit, sequentibus eos, non militibus, sed uniuerso senatu,

Personæ uocabulum quam lepide interpretatus, quamque esse uocis eius originem dixerit C. Bassus. Cap. VII.

Lepide mehercules, & scite C. Bassus in libris quos de origine uocabulorum composuit, unde appellata persona sit, interpretatur. A personando enim id uocabulum factum esse coniecit. Nam caput, inquit, & os, cooperimento personæ reatum undique, una que tantum uocis emittendæ uia peruium, quod non uaga neque diffusa est, in unum tantummodo exitum collectam coactamque uocem, & magis claros canorosque sonitus facit. Quam igitur indumentum illud oris clarescere & resonare uocem facit, ob eam causam persona dicta est, o litera propter uocabuli formam productiore.

Defensus error à Vergilij uersibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid sit lituus, atque de etymologia uocis eius. Caput .VIII.

Ipsæ quirinali lituo, paruaque sedebat
Succinctus trabea, læuaque ancile gerebat.

In his uersibus errasse Vergilium Higinus scripsit, tanquam non animaduertit deesse aliquid hisce uerbis: Ipsæ quirinali lituo. Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo & trabea succinctus: quod est, inquit, absurdissimum. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, incurua, qua augures utuntur: quoniam modo succinctus lituo uideri potest? Imò ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut plerumque dici per defectionem solent, ueluti cum dicitur M. Cicero homo magna eloquentia, atque Roscius histrio summa uenustate: non plenum hoc utrumque, neque perfectum est: sed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Verg. alio in loco: Victorem Buten immani corpore:

Id est, corpus immane habentem. Et item alibi:

In medium geminos immani pondere cæstus
Proiecit. Ac similiter:

Domus sanie dapibusque cruentis
Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoque uideri dictum debet: Picus quirinali lituo erat: sicut dicimus, statua gradus capite erat. Et est autem, & erat, & fuit, plerumque absunt cum elegantia sine detrimento sententiæ. Et quoniam facta litui mentio est, non prætermittendum est, quod posse *Tuba.* queri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo augurum, lituus dicta sit. Vtrumque enim pari forma, & pariter in capite incuruum est. Sed si (ut quidam putant) tuba à fonitu lituus appellata est, ex illo Homericō uersu *λύξ βίβη*, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ similitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo isto Vergilius & pro tuba:

Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

Historia de Cræsi filio sumpta ex Herodoti libris. Caput .IX.

*Cræsi filius ex
muto uocalis.*

Filius Cræsi regis, cum iam per ætatem fari posset, infans erat: & cum iam multum adoleuisset, item nihil fari quibat. Mutus adeo & elinguis diu habitus est. Cum uero in patrem eius bello magno uictum, & urbe in qua erat capta, hostis gladio deducto regem esse ignorans inuaderet, diduxitque adolescens os, clamare nitens, eoque uixu atque impetu spiritus, uitiū nodumque linguæ rupit, planeque & articulate elocutus est,

clamans in hostem, ne rex Cræsus occideretur. Tum & hostis gladium reduxit, & rex uita donatus est, & adolescens loq̄ prorsus deinceps incepit. Herodotus in historijs huius memoriæ scriptor est, eiusq; uerba sunt quæ prima dixisse filiū Cræsi refert, ὡς ἴσως οὐκ ἔστιν ἀποδιδόναι. Sed & quispia Samius athleta, nomen illi fuit Ἀγλαῖα, cum antea Aegles Samius, nō loquens fuisset, ob similit̄ dicit̄ causam loqui cœpisse. Nam cum in sacro certamine fortitio inter ipsos & aduersarios nō bona fide fieret, & fortē noīs falsam subiici ai aduertisset, repente in eum, q̄ id faciebat, sese uidere quid faceret, magnū in clamauit. Atq; is oris uinculo solutus, per omne inde uitæ tempus, nō turbide, neq; adhæsc̄ locutus est.

De argumentis quæ græce ἀντισηφοντα appellatur, à nobis reciproca dici possunt. Caput X.

Inter uitia argumentorū, longè maximum esse uitium uidet̄ eorū, quæ ἀντισηφοντα Græci dicunt. Ea quidam ex nostris, nō hercle nimis absurde reciproca appellauerunt. Id autē uitium accidit hoc mō: Cum argumentum propositum referri cōtra, cōuertiq; in eum potest, à quo dictum est, & utrunq; pariter ualet, quale est puulgatum illud, quo Protagoram sophistaz acerrimum, usum eē ferūt aduersus Euathlum discipulum suum. Lis nanq; inter eos, & cōtrouersia sup̄ pacta mercede hæc fuit: Euathlus adolescens diues, eloquentiæ discēdæ, causazq; orandi cupiens fuit. Is in disciplinam Protagoræ sese dedit, datuzq; p̄misit mercedē grandem pecuniam, quantā Protagoras petiuerat. Dimidiumq; eius dedit iam tunc statim priusq̄ disceret. Pepigitq; ut reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud iudices orasset & uicisset. Postea cum diutule auditor affectatorq; Protagoræ fuisset, & in studio quidem facundia abūde promouisset, causas tñ nō recipet, tempusq; iam lōgum transcurret, & facere id uideret, ne reliquum mercedis daret: capit consiliū Protagoras, ut tum existimabat, astutum: Petere institit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo contestat̄. Et cum ad iudices conueniendæ consistendæq; causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit, stultissime adolescens, utroq; id mō fore uti reddas qd̄ peto, siue cōtra te pronūtiatum erit, siue pro te. Nam si cōtra te lis data erit, merces mihi ex sententia debebit, quia ego uicero: Sin uero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebit, quia tu uiceris: Ad ea rōdit Euathlus: Porui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si uerba nō ipse facerem, sed alio patrono uterer. Sed magis mihi in ista uictoria pro ludium est, cū te nō in causa tm̄, sed in argumento quoq; isto uinco. Disce igit tu quoq; magister sapientissime, utroq; modo fieri, uti nō reddam quod petis, siue cōtra me pronūtiatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex sententia debebit, quia ego uicero: Sin cōtra me pronūtiauerint, nihil tibi ex pacto debebo, q̄a ego nō uicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileq; esse, quod utrinq; dicebatur rati, ne sententia sua utrancunq; in partem dicta esset, ipsa sese rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causamq; in diem longissimam distulerunt. Sic ab adolescente discipulo, magister disciplina eloquentiæ inclytus, suo sibi argumento confutatus est, & captioni uersutæ excogitatæ frustratus fuit.

Biantis de re uxoria syllogismum non posse uideri ἀντισηφοντα.

Caput XI.

Existimauit quidam etiam illud Biantis, uiri sapientis, ac nobilis, responsum cōsimile esse, atq; est Protagorion illud de quo dixi modo ἀντισηφον. Nam cum Biantis arguementum. Rogatus esset à quodam Bias, deberet ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœli bem, ἢτοι, inquit, καλὴν ἔξω ἢ ἀχρεῖαν, ἢ ἢ καλὴν ἔξω κοινῆς οὐδὲ ἀχρεῖαν, ἔξω πινύ. ἐκάτερον ἢ οὐκ ἀγαθόν, οὐδὲ ἀπῆρτον ἀρα. Sic aut̄ hoc respōsum cōuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἔξω, οὐχ ἔξω πινύ, εἰ δὲ ἀχρεῖαν οὐχ ἔξω κοινῆς, γαμπτέρον ἀρα. Sed minime hoc esse uidet̄ ἀντισηφον, quoniam ex altero latere cōuersum, frigidius est infirmiusq;. Nam Bias proposuit nō esse ducendam uxore propter alterut̄z incōmodum, quod necessario patiendum erit ei q̄ duxerit. Qui conuertit aut̄, non ab eo se defendit incōmodo quod adest, sed carere se altero dicit qd̄ nō adest. Satis est aut̄ tuendæ sententiæ, quā Bias dixit, quod eum qui duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incōmodis, alterum: ut aut̄ κοινῶν habeat, aut πινύ. Sed Phauorinus noster, cum facta esset forte mentio syllogismi istius,

Protasis. quo Biasus est, cuius prima *πρότασις, ἦτοι καλῆς ἢ ἀχρεῶς*, non ratum id, neq; futurum disiunctum esse ait: quoniam nō necessum est alterum ex duobus, quæ disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. Eminentia enim quædam significari formarum turpes & pulchræ uidentur. Est autē, inquit, tertium quoq; inter duo ista quæ disiunguntur, cuius rationem prospectumq; Bias non habuit. Inter em pulcherrimam foeminam & deformissimam, media quædā forma est, quæ à nimia pulchritudinis periculo, & à summo deformitatis odio uacat: Qualis à Q. Ennio in Menalippa, perq; eleganti uocabulo stata dicitur, quæ neq; *κακή*, futura sit, neq; *πονή*: quam formam modicam & modestam, Phauorinus nō mehercle in scite appellabat uxoriam. Ennius autem in ista (quam dixi) tragœdia, eas ferè foeminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

De nominibus deorum populi Romani, *Dijouis, & Veiois.* Caput XII.

Dijouis.
Veiois.
Iupiter.
Marspiter.
Diespiter.
Lucetius.
Væ.
Væscum.
Væhemens.
Vægrande.
Væsanus.
Vecors.

In antiquis spectationibus nomina hæc deorum inesse animaduertimus, *Dijouis* & *Veiois*. Est autem etiam ædes *Veiois* Romæ inter arcem & Capitolium. Eorum nominum rationem esse hanc comperi: Iouem Latini ueteres à iuuando appellauerunt, eundemq; alio uocabulo iuncto patrem dixerunt. Nam quod est in elisis aut immutatis quibusdam literis Iupiter, id plenum atq; integrum est Iouis pater. Sic & Neprunus pater conuicte dicitur, & Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater: hoc enim est Marspiter. Item Iouis Diespiter appellatus, id est diei & lucis pater. Idcircoq; simili nomine *Dijouis* dicitur & *Lucetius*, quod nos die & luce quasi uita ipsa afficeret, & iuuaret. *Lucetium*, autem Iouem Cn. Næuius in libris belli Punici appellat. Cū Iouem igitur & *Dijouem* à iuuando nominassent, eum quoq; contra deum qui nō iuuandi potestatem, sed uim nocendi haberet (nam deos quosdam ut prodesent, celebrabant, quosdam ut ne obsessent, placabant) *Veiois* appellauerunt, dempta atq; detracta iuuandi facultate. *Væ* enim particula, quæ in alijs atq; alijs uocabulis uariatim per has litteras cum à litera media immissa dicitur, duplicem significatum eundemq; inter se diuersum capit. Nam & augendæ rei & minuendæ ualet, sicuti aliæ particule plurimæ: propter quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula ista præponitur, ambigua sint, & utroq; uersum dicantur, uæscum, uæhemens, & uægrande, de quibus alio in loco huberius tractatu facto admonuimus. *Væsanus* autem & uecordes ex una tantum parte dici, quæ priuatiua est, quam Græci *σερτικὸν μόριον* dicunt. Simulacrum igitur dei *Veiois*, quod est in æde, de qua supra dixi, sagittas tenet, quæ sunt uidelicet paratæ ad nocendum. Quapropter eum deum pleriq; Apollinem esse dixerunt. Immo laturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta simulacrum stat. Propterea Vergilius quoq; aiunt multæ antiquitatis hominem sine ostentationis odio peritum, numina læua in Georgicis deprecari, significantem quandam uim esse huiusmodi deorum, in lædendo magis quàm in iuuando potentem. Versus Vergilij hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læua sinunt, auditq; uocatus Apollo.

Auerruncus.
Robigus.

In istis autem dijs, quos placari oportet uti mala à nobis uel à frugibus natis amouentur, *Auerruncus* quoq; habetur, & *Robigus*.

De officiorum gradu atq; ordine, moribus populi Romani obseruato.

Caput XIII.

Seniorum hominum & Romæ nobilium, atq; in morum disciplinarumq; ueteræ doctrina memoriaq; præstantium, disceptatio quædam fuit, præsentem & audiente me de gradu atq; ordine officiorum. Cumq; quæreres, quibus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si necesse esset in opa danda, faciundoq; officio alios alijs auferre, non constabat. Conueniebat autē facile, costabatq; ex moribus populi Romani iuxta parentes loci tenere pupillos debere, fidei tutelæq; nostræ creditos: Secundum eos, proximum locum clientes habere, qui sese eidem in fidem patrociniūq; nostræ dederunt: Tunc in tertio loco esse hospites, postea esse cognatos affinesq;. Huiusmodi obseruationisq; multa sunt testimonia, atq; documenta in antiquitatibus præscripta. Ex

quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq; qd̄ prae manibus est, ponemus: M. Cato in orōne quā dixit apud CENS. in Lentulū, ita scripsit, quod maiores sanctius habuere defendi pupillos, quā clientem non fallere. Aduersus cognatos, pro cliente testat. Testimonium aduersum clientē nemo dicit. Patrem primū, postea patronum proximum nomen habere. Massurius autē Sabinus in lib. iuris ciuilib. iij. antiquiorem locū hospiti tribuit quā clientī. Verba ex eo libro haec sunt: In officijs apd̄ maiores ita obseruatum est, primū tutelae, dein hospiti, dein clientī, tū cognato, postea affini: de qua causa foeminae uiris potiores sunt habitae, pupillarisq; tutela mulieri praelata: etiam aduersus quē affuissent eius filij tutores relictī, in eadē causa pupillo aderant. Firmū atq; clarum istī testimonium rei phibet autoritas C. Caesaris pont. max. qui in orōne quam p̄ Bithynis dixit, hoc p̄cipio usus est: Vel pro hospitio regis Nicomedis, uel pro horū necessitate, quorū res agitur, refugere hoc munus Mumi non potui. Nam neq; hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neq; clientes sine summa infamia desereri possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhistor appellatus est, uidisse se Romae scripsit recognitionem inter sese mutuam ex uetere notitia hominis & leonis.

Caput XIIII

Appion, qui polyhistor appellatus est, literis homo multis praeditus, rebusq; graecarum plurima atq; uaria scientia fuit. Eius libri non in celebres feruntur quibus omnibus ferme, quae mirifica in Aegypto uisunt audiunturq;, historia comprehendit. Sed in ijs quae audisse uel legisse sese dicit, fortasse à uitio studioq; ostentationis fit loquacior. Est enim sanè quā in praedicandis doctrinis suis uenditator. Hoc autē, qd̄ in libro Aegyptiacorū. v. scripsit, neq; audisse, neq; legisse, sed ipsum sese in urbe Roma uidisse oculis suis confirmat: In circo maximo, inquit, uenationis amplissimae pugna populo dabatur. Eius rei, Romae cū forte essem, spectator, inquit, fui. Multae ibi saeuientes ferae, magnitudine bestiarum excellentes, omnimodis inusitata aut forma erat aut ferocia. Sed propter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit, propterq; oēs ceteros unus. Is unus leo corporis impetu & uastitudine, terrificoq; fremitu & sonoro, toris, comisq; ceruicū fluctuantibus, aios oculosq; omnimodis in sese conuerterat. Introductus erat inter complures ceteros ad pugnam bestiarum Dacus, seruus uiri consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi uidit procul, repente, inquit, quasi admirans stetit, ac deinde sensim atq; placide, tanq̄ noscitur ad hostem accedit. Tum caudam more atq; ritu adulantium canum clementer & blande mouet, hominisq; sese corpori adiungit: cruraq; eius & manus prope iam exanimati meru, lingua leuiter demulcet. Homo Androdus inter illam tam atrocis ferarum blandimenta amissum animum recuperat, paulatimq; oculos ad conuendum leonem refert. Tum quasi mutua recognitione facta, laetos, inquit, & gratulabundos uideres hominem & leonem. Ea re prosus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit. Accessitumq; à Caesare Androdum, quaesitamq; causam, cur ille atrocissimus leonum uni parisset. Androdus re mirificam narrat atq; admirandam: Cum prouinciam, inquit, Africam pro consulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugam sum coactus: & ut mihi à domino terrae illius praeside tutiores latebrae forent, in camporum & arenarum solitudines concessi: ac si defuisset cibus, consilium fuit mortem aliquo pacto quaerere. Tum sole, inquit, medio rapido, & flagranti, specum quandam nactus remotam latebrosamq;, in eam me penetraui & recondo: neq; multo post ad eandem specum uenit hic leo debili uno & cruento pede gemitus edens, & murmura dolorem cruciatumq; uulneris commiserantia. Atq; illic primo quidem conspectu aduenientis leonis territum sibi & paefactum animum dixit: sed postq̄ introgressus, inquit, leo (uti re ipsa apparuit) in habitaculum illud suum, uidet me procul delitescentē, mitis & mansuetus accessit, & sublatum pedem ostendere mihi & porrigere, quasi opis petendae gratia uisus est. Ibi, inquit, ego stirpem ingentem uestigio pedis eius haerentem reuulsi, conceptamq; saniem uulnere intimo expressi, accuram

Appion polyhistor.

Androdus Dacus seruus.

Leonis & ferui innotata notitia

tiusq; sine magna iam formidine siccaui penitus, atq; deterfi cruorē. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem specu eodemq; uictu uiuimus. Nam quas uenas batur feras, membra opimiora ad specum mihi suggerebat: quæ ego, ignis copiam nō habens, sole meridiano torrens edebam. Sed ubi me, inquit, uitæ illius ferinæ iam peractum est, leone in uenatū profecto, reliqui specum; & uiam ferme tridui permenfus, à militibus uisus apprehensusq; sum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me statim rei capitalis damnandū, dandumq; ad bestias curauit. Intellego aut, inquit, hunc quoq; leonem me tunc separato captum, gratiam nunc mihi bñficij & medicinæ referre: Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Ea q; omnia scripta circū lataq; tabella populo declarat. Atq; ideo cunctis petentibus dimissum Androdum, & poena solutum, leonemq; ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, uidebamus Androdum, & leonē loro tenui reuinctū, urbe tota circū tabernas ire, donari aere Androdū, floribus spargi leonē, oēs q; ferē ubiq; obuios dicere: Hic est leo hospes hoīs, hic est homo medicus leonis.

Corpusne sit uox, an ἀσώματον, uarias esse philosophorum sententias. Caput XV.

Corpus.

Vetus atq; perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est, corpusne sit uox an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam finxerūt proinde, quod Græce dicit ἀσώματον. Corpus autem est, quod aut efficiēs est aut patiēsid græce dicitur ὁ δρωμενον ἢ πάχος σώματος.

Quam definitionem significare uolens Lucretius, ita scripsit:
Tangere enim aut rangi, nisi corpus, nulla potest res.

Alio quoq; modo corpus esse Græci dicunt ὁ τριχὴ διασάτορ. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamq; esse dicunt ictum aera. Plato autem non esse uocem corpus putat. Non enim percussus, inquit, aer, sed plaga ipsa atq; percussio, uox est. οὐκ ἀπλῶς πληγὴ ἀέρος ὅστις ἢ φωνή, πλὴν τῆς αἰθέρας καὶ δάκτυλος παραγόμενος, καὶ οὐδέπω περὶ φωνῆς, ἀλλ' ἢ πῶς πληγὴ, καὶ σφόδρα, καὶ τόση δὲ ὥστε ἀκὴσθῆναι γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem constare dicunt: eamq; (ut ipsis eorum uerbis utar) ἔσσμα λόγων appellant. Hos aliosq; tales argute delectabilisq; desidiæ aculeos cum audiremus, uel lectitaremus, neq; i his scrupulis aut emolumentum aliquot solidum ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quærendi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nam omnino haud placet.

De ui oculorum, deq; uidendi rationibus Caput XVI.

Videndi causæ

DE uidēdi ratione, deq; cernendi natura diuersas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse uidēdi dicūt radiorū ex oculis, in ea quæ uideri queunt, emissionem, aerisq; simul intentionem. Epicurus affluere semp ex oibus corporibus simulacra quædam corporū ipsorū, eaq; sese in oculos inferre, atq; ita fieri sensum uidēdi putat. Plato existimat genus quoddam ignis lucisq; de oculis exire, idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce solis, uel cum alterius ignis lumine, sua ui & externa nixum efficere, ut quæcunq; offenderit illustraueritq; cernamus. Sed & hic ea quæ differimus imaginandum: eiusdemq; illius Enniani Neoptolemi, de quo supra scripsimus, consilio utendum est, qui degustandum ex philosophia censet, non in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel nonas, uel idus quasi religiosum pleriq; uitant. Caput XVII.

Atri dies.

Verrius Flaccus in quarto de uerborū significatione, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosq; atros esse scribit: Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in senatu uerba fecit, Q. Sulpitium trib. militum ad Alliam aduersus Gallos pugnaturū, rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse, Tum exer

citum po. Ro. occidione occisum, & post diem tertium eius diei urbem præter Capitolium captam esse. Compluresq; alij senatores recordari sese dixerunt, quoties belli gerendi gratia, res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus à magistratu populi Ro. facta esset, eius belli proximo deinceps prælio reip. male gestum esse. Tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ut ipsi quod uideretur statuerent. Pontifices decreuerunt nullum in his diebus sacrificium recte futurum. Ante diem quoq; quartum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam inominalem diem pleriq; uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, quæri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus, nisi quod Claudius annalium quinto, cladem illam pugnae Cannensis uastissimam, factam dicit ante diem quartum Nonas Sextileis.

In quo, & quantum differat historia ab annalibus: superq; ea re uerba posita ex libro rerum gestarum Sempronij Asellionis primo. Caput .XVIII.

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant, quod cum utrunq; sit rerum gestarum narratio, earum tamē proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is qui narret. Eamq; esse opinionem quorundam Verrius Flaccus refert in libro de significatu uerborum quarto, ac se quidem dubitare super ea re dicit. Possesse autem uideri putat non nihil esse rationis in ea opinione, quod historia græce significat rerum cognitionem præsentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, quod historiae sint; historias non omnino esse id, quod annales sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod est animal, non id necesse est hominem esse. Ita historias quidam esse aiunt rerum gestarum uel expositionem, uel demonstrationem, uel quo alio nomine id dicendum est; annales uero esse, cum res gestae plurium annorum, obseruato cuiusq; anni ordine, deinceps componuntur. Cum uero non per annos, sed per dies singulos res gestae scribuntur, ea historia græco uocabulo *ἡμερησία* dicitur: cuius latinum interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Asellionis primo: ex quo libro plura uerba ascripsimus, ut simul ibidem, quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit, ostenderemus. Verum inter eos (inquit) qui annales relinquere uoluerunt, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit: Annales libri tantummodo quod factum quo uel anno gestum sit, id demonstrabant. Id eorum est, quasi qui diarium scribunt, quam Græci *ἡμερησία* uocant. Nobis non modo satis esse uideo, quod factum esset id pronuntiare, sed etiam quo consilio, quaque ratione gesta essent, demonstrare. Paulo post idem Asellio in eodem libro: Nam neque alacriores ad remp. defendendam, neq; seniores ad rem perperam faciendam annales libri commouere quicquam possunt. Scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, ex quo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas non prædicare ait. Interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio uel lata sit, neq; quibus consilijs ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Quid sit adoptatio, quid item sit arrogatio, quantumq; hæc inter se differant: uerbaq; eius quæ qualiaq; sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat. Caput .XIX.

Cum in alienam familiam, inq; liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorē fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, cum à parente in cuius potestate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, uindicantur. Arrogantur ñ, qui cum sui iuris sint, in alienam sese potestatem tradunt, eiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes non temerè, nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur. Aetas quoq; eius qui arrogare uult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonaq; eius qui arrogatur, ne insidiosè appetita sint, consideratur. Iusq; iurandum à Q. Mutio pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non potest, nisi iam uesticeps, Arrogatio autē dicta, quia genus hoc in ali-

enam familiam transitus per populi rogationē fit. Eius rogationis uerba hæc sunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius sibi fiet, quam si ex eo patre matreq; familiam eius natus esset: Vtq; ei uitæ necisq; in eum potestas fiet, uti pariēdo filio est; hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autem, neq; mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt: quoniam & cum foeminis nulla comitiorū communio est: & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemq; fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subiiciat. Libertinos uero ab ingenuis adoptari quidem iure posse Massurius Sabinus scripsit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendum esse unquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorum inuadāt. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruet, etiam seruus à domino per prætorē dari in adoptionē potest. Idq; ait plerisque iuris ueteris auctores posse fieri scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat q; contra maiorum instituta fierēt, id etiam eum culpauisse, q; filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratione hæc sunt: In alia tribu patrem, in alia filium susfragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, q; si se natum habeat. Absentis censori iubere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.

Quod uocabulum latinum solæcismo fecerit Capito Asinius, quid ipsum appellauerint ueteres Latini, quibusq; uerbis solæcismum definiuit idem Asinius. Caput .XX.

Solæcismus.
Imparilitas.
Stribiligo.

Barbarum.
Solæcum.

Solæcismus latino uocabulo ab Asinio Capitone, eiusdemq; ætatis alijs imparilitas appellatus, à uetustiorib; Latinis stribiligo dicebatur, à uersura uidelicet & prauitate tortuosæ orationis, tanquam sterobiligo quædam. Quod uerbum Asinius Capito in literis quas ad Clodium Thuscum dedit, hisce uerbis definiit: Solæcismus est (inquit) impar & inconueniens compositura partium orationis. Cum græcum aut uocabulū sit solæcismus, an Attici homines qui elegantius locuti sunt, usi eo sint, quæri solet. Sed nos neq; solæcismum, neq; barbarismum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam sicut βάρβαρον, ita σολοδισμόν dixerunt. Nostri quoq; antiquiores solæcismi facile, solæcismū haud scio an unquam dixerint. Quod si ita est, neq; in græco, neq; in latino solæcismus probe dicitur.

Pluria qui dicat & compluria, & complurics non barbære dici, sed latine. Caput .XXI.

Pluria forte quis dixit sermocinans uir apprimè doctus, meus amicus, non hercle studio ferens ostentandi, neq; quo plura, dicendum nō putaret. Est enim doctissima homo seria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. Sed opinor assidua ueterum scriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius uox, quam in libris sæpe offenderat. Aderat cum ille hoc dixit, reprehētor audaculus uerborum, qui perpauca eademq; à uulgo protrita legerat. Habebatq; nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudeis inchoatasq; partim non probas: easq; quasi puluerem ob oculos, cum adortus quensq; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro, barbære (inquit) dixisti pluria. Namq; neq; rationem uerborum hoc, neq; auctoritatem habet: Ibi ille amicus ridens, amabo te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis serijsq; rebus otium est, uelim doceas nos, cur pluria siue compluria (nihil enim differt) non latine, sed barbære dixerint M. Cato, & Q. Claudius, Valerius Antias, L. Laelius, P. Nigidius, M. Varro, quos subscriptores approbatoresq; huius uerbi habemus, præter poetarum oratorumq; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arrogāter, tibi (inquit) habeas auctoritates istas, ex Faunorū & Aboriginum seculo repetitas, atq; huic rationi respōdeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero plurali uo, casu recto, ante extremum a, habet i literam, sicuti meliora, maiora, grauiora: proinde igitur plura, & nō pluria dici conuenit, ne contra formam perpetuam in cōparatiuo, i litera sit ante extremum a. Tum ille amicus noster, cum hominem cōfidentem pluribus uerbis non dignum existimaret, Asini (inquit) Capitonis doctissimi uiri epistolæ sunt uno in libro multæ, opinor positæ in tēplo Pacis. Primaq; epistola scripta est ad Pacu-

uim Labeonem, cui titulus praescriptus est: Pluria, non plura dici debere. In ea episto-
la rationes grammaticas posuit, per quas docet pluria latinum esse, plura barbarum.
Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque simul disces, si modo assequi pote-
ris, quod in ea epistola scriptum est, pluria siue plura, absolutum esse siue simplex, non
(ut tibi uidetur) comparatiuum. Huius opinionis A finianae id quoque adiuuentum e, Compluries,
quod compluries cum dicimus, non copariuue dicimus. Ab eo autem quod est coplu-
ria, aduerbium e factum copluries. Id quoque quoniam minus usitatu est, uersum Plau-
ti subscripsi ex comedia, quae Persa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uero. Senti ego compluries.
Item M. Cato in. IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Compluries
eorum milites mercenarii inter sese multi, alteri alteros occidere, compluries multi simul
ad hostes transfugere, compluries in imperatorem impetum fecere.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICA-
RVM COMMENTARII LIBER SEXTVS.

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt. Caput .I.

OMINES fecisse dicitur tantam uim esse ærumnarum
& malorum. Aduersus ea Chrysippus, cum in libro
negi prouoiac quarto differeret, nihil est prorsus istis (in-
quit) insipidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non
essent itidem mala. Nam cum bona malis contraria sint,
utraq; necessarium est opposita inter sese, & quasi mu-
tuo aduersoq; fulta nisu consistere. Nullum adeo con-
trarium esse sine contrario altero. Quo enim pacto ius-
titiae sensus esse posset, nisi essent iniuriae? Aut quid ali-
ud iustitia est, quam iniustitiae priuatio? Qui ite forti-
tudo intelligi posset, nisi ex ignauiae oppositione? Qui continentia, nisi ex intemperan-
tiae? Quo item modo prudentia esset, nisi foret contra imprudentia? Proinde (inquit)
homines stulti, cur non hoc etiam desiderant, ut ueritas sit, & non sit mendacium? Nan-
que itidem sunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim
ex altero (sicuti Plato ait) uerticibus inter se contrarijs deliquatum est. Si tuleris unum,
abstuleris utrunq;. Idem Chrysippus in eodem libro tractat consideratq;, dignumq; es
se id quaeri putat, & πῶς ἀνθρώπων νόσοι καὶ φύσιν γίνονται, id est, natura ne ipsa rerum uel pro-
uidentia, quae compagem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoque & de-
bilitates & ægrotudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit? Existimat autem
non fuisse hoc principale naturae consilium, ut faceret homines morbis obnoxios. Nun-
quam enim hoc conuenisse naturae auctori, parentiq; rebus omnium bonae. Sed cum mul-
ta (inquit) atq; magna gigneret, pareretq; aptissima & utilissima, alia quoque simul ag-
gnata sunt incommoda his ipsis quae faciebat coherentia. Ea q; non per naturam, sed per
sequelas quaedam necessarias facta dicit, quod ipse appellat καὶ παρακολυπησις. Sicut (in-
quit) cum corpora hominum natura fingeret ratio subtilior, & utilitas ipsa operis po-
stulauit, ut tenuissimis minutisq; ossiculis caput copingeret: Sed hanc utilitate rei ma-
ioris, alia quaedam incommoditas extrinsecus consecuta est, ut fieret caput tenuiter muni-
tum, & ictibus offensionibusq; paruis fragile: Proinde morbi quoque & ægrotudines
partae sunt, dum salus paritur: Sic hercle (inquit) dum uirtus hominibus per consiliu
naturae gignitur, uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

De prouide-
tia.

Al. deligati.

Quo itidem modo, & uim necessitatemq; fati constituerit, & esse tamen in nobis consilij iudicijq; no-
stri arbitrium confirmauerit. Caput .II.

Fatum, quod Graeci πεπεωμένω uel εἰμαρμένω uocant, ad hanc ferme sententiam
Chrysippus Stoicæ princeps philosophiae definit: Fatum e (inquit) sempiter-
na quaedam & indeclinabilis series rerum & catena, uoluens semetipsa sese, &

Fatum.

F ij

Chrysippus de fato.

Mala ingenia peccatis non nascunt.

implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta connexa que est. Ipsa autem uerba Chrysippi, quantum ualui memoria, ascripsi; ut si cui meum istud interpretamentum uidebitur esse obscurius, ad ipsius uerba animaduerrat. In libro enim *περὶ προνοίας* quarto, *ἐμαρμένω* esse dicit φυσικῶν πάντων ἔργων τῶν ὄλων δὲ ἀνδρῶν ἢ ἑτέρων ποτὶς ἐτέροις ἢ πανολοδιδόντων καὶ ἀπὸ ἀβάτων ὄψεως ἐν ποιότητι συμπλοκῆς. Aliarum autem opinionum disciplinarumque autores huic definitioni ita obstruunt: Si Chrysippus (inquiunt) fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendique posse agmina fati & uolumina, peccata quoque hominum & delicta non sustentanda, neque inducenda sunt ipsis, uoluntatibusque eorum, sed necessitati cuidam & instantiæ quæ oritur ex fato, omnium quæ sit rerum domina & arbitra, per quam necesse sit fieri quicquid futuræ est. Et propterea nocentium pœnas legibus iniue constitutas, si homines ad maleficia non sponte ueniunt, sed fato trahuntur. Contra ea Chrysippus tenuiter multa & argute disserit, sed omnium ferè quæ super ea re scripsit, sententiæ huiuscemodi est: Quanquam ita sit, inquit, ut ratione quadam necessaria principali, & coacta atque connexa sint fato omnia, ingenia tamen ipsa mentium nostrarum perinde sunt fato obnoxia, ut proprietates eorum est ipsa & qualitas. Nam si sunt per naturam primitus salubriter utiliterque facta, omnem illam uim quæ de fato extrinsecus ingruit, inoffensus tractabilisque transmittunt. Sin uero sunt aspera & incerta & rudia, nullisque artium bonarum adminiculis fulta, & etiam si paruo siue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur, sua tamen leuitate & uoluntario impetu, in assidua delicta & errores ruunt. Idque ipsum ut ea ratione fiat, naturalis illa & necessaria rerum consequentia efficit, quæ fatum uocatur. Est enim genere ipso quasi fatale & consequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis aliene neque illepide utitur: Sicut (inquit) lapidem cylindrum si per spatia terræ prona atque dirupta iacias, causam quidem ei & initium præcipitantiæ feceris, mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius & formæ uolubilitas habet. Sic ordo & ratio & necessitas fati, genera ipsa & principia causarum mouet; imperus uero consilio mentiumque nostrarum, actionesque ipsas, uoluntas cuiusque propria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde uerba hæc, quæ dixi, congruentia: Διὸ ἢ τὸ πῦρ πύραργεῖον ὄντως εἴρηται. γνώση δ' ἀνδρῶν εὖ ἀνδραίετα πῆμα δ' ἐλόυτας. ὡς ἔβλαβῶν ἐκείσοις πρὸς ἀντοίε γινόμενων, καὶ κατ' ὄρμην ἀντὶ ἀμαρτυρόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν ἀντὶ δίανοιαν καὶ πρὸς ἄσπερον. Propterea negat oportere ferri audiri que homines aut nequam, aut ignauos, & nocentes, & audaces: qui, cum in culpa & in maleficio reuincti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fanum asylum; & quæ pessime fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. Primus autem Homerus sapientissimus & antiquissimus poetarum dixit in hisce uersibus:

Ἰὸ πόποι. διορ δ' ἢ νυ θεοῖς ἐροτοὶ ἀλλόων.
 Ἰὸ ἢ μέων γέφασσι καὶ ἔμμουαι, εἰ ἢ καὶ ἀστοὶ
 σφισσιν ἀποδαλίησιν ὑπὲρ μόρον, ἀλγὲ ἔχουσιν.

Itaque M. Cicero in libro quem de fato conscripsit, cum quaestione istam diceret obscurissimam esse & implicatissimam, Chrysippum quoque philosophum non expedisse se in ea refert his uerbis: Chrysippus æstuas, laboransque quam pacto explicet & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tiberonis de serpente inuisitata longitudinis.

Caput .III.

Serpens inuisitatae magnitudinis.

TUbero in historijs scriptum reliquit, bello. I. Punico Attilium Regulum consulem in Africa castris apud Bagradam flumen positis, prælium grande atque acre fecisse aduersus unum serpentem, in illis locis stabulantem, inuisitatae immanitatis. Eumque magna totius exercitus confictatione, balistis atque catapultis diu oppugnatum. Eiusque interfecti longum corium pedes. C. & XX. Romam misisse.

Quid idem Tubero in historijs de Attilio Regulo a Carthaginiensibus capto literis mandauerit. Quid etiam

Tuditanus super eodem Regulo scripserit. Caput .IIII.

Quod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus scriptum in Tuditanianis libris: Regulum captum ad ea, quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captiuus cum Carthaginensibus permutarentur: Id quoque addidisse, uenenum sibi Carthaginenses dedisse, non præsentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret, eo consilio, ut uiueret quidem tantisper, quoad fieret permutatio: post autem grassante sensim ueneno cor tabesceret. Eundem uero Regulum Tubero in historiis rediisse Carthaginem, nouisque exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit: In aras, inquit, & profundissimas tenebras eum claudebant: ac diu post ubi erat uisus sol ardentissimus, repente educebant, et aduersus ictus solis oppositum continebant, atque intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoque eius ne conuiuere possent, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum, atque ita uita priuatum refert. Idque ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo destitutos; eademque in omnia cruciatos interisse.

Quod Alphenus iurisconsultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit. Caput .V.

Alphenus iureconsultus, Ser. Sulpitii discipulus, rerumque antiquarum non incuriosus, in libro digestorum. XXX. & .IIII. Coniectaneorum autem secundo: In fœdere, inquit, quod inter po. Ro. & Carthaginenses factum & scriptum inuenitur, ut Carthaginenses quotquot annis darent po. Ro. certum pondus argenti puri puti, quæ situm est quid esset argentum puri puti, respondi ego, inquit, esse purum putum ualde purum: sicut nouum nouitium dicimus, & proprium proprium, augere atque intendere uolentes noui & proprii significationem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem uisam esse Alpheni puri & puti, quæ sit noui & nouitii. Nam si esset puritium, tum sane uideretur dici, quasi nouitium. Id etiam mirum fuit, quod nouitium per augendi figuram dictum existimauit: cum sit nouitium non quod magis nouum sit, sed quod à nouo dictum inclinatumque sit. Iis ergo assentimus, qui putum esse dicunt à putando dictum, & ob eam causam prima syllaba breui pronuntiant, non longa, uti existimasse Alphenus uidetur, qui à puro id esse factum scripsit. Putare autem ueteres dixerunt, uacantia ex qua re, ac non necessaria, aut etiam obstantia & aliena auferre, & excidere, & quod esset utile, ac sine uitio uideretur relinquere. Sic namque arbores & uites, & sic etiam rationes dictæ putari. Verbum quoque ipsum puto, quod declarandæ sententiæ nostræ causa dicimus, non signat profecto aliud quam id agere nos in re dubia obscuraque, ut decisus amputatisque falsis opinionibus, quod uideatur esse uerum & integrum, & incorruptum, retineamus. Argenti ergo in Carthaginiensi fœdere putum dictum esse, quasi exputatum excoctumque, omnique aliena materia carens, omnibusque ex eo uitiiis detractis, emaculatum & candefactum. Scriptum est autem purum putum non in Carthaginiensi solum fœdere, sed cum in multis aliis ueterum libris, tum etiam in Q. quoque Ennii tragœdia, quæ inscribitur Alexander, & in satyra M. Varronis, quæ inscripta est, *Δις ἄνδρες οἱ ἡγεῖρες*.

Temere ineptaque reprehensum esse à Iulio Higino Vergilium, quod præpetes Dædali pennas dixerit atque ibi quid sint aues præpetes. Et quid illæ sint aues quas Nigidius inferas appellauit. Caput .VI.

Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis ausus se credere cœlo,
Insuetum per iter gelidas enauit ad arctos.

In his Vergilii uersibus reprehendit Higinus præpetibus pennis, quasi improprie & incite dictum. Nam præpetes, inquit, aues ab auguribus appellantur, quæ aut opportune uolant, aut idoneas sedes capiunt. Non apte igitur usum uerbo augurali existimauit in Dædali uolatu, nihil ad augurum disciplinam pertinente. Sed Higinus nimis hercule ineptus est, cum quid præpetes essent se scire ratus est, Verg. autem & Trimatium doctum uix ignorasse, qui in secundo Iliadis uictoriam uoluctem præpetem appellauit hoc uersu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non ut Vergilius pennis Dædali præpetes, sed longe diuersius inquit: Quid

Brundisium pulchro præcinctum præpete portu?

Et si uim potius naturamque uerbi considerasset, neque id solum quod augures dicerent, in spexisset, ueniam profus poetis daret, similitudine ac translatione uerborum non significatione utentibus. Nam quoniam non ipsa tantum aues, quæ prosperius præuolant, sed etiam loci, quos capiunt, qui idonei felicesque sunt, præpetes appellantur. Idcirco Dædali pennas præpetes dixit, quoniam ex locis in quibus periculum metuebat, in loca tutiora peruenerat. Locos porro præpetes & augures appellant. Et Ennius in annalium primo dixit:

Præpetibus hilares sese pulchrisque locis dant.

Auibus autem præpetibus contrarias, a uicis inferas appellari Nigidius Figulus in libro primo augurii priuati ita dicit: Discrepat dextra sinistra, præpetibus inferas. Ex quo est coniectare præpetes appellatas, quæ altius sublimiusque uolent, cum differre à præpetibus Nigidius inferas dixerit. Adolescens ego Romæ, tum cum etiam ad grammaticos itare, audiui Apollinarē Sulpitiū, quæ in primis sectabar, cum de iure augurio quære retur, & mentio præpetum auium facta esset, è L. Claro præfecto urbis dicere præpetes sibi uideri esse alites, quas Homerus τανυπτερυγας appellauerit. Quoniam istas potissimum augures spectaret, quæ ingentibus alis patulæ atque porrectæ præuolarēt. Atque ibi hos Horatius uersus dixit:

τὴν δ' οἰωνοῖσι τανυπτερυγᾶσι κελύεσσι
πιδιδίδει, τῆν δ' ὄντα μετατρέπωμαι οὐδ' ἀλεγειῶ.

De Acca Laurentia, & Caia Tarratia, deque origine sacerdotum fratrum Arualium. Caput .VII.

Tarratia.

Testabilis.
Intestabilis.

Acca Laurentiæ, & Caiæ Tarratiæ, siue illa Suffetia est, nomina in antiquis annalibus celebria sunt. Earum alteræ post mortem, Tarratiæ autem uiuæ amplissimi honores à po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidem uirginem Vestæ fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos ius quoque testimonii dicendi tribuitur, testabilisque una omnium foeminarum ut sit, datur: Id uerbum est ipsius legis Horatiæ. Contrarium est in .XII. tabulis scriptum: Improbis intestabilisque esto. Præterea si quadraginta annos nata sacerdotio abire, ac nubere uoluisset, ius ei potestasque exaugurandi atque nubendi facta est, munificentia & beneficium gratia, quod campum Tiberinum siue Martium po. Ro. condonasset. Sed Acca Laurentia corpus in uulgus dabat, pecuniamque emeruerat ex eo quaestu habere. Ea testamento, ut in Antiatii historia scriptum est, Romulum regem, ut quidam alii tradiderunt, po. Ro. bonis suis heredem fecit. Ob id meritum à flamine Quirinoli sacrificium ei publice fit, & dies è nomine eius in fastos additus. Sed Sabinus Massurius in primo memorabilium secutus quosdam historiae scriptores, Accam Laurentiam Romuli nutricem fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex .XII. filiis maribus unum morte amisit. In illius locum Romulus Accæ Laurentiæ sese filium dedit, seque & cæteros eius filios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium mansit fratrum Arualium numero .XII. cuius sacerdotii insigne est spicea corona, & albæ infulæ.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna. Caput .VIII.

Lepida questio.

Appion Græcus homo, qui πολυίσωρ est appellatus, facili atque alacri facti dia fuit. Is cum de Alexandri regis laudibus scriberet, uicti, inquit, hostis uxorem faciem incluta mulierem, uenit in conspectum suum deduci, ut eam ne oculis suis quidem contingeret. Lepida igitur questio agitari potest, utrum uideri continentior esse possit, Publium ne Africanum superiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hispania expugnata, uirginem tempestiuam, forma egregia, nobilis uiri Hispani filiam, captam perducamque ad se, patri inuiolatam reddidit, an regem Alexandrum, qui Dattii regis uxorem eandem eiusdemque sororem prælio magno captam, quam esse audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perducique ad sese prohibuit, Sed hanc utramque declamatiunculam suam

per Alexandro & Scipione celebrauerint, quibus abunde & ingenii, & otii, & uerborum est. Nos satis habebimus, quod ex historia est id dicere, Scipionem istum uerone an falso, incertum; fama tamen, cum esset adolescens, haud syncera fuisse: & propemodum constituisse hosce uersus à Cn. Nauius poeta in eum scriptos esse:

Etiam qui res magnas manu sæpe gessit gloriose,
Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes solus
Præstat, eum suus pater cum pallio uno ab amica abduxit.

His ego uersibus credo adductum Valerium Antiatem aduersus cæteros omnes scriptores de Scipionis moribus sensisse, & eam puellam captiuam nõ redditam patri scripsisse, contra quam nos supra diximus, sed retentam à Scipione, atq; in deliciis amoribusq; ab eo usurpatam.

Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis, historia & orationis lepidissima. Caput .IX.

Quod res uidebatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flauium Annii filium edilem curulem L. Piso in .III. annali scripsit, eaq; res perquam pure & uenuste narrata à Pisono, locum istum totum huc ex Pisonis annali trãsposuimus: Cn. inquit, Flauius patre libertino natus, scriptum faciebat. Isq; in eo tempore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles subrogantur. Eumque primæ tribus ædilem curulem renuntiauerunt. At ædilis, qui comitia habebat, negat accipere: Neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flauius Annii filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isq; ædilis curulis factus est. Idem Cn. Flauius Annii filius dicitur ad collegam uenisse uisere ægrotũ. Et in conclaue postq̃ introiuit, adulescentes ibi complures nobiles sedebant. Ii contemntes eum, assurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annii filius ædilis id arrisit. Sellam curulem iussit sibi afferri. Eam in limine apposuit, ne quis illorum exire posset, utique ii omnes inuiti uiderent sese in sella curuli sedentem.

Cn. Flauij festi uum factum.

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adulescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter seclandam. Caput .X.

Philosophus Taurus uir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum aliis bonis multis, salubribusq; exemplis hortabat ad philosophiam capessendam, tum uel maxime ista re animos iuuenum expergebat, Euclidẽ quam dicebat Socraticũ factitauisse: Decreto, inquit, suo Athenienses cauerant, ut qui Megaris ciuis esset, si intulisse Athenas pedẽ prehensus esset, ut ea res ei homini capitalis esset. Tãto Athenienses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensiũ. Tum Euclides, qui in diem Megaris erat, quicq; etiam ante id decretũ & esse Athenis, & audire Socratem consueuerat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem prius quàm ad uesperasceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uersicolore amictus, & caput et ora uelatus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem cõmeabat, ut uel noctis aliquo tempore consiliorum sermonumq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucem milia passuum paulo amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultrò currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum, eosq; ibi sedere atq; opperiri prope ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne uinum edormiant.

Ardor Euclidis ad audiendũ Socratem. in diem.

Verba ex orõne Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officium grauitatis dignitatisq; uitæ decetia. Ca. XI.

Cum inquinatissimis hominibus non esse conuitio decertandum, neq; in maledictis aduersus impudẽtes & improbos uelitandum: quia tantisper similis & compar eorũ fias, dum paria & similia dicas atq; audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis uiri cognosci potest, quàm ex libris & disciplinis philosophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Manlium tribunũ plebis, à quo apud populum in concione lacescitus iactatusq; fuerat dictis petulãtibus: Nunc, quod ad illum attinet Quirites, quã se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dictauerit, quem ego mihi neq; amicũ recipio, neq; inimicũ respicio, in eum ego nõ sum plura

Non decertandum conuitio cum malis.

dicturus. Nam cum indignissimum arbitror, cui à uirís bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis maledicatur. Nam si in eo tempore huiuscemodi hominum culá nomines, in quo punire non possis, maiore honore, quam contumelia afficias.

Quod neq; testamentum, sicuti Seruius Sulpitius existimauit, neq; sacellum sicuti Trebatius, duplicia uerba sunt: sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum. Caput .XII.

Testamentum. **S**eruius Sulpitius iureconsultus, uir ætatis suæ doctissimus, in libro de testamētis secundo, qua ratione adductus, testamentum uerbum esse duplex scripserit, non reperio. Nam compositum esse dixit à mentis contestatione. Quid igitur calciam mentum? quid paludamentum? quid pauimētum? quid uestimentum? quid alia mille per huiuscemodi formam producta? Etiam ne ista oīa composita dicemus? Obrepisse autem uidetur Seruio, uel si quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidem, sed non abhorrens, neq; inconcinna, quasi mentis quædam in hoc uocabulo significatio: sicut hercle C. quoq; Trebatio eadem concinnitas obrepfit. Nam in libro de religionibus secundo: Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacratus cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compositum, sacri & cellæ, quasi sacra cella: Hoc quidem scripsit Trebatius. Sed quis ignorat sacellum & simplex uerbum esse, & non ex sacro & cella compositum, sed ex sacro diminutum?

Sacellum.

De questuunculis apud Taurum philosophum in conuiuio agitatis, quæ symposiaca uocantur. Caput .XIII.

Lepida in conuiuio querēda. **F**actitatum obseruatumq; hoc Athenis est ab iis, quæ erant philosopho Tauro iunctiores, cum domū suam nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes & asymboli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, sed argutias quæstionum. Vnusquisq; igitur nostrum commentus paratusq; ibat, quod quæret. Eratq; initium loquendi, edundi finis. Quærebantur autem nec graua, nec reuerēda, sed *ῥηδνυμιατα*, quædam lepida, & minuta, & florentem uino animum laceffentia: quale hoc ferme est subtilitatis ludicræ quod dicam: Quæsitum est quando moriē moreretur: cū iam in morte esset, an tum etiam cum in uita foret: Et quādo surgens surgeret: cum iam staret, an tum etiam cum sederet: Et qui artem disceret, quando artifex fieret, cum iam esset, an cum etiam non esset. Vtrum enim horum dicas, absurde atq; ridicule dixeris: multoq; absurdius uidebit, si aut utrumq; esse dicas, aut neutrū. Sed ea oīa cum captiones esse quidam futiles & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari. Grauiissimi philosophorū super hac re serio quæsi fuerunt. Et alii moriēdi uerbum, atq; momentum, manente adhuc uita dici atq; fieri putauerunt: alii nihil in eo tempore uitæ reliquerunt, totumq; illud quod mori dicit, morti uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tempora, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato inquit noster, neq; uitæ id tps, neq; morti dedit, idemq; in omni consimilium rerum disceptatione fecit. Vidit quippe utruq; esse pugnant, neq; posse ex duobus contrariis, alitero manente, alterum constitui, quæstionemq; fieri per diuersorum inter se finium, mortis & uitæ cohærentiam. Et iccirco peperit ipse expressitq; aliud quoddam nouū in confinio tempus, quod uerbis propriis atq; integris *τὸν ἡλαιφνης φύση* appellauit. Idq; ipsum ita uti dico, inquit, in libro cui *πυμοιδης* titulus est, scriptum ab eo reperietis, *τὸ γὰρ ἡλαιφνης τοῖς τόνυ ἔοικε σημαίνον, ὡς δὲ ἐκεῖνος μεταῖ εἰς ἄλλο εἰς ἕτερον*. Talia apud Taurum symbola, & alia quæ erant secundarum mensurarum, ut ipse dicere solitus erat, *τραγῆματα*.

Puniēdis peccatis treis esse rationes à philosophis attributas. Et quamobrem Plato duarum ex ijs meminert. Caput .XIII.

Pœne ratio triplex. **P**uniēdis peccatis treis esse debere causas existimatum est. Vna est, quæ *ὁδωσία*, uel *κόλασις*, uel *παραάνσις* dicitur, cum pœna adhibetur castigandi atque emendandi gratia, ut is qui fortuito deliquit, attētiō fiat correctiorq;. Altera est, quæ ii qui uocabula ista curiosius diuiserunt, *τιμωρία* appellant. Ea causa animaduertēdi est, cum dignitas autoritas que eius, in quem est peccatum, tuenda est: ne prætermissa

animaduersione contemptum eius pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum à conseruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ πῦδος γὰρ à Græcis nominatur: cum punitio propter exemplum necessaria, ut cæteri similibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognita pœnæ deterreantur. Idcirco ueteres quoq; nostri, exempla, pro maximis grauissimisque pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra pœnam ipse sese ultro corrigat, aut spes contra nulla est emendari eum posse & corrigi, aut iacturam dignitatis eius in quem peccatum est, metui non necessum est, aut non id peccatum est, cuius exemplo necessario metu faciendum sit: tum quicquid ita delictum est, non sane dignum esse imponendæ pœnæ studiū uisum est. Has tres ueliscendi rationes & philosophi alij plurifariam, & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis cōposuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse uerbis apertis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendū; alteram, quam in tertio propter exēpli metum posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκει δὲ ποῦτι, τὸ μὴ ἀμωρσμένον ἢ τὸ ἀλλοθὸς ἀδὲς ἀμωρσμένον βελτίω γίνεσθαι, καὶ δὴ οὐκ ἀδὲς, ἢ πῦδος γὰρ ἀλλοθὲς γίνεσθαι, ἢ ἀλλοθὲς ἐφ' ἑαυτὸς πάροχτα φόβος, μὲν βελτίω γίνεσθαι. In hisce uerbis facile intelligas ἀμωρσένον Platonē dixisse, non ut supra scripsi quosdam dicere, sed ita ut promiscue dici solet, pro omni punitioe. An ne autem quasi omnino paruam, & cōtemptu dignam præterierit pœnæ sumendæ causam propter tuendam læsi hominis auctoritatem, an magis quasi ei quam dicebat, rei non necessariam prætermiserit, cum de pœnis non in uita, neq; inter homines, sed post uitæ tempus capiendis scriberet, ego in medium relinquo.

De uerbo quiesco, an e litera, corripitur an produci debeat.

Caput .XV.

AMicus noster homo multi studij, atque in bonarum disciplinarum opere frequens, uerbum quiescit, uisitate e litera correpta dixit. Alter item amicus, homo in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communium quæ uocum respuens nimis & fastidians, barbare eum dixisse opinatus est, quoniam producere debuisset, non corripere. Nam quiescit, ita oportere dici prædicauit, ut calescit, nitescit, stupefcit, atq; alia huiuscemodi multa. Id etiam addebat, quod quies e producto, non breui diceretur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, ne si Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecurum sese fuisse ait contra perpetuam latinæ linguæ cōsuetudinem. Neq; se tam insignite locuturum, absona, aut inaudita ut diceret. Literas aut super hac re fecit, item inter hæc exercitia quædam ludicra, & quiesco non esse his simile, quæ supra posui, nec à quiete dictum, sed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἴσχω καὶ ἴσκησι, ionice a uerbo ἴχω ἴχω, & modum & originem uerbum illud habere demonstrauit. Rationibusq; haud sane frigidis docuit, quiesco e litera longa dici non conuenire, ut diceret eiusmodi quispiam qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam se factūdiæ permiserat, neq; orationis latinæ modos usurpationes ue ullas didicerat.

Quiesco habet e correptam.

Notum uerbum deprecor, à poeta Catullo inuistate quidem, sed apte positum & proprie, deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum scriptorum.

Caput .XVI.

Cum in Lycio forte uespera ambularem, uir quidam ludo ibi nobis & uoluptati fuit. Nam cum esset uerbum deprecor, doctiuscule positū in Catulli carmine, quia id ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omium quidē meo iudicio uenustissimos, quos subscripsi:

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam

De me dispeream, me nisi Lesbia amat.

Cui ego quasi eadem totidem mox deprecor illi

Affidue, uerum dispeream nisi amo.

Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut plerunque à uulgo dicitur, Deprecor, quod significat, ualde precor, & oro, & supplico, In quo, de, præpositio ad augendum

& cumulandum ualet. Quod si ita esset, frigidī sane uersus forent. Nunc enim contra omnino est. Nam de præpositio, quoniam est anceps, in uno eodemq; uerbo diuersitatem significationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictū est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contra autem ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quam multorum hic uitam à Sylla deprecatus est. Item in dissuasiōe legis agrariae: Si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à uobis deprecantur. Sed neq; solum Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni adeo sunt libri ueterum similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum & alterū quæ suppetierant, apposui. Q. Ennius in Erechttheo non longe secus dixit quam Catullus:

Quibus nunc (inquit) ærumna mea libertatem paro?

Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Itē Ennius in Cresphonte:

Ego cum meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.

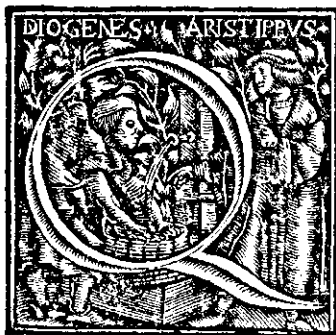
Cicero in libro sexto de rep. ita scripsit: Quod quidem eo fuit maius, quia cum in causa parī collegæ essent, non modo inuidia parī non erant, sed etiā Claudij inuidiā Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoq; item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, & defensabat inuidiam, quod Græci propinqua significatione *ἄρσμοα* dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid (inquit) huic homini facias? Nonne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ, summæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrē actionis. II. proœmio: Nunc uero quid faciat Hortensius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitiosissimum, libidiniosissimum, nequissimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quærens ueniam, q; & male diceret ei palam, respueretq; & recusaret, detestaretq; assidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos: quantusq; numerus fuerit Athenis ante clades Persicas in bibliothecis publicorum. Caput .XVII.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus. Deinde studiosius accuratiusq; ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorū copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcē incensa abstulit, asportauitq; in Persas. Hos porro libros uniuersos multis post tēpestatibus, Seleucus rex qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorū in Aegypto à Ptolemæis regibus uel cōquisitus uel cōfectus est, ad milia ferme uoluminum septingēta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non sponte neq; opera consultata, sed à militibus forte auxiliarijs incensa sunt.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .VII.

Admiranda quædam ex annalibus sumpta de P. Scipione Africano superiore. Caput .I.

VOD de Olympiade Philippi regis uxore, Alexandri matre in historia græca scriptū est, idem de P. Scipionis quoque matre, q; prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinus, aliq; q; de uita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterile existimatam tradunt. P. quoq; Scipionem cum quo nupta erat, liberos despauisse. Postea in cubiculo atq; in lecto mulieris, cum absente marito cubas sola obdormisset, uisum repente iuxta eam cubare ingentē anguem. Eumq; hīs qui uidei aut territis & clamantibus, elapsū inueniri nō quif

se, id ipsum P. Scipionem ad aruspices retulisse. Eos sacrificio facto respondisse, fore ut liberi gignerentur, Neq; multis diebus postea quam ille anguis in lecto uisus est, mulierem concepisse, concepti foetus signa atq; sensum pati. Exinde mense decimo peperisse. Natumq; esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem & Carthaginienses in Africa bello Punico. II. uicit. Sed & cum impedio magis ex rebus gestis quam ex illo ostento, uix esse uirtutis diuinae creditum est. Id etiam dicere haud piger, quod hndem illi quos supra nominavi, literis mandauerint; Scipionem huc Africanum solitauisse noctis extremo priusquam dilucularet in Capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atq; ibi solum diu demorari quasi consultantē de rep. cum Ioue: Aedituosq; eius templi sepe esse demiratos, q; solum id temporis in Capitolium ingredientem canes semper in alios sauiētes, neq; latrarent eum, neq; incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare atq; approbare uidebantur dicta, factaq; eius pleraq; admiranda, ex quibus est unum huiuscemodi: Assidebat oppugnabatq; oppidum in Hispania, situ mœnibusq; ac defensoribus ualidum et munitum, re etiam cibaria copiosum. Nullaq; eius potius di spes erat. Et quodam die ius in castris sedens dicebat, atq; ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum ē militibus qui in iure apud eum stabant, interrogauit quispiam ex more, in quem diem locumq; uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens: Perendie (inquit) sese stant illo in loco, atq; ita factum. Die tertio in quem uadari iusserat, oppidum captum est. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

Scipio Africanus a serpente genitus creditur.

Cum Ioue consultantabat.

obsidebat fortassis.

De Cefellij Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius quos inscripsit lectionum antiquarum.

Caput

.II.

Turpe erratum offendimus in illis celebratissimis cōmentarijs lectionum antiquarum Cefellij Vindicis, hominis hercle pleraq; haud indiligentis, quod erratum multos fugit, quam multa in Cefellio reprehendendo etiam per calūnias rimarent. Scripsit aut Cefellius Q. Ennium in. XIII. lib. annalium cor dixisse masculino genere. Verba Cefellij subiecta sunt: Masculino genere cor, ut multa alia, enūtrauit Ennius: Nam in. XIII. annalium, quem cor dixit: Ascripsit deinde uersus Ennij duos:

Cefellij erratum.

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?

Antiochus ē, qui hoc dixit, Asiae rex. Is admiratur & permouetur, quod Annibal Carthaginensis bellum se facere populo Romano uolentem dehortetur. Hos autem uersus Cefellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit, æquale cor putat habere me ei; quam stultum esse me credit, cum id mihi persuadere uult: Hoc Cefellius quidem, sed aliud iōge Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo, ad hanc Ennij sententiam pertinentes, ex quibus tertium uersum Cefellius non respexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor

Suasorem summum, & studiosum robore belli.

Horum uersuum sensus atq; ordo sic opinor est: Annibal ille audentissimus atq; fortissimus, quem ego credidi, (hoc enim ē, cor meum credidit) perinde atq; diceret, quem ego stultus homo credidi fore summum suasorem ad bellandum, is me dehortatur dissuadetq; ne bellum faciam. Cefellius autem forte ἡ ἀδύνατον ἔαφ' ἡ ἴστα uerborū captus, quem cor dictū putauit, & quem accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, nō ad Annibalem. Sed non fugit me, si aliquis sit tam incōditus, sic posse defendi cor Cefellij masculinum, ut uideatur tertius uersus separatim atq; diuisim legendus; perinde quasi p̄cis interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, suasorem summum. Sed non dignum est eis qui hoc dixerint, responderi.

Quid Tullius Tyro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit: & quid ad ea quae reprehenderat, responderimus.

Caput

.III.

Rhodos.

Perses.

Tyro Tullii
Ciceronis li-
bertus.

Ciuitas Rhodiensis & insulae opportunitate, & operum nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusque uictorijs celebrata est: Ea Rhodiensis ciuitas cum amica atque socia populi Romani foret, Persa tamen Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano fuit, amico usa est. Connixique sunt Rhodienses legationibus Romam saepe missis, id bellum inter eos componere. Sed ubi ista pacificatio perpetrari nequiuit, uerba a plerisque Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta sunt, ut si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus populum Romanum adiarent. Sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses uictus captusque est, Rhodienses pertimere ob ea, quae copluries in coetibus populi acta dictaque erant. Legatosque Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, & fidem consiliumque publicum expurgarent. Legati postquam Romam uenerunt, & in senatum intromissi sunt, uerbisque pro sua causa suppliciter factis, de curia excesserunt. Sententiae rogari coeptae. Cumque partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleque eos animatos fuisse dicerent, bellumque eos illis faciendum censerent, tum M. Cato exurgit, & optimos fideissimosque socios (quorum opibus diripiendis possidentisque, non pauci ex summatibus uiris intenti infensique erant) defensum conseruatumque pergit, orationemque in clytam dicit, quae & seorsum fertur, inscriptaque est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tyro autem Tullius M. Ciceronis libertus, sane quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumque ueterum indoctus. Eoque ab ineunte aetate liberaliter instituto, adminiculatore & quasi administratore in studijs literarum Cicero usus est. Sed profecto plus ausus est quam ut tolerari ignoscique possit. Namque epistolam conscripsit ad Q. Axiuum familiarem patroni sui confidenter & nimis callide. In qua sibi uisus est orationem istam pro Rhodiensibus acriter subtilique ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet uenia reprehensuri Tyronem, quam tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primum hoc, quod Cato inerudite & ἀναγνώστως, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisque acriter & obiurgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atque laetitia rerum gestarum profere, de statu mentis suae derurbati non satis conspicerent, neque ad recte intelligendum consulendumque essent idonei. In principijs autem (inquit) patroni qui pro rebus dicunt, conciliare sibi & complacare iudices debent: sensusque eorum expectatione causa suspensos rigentesque, honorificis uerecundisque sententijs commulcere, non iniurijs atque imperiosis comminationibus cofricare. Ipsum deinde principium apposuit, cuius uerba haec sunt: SCIO solere plerisque hominibus rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellente, atque superbiam atque ferocitatem augete atque crescere: quod nunc mihi magna cura est, quod haec res tam secunde processerit, ne quid in consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res confricat: ne ue haec laetitia nimis luxuriose eueniat. Aduersae res se domant, & docent quid facto opus sit. Secunda res laetitia transuorsum trudere solent a recte consulendo atque intelligendo. Quo maiore opere dico, sua deoque uti haec res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in potestatem nostram redeamus. Quae deinde Cato iuxta dicit, ea (inquit) confessionem faciunt, non defensionem: neque propulationem translationem ue criminis habent, sed cum pluribus alijs communicationem, quod scilicet nihil ad purgandum est. Atque etiam (inquit) insuper profiteretur Rhodienses qui accusabantur, quod aduersus populum Romanum regi magis cupuerunt, fauerintque, id eos cupisse atque fauisse utilitatis suae gratia, ne Romani Persae quoque rege uicto, ad superbiam ferociamque & immodicum modum insolescerent. Eaque ipsa uerba ponit ita ut infra scriptum est: ATQUE ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare, uti depugnatum est: neque regem Persen uicisse, non Rhodienses id modo uoluerunt, sed multos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror. Atque haud scio an partim eorum fuerint, qui non nostrae contumeliae causa id uoluerunt euenire, sed enim metuere, si nemo esset homo quem uereremur, quicquid liberet face

remus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent, libertatis suae causa in ea sententia fuisse arbitror. Atque Rhodienses tamen Persen publice nunquam adiuuere. Cogitate quanto nos nostri natiui cauti facimus. Nam unusquisque nostrorum, si quis aduersus rem suam quid fieri arbitrat, summa uis contra nititur, ne aduersus eam fiat, quod illi tamen prope fit. Sed quod ad principium reprehensum attinet, scire oportuit Tyronem, defensos esse Rhodienses a Catone, sed ut a senatore, et consulari, et censorio uiro, quod quidem optimi esse publicum existimabat, suadente, non (ut a patrono solet) causam pro reus dicente. Alia namque principia conducunt reos apud iudices defendenti, et clementiam misericordiamque undique indaganti: Alia cum senatus de re publica consulitur, uiro autoritate praestanti, sententiam quorundam iniquissimis promoto, et pro utilitatibus publicis, ac pro salute sociorum grauius ac libere indignanti simul ac dolenti. Quippe recte et utiliter in discipulis rhetorum praecipitur, iudices de capite alieno, de quo causa ad sese non pertinenti cognituros, ex qua praeter officium iudicandi, nihil ad eos simul periculi uel emolumentum redundaturus est, conciliandos esse, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, et leniter, existimationi salutemque eius, qui apud eos accusatus est. At cum dignitas, et fides, et utilitas omnium communis agitur, ob eamque rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam coepit, pro differendum est: tum qui se in eiusmodi principijs occupat, ut bene uolos benignosque sibi auditores parat, otiosam operam in non necessarijs uerbis sumit. Iam dudum enim negotia periculaque ipsarum rerum communia, consilijs eos capiendis conciliant, et ipsi potius sibi exposcunt consultoris beneuolentiam. Sed quod ait confessum Catonem noluisse Rhodienses ita depugnare, uti depugnatum est, neque regem Persen a populo Romano uinci, atque id esse dixisse non Rhodienses modo, sed multas quoque alias nationes uoluisse, sed id nihil ad purgandum, extenuandumue crimen ualere, iam hoc primum Tyro improbe mentis. Verba ponit Catonis, et alij tamen eum uerbis calumniat. Non enim Cato confitetur Rhodienses noluisse uictoriam esse populo Romano, sed sese arbitrari dixit, id eos uoluisse, quod erat proculdubio suae opinionis professio, non Rhodiensium culpae confessio. In qua re, ut meum quidem iudicium est, non culpa tantum uacat, sed dignus quoque laude admirationemque est: cum et ingenue, et religiose dicere uisus est contra Rhodienses quod sentiebat: et parta sibi ueritatis fide, ipsum illud tamen, quod contrarium putabat, flexit et transtulit, ut eos iccirco uel maxime aequum esset acceptiores charioresque fieri populo Romano, quod cum et utiles essent, et uellent regi esse factum, nihil tamen adiuuandi eius gratia fecerint. Postea uerba haec ex eadem oratione ponit: Ea nunc repente tanta nos beneficia, ultro citroque tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc (inquit) enthymema neque, et uitiosum est. Rnderi enim potuit, occupabimus certe. Nam si non occupauerimus, opprimemur, incidendumque erit in insidias, a quibus autem nos non cauerimus. Recte, inquit, hoc uitio dat Lucilius poetae Euripidi, quod cum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quod ipse ante consilium de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce eum uerbis eluserit:

τι γὰρ σέ τι μελεῖται, ὡς σὺ φῆς κτείνου πόσις. γὰρ ἡδὲ σὲ μέλλου, ὡς γόνος παρῶν δίδου.

Ad hoc enim, inquit, plane stultitiae plenum est, eo consilio atque ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tyro animam non aduertit, non esse in omnibus rebus cauendis eandem causam, neque humanae uitae negotia, et actiones, et officia, uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauendi, similia esse pugnae gladiatoriae. Nam gladiatori composito ad pugnandum, pugnae haec proposita fors est, aut occidere, si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Homo autem uita non tam iniquis, neque tam indomitis necessitatibus circumscribitur, ut iccirco prior iniuriam facere debeat: quam nisi feceris, pati possis. Quod tantum aberat a populo Romano, mansuetudine occupare, ut saepe iam in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis, et nimis audacibus: ac non uiri eius, qualem fuit, sed uafri, ac fallaciosi, et quasi Graecorum sophistarum solertijs. Nam cum obiceret, inquit, Rhodiensibus, quod bellum populo Romano, facere uoluissent, negauit penes. Sed ignoscit

G

Res sophistica poposcit, quia id non fecissent, etsi maxime uoluissent, induxisse eum dicit, quam diu
 lectici *ἰσογωγῆ* appellant, rem admodum insidiosam & sophisticam, neq; ad ueritas
 tes magis, q̄ ad capriones repertam: cum conatus sit exemplis decipientibus colligere
 confirmareq; neminem, qui male facere uoluit, plecti æquum esse, nisi quod factū uo-
 luit, etiam fecerit. Verba autē ex ea oratione M. Catonis hæc sunt: Qui acerrime aduer-
 sus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse fieri. Et quis est tandem nostrorū, qui q̄ ad sese at-
 tineat, æquum censeat quenq; pœnas dare ob eam rem, quod arguatur male facere uo-
 luisse? Nemo opinor. Nā ego, q̄ ad me attinet, nolim. Deinde paulò infra dicit: Quid
 nunc, & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat, si qs illud facere uoluerit, mille nū-
 mis dimidium familiæ multa esto. Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, ran-
 ta pœna esto. Si qs maiorem pecudū numere habere uoluerit, tm̄ damni esto. Atq; nos
 oīa plura habere uolumus, & id nobis impune est. Postea ita dicit: sed si honorē non æ-
 quum est habere ob eam rem, quod bñ facere uoluisse quis dicit, neq; fecit tm̄, Rhodiē-
 sibus tale erit, nō quod male fecerunt, sed quia uoluisse dicunt. His argumentis Tyro
 Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodiensibus quoq; impune esse
 debere, quod hostes quidem po. Ro. esse uoluissent, & qui maxime non fuissent. Dissi-
 mulari autē nō posse ait, quin paria & consimilia non sint, plus quingenta iugera habe-
 re uelle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustum atq; impium po.
 Ro. facere uelle: Neq; itē inficiari posse, quin alia causa in p̄mio sit, alia in pœnis: Nam
 beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neq; añ remunerari, q̄ facta sint. Iniurias
 autē imminentes p̄cauisse, iustum est magis, q̄ expectauisse. Summa em̄ p̄fessio stulti-
 tiæ, inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere oppeririq;: ut cum ad-
 missa & pperrata fuerint, tñ deniq; ubi quæ facta sunt, ifecta fieri nō possunt, puniant:
 Hæc Tyro in Catonem, nō minus frigide sanē, q̄ inaniter. Sed em̄ Cato nō nudam, nec
 solitariam, nec improtectam hanc *ἰσογωγῆ* facit. Sed multis eam modis p̄fulcit, mul-
 tisq; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodiensibus magis, q̄ reipub. cōsulebat,
 nihil sibi dictū factūq; in ea re turpe duxit, quin oīm sententiæ uia, seruatū ire socios
 nitere. Ac primū ea non incalide conquisiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium
 fieri prohibent, sed iure legum, rei alicuius medendæ, aut tēporis causā iussæ, sicut est
 de numero pecoris, & de dominio agri p̄finito, aut eiusmodi aliquo, in qbus rebus q̄d
 prohibitum fieri per leges quidem non licet, uelle id tamen facere, si liceat, inhonestū
 non est. Atq; eas res cōtulit seorsum, miscuitq; cum eo quod neq; facere, neq; uelle per
 sese honestum est, tñ deinde ne disparilitas collationis euidentis fieret, pluribus id propu-
 gnaculis defensat. Neq; tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis repre-
 hensiones, qualia in philosophorū otio disputant, magnificat: sed id solum ex summa
 ope nitit, ut causa Rhodiensū, quorū amicitiam retineri ex rep. fuit, aut æqua iudicare
 tur, aut quidem certe ignoscenda: atq; interim, neq; fecisse Rhodienses bellum, neq; fa-
 cere uoluisse dicit. Interim autē facta sola censenda dicit, atq; in iudicium uocanda, sed
Ignoscentia. uoluntates nudas inanesq; neq; legibus, neq; pœnis fieri obnoxias. Interdum autē qua-
 si deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscentias utiles esse rebus humanis do-
 cet: ac nisi ignoscant, metus in rep. re: nouæ moner: sed enim contrā si ignoscatur, cō-
 seruatum iri ostēdit po. Ro. magnitudinem: Superbiæ quoq; crimen, quod tunc p̄ter
 cetera in senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responsionis fi-
 gura elusit & eluit. Verba adeo ipsa ponemus Catonis, qm̄ Tyro ea prætermisit: Rho-
 dienses supbos esse aiunt, id obiectantes, q̄d mihi è liberis meis minime dici uelim. Sint
 sanè superbi, quid id ad nos attinet? Id ne irascimini, si quis superbior est q̄ nos? Nihil
 prorsus hac cōpellatione dici potest, neq; grauius, neq; munitius aduersus hoies super-
 bissimos facta, q̄ superbiam in sese amarent, in alijs reprehenderent. Præterea animad-
 uertere est in tota ista Catonis oratione, omnia disciplinæ rhetoricæ arma, atq; sub-
 fidia mora esse, sed non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulacris præliorū uolu-
 ptarijs fieri uidemus. Non inquam distincte nimis, ac cōpre, atq; modulate res acta est,

sed quasi in ancipiti certamine cum sparsa acies est, multisq; locis Marte uario pugnat: sic in ista tū causa Cato, cū superbia illa Rhodiensiu famossima multoꝝ odio atq; inuidia flagraret, omnibus promiscue tuendi atq; propugnandi modis usus est: & nūc ut optime meritos cōmēdat, nunc tanq; si innocentes purgat, & ne bona diuitiāq; eoz; expetantur, obiurgat: nunc etiam quasi sit erratum, deprecatur: nunc ut necessarios rei publicæ ostentat, nunc clementiæ, nunc mansuetudinis maioꝝ, nunc utilitatis publicæ cōmonefacit: eaq; omnia distinctius numerosiusq; ac comptius fortasse dici potuerint, fortius atq; uiuidius potuisse dici non uidentur. Inique igitur Tyro Tullius, qui ex oībus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese & cohærentibus paruum quipiam nudumq; sumpsit, quod obtrectaret: tanq; non dignum M. Catone fuerit, quod delictoz; non perpetratoꝝ uoluntates non censuerit puniendas. Commodius autē eretiusq; de his meis uerbis, quibus Tull. Tyroni respondi, modo æstimabit iudiciūq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tyronis ad Axium scriptam requirere & legere curauerit. Ita enim nos syncerius exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quā ob causam Cælius Sabinus iuris ciuili autor pileatos, uenundari solitos scripserit, & que mancipia sub corona more maiorum uenerint. Atq; id ipsum sub corona quid sit.

Caput .iiii.

Pileatos seruos uenum solitos ire, quoz; nomine uenditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iuris peritus scriptum reliquit: cuius rei causam esse ait, quod eiusmodi conditionis mancipia insignia esse in uendendo deberēt, ut emptores erare & capi non possent: neq; lex uendundi opperienda esset, sed oculis iam perciperent, quodnam esset mancipiorum genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta ueniebant, & iccirco dicebantur sub coronis uenire. Namq; ut ea corona signum erat captiuoz; uenaliū, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uenundari, quoz; nomine emptori uenditor nihil præstaret. Est autē alia ratiōis huius opinio, cur dici solitum sit, captiuos sub corona uenundari, quod milites custodie causa, captiuoz; uenaliū greges circūstarent, eaq; circumstatio militū corona appellata sit. Sed id magis uerū esse, quod supra dixi, Cato quoq; in libro, quem composuit de re militari, docet. Verba sunt hæc Catonis: Ut populus sua opera potius ob re bene gestam coronatus supplicatum eat, quā re male gesta coronatus ueneat.

Pileati serui uendebantur.

Historia de Polo histrione memoratu digna. *Caput .v.*
Histrionum in terra Græcia fama celebri, qui gestus & uocis claritudine & uenustate ceteris antestabat, nomen fuisse aiunt Polum, tragœdias poetaz; nobilium scire atq; asseuerate actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amisit: eum luctum qm̄ satis uisus est eluxisse, redijt ad quæstū artis. In eo tēpore Athenis Electram Sophoclis acturus, gestare urnam, quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita cōpositum fabulæ argumentum est, ut ueluti fratris reliquias ferens Electra, cōploret commiseraturq; interitum eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus, ossa atq; urnam è sepulchro tulit filij, & quasi Orestis amplexus operpleuit omnia, non simulacris, neq; imitamentis, sed luctu atq; lamentis ueris & spirantibus. Itaq; cum agi fabula uideretur, dolor actitatus est.

Polus histrionum.

Quid de quorundam sensuum naturali defectu Aristoteles scripserit. Caput .vi.

Ex quinque sensibus, quos animantibus natura tribuit, uisu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci αἰδήσεις, ὄψιν, ἀκοήν, γαστήρ, ἀφήν, ὀσφρησιν appellant: quædam animalium alia alio carent, & aut cæca natura gignuntur, aut inora, inauritaue. Nullum autē gigni animal Arist. dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem περὶ ἀνίμων composuit, hæc sunt, τὸ δὲ ἀφήν, καὶ τὸ γαστήρ πᾶσι ζώοις ἔχει, πλὴν ἐπι τὸ ἀτελὲ ζώον.

An affatim quasi admodum prima acuta pronuntiandum sit, & quædam itidem non incuriose tractata super aliarum uocum accentibus.

Caput .vii.

G ij

Affatim, **A**nnianus poeta, præter ingenij amœnitates, literarum quoque ueterum & rationum in literis oppido quam peritus fuit, & sermocinabatur miram quadam & scita sua uitate. Is affatim, ut, admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atque ita ueteres locutos censebat. Itaque se audiente Probum grammaticum hos uersus in Plauti Cistellaria legisse dicit,

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?
Aliorum est affatim qui faciant,
Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Exaduersum. Causamque esse huic accentui dicebat, quod affatim non essent duæ partes orationis, sed utraque pars in unam uocem coaluisset; sicuti in eo quoque, quod ex aduersum dicimus, secundam syllabam debere acui existimabat; quoniam una, non duæ essent orationis partes: Atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uersibus:

In quo hæc discebat Iudo, exaduersum loco Tonstrina erat quædam.

Adfabre. Addebat etiam quod, ad prouerbium tum ferme acueret cum significaret ἐπίτασθαι, quã intentione nos dicimus; sicuti adfabre, & admodum, & adprobe dicunt. Cætera quidem satis comode Annianus, sed hanc particulam, ad, semper cum intentione significat caret, acui putauit, non id perpetuum uideretur. Nam & adpotus cum dicimus, & adprimus, & adpri me, intensio in his uerbis demonstrat, neque tamen, ad, particula satis comode accentu acuto pronuntiat. Adprobus tamen, quod significat ualde probus, non inficias eo quod prima syllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscribitur Triumphus, uocabulo isto

Adprimum. Hierocles hospes est mihi, adolescens adprobus. (cutitur)
Num igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus, ea causa est, quod syllaba insequitur natura longior, quæ non ferme patitur acui priorem, in uocabulis syllabarum plurimum quæ duarum? Adprimum autem longe primum L. Liuius in Odyssæa dicit in hoc uersu:

Ibi denique uir summus adprimus Patroclus.

Idem Liuius in Odyssæa præmodum dicit quasi admodum:

Præmodum. Parcentes, inquit, præmodum: Quod significat supra modum, dictumque est quasi præter modum, in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita super amatore delphino, & puero amatorio.

Capitulum .VIII.

Delphini piscis ueneri et amasii. **D**elphinos ueneres esse, & amasios non modo historiae ueteres, sed recentes quoque memoriae declarant. Nam & sub Cæsaribus in Puteolano mari, ut Apion scriptum reliquit, & aliquot seculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinos quidam cogniti conpertique sunt. Neque enim amauerunt quod sunt ipsi genus, sed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis littoribus conspectos, miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi ἁπλοῦς, eruditi uiri ex Aegyptiacorum li. v. quibus delphini amanti, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, ac aurigationes refert; eaque omnia sese ipsum, multosque alios uidisse dicit:
Ἐ αὐτὸς δ' οὐρ ἰδὼν περὶ δὴκαὶ ἀρχαίᾳ δελφίνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπισημίων φανέντων, ἀτὰρ οὐρ καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθύς, ἀνεδέχετο σὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκατάστας περιελάσων ἵνα μὴ τὸν ποδὸν μόνον χεῖρα ἀμύξει, Ἐ ἰππιδὸν περιβεβηκότα μέχρι δεικνύων ἀνῆγε σάστιον ἐδέχετο δ' ἄρα ἢ ῥώμην, καὶ πᾶσα ἢ ἰταλία διασάσθη ἰχθύων νηχομένων ὑπ' ἔρωτος.

Delphinus amore perijt. Ad hæc adijcit rem non minus mirandam: Postea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obiit suum diem. At ille amas, ubi sæpe ad littus solitum annauit, & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exaiatusque est: & in littore iacens inuentus, ab his qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est.

Peposci, memordi, pepugi, spepondi, & occecurri, plerisque ueterum dixisse (non uti postea receptum est dicere) per o aut per u litteram in prima syllaba positam, sed per e atque, ideo græcæ rationis exemplo dixisse. Præterea notatum, quod uiri non indocti neque ignobiles, a uerbo descendo non descendidi, sed descendidi dixerunt. Capitulum .IX.

Memordi. **P**eposci, memordi, pupugi, cucurri, probabiliter dici uidentur, atque ita nunc omnes ferme doctiores huiusmodi uerbis utuntur; sed Q. Ennius in satyris memorderit dixit per e litteram, non memorderit; Meum, inquit, non est, at si me canis

memorderit. Item Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo centum millia nummum memordi. Itē idem Laberius in Coloratore: Itaq; leui

Pruna percoctus: simul sub dentes mulieris Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:

Serpēs si memordit, gallina deligit, & opponit. Itē Plautus in Aulularia: Vt admemordi Hominem.

Sed idē Plautus in Trigemini, nō pmordisse, neq; pmomordisse dixit, sed pmorfisse: Præmorfisse. Nī fugissem, inquit, mediū credo præmorfisset. Itē Accius in Cōciliatrice: Vrsūm se memordisse autumat.

Peposci quoq; nō poposci Valerius Antias lib. annaliū. xlv. scriptum reliquit: Deniq; Peposci.

Licinius trib. pleb. pduellionem ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio p̄tore peposcit. Pepugero æquæ Accius in Aedilitia dicit: Sed si pepugero, metuet. Pepugero

Helium quoq; Tuberonem lib. ad C. Oppium scripto occurrat dixisse Probus annotauit, & hæc eius uerba apposuit: Si gñalis species occurrat. Idem Probus Valerium

Antiatem lib. historiaꝝ. xij. speponderat scripsisse annotauit: uerbaq; eius hæc apposuit: Tib. Gracchus, qui quæstor C. Mancino in Hispania fuerat, & ceteri, q; pacem spe

ponderant. Ratio autem istar; dictionum hæc esse uideri potest, qm̄ Græci in quadam specie præteriti tempis, quod παρακείμενον appellant, secundam uerbi literam in, e, ple runq; uertūt, γράφω γέγραφα, πείω πέποινα, λαλώ λέλαλνα, κρατῶ κηράτηκα, λούω λέλυκα.

Sic ergo mordeo memordi, posco peposci, tendo tetendi, tango tetigi, pungo pepugi, spondeo spepōdi, curro securri, tollo teruli facit. Sic & M. T. & C. Cæsar, mordeo me mordi, pungo pepugi, spondeo spepondi dixerunt. Præterea inueniri à uerbo scindo simili ratione non sciderat, sed sciderat dictum esse. L. Accius in Sotadicor; lib. I. sciderat dicit. Verba eius hæc sunt: Nō ergo agla ita ut hi prædicant, Sciderat pectus. Sciderat.

Ennius quoq; & Valerius Antias in lib. historiaꝝ. lxxv. uerba hæc scripsit:

Deinde funere locato, ad forum descendidit. Laberius quoq; in Catulario ita scripsit: Ego mirabar quomodo mammae mihi descendiderant. Descendit.

Vfuscipio & copulate & recto uocabuli casu dicitur, ita pignoris capio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum est. Caput .X.

VT hæc ufuscipio dicitur copulato uocabulo, a, litera in eo tractim pronuntia ta: ita pignoris capio iunctæ sunt partes, & productæ dicebantur. Verba Catulario sunt ex .I. epistolicar; quæstionum: Pignoris capio ob æs militare, qd æs à Tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum seorsum fit, per quod satis dilucet, hanc capionem, posse dici, quasi hanc captionem, & in usu, & in pignore. Vfuscipio Pignoris capio Capio onis.

Neq; leuitatem, neq; nequitiam, ea significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur. Caput .XI.

Leuitatem plerunq; nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio, & nequitiam pro solertia astutiq;: sed uetere hoim, qui pprie atq; integre locuti sunt, leues dixerunt, quos uulgo nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus: & leuitatem appellauerunt perinde quasi lenitatem: Et neq; hoim nihil, neq; rei neq; frugis bonæ, quod genus Græci ferè ἀσωτον, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀχρηστον, ἢ ἀχρηστον, ἢ κακὸς ὄντιον, ἢ μαρὸν dicunt. Qui exempla hor; uerbor; requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij secunda Antoniana: nam cum genus quoddam sordidissimum uitæ, atq; uictus M. Antonij, idem demonstraturus esset, quod in caupona delitesceret, quod uesperum perpotaret, quod ore inuoluto iter faceret ne cognosceretur: hæc & alia eiufmodi cum in eum dicturus esset: Videte, inquit, hois leuitatem: tanq; profus ista decora hoc uitio in hoie notarent. At postea cum in eūdem Antonium probra quædam alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremum hoc addidit: O hominem neq;: nihil enim magis proprie possum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba cōpluscula libi it ponere: At uidete leuitatem hois, cum hora diei decima ferè ad saxa rubra uenisset, delituit in quadam cauponula: atq; ibi se occulens perpotauit ad uesper;. Inde cisio ce

lriter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, quæ es tu? A Marco tabellarius cõfestim ad eam cuius causa uenerat, deducit, eiq; epistolã tradit. Quam illa cū legeret flens (erat em̄ scripta amatorie Caput aut̄ literarũ hoc erat, sibi cum illa mima post hac nihil futurũ, oẽm se amorem abieciſſe illius, atq; in hanc trãſuſiſſe) Cũ mulier ſteret huberius, homo miſericors ferre non potuit. Caput apuit, in collum inuaſit. O hoĩem neq; nihil em̄ magis proprie poſſum dicere. Ergo ut te catamitũ, nec op̄ nato, cum oſendiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret: iccirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum diez metu perturbasti? Conſimiliter Q. quoq; Claudius in. L. Anna lium, nequitiam appellauit luxum uitæ prodigũ effuſumq; in hiſce uerbis: Perſuaderi cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprime ſummo genere natus erat, ſed luxuria & nequitia pecuniam magnam cõſumpſerat. M. Varro in libris de lingua latina: Ut ex nõ, & uolo, inquit, nolo fit: ſic ex ne, & quicq; media extrita ſyllaba, cõpoſitum eſt nequã. P. Africanus pro ſe contra Tib. Afellium de multa ad populum: Omnia mala, p̄bra, ſlagitia, quæ hoĩes faciunt, in duabus rebus ſunt, malitia, atq; nequitia: utz defendis, malitiam an nequitiam? an utrunq; ſimul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno ſcorto maiorem pecuniam abſumpſiſti, quàm quanti omne inſtrumentum fundi Sabini incenſum dedicauiſti. Si hoc ita eſt, qui ſpõdet mille nummũ? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ pdidiſti, atq; abſumpſiſti in ſlagitijs. Si hoc ita eſt, qui ſpõdet mille nummũ? non uis nequitiam? Age malitiam ſaltem defende. Sed tu uerbis conceptis coniuraſti ſciens, ſciente animo tuo. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummũ?

De tunicis χερσιδωτοῖς, quod earum uſum P. Africanus Sul. Gallo obiecit. Caput XII.

Tunicis uti uirum prolixis ultra brackia, & uſq; in primores manus, ac prop̄ in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecorũ fuit. Eas tunicas græco uocabulo noſtri χερσιδωτοῖς appellauerunt. Fœminisq; ſolis ueſtem longẽ lateq; diſfuſam, indecorem exiſtimauerunt, ad ulnas cruraq; aduerſus oculos p̄tegenda. Viri autem Ro. primo quidẽ ſine tunicis, toga ſola amicti fuerunt: Poſtea ſubſtrictas, & breues tunicas citra humez deſinentes habebant, qd̄ genus Græci dicunt ἐξωμίδια. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli filius, uir oĩbus bonis artibus atq; omni uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoq; probro dedit, quod tunicis uteretur manus totas operientibus. Verba ſunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus aduerſum ſpeculum ornetur, cuius ſupercilia raduntur, qui barba uulſa, feminibusq; ſubuulſis ambulet, qui in conuiujs adoleſcentulus cum amatore, cū ch̄ridota tunica inferior accubuerit, qui non mō uinoſus, ſed uitroſus quoq; ſit, eum ne quiſquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinædi facere ſolent. Vergilius quoq; tunicas huiuſcemodi quaſi fœmineas, ac probroſas criminatur:

Et tunica, inquit, manicas, & habent redimicula mitræ.

Q. quoq; Ennius Carthaginẽſiũ tunicatam iuuentutẽ non uideſ ſine probro dixiſſe.

Quem clafficum dicat M. Cato, quem infra claffem.

Caput XIII.

Claſſici dicebantur non oēs qui in claſſibus erant, ſed primæ tantum claſſis homines, qui. C. & XXV. milia æris amplius ue cenſi erant. Infra claſſem autẽ appellabantur, ſecundæ claſſis, cæteraſq; oĩm claſſium, qui minore ſumma æris quàm ſupra dixi, cenſebantur. Hoc eo ſtrictim notauit, quoniam in M. Catonis oratione, qua Voconiam legẽ ſuaſit, quæri ſolet, quid ſit claſſicus, quid infra claſſem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis, q ab Athenienſibus ad ſenatũ Romanũ legati ſunt. Ca. XIII.

ET in carmine, & in ſoluta oratione gĩa dicendi probabilia ſunt tria, quæ Græci χερσιδωτοῖς uocant, nominaq; eis fecerunt apponi, ἄδῳ ὀρῶ, ἰχνοῦ, μέτρον. Noſq; quẽ primum poſuimus, huberem uocamus, ſecundum gracilem, tertium mediocrẽ: huberi dignitas, atq; amplitudo eſt, gracili uenueſtas & ſubtilitas, medius in confinio eſt utriuſq; modi particeps. Hiſ ſingulis orationis uirtutibus uirtia agnata ſunt, parũ numero, quæ eaz modum & habitum ſimulacris falſis ementiuntur. Sic plerunq; ſufflati atq; tumidi fallũt pro huberibus, ſqualẽtes & ieiuni dicti pro gracilibus, incet

Tunica manicata dedecores.

Exomides.

Tunica ch̄ridota.

Claffici infra claffem.

Tria dicendi genera.

Stylus huber.

Gracilis

Medius.

ti & ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria huiuscemodi formarum exempla, in latina lingua M. Varro esse dicit hubertatis Pacuuium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium. Sed ea ipsa genera dicendi, iam antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus: Magnificum in Ulyse & huber est, subtile in Menelao & cohibendum, mistum moderatumque in Nestore. Animaduersa eadem tripartita uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad senatum populumque Romanum legauerant, impetratum uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi uastationem. Ea multa fuerat talentum fere quingentum. Erant isti philosophi, Carneades ex academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et in senatum quidem introducti, interprete uili sunt Caelilio senatore. Sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia, magno conuentu hominum disertauerunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Rutilius & Polybius, philosophorum trium sui cuiusque generis facundiam. Violenta, inquit, & rapida Carneades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes et sobria. Vnumquodque autem genus, ut diximus, cum caste pudiceque ornatur, fit illustrius: cum fucatur atque praelinitur, fit praestigiosum.

Quia in seueris moribus maiorum in fures uindicatum sit, & quid scripsit Mutius Scaeuola super eo, quod seruatum, datum, commodatumue esset. Caput .XV.

LAbeo in lib. de. xij. tabulis secundo, acria & seuera iudicia de furtis habita esse apud ueteres, scripsit. Idque Brutum solitum dicere, furti damnatum esse, qui iumentum aliorum duxerat, quam quo utendum acceperat; Item qui longius produxerat, quam quem in locum petierat. Itaque Q. Scaeuola in librorum, quos de iure ciuili composuit sexto decimo, uerba haec posuit: Quod cui seruandum datum est, si id usus est, siue quod utendum acceperit, ad aliam rem atque accepit, usus est, furti se obligauit.

Locus excerptus est satyra M. Varronis, quae περὶ ἐδωμάτων in scripta est, de peregrinis ciborum generibus, & apposti uersus Euripidis, quibus delicatorem hominum luxuriantem gulam confutauit. Caput .XVI.

VARRO in satyra, quam περὶ ἐδωμάτων .i. de cibis peregrinis et lautitijs inscripsit, lepide admodum & scite, factis uersibus, coenarum ciborumque exquilitas delicias comprehendit. Nam pleraque id genus, quae heluones isti terra & mari conquirunt, exposuit inclusitque in numeros senarios. Et ipsos quidem uersus cui otium erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera autem, nominaque edulium, & domicilia ciborum omnibus alijs praestantia, quae profunda ingluuies uestigauit, quae Varro operibus executus est, haec sunt ferme, quantum nobis memoriae est: Pauus e Samo, Phrygia attagena, grues Mellicae, haedus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tarentia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentia, pectunculus Chius, elops Rhodius, scari Ciliaces, nuces Thasiæ, palma Aegyptia, glans Iberica. Hanc autem peragrantis gulae, & succos insuetos inquirentis industriam, atque has undique uorsum indagines cupediae, maiore detestatione dignas censebimus, si uersus Euripidi recordemur, quibus utebatur saepissime Chrysiippus philosophus, tanquam edendi irrationes quasdam repertas esse, non per usum uitae necessarium, sed per luxum animi, parata atque facilia fastidientis per improbam satietatis lasciuiam. Versus Euripidi ascribendos putauit:

ἔπει τί δ' ἄ βροτοῖσι πλὴν δυνὴν μόνον
 δ' ἡμῶν τε ἀκτῆς, πώματ' ἢ ὕδραρχος;
 ἄτινα πάρεσι ἢ πρὸς ἡμᾶς ἔξοφον
 ὄν οὐκ ἀπαρτῆ πλοσμονὴν ἔξοφον
 ἄλλων ἐδωμάτων μηχανὰς θεώμεθα.

Sermo habitus cum grammatico, insolentiarum & imperitiarum pleno, de significatione uocabuli, quod est obnoxius, de quo eius uocis origine. Caput .XVII.

PERCONTABAR Romae quempiam grammaticum primae in docendo celebritatis, non hercle experiundi uel tentandi gratia, sed discendi magis studio & cupiditate, quid significaret obnoxius, quaeque eius uocabuli origo ac ratio esset. Atque ille aspexit me, illudens leuitatem quaestionis paruitalatemque: obscuram, inquit, sane rem quaeris, multaque prorsus uigilia indaganda, Quis adeo tam linguae Latinae ignarus est

qui nesciat eū dici obnoxii, cui qd ab eo, cui esse obnoxius dicit, incōmodari & noceri potest ei qui habeat aliquem noxæ, id est, culpæ suæ consciū? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractariq; sint. Tum uero ego p̄motus, agendum iam oblique, ut cum hoīe stulto existimaui. Et cætera, inq̄, uir doctissime, & grauiora remotioraq; si discere & scire debuero, quando mihi usus uenerit, tum quæram ex te, atq; discam. Sed em̄ quia dixi sæpe obnoxius, & quid dicerem, nesciui, didici ex te, & scire nunc cœpi: quod non ego oīm solus, ut tibi sum uisus, ignorauī: sed (ut res est) Plautus homo linguæ atq; elegantia in uerbis latinæ princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus em̄ est in Sticho illius, ita scriptus:

Nunc ego hercle perij planè, non obnoxie: Quod minime cōgruit cum ista quæ me docuisti, significatione. Composuit enim Plautus tanq̄ duo inter se contraria, planè, & obnoxie, qd' à tua significatione longè abest. At ille grāmaticus satis ridicule quasi obnoxius, & obnoxie, non declinatione sola, sed re atq; sententia differrent: ego, inquit, dixi qd' esset obnoxius, non qd' obnoxie. At tunc ego admiratus insolentis hoīs inscitiam, mittamus inq̄, sicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit. Sed si id nimis esse re motum putas, atq; illud quoq; p̄termittamus, quod Sallust. in Catilina scribit: Minari etiam ferro, ni sibi obnoxia foret. Et quod uideretur uobis puulgatius esse, id me doce. Versus enim Vergilij sunt notissimi:

Nam neq; tunc astris acies obtusa uideri,

Nec fratris radijs, obnoxia surgere luna.

Quod tu ais culpæ suæ consciū, alio quoq; loco Verg. uerbo isto utif, à tua sententia diuerse, in his uersibus:

Iuuat arua uidere

Non rastris hominum, non ulli obnoxia curæ.

Cura enim p̄desse aruis solet, nō nocere, quod tu de obnoxio dixisti. Iam uero illud etiā Q. Ennij quo pacto cōgruere rectū potest? qd' scribit in Phœnice in hisce uersibus:

Sed uirum uera uirtute uiuere animatum adiecit fortiter,

Eumq; innoxium uocare aduersus aduersarios,

Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.

Alia res obnoxia nocte in obscura latent.

At ille oscitans, & hallucinanti similis: nunc, inquit, mihi operæ non est: cum otium erit reuises ad me, atq; disces, quid in uerbo isto & Vergilius, & Sallustius, & Plautus, & Ennius senserint. Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem solam uerbi istius, sed significationem quoque eius uarietatemq; recensere, ut hoc etiam Plautinum spectet, acrispi uersus ex Asinaria:

Maximas, optimas, & gaudio effertissimas

Suis heris ille mecum una pariet, gnatoq; & patri,

Deuota ut ætate ambo ambobus nobis sint obnoxij,

Nostro deuincti beneficio. Qua uero ille grāmaticus finitione usus est, ea uidef in uerbo tam multiplici, unam tm̄modo eius usurpationem eius notasse: quæ quidem congruit cum significatu, quo Cæcilius usus est in Chryfio in his uersibus:

Quamq; ego mercede hic conductus tua aduenio,

Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare,

Audibis male, si male dicis mihi.

De obseruata custodiaq; apud Romanos iurisiurandi sanctimonia. Atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam de iurio ab ijs accepto legauit. Caput .XVIII.

Iurandum
Ro. inuiolatū
parcau. p̄hibuit
do. iuram. dicit
q. y. de. art.

Iurandum apud Romanos inuiolate sancteq; habitum seruatumq; est. Id & moribus legibusq; multis ostenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum esse potest: Prælio Cannensi Annibal Carthaginensium imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit, mandauitq; eis, pactusq; est, ut si po. Ro. uideretur, permutatio fieret captiuorum: & pro ijs, quos alteri plures acciperent, darent a genti pondo libram scilicet, & selibram; Hos priusq; proficiscerentur, iureiurando ad-

gūt redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiuū, mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. Permutatio senatui non placita: parentes, cognati, affinesq; captiuorū amplexi eos, postliminio in patriam redisse dicebant, statimq; eorū integre incolumemq; esse: ac ne ad hostes adire uellent, orabant. Tum octo ex iis, postliminium iustum non esse sibi responderūt: quoniam deiurio uincti foret, statimq; uti iurati erant, ad Annibalē profecti sunt, duo reliqui Romæ manserunt, solutosq; esse sese, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent, commentitio cōsilio regressi eodem die, tanq; si ob aliam fortuitam causam issent: atq; ita iureiurando satisfacto, rursus iniurati abiissent. Hæc eorū fraudulenta calliditas, tam esse turpis æstimata est, ut contēpti uulgo, discerptiq; sint: CENS. q; eos postea oīm notæ & damnis, & ignominijs affecerunt: qm̄ qd̄ se facturos dicitauerant, non fecissent. Cornelius autē Nepos in lib. exēploꝝ. v. id q; literis mandauit, multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam sententiam numero pluriū, quibus id non uide retur, superatam: eos tamen, qui ad Annibalem non redissent, usq; adeo intestabiles, inuisosq; fuisse, ut tædium uitæ ceperint, necemq; sibi conscuerint.

Deiurium.

Historia ex annalibus de Tiberio Sempronio Graccho sumpta, patre Gracchorum trib. pleb. atq; inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipsis uerbis relata.

Caput .XIX.

PUlchrum atq; liberale atq; magnanimū factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repositum est. Id exemplum huiusmodi est: L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, cui M. Minutius Augurinus, trib. pleb. multā irrogauit, eūq; ob eam causam prædes poscebat: Scipio Africanus, fratris noīe, ad collegium tribunorū puocabat: petebatq; ut uisū consularem triumphalemq; à collegæ uiderent. Octo tribuni cognita causa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ posui, ex annalium monumentis excripta sunt: Quod P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cum contra leges, cōtraq; morem maiorū trib. pleb. hominibus acciris per uim inauspicato sententiam de eo rulerit, multaq; nullo exemplo irrogauerit, prædesq; eū ob eam rem dare cogat: aut si non det, in uincula duci iubeat, ut eum à collegæ uiderent prohibeamus: & qd̄ contrā, collega postulauit, ne sibi intercedamus, quo minus suapte potestate uti liceat: de ea re nostræ sententiā oīm data est: Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, collegæ arbitrato prædes dabit, collegæ ne eum in uincula ducat intercedemus: si eius arbitrato prædes non dabit, quo minus collega sua potestate utat, nō intercedemus. Post hoc decretū, cū Augurinus trib. pleb. L. Scipionem pdes non dantem p̄hendit, & in carcerem duci iussisset: Tum Tiberius Semp. Gracchus trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchorū, cū P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob plerasq; in rep. dissensiones esset, iurauit palām in amicitiam inq; gratiam se cum P. Africano non redisse, atq; ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc sunt: Cū L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans, hostium duces in carcerem coniectauerit, alienum uidetur esse à dignitate reip. in eū locum imperatorem po. Ro. duci, in quem locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ uiderent prohibeo, Valerius autem Antias cōtra hanc decretorū memoriā, cōtraq; autoritates ueterū annalium, post Africani mortem, intercessionem istam, pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus, ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cōceptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

Tiberij Sempronij Gracchi exemplū.

Decretum.

Quod Vergilius à Nolanis, ob aquam sibi non permissam, sustulit è uersu suo, Nola, & posuit, ora. atq; ibi quedam alia de consonantia literarum iucunda.

Caput .XX.

SCriptum in quodam commentario reperi uersus istos, à Vergilio ita primum esse recitatos, atq; editos: Talem diues arat Capua, & uicina Vesueo Nola iugo. Postea Verg. petisse à Nolanis aquam, uti duceret in propinquum rus; Nola

nos bñficiū petītum nō fecisse: poetam offensum, nomē urbīs eorū quasi ex hoīm me-
morā, sic ex carmine suo derasisse, oraq; pro Nola mutasse, atq; ita reliquisse;

Et uicina Veseuo

Ora iugo.

Ea res uerāne an falsa sit, nō laboro: Quin tñ melius suauiusq; ad aures sit, q̄ Nola, ora,
dubitū id nō est. Nā uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequēti prima, canoro
simul atq; iucundo hiatu tractim sonat. Est adeo inuenire apud nobiles poetas huius-
cemodī suauitatis multa, quæ apparent nouata eē, non fortuita: sed p̄ter cæteros oēia
apd̄ Homē plurima. Vno ḡppe in loco tales tanq̄ hiatus, & sonitus in assiduis uoci,

ἢ δ' ἐτέρῃ θέρῃ προρέα ἐκίῃα χαλάζῃ

ἢ χίνοι φυχῆ δ' ἔδρατ' κρυσαλλίῃ.

λάαμ' ἄνω ὠθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφομ.

(bus pluribus faciū

Atq; itē alio loco;

Catullus quoq; elegantissimus poetarum in hisce uersibus:

Minister uetuli puer falerni,

Ingere mi calices amariores,

Vt lex posthumia iubet magistræ

Ebriosa acina ebriofioris.

Acinum neutri generis.

Cum ebrioso dicere posset, & quod erat usitatus, acinum in neutro genere appella-
re: amans tñ hiatus illius Homericī suauitatem, ebriosa dixit, propter consequentis
literæ concentum. Qui ebrios autē Catullum dixisse putant, aut ebriosos (nam id quoq;
temere scriptū inuenit) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos, inciderunt.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur id ipsum tēporis significet, cū ex duobus sint facta cōtrarijs. Cap. XXI.

Quoad uiuet.
Quoad morietur.

Quoad uiuet cum dicitur, item quoad morietur, uidentur quidem duæ res di-
ci cōtrariæ, sed idem atq; unum tempus utraq; uerba demonstrant. Itē cū di-
citur, quoad senatus habebis, & quoad senatus dimittes, tametsi haberi atq; di-
mitti cōtraria sunt, unum atq; id ipsum tñ utroq; in uerbo ostendit. Tem-
pora em̄ duo cum inter se opposita sunt, atq; ita coherētia ut alterius finis cum alteri-
us initio misceatur, non referit utrum per extremitatem prioris, an per initium sequen-
tis, locus ipse confinis demonstretur.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus. Quæsitumq; utrum ea res cum
ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit. Caput XXI 1.

Inis pingui hominī & corpulento CENSUS equum adimere solitos, scilicet
minus idoneum ratos esse, cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis
munus: Non em̄ pœna id fuit, ut quidam existimant, sed munus, sine ignomi-
nia remittebat. Tñ Gato in orōne quā de sacrificio cōmissio scripsit, obijcit hanc rē cri-
minosius, uti magis uideri possit cum ignominia fuisse. Qd̄ si ita accipias, id profecto
existimandum est nō omnino inculpatum, neq; infidē uisum esse, cuius corpus in
tam immodicum modum luxuriasset exhuberassetq;.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM
LIBER OCTAVVS HAC AETATE NON REPERITVR, SED EX
VETVSTISSIMO EXEMPLARI HAEC CAPITA EXCERPTA SVNT.

Hesternā noctu recte an cū uitio dicat, & quānā sup̄ istis uerbis grāmatica traditio sit.
Itēq; qd̄ decēuirī in .xij. tabulis nox pro noctu dixerunt. CAPVT .I.

Quæ mihi .X. uerba dederit Phauorinus, quæ usurpentē quidē à Græcis, sed sunt adul-
terina & barbara; quæ itē à me totidem accepit, quæ ex mediō cōmuniq; usu latine
loquentium minime latina sunt, neq; in uetere libris reperiantur. CAPVT .II.

Quem in modum & quā se uere increpauerit audientibus nobis Peregrinus philoso-
phus adolescentem Romanum, ex equestri familia stantem segnem apud se, & affi-
due oscitantem. CAPVT .III.

Quod Herodotus scriptor historiae memoratissimus, parum uere dixerit unam solam

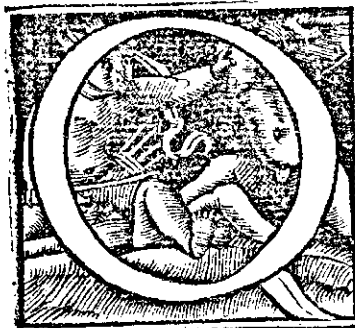
LIBER .VII.

89

- que pinum arborum omnium cœsam nunquam denuo ex hîdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiâli, & niue, rem non satis exploratam pro comperta posuerit. CAPVT IIII.
- Quid illud sit, quod Vergilius cœlum stare puluere, & quod Lucilius pectus sentibus stare dixit. CAPVT V.
- Cum post offensionculas in gratiam redeatur, exostulationes fieri mutuas minime utile esse. Superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta, & qd̄ M. Ci. de amore amicitiae senserit, cum ipsius uerbis additū. CAP. VI.
- Ex Arist. li. q̄ περὶ τῆς μνήμης inscriptus est, cognita acceptaq; de naturâ memoriæ & habitu: atq; inibi de alia q̄ dâ exhuberâtia, aut interitu eius lecta auditaq;. CAP. VII.
- Quid mi hi usu uenerit, interpretari & quasi effingere uolenti locos quosdam Platonicos latina oratione. CAPVT VIII.
- Qd̄ Theophrastus philosophus oim suæ ætatis facundissimus, uerba pauca ad populū Atheniensem factururus, deturbatus uerecundia obrucuerit: quodq; idem hoc Demostheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit. CAPVT IX.
- Qualis mihi fuerit in oppido Eleusino disceptatio cū grāmatico quodam p̄stigiolo, tēpora uerbor; & puerilia meditantia ignorante, remotaq; aūt quæstionuū nēbulas & formidines ad capiēdos imperitor; aios ostentante. CAPVT X.
- Quam festiue rīderit Xanthippæ uxori Socrates, petenti ut per Dionysia largiore sumptu cœnaret. CAPVT XI.
- Quid significet in ueterum libris scriptum, Pleriq; omnes: Et quod ea uerba accepta à Græcis uidentur. CAPVT XII.
- Qypsones, qd̄ hoies Afri dicūt, nō esse uerbū Pœnicū; sed Græcū. CAPVT XIII.
- Lepidissima altercatio Phauorini philosophi aduersus quendam intēpestiuū de ambiguitate uerbor; differentē, atq; inibi uerba quædā ex Næuio poeta & Cneo Gallo nō usitate collocata: atq; ibidē à P. Nigidio origines uocabulo; exploratæ. CA. XIII.
- Quibus modis ignominiatu tractatusq; sit à C. Cæsare Laberius poeta: atq; inibi appositi uersus super eadem re eiusdem Laberij. CAPVT. XV.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .IX.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuicesimo annali scripserit, rectioresq; certioresq; ictus fieri, si sursum quid mittas, quam si deorsum. Caput I.

Claudius in undeuicesimo annali, cum oppidum à Metello procons. oppugnari, contra ab oppidanis desuper è muris propugnari describeret, ita scripsit: Sagittarius cū funditore utrinq; summo studio spargunt fortissime; sed sagittam atq; lapidem deorsum an sursum mittas, hoc interest. Nā neut; potest deorsum uersum recte mitti, sed sursum utrunq; optime: quare milites Metelli fauciabantur multo minus, & quod maxime opus erat, à pinnis hostes defendebant facillime. Percorabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadrigarius dixisset, ut contigui magis, directioresq; ictus fiant, si uel lapidem, uel sagittam sursum uersus iacias, quam deorsum: cum procliuior faciliorq; iactus sit ex supernis in infima, q̄ ex infimis in supna. Tum Iulianus comprobato genere quæstionis, quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè missili telo dici potest. Facilior autem iactus est (sicuti dixisti) si desuper iacias, si quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cum modus, & imperus iactus temperandus dirigendusq; est, tum si in prona iacias, moderatio atq; ratio mittentis, præcipit antia ipsa & pondere cadentis teli corrumpit.

pitur. At si in editiora mittas, & ad percutiendum superne aliquid, manum & oculos conlimes, quod modus à te datus fuerit, eò telum ibit quod ieceris. Ad hanc ferme sententiam, Iulianus super istis Q. Claudij uerbis nobiscum sermocinatus est. Quod aut ait idem Q. Claudius, à pinnis hostes defendebant facillime, aduertendum est, usum eè eum uerbo defendebant, non ex uulgari consuetudine, sed admodum proprie & latine. Nam defendere & offendere inter sese aduersa sunt; quorum alterum significat *ἐμποδίζω ἕχρη*, alterum *ἐκποδίζω ποιεῖν*, quod hoc in loco à Qu. Claudio dicitur.

Defendere,
Offendere,

Quibus uerbis notari Herodes Atticus falso quentiam cultu amictuq; nomen habi-
tumq; philosophiæ mentientem.

Caput II.

AD Herodem Atticum consularem uirum, ingenioq; ameno, & græca facundia celebrem, adiit nobis præsentibus palliatus quispiam, & crinitus barbaq; probe ad pubem usq; porrecta, ac petit æs sibi dari *ἕξ ἄρτεξ* emendos scilicet. Tū Herodes interrogat quisnam esset. Atq; ille uultu sonituq; uocis obiurgatorio, philosophū sese esse dicit: & mirari quoq; addit, cur quæredum putasset, qd uideret. Video, inquit, Herodes, barbam & pallium, philosophum nondum uideo. Quæso autē te cum bona uenia, dicas mihi, quibus nos uti posse argumentis existimas, ut esse te philosophum noscitemus? Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum esse hominem dicere & nullius rei, incolamq; esse sordentium ganearum: ac nisi accipiat quod petit, conuitio turpi solitū incessere. Atq; ibi Herodes, demus, inquit, huic aliquid æris, cuiusmodi est, tanq; hoies, non tanq; homini. Et iussit dari pretium panis. xxx. dieꝝ. Tū nos aspiciens, qui eum sectabamur: Musonius, inquit, aruscanti cuipiam id genus, & philosophū sese ostentanti, dari iussit mille nummū: & cum pleriq; dicerent nebulonē esse hoīem, malum & malitiosum, & nulla re bona dignum: tum Musonium subridens tem dixisse aiunt, *ἔξω οὐκ ὄσιον ἀγγυεῖς*. Sed hoc potius (inquit) dolori mihi, & ægritudine est, quod istiusmodi animalia spurca atq; probra, nomen usurpēt sanctissimum & philosophi appellentur. Maiores autē mei Athenienses, noīa iuuenum fortissimorū Harmodij, & Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia, Hippiam tyrannum interficere adorsī erāt, ne unq; seruis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patriæ deuota, seruili contagio pollui. Cur ergo nos patimur, nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere? Simili autē, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos Romanorū audio prænomina patritiorū quorundam, male de rep. meritoꝝ, & ob eam causam capite damnatorū, cenfuisse, ne cui eiusdem gentis patritio inderentur: ut uocabula quoq; eorum defamata, atq; demortua cum ipsis uiderentur.

Mali argenteo digni.

Nomina fortium seruis non danda.

Epistola Philippi regis ad Aristotelē philosophum, sup Alexandro recens nato.

Caput III.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniae rex, cuius uirtute industriaq; Macedoniae locupletissimo imperio aucti, gentium nationumq; multarum potiri cœperant: & cuius uim atq; arma toti Græciæ cauendā metuendamq; inclytæ illæ Demosthenis orationes concionesq; notificant. Is Philippus, cum omni fere tempore negotijs belli, uictorijsq; affectus exercitusq; esset, à liberali tñ Musa, & à studijs humanitatis nunq; abfuit, quin lepide comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Ferūtur adeo libri epistolarum eius, munditiæ & uenustatis & prudentiæ plenarum: uelut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandræ nuntiauit. Ea epistola, quoniam curæ diligentiaq; in liberorum disciplinas hortamentum est, excribenda uisa est, ad commouendos parentum animos. Exponenda igitur est ad hanc ferme sententiam: Philippus Aristoteli salutem dicit: Filium mihi genitum sciro, quod equidem dijs habeo gratiam: non proinde quia natus est, quā pro eo, quod eum nasci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerum istarum successione. Ipsius autem Philippi uerba hæc sunt:

Φιλίππῳ Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἰστοιοὶ γεγονότα ὑδὲ πολλῶν οὐκ οἷον τοῖς θεοῖς χάριον ἔχων οὐκ οἷον

ἐπιτὴν γέννησά τῶν παρθένων ἐπὶ τῶν ἡλίου ἐλικίου ἀντὶς γαιονένου. ἔλ- ἴω γὰρ αὐτῶν ἵπ- ὄσ- ἴα φέιντα κῶν παρθένων ἐξίον ἔσοδῶν κῶν ἡμῶν κῶν ἴω πρῶτα γαμῶν διαδοχῆς.

De Barbararum gentium prodigiosis miraculis, deq; diris & exitiosis fascinationibus, atq; inibi de foemina uersis repente in mares. Caput III.

CUm è Græcia in Italiam rediremus, & Brūdusium iremus, egressiq; è nauī in terram, in portu illo in clyto spatiaremur, quem Q Ennius remotiore paulū, sed admodum scito uocabulo præpetem appellauit, fascēs librorū uenaliū ex- politos uidimus, atque ego statim auide pergo ad libros. Erant autem isti omnes libri Græci histo- græci miraculosæ fabulæq; pleni. res inauditæ, incredulæ, scriptores ueteres non par- rici. uæ autoritatis, Aristæas Proconnesius, & Ifigonus Nicaensis, & Ctesias, & Onesicri- tus, & Polystephanus, & Hegesias. Ipsa autem uolumina ex diutino situ squalabant, & habitu aspectuq; retro erant. Accessi tamen, percontatusq; pretium sum: & adductus mira atq; insperata utilitate, libros plurimos ære pauco emo, eosq; omēs duabus pro- ximis noctibus cursim transeo, atq; in legendo carpsi exinde quædam, & notauī mirabi- lia, & scriptoribus fere nostris intentata: eaq; his commentarijs aspersi, ut qui eos lecti- tabit, is ne rudis omnino & ἀνέκω in eiusmodi rebus auditionibus reperiatur. Erant igit in illis libris scripta huiuscemodi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septentrioni- bus ætatem agunt, corporibus hominum uesci, eiusq; uictus alimēto uitam ducere, & ἀνθρώπων φάγας nominari. Item esse homines sub eadem regione cœli, unum oculum ha- anthropopha- bentes in frōtis medio, qui appellantur Arimaspi, qua facie fuisse κύκλωπας poetæ ferūt. gi. Alios item esse homines apud eandem cœli plagam singularis uelocitatis, uestigia pe- Arimaspi. dum habentis retro porrecta, non ut cæterorū hominum prospectantia. Præterea tra- Cyclops. ditum esse memoratumq; in ultima quadam terra quæ Albania dicitur, gigni homines Albania. qui in pueritia canescunt, & plus cernant oculis per noctem q̄ inter diem. Itē esse cō- pertum & creditum, Sauromatas qui ultra Borysthenem fluuium longe colunt, cibū Sauromatæ. capere semper diebus tertijs, medio abstinere. Id etiā in hīsdem libris scriptum offē- dimus, quod postea quoq; in libro Plinij Secundi naturalis historiæ septimo legi, esse quosdam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua effascinantium: qui si im- Effascinantes. pensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egre- gios equos, pecudes pastu atq; cultu opimas, emoriantur repēte hæc omnia, nulli aliæ causæ obnoxia. Oculis quoq; exitialem fascinationem fieri, in hīsdem libris scriptum ē: traditūq; esse homines in Illyrijs, qui interimant uidendo quos diutius irati uiderint: eosq; ipsos mares scæminasq; qui uisu tam nocenti sunt, pupillas in singulis oculis bi- nas habere. Item esse in mōribus terræ Indiæ homines, caninis capribus & latratibus, cynocephali. eosq; uesci auium & ferarū uenatibus. Atq; itē esse alia apud ultimas orientis terras mi- Monomeri. racula, homines qui Monomeri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiua- cissimæ pernicitatis. Quosdam etiā esse nullis ceruicibus, oculos in humeris haben- tes. Iam uero hoc egreditur omnem modū admirationis, q̄ hīdem illi scriptores gentem esse aiunt apud extrema Indiæ, corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus, nullo ci- baru uescentem, sed spiritu floꝝ naribus hausto uictitantem. Pygmaeos quoq; haud lō- Pigmaei. ge ab hīs nasci: quos qui longissimi sunt, non longiores esse q̄ pedes duos & quadrantē. Hæc atq; alia istiusmodi plura legimus. Sed cum ea scriberemus, tenuit nos non ido- neæ scripturæ tædium, nihil ad ornandum iuuandumq; usum uitæ pertinentis. Libitū tamen est in loco hoc miraculorum, notare id etiā quod Plinius Secundus, uir in tem- poribus ætatis suæ, ingenij dignitatisq; gratia, autoritate magna præditus, non audis- se neq; legisse, sed scire sese atq; uidisse, in libro naturalis historiæ. VII. scripsit. Verba igitur hæc quæ infra posui, ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quæ profecto faciunt, ut ne Plinius libro sept. ca. quar. que respuenda neq; ridēda sit notissima illa uetorū poetarum de Cænide & Ceneo can- tilena: EX scæminis (inquit) mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in annali- bus Q. Licinij Crasso, C. Cassio Longino consulibus, puerū factum ex uirgine, sub pa- rentibus, iussuq; aruspicum deportatum in insulam desertam, Licinius Murianus pro-

didit, uisum esse à se Argis Ariscontem (cui nomen Areuscus fuisse) nupsisse etiam, mox barbam & uiriliter prouenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdem fortis & Smyrnæ puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in mare die nuptiarum L. Cossitium et uem Tisdritanum, uiuebatq; cum proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc scripsit: Gignuntur homines utriusq; sexus, quos hermaphroditos uocamus, olim androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uero in delicijs.

Hermaphro-
diti seu An-
drogyni.

Voluptas.

summo or-
p
que hoc uerbum est;
moyoc - h l
i ab

*Diuerse nobilium philosophorum sententiæ, de genere ac natura uoluptatis, uerbaq; Hieroclis philo-
phi, quibus decreta Epicuri inserta sunt. Caput .V.*

DE uoluptate ueteres philosophi diuersas sententijs tenuerunt atq; dixerunt. Epicurus uoluptatem summum bonum esse ponit, eam tamē ita definit: *σας κος ευσαιδης κατ'ασημα*. Aristhenes Socraticus summum malum dicit. Eius namque hoc uerbum est: *μαυριω μαδδον, η ηδω λω*. Speusippus, uetusq; omnis academia, uoluptatem & dolorem, duo mala esse dicit opposita inter sese: bonum autem esse, quod utriusq; medium foret. Zeno censuit uoluptatem esse indifferens, id est neutrum, neq; bonum neq; malum: quod ipse græco uocabulo *ἀδιάφορον* appellauit. Critolaus Peripateticus, & malum esse uoluptatem ait, & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desideria, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omnes ita uarie & multiformiter de uoluptate disseruit, ut cunctæ istæ sententiæ quas supra posui, uideantur ex sermonibus eius fontibus profluxisse. Nam pinde unaquaq; utiq; ut & ipsius uoluptatis natura fert, quæ est multiplex, & causarum quas tractat, rebusq; quas efficere uult, ratio desiderat. Taurus autem noster quies facta mentio Epicuri esset, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis Stoici, uiri sancti & grauis: *η δονης τε λω πδονης δδγμα, απεσω ηενεα, ουδδπ πδονης δδγμα*.

Verbum ab eo quod est ago, frequentatiuum, in prima syllaba quoniam sit modo pronuntiandum. Cap. .VI.

Actio.

AB eo quod est ago & egi, uerba sunt quæ appellat grammatici frequentatiua, actito, & actitauit. Hæc quidam non sane indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his litteram corripiant, rationeq; dicant: quoniam in uerbo principali quod est ago, prima littera breuiter pronuntiat: Cur igitur ab eo quod est edo & ungo, in quibus uerbis prima littera breuiter dicitur, esito & unctito, quæ sunt eorum frequentatiua, prima littera longa promimus & contra, dicitur ab eo uerbo quod est dico, correpte dicimus: nam ergo potius actito & actitauit producenda sunt: quoniam frequentatiua ferme omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis, ex his uerbis unde ea profecta sunt, in eadem syllaba pronuntiantur, sicut lego lectus lectito facit, ungo unctus unctito, scribo scriptus scriptito, moneo monitus monito, pendeo pensus pensito, edo esus esito, dico autem dictus dictito facit, gero gestus gestito, ueho uectus uectito, rapio raptus raptito, capio captus captito, facio factus factito. Sic igitur actito producte in prima syllaba pronuntiandum, quoniam ex eo fit quod est ago & actus.

De conuersione foliorum in arbore olea brumali & solstitiali die, deq; fidibus id temporis ictu alieno sonantibus. Caput .VII.

Folia oleæ.

VIGO & scriptum & creditum est, folia olearum arborum brumali & solstitiali die conuerti: & quæ pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam supra fieri atq; exponi ad oculos & ad solem. Quod nobis quoque semel atque iterum experiri uolentibus, ita esse propemodum uisum est. Sed de fidibus rarius dictum, & mirabilis est: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ historiæ primo, satis compertum esse, satisq; super ea re constare affirmat, neriuias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.

Neruiæ.

Necessum esse qui multa habeat, multis indigere: deq; ea re Phauorini philosophi cum breuitate elegantis sententia. Caput .VIII.

VERUM est profecto quod obseruato rebus usu sapientes uiri dixere, multis egere, qui multa habeat: magnamq; indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex magna copia. Multa enim desiderari ad multa quæ habeas tuenda. Quisquis igitur multa habens, cauere atq; prospicere uelit ne quid egeat, ne ue quid desit, iactu

ra opus esse, non quæstu: & minus habendum esse, ut minus desit. Hanc sententiã me
mini à Phauorino inter ingentes hominum clamores detornatam, inclusamq; uerbis
his paucissimis: τὸν γὰρ μὲν ἔχον ἢ πλεονάζοντα χλαμύδα δρόμων δὲ ἐστὶ μὴ πλεονάζοντα δὲ
δα, οἷς γὰρ ἔχω προσδομῆναι ἀφελῶν ἔχω, ἀρετῆ μὲν οἷς ἔχω.

Quis modus sit uerba uertendi in græcas sententiã, deq; ijs Homeri uersibus, quos Vergilius uertisse aut bene
apteq; aut improspere existimatus est.

Caput .IX.

QVando ex poëmatis græcis uertendæ mutandæq; sunt insignes sententiæ, nõ
semper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum in quem dicta sunt
modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraq; si quasi inuita & recusante
tia uiolentiùs transferatur. Scite igitur & cõsiderate Vergilius, cum aut
Homeri, aut Hesiodi, aut Apolloni, aut Partheni, aut Callimachi, aut Theocriti, aut
quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expressit. Sicut nuperrime
apud mensam cum legerentur utraq; simul Bucolica, Theocriti & Vergilij, animadu-
uertimus reliquisse Vergilium, quod græcum quidem mire quàm suaue est, uerti au-
tem neque debuit, neque potuit. Sed enim quod substituit pro eo quod omiserat, non
abest quin iucundius lepidiusq; sit:

βάλθη ἢ μάλοισι τὸν ἀπόλον ἢ κλιάρια
τὰς αἴρας πρὸ λῶντα ἢ ἀδύτι πρὸ πηλιῶσθε.
Malo me Galatea petit lasciuia puella,
Et fugit ad salices, & se cupit antè uideri.

Illud quoque alio in loco animaduertimus caute omissum, quod est in græco uersu dul-
cissimum:

τίτυρε μὴ καλὸν περὶ λαμῆν βόσκει τὰς αἴρας,
ἢ πρὸ τὰν κρῆναι ἄγε τίτυρε, ἢ τρὸς ἑσέχου.
τὸν λιβυκὸν κνῆκωνα φιλάσσο, μὴ τὸν κορυφῆ.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν περὶ λαμῆν, uerba hercle nõ translatica, sed cuiusdam
natiuæ dulcedinis? Hoc igitur reliquit, & cætera uertit non infestiuiter: nisi quod ca-
prum dixit, quem Theocritus ἑσέχου appellauit. Autore enim M. Varrone, is demũ
latine caper dicitur, qui excastratus est: Caper.

Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas.
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
Occurrere capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententijs loquor, memini audisse me ex Valerij Probi di-
scipulis, docti hominis, & in intelligendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene callidi,
solum eum dicere, nihil quicquam tam improspere Vergilium ex Homero uertisse,
quàm uersus hos amcenissimos, quos de Nausicaa Homerus fecit:

ὅππῃ ἄρτι μὲν εἰσι κατ' οὐρεσὶ ἰοχέαιρα.
ἢ ἢ τινύγετον πρὸ μιμῆκτον, ἢ ἐρύμουδον.
περὶ μέν κἀπρῶσι ἢ ὠκείαις ἐλάφοισι
τῆ δ' ἄμα νύμφου κῆρα διδὸς αἰγιόχοιο
ἀγρονόμοι παύσσει, γέγηθε δέ τε φρένα λιτῶ.
πασάων δ' ὑπὸ ἡγε κῆρα ἔχει, ἢ δὲ μέτωπα.
ἔῃα δ' ἀργυρῶν πέλτε, καλαὶ δέ τε πᾶσα
ἔς ἢ ἄμειπόλοισι μετέπεπε πρὸ δένδρον ἄδμῆς.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros, quam mille secutæ
Hinc atq; hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradiensq; deas supereminet omneis,
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus,
Talis erat Dido, talem se læta ferebat
Per mediõs, instans operi regnisq; futuris.

H ἦ

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod apud Homerum quidem uirgo Nauficaa, ludibunda inter familiares puellas in locis solis, recte atque commode confertur cum Diana, uenante in iugis montium inter agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergilium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios principes, cultu atque incessu serio, instans operi (sicut ipse ait) regnisque futuris, nihil eius similitudinis capere possit, quae lusibus atque uenatibus Dianae congruat. Tum postea, quod Homerus studia atque oblectamenta in uenando Dianae, honeste apteque dicit, Vergilius autem cum de uenatu deae nihil dixisset, pharetram tamen facit eam ferre in humero, tanquam si onus et sarcinam. Atque illud impense Probum esse demiratum in Vergilio dicebant, quod Homerica quidem *λατὼ* gaudium gaudeat genuinum & intimum, atque in ipso penetranti cordis et animae uigens. Siquidem non aliud est *γέγραθε δὲ πρὸ φρένα λατὼ*: ipse autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, et leuia, & cunctantia, & quasi in summo pectore supernantia. Nescire enim sese quid significaret aliud, perterrant. Praeter ista omnia, florem ipsius totius loci Vergilium uideri omisisse, quod hunc Homeri uersum exigue secutus sit:

ἔῃα δ' ἀεργνώτη πῶλε δ' καλαὶ δὲ πᾶσαι.

Quādo nulla maior cumulatorumque pulchritudinis laus dici potuerit, quā quod una inter omnes pulchras excelleret, una facile ex omnibus nosceretur.

Quod Anneus Cornutus uersus Vergilij, quibus Veneris et Vulcani concubitus pudice aperteque dixit, reprehensione infusa et odiosa inquinauit.

Capit .X.

Anianus poeta,

Anianus poeta, et plerique cum eo eiusdem Musae uiri, summis assiduisque laudibus hos Vergilij uersus ferebant: quibus Vulcanum et Venerem iunctos, mistosque iure coniugum, rem lege naturae operiendam uerecunda quadam translatione uerborum, cum ostenderet demonstraretque, protexit. Sic enim scripsit:

Ea uerba locutus,

Oportos dedit amplexus, placidumque petiuit

Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrabantur, ad istiusmodi reticenda uerbis uti uno atque altero, breui tenuique ea signo demonstrantibus: sicuti Homerus dixerit:

ἄδρα κλυτὰ τεύχεα, καὶ λείπτρον δεσμῶν

καὶ ἔργα εὐλοκήσια.

τὸ μὲν ἄρ' ἑστῆται κατὰ νόμον ἢ λεχέσσιν.

Tot uero et tam euidentibus, ac tam non praetextatis, sed puris honestis que uerbis uenerandum illud concubini pudici secretum, neminem quenquam alium dixisse: Sed Anneus Cornutus, homo sane pleraque alia non indoctus, neque imprudens, in secundo tamen librorum, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius uerecundiae laudem, infusa nimis et odiosa scrutatione uiolauit. Nam cum genus hoc figurae probasset, et satis circumspecte factos esse uersus dixisset, membra tamen (inquit) paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, et unde Coruini sit cognomen.

Capit

.XI.

Coruinus.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxilium propugnatio nemque corui alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. Ea res prorsus admiranda, sic profecto est in libris annalibus memorata: Adolescens tali genere editus, L. Furio, Cl. Appio consulibus fit tribunus militaris: Atque in eo tempore copiae Gallorum ingentes, agrum Poeninum infederant: instruebaturque acies a consulibus, de ui ac multitudine hostium satagentibus. Dux interea Gallorum, uasta et ardua proceritate, armisque auro praefulgentibus, gratia dimicandi ingreditens, et manu telum reciprocans, incedebat: perque contemptum et superbiam circumspiciens, despiciensque omnia, uenire et congregari, si quis pugnare secum ex omni Ro. exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, caeteris inter metum pudoremque ambiguus, impetrato prius a COSS, ut in Gallum tam immaniter arrogantem, pugnare sese pmitterent, pro

greditur intrepide modesteq; obuiam: & congregantur, & consistunt, & conferebantur iam manus, atq; ibi uis quaedam diuina fit: Coruus repente improuisus aduolat, & super galeam tribuni insistit, atq; in aduersarii os atq; oculos pugnare incipit, insibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atq; ubi satis saue- rat, reuolabat in galeam tribuni. Sic tribunus spectante utroq; exercitu, et sua uirtute ni- xus, & opera alitis propugnantis, ducem hostium ferocissimum uicit interfecitq;: atq; ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis. CCCC. & V. post Romam conditam. Statuam Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendam curauit. In eius statuæ capite, corui simulacrum est, rei pugnaeq; quam diximus, monumentum.

De uerbis quae in utraq; partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. Caput .XII.

VT formidolosus dici potest, & qui formidat & qui formidatur: ut inuidiosus & qui inuidet & cui inuidetur: ut suspiciosus, qui suspicat & qui suspectus est: ut ambitiosus, & qui ambit & qui ambitur: ut item gratiosus, & qui adhi- bet gratias & qui admittit: ut laboriosus, & qui laborat & qui labori est: ut pleraq; alia huiuscemodi in utraq; partem dicuntur: ita infestus, ancipiti quoq; significatione est. Nam & is infestus appellatur, qui malum infert cuiquam, & contra, cui aliunde impen- det malum, is quoq; infestus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non in- diget. Sic adeo multi loquuntur, ut infestum dicant inimicum, atque aduersum. Alter- rum autem illud, ignorabilius obscuriusq; est. Quis enim è medio, facile dixerit infe- stum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt: & M. Tullius in orati- one quam pro Cn. Planco dixit, uocabulo hoc sic usus est: Dolebam, inquit, iudices, et acerbe ferebam, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quod is meam salu- tem atq; uitam sua beneuolentia, praesidio, custodiaq; texisset. Nos igitur de origine et ratione uerbi quaerebamus: atq; ita in Nigidianis commetariis inuenimus scriptum, in- festum à festinando dictum: Nam qui instat (inquit) alicui, eumq; properans urget, op- primereq; eum studet festinatq;, aut contra de alicuius periculo & exitio festinatur, is uterq; infestus dicitur, ab instantia atq; imminetia fraudis, quam uel facturus cuiquam uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra posuimus, & de formidolo- so, in eam partem, quae minus usitata est, exemplum requirat, inueniet de suspicioso apud M. Catonem de re floria ira scriptum: Sed nisi qui palam corpore pecuniâ quaere- ret, aut se lenoni locauisset, & si famulosus & suspiciosus fuisset, uim in corpus libe- rum non æquum censuere afferri. Suspiciosum enim hoc in loco suspectum significat, non suspicantem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita di- cit: Igitur talibus uiris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poematis laboriosus dicit, non ut uul- go dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum (inquit) rus fugis, sed laboriosum.

Eadem ratione Laberius quoq; in sororibus:

Aecastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poematis:

Somniculosam, ut Poenus aspídem Píyllus.

Metus quoq; & iniuria, atq; alia quaedam id genus, sic utroque uersum dici possunt. Nam metus hostium recte dicitur, & cum timent hostes, & cum timentur. Itaq; Sallu- stius in historia prima, metum Pompei dixit, non quod Pompeius metueret, quod est usitatus, sed quod metueretur. Verba hæc Sallustii sunt: Id bellum excitabat metus Põ- peii uictoris, Hiempsalem in regnum restituentis. Item alio in loco: Postquam remo- to metu Punico, simultates exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum, qui patiuntur, quam qui faciunt: quæ dictionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Verg. eandem habet formam, comunicata ultro & citro significationis:

Et uulnere, inquit, tardus Vlyssi.

Vulnus. Cum diceret vulnus, non quod accepisset Vlyffes, sed quod dedisset. Nescius quoque dicitur tam is qui nescitur, quam qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequens huius vocabuli usus est: infrequens autem de eo est, quod nescitur. Ignarus æque utroque usum dicitur, non tantum qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente;

Quæ incolis nescius nescias pessimus.

Sallustius;

More humanæ cupidinis ignara uisendi.

Vergilius;

Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba ex historia Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis, & hostis Galii prouocatoris pugnam depinxit. Caput .XIII.

T. Manlius Torquatus.

Titus Manlius summo loco natus, apprimeq; nobilis fuit, ei Manlio cognomen tum factum Torquato. Causam cognomenti fuisse accepimus: Torquis ex auro induuias, quam ex hoste quem occiderat, detractâ induit. Sed quis hostis & quod genus, & quam formidandæ uastitatis, & quantum insolens prouocator, & cuiusmodi fuerit pugna decertatum, Q. Claud. primo annalium purissime atq; illustrissime, simpliciq; & incompta oratiōis antiquæ suauitate descripsit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philosophus cum legeret, non minoribus quati afficiq; animum suum motibus pulsibusq; dicebat, quàm si ipse coram depugnantes eos spectaret. Verba Q. Claudii quibus pugna ista depicta est, ascripsi: Cum interim Gallus quidam nudus præter scutum & gladios duos, torque atq; armillis decoratus processit, qui & uiribus, & magnitudine, & adolescētia, simulq; uirtute cæteris antestabat: is maxime prælio cōmoto, atq; utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare cœpit, utrique ut quiescerent pugnare. Pugnae facta pausa est. Extemplo silentio factō, cum uoce maxima inclamat, si quis secum depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinē atq; immanitatem facies. Deinde Gallus irridere cœpit, atq; linguam exertare. Id subito perditum est cuidam T. Manlio, summo genere nato, tantum flagitium ciuitati accidere, è tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico processit, neq; passus est uirtutē Romanam à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, contra Gallum constitit. Metu magno ea congressio in ipso ponte, utroq; exercitu inspectante facta est. Ita ut antè dixi, constitit, Gallus sua disciplina, scuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quàm arte confusus, scutum scuto percussit, atq; statum Galli conturbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius iterum scuto scutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deiicit: eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein cōtinuo humerum dextrū eodem concussu incidit, neq; recessit usquam donec subuertit, ne Gallus impetū istū haberet. Vbi eū euertit, caput præcidit, torquemq; detraxit, eamq; sanguinolētam sibi in collum imponit: Quo ex facto, ipse posteriq; eius, Torquati sunt cognominati. Ab hoc T. Manlio, cuius hanc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera & immitia, Manliana dicta sunt: quoniā postea bello aduersum Latinos, cum esset COS. filium suum securi percussit, qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret interdīcto, hostem a quo prouocatus fuerat, occidit.

Facies in gēo. Perditū est.

isti genitiuo.

Manliana imperia.

Quod idem Quadrigarius, huius facies, patrio casu probe & latine dixit. Et quædam alia apposita, de similitum uocabulorum declinationibus. Caput .XIII.

Facies facies.

Facijs.

Dies dij.

Fames famij.

Quod autem supra scriptum est in Q. Claudii uerbis, propter magnitudinem atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauimus, atq; ita esse, ut scriptum est, comperimus. Sic enim pleraq; atas ueterū declinauit hæc facies huius facies, quod nunc propter rationem grammaticam faciei dicitur. Corruptos autem quosdam libros reperi, in quibus faciei scriptū est, illo quod antè scriptū erat oblitterato. Meminimus etiā, in Tiburtii bibliotheca inuenire nos in eodē Claudii lib. scriptū utrunq; facies & facijs: sed facies in ordine scriptū fuit, & contrā per ii geminum faciij. Neq; id abesse à quadam consuetudine prisca existimauimus, Nam & ab eo, quod est hic dies, tam huius dii, & ab eo quod est hæc fames,

tam huius famii, dixerūt. Q. Ennius in .XVI. annali dies scripsit pro diei, in hoc uersu:

Postremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoque affirmat Celsius in oratione, quam pro P. Sestio fecit dies scripsisse pro diei: quod ego impensa opera, conquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Celsius ait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullii: Equites uero daturos illius dies pœnas. Quocirca factum hercle est, ut facile iis credam, qui scripserunt, idiographum librum Vergilii sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas.

Id est, libra diei somniq;. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptum uidetur, ita in illo uersu nil dubium est, quin dii scripserit pro diei: Munera lætitiæq; dii: Quod imperitiores dei legunt, ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes. Sic autem dies dii à ueteribus declinatum est, ut fames famii, perniciæ pernicii, progenies progenii, luxuries luxurii, acies acii. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi composuit, ita scripsit: Pueri atq; mulieres extrudebant famii causa. Lucilius in .XII. Rugosum atq; famii plenum. Sisenna in historiarum libro. VI. Romanos inferendæ pernicii causa uenisse. Pacuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenii patris.

Cn. Marius in Iliadis .XXI.

Altera pars acii uitasset fluminis undas.

Idem Marius in tertio decimo:

An maneat specii simulacrum, in morte silentium.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurii causa aiunt institui. Et ibidem infra ita scriptum est: Non est ea luxuries, quæ necessario parentur uitæ causa. Propter quod apparet, eum ab eo quod est luxuries, luxurii patrio casu dixisse. Marcus quoque Tullius in oratione qua Sextum Roscium defendit, pernicii scriptum reliquit. Verba hæc sunt:

Quorum nihil pernicii causa diuino consilio, sed uel ipsa & magnitudine rerum facti putamus. Aut facies ergo in casu patrio, aut facii, Quadrigarium scripsisse existimandum est. Faciei autem, in nullo ueteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissimi me locuti sunt, non faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt. Lucilius in satyris:

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati facieq; tuæ se

Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facii legant, Sed C. Cæsar in libro de analogia. II. huius die, & huius specie, dicendum putat. Ego quoque in Iugurtha Sallustii, summæ fidei, & reuerendæ uetustatis libro, die, casu patrio scriptum inueni. Verba hæc ita erant:

Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut die dictum quasi ex die existimemus.

De genere controuersie, quod græce ἀπορον appellatur.

Caput .XV.

Cum Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æstiuarum, decedere ex urbis æstu uolentes, Neapolim concesseramus. Atque ibi erat adolescens tunc quispiam ex ditioribus, cum utriusque linguæ magistris meditans & exercens ad causas Romæ orandas eloquentiæ latinæ facultatem. Atque is rogat Iulianum uti sese audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoque nos cum eo simul. Introit adolescens, & præfatur arrogantius, & elatius quam ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuersias. Aderat nobiscum ibi Iuliani sectator, iuuenis promptus & proficiens, & offendens iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti stare, & subitaria dictione periculū sui facere audebat. Exponit igitur tentamenti gratia controuersiam parum consistentem, quod genus Græci ἀπορον uocant: latine autem id non nimis incommodè, inexplicabile dici potest. Ea controuersia fuit huiuscemodi: De reo septē iudices

H iiii

cognoscant: eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cum septē iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad supplicium ex sententia trium iudicum, & contra dicit. Hac illa audita, nec considerata, neq; aliis ut proponeretur, expectatis, incipit statim mira celeritate, in eandē hāc controuersia principia nescio quā dicere, & inuolucra sensuū, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas fundere, cæteris oibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus, Iuliano autē male ac misere rubente & sudante. Sed ubi deblateratis uersuum multis milibus, finem aliquando fecit, egressiq; inde sumus, amici familiaresq; eius Iulianum profecuti, quidnā existimaret, percontati sunt. Atq; ibi Iulianus festiuissime: Nolite quærere, inquit, quid sentia, adolescens hic sine controuersia disertus est.

Amaria irrisio.

Plinius Secundus.

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitium argumenti, quod ἀντισημῶν Græci dicunt. Caput .XVI.

Plinius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, q; studiosorum inscripsit, haud mediisfidius usquequaq; aspernandos. In iis libris multa uarie ad oblectandas eruditorum hominū aures ponit. Refert etiam plerasq; sententias, quas in declinandis controuersis lepide argutēque dictas putat; sicuti hanc quoq; sententiam ponit ex huiuscemodi controuersia: Vir fortis præmio, quod optauerit donetur. Qui fortiter fecerat, petiit alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte posterioris, uiri fortis, uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: Si placet lex, redde; si non placet, redde. Fugit autem Plinium, sententiam istam, quam putauit esse argutissimam, uitio non carere, quod græce ἀντισημῶν dicitur. Et est uitium insidiosum, & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario id ipsum aduersus eundem potest, atq; ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, non redde; si non placet, non redde.

☉ A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .X.

Tertiumne consul, an tertio dici oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, questionem ancipitem istius uerbi de consilio Cicronis uitauerit. Caput .I.

Tertium consul.
Tertio consul.

Quarto prætor.
Quartum prætor.

Amiliari meo cui piam literas Athenis Romam misisti. In iis scriptum fuit, me illi iam tertium scripsisse. Is ad me rescripsit, petiuitq; ut rationem dicerem, cur tertium ac nō tertio scripsissem. Id etiā ascripsit, ut eadem quid super illo quoq; mihi uideretur, facerem se certio rem, tertiumne COS. & quartū, an tertio et quarto dicendū esset: qm̄ Romæ doctum uisū dicere audisset, tertio & quarto COS. nō tertium quartūq;: Idq; in principio libri Cœliū scripsisse: & Q. Claud. in libro. XI. C. Marium creatum septimo COS. dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, q̄ uerba M. Varronis, hominis (opinor) quā fuit Claudius cum Cœlio, doctioris: quibus uerbis utrunq; de quo ad me scripserat, decideret. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eum, qui doctus esse dicebat, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis ex libro disciplinarum quinto hæc sunt: Aliud est, quarto prætor fieri, & quartum: quod quarto locum assignificat, ac tres ante factos: quartum prætor assignificat, & ter ante factum. Igitur Ennius recte conscripsit: Quintus pater quartum fit consul.

Et Pompeius timide, quod in theatro ne ascriberet consul tertium aut tertio, extremas literas non cōscripsit. Quod de Pōpeio Varro breuiter & subobsure dixit, Tyro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc fermè modum: Cum Pompeius (inquit) ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent, nomenq; eius & honores inscriberentur, quæri cœptum est, utrum consul tertio inscribendum esset, an tertium. Eam rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cumq; dissentiretur, & pars tertio, alij tertium scribendum contenderent, rogauit (inquit) Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur, scribi iuberet: Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum esse, ne quorum opinionem improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neq; tertium neq; tertio scriberetur, sed ad secundum usque. t. fierent literæ, tert. ut uerbo non perscripto res quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tyro dixerunt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. Nam cum multis annis postea scena quæ prociderat, resecta esset, numerus tertij cōsulatus non uti in itio prioribus literis tert. sed tribus tantis lineolis. III. incisis significatus est. In M. autem Catonis quarta origine ita perscriptum est; Carthaginenses sextum de fœdere decessere. Id uerbum significat, quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoq; in significandis huiusmodi rerum numeris, τριτοῦ καὶ τέτατοῦ dicunt, quod congruit cum eo, quod latine dicitur tertium quartumq;.

Quid Aristoteles de numero puerperij memoria mandauerit.

Caput .II.

Aristoteles philosophus memoriæ tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinque pueros enixam, eumq; esse finem dixit multijugæ hominum partionis, neq; plures unquam simul genitos compertum; hunc autem esse numerum ait rarissimum. Sed & diuo Augusto imperante, qui temporum eius historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurète peperisse quinque pueros dicunt, eosq; pauculos dies uixisse, matrem quoq; eorum non multo postquam peperit, mortuam: monumentumq; ei factum iussu Augusti in uia Laurentina; inq; eo scriptum esse numerum puerperij eius, de quo diximus.

*Partus quintus
que pueros*

Locorum quorundam illustrium collatio, cōtentioq; facta ex orationibus C. Gracchi & M. Catonis. Cap. .III.

Ortis ac uehemens orator existimat esse C. Gracchus, nemo id negat: sed quæ nonnullis uidetur seuerior, acrior, ampliorq; esse M. Tullio, ferri id quod potest? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Marius, & quosdam ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriam cæsos à magistratibus pro. Ro. quanta maxime inuidia potest, conquerit. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinum cōsul uenit, uxorem dixit in balneis uirilibus lauare uelle. Quæstori Sidicino à M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerent qui lauabant. Uxor renuntiata uiro, parum cito sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse. Idcirco palus destitutus est in foro, eoque adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius, uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Caleni ubi id audierunt, edixerunt ne quis in balneis lauasse uellet, cum magistratus Ro. ibi esset. Ferentini obeandam causam prætor noster quæstores arripit iussit. Alter se de muro deiecit, alter phensus & uirgis cæsus est. In tam atroci re, ac tam misera atq; mœsta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut amplius insigniterq; aut lachrymose atq; miseranter, aut multa copiosaq; inuidia, grauiq; & penetrabili querimonia dixerit? breuitas sane & uenustas et mundities orationis est, qualis haberi fermè in comœdiarum festiuitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit: Quanta libido, quantaq; intemperantia sit hominum adolescentium, unum exemplum uobis ostendam: His annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur, ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticam iussit deponi: stuppis quibus lectica deligata erat, usque adeo uerberari iussit, dum animum efflauit. Hæc quidem oratio super tam uio-

C. Gracchus

M. Cicero
nis uehemen
tia.

M. Catonis
excellēs ora
tio.

Brutiani.

lento atq; crudeli facinore, nihil profecto abest à quotidianis sermonibus. At cum in fi
mili causa apud M. Tullii ciues Ro. innocentes uiri, contra ius cōtraq; leges uirgis cæ
duntur, aut supplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miseratio? quæ cōploratio? quæ
totius rei sub oculos subiectio? quod & quale inuidiæ, atq; acerbis fletum effere
scit? Animum hercle meum, cum illa M. Ciceronis lego, imago quædam, & sonus uer
borum & uocum & eiulationum circūplectitur; uelut sunt ista quæ de C. Verre dicit,
quæ nos (ut in præsens potuimus) quantum memoria suppeditabat, ascriptimus: IPSE
inflammatus scelere & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas
emanabat. Expectabant omnes, quò tandem progressurus, aut quidnam acturus esset;
cum repente hominem proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expes
diri iubet. Iam hæc mediūfidiū sola uerba, nudari, ac deligari, & uirgas expediti iu
bet, tantū metus horroreque sunt, ut non narrari quæ gesta sunt, sed rem geri prorsus ui
deas. Gracchus autem noster, non querentis neq; implorantis, sed nuntiantis uice, PA
lus (inquit) in foro destitutus est, uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed enim
M. Cicero præclare, cum diutina repræsentatione, non cæsus est, sed cædebatur (inge)
uirgis in medio foro Messanæ ciuis Romanus. Cū interea nullus gemitus, nulla uox
illius miseri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur, nisi hæc: Ciuis Roma
nus sum. Hac commemoratione ciuitatis, omnia uerba depulsurum, cruciatumq; à
corpore deiecturum arbitrabatur. Complorationem deinde tam acerbæ rei, & odium
in Verrem, detestationemq; apud ciues Romanos, incense atq; acriter atq; inflaman
ter facit, cum hæc dicit: O nomen dulce libertatis, o ius eximium nostræ ciuitatis, o lex
Portia, legesq; Sempronæ, o grauius desiderata, & aliquando reddita plebi Romanæ
tribunitia potestas. Hucine tandem hæc omnia reciderunt, ut ciuis Romanus in pro
uincia populi Romani in oppido fœderatorū, ab eo qui beneficio populi Romani fas
ces ac secures haberet, deligatus in foro uirgis cæderetur? Quid, cum ignes ardentesq;
laminæ, cæteri q; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius imploratio, & uox mi
serabilis non leniebat, ne ciuium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemitu
tuq; maximo commouebare? Hæc M. Tullius atrociter, grauius, copiose, apteq; mise
ratus est. Sed si quis est tam agrestis aure ac tam hispida, quem lux ista & amœnitas ora
tionis, uerborumq; modificatio parum delectat, amat autē priora idcirco quod incom
pta, & breuiā, & nō operosa, sed natiua quadam suauitate sunt, quodq; in ijs umbra &
color quasi opacæ uetustatis est: is si quid iudicij habet, consideret in causa pari M. Ca
tonis hominis antiquioris orationem, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aspirauit
intelliget (opinor) Catonem contentū eloquentia ætatis suæ non fuisse: & id iam tum
facere uoluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo nanque libro qui de falsis pugnīs in
scriptus est, ita de Quinto Thermo conquestus est: Dixit à decemuiris parum sibi be
ne cibaria curata esse. Iussit uestimenta detrahi, atque flagro cædi. Decemuiros Bruti
ani uerberare, uidere multi mortales. Quis hanc cōtumeliā, quis hoc imperium,
quis hanc seruitutem ferre potest? Nemo hoc rex ausus est facere. Ea ne fieri bonis, bo
no genere natis boni consulitis? Vbi societas, ubi fides maiorum? Insignitas iniurias,
plagas, uerba, uibices, eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam
contumeliā (inspectantibus popularibus suis atque multis mortalibus) te facere au
sum esse? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum, quid lachrymarum, quantumq;
fletuum factum audiui? Serui iniurias nimis ægre fertit: quid illos bono genere natos,
magna uirtute præditos, opinamini animi habuisse atq; habituros dum uiuent? Quod
Cato dixit, Brutiani uerberare: ne qui fortasse de Brutianis requirat, id significat
Cum Annibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas populus Roma
nus aduersas pugnauisset, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem descuerunt. Id Ro
mani ægre passi, postquam Annibal Italia decessit, superatiq; Pœni sunt, Brutios igno
minia causa non milites scribebant, nec pro socijs habebant: sed magistratibus in pro
uincias euntibus parere, & præministrare seruoꝝ uicem iusserunt. Itaq; ij sequebantur

magistratus, tanquam in scenicis fabulis, qui dicebantur lorarij, & quos erant iussi, uinciebant, aut uerberabant. Quot autem ex Brutijs erant, appellati sunt Brutiani, Lorarij.
Quod P. Nigidius argutissime docuit, nomina non positiua esse, sed naturalia. Caput .III.

Nomina uerbaq; nō posita fortuito, sed quadam uis & ratione naturæ facta esse P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet, rem sane in philosophiæ dissertationibus celebrem. Quæri enim solitum apud philosophos *φύσιν τὰ ὀνόματα ἢ δέσσειν*. In eam rem multa argumenta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis quam arbitraria: ex quibus hoc uisum est lepidum & festiuum: Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipsius uerbi demonstratione utimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritū atq; animā porro uersum, & ad eos quibus cum sermocinamur, intendimus. At contra cum dicimus, nos, neque profuso intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus, sed & spiritum & labias, quasi intra nosmetipsos coercemus. Hoc idem fit & in eo, qd̄ dicimus, tu, & ego, & tibi, & mihi. Nam sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorū, à natura rei quā significat, nō abhorret: ita in his uocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in græcis quoq; uocibus, quam esse in nostris animaduertimus.

Auarus, simplex ne uocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio uidetur. Caput .V.
Auarus, non simplex uocabulum, sed iunctum copulatumq; esse, Nigidius dicit in commentariorum undeciesimo: Auarus (inquit) appellatur, qui auidus æris est: sed in ea copula, e (inquit) litera, detracta ē. Item locupletem ait dictum ex cōpositis uocibus, qui pleraq; loca, hoc est qui multas possessiones tenet. Sed probabilius id firmitusq; est, quod de locuplete dicit: nam de auaro ambigit. Cur enim non uideri possit ab uno solum uerbo inclinatum, quod est aueo? eademq; esse fictura, qua est amarus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Multam dicitur esse ab ædilibus plebis Appij Cæci filie mulieri nobili, quod locuta esset petulantius. Caput .VI.

Non in facta modo, sed in uoces etiam petulantiores publice uindicatum est. Ita enim debere esse uisa ē Romanæ disciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanq; illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat exiens, turba undiq; confluentis fluctuantisq; populi iactata est: atq; inde egressa, cū se male habitam diceret: Quid em̄ in me nunc factum esset, inquit, quantoq; arctius pressiusq; cōstrictata essem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauium cum ingenti ciuū numero non perdidisset? certe quidē maiore nūc copia populi oppressa intercidissem. Sed uti nam (inquit) reuiuiscat frater, aliamq; classem in Siciliam ducat, atq; istam multitudinem perditū eat, quæ me male nunc miseram cōuexauit. Ob hæc mulieris uerba tam improba, ac tam inciuilia, C. Fundanius, & Tib. Sempronius ædiles plebei multam dixerunt ei æris grauis, XXV. milia. Id factū esse dicit Capito Atteius, in cōmentario de iudicijs publicis, bello Punico. I. Fabio Licinio, & T. Acilio Crasso consulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Istrum, proxima Rhodanum, sicut M. Varronem memini scribere. Caput .VII.

Omniū fluminū quæ in maria, quæ imperiū Ro. est fluunt, quam Græci *ῥέματα* Nilus. *ῥέματα* appellat, maximum esse Nilum cōsentitur, proxima magnitudine Istrus. esse Istrum scripsit Sallustius. Varro autem cum de parte orbis quæ Europa Rhodanus. dicitur, disliceret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum esse ponit; per qd̄ uidetur eum facere Istro æmulum. Istrus enim quoq; in Europa fuit.

Inter ignominias militares quibus milites coercerantur, fuisse sanguinis dimissionē. Et quænam esse uideatur causa huiusmodi castigationis. Caput .VIII.

Fuit hæc quoq; antiquitus militaris animaduersio, iubere ignominia causa, mī Sanguinis licī uenam solui, & sanguinem dimitti. Cuius rei ratio in literis ueterib⁹, quas emissio ignominiosa. equidem inuenire potui, non extat; sed opinor factum hoc primitus in militi-

bus stupētis animi, atq; à naturali habitu declinantis, ut non tam pœna q̄ medicina uideretur. Postea tamen ob pleraq; alia delicta, idem factitatum esse credo per consuetudinem, quasi minus sani uiderentur omnes qui delinquerent.

Quibus modis quoq; habitu acies Ro. instrui solita sit, quæq; earum instructionum sint uocabula. Caput .IX.

Vocabula militaria.

Vocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, frons, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, ferra, alæ, turres. Hæc & quædam itē alia inuenire est in libris eorum, qui de militari disciplina scripserunt. Traslata autem sunt ab ipsis rebus, quæ ita proprie nominantur, earumq; rerum in acie instruenda sui cuiusq; uocabuli imagines ostenduntur.

Quæ eius rei causa sit, quod & Græci ueteres & Romani, anulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus. Caput .X.

Anuli gestatio.

Veteres Græcos anulum habuisse in digito accepimus sinistrae manus, qui minimo est proximus. Romanos quoq; homines aiunt sic plerumq; anulis uti. Causam esse huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit, q̄ in lectis apertisq; humanis corporib⁹, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνομαδὴς appellant, repertū est neruū quēdam tenuissimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hoīs pergere ac puenire. Propterea nō incitū uisum esse, eum potissimū digitū tali honore decorandū, qui cōtinens & quasi connexus esse cum principatu cordis uideretur.

Verbum mature quid significet, quæq; uocis eius ratio sit, & quod eo uerbo uulgus hominum improprie utitur. Atq; in ibi, quod præcox declinatum, præcociis facit, non præcoquis. Caput .XI.

Mature.

Mature, nunc significat propere & cito, contra ipsius uerbi sententiam. Aliud enim est mature, quā quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omnium bonarū artium disciplinis egregius: Mature (inquit) est, quod neq; citius us est neq; serius, sed medium quiddam & temperatum est. Bene atq; proprie Nigidius us: Nam & in frugibus, & in pomis matura dicitur, quæ neq; cruda & immitia sunt, neq; caduca & decocta, sed tempore suo adulta maturataq;. Quoniam autem id quod non segniter fiebat, mature fieri dicebatur, progressa plurimū uerbi significatio est: & non iam quod nō segnius, sed quod festinatus sit, id fieri mature dicitur: quādo ea quæ præter sui temporis modum properata sunt, immatura uerius dicantur. Illud uero Nigidianum rei atq; uerbi temperamentum, diuus Augustus duobus græcis uerbis elegantissime exprimebat. Nam & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solitū esse aiunt ἀρετὴ καὶ ἰσχυρὰ. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industria celeritas, & diligentia tarditas: ex quibus duobus cōtrarijs fit maturitas. Vergilius quoq; (si quis animum attēdat) duo ista uerba properare & maturare, tanquam plane resonantia contraria, scitissime separauit in hisce uerbis:

Maturitas. Maturare.

Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa forent quæ mox cœlo properanda sereno,
Maturare datur.

Properare.

Elegantissime ista duo uerba diuisit. Namq; in properatu rei rusticæ, per tēpestates pluuiasq; cum otīū est, maturari potest: per serenas, cū tempus instat, properari necessum est. Cum significandum autem est coactius quid factū & festinantius, tum rectius præmature factū id dicit q̄ mature: Sicut Afranius dixit in togata, cui Titulus nomen est:

Præmature.

Appetis dominatum demens præmature præcocem.

Præcox.

In quo uersu animaduertēdum est, q̄ præcocem inquit, non præcoquem. Est enim casus eius rectus, non præcoquis, sed præcox.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum confert. Et ibidem de si mulacro uolucris columbæ. Caput .XII.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorū, de uī & natura chamæleōtis, eumq; se legisse Plinius Secundus in naturalis historiæ. XXVIII. refert: multa q; uana atq; intoleranda auribus, deinde quasi à Democrito scripta tradit, ex quibus pauca hæc inuitā meminimus, quia pertæsum ē: Accipitrem auem rapidissimā

à chamæleonte humi reptate, si eum forte superuolet, detrahi, & cadere uel quadam in terram, cæterisq; auibus laniandum sese sponte sua obijcere & dedere. Item aliud ultra humanam fidem: Caput & collum chamæleontis, si uratur ligno quod appellatur robur, imbres & tonitrua derepente fieri: idq; ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerem dubitavi, ita est deridicula uanitas: nisi idcirco plane posui, quod oportuit nos dicere, quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebra sentiremus, qua plerunq; capiuntur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia, eaq; potissimum quæ discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad Plinium: Sinistrum pedem ait chamæleontis, ferro ex igni calefacto torreri, cum herba quæ appellatur eodem nomine chamæleon, & utrunq; macerari unguento, colligiq; in modum pastilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas ferat, etiã si is in medio palam uerferetur, à nullo uideri posse. His portētis atq; præstigijs à Plinio Secundo scriptis, non dignum esse cognomine Democriti puto uel illud, quale est quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripsisse asseuerat: Aues quasdam esse certis uocabulis, & earum auium confuso sanguine gigni serpētem: eum si quis ederit, linguas auium & colloquia interpretaturum. Multa autem uidentur ab hominibus male solertibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis autoritatisq; eius perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricū commentū esse, atque fecisse traditur, neq; minus admirabile, neq; tamen uanū & que uideri debet. Nam & pleriq; nobilium Græcorū, & Phauorinus philosophus memoriæ uetere exequentissimus, affirmatissime scripserūt, simulacrū columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinæq; mechanica factū uolasse: ita erat scilicet libramētis suspensum, & aura spiritus inclusa atq; occulta concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti à fide, ipsius Phauorini uerba ponere: Αρχύτας ταρουτινός φιλόσοφος ἄμα ὁ μηχανοικός ὤρῃ περὶ τῆς ἀφ᾽ οὐρανοῦ ἐπιπέδου. ἔχοντος πετομένω, ἡτις εἴητε καὶ δόξα οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γούρ τῶν τῶν.

Chamæleon
tis natura.

Memoriæ.
Columbæ li
gneæ uolat.

Partim hominum uenerūt, plerunq; dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines. Nam partim hoc in loco aduerbium est, neq; in casus inclinatur: sicuti, cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominū. M. Cato in oratione de re Floria ita scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam sæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquam declinatum sit quasi uocabulum, nō dictum quasi aduerbium. Sed Q. Claudius. XXI. annali, insolentius paulo hac figura est ita usus: Eum enim cum partim copijs hominū adolescentium placentem sibi. Item Q. Claudij in. XXIII. annali, uerba hæc sunt: Sed idcirco me fecisse, quod utrum negligentia partim magistratum, an avaritia, an calamitate populi Romani euenisse dicam, nescio.

Partim homi
num.
Cum partim
hominum.

Audio illi iniuriam factum iri, audio contumeliam dictum iri, uulgo quoque ita dici, & istam esse uerborum figuram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis superfedeo. Sed contumelia illi uel iniuria factum itur, paulo est remotius. Exemplum igitur ponemus: M. Cato pro se contra C. Cassium: Atque euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiusce petulantiam factum itur, rei quoq; publicæ medijsfidius miser ear Quirites. Sicut autem contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operā dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

Iniuria fa
ctum itur.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ ceremonijs: uerbisq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neq; uirgines Vestæ neq; Diales.

Caput .XV.

Ceremoniæ impostæ flamini Diali multæ, item cautus multiplices, quos in libris qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabij Pictoris libro rum primo scriptos legimus. Vnde hæc ferme sunt, quæ commemoramus:

Flaminis Di
alis ceremoniæ.

I. Equo Dialem flaminem uehi, religio est. II. Classem procinctam extra pome-
rium, id est, exercitum armatum uidere: idcirco rarer flamen Dialis creatus consul
est, cum bella consulibus mandabantur. III. Item iurare Dialem fas nunquam est.
III. Item anulo uti, nisi peruio cassoq, fas non est. V. Ignem è flaminia, id est fla-
minis Dialis domo, nisi sacrum efferri, ius non est. VI. Vincitum, si ædes eius introie-
rit, solui necessum est, & uincula per impluuium in tegulas subduci, atq; inde foras in
uia demitti. VII. Nodū in apice neq; in cinctu, neq; alia in parte ullū habet. VIII.
Si quis ad uerberandum ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo die uerbera-
ri piaculum est. IX. Capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonsit. X. Ca-
pram & carnem incoctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos est, neq; nomi-
nare. XI. Propagines è uitibus altius protētis non succidet. XII. Pedes lecti in quo
cubar, luto tenui circumlitos esse oportet, & de eo lecto trinocitium continuum nō de-
cubar: neq; in eo lecto cubare alium fas est, neq; apud eius lecti fulcrum, capsulam esse
cum strue atque ferro oportet. XIII. Vnguuium Dialis & capilli segmina, subter ar-
borem filiquam terra operiuntur. XIII. Dialis quotidie festatus est. XV. Ac si
ne apice sub diuo esse licitum non est, sub tecto uti liber, & non pridem à pontificibus
constitutum. Massurius Sabinus scripsit & alia quædam remissa, gratiamq; aliquot ce-
remoniæ factam dicit. XVI. Farinam fermento imbutam attingere ei fas non ē.
XVII. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non exiit, ne sub cœlo tanquam sub ocu-
lis Iouis nudus sit. XVIII. Super flaminem Dialem in conuiuio, nisi rex sacrificus
lus, haud quisquam alius accumbit. XIX. Vxorem si amisit, flaminio decedit. XX.
Matrimonium flaminis, nisi morte dirimi non est ius. XXI. Locum, in quo bustum
est, nunquam ingreditur. XXII. Mortuum nunquam attingit, funus tamē exequi nō
est religio. Eadē fermē ceremoniæ sunt, quas flaminicas sacerdotissas Dialis seorsum
aut obseruare. ueluti est: I. Quod bene nato operitur. II. Et quod uirica surcu-
lum de arbore filiqua habet. III. Et quod scalas, quæ græce κλίμακες appellantur, eas
ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est. IIII. Atq; etiam cum it ad Argeos,
quod neq; comit caput, neq; capillum depectit. Verba prætoris ex edicto perpetuo de
flamine Diali, & de sacerdote Vestæ ascripti: Sacerdotem Vestalem & flaminem Dia-
lem in omni mea iurisdictione iurare non cogam. Verba M. Varronis ex secundo rerū
diuinarū super flamine Diali hæc sunt: Is solus album habet galerum, uel q; maximus
est, uel quod Iouis immolata hostia albato fieri oporteat.

Flaminicæ
Dialium ce-
remoniæ.

Verba præto-
ris.

Verba Var-
ronis.

Quos errores Iul. Higinus in VI. Vergilij animaduertit in historia Romana erratos. Caput .XVI.

Reprehendit Higinus Vergilium, correcturumq; eum fuisse existimat, quod
in libro sexto scriptum est: Palinurus est apud inferos, petens ab Aenea, ut su-
um corpus requirerem & sepeliendum curet. is hæc dicit:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Inſce(nanq; potes)portusq; require Velinos.

Quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse, aut nominare potuit portus Velinos? & Ae-
neas ex eo nomine locum inuenire? cum Velia oppidum, à quo portum qui in eo loco
est, Velinum dixit. Ser. Tullio regnante Romæ, post annum amplius sexcentimum,
quàm Aeneas in Italiam uenit, conditum in agro Lucano, & eo nomine appellatū est.
Nam q; ab Harpalo (inquit) regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati sunt, alij Ve-
liam, partim Massiliam condiderunt. Inscitissime igitur perit, ut Aeneas portum Veli-
num requirar, cum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. Neque simile (in-
quit) illud uideri debet, quod est in primo carmine:

Italiam fato profugus, Lauinia uenit

Littora.

Aut quod æque est in sexto libro,

Chalcidicæq; leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poetæ ipsi quædam κτλ πρὸς τὴν ἱστορίαν dicere ex sua persona concedi solet,

quæ facta ipse postea scire potuit; sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de colonia Chalcidensi. Sed Palinurus qui potuit id (inquit) scire ea quæ post annos sexcetos facta sunt: nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent: Sed & si ita accipias, quanquam non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea (inquit) inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixissetque,

Quid Thesea? magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue summo est. Postea tñ infert,
Sedet, æternumque sedebit
Infelix Theseus.

Qui autem (inquit) fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quem supra cum his nominat, qui descenderint illuc, atque inde rursus euaserint: præsertim cum ita sit fabula de Theseo, atque sic Hercules eum euellerit e petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenas,
Ipsamque Aeaciden genus armipotentis Achilli,
Virtus auos Troiæ, templa & temerata Mineræ.

Confudit (inquit) & personas diuersas & tempora. Nam neque eodem tempore, neque per eosdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus, cum Romanis depugnauit aduersus Manium Curium, in eo bello ducem: Argiuum autem bellum, id est Achaicum, multis post annis à L. Mummio imperatore gestum est. Potest (inquit) igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho importune immisus est, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit, & super ea re uersus Laberij, pure admodum & uenuste facti.

Capit .XVII.

Democritum philosophum in monumentis historiae græcæ scriptum est, uix præter alios uenerandum, autoritateque antiqua præditum, luminibus oculorum sua sponte se priuasse: quia existimaret cogitationes, commentationesque animi sui in contemplandis naturæ rationibus uegetiores & exactiores fore, si eas uidendi illecebris, & oculorum impedimentis liberasset. Id factum eius, modumque ipsum quo cæcitate facile solertia subtilissima cõsciuit, Laberius poeta in Mimo quem scripsit rectorem, uersibus quidem satis munde atque graphice factis, descripsit: sed causam uoluntariæ cæcitate finxit aliã, uertitque in eam rem quã tum agebat, non incõcinniter. Est enim persona quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci, sumptum plurimum & propinationem adolescentis filij deplorantis. Versus Laberiani hi sunt:

Democriti
excæcatio.

Laberius poeta.

Democritus Abderites physicus philosophus, clypeum
Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere ut posset splendore æreo, ita radijs
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Esse ne uideret ciuibus; sic ego
Fulgenti splendore in pecuniam uolo
Lucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia, de qua eo certamine, quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus inchois decertatum est.

Capit .XVIII.

Artemisia Mausolum uirum amasse fertur, supra omnes amorem fabulas, ultraque affectionis humanæ fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Caria: ut quidam græcarum historiarum scriptores dicit, prouinciæ græcæ Mausolus.

Artemisia,
Mausolus.

i ij

cæ præfectus, quem *Μαυσόλιος* Græci uocant. Is Mausolus ubi fato perfunctus est, & inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est, Artemisia luctu atq; desiderio mariti flagrans, ossa cineremq; eius mista odoribus, cōtusaq; in pulueris faciem, aquæ indidit, ebibitq; multaq; alia uolenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoque est ingenti impetu operis, cōseruandæ mariti memoriæ causa, sepulchrū illud memoratissimū, dignatumq; numerari inter septem omnium terrarū spectacula. Id monumentū Artemisia cū dijs manibus sacris Mausoli dicaret, agona, id ē certamē, laudibus eius dicūdis facit: ponitq; præmia pecuniæ, aliarūq; rerū bonarū amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse dicunt uiri nobiles ingenio, atq; lingua præstabili, Theopompus, Theodectes, Naucrtes. Sunt etiam, qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse memoriæ mandauerint. Sed eo certamine uicisse Theopompum iudicatum est. Is fuit Isocratis discipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inscribit Mausolus, in qua eum magis quàm in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cum prætenditur peccatorum quæ alij quoq; peccauerunt, similitudo: atque tibi uerba ex oratione super ea re Demosthenis. Caput .XIX.

Incessabat quempiã Taurus philosophus seuera atq; uehementi obiurgatione adulescentem, à rhetoribus & facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ transgressum, q; factum quiddam esse ab eo diceret inhoneste & improbe. At ille nō ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinemq; delicti, exemplorum usu & consuetudinis uenia deprecabatur. Atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere irritator: Homo (inquit) stulte & nihili, si te à malis exemplis autoritates & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidem Demosthenis uestri sententiã tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidis & uenustis uocum modis uincta est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. Nam si me (inquit) nō fallit, quod quidem in priorī pueritiã legerim, uerba hæc sunt Demosthenis aduersus eū, qui (ut tu nunc facis) peccatum suum, peccatis alienis exemptum purgatumq; ibat: *οὐ γὰρ ἐπιπρωπε μὴ τῶν νόμων ἐπὶ τῶν ἐπιπρωπε, ἀλλὰ ἐπιπρωπε ὡς πρὸς τὴν γένεσιν. οὐ γὰρ ἐπιπρωπε μὴ τῶν νόμων ἐπὶ τῶν ἐπιπρωπε, ἀλλὰ ἐπιπρωπε ὡς πρὸς τὴν γένεσιν. ἀλλὰ ἐπιπρωπε μὴ τῶν νόμων ἐπὶ τῶν ἐπιπρωπε, ἀλλὰ ἐπιπρωπε ὡς πρὸς τὴν γένεσιν.* Sic Taurus omnium suasionum admonitionumq; genere utens, sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid priuilegium, & quantū omnia ista differant. Caput .XX.

Lex.

Quari audio quid lex sit, quid plebiscitum, quid rogatio, quid priuilegiū. At teius Capito publici priuatq; iuris peritissim⁹, quid lex esset, hisce uerbis definiuit: Lex (inquit) est generale iussum populū aut plebis, rogante magistratu. Ea definitio, si probe facta est, neque de imperio Cn. Pompei, neq;

Priuilegium.
Priua.

de reditu M. Ciceronis, neq; de cæde P. Clodij quæstio, neq; alia id genus populū plebis ue iussa, leges uocari possunt. Nō sunt em̄ gñalia iussa, neq; de uniuersis ciuib⁹, sed de singulis cōcepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: quia ueteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: quo uerbo Lucilius in. I. satyræ libro usus est:

*Abdomina thynnica uenientibus priua
Dabo, cepheamq; carnem.*

Populus.
Plebs.
Plebiscitum.

Plebem aut Capito in eadē definitione seorsum à populo diuisit, qm̄ in populo omnis pars ciuitatis, omnesq; eius ordines contineant. Plebs uero ea dicit, in qua gentes ciuiliū patritiæ nō insunt. Plebiscitū igit est (secundū eum Capitonē) lex quam plebes, nō populus accipit: sed toti⁹ huius rei iurisq; siue cū populus, siue cū plebs rogat, siue quod ad uniuersos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons rogatio est. Ista em̄ omnia uocabula, censent cōtinentq; rogationis principali gñe & nomine. Nam nisi populus aut plebs roget, nullū plebis aut populū iussum fieri potest. Sed quanq; hæc ita sunt, in ueteribus tamen scriptis nō magnam uocabuloꝝ istoꝝ differentiã esse animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia, translato nomine leges appellauerūt: eademq; omnia

Rogatio.
*in pro
p*

*in pro
p*

confuso & indistincto uocabulo, rogationes dixere. Sallustius quoque proprietatum in uerbis retinentissimus, consuetudini concessit, & priuilegiū quod de Cn. Pompeii *Sylla.* reditu ferebatur, legem appellauit. Verba ex secunda eius historia hæc sunt: Nam Sylla COS. de reditu eius legē ferentē, ex cōposito tri. pleb. C. Herennius prohibuerat.

Quam ob causam M. Cicero his omnino uerbis, nouissime & nouissimus, uti obseruantissime uitauit. Cap. XXI.

Non paucis uerbis, quorum frequens usus est nunc, & fuit, M. Ciceronem *Nouissimus.* noluisse uti, manifestum est, quod ea nō probaret, uelut est & nouissimus, & *Nouissime.* nouissime. Nam cum & M. Cato, & Sallustius, & alii quoque ætatis eiusdem, uerbo isto promiscue usitati sint, multi etiam nō indocti uiri in libris id suis scripserint, abstinuisse eo tamen tanquam non latino uideretur. Quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: propterea id M. quoque Varronis ex libro de lingua latina ad Ciceronem, V. demonstrandū putauit: A quo etiam, inquit, extremum nouissimum quoque dici cœptum uulgo: quod mea memoria, ut Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum uerbum quod esset, uitabant: Cuius origo, ut à uetere uetustius, ac ueterrimum, sic à nouo declinatū nouius, & nouissimū.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de falsa philosophia probris: quibus philosophos temere incessit, qui emolumenta uerae philosophia ignorant. Caput. .XXII.

Plato ueritatis homo amicissimus, eiusque oībus exhibendæ promptissimus, quæ omnino dici possint in desides istos ignauosque, qui obtentu philosophiæ nominis, inutile otium, & linguæ uitæque tenebras sequuntur, ex persona quidem nō graui, neque idonea, uere tamen, ingenueque dixit. Nam etsi Callicles, quem dicere hæc facit, uerae philosophiæ ignarus, inhonesta, indignaque in philosophos confert, perinde tamen accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoque culpationes huiusmodi mereamur, neue inertī inanique desidīa cultum & studīum philosophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, scripsi, quoniam uertere ea consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequaquam possit latina oratio aspirare, ac multo minus etiam mea:

φιλοσοφία γάρ τοι ὄβρις ὡς σώκρατες, χάρις ἀντίς αὐτῷ μετρίως ἄφρων ἦν τῆς ἡλικίας. εἴ μοι ἢ περαιτέρω τῷ δέοντις ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῆν ἄνδρῶπων. εἰρὴν γὰρ καὶ πάντων ευφυνῆς ἢ καὶ πόρρωθεν ἡλικίας φιλοσοφίᾳ, ἀνάγκη πάντων ἀπερομῆ γιγνέναι ἐστίν, ὡς γὰρ ἐμπερομῆ ἔνοια, τὸν μέλλοντια καλὸν ἰαγαδὸν καὶ ἐνδοκίμοι ἔσεοδος ἀνδρα. καὶ γὰρ τῆν νόμων ἀπεροι γίγνοντι τῆν κατὰ τὸν πόλιον, καὶ τῆν λόγων, οἷς εἰς χρώμωνον ὁμιλήσιν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνδρῶποις, καὶ ἴδρια. ὁ δημοσία. καὶ τῆν ἴδριον τι, ὁ ἐπιθυμῶν τῆν ἀνδραπείον, ὁ συλλήθεδω τῆν ἴδριον παντάπασιν ἀπεροι γίγνοντι. ἐπὶ δὲ αὐτῶν οἰσ ἀλλοτρίωσι εἰς ἴδριον ἢ πολιτικῆν περὶ εἰρῆν, καταγέλασοι γίγνοντι. ὡς πὲρ γε οἱ μῶμοι πολιτικοί, ἐπὶ δὲ αὐτῶν εἰς τὰς ἑκατέρωσ διατριβάς ἐλθῶσιν, καὶ τὸν λόγον, καταγέλασοι εἰσι. συμβαίνει γὰρ δὲ τὸ ἐν ἐπιθυμῶν, λαμπρός τι ὄβρις ἕκαστος ἐν τῷ τῶ, καὶ ἴδριον ἐπιγέται, νέμων δὲ πλείστον ἡμέρας τῷ τῶ μερῶ, ἴν' αὐτὸς αὐτῶ τὴν γαλήν βέλυσθω ὡς. ὅπρ' ἄμ φαύλοισι ἢ ἐν τῶν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τῶ τῶ. δὲ εἰ κρομ ἐπαυσι εἰνοσία τῆ αὐτῶ. ἢ γὰρ ἴδριον οὐτως αὐτῶ εἰνοσίμ ἐπαυσι. ἀλλ' οἱ μῶμοι τὸ ὄβριον δότα ἴδριον, ἀμφοτέρωσ μεταχρη. φιλοσοφίας ἴδριον ὄβριον πάθειας χάρις, καλὸν μετέχρη. καὶ οὐκ ἀχρη μὲρκαίω ὄβριον φιλοσοφίαν. ἐπὶ δὲ αὐτῶ ἢ ἴδριον περὶ βύτεις ὡς ἀνδραπείον. εἰ τι φιλοσοφίαν καταγέλασοι ὡς σώκρατες δὲ χρέμα γίγνεται. καὶ ἐπεὶ ὁμοίον τῶν πάχων πρὸς τοῖς φιλοσοφίαις, ὡς πὲρ πρὸς τοῖς φιλλιζομένοις ὁ παύσοντες, ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδριον ὡς εἰ τι προσῆνὴ διαλέγεοδος ὡς φιλλιζομῶν ὁ παύσον, χάρις τῶ καὶ γὰρ μοι φαίνεται καὶ ἐλθῶντιον ὁ περὶ τῶ παιδίου ἡλικίας, ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγόμενος παιδία εἰς ἀκόσω, περὶ εἰς ἴδριον μοι δοκεῖ χρέμα εἶναι. ὁ ἀνὴρ μὲ τὰ ὄβριον, καὶ μοι δοκεῖ δόλοπρεπὲς τι εἶναι. ὅταν ἢ ἀνδρὸς ἀκόσω τις φιλλιζομῶν, ἢ παύσοντα ὄβριον, καταγέλασοι φαίνοι. καὶ ἀνδρῶν ὁ πλεονῶν ἀξιῶν. ταυτῶν οὐκ ἐπεὶ τὸ πάχων καὶ πρὸς τῶ φιλοσοφίαις. περὶ νέων ἢ ἄμφρακίω ὄβριον φιλοσοφίαν, ἀσάμα, ὁ περὶ τῶ μοι δοκεῖ, ὁ ἡγῶμαι ἐλεύπερον ἴδριον τῶ ἀνθρωπῶ. ἢ ἢ μὴ φιλοσοφίαι, ἀνελεύπερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιῶσοντι. εἰ αὐτῶ, οἴτε καλῶ οἴτε γενναίου πρὸ γμαπτε. ὅταν δὲ δὴ περὶ εἰνοσίμ ἴδριον εἰ τι φιλοσοφίαις ὁ μὴ ἀπαλατῶσμον. πλεονῶν μοι δοκεῖ, ἢ ὄβριον, εἰ δὲ ὡς σώκρατες, οἴτως ὁ ἀνὴρ. ὁ γὰρ νέων δὴ ἐλεγομ ὑπάρχη τῶν ὄβριον ἀνδρῶπων καὶ ἀμ πάντων ευφυνῆς ἢ, ἀνάνδρα γενέοδος φεύγοντι τὰ μέσα. ὄβριον πόλιως, καὶ τὰς ἀγορῶσ, ἐν αἷς εἰσ ὁ ποικίλεις τοῖς ἀνδρασ ἀερεπερὴς γίγνεται, καταγέλασοι ἢ, τὸν λοιπὸν βίον βιζῶναι μετὰ μὲρκαίω ἐν τῶν τῶν ἢ τῶν τῶν.

ἡδυστρέζοντα, ἐλευθέρων δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μὴ δέποτε φθέρησθαι. ἐγὼ δὲ τὸ σὺν κρατὲς πρὸς αὐτὸν ἐπεικῶς ἐγὼ καὶ φιλικῶς, κινδυνεύω οὐκ ἀπειροδένειναι νῦν ὅπως ὁ Ζήνωνος πρὸς τὸν Ἀμμιόνα, ὁ ἔστιν ἡδύς σου, οὐκ ἔμνησθαι. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄτ' ἀπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν, ὅτι σὺ ἐκείνου πρὸς τὴν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελεῖς τὸ σὺν κρατὲς ὡς εἶπε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυχῆς ὡς ἐγενήθη μερῶν ἑκάστην τινὶ διαπρέπασε μορφώματι. καὶ οὗτ' ἐμ' εἰς βέλῃσι προδίδει ὅπως λόγους, οὗτ' εἰκὸς καὶ πλοῦτον ἔχει λαβεῖν. οὐδ' ὑπερ' ἄλλων νεανικῶν βέλῃμα, βουλευσάμενος, καὶ τοὺς ὅτις σὺν κρατὲς, καὶ μοι μηδὲν ἀχθῆναι ἐνοεῖς γὰρ ἐρῶ τῆς σῆς. οὐκ ἀγχοῦ δὸς σοὶ εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼς οἶμαι ἔχειν. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πορρῶ ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντες, νῦν γὰρ εἴτις σὺ λαβόμενος, ἢ ἄλλ' ὅτις οὐκ, εἰς τὸ δεσμοτέρειον ἀπάτοι, φάσκω ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικῶντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἔχεις ὅτι χρῆσαιο σαυροῦ. ἀλλ' ἡλιγμύνης ἔμ' καὶ χαρμῶ, οὐκ ἔχωρῶ, τί ἔμποσις καὶ εἰς τὸν δικαστήριον ἀναβάς κἀπὸ γόρου πυχῶν πᾶν φάυλ' καὶ μοχθηρῶ, ἀποδάνους ἔμ' εἰσβουλοῖτό σοι δουράτ' τιμᾶσθαι. καὶ τοὺς πῶς σοφόν τὸ εἶσθαι σὺν κρατὲς, εἴτις ἐμφυῖ λαβῆσθαι τέχνη φῶτα, εἴδικε χεῖρονα, μήτε αὐτὸν αὐτῶ δυνάμειον βουλεύειν, μή δ' ἐκαστῶν ἐκ τῆς μεγίστης κινδυνεύω, μή τε αὐτὸν, μή τε ἄλλοι μηδὲν ὑπὲρ τῆς σῆς χεῖρονα παρὰ τὸν ἑαυτοῦ πᾶσαν τὴν οὐσίαν, ἀπεχθῶς δὲ, ἔτυμον ζῆν τῆ πόλιν, τὸν τοῖσδε. ἐτι καὶ ἀγχοῦ κότερον εἶρησθαι, ἔξεισθαι. καὶ κότερος τύπτουτα, μὴ δ' ἀδύνατον δίκην. ἀλλ' ὅτι ἀγαθὸν ἐμοὶ περὶ σῆς, καὶ εἰς τὸν ἄλλοι, πρᾶγματ' ἔμ' ἐμὸς αὐτῶ ἀσκή. καὶ ὅπως δὲ δόξης φρονεῖν, ἀλλοις τὰ κομῆα ταῦτ' ἀφίς εἴτε ληρήματα, καὶ φάνα εἶναι, εἴτε φλυαρίας. δὲ ἔμ' κενόσην ἐγκατοικίης δόμοις. Ζηλῶν, οὐκ εἰς γχοῦτας ἀνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ὅτι βίος, δόξα, καὶ ἄλλα, πολλὰ ἀγαθὰ.

Philosophia duplex.

Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixi, non proba, sed cum sensu tamen intelligentiæq; communis fide, & cum quadam indissimulabili ueritate differuit, non de illa scilicet philosophia, quæ uirtutum omnium disciplina est, quæ que in publicis simul & priuatis officiis excellit, ciuitates que & rempublicam, si nihil prohibeat, constanter & fortiter & perite administrat: sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil ad uitam neque tuendam, neque ordinandam promouente, qua id genus homines conueniunt male feriati, quos philosophos esse & uulgus putat, & is putabat ex cuius persona hæc dicta sunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum ueterum uictu & moribus: atq; inibi quod fuerit ius marito, in adulterio uxorem deprehensam necare. Caput .XXIII.

Abstemias mulieres Romae Temetum.

QVI de uictu atque cultu populi Romani scripserunt, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abstemias egisse, hoc est, uino semper, quod temetum pistic lingua appellabatur, abstinuiffe dicunt: institutum que ut cognatis osculum ferrent, reprehendendi causa, ut odor indiciu faceret, si bibissent. Bibere autem solitas ferunt loream, passum, murinam, & quæ id genus epotant, potu dulcia. Atque hæc quidem in iis, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M. Cato non solum existimatas, sed multatas quoq; a iudice mulieres refert, non minus si uinum bibissent, quam si probrum & adulterium admisissent. Verba M. Catonis ascripti ex oratione, quæ inscribitur de dote, in qua id quoque inscriptum est: In adulterio uxores deprehensas ius fuisse maritis necare: Vir, inquit, cum diuortium fecit, mulieri iudex pro censore est. Imperium quod uidetur habet. Si quid peruerse tetreque factu est a muliere, mulatur, si uinum bibit, si cum alieno uiro probris quid fecit, condemnatur. De iure autem occidendi, ita scriptum est: In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio impune necares: illa te (si adulterares) digito non auderet contingere, neque ius est.

Adulterij lex iniqua.

Die pristini, & die crastini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti sunt, dixisse, non ut ea uulgo dicuntur nunc. Caput .XXIII.

Die quarto. Die quinto. Die quinte. Die quinti. Diuus Augustus.

Die quarto, & die quinto, quod Græci ἐν τετάρτῳ & πέμπτῳ dicunt, ab eruditis nunc quoque dici audio: & qui aliter dicit, pro rudis atque indocto despicitur. Sed Marci Tullii ætate, ac supra eam, non (opinor) ita dixerunt. Die quinte enim, & die quinti pro aduerbio copulate dictu est, & secunda in eo syllaba correpta. Diuus etiam Augustus memoriarum ueterum exequentissimus, linguæ latinæ non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam si

gnificatione ista dierum non aliter usus est. Id autem erit perpetuæ ueterum consuetudinis demonstrandæ gratia, uerba solennia prætoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere solet, quæ appellantur compitalia. Ea uerba hæc sunt: Dienoni populo Romano Quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni prætor dicit, nõ die nono; neque prætor solum, sed pleraque omnis uetustas sic locuta est. *Dienoni.* Venit ecce illius uersus Põponiani in mentē, qui est ex Attellana, quæ Metui ascribit:

Dies hic sextus, cum nihil egi, die

Quarte moriat fame.

Supperit etiam Cælianum illud ex libro historiæ secundo: Si uis mihi equitatum dare, & ipse cum cætero exercitu me sequi, diequinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta. Et historiæ autem & uerbum hoc, sumpsit Cælius ex origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur dictatorem Carthaginensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cœna cocta erit. Extremam istius uocis syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sanè quàm consuetum ueteribus fuerat, literis iis plerumque uti indifferenter: sicuti pristini & pristine, procliui & procliue, atque alia item multa hoc genus uarie dixerunt. Die pristini quoque eodem modo dicebatur, quod significabat die pristino, id est priore: quod uulgo pridie dicitur, conuerso compositionis ordine, quasi pristino die. Atque item simili figura diecraftini dicebatur, id est craftino die. Sacerdotes quoque populi Romani tunc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut plerique die pristini, ita Marcus Cato in oratione contra Furium, die proximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius, homo impense doctus, in Mimiambis pro eo dixit quod nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus:

Nuper die quarto ut recordor, & certe

Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur inteerit, ut diequarto quidem de præterito dicamus, diequarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiatorumq; uocabula: atque inibinauium quoque genera, quæ scripta in ueterum libris reperiuntur. Caput .XXV.

Telorum, iaculorum, gladiatorumque uocabula, quæ in historiis ueteribus scripta sunt, item nauigiorum quoque genera & nomina, libitum forte nobis est sedentibus in rheda conquirere, neque itidem aliarum ineptiarum uacantem stupentemque animum occupare. Quæ tum igitur inpetierant, hæc sunt: Hasta, pilum, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, lancea, spari, tumigestri, faces, tragula, framea, mesancula, cateia, rhomphea, scorpheus, scibones, sicilices, ueruta, enses, fice, machæra, spatæ, lingula, pugiones, climacula. De lingula, quoniam est minus frequens, admonendum existimo, lingulam ueteres dixisse gladiolum oblongum, in speciem linguæ factum, cuius meminit Næuius in tragœdia Hefiona. Versum Næuii apposui:

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerum lingula.

Item rhomphea genus teli est Thracæ nationis, positumque hoc uocabulum in Q. Ennii annalium. XIII. Nauium autem, quas reminisci tunc potuimus, appellatiões hæc sunt: Gauli, corbitæ, caudicæ, lögæ, hippagines, cercuri, celoces, uel ut Græci dicunt, κελυπε, lembus, oxia, remunculi, actuaria, quas Græci ἰσοπίδες uocant uel ἐπακτίδες, profumia, uel geforetæ, uel orioles, catta, scaphæ, pontones, nuclucia, mediæ, phafeli, parones, myoparones, lyntres, capulica, mareplacida, cidarum, rataria, catafopium. *Rhomphea. Nauiū noia. Vel ἐπακτίδες κελυπε βω γγς.*

Inscite ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quod transfretationem transgressum dixerit, & transgressos qui transfretassent. Caput .XXVI.

Asinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam aliis C. Sallustius inique dignus nota uisus est, quod in primo historiæ maris transitu transmissumque nauibus factum, transgressum appellauit: eosque qui fretum transmiserant, quos transfretasse dici solitum est, transgressos dixit. Verba ipsa Sal

Transgredi.

Iustii posuit: Itaque Sertorius leui praesidio relicto in Mauritania, nactus obscuram noctem, aestu secundo, furtim aut celeritate uitare praedium in transgressu conatus est. Ac deinde infra ita scripsit: Transgressos omnis recipit mons praecipuus à Lusitanis. Hoc igitur & minus proprie & à nullo graui autore dictum aiunt. Nam transgressus, inquit, & ingressus, à transgrediendo dicuntur, idque ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum est. Idcirco uerbum transgredi, conuenire non putauit, neque uolantibus, neque serpentibus, neque nauigantibus, sed iis solis qui gradiuntur, & pedibus iter emetuntur. Propterea negant apud scriptorem idoneum, aut nauium transgressum reperiri posse, aut pro transfretatione transgressum. Sed quæro ego, cur non sicuti cursus nauium recte dici solent, ita transgressus etiam nauibus factus dici possit? praesertim cum breuitas tam angusti freti, quod terram Africam Hispaniamque interfuit, elegantissimæ transgressionis uocabulo, quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredi uel in nauigantibus, uolo uti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atque ambulare. Atqui M. Cato in libro de re rustica: Fundus, inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum prope amplum sit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porro huiusmodi translationes, habitasque esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod est nimio confidentius, quam illud de nauibus, Sallustianum. Versus Lucretii hi sunt:

Corpoream quoque enim uocem constare fatendum est
Et sonitum, quoniam possint impellere sensus,
Præterradit enim uox fauces sæpe, facitque
Asperiora foras gradientis arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodem libro, non eos solum, qui nauibus ueherentur, sed & scaphas quoque nantes, progressas dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum alia paululum progressa, nimio simul & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, deprimebant.

Historia de populo Romano, de quo po. Punico, quod pari propemodum uigore fuerint æmuli. Caput .XXVII.

Po. Ro. & Pœni paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quondam uigor, & acritudo, amplitudoque populi Romani atque Pœni: neque immerito existimatum. Nam cum aliis quidem populis de uniuscuiusque reipub. cum Pœnis autem de omnium terrarum imperio decertatum est. Eius rei specimē est in illo utriusque populi uerbo factum, cum Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Carthaginenses epistolam, ibi scriptum fuit, po. Ro. misisse ad eos hastam & caduceum, signa duo, belli aut pacis, ex quibus utrum uellent, eligerent: quod elegissent, id unum ut esse missum existimarent. Carthaginenses responderunt, neutrum sese eligere: sed posse qui attulissent, utrum mallent relinquere: quod reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro autem non hastam ipsam, neque ipsum caduceum missa dicit, sed duas tesseras: in quarum altera caduceum, in altera simulacra hastæ fuerunt incisa.

De aetate finibus, pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex Tuberonis historia sumptum. Caput .XXVIII.

Pueri.
Iuniores.
Seniores.

TUvero in historiarum primo, scripsit Seruium Tullium regem po. Romani, cum illas quinque classes iuniorum cæsus faciendi gratia institueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: Atque inde ab anno .XVII. quos idoneos iam esse reip. arbitraretur, milites scripsisse: eosque ad annum quadragessim sextum iuniores, supraque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea notauit, ut discrimina, quæ fuerunt indicio moribusque maiorum pueritiæ, iuuentæ, senectæ, ex ista censione Seruii Tullii prudentissimi regis noscerentur.

Quod particula atque, non complexiua tantum sit, sed uim habeat plusculam uariamque. Caput .XXIX.

Atque.

ATque particula, à grammaticis quidem coniunctio esse dicitur connexiua, & plerumque sanè coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quædam potestates habet non satis notas, nisi in ueterum literarum tractione atque cura exercitis.

Nam & pro aduerbio ualet, cum dicimus, aliter ego feci atq; tu : significat enim aliter quam tu. Et gemina si fiat, auget intenditq; rem de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennii annalibus, nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à ueteribus dictum est, deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicit, id est statim. Quod in his Vergilii uersibus existimatur obscure, & insequenter particula ista posita esse:

Sic omnia fatis

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quam qui aduerso uix flumine lembum

Remigij subigit, si brachia forte remisit,

Atq; illum in præceps prono rapit alueus amni.

SAVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .XI.

De origine uocabuli terre Italiae, deq; ea multa quæ suprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici solita sit. Caput .I.

Imæus in historijs, quas orone græca de rebus po. Ro. cōposuit, & M. Var. in antiq;tatibus reꝝ humanar, terrā Italiā de græco uocabulo appellatam scripserūt: qm̄ boues græca ueteri lingua ἰταλοὶ uocitantur: quorū ī Italiā magna copia fuerit, buccarūq; in ea terra gigni pasciq; solita sint cōpluria. Cōiectare autē ob eandē causam possumus, q; Italiā tunc esset armentosissima: multamq; quæ appellat suprema, institutam in singulos dies, duarū ouū, triginta bouum, pro copia scilicet bouum, proq; ouium penuria. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentiq; à magistratib; dicta erat, adigebant boues ouesq;, aliās pretij parui, aliās maioris: eaq; res faciebat inæqualem multæ punitionem. Idcirco postea lege Aterina constituti sunt in oues singulas æris deni, in boues æris centeni. Minima autem multa est ouis unius. Suprema multa est eius numeri cuius diximus: ultra quæ multa dicere in dies singulos, ius nō est: et propterea suprema appellat, id ē summa & maxima. Quando igit nunc quoq; à magistratibus po. Ro. more maiorū multa dicitur uel minima uel suprema, obseruari solet, ut oues græcè uirili appellentur. Atq; ita M. Varo uerba hæc legitima, quibus minima multa diceret, cōcepit; M. Terentio, qm̄ citatus neq; respōdit, neq; excusatus est, ego ei unū ouem multam dico: ac nisi eo græcè diceret, negauerunt iustam uideri multam. Vocabulū aut ipsū multa, idem M. Varro in un-

deicesimo reꝝ humanar, nō latinum, sed Sabinū esse dicit. Idq; ad suam memoriā mansisse ait in lingua Samnitiū, qui sunt à Sabinis orti. Sed turba grammaticorū nouitia, ea κατὰ ἀντιφρασίην, ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderunt. Cū autem usus, & mos sermonum is sit, ut & ita nunc loquamur ut pleriq; ueterum locuti sunt, multam dixit, & multa dicta est, nō esse ab re putauī notare, quod M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originum uerba hæc sunt: Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatū iuit, ei multam facit. Potest autem uideri cōsulata elegantia uitasse uerbum, cum in castris & in exercitu multa fieret, non in comitio nec ad populū diceretur.

Quod elegantia apud antiquiores non de amœniore ingenio, sed de nitidiorē cultu atq; uictu dicebatur, eaq; in uitio ponebatur. Caput .II.

Elegans homo non dicebat cum laude: sed id ferè uerbū ad ætatem M. Catonis, uitij non laudis fuit. Est nanq; hoc animaduertere, cum in quibusdam alijs, tum in libro Catonis, qui inscriptus est carmen de moribus, Ex quo libro uerba

Italia

Lex Aterina

Ouis unius

hæc sunt: Auaritiã omnia uitia habere putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, uitiosus, irritus q̄ habebat, is laudabat. Ex quibus uerbis apparet elegantẽ dictũ antiquitus, nõ ab ingenij elegantia, sed qui nimis lato amœnoq; cultu uictuq; esset. Postea elegãs reprehendi quidem desiit, sed laude nulla dignabat, nisi cuius elegantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scæuolæ nõ meram elegantiam, sed multam parsi moniã mistam laudi dedit: Crassus (inquit) erat parcissimus elegantiu, Scæuola parcorum elegantissimus. Præterea ex eodẽ libro Catonis, hæc etiã sparsim & inter cetera commemoramus: Vestiri (inquit) in foro honeste mos erat, domi quod satis erat, equos carius q̄ coquos emebant. Poëticae artis honos non erat, si quis in ea re studebat, aut sese ad cõuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoq; ex eodem libro præclaræ ueritat̄ sententiã est: Nam uita (inquit) humana propè uti ferre est. Ferre si exerceas, conteritur: si non exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines exercendo uidemus cõteri. Si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit q̄ exercitatio.

M. Cato de uita humana simili ferro.

Qualis quantaq; sit. pro. particula uarietas, deq; exemplis eius uarietatis. Caput .III.

Quando ab arbitris negotijsq; otium est, & motandi corporis gratia aut spatium amur, aut uectamur, quærere nõnunquam apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutasq; & hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ad ueteris scripta penitus noscenda, & ad scientiam linguæ latinæ cum primis necessarias: uelut est, quod forte nuper in Prænestino recessu uespertina ambulatione solus ambulans considerabam, qualis, quantaq; esset particulae quarundam in oratione latina uarietas, quod genus est præpositio pro. Aliter em̄ dici uidebã, pontifices pro collegio decreuisse, aliter quempiam testem introductũ pro testimonio dixisse, aliter M. Catonem in Originum. IIII. Prælium factum, depugnatumq; pro castris, scripsisse. Et item in. V. Vrbes, insulasq; omnes pro agro Illyrico esse. Aliter etiam dici pro æde Castoris, aliter pro rostris, aliter pro tribunali, aliter pro cõcione, atq; aliter tribunum plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino similes & pares, aut usquequaq; diuersas existimaret, errare arbitrabar. Nam uarietatem istam eiusdem quidem fontis & capit̄, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profecto facile intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intẽtionem, & habeat ueteris orationis usum, atq; notitiam celebriorem.

Pro, præpositio.

Quem in modum Q. Ennius uersus Euripidis æmulatus sit. Caput .III.

Euripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis, sententiã, breuitate insignes illustresq; Hecuba est ad Ulysses dicens:

Ὅ δ' ἀέλωμα καὶ κακῶς λέγει δὲ σὸν
πίση λόγῳ γὰρ ἐκ' ἀδύσθητων ἰσῶν.
ἡακτῶν δοκῶντων αὐτῶν, οὐ ταυτῶν δέει.

Hos uersus Q. Ennius, cum eam tragœdiam uerteret, non sane incommode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruerse dices, facile Achiuos flexeris.
Nam cum opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles,
Eadem dicta, eademq; oratio æqua, non æque ualet.

Bene (sicuti dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀπὲρ ἀδύσθητων & opulenti, & ἀπὲρ δοκῶντων satisfacere sententiæ non uidentur. Nam neq; omnes ignobiles ἀδύσθητοι, neq; omnes opulenti ἀδύσθητοι.

De Pyrrhonibus philosophis quedã, deq; Academicis strictim notata, deq; inter eos differẽtia. Cap. .V.

Pyrrhonij philosophi.

Quos Pyrrhonios philosophos uocamus, ij græco cognomẽto σκεπτικοί appellantur. Id fermè significat, quasi quæsitores & consideratores. Nihil enim decernunt, nihil cõstituiunt: sed in quærẽdo semper cõsiderandoq; sunt, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni cõstituiq; possit. Ac ne uidere quoq; plane quicq;, neq; audire sese putant, sed ita pati afficiq;, quasi uideant uel audiant: eaq; ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, contantur atq; insi-

stunt. Omniumq; rerum fidem ueritatemq; mistis cōfusisq; signis ueri atq; falsi, ita in-
comprehensibilem uideri aiunt, ut quisq; homo est non præceps, neq; iudicij sui prodī-
gus, his uti uerbis debeat, quibus autorem philosophiæ istius Pyrrhonē usum esse tra-
dunt, *οὐ μὲν δ' οὕτως ἔχει τὸδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδέτερον*. Indicia em̄ rei cuiusq; & synceras pro-
prietates negant posse nosci & percipi; idq; ipsum docere atq; ostendere multis modis
conantur. Super qua re Phauorinus quoq; subtilissime argutissimeq; decem libros cō-
posuit, quos *πυρρώνων ἑρώπων* inscribit. Verus autem quæstio, & à multis scriptoribus
Græcis tractata, an quid & quantum inter Pyrrhonios & Academicos philosophos in-
terfit. Vtriq; enim *σκηπτικοὶ ἐφημεροὶ ἀπορητικοὶ* dicuntur, quoniam utriq; nihil affirmant,
nihil que comprehendī putant. Sed ex omnibus rebus perinde uisa fieri dicunt, quas *Academici*
φωτιστικὰ appellant, non ut res ipsarū natura est, sed affectio animi, corporis uel est eo-
rum, ad q̄s ea uisa perueniūt. Itaq; omnes omnino res, quæ sensus hominū mouent, *πῶς*
πρός & esse dicunt. Id uerbū significat, nihil esse quicq; quod ex sese cōstet, nec quod ha-
beat uim propriam & naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri; taliaq; uideri ef-
se, qualis sit eorū species dum uidetur; qualiaq; apud sensus nostros quō peruenerunt,
creant, non apud sese, unde profecta sunt. Cum hæc autem cōsimiliter tam Pyrrhonij
dicant q̄ Academici, differre tamen inter sese & propter alia quædam, & uel maxime
propterea existimati sunt, quod Academici quidem ipsum illud nihil posse comprehē-
di, quasi cōprehendunt, & nihil posse decerni, quasi decernūt. Pyrrhonij ne id quidem
ullo pacto uideri uerum dicunt, quod nihil esse uerum uiderur.

Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Castorem. Caput .VI.

IN ueteribus scriptis, neq; mulieres Romanæ per Herculem deierāt, neq; uiri per *Hercules*
Castorem. Sed cur illæ non iurauerunt Herculem, obscurum non est. Nam Her- *Castor.*
culano sacrificio abstinent. Cur autem uiri Castorem iurantes non appellarunt,
non facile dictu est. Nusquam igitur scriptum inuenire est apud idoneos quidem scri-
ptores, aut mehercule scēminam dicere, aut mecastor uirum. Aedepol autem, quod ius *Pollux.*
iurandum per Pollucem est, & uiro & scēminæ commune est. Sed M. Varro asseuerat *Aedepol.*
antiquissimos uiros neq; per Castorem, neq; per Pollucem deierare solitos, sed ad ius
iurandum fuisse tantum scēminarum ex inītijs Eleusinis acceptum. Paulatim tamē in-
scititia antiquitatis uiros dicere ædēpol cepisse, factumq; esse ita dicendi morē; Sed me-
castor à uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.

Verbis antiquissimis relictisq; & desitis minime utendum. Caput .VII.

Verbis uti aut nimis obsoletis exculcarisq; aut insolentibus nouitatisq; duræ *Verba noua*
& illepidæ, par esse delictū uiderur. Sed molestius equidem culpatusq; est *fugienda.*
se arbitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quam inuulgata & sordē-
tia. Noua aut uideri dico, etiam ea quæ sunt inusitata & desita, tametsi sint uetusta. Est
adeo id uitiū plerunq; seræ eruditionis, quam Græci *δύμοδιον* appellant; ut quod nun-
quam didiceris, diu ignoraueris; cum id scire aliquādo cœperis, magnifacias, quo in lo-
co cunq; & quacunq; in re dicere. Veluti Romæ nobis p̄sentibus, uetus celebratus q̄
homo in causis, sed repentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cum apud præ-
fectum urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quendam miseroq; uictu uiuere, &
furfureum panem esitare, uinumq; eructum & foetidū potare. Hic (inquit) eques Ro-
manus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt omnes qui aderant, alius alium, pri-
mo tristiores turbato & requirente uultu, quidnam illud utriusque uerbi foret. Post
deinde, quasi nescio quid thusce aut gallice dixisset, uniuersi riserunt. Legerat autem
ille, apludam ueteres rusticos frumenti furfurem dixisse. Id que à Plauto in comœdia
(si ea Plauti est) quæ Astraba inscripta est, positum esse. Item floces audierat prisca uo-
ce significare uini fecem è uinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis. Id que apud Cæci-
lium *πῶλ δ' αἰνός* legerat, ea que sibi duo uerba ad orationum ornamenta seruauerat.
Alter quoque à lectionibus id genus paucis *ἀπὸ βόαι*, cum aduersarius causam
differri postularet; Rogo prætor (inquit) subueni, succurre; quoniam usq; nos bouina-

tor hic demoratur atque id uoce magna ter quater ue in clamauit bouinator. Commur muratio fieri coepta est a plerisque qui aderant, quasi monstrum uerbi admirantibus. At ille iactans & gestiens: Non enim Lucilium (inquit) legistis, qui tergiuersatorem boui natorum dicit. Est autem in Lucilij undecimo uersus hic:

Bouinator.

Hic strigosus, bouinatorque ore improbus duro.

Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino, qui homo Romanus graeca oratione res Romanas, uenia sibi ante eius linguae imperitia petita, composuit. Caput .VIII.

A. Albinus.
M. Cato.

Iste uenusteque admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione graeca scriptitauit. In eius historiae principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum compositae aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum (inquit) homo Ro. natus in Latio, graeca oratio a nobis alienissima est. Ideoque ueniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam cum legisset M. Cato: Na tu (inquit) Aule nimum nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quam culpa uacare. Nam petere ueniam solemus, aut cum imprudetes errauimus, aut cum compulsi peccauimus. Tibi (inquit) oro te, quis perpulit ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelij Nepotis de illustribus uiris.

Deprecari.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore, in libris Critolai reperta. Caput .IX.

Demosthen.

Critolai scripsit, legatos Mileti publicae rei causa uenisse Athenas, fortasse an dixerit auxilij petendi gratia. Tu qui pro sese uerba facerent, quos uisum erat aduocasse, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro Milesiis ad populum fecisse, Demosthenem Milesiorum postulatis acriter respondisse, neque Milesios auxilio dignos, neque ex rep. id esse contendisse. Rem in posterum diem prolatam, legatos ad Demosthenem uenisse, magnoque opere orasse uti contra ne diceret. Eum pecuniam petiuisse, et quanta petiuerat, abstulisse. Postridie cum res agi denuo coepta esset, Demosthenem lana multa collum ceruicesque circumuolutum, ad populum prodisse, & dixisse se *συνέχλω* pati, eo contra Milesios loqui non quire. Tum e populo unum exclamasse: Non *συνέχλω* quod Demosthenes pateret, sed *ἀγρυγέχλω* esse. Ipse etiam Demosthenes, ut id Critolaius refert, non id postea concealauit, quin gloriae quoque hoc sibi assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepisset, et Aristodemus talentum respondisset: At ego plus (inquit) accepi ut tacerem.

Aristodemus.

Quod C. Gracchus in oratione sua, historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit, uerbaque ipsius C. Gracchi relata. Caput .X.

Demades.

Quod in capite superiore a Critolao scriptum esse diximus super Demosthenem, id C. Gracchus in oratione qua legem Aufeiam dissuasit, in Demade contulit uerbis hisce: Nam uos Quirites, si uelitis sapientia atque uirtute uti, & si quaeritis, neminem nostrum inuenietis sine pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neque ullius rei causa quisquam ad uos prodit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia uestra augeatis, quod facilius uestra comoda & remp. administrare possitis, non gratis prodeco. Verum peto a uobis, non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem. Qui prodeunt dissuasuri ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem a uobis, uerum a Nicomede pecuniam. Qui suadent ut accipiatis, non quoque petunt non a uobis bonam existimationem, uerum a Mithridate rei familiaris suae pretium et praemium. Qui autem ex eodem loco atque ordine tacent, non uel acerrimi sunt. Nam ab omnibus pretium accipiunt, & omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos esse, impartitis bonam existimationem. Legationes autem a regibus, cum putant eos sua causa reticere, sumptus atque pecunias maximas praebent, uti in terra Graecia. Quo in tempore tragædus gloriae sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse, homo eloquentissimus ciuitatis suae Demades, ei respondisse dicitur: Mirum tibi uidetur, si tu loquendo talentum quaesisti? Ego ut tacerem, decem talenta a rege accepi. Idem nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere.

Caput .XI.

Verba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenij doctrinarumque nomine, summe reueritus est: Inter mendacium dicere, & mentiri distat. Qui mentitur ipse non fallitur, sed alter: fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: At qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoque super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, prestare debet ne mentiat: prudens, ne mendacium dicat. Alter incidit in hominem, alterum non. Varie mehercule, & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparauit.

Mentiri.
Mendacium dicere.

Quod Chrysippus philosophus, omne uerbum ambiguum dubiumque esse dicit. Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum esse putat.

Caput .XII.

Chrysippus ait, omne uerbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem uel uel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomen fuit: Nullum, inquit, uerbum est ambiguum, nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit. Nec aliud dici uideri debet, quam quod se dicere sentit is qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quam ambigue uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo uel plura diceret. Nemo autem tem duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Chrysippus.
Diodorus.
Cronus.

Quid T. Castritius de uerbis, de quibus sententia quadam Caij Gracchi existimauerit. Quodque esse eam sine ulla sensus emolumento docuerit.

Caput

.XIII.

Apud T. Castritium disciplinæ rhetoricæ doctorem, graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio, collocata uerba sunt accuratius modulatusque, quam uetere oratorum consuetudo fert. Ea uerba, sicuti dixi, composita sunt hæc: Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis, ea si temere repudiarit, abesse non potest, quoniam aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic, & sonus rotundæ uolubilisque sententiæ, eximie nos, & unice delectabat, tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illustri & saeuero, eiusmodi compositionem fuisse cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipsa uerba sæpius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Castritio sumus, ut considerarem, quæuis, quodue emolumentum eius sententiæ foret. Neque pateremur, ut aures nostræ cadentis apte orationis modis eblanditæ, animo quoque nobis uoluptate inani perfunderent. Cumque nos admonitione ista attentiores fecisset, inspicite (inquit) penitus, quid efficiant uerba hæc: dicatque mihi quæso aliquis uester, an sit ulla huiusce sententiæ aut grauitas aut gratia. Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis, ea si temere repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse, & quod temere repudiaueris, temere repudiasse dicaris? At si opinor, inquit, ita scriptum esset: quæ uos per hosce annos appetistis, atque uoluistis, ea nunc si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini: Si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet, solidiorque fieret sententia, & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc, cupide & temere, in quibus uerbis omnem momentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicunt, sed supra quoque nondum desiderata ponunt. Et quæ nasci oriturque ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quæ res postulat, dicunt. Nam qui ita dicit, si hoc feceris, cupide fecisse dicaris, recitat sensus alicuius ratione collectam & confectam. Qui uere ita dicit, si cupide feceris, cupide fecisse dicaris, non longè secus dicit, atque si diceret, si cupide feceris, cupide feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho uitio dare (dij enim mentem meliorem mihi. Nam si quicquam in tam fortis facundia uiro, uitij uel erroris esse dici potest, id omne & autoritas eius exhaustit, & uetustas consumpsit) sed uti caueretis, ne uos facile prestringe

T. Castritius.
Gracchi uerba.

k

ret modulatus aliquis currentis faciendae sonitus: atque ut uim ipsam rebus uirtutemque uerborum prius pensitaretis: & siquidem grauis, atque integra, & sincera sententia diceretur, tunc si ita uideret, gressibus quoque ipsis orationis, & gestibus plauderetis: Si uero frigidi & leues, & futiles sensus, in uerba apte numerosaque posita includerent, non esse id secus crederetis, quod cum homines insigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur histriones, & gestunt.

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa uini usum.

Capitulum .XIII.

Romuli sobrietas et lepidum responsum.

Simplicissima suauitate & rei & orationis L. Piso frugi usus est in .I. annali, cum de Romuli regis uita atque uictu scriberet. Ea uerba, quae scripsit haec sunt: Eundem Romulum dicunt ad cenam uocatum, ibi non multum bibisse, quia postquam die negotium haberet. Ei dicunt: Romule, si isthuc oēs homines faciant, uinum uilissimum sit. Is respondit, imo uero carum, si quantum quisque uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus, & quod Laberius sic amorabundum dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda. Atque inibi quod Sisenna per huiusmodi uerbum noua figura usus est. Capitulum .XV.

Amorabundus Bundus finita Terentius, Scaurus.

Laberius in lacu Auerno, mulierem amantem uerbo inusitatius ficto, amorabundam dixit. Id uerbum Caelius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, quae ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobilissimus, inter illa, quae de Caelii erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit, quod idem esse putauerit, ludens, & ludibunda, errans, & errabunda, ridens & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quae ludentem, uel ridentem, uel errantem agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Caelium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. Non est enim dubium, quin haec genere ipso duntaxat idem significant, quod ea demonstrant, a quibus producuntur. Quid esset autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quam insimulare eum tanquam ipsum minus intelligentem. Quin magis Scaurus oportuit commentaria Caelii criminantem, hoc ab eo propter idem requirere, quod non dixerit, an quid, & quantum differret a ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, caeteraque horum similitan a principalibus uerbis paululum aliquid distarent, & quae omnino uim haberet particula haec extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figurae tractatu, sicuti requiri solet in uisulento, & lutulento, & turbulento, uacuae & inanis sit isthaec productio, cuiusmodi sunt, quae παραγωγὰς Graeci dicunt: An extrema illa particula habeat aliquid suae propriae significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quod Sisenna in quarto historiae, eiusdem figurae uerbo ita usus est: Populabundus, inquit, agros, ad oppidum peruenit. Quod scilicet significat, cum agros popularetur, non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirētib; nobis, quanam ratio & origo esset huiusmodi figurae, populabundus & errabundus, & laetabundus, & ludibundus, multoque aliorum id genus uerborum, ἠρισβόλωσ hercle, Apollinaris noster sibi uideri ait, particulam istam postremam, in qua uerba talia exeunt, uim & copiam & quasi abundantiam rei, cuius id uerbum esset, demonstrare: Ut laetabundus is dicatur, qui abunde laetus sit, & errabundus, qui longo atque abundanti errore sit. Caeteraque omnia ex ea figura ita dici ostendit, ut productio haec & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret.

Laetabundus. Errabundus.

Quod Graecorum quorundam uerborum difficillima est in linguam latinam mutatio, uelut quod graece dicitur πολυπραγμοσύνη.

Capitulum .XVI.

Graeca quaedam uerba uix posse.

Adicimus saepe animum ad uocabula rebus non paucissima, quae neque singulis uerbis, ut a Graecis, neque, si maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide, tamque apte demonstrari latina oratione possunt, quam Graeci ea dicunt prius uocibus. Nuper etiam cum allatus esset ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legissemus, qui erat περί πολυπραγμοσύνης, percontanti cuiusdam, qui & literarum & uocum

græcæ expers fuit, cuiusnam liber, & qua de re scriptus esset, nomen quidem scriptoris statim diximus, rem, de qua scriptum fuit, dicturi hæsimus. Actum quidem primo, quæ non satis cōmode opinabar interpretatur esse, si dicerē librum scriptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exquirere; quod, ut dicitur, uerbum de uerbo expressum esset. Nihil erat prorsus, quod aut meminisset legere me, aut si etiam uellem fingere, quod non insigniter asper, absurdum, duabusque esset, si ex multitudine & negotio uerbum unum cōpingerem: sicuti multijuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed non minus illepide ita diceret, quod si interpretari uoce una uelis πολυφιλιαν, aut πολυτροπια, aut πολυσαρκια. Quamobrem cum diutius tacitus in cogitando fuisset, tandem, non uideri mihi significari eam rem posse uno nomine. Et ideo iuncta oratione, quid uellet græcum id uerbum pararam dicere. Ad multas igitur res aggressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσιων in quæ græce dicitur, de qua hunc librum cōpositum esse inscriptio ista indicat. Tū ille opicus, uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uirtutem quidem esse πολυπραγμοσιων: Hortatur, inquit, nos profecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capeffenda, & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate; nomenque ipsius uirtutis, de qua locuturus est, libro ipsi, sicuti dicis, non in cōmode præscripsit. Minime, inquit, uero. Neque enim ista omnino uirtus est, cuius græco nomine argumentum hoc libri demonstrat: Neque id quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem in libro, quod potest maxime, à uaria, promiscuaque, & non necessaria rerum eiusmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquit, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet facundia, qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obscurissime dicere, quod à Græcis perfectissime uno uerbo, & planissime dicitur.

Quid significat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent. Cap. .XVII.

Edicta ueterum prætorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani, et aliud quid requirentibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum inuenimus: Qui flumina retanda publice redempta habent, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicitur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non fecisse. Retanda igitur quid esset, quærebat. Dixit ibi quispiam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Caii de origine uocabulorum septimo legisse: retas uocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alueis eorum extarent; appellatasque esse à retibus, quod prætereuntes naues impedirent, & quasi irretirent. Idcirco sese arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est purganda, ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.

Retare.

Retæ.

Alias corruerent.

Retanda flumina.

Qua poena Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit. Et qua postea Solon, & qua item decemuirii nostri, qui duodecim tabulas scripserunt. Atque inibi ascriptum quod apud Aegyptios furta licita & permissa sunt: apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata, & pro exercitio utili celebrata. Ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digra memoria sententia. Caput .XVIII.

Draco Atheniensis uir bonus, multaque esse prudentia existimatus est, iurisque diuini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterentur, primus omnium tulit. In illis legibus furem cuiuscunque modi furti, supplicio capitis puniendum esse, & alia pleraque nimis seuerè censuit sanxitque. Eius igitur leges, quam uidebantur impendio acerbiores, non decreto iussuque, sed tacito illiteratoque Atheniensium cōsensu, obliterate sunt. Postea legibus alijs mitioribus à Solone cōpositis, usi sunt. Is Solon ex septem illis inclytis sapientibus fuit. Is sua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, sed dupli poena uindicandam existimauit. Decemuirii autem nostri, qui post reges exactos, leges quibus populo uteretur, in. xij. tab. scripserunt, neque pari seueritate in puniendis omnium generum furibus, neque remissa nimis lenitate usi sunt. Nam furē, qui manifesto furto prehensus esset, tum demum occidit permisit: si autem cum faceret furtum, nox esset, aut inter diu se telo, cum prehenderetur defenderet. Ex cæteris autem manifestis furibus liberos uerberari, addicique iusserunt ei cui factum furtum esset, si modo id luci fecissent, neque se telo defendissent: seruos item furti manifesti prehenso, uerberibus affici, & è saxo precipitari;

Draco legislator.

Furum punitio.

Solon.

k ij

sed pueros impuberes prætoris arbitrato uerberari uoluerunt, noxamq; ab his factam
Per lancem li sarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem liciumq; concepta essent, perinde ac si manifesta
ciumq; forent, uindicauerunt. Sed nunc à lege illa decèuirali discessum est. Nam si quis sup ma
 nifesto furto, iure & ordine experiri uelit, actio in quadruplū dat: Manifestum aut fur
 rum est, ut ait Massurius, quod deprehenditur dum fit. Faciendū finis est, cum placum
 est quò ferri cœperat. Furri cōcepti, item oblati, tripli pœna est. Sed qd fit oblatum, qd
 conceptum, & pleraq; alia ad eam rē, ex egregijs uetere moribus accepta, neq; inuilia
 cognitu, neq; iniucunda, q legere uolet, inueniet Sabini libræ, cui titulus est de furtis.
 In quo id quoq; scriptum est, qd uulgo inopinatum: Nō hoim tm, neq; reꝝ mouenti
 um, quæ auferri occulte & surripī possunt, sed fundi quoq; & adium fieri furtum. Cō
 demnatū quoq; furti colonum, q fundo, quē conduxerat, uēdito, possessione eius dñm
 interuertisset. Atq; id etiā (qd magis inopinabile est) Sabinus dicit: furem esse hoīs iu
 dicatum, q cum fugitiuus pter oculos dñi forte iret, obtentu togæ tanq se amiciens, ne
 uideret à dño, obstitisset. Alijs deinde furtis oibus, quæ nec manifesta appellant, pœnā
 imposuerunt dupli. Id etiam meminī legere me in lib. Aristonis iurecōsulci, haudqua
 Ariston iure
 consultus. in docti uiri, apd ueteres Aegyptios (quod genus hoim constat & in artibus reperien
 dis solertes extitisse, & in cognitione reꝝ indaganda sagaces) furto oīa fuisse licita, &
 Aegyptijs fur
 tum licitum. impunita. Apud Lacedæmonios quoq; sobrios illos & acres uiros, cuius rei non adeo
 Lacedæmo
 nijs laudatum ut Aegyptijs fides lōgīnqua est, non pauci neq; ignobiles scriptores, q de moribus le
 gibusq; eorū memorias cōdiderunt, ius atq; usum fuisse furandi dicunt: idq; à iuuentu
 te eorū, nō ob turpia lucra, neq; ad sumptū libidini p̄bendum, cōparandū ue opulen
 tiam, sed p exercitio disciplinaq; rei bellicæ factitatū; quod & furandi solertia & assue
 tudo, acueret, obfirmaretq; aīos adolescentium, & ad insidiarū astus, & ad uigilandi tole
 rantiam, & obrepēdi celeritatem. Sed em̄ M. Cato in oratione, quam de p̄da militia
 Pulchra sentē
 tia M. Cato
 nis. bus diuidēda scripsit, uehemētibus, & illustribus uerbis de impunitate peculatus, atq;
 licentia conquerit. Ea uerba, qm̄ nobis impense placuerūt, ascripsimus: Fures, inq; p̄ri
 uatorū furtoꝝ, in neruo atq; in cōpedibus atate agunt: fures publici in auro atq; in pur
 pura. Quā caste aut, & q religiose à prudentissimis uiris qd esset furtum definitum sit,
 p̄tereundum non puto: ne qs cum solū esse furē putet, q occulte tollit, aut clam surripit.
 Verba sunt Sabini ex lib. iuris ciuīlis secundo: Qui alienam rē attrectauit, cū id se
 Furti qui tene
 antur: Sabino
 autore. inuito dño facere iudicare deberet, furti tenet. Item alio capite: Qui alienum tacens lu
 cri faciendi causa sustulit, furti obstringit, siue scit cuius sit, siue nescit. Hæc qdem sic in
 eo quo nunc dixi lib. Sabinus scripsit, de rebus furti faciendī causa attrectatis. Sed me
 minisse debemus, sed m ea quæ supra scripsi, furtū sine ulla quoq; attrectatiōe fieri pos
 se, sola mente atq; aīo, ut furtum fiat, annitēte. Quocirca ne id qdem Sabinus dubitare
 se ait, qn dominus furti sit cōdemnandus, qui seruo suo uti furtum faceret, imperauit,

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER DVODECIMVS.

*Difertatio Phauorini philosophi, qua suast nobili scæmine, ut liberos, quos peperisset, non nutricum adhibita
 rum, sed suo sibi lacte aleret.* Caput .I.

Vntiatum quondam est Phauorino philosopho, nobis præsentibus,
 uxorem auditoris sectatorisq; sui paululum ante enixam, auctumq;
 eum esse nato filio. Eamus (inquit) & puerperam uisum, & patri
 gratulatum. Is enim erat loci senatorij ex familia nobiliori. Imus u
 nā, & qui tum aderamus: prosecutiq; eum sumus ad domum quò
 pergebat, & cum eo simul introgressi sumus. Tum in primis ædibus
 cōplexus hominem, congratulatusq; assedit, atque ibi pcontatus est, quàm diutinum
 puerperium, & quàm laboriosi nixus fuissent, Puellamq; defessam labore ac uigilia, so

LIBER .XII.

115

mnum capere cognouit. Fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed cum mater puellae, parcendum esse ei diceret, adhibendasque puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutritionis graue ac difficile accederet: oro te (inquit) mulier, sine eam totam integram esse matrem filii sui. Quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus peperisse, ac statim ab se abiecisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod non uideret? non alere nunc suo lacte, quod uideat iam uiuentem? iam hominem? iam matris officia implorantem? An tu quoque, inquit, putas naturam foeminis mammaram hubera, quasi quosdam neuulos uenustiores, non liberorum alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quod a uobis scilicet abest, plerumque istae prodigiosae mulieres, fontem illum sanctissimum corporis generis humani educatorum arefacere & extinguere, cum periculo quoque auersi, corruptique lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eadem uecordia, qua quibusdam commentitiis fraudibus nituntur, ut foedus quoque ipsi in corpore suo concepti abortiantur, ne a quorundam illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat, quod cum sit publica detestatione communique odio dignum, in ipsis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artificis naturae manus interfectum iri, quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium, proprii atque consueti atque cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste qui hoc dicit, si in capessendis naturae sensibus tam obsurdum, non id quoque nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusque ex sanguine concretus homo & coalitus sit? An qui a spiritu multo, & colore exaluit, non idem sanguis est nunc in huberibus, qui in utero fuit? Nonne hac quoque in re solertia naturae euidentis est, quod posteaquam sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore, in supernas se partes profert, & ad fouendam uitam atque lucis rudimenta praesto est, & recens natis notum & familiarem uictum offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti ualeat ad fingendas animi atque corporis similitudines, uis & natura seminis, non secus ad eandem rem, lactis quoque ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animaduersum. Nam si ouium lacte hœdæ, aut caprarum agni alerentur, constat ferme in his lanam duriores, in illis capillum gigni teneriores. In arboribus etiam & frugibus, maior plerumque uis & potestas est, ad earum indolem uel detrectandam uel augendam, aquarum atque terrarum quae alunt, quam ipsius, quod iacitur seminis. Ac saepe uideas, arborem lætam & nitentem, in locum alium transpositam, deterioris terrae succo deperisse. Quae (malum) dignè ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpusque & animum benigne ingenitis primordiis inchoatum, in situo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? praesertim si ista, quam ad praebendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut seruilis, & ut plerumque solet, externae atque barbarae nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plerumque sine discrimine, quaecumque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patiēmur ne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio inficere? & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipsum est, quod saepenumero miramur, quosdam pudicarum mulierum liberos, parentum suorum neque corporibus, neque animis similes existere. Scite igitur & perite noster Maro, quod cum uersus illos Homeri consecret:

Lactis uirtus
& efficacia.

οὐκ ἄρα σοί γε πατήρ ἢ ἰπιότα πικρὸς,
οὐ ἢ δέ τις μήτηρ, γλαυκὴ δὲ δ' ἔλατ' ἐδάλασσα,
πέτρα τ' ἄλκιρατος, ὅτι τοὶ νόσος ὄσιν ἀπηνής.

non partionem solam, tanquam illam quam ille sequebatur, sed alituram quoque feram & saeuam criminatus est. Addidit enim hoc de suo:

Hyrcaenaeque admorunt hubera tigres.

k iii

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis, magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenet: quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretionem, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem quis illud etiam negligere aspernariq; possit, quod quæ partus suos deserunt ablegant que à sese, & aliis nutriendos dedunt, uinculum illud coagulumq; animi atq; amoris, quo parentes cum filiis natura consociat, interficiunt, aut certe quidem diluunt deterunt que. Nam ubi infantis aliorum dari, facta ex oculis amolitio est, uigor ille maternæ flagrantia sensim atque paulatim restringitur, omnisq; impatiētissimæ sollicitudinis strepitus conflescit: Neque multo minor amandati ad nutricem aliam filii, quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quæ genuit, neque sensum ullum, neq; desiderium capit. Ac propterea obliterated, & abolitæ naturæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atq; matrem uidentur, magnam fere partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis: Hæc Phavorinū dicentem audiui græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates uero & copias hubertatesq; uerborum, latina ois facundia uix quidem indipisci potuerit, mea tenuitas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio leui futiliq; iudicio fuit. Caput .II.

Seneca taxatur.

DE Anneo Seneca partim existimant, ut de scriptore minime utili: cuius libros attingere, nullum pretium operæ sit, quod oratio eius uulgaris uideatur, & prot: ita: res atque sententiæ, aut ut inepto inaniq; impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutia: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterum scriptis habens neq; gratiæ neq; dignitatis. Alii uero elegantia quidem in uerbis parum esse, nō inficias eunt: sed & rerum, quas dicat, scientiam doctrinamq; ei non deesse dicunt, & in uitiiis morum obiurgandis, seueritatem grauitatemq; non inuenistam. Mihi de omni eius ingenio deq; omni scripto, iudicium censuramq; facere non necessum est. Sed qd de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad considerandum ponemus. In libro enim, XXII. epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro fecisse hos dicit:

Dictis tollis popularibus olim

Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,

Flos deliburus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de iisdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros & de ditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe inter bonos eius uersus, & hos refert. Atq; id etiā de Cicerone dicit: Nō miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cū fuerit q; laudaret: nisi fortè Cicero summus orator agebat causam suam, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiam addidit infulsissime: Apud ipsum quoq; inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quædam, ex quibus intelligas illum non perdidisse operam, quod Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendit quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de rep. quod Menelao Laconi quædā fuit suauiloquens iucunditas, & quod alio in loco dixerit, breuiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & non fuit, inquit, Ciceronis hoc uitium, sed temporis. Necessè erat hæc dici, cū illa legeretur. Deinde ascribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendam infamiam nimis lasciuæ orationis & nitidæ. De Vergilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit: Verg. quoq; noster nō ex alia causa duos quosdam uersus & enormes, & aliquid supra mensuram trahentis interposuit, quàm ut Ennianus populus agnosceret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & insipidi, & infulsi hominis ioca non præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni sensus Q. Ennii, ut licet scripti sint inter hircosos, possunt tamen inter unguentatos placere. Et cū reprehendisset

uersus, quos supra de Cethego posuimus, qui huiusmodi, inquit, uersus amant, liceat sibi & eisdem admirari & Sotherici lectos. Dignus sanè Seneca uideatur lectioe ac studio adolescentium, qui honorem coloremque ueteris orationis Sotherici lectis comparat, quasi minime scilicet gratia, & relictis iam contemptisque. Audias tamen commemorari ac referri pauca quaedam, quae ipse idem Seneca benedixerit, quale est illud, quod in hominem auarum & auidum, & pecuniae sitientem dixit: Quid enim refert quantum habeas? multo illud plus est, quod non habes. Bene hoc sanè, bene. Sed adolescentium indolem, non tam iuuant, quae bene dicta sunt, quam inficiunt, quae pessime; multoque magis si & plura sint, quae deteriora sunt. Et quaedam in his non pro *ἡδυμυα* aliqua rei paruae ac simplicis, sed in re ancipiti pro consilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortumque sit, & super eo diuersae sententiae Valgij Rufi, & Tullij Ciceronis liberti acceptae. Caput .III.

Valgij Rufus in secundo libro, quos inscripsit de rebus per epistolam quae *Valgij Rufi* *Lictor* titis, lictorem dicit à ligando appellatum esse: quod cum magistratus po. Ro. uirgis quae etiam uerberari iussissent, crura eius & manus ligari uinciriisque à uisatore solita sint; isque qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Utiturque ad eam rem testimonio M. Tullij, uerbaque eius refert ex oratione, quae dicta est pro C. Rabirio: Lictor, inquit, colliga manus. Haec ita Valgij, & nos sanè cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum scripsit. Licio enim traueserit quod linium appellatur, qui magistratibus, inquit, praemini strabant, cincti erant. Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse quod dixit Tyro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, & in eo uerbo quod est ligo, correpta est, nihil ad rem istam pertinet. Nam sic à ligando lictor, ut à legendo lector, & à uincendo uictor, & à tuendo tutor, & à struendo structor, productis quae corripiebantur uocalibus, dicta sunt.

Ex Q. Ennii septimo annalium uersus, quibus depingitur finiturque ingenium, comitasque hominis minoris erga amicum superiorem. Caput .IIII.

Descriptum definitumque est à Q. Ennio in annali septimo, graphice admodum sciteque sub historia Gemini Seruili, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua linguae parsimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morumque ueterum, ac nouorum scientia, quantaque seruandi tuendique secreti religione, qualibus denique ad minuendas uitae molestias fomentis, leuamentis, solatiis amicum esse conueniat hominis genere & fortuna superioris. Eos ego uersus non minus frequenti, assiduoque memoratu dignos puto, quam philosophorum de officiis decreta. Ad haec odor quidam uetustatis in his uersibus tam reuerendus est, suauitas tam impromiscua, tamque ab omni furo remota est, ut mea quidem sententia pro antiquis, sacratisque amicitiae legibus obseruandi, tenendi, colendi que sint. Quapropter ascribendos eos existimaui, si quis iam statim desideraret:

Hocce locutus, uocat qui cum bene saepe libenter
 Mensam sermonesque suos, rerumque suarum
 Comiter impertit, magna cum lapsa diei
 Pars foret, è summis rebus paruisque regundis,
 Parte fuisset, de paruis, summisque gerendis.
 Consilio, induforo, lato, sanctoque senatu,
 Cui res audacter magnas paruasque, iocumque
 Eloqueret, quae tincta malis, & quae bona dicto
 Euomeret, si quid uellet, tutoque locaret
 Quo cum multa uolup, ac gaudia, clamque palamque,
 Ingenium cui nulla malum sententia suadet
 Ut faceret facinus, leuis, haud malus, idem
 Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoque

K iii

A. GELLII

Contentus, scitus, beatusque, secunda loquens in Tempore, commodus, et uerborum uir paucorum, Multa tenens antiqua, sepulta, et saepe uetustas Quae facit, et mores ueteresque novosque tenentem, Multorum ueterum leges, diuumque hominumque Prudentem, qui multa loqui uel tacere uel possit, Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aelium Scillonem dicere solitum ferunt, Q. Ennium de semetipso haec scripsisse, peritiamque istam morum et ingenii ipsius Q. Ennii factam esse.

Sermo Tauri philosophi, de modo atque ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta. Cap. V.

Lebadia.

Patientiae exemplum.

Dolor cur a Stoicis dicitur indifferens et non esse malum.

T in philosopho composuisse

de Cicero de proximo ad hanc scribitur. primum enim in summa non ut se uentis corpore

CVm Delphos ad Pythia conuentumque totius ferme Graeciae uisendum philosophus Taurus iret, nosque ei comites essemus, inque eo itinere Lebadiam uenissimus, quod est oppidum antiquum in terra Bœotia, affertur ibi ad Taurum amicum eius quempiam nobilem in Stoica disciplina philosophum, agra ualitudine, oppressum decumbere, tunc omisso itinere, quod alio maturandum erat, et relicto uehiculis, pergit eum propere uidere. Nosque de more, quem in locum cumque iret, secuti sumus. Et ubi ad aedes in quibus ille aegrotus erat, peruenimus, uidemus hominem doloribus cruciatibusque allabi, quod Graeci χαλῶν dicunt, et febris simul adrapida afflicti, gemitusque ex eo compressos erumpere, spiritusque et anhelitus e pectore eius euadere, non dolore magis indicantes, quam pugnam aduersus dolorem. Post deinde cum Taurus et medicos accersisset, collocutusque de facienda medela esset, et eum ipsum ad retinendam patientiam testimonio tolerantiae, quam uidebat perhibito stabilisset, egressi que deinde ad uehicularum, et ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non sane iucundum spectaculum, sed cognitu tamen utile, congregantes compugnantesque philosophum et dolorem. Faciebat uis illa et natura morbi, quod erat suum distractionem cruciatumque membrorum. Faciebat contra ratio et natura animi, quod erat aequum suum, perpetiebat et cohibebat coerebatque intra sese uiolentias effrenati doloris. Nullus eiulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem uoces indecoras edebat. Signa tamen quaedam (sicut uidistis) existebant uirtutis et corporis, de possessione hominis pugnantissimi. Tum e sectatoribus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiae non ignarus: si tanta, inquit, doloris acerbitas est, ut contra uoluntatem, contraque iudicium animi nitatur, inuitumque hominem cogat ad gemendum, confitendumque de malo morbi saeuientis, cur dolor apud Stoicos indifferens esse dicitur, non malum? Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere: cum et dolor Stoici nihil cogere, et sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus, uultu iam propemodum latiore, delectatus enim iam uidebat illecebra quaestiois: si iam amicus, inquit, hic noster melius ualeret, gemitus eius modi necessarios a calumnia defendisset, et hanc opinor, tibi quaestione dissoluisset. Me autem scis cum Stoicis non bene conuenire, uel cum Stoica potius disciplina. Est enim plerumque et sibi et nobis incongruens, sicut in lib. quem super ea re composuimus, declaratur. Sed ut tibi a me mos gerat, dicam ego indoctius (ut aiunt) et apertius, quae fuisse dicuntur: puto sinuosius atque solertius, si quis nunc adesset Stoicorum. Nosti enim credo uerbum illud uetus et peruulgatum: ἀμαδύς ἐσθ' ἢ πᾶσι καὶ ἰσχυρὸν ἀφ' ἑσέως λέγει. Atque hinc exorsus de dolore atque gemitu Stoici aegrotantis, ita differuit: Natura, inquit, omnium rerum quae nos genuit, induit nobis inoleuitque in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amoris nostri et charitatis, ita prorsus, ut nihil quicquam esset charius pensiusque nobis, quam nosmetipsi. Atque hoc esse fundamentum rata est conseruanda hominum perpetuitatis, si unusquisque nostrorum, simulatque editus in lucem foret, harum prius rerum sensum affectionemque caperet, quae a ueteribus philosophis τὰ πρῶτα καὶ φύσις appellata sunt, ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. Postea per incrementa aetatis exorta e seminibus suis ratio est, et utendi consilii reputatio, et honestatis utilitatis que uera contem

platio, subtilior q̄ & exploratio cōmodor̄ delectus: atq̄ ita præ cæteris omnibus enī
 tuit & p̄fulsit decori & honesti dignitas: Ac si ei retinendæ obtinendæ ue incōmodum
 extrinsecus aliquod obstaret, contemptū est. Neq̄ aliud esse uere & simpliciter bonum
 nisi honestum: aliud quicq̄ malum, nisi quod turpe esset, existimatum est. Reliqua oīa,
 quæ in medio forent, ac neq̄ honesta essent neq̄ turpia, neq̄ bona esse neq̄ mala, decre
 tum est. Productiones tñ & relationes, suis quæq̄ momentis distinctæ diuisæq̄ sunt,
 quæ *πρωτεύδωρα* & *ἀποπρωτεύδωρα* ipsi uocant. Propterea uoluptas quoq̄ & dolor,
 quod ad finem ipsum bene beateq̄ uiuendi pertinet, & in medijs relicta, & neq̄ in bo
 nis neq̄ in malis iudicata sunt. Sed enim quoniam his primis sensibus doloris uolupta
 tisq̄, an consilij & rationis exortum, recens natus homo imbutus est, & uoluptati quie
 dem natura cōciliatus, à dolore aut, quasi à graui quodā inimico abiectus alienatusq̄
 est, iccirco affectiones istas primitus penitusq̄ inditas, ratio post addita, cōuellere, ob
 stirpare, atq̄ extinguere uix potest. Pugnat aut cū hīs semper, & exultanteis eas oppri
 mit obteritq̄, & parere sibi, atq̄ obedire cogit. Itaq̄ uidistis philosophum ratione decre
 ti sui nixum, cum petulantia morbi dolorisq̄ exultantia colluctantem, nihil cedētem,
 nihil confitentem, neq̄ (ut pleriq̄ dolentes solent) eiulantem atq̄ lamentantem, ac mi
 se se & infelicem appellantem, sed acres tantum anhelitus, & robustos gemitus ea
 dentem, signa, atq̄ indicia nō uicti, neq̄ oppressi à dolore, sed uincere eum atq̄ oppri
 mere enitentis. Sed haud scio, inquit, an dicat aliquis, ipsum illud, quod pugnat, quod
 gemit, si malum dolor nō est, cur necesse est gemere, & pugnare? Quia em̄ omnia, quæ
 nō sunt mala, molestia quoq̄ omni nō carent: sed sunt pleraq̄ noxa quidem magna &
 p̄nicie priuata, quia nō sunt turpia: cōtra naturæ tamen mansuetudinem lenitatemq̄
 opposita sunt & infesta, p̄ obscuram quandam & necessariam ipsius naturæ cōsequen
 tiam. Hæc ergo uir sapiens tolerare & cunctari potest, nō omnino sensum sui amitte
 re potest. *Αυαλγυσία* enim atq̄ *ἀπάθεια*, nō meo tantum, inquit, sed quorundam etiam
 ex eadem porticu prudentior̄ hominum, sicuti iudicio Panatij grauis atq̄ docti uiri,
 improbata abiectaq̄ est. Sed cur contra uoluntatem suam gem itus facere cogit philo
 sophus Stoicus, quem nihil cogi posse dicunt? Nihil sanè potest cogi uir sapiens, cum
 est rationis obtinendæ locus. Cum uero natura cogit, ratio quoq̄ à natura data cogit.
 Quare etiam, si uideretur, cur alicuius manu ad oculos suos repente agitata, inuitus con
 niueat: cur fulgente coelo à luminis iactu, nō sua sponte & caput & oculos declinet?
 cur tonitru uehementius facto, sensim pauescat? cur sternutamētis quatitur? cur aut
 in ardoribus solis æstuet? aut cur in pruinis immanibus obrigescat? Hæc enim & ple
 raq̄ alia, nō uoluntas, nec consilium, nec ratio moderatur, sed naturæ necessitatisq̄ de
 creta sunt. Fortitudo aut nō ea est, quæ contra naturam monstri uice nititur, ultraq̄ mo
 dum eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut quadam misera & necessa
 ria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuisse accepimus sepe quendam in
 ludo Cæsaris gladiatorem, qui, cum uulnera eius à medicis execabantur, ridere solitus
 fuit. Sed ea uera & p̄ba fortitudo est, quā maiores nostri scientiam esse dixerunt: & res
 tolerandarum & non tolerandarū. Per quod apparet, esse quædam intolerabilia, quæ
 bus fortes uiri aut obeundis abhorreant, aut sustinendis. Cū hæc Taurus dixisset, uide
 returq̄ in eandē rem plura etiam dicturus, puentum est ad uehicula, & conscendimus.

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui *sirpos* appellauerunt.

Capit .VI.

Quæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex nostris ueteribus *sirpos*
 appellauerunt: quale est quod nuper inuenimus, per hercle antiquum, p̄quā
 lepidū, tribus uersibus senarijs compositū ænigma: qđ reliquimus inenarratū,
 ut legentium cōiecturas in regrendo acueremus.

Versus tres hi sunt:

Semel, minus ne, an bis minus sit, non fat scio,
 An utrunq̄ horum, ut quondam audiui dicier,
 Ioui ipsi regi noluit concedere,

distempnatur dicit
 prod ut necd, se

cu uoluptat bnt
 uoluptat puy u
 ratio

hæc dicit quasi
 in meo, p̄p̄at
 ut falsis uget
 cogatur: u

indolentia atq̄ p̄p̄
 luto a panatij
 improbata et abiect

Fortitudo
 si titudo que co
 natura mi
 in p̄p̄at
 p̄p̄at
 Vera fortitudo se
 uocatur
 p̄p̄at

Ænigma
 Sirpu.

Hoc qui nolet diutius apud se quærere, inueniet quid sit, in M. Varronis de sermone latino ad Marcellum secundo libro.

Quã ob causam Cn. Dolobella pro cõsulis, ream mulierẽ ueneficij, cõfitentẽq; ad Areopagitas reiecerit. Cap. .VII.

AD Cn. Dolobellam, proconsulari imperio prouinciam Asiam obtinentem, deducta mulier Smyrnea est. Eadem mulier uirũ & filium, eodem tẽpore, uenens clam datis, uita interfecerat, atq; id fecisse se cõfitebat: Dicebatq; habuisse se faciendũ causam, qm̄ ille idem maritus & filius, alterũ filium mulieris ex uiro priore genitum, adolescentem optimum & innocẽtissimũ, exceptum insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia nõ erat. Dolobella retulit ad cõsiliũ. Nemo quisq; ex consilio sententiã ferre in causa tam ancipiti audebat, quod & cõfessum ueneficiũ, quo maritus & filius necati forent, nõ admittendum impunitũ uidebat, & digna tñ pœna in hoĩes sceleratos uindicatũ fuisset. Dolobella eam rẽ Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Areopagita cognita causa accusatorẽ mulieris, & ipsam quã accusabat, cõtesimo anno ad eẽ iusserũt. Sic neq; absolutũ mulieris ueneficiũ est, qd̄ per leges nõ licuit, neq; nocens dãnata punitaq;, quã digna uenia fuit. Scripta hæc historia est in libro Val. Maximi, factorũ & dictorũ memorabiliũ octauo.

Reditioes in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.

Caput .VIII.

P. Africanus superior, & Ti. Grac. Tib. & C. Gracchorũ pater, reũ gestarũ magnitudine, & honorũ atq; uitã dignitate illustres uiri, dissenserunt sæpenuero de repu. & ea, siue qua alia re non amici fuerunt. Ea similtas cum diu mansisset, et solenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id sacrificium senatus in Capitolio epularetur, fors fuit, ut apud eandem mensam duo illi iunctim locarent. Tũ quasi dijs immortalibus arbitris, in cõuiuio Iouis opt. max. dextras eorũ conducentibus, repente amicissimi facti, neq; solum amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturã, ibi tunc eodem in loco despondit eã Tib. Graccho, quem pbauerat elegeratq; exploratissimo iudicij tẽpore, dum inimicus est. Aemilius quoq; Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili gñe, amplissimisq; honoribus, & summo loco in ciuitate pditi, odio inter sese graui, & similtate diutina conflictati sunt. Postea populus eos simul CENS. facit. Atq; illi, ubi uoce pconis renuntiati sunt, ibidem in capõ statũ nondũ dimissa cõcione, ultro uterq; & parũ uolũtate cõiuncti cõplexiq; sunt. Exq; eo die, & in ipsa censura, & postea, iugi concordia fidiissime amicissimeq; uixerũt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit. Caput .IX.

Est plurifariam uidere atq; anaduertere in ueteribus scriptis, pleraq; uocabula, quã nunc i sermonibus uulgi, unam certamq; rẽ demonstrant, ita fuisse media & cõmunia, ut significare & capere possent duas inter sese res cõtrarias. Ex quibus quaedam satis nota sunt, ut tẽpestas, ualerudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc enim ferẽ iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculũ etiam, & uenenum, & contagium, nõ uti nunc dicunt, p malis tantum dicta esse, multum ex emploẽ eiusmodi reperias. Sed honorẽ quoq; mediã uocem fuisse, & ita appellatum, ut etiam malus honos diceret, & significaret iniuriam, id pfecto rarissimum est. Quãtem Metellus Numidicus in oratione, quã de triumpho suo dixit, his uerbis usus est: Qua in re quanto uniuersi me unum antestatis, tanto uobis, quã mihi maiorem iniuriam atq; contumeliam facit Quirites. Et quanto pbi iniuriam facilius accipiunt quã alteri tradunt, tanto ille uobis, quã gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nã me iniuriam ferre, uos facere uult Quirites, ut hic conquestio, istic uituperatio relinquat. Honorem, inquit, peiorem uobis habuit, quã gratiã mihi: cuius uerbi sententia est, quã ipse quoq; supra dicit, maiore uos affecit iniuria & contumelia quã me. Præter huius autem uerbi notionem, ascribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, ut definiremus Socratis esse decretum:

κακίον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τῷ ἀδικεῖν.

Vocabula ancipitia.

Periculum.

Venenum.

Contagium.

Honos malus

Quod aeditimus uerbum latinum sit.

Caput .X.

Aeditimus uerbum latinum est & uetus, ea forma dictum, qua finitimus & legi Aeditimus. timus. Sed pro eo à plerisque nunc aedituus dicitur, noua & cōmentitia usurpa Aedituus tione, quasi à tuendis aedibus appellatus. Satis hoc esse poruit admonendi gra tia dixisse, propter agrestes quosdam & indomitos certatores; qui nisi autoritatibus ad hibitis, non comprimuntur. M. Varro in libro secundo ad Marcellum de latino sermo ne, aeditimum dici oportere censet magis, quā aedituum; quod alterum sit recenti noui Claustritimus tate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Liuius quoque (ut opinor) in Prote silaodamia, claustritimum dixit, qui claustris ianuae praeslet, eadē scilicet figura, qua aeditimum dici uidebat, qui aedibus praeslet. In Verrem M. Tullij in exēplaribus fidelif simis, ira inueni scriptum: Aeditimi, custodesque mature sentiunt. In libris aut uulgariis aeditui scriptū est. Pomponij fabula Attellana est, quae ita inscripta est, Aeditimus, in

Qui postquam tibi appereo, atque aeditimor in templo tuo. (Quae hic uersus est; T. autem Lucretius in carmine suo, pro aedituis, aedituentes appellat;

Onerataque passim
Cuncta cadaueribus caelestium templa manebant,
Hospitibus loca quae complebant aedituentes.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla sit. Et super eare Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetae sententia.

Caput .XI.

Philosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomentum Proteus factum est, uirum grauem atque constantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantē in quodam tugurio extra urbem. Cumque ad eum frequenter uentitarem, multa hercle dicere eum utiliter & honeste audiuius, in quibus id fuit, quod praecipuum aeditu meminimus: Virum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat, etiam si peccasse eum dii atque homines, ignoraturi forent. Non enim poenae aut infamiae metu non esse peccandum censebat, sed iusti honestique studio & officio. Si qui tamen non essent tali uel ingenio, uel disciplina praediti, uti se ui sua, ac sponte facile à peccando tenerent, eos omnes tunc peccare procliuus existimabat, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemque ex ea latebra sperarent. At si sciant, inquit, homines, nihil omnium rerum diutius posse celari, suppressius prudentiusque peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimi poetarum in ore esse habendos dicebat;

Peregrinus
philosophus
Proteus.

περὶ ταῦτα κερύπτε μὴδ' ἐπ' αὐτὸν ἄπειρα
καὶ πάντ' ἀκέρως πάντ' ἀναπύσσει γόνοσ.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memoriae non est, ueritatem temporis filiam esse dixit.

Veritas tem
poris filia.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacij.

Caput .XII.

Haec quoque disciplina rhetorica est, callide & cum astu res criminosas citra periculum cōfiteri; ut si obiectum sit turpe aliqd, quod negari non queat, respō sione ioculari eludas, & rem facias risu magis dignam quā crimine; sicut se cisse Ciceronem scriptum est, cum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoque dicitō diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in praesens non haberet, à P. Sylla, qui tum reus erat, mutuo. HS. uicies tacite accepit. Ea res tamen priusquam emeret, prodita est, & in uulgus exiuit. Obiectumque ei est, quod pecuniam domus emendae causa à reo accepisset. Tum Cicero inopinata opprobriatione permotus, accepisse se negauit, ac domum quoque se empturum negauit. Atque adeo, inquit, uerum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obiceretur, risit fatiis, atque inter ridendum ἀκωνόμητοι, inquit, homines estis, cum ignoratis prudentis, & cauti patrisfamilias esse, quod emere uelit, empturum sese negare propter competitores emptionis.

Rhetoricum
praecipuum.

Intra calendas cum dicitur, quid significet, utrum ante calendas, an calendis, an utrumque. Atque inibi quid sit in oratione Marci Tullij, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola, intra modum. Cap. .XIII.

AVLI GELLII

170

Intra calēdas

Cum Romæ à COSS. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calēdas iussus essem, Apollinarem Sulpitium doctum hominem percontatus sum, an his uerbis intra calēdas, ipsæ quoque calēdæ tenerentur: Dixitque ei, me uis delictum datum iudicem, calēdasque mihi productas, ut intra eū diem pronuntiarē. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quam ex istis aliquem peritis studiosisque uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut cōstituto discendū esset, issem planè sciscitatum ad istos, quos dicis. Sed cum uerborum latinorum sententiā, uis ratio exploranda sit, sæuus profecto & cæcus animi forem, si eū haberem tui copiam, issem magis ad alium, quam ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid existimē. Sed eo tñ pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate differuero, sed quod in eare omnium pluriūmue consensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tantum cōmuniū, ueræ atque propriæ significationes longiore usu mutantur, sed legum quoque ipsarum iussa consensu tacito obliterantur. Tum deinde differuit, me & plerisque alijs audientibus, in hunc fermè modum: Cum dies, inquit, ita præfinita est, ut iudex in calēd. pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, non esse dubium, quin ante calēdas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quæris, an calēd. quoque iure pronuntietur. Ipsum aut uerbum sic proculdubio natum est, atque ita sese habet, ut est dicitur intra calēd. non aliū accipi dies debeat, quam solæ calēd. Nam tres istæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uis. Hæc deinde particula, quæ paruo exiguoque sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadem syllaba: & quod dicebatur, cis Tiberim, & uis Tiberim, dici cœptum est citra Tiberim, & ultra Tiberim. Item quod erat, in, accedente eadem syllaba, intra factum est. Sunt ergo hæc omnia quasi contermina, iunctis inter se finibus coherentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidum: ex quibus intra, in (sicuti dixi) significat. Nam qui dicit intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias, nō dicit aliud, quā in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra calēd. igitur non ante calēd. est, sed in calēd. id est, eo ipso die, quo calēd. sunt. Itaque secundū uerbi ipsius rationem, qui iussus est intra cal. pronuntiare, nisi calēd. pronuntiet, contra iussum uocis facit. Nam si ante id fiat, non intra id pronuntiat, sed citra. Nescio aut quo pacto recepta uulgo interpretatio est absurdissima, ut intra calēd. significare uideat, etiam citra cal. & uel ante calēd. Nihil enim fermè interest. Atque insuper dubitatur, an calēdis quoque pronuntiarī possit, quando neque ultra, neque citra, sed quod inter hæc medium est, intra calēd. id est calēdis pronuntiandum sit. Sed nimis consuetudo uicinit, quæ cum omnī dñā re, tum maxie uerborum est. Ea omnia cū Apollinaris scite persequeretur, atque enucleate disputauisset, tum ego hæc dixi: Cordi, inquit, mihi fuit, priusquam ad te ire quærerere explorareque, quoniam modo ueteres nostri particula ista, qua de agitur, uis sint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrē scripsisse: Est aut modo locus intra oceanum iam nullus, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hæc tempora nostrorum hominum libido iniquitasque peruaserit. Intra oceanum dicit, contra rationem tuam. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras enim demonstrat omnes, quæ oceano ambiuntur, ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra oceanum, non in oceano. Neque enim uideri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceanī dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris renidens, non me hercle inargute, inquit, nec incallide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra oceanum, non (ut tu interpretare) citra oceanum dixit. Quid enim potest dici citra oceanum esse, cum undique oceanus circūscribat omnes terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra est. Qui aut potest intra esse dici, quod extra est? Sed si ex una tñ parte orbis oceanus foret, citra oceanum esse dici potest, uel ante oceanum. Cum uero omnes terras omnesque undique uersum circumfluat, nihil citra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. Sicut

Consuetudo,

ti hercle sol non citra cœlū uertitur, sed in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinæ ris scite acuteq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistolarum ad Ser. Sulpitium, sic dictum esse inuenimus: intra modum, ut intra Calendas dicit, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamen quoniam ef fugi eius occasionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem imperite nō putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modū, ut & illius uoluntati, & meis studijs seruiam. Modice dixerat hoc faciam, id est cum modo æquo & pari. Deinde quasi hoc displiceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modū. Per quod minus sese ostendit id facturum esse, quàm quod fieri modice uideretur, id est non ad ipsum modum, sed retro paululū, & citra modum. In oratione etiam quam pro P. Sestio scripsit, intra montem Taurum sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usq; ad montem Taurum cum ipso monte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnum illū maiores nostri magna belli contentione, terra mariq; superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt. Asiam, qua illum multarūt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem (inquit) Taurum regnare iusserunt, quod non perinde est, ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest, id esse intra montem, quod est intra regiones, quæ Tauri montis obiectu separantur. Nam sicuti q intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamē ipsi quoq; parietes in cubiculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum, non solum in monte Tauro regnat, sed in ijs etiam regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum istam uerborum M. Tullij similitudinē, qui iubetur intra Calendas pronuntiare, is & ante Calēdas, & ipsis Calendis iure pronuntiare potest? Neq; id fit quasi priuilegio quodam incitæ cōsuetudinis, sed certa rationis obseruatione: cum omne tempus quod Calendarum die includitur, intra Calendas esse recte dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat & quam originem. Caput .XIII.

Altem particula, quam haberet principalem significationem, quæq; uocis istius origo esset, quærebam. Ita enim primitus factam esse apparet, ut quæ uideat sic uti quædā supplemēta orationis temere & incondite assumpta. Atq; erat q diceret, legisse se in grāmaticis cōmentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idq; ipsum dici solitum per defectiōnē. Nam plenam esse sententiam, si aliter, non potest. Sed id nos in iisdem commentarijs Nigidij, cum eos non (opinor) incuriose legissemus, nusquam inuenimus. Videntur autem uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidē uoculæ huius de qua quarimus, non abhorre. Sed tot uerba tamē in paucissimas literas cludere, improbæ cuiusdam subtilitatis ē. Fuit etiam qui diceret homo in libris atq; literis assiduus, saltem sibi dictum uideri, u media litera extrita. Salutem enim antē dictum, quod nos saltē diceremus. Nam cum alia quædam petita, & non impetrata sunt, tum solemus (inquit) quasi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere, tanquam salutem postremo petentes, quam & impetrari certe, & obtineri sit æquissimum. Sed hoc itidem nō illepide quidē factum, nimis tamen esse uidetur commentitium. Censuimus igitur amplius quærendum.

Quod Sisenna in libris historiarum, aduerbijs huiuscemodi sæpenumero usus est, celatim, uelitatim, saltuatim.

Caput .XV.

Cvm lectitarem⁹ historiam Sisennæ assidue, huiuscemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertim⁹, cuiuscemodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, uelitatim, saltuatim. Ex quib⁹ duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in historiarū sexto sic scripta sunt: Quam maxime celatim poterat in insidijs suos disponit. Item alio in loco: Nos una ætate in Asia & Græcia literis gesta, idcirco continentia mandauimus, ne uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus.

*Aduerbia in im.
Celatim.
Velitatim.
Saltuatim.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARII LIBER .XIII.

Inquisitio uerborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in libro primo Antonianarum: Multa autem impedere uidentur præter naturam etiam præterq; fatum. Tractatumq; an idem duo ista significant, fatum atq; natura, an diuersum.
Caput .I.

Præter naturam.
Præter fatum.

ARCVS Cicero in. I. Antonianarum ita scriptum reliquit: Huc igitur ut sequerer properaui, quæ præsentibus non sunt secuti; nõ ut proficerem aliquid, (neque enim sperabam id, nec præstare poteram) sed ut si quid mihi humanitus accidisset, (multa autem impendere uidetur præter naturam etiam præterq; fatum) huius diei uocẽ testem recipere. relinquerem meæ perpetuæ erga se uoluntatis. Præter naturam, inquit, præterq; fatum. An utrunq; idem ualere uoluerit, fatum atq; naturam, & duas res, ἀνδ' ἐνός ὑπεκείμενος πρῶτον μὲν, ἢ φησιν: an uero diuiserit separaritq; ut alios casus natura ferre uideatur, alios fatum, considerandum equidem puto. Atq; id maxime requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitus posse præter fatum: quoniam sic ratio et ordo, & insuperabilis quædam necessitas facti constituit, ut omnia intra fatum claudenda sint, nisi illud sane Homeri secutus est:

μηδὲ ἢ πῶς μοῖραν δόμοι ἀΐδ' ἔφηναι.

Nihil autem dubium est, quin uiolentam & inopinatam mortem significauerit, quæ quidem potest recte uideri accidere præter naturam. Sed cur id quoq; genus mortis extra fatum posuerit, neq; operis huius est explorare, neq; temporis. Illud tamen nõ prætermittendum est, quod Vergilius quoq; id ipsum quod Cicero de fato opinatus est, cum hoc in quarto libro dixit de Elisa, quæ mortem per uim posita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Demosthen. Tanq; in faciendo sine uita, quæ uiolenta sunt, nõ uideantur è fato uenire. Demosthenis autem, uiri prudentia pari atq; facundia præditi, uerba idem ferè significantia de natura atq; fato M. Cicero secutus uidetur. Ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est ὑπὲρ τῆς εὐφραδίας, ἢ καὶ τοῖς γονεῦσι νομίζω μόνον γεγενῆσθαι, τὸν ἦδη ἐμὰς ἐκείνης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον, ὑπομείνει. ὁ δὲ ἢ τῆς πατρὶδος ἢ τῆς μητρίδος ἐπιπέσει δολοῦσθαι, ἀπεθνήσκου ἐβελίσθη. Quod Cicero fatum atq; naturam uidetur dixisse, id multo antè Demosthenes τὸν πρῶτον μὲν καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellauit. Αὐτόματ' enim θάνατ' quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus uis coactus uenit.

Super poetarum Pacuuij & Accij colloquio familiari in oppido Tarentino.

Caput .II.

M. Pacuuius.
L. Accius.

Vibus otium & studium fuit, uitas atq; ætates doctorum hominum quære re ac memoriæ tradere, de M. Pacuuius, et L. Accio tragicis poetis, historiam scripserunt huiuscemodi: Cum Pacuuius (inquiunt) grandi iam ætate & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex urbe Roma concessisset, Accius tunc haud paruo iunior, proficiscens in Asiam, cum in oppidum uenisset, diuertit ad Pacuuium, comiterq; inuitatus, plusculisq; ab eo diebus retentus, tragœdiam suam cui Atreus nomen est, desideranti legit. Tum Pacuuium dixisse aiunt, sonora quidem esse quæ scripsisset & grandia, sed uideri ea tamen sibi duriora paulum & acerbiora. Ita est (inquit Accius) uti dicis. Neq; id sane me poenitet. Meliora enim fore spero quæ deinceps scribam. Nam quod in pomis est, itidem (inquit) esse aiunt in ingenijs: quæ dura & acerba nascuntur, post fiunt mitia & iucunda. Sed quæ gignuntur statim uieta & mollia, atque in principio sunt uiuida, non matura mox fiunt, sed putria; Relinquendum igitur uisum est in ingenio, quod dies atq; ætas mitificet.

Anuocabula hæc, necessitudo & necessitas, differenti significatione sunt. Caput III.

Risu prorsus atq; ludo res digna est, cum pleriq; grammaticorū asseuerant, necessitudinem & necessitatem murare lōge differreq; ideo q; necessitas sit uis quæpiam premens & cogens; necessitudo autem dicat ius quoddam & uinculum religiosæ cōiunctionis; idq; unum solitarium significet. Sicut autem nihil quicquam interest, suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acerbitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neoptolemo scripsit) acritas; ita nihil rationis dici potest, quin necessitudo & necessitas separent. Itaq; in libris uetere uulgo reperias necessitudinem dici pro eo quod necessum est. Sed necessitas sane pro iure officioq; obseruantia affinitatis ue infrequens est. Quamq; qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatis ue coniuncti sunt, necessarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationem suavit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est iure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidem mihi uideor pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse. Hoc ego scripsi de utriusq; uocabuli indifferetia, admonitus forte uerbi istius, cum legerem Sempronij Afellionis ueteris scriptoris quartū ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se patrem suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis decerare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.

Acerbitas.
Acerbitudo.
Acritas.
Acritudo.
Necessitudo.
Necessitas.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium rescriptio. Caput IIII.

In plerisq; monumentis rerum ab Alexandro gestarum, & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscriptus est Orestes uel de insania, Olympiadem Philippi uxore festiuissime rescripsisse legimus Alexandro filio. Nam cum is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander Iouis Ammonis filius, Olympiadem matri salutem dicit, Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam: Amabo (inquit) mi fili quiescas, neq; deferas me, neq; criminare aduersum Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris scitæ atq; prudentis erga ferocè filium comitas, sensim & comiter admonuisse eum uisa est, deponendam esse opinionem uanam, quam ille ingentibus uictorijs & adulantium blandimentis, & rebus supra fidem prosperis imbiberat, genitum esse sese de Ioue.

Olympiadis
prudens re-
scriptum.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis, deq; eleganti uerecundia Aristotelis, successorem diatribæ suæ eligentis. Caput V.

Aristoteles philosophus, annos iam ferè natus duos & sexaginta, corpore ægrò affectoq; ac spe uitæ tenui fuit. Tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantesq; ut ipse deligeret loci sui & magisterij successorem, quo post summum eius diem perinde ut ipso uterentur ad studia doctrinæ complenda excolendaq; quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in eius ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus & Menedemus; ingenio itaq; doctrinis ceteros præstabant. Alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Aristoteles respondit, facturum esse quod uellent, cum id sibi foret tempestiuum. Postea breui tempore cum eodem illi qui de magistro destinando petierat, præsentem essent, uinum (ait) quod tum biberet, non esse id ex ualitudine sua, sed insalubre esse atq; asperum; ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodium aliquod uel Lesbium. Id sibi utrunq; ut curarent, petiuit: usurumq; eo dixit, quod sese magis iuuisset. Eunt, curant, inueniunt, adferunt. Tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Firmum (inquit) hercle uinum & iucundum. Petiit mox Lesbium: quo item degustato, utrunq; inquit, oppido bonum. Sed ἡ Νύμφη ὁ Λέσβος. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepide simul & uerecunde, successorem illa uoce sibi, nō uinum delegisset. Is erat è Lesbo Theophrastus, homo suauitate insigni linguæ pariter atq; uitæ. Itaq; nō diu post Aristotele uita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

Theophrast.
Menedemus.

Vinum Rhodum.
Vinum Lesbium.

Aristotelis
uerecundia in
successore eligendo.

Quid ueteres latini dixerunt, quas Græci νεοσώσις appellant. Et item quod uocabulum barbaris non usurpauerint, neq; Romani antiquiores, neq; Attici. Caput VI.

L ij

Accētus quo
rundam no-
minum.

Rustice loqui
Barbarismus.

QVas Græci προσφθίας dicunt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum mode-
ramenta, tum accentuunculas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc au-
tem barbare quem loqui dicimus, id uitium sermonis, nō barbaræ esse, sed ru-
sticum: & cum eo uitio loquentes, rustice loqui dictitabant. P. Nigidius
in commentarijs grammaticis: Rusticus sit sermo, inquit, si aspīres perperam. Itaq; id
uocabulum quod dicitur uulgo barbarismus, qui ante diuī Augusti ætatem pure atq;
integre locuti sunt, an dixerint, nondum equidem inueni.

Diuersum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historijs. Cap. .VII.

Leonæ par-
tus.
Herodotus.

LEÆNAS inter om̄em uitam semel parere, eoq; uno partu nunquam edere plures
q̄ unū, Herodotus ī tertiā historīa scriptū reliquit. Verba ex eo libro hæc sunt:
ἢ ἡ λέαινα, εἰς ἰσχυρότατον ἠδὲ δρασνύτατον, ἀπαξ ἐν ᾧ βίω τίκτει. ἢ τίκτει (καὶ γὰρ σικκὸς
ἐάλλει ᾧ τῆν ἄρ τὰς μήτρας, τὸ ἄτιον τοῦ δέξι, ἐπεὶ ὁ σικκὸς ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼς ἀρχὴν διακί-
σθαι, ὃ ἡ ἔχωρ ὄνυχας δηρίων ἠδὲ ὀρνίθων ὄξυτάτας, ἀμύσει τὰς μήτρας, ἀυξάνουσα τε δὴ
ἠδὲ μᾶλλον ἐξιμένη καταγάρφει πέλαις τῆς δὴ ὁ τοῖκος δέξι, ἢ ὁ πῶς ἀπαρ λείπει ἄυτῃ ἄνι ἄνι οὐδὲ ἢ.
Homerus autem leones (sic enim fœminas quoq; uirili genere appellat) quod gram-
matici ἐπίκοινον uocant, plures gignere atque educare catulos dicit. Versus quibus hoc
aperte demonstrat, hi sunt:

Ἔισήκη ὡς τίς τε λέων πρὶ οἴσι τέκεσσι
ᾧ ῥά τε ἠὲ πὶ ἀγροῦ σιωπατήσων) ἐν ὕλῃ
ἀνδρῶν ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem significat:

πυκνὰ μάλᾳ στυγὰ χωρῶς τε λίς ἢ γένεσθαι
ᾧ ῥά δ' ἠὲ σικκὸς ἐλαφροῦσιν ἀρπάσῃ ἀνῆρ
ἕλκῃ ἐκ πυκνῆς. ὅδ' ἔτ' ἀχνοῦ) ὕσθρ) ἐλδωρ
ἠδὲ δ' ἔτ' ἀγρῆ ἐπὶ ἠλδῆ μετ' ἀνέσθρ) ἴχνη ἐρδινῶν
ἔπρδρ) ἔξέροι μάλᾳ γρ' δριμύς χολ) αἰρεῖ.

Ea nos dissensio atq; diuersitas cū agitaret, inclytissimi poetæ & historicorū nobilissī-
mi, placuit libros Aristotelis philosophi inspici, quos de animalibus exquisitissime cō-
posuit; in quibus quod super ista re scriptū inueniremus, cum ipsius Aristotelis uerbis
in his cōmentarijs scriberemus. Verba Aristotelis hæc sunt ex libro de hist. animalū. VI.

Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὀπιθῶν ἠδὲ ἐσπ' ὀπιθῶν ἠδὲ ἐσπ' ὀπιθῶν. ἐξῆτα πρόσθρον, ὀχεύει ἢ ἠδὲ τίκτει οὐ
πᾶσιν ὡραῖν, καὶ ἐκαστον μένοι ἑνὶ αὐτῷ τίκτει μὲν οὖν τῷ ἔαρ) τίκτει δ' ὡς ἐπιπυλὸν δύο. τὰ μὲν
τοὶ πλεῖστα, ἐξ. τίκτει δ' ἐν ὄστρῃ ἠδὲ ἐν ἰσχυρῇ μὲν δὲ λειχιδίς μὲν δὲ πρὶ τῷ ἐκβάλλει τὰς ὑσέρας τίκτοντα, λει-
χιδίς ἐσπ' ἠδὲ ἐσπ' ἠδὲ ἐκ τῷ σπῆρας εἶναι τοῦς λέοντας, ἀπρῶν τ) τῷ αἰτίου τῷ τῷ μὲν δὲ σπῆ-
ρίων τ) σπῆρας γὰρ τὸ γέν) τ) πρὶ λέοντων. ἠδὲ οὐκ ἐν πρὶ γίνετα τὸ πρ) ἀλλὰ ὅδ' ἐξῆτα ἀπά-
σῃς ἐν ᾧ μετὰ τῷ ἀχελώσ) τῷ νείος πρταμ) τίκτει ἢ ἠδὲ ὁ λέων πᾶν) μίαν ὄντως, ὡς π) δὲ
μῆνα ὄντα μόλις βαδίζουσι δὲ ἐν σπῆρας λέοντες τίκτῃσιν πρτάμ) τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀνὲν ἐλάτ-
τονα. μετὰ ἢ ταῦτα οὐκ ἐπὶ τίκτουσιν. ἀλλ' ἀγροῖ διατελῶσιν. οὐκ ἔχει ἢ ἡ λέαινα χαυτίον ἀλλ'
ὁ ἀρῆλυ λέων. βάλει ἢ ὁ λέων τοῦς καυδόντας καλ) μὲν τῆσιν ἀφῆρας μόνος δύο μὲν ἀνωδρ) δύο δὲ
κάτωδρ) ἐάλλει ἢ ἐξάμῃ) ὡς τῷ ἠλικίαν

Quod Afranius poeta prudenter & lepide sapientiam filiam esse usus & memoriae dixit. Cap. .VIII:

Sapientie pa-
rentes.
Afranius.

EXIMIE hoc atque uerissime Afranius poeta de gignenda comparandaq; sapien-
tia opinatus est, quod eam filiam esse usus & memoriae dixit. Eo nanque argu-
mento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum uelit, nō libris solis, ne-
que disciplinis rhetoricis dialecticisq; opus esse, sed oportere eum uersari quoque, ex-
erceriq; in rebus cominus noscendis periclitandisq;, eaq; omnia acta & euenta firmi-
ter meminisse: & perinde sapere ac consulere ex ἡς, quæ pericula ipsa rerum docue-
runt, non quæ libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum & imagi-
num, tanquam mimo aut infomnio delectauerint. Versus Afranij sunt in togata, cui
Sellæ nomen est:

Vfus me genuit, mater peperit memoria.

oro uocant me Graii, uos sapientiam.

Item uersus est in eandem ferme sententiam Pacuuii, quem Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum: Macedo philosophus.

Ego odi homines ignaua opera, & philosopha sententia.

Nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius dicebat, quam quod homines ignaui ac desides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philosophiae in lingua, uerborumque artes conuerterent, & uitia facidissime accusarent, intercutibus ipsi uitiiis madentes. Ignaua philosophia.

Quid Tullius Tyro in commentarijs scripserit de Suculis & Hyadibus, quae sunt stellarum uocabula. Cap. IX.

Tullius Tyro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorque in literis studiorum eius fuit. Is libros complures de usu atque ratione linguae latinae: item de uariis atque promiscuis quaestionibus composuit. In iis esse praecipui uidentur, quos graeco titulo *ωκυπέτα* libros inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentis. Ibi de iis stellis quae appellantur fuculae, hoc scriptum est: A deo, inquit, ueteres Romani literas graecas nesciuerunt, & rudes graecae linguae fuerunt, ut stellas quae in capite Tauri sunt, propterea fuculas appellarint, quod eas *ὕαδες* Graeci uocant, tanquam id uerbum latinum graeci uerbi interpretamentum sit: quia graece *ὑε*, ues latine dicantur. Sed *ὕαδες*, inquit, *ὄνκ ἀπὸ τῶν ὑεῶν*, ita ut nostri opici putauerunt, sed ab eo, quod est *ὑεῶν*, appellantur. Nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates, pluuias, largosque imbres cient. Pluere autem graeca lingua *ὑεῶν* dicitur: Haec quidem Tyro in Pandectis. Sed enim ueteres nostri, non usque opici & agrestes fuerunt, ut stellas hyadas in circo fuculas nominarent, quod *ὑε* latine ues dicantur, sed ut quod Graeci *ὕαδες*, nos super dicimus: quod illi *ὕπν*, nos supinus: quod *ὑφός*, nos subulcus: quod item illi *ὕπν*, nos primo sypnus, deinde per y graecae, latinaeque o literae cognationem, somnus. Sic quod ab illis *ὕαδες*, a nobis primo syades, deinde fuculae appellatae. Stellae autem istae non in capite Tauri sunt, ut Tyro dicit (nullum enim uidetur praeter eas stellas Tauri caput) sed eae ita circulo qui zodiacus dicitur sitae locataeque sunt, ut ex earum positu species quaedam & simulacrum esse uideatur Tauri capitis: sicuti caeterae partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi depicta est locis regionibusque earum stellarum, quas Graeci *πλάδες*, nos uergilias uocamus. Tyro. Pandectae. Suculae. Hyades. Opici.

Quid sororis *ἑτυμολογία* dixerit Labeo Antistius, & quid fratris Nigidius. Caput X.

Labeo Antistius, iuris quidem ciuili disciplinam principali studio exercuit, & consulentibus de iure publice responsitauit, caeterarum quoque bonarum artium non expertus fuit. Et in grammaticam sese, atque dialecticam literasque antiquiores altioresque penetrauerat, latinarumque uocum origines rationesque percalluerat. Eaque praecipue scientia ad enodandos plerosque iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri post mortem eius editi, qui posteriores inscribuntur: quorum librorum tres continui tricesimus octauus, tricesimus nonus, & quadragesimus, pleni sunt id genus rerum, ad enarrandam & illustrandam linguam latinam conducentium. Praeterea in libris, quos ad praetoris edictum scripsit, multa posuit, partim lepide atque argute reperta: sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus: Soror, inquit, appellata est, quasi quod seorsum nascitur, separaturque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impense doctus, non minus arguto subtilique *ἑτυμολογία* interpretatur: frater, inquit, est dictus, quasi fere alter. Labeo Antistius. Soror. Frater.

Quem M. Varro iustum aptumque esse numerum conuiuarum existimauit. Ac de mensis secundis & de bellariis. Ca. XI.

Lepidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippaeis, qui inscribitur: Nescis quid uesper ferus uehat: in quo differit de apto conuiuarum numero, deque ipsius conuiuii habitu cultuque. Dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere a Gratiae numero, & progredi ad Musarum, id est, proficisci a tribus, & consistere in nouem: ut cum paucissimi conuiuae sunt, non pauciores sint quam tres: cum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos, inquit, esse non conuenit, quod turba plerumque Conuiuarum numerus.

est turbulenta. Et Romæ quidem constat, sed & Athenis. Nusquam aut plures cubabant. Ipsum deinde conuiuium constat, inquit, ex rebus quatuor, & tñ deniq; oibus suis numeris absolutum est, si belli hominuli collecti sunt, si lectus locus, si tps lectum, si apparatus non neglectus. Nec loquaces aut, inquit, cõuiuas, nec mutos legere oportet: ga eloquentia in foro & apud subfella, silentium uero nõ in conuiuio, sed in cubiculo eẽ debet. Sermones igit id tps habendos censet, non super rebus anxiis, aut tortuosis, sed iucundos atq; inuitabiles, & cũ quadam illecebra & uoluptate utiles, ex qbus ingenium nostq; uenustius fiat & amcenius. Qd pfecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad cõmunẽ uitæ usum pertinentibus cõfabulemur, de qbus in foro, atq; in negotiis agendis loqui non est otium. Dominũ aut, inquit, conuiuui esse oportet nõ tam lautũ, q̃ sine foradibus. Et in conuiuio legi nõ oia debent, sed ea potissimũ quæ simul sint βρωφελῆς, & delectent. Neq; nõ de secundis quoq; mēsis, cuiusmodi esse eas oporteat, p̃cipit. His em uerbis utit: Bellaria, inquit, ea maxie sunt mellita, quæ mellita nõ sunt. *πέλας* em cũ *πέλας*, societas infida. Qd Varro in hoc loco dixit bellaria, nequis fortẽ in ista uoce hæreat, significat id uocabulũ omne mēse scdæ genus. Nam quæ *τρυφάλα* Græci aut *πέλας* dixerunt, ea ueteres nostri bellaria appellauerunt. Vina quoque dulciora, est inuenire in comœdiis antiquioribus hoc nomine appellata, dictaq; esse ea Liberi bellaria.

Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere. Caput .XII.

IN quadam epistola Attei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistium, legum atq; morum po, Ro, iurisq; ciuilibus doctum apprime fuisse. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam nimia atq; uecors, usque eo, ut D. Augusto iam principe, & rep. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustum sanctum que esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per uiatorem a trib. plebis uocatus, responderit: Cum a muliere, inquit, quadam tribuni ple. aduersum eum aditi, Gellianum ad eũ misissent ut ueniret, & mulieri responderet, iussit eum qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eos non habere, neq; se neq; alium quenquam in causa uocandi; cum moribus maiorq; trib. pleb. prehensionem haberent, uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, id ipsum postea in M. Varronis rege humanarum uno & uicesimo libro, enarratius scriptum inuenimus, uerbaq; ipsa super ea re Varronis ascripsimus: In magistratu, inquit, habent alii uocationem, alii prehensionem, alii neutrum. Uocationem, ut COSS. & ceteri qui habent imperium: Prehensionẽ, ut trib. pleb. & alii, qui habent uiatorem: Neq; uocationem, neq; prehensionem, ut quæsto. & ceteri, qui neq; licentiam habent, neq; uiatorem. Qui uocationem habent, iidem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, si ue adsunt quos uocant, siue acciri iusserunt. Tribuni ple. uocationẽ habent nullã. Neq; minus multi imperiti, perinde atq; haberent, ea sunt usi. Nam quidã non modo priuati, sed etiam COS. in rostra uocari iusserunt. Ego triumuir uocatus a portio trib. ple. non iui, autoribus p̃cipibus: & uetus ius tenui. Item tribunus cũ essem, uocari neminẽ iussi, neq; uocatum a collega parere inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror, uana tunc fiducia, cum priuatus esset, uocatum a trib. non isse. Quæ (malum) aut ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, q̃s cõfiteare ius habere prehendentis. Nam qui iure prehendi, is etiã in uincula duci potest. Sed quæretibus nobis quam ob causam trib. qui haberent summam coercendi potestatem, ius uocandi nõ habuerint, illud occurrit quod tribuni ple. antiquitus creati uidentur non iure dicundo, nec causis querelisq; de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis quibus p̃sentes fuissent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptum, quoniam ut uim fieri uetarent, assiduitate eorum & p̃sentium oculis opus erat,

Quod in libris humanarum M. Varronis scriptum est, ediles & quæstores populi Romani in ius a priuato ad prætorem uocari posse. Caput .XIII.

Cum ex angulis secretisque librorum ac magistrorum, in mediū iam hominum & in lucē fori prodisssem, quæsitū esse memini, in plerisque Romæ stationibus ius publice docentiū aut respondentū, an quæst. po. Ro. ad prætorē in ius uocari posset. Id autē non ex otiosa quæstione agitabatur, sed usus forte natæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius quæst. Non pauci igitur existimabant, ius uocationis in eum prætori non esse, quā magistratus po. Ro. proculdubio esset. Et neque uocari, neque, si uenire nollet, capi atque prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tum assiduus in libris M. Varronis fui, cum hoc quæri dubitarique aduertissem, protuli unum & uicesimum reque humanarum, in quo ita scriptū fuit: Qui potestatem neque uocationis populi uiritim habent, neque prehensionis, eos magistratus a priuato in ius quoque uocari est potestas. M. Leuinius ædilis curulis a priuato ad prætorē in ius est eductus. Nūc stipendiis feruis publicis non modo prehendi non possunt, sed etiam ultrò summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Supra autem in eodem libro, quæsto. neque uocationem habere, neque prehensionem dicit. Vtraque igitur libri parte recitata, in Varronis omnes sententiam concesserunt, quæstorque in ius ad prætorē uocatus est.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & consulem prætorēque collegas esse, & quædam alia de auspicijs. Caput .XIIII.

Pomœrium quid esset, augures po. Ro. qui libros de auspicijs scripserunt, istius modi sententia definierunt: Pomœrium est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum ponē muros, regionibus certis determinatus, qui facit finē urbani auspicii. Antiquissimum autē pomœriū quod à Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabat. Sed id pomœrium pro incrementis reip. aliquoties prolatum est, & multos editosque colles circumplexum est. Habebat autem ius proferendi pomœrii, qui populū Ro. agro de hostibus capto auxerat. Propterea quæsitum est, ac nunc etiam in quæstione est, quam ob causam ex septem urbis montibus, cum ceteri sex intra pomœrium sint, Auentinus solus, quæ pars non longinqua nec infrequens est, extra pomœrium sit. Neque id Ser. Tullius rex, neque Sylla, qui proferendi pomœrii titulum quæsiuit, neque postea D. Iulius, cum pomœrium proferret, intra effatos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot causas uideri scripsit. Sed præter eas omnes ipse unam probat, quod in eo monte Remus urbis cōdendæ gratia auspicauerit, auesque irritas habuerit, superatusque in auspicio à Romulo sit. Idcirco, inquit, omnes qui pomœrium protulerunt, montem istum excluderunt, quasi a uibus obscenis ominosum. Sed de Auentino monte prætermittendum non putauī, quod non pridē ego in Elidis grammatici ueteris cōmentario offendi, in quo scriptum erat, Auentinū antea, sicuti diximus, extra pomœrium exclusum: post autem D. Claudio, receptū & intra pomœrii fines obseruatum. In edicto COSS. quo edicunt, quis dies comitijs centuriatis futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua nequis magistratus minor de cælo seruasse uelit. Quæri igitur solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit, quoniam liber Marci Messalæ auguris de auspicijs primus, cum hæc scriberemus, forte adfuit, propterea ex eo libro uerba ipsius Messalæ subscripsimus: Patritiorum auspicia in duas sunt potestates diuisa: Maxima sunt consulum, prætorum, censorum. Neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis, ideo & collegæ non sunt censes consulū, aut prætorum: prætores consulū sunt. Ideo neque consules aut prætores censoribus, neque censes consulibus, aut prætoribus, turbant, aut retinēt auspicia. At censes inter se, rursus prætores consulesque inter se, & uitiāt & obtinent. Prætor & si collega consulis est, neque prætorē neque consulem iure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatum est. Et ut in cōmentario XIII. C. Tuditanī patet, quia imperium minus prætor, maius habet consul: & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus prætores prætorē creante ueterum auctoritatem sumus secuti, neque his comitijs in auspicio fuimus. Censes æque non eodem rogantur auspicio atque consules & prætores. Reliquo

Pomœrium.

Auentinus mons.

Magistratus maiores.

rum magistratuuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, tributis, comitiis magistratus, sed iustus curiata datur lege. Maiores centuriatis comitiis fiunt. Ex his omnibus uerbis Messalæ manifestum fit, & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam esse PRAET. COS. docet, quod eodem auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quam aliorum.

Item uerba eiusdem Messalæ differentis, aliud esse ad populum loqui, aliud cum populo agere, & qui magistratus à quibus auocent comitiatum. Eiusdem capituli .XIII. portio.

Agere cum populo. Concionem habere.

Idem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit: COS. ab omnibus magistratibus, & comitiatum, & concionem auocare potest. Praetor & comitiatum & concionem usquequaque auocare potest, nisi à COS. Minores magistratus nusquam, nec comitiatum nec concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is recte agit, quia bifariam cum populo agi non potest. Nec auocare alius alii posset, si concionem habere uolunt, uti ne cum populo agant, quamuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere est rogare quod populum, quod suffragiis suis aut iubeat, aut uetet. Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.

Humanitatem non id significare quod uulgi putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos. Caput .XV.

Humanitas.

Quia uerba latina fecerunt quibus iis probe usi sunt, humanitatem non id esse uoluerunt quod uulgi existimat, quodque à Græcis εὐλουνδρωπία dicitur, & significat dexteritatem quandam beneuolentiamque erga omnes homines promiscuam. Sed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci παιδεία uocant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus: quas qui synceriter cupiunt appetuntque, ii sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura & disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est, ideoque humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbo ueteres esse usos, & cum primis M. Varronem, Marcumque Tullium, omnes ferme libri declarant. Quamobrem satis habui interim exemplum proponere. Itaque uerba posui Varronis, è libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc est: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini est paulum modo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita ut uulgo dicitur, facili & tractabili & beneuolo, tametsi rudis literarum sit (hoc enim cum sententia nequaquam cõuenit) sed eruditiori doctiorique qui Praxitelem, quid fuerit, et ex libris, & ex historia cognouerit.

Humanior.

Quid apud Marcum Catonem significent uerba hæc, inter os atque offam. Caput .XVI.

Ratio est M. Catonis Censorii de ædil. uitio creatis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audiui, inter os atque offam multa interuenite posse. Verum inter offam atque herbam, ibi uero longum interuallum est. Eurutius Clarus, qui præfectus urbi, & bis consul fuit, uir morum literarumque ueterum studiosissimus, ad Sulpitiū Apollinarē scripsit, hominem memoriæ nostræ doctissimū, quærere sese et petere ut sibi rescriberet, quænam esset eorum uerborum sententia. Tum Apollinaris nobis præsentibus (nam id temporis ego adolescens Romæ sectabar eum discendi gratia) rescripsit Claro, ut uiro erudito, breuissime: *Vetus esse prouerbium, inter os & offam idem significans, quod græcus ille παροιμιώδης uersus:*

πολλὰ μεταξὺ πέλῃ κίλῃ, καὶ χείλεσσι κέρῃ

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uersum. Et inueniri uersus uerbis iisdem aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poetas, temporibus uarijs natos. Caput .XVII.

Versus est notæ uenustatis senarius:

σοφοὶ πύρῃνοι τῶν σοφῶν ζωνδολα.

Eum uersum Plato in Theæteto Euripidis esse dicit: quod quidē nos admo-

dum miramur. Nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est
ἄλλος ὁ λόκος. Prior autem natus fuit Sophocles quàm Euripides. Sed etiam ille uer-
 fus non minus notus,

γέγονε γέγοντα καὶ διαγέγοντο ὁ ἐγώ,

Et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est *Ἐπιπολέωνος*, & in Bacchis Euripi-
 dis id quoque animaduertimus apud Aeschylum, *ὅτι τῷ πυρφόρῳ προμύθεον*, et apud Euripi-
 dem in tragœdia quæ inscripta est *Ἰνώ*, eundem esse uersum absque paucis syllabis:

Aeschylus sic:

σὺ γὰρ πῶς ὄπως δ' εἶ, καὶ λέγοντα καὶ λέγοντα.

Euripides ita:

σὺ γὰρ πῶς ὄπως δ' εἶ, καὶ λέγοντα ἀσφαλῆς.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atque nominibus familie Portia.

Caput

.VIII.

Cum in domus Tiberianæ bibliotheca federemus ego & Apollinaris Sulpiti-
 us, et quidam alij mihi aut illi familiares, prolatus forte liber est, ita inscriptus,
 M. Catonis nepotis. Tum quæri coeptum est, quisnam is fuisset M. Cato ne-
 pos. Atque ibi adolescens quispiam (quod ex eius sermonibus coniectare potui) non ab-
 horrens à literis: Hic (inquit) est M. Cato, non cognomēto Nepos, sed M. Catonis Cen-
 sorij ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis pratorij uiri, qui bello ciuili Vtica necē
 sibi gladio manu sua consciiuit: de cuius uita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur laus
 M. Catonis, quem in eodem libro idem Cicero pronepotē fuisse dicit M. Catonis Cen-
 sorij. Eius igitur quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato: cuius orationes ferunt
 inscriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit)
 placide admodum leniterque: Laudo, inquit, te mi fili, quod in tantula ætate etiam si hunc
 M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiuncula tamen quadam
 de Catonis familia aspersus es. Non unus autem, sed complures M. illius Catonis Cen-
 sorij nepotes fuerunt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui et orator
 et censor fuit, filios habuit, et matribus diuersos, et ætatibus longe dispares. Nam iam
 adolescente altero matre eius amissa, ipse quoque iam multum senex, Salonij clientis sui
 filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc
 enim illi cognomentum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis
 filio, qui prætor designatus patre uiuo mortuus est, et egregios de iuris disciplina li-
 bros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius M. nepos. Is satis uehe-
 mens orator fuit, multasque orationes ad exemplum auj scriptas reliquit, et consul cum
 Q. Martio Rege fuit. Inque eo consulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem
 obiit. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis pratorij uiri, qui se Vtica occidit, et quem
 Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos
 fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius hæc modo
 prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit, sed non eum qui Vtica
 periit, sed qui cum ædilis curulis et prætor fuisset in Galliam Narbonensem profectus,
 ibi uita functus est. Ex altero autem uiro Censorij filio longe natu minore, quem Sa-
 lonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, et M. Cato. Is M. Cato tribunus
 plebis fuit, et præturam petens mortem obiit, exque eo natus est Marcus Cato prætorius
 us, qui se bello ciuili Vtica interemit: de cuius uita laudibusque cum M. Tullius scribe-
 ret, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem fami-
 liæ, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius tramitibus, sed
 temporum quoque spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate,
 sicuti dixi, natus fuit, prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quàm qui à
 maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facile animaduer-
 tetis ex hac ipsa oratione cum eam legetis: Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audien-
 tibus dixit, quæ postea ita esse uti dixerat, cognouimus, cum et laudationes funebres,

M. Cato ne-
pos.

Portia seu
Catonum fa-
milia.

Cato Salon-
ianus.

et librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocū atq; uerborū incundioris, quæ à Grecis εὐφωνία dicitur, quàm regule disciplina quæ à grammaticis reperta est. Caput .XIX.

Accusatioꝝ
tertiæ inflex
ionis uariæ
fines.

Interrogatus est Probus Valerius, quod ex familiari eius quondam cōperi, has ne urbis, an has urbes, & hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uersum (inquit) pangis, aut orationem solutam struis, atq; ea uerba dicenda sunt, non finitones illas prærancidas, neq; fecutinas grammaticas spectaueris, sed aurē tuam interroga: quo quid loco conueniat dicere, quod illa suaserit, id profecto erit rectissimum. Tum is qui quæsierat, quonam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Probus ait respondisse, quo suam Vergilius percontatus est, qui diuersis in locis, urbes & urbis dixit, arbitrio cōsilioq; usus auris. Nam in primo Georgicōn, quem ego (inquit) librū manu ipsius collectum legi, urbis, per i literam scripsit. Verba è uersibus eius hæc sunt:

Urbis.

Urbis ne inuisere Cæsar,
Terrarumq; uelis curam

Urbes.

Verte enim, & muta ut urbes dicas, infipidius nescio quid facies & pinguius. Contrā, in tertio Aeneidos, urbes, per e literam dixit:

Centum urbes habitant magnas,

Turrim.
Securim.

Hic item muta, ut urbis dicas, nimis exilis uox erit & exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia est in cōsonantia uocum proximarum. Præterea idem Vergilius turrim dixit non turrem, & securim non securem:

Turrim in præcipiti stantem. Et,
Incertam excussit ceruice securim.

Quæ sunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm si suo utrunque loco per e literam dicas. At ille qui interrogauerat, rudis profecto & aure agresti homo: Cur (inquit) aliud alio in loco doctius rectiusq; esse dicas, nō sane intelligo. Tum Probus iam commotior: Noli (inquit) igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nam cum id genus sis quod uideo, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes utrum dixeris. His tum uerbis Probus & hac fini hominem dimisit, ut mos eius fuit erga indociles prope iuclementer. Nos autem aliud quoque postea confimiliter à Vergilio duplici modo scriptum inuenimus. Nam tres & tris posuit eodē in loco, ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutauerisq;, & aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus diuidere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Threicios boreæ de gente suprema,
Et tris, quos Idas pater, & patria Ismara mittit.

Tris.

Tres hic, tris illic, utrunque penficulate modulateq; reperies suo quidq; in loco sonare aptissime. Sed in illo quoq; itidem Vergilij uersu,

Hæc finis.

Hæc finis Priami fatorum,

Quæ finem.

simul ut & hic finis dicas, durum atq; absouum erit, respuentq; aures quod mutaueris: sicut illud contrā eiusdem Vergilij insuauius facias, si mutes:

Quem das finem rex magne laborum?

Rectos cupressos.

Aere fulua.

Fretu.

Peccatu.

Nam si ita dicas, quam das finem, iniucundum nescio quo pacto & laxiore uocis sonū feceris. Ennius itē rectos cupressos dixit, contra receptum uocabuli genus hoc uersu:

Capitibus nutantis pinos, rectosq; cupressos.

Firmior ei credo & uiridior sonus esse uocis uisus est, rectos dicere cupressos, quàm rectas. Contrā uero idem Ennius in annali duodeuicesimo, aere fulua dicit, non fuluo: non ob id solum, quod Homerus ἀέρα βαδῆται dicit, sed quod hic sonus (opinor) uocatur lior est uisus & amœnior. Sicuti etiam Mar. Ciceroni mollius teretiusq; uisum est in quinta in Verrem, fretu scribere quàm freto: Perangusto (inquit) fretu diuisa. Erat em̄ crassius uastiusque, perangusto fretu dicere. Itidem in secunda simili usus modulamine: Manifesto peccatu, inquit, non peccato. Hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimæ fidei libro Tyroniano reperi. Verba sunt Ciceronis hæc: Nemo ira ui

uebat, ut nulla eius uitæ pars, summa turpitudinis esset expers, nemo ita in manifesto peccatu tenebat, ut cum impudens fuisset in facto, tum impudentior uideretur si negaret. Huius autem uocis cum elegantior hoc in loco sonus, & tum ratio certa & probata est. Hic enim peccatus, quasi peccatio, recte latineq; dicitur. Sicut hic incestus, non qui admittit, sed quod admissum est: & hic tributus, quod tributum nos dicimus, à plerisque uetere dicta sunt. Hic quoque allegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, proque arbitratione dicuntur. Qua ratione seruata, arbitrato, & allegatu meo dicimus. Sic igitur in manifesto peccatu dixit, ut in manifesto incestu ueteres dixerunt. Non quin latinum esset peccato dicere, sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusq; est. Lucretius aequè auribus inseruiens, funem foemino genere appellauit in hisce uersibus:

Nunc (ut opinor) enim mortalia secla superne

Aurea de caelo demisit funis in arua,

Cum dicere usitatus, manente numero posset,

Aureus è caelo demisit funis in arua.

Sacerdotes quoque foeminas M. Cicero antistitas dicit, non secundum grammaticam legem antistites. Nam cum insolentias uerborum à ueteribus dictorum plerumque respueret, huius tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus, sacerdotes (inquit) Cereris atque illius fanis antistitæ. Usque adeo in quibusdam neque rationem uerbi, neque consuetudinem sed solam aurem secuti sunt, suis uerba modulis pensitantem. Quod qui non sentiunt, (inquit idem ipse M. Cicero, cum de numerosa & apta oratione differeret) quas aureis habeant, aut quid in his hominis simile sit, nescio. Illud uero cum primis apud Romanos ueteres grammatici annotauerunt, quod cum dixisset quodam in loco *κολοιοῦς τῆς ἡσυχίας*, alio in loco non *ἡσυχίας*, sed *ἡσυχίας* dixit,

ἡσυχίας τῆς ἡσυχίας τῆς ἡσυχίας

secutus non communem, sed propriam in quocumque uocis situ iucunditatem. Nam si alterum in alterius loco ponas, utrunque feceris sonitu insuaue.

Verba Titi Castritij rhetoris ad discipulos adolescentes de uestitu atque calciatu non decoro.

Caput

.XXI.

Titus Castritius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi & docendi, summa uir autoritate grauitateq; & à diuo Adriano ob mores atque literas spectatus, cum me præsentem (usus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores uidisset, die feriato tunicis & lacernis indutos, & gallicis calciatos, Equidem (inquit) maluissem uos togatos esse. Pigritum est cinctos saltem esse & penulatos. Sed si hic uester huiusmodi uestitus de multo iam usu ignoscibilis est, soleatos tamen uos populi Romani senatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum est: non hercle uobis minus quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hæc me audiète, Castritius & quædam alia ad eam rem conducentia, romane & seuerè dixit. Plerisque autem ex his qui audierant, requirebant cur soleatos dixisset, qui gallicas, non soleas haberent? Sed Castritius profecto scite atque incorrupte locutus est. Omnia enim ferme id genus, quibus plantarum calces tantum infime teguntur, cætera propè nuda, & teretibus habenis iuncta sunt, soleas dixerunt: nonnunquam uoce græca crepidulas. Gallicas autem uerbum esse opinor nouum, non diu ante ætatem M. Ciceronis usurpari coeptum. Itaque ab eo ipso positum est in secunda Antonianarum: Cum gallicis (inquit) & lacerna cucurristi. Neque in ea significatione id apud quenquam alium scriptum lego, grauioris duntaxat autoritatis scriptorem, sed (ut dixi) crepidas & crepidulas prima syllaba correpta, id genus calciamentum appellauerunt, quod Græci *κρηπίδας* uocant: eiusque calciamenti futores crepidarios dixerunt. Sempronius Asellio in libro rerum gestarum quartodecimo: Crepidarium (inquit) cultellum rogauit à crepidario futore.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt dijs, expositæ sunt in libris sacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt, quæ quid Neriane seu Nerio nomen importet.

Caput

.XXII.

Comprecati
ones deoz.

Comprecattones deorum immortalium, quæ ritu Romano dijs fiunt, exposi-
tæ sunt in libris sacerdotum populi Ro. & in plerisq; antiquis orationib⁹. In
ijs scriptum est, Laciã Saturni, Salaciã Neptuni, Horã Quirini, Iurites
Quiritij, Maiã Volcani, Nerien Iunonis, Molã Martis, Nerienen quoq; Martis. Ex
quibus id quod postremum posui, sic plerisq; dicere audio, ut primã in eo syllabã
producant, quo Græci modo dicunt *νηριδία*, maris deas. Sed qui probe locuti sunt, pri-
mam correptã dixerunt, tertiam produxerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut
in libris uetere scriptum est, Nerio: quanq; M. Varro in satyra Menippea, quæ inscribi-
tur *νηριαμαχία* uel *νηριμαχία*, non Nerio, sed Nerienes uocatiue dicit in his uersibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.

Nerio.

Nerienes.
Claudij.
Nero.

Ex quo nominandi quoq; casum eundem fieri necessum est. Sed Nerio à ueteribus sic
declinatur quasi Anio. Nam perinde ut Anienem, sic Nerienem dixerunt, tertã syllã
ba productã. Id autem, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabinum uerbum est, eoq; signifi-
catur uirtus & fortitudo. Itaq; ex Claudijs quos à Sabinis oriãdos accepimus, qui erat
egregia atq; præstãti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabinum à Græcis accepisse
se uidentur, qui uincula & firmamenta membrorum *νηρια* dicunt: unde nos quoq; lati-
ne neruos appellamus. Nerio igitur, Martis uis & potentia, & maiestas quædam esse
Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento, coniugem esse Nerienem Martis
dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:

Mars peregre adueniens salutat Nerienem uxorem suam.

Cn. Gellius
scriptor.
Hersiliae pre-
catio.

Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comice Plautum imperito
& incondito militi falsam nouamq; opinionem tribuisse, ut Nerienem coniugem esse
Martis putaret. Sed id perite magis quam comice dictum intelliget, qui leget Cn. Gel-
lij annalem tertium, in quo scriptum est, Hersiliã, cum apud T. Tatium uerba faceret,
pacemq; oraret, ita precatã esse: *Neria Martis, te obsecro pacem dare, ut liceat nupti-
is proprijs & prosperis uti, quod de tui coniugis consilio contigit, uti nos itidem inte-
gras raperent, unde liberos sibi & suis posteris patriæ pararent. De tui (inquit) coniu-
gis consilio, Martem scilicet significans: per quod apparet non esse id poetice à Plauto
dictum, sed eam quoq; traditionem fuisse, ut Nerio à quibusdam uxor esse Martis dice-
retur. Inibi autem animaduertendum est, quod Gellius Neria dicit per a literam, non
Nerio, neq; Nerienes. Præter Plautum etiam, præterq; Gellium, Licinius Imbrex uetus
comædiarum scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:*

Nolo ego Neæram te uocent, sed Nerienem,
Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autẽ senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertã in eo nomine syllaba, contrã q̃
suprà dictum est, corripienda sit. Cuius sonitus quanta apud ueteres indifferẽtia sit, no-
tius est quam ut plura in id uerba sumenda sint. Ennius autẽ in. I. annali in hoc uersu:
Nerienem Mauortis.

Ne.

Et hercle, nisi quod minime solet, numerum seruauit, primã syllabã intendit, tertã
am corripit. Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuiusmodi est quod in commẽ-
tario quodam Seruij Claudij scriptum inueni, Nerio dictum quasi *neirio*, hoc est sine
ira, & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillũq; fieri Martem precemur. Ne
enim particula, ut apud Græcos, ita plerunq; in latina quoq; lingua, priuatiua est.

M. Catonis consularis & censorij pulcherrima exprobratio cõtra philosophantes nomine & nõ re. Cap. .XXIII.

Vasum.

Egeo multa.

Marcus Caro consularis & censorius, publicis iam priuatisq; opulentus re-
bus, uillas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitã fuisse dicit,
ad annum usq; ætatis suæ septuagesimum, atq; ibi postea his uerbis utitur:
Nec mihi (inquit) ædificatio, neq; uasum, neq; uestimentum ullum est in manu pretio-
sum, neq; pretiosus seruus, neq; ancilla. Si quid est (inquit) quo utar, utor: si non est,
ego sum, cuiq; per me uti atq; frui licet, Tum deinde addit, uitio uertunt, quia multa

egere. At ego illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Thusculani hominis, egere se multis rebus, & nihil tñ cupere dicentis, plus hercle cōmouet ad exhortandam parsi moniam, sustinēdamq; inopiam, quàm græcæ istorū præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasq; uerborum inanes fingentium, qui se nihil habere & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt, cum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

Quæsitum tractatumq; quid sint manubiæ, atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem significantibus.

Caput .X.XIII.

IN fastigijs fori Traiani simulacra sunt sita circūundiq; inaurata, equorū atq; signorū militarium: subscriptumq; est, ex manubijs. Quærebat Phauorinus, cum in a rea fori ambularet, & amicum suum COS. opperiret, causas pro tribunali cognoscentem, nosq; tunc eum sectaremur, quærebat inquam, quid nobis uideretur significare proprie manubiarum illa inscriptio. Tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studijs doctrinæ multi atq; celebrati nominis: Ex manubijs, inquit, significat ex præda. Manubiæ eñ dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiam si, inquit Phauorinus, opera mihi princeps, & propè omnis in literis disciplinisq; græcis sumpta est, non usq; tñ in frequens sum uocū latinæ, quas subcisiuo atq; tumultuario studio colo, ut hanc ignorerē interpretationē uulgariam, quod esse dicant manubiæ præda: Sed quæro an M. Tullius uerborū homo diligentissimus, in oratione quā dixit de lege agraria Calendis Ianuarij contra Rullum, inani & illepida geminatione iunxerit manubias & prædam, si duo hæc uerba idem significant, neq; ulla re aliqua dissident. Atq; (ut erat Phauorinus egregia quadā uel diuina memoria) uerba ipsa M. Tullij statim dixit. Ea nos ascribimus hic: Prædam, manubias, sectionem, castra deniq; Cn. Pompeij sedente imperatore decemuirū uident. Et infra itidem duo hæc simul iunctim posita dixit: Ex præda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse prædam dixerat: Et uidetur ne tibi, inquit, utroq; in loco M. Cicero duobus uerbis idem, si cuti tu putas, significantibus, inepte & frigide esse usus: ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicos Euripides Aeschylum isectatus est, cum ait:

*δὴς ταυτὸν ἡμῖν ἔπειρ' ὁ σοφὸς ἀρχυλῶς,
ἤκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
ἤκω δ' ἐ ταυτὸν ὅστι τοῦ κατέρχομαι.
ὡς τῶν δὴ ὡσπερ εἰς εἰς εἶποι γείτονι.
ἤκωσιν σὺ μάκροσιν, εἰ δ' ἐ βόλα, καὶ εὐδοκίαν.*

Nequaquam uero, inquit ille, talia uidentur, quale est *μάκροσιν καὶ κατέρχομαι*, quæ a poetis uel oratoribus Græcis nostrisq; celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadē pluribus uel nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio instauratioq; eiusdem rei sub alio nomine, in manubijs & in præda? Num ornatur, ut alioqui solet, orationem? Num eam modulationem aptioremq; reddit? Num ornandæ uel exprobrandæ criminis causa, exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de cōstituendo accusatore est, una eademq; res pluribus uerbis uehementer atq; atrociter dicit: Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas semel dixisset, sedes, delubraq; addidit, quæ sunt ipsa quoq; in urbibus. Item in eodem libro simili modo: Siciliam, inquit, prouinciā C. Verres, per triennium depopulatus esse, Siculoꝝ ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Ecquid uidetur, cum Siciliam prouinciā dixerit, atq; etiam insup ciuitates addiderit, domos etiam & fana, quæ infra posuit, cōprehendisset, uerba hæc item multa atq; uaria depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliasse, nōne unam & eandem uim in sese habent? Sanè: sed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborū copia dicuntur, quanq; eadem ferè sint, & ex una sententia cooriantur, plura tñ esse existimant, quoniam & aures & aīm sapius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus multis atq; sauis extruendo, ille iam tunc M. Cato antiq;ssimum in orationibus suis ce

M

Manubiæ.

Subcisiuū studiū.

lebrauit: Sicuti in illa, quæ inscripta est, de decē hoībus, cum Thermunt accusauit, quæ decem liberos hoīes eodem tempore interfecisset, hisce uerbis eandem rem omnibus significantibus, usus est: quæ quoniam sunt eloquentiæ latinæ tunc primum exoriētis lumina, uerba quædam sublustria, libitum est ea mihi ἀπομιμνησθῆναι: Tuum nefariū factus peiore facinore opire postulas, succidias hūanas facis, decē funera facis, decē capta libera interficis decē hoībus uitam eripis, indicta causa, iniudicatis, indēnatis. Itē M. Cato in orationis principio, quā dixit in senatu pro Rhodiensibus, cū uellet res nimis prosperas dicere, tribus uocabulis idē sentientibus dixit. Verba eius hæc sunt: Scio sole re plerisq; hominibus in rebus secundis atq; plixis, atq; prosperis animum excellere, atque superbiam, atque ferocitatem auget. Itidem Cato ex originum septimo, in oratione, quam contra Seruium Galbam dixit, compluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, senectus: uerum enim uero cum tantam rem publicam agere arbitrarer. Sed ante omnes apud Romanos, eiusdem rei atq; sententiæ luculenta exaggeratio est:

ἑκτοτα δ' ἐκ βελίων ὑπαγε ζεύς, ἐκ τῆς κοινῆς.
ἐκ τῶν ἀνδρῶν τασίων, ἐκ τῶν αἵματων, ἐκ τῆς κνυσίμω.

Item alio in uersu:

ἰσμιναίτε, μάχαι τῆ, φοίτοι τῶν ἀνδρῶν τασίων τε.

Nam cum omnia ista utrobique multa & continua nomina, nihil plus demonstrant quam prælium, huius tamen rei uaria facies, delectabiliter ac decore multis uariis que uerbis dicta est. Neque non illa quoque apud eundem poetam una in duobus uerbis sententia, cum egregia ratione repetita est. Idæus enim, cum inter Aiace[m] & Hector[em] decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

μηκέτι πάρε φίλω πολέμῳ μὴδὲ μάχεσθον.

In quo uersu non oportet alterum uideri uerbum, idem quod superius significans, supplendi numeri causa, extrinsecus additum & confarcinatum. Est enim hoc inane admodum & futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ studio flagrantibus, peruicaciam ferociamq; & cupidinem pugnae, leniter tamen ac placide obiurgaret, atrocitatem rei, & culpam perseverandi bis idem dicendo, alio atq; alio uerbo auxit inculcauitq; duplex eadem compellatio admonitionem facit instantiorem. Nec illa quidem eiusdem significationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

μνηστῆρες δ' ἄρα πλεμάχῳ θανάτῳ τῆ μόρου τῆ
ἕρπου, quod bis idem dixerit, θάνατῳ καὶ μόρου.

Indignitas enim molienda tam acerbae tamq; iniustae necis, miranda mortis iteratione defleta est. Cæterum quis tam obruso ingenio est, qui non intelligat πολέμῳ καὶ μάχεσθον uerba, idem duo significantia, non frustra posita esse, ut illa quoque:

βάσι' ἢ οὐδὲ ὄντες, & βάσι' ἢ ἴσι ταχῆαι: neq; ἐκ παρακλήσεως, ut quidam putant,

sed hortamentum esse acre, iustae, imperataeque celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Pisonem trigemina, etiam si dura auribus hominibus non placent, non uenustatem modo numeris quaesiuere, sed figuram simulatidemque oris pluribus simul uocibus uerberauerunt. Vultus denique, inquit, totus, qui sermo quædam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit, hic eos quibus erat ignotus, decepit, fefellit, induxit. Quid igitur simile est, inquit, apud eundem in præda & manubijs? Nihil profecto istiusmodi. Nam neque ornatus fit additis manubijs, neque exaggeratius modulatus ue, sed aliud omnino præda est, ut in libris rerum uerborumque ueteris scriptum est, aliud manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipsa rerum quæ capta sunt: Manubiæ uero appellatae sunt pecunia à quaest. ex uenditione prædæ redacta. Vtrunq; ergo dixit M. Tullius cumulanda in uidiæ gratia decem uiros ablaturos, persecuturosque prædam quæ nondum esset uenundata, & pecuniam quæ ex uenditione prædæ præcepta esset. Itaque hæc inscriptio, quam uideris, ex manubijs, non res corporaque ipsa prædemonstrat (Nihil enim captum est hoc à Traiano, ex hostibus) sed facta esse hæc, comparataque ex manubijs, id est, ex pecunia præ-

Præda
Manubiæ.

datitia declarat. Manubiæ enim sunt, sicuti iam dixi, non præda sed pecunia per quaest. po. Ro. ex præda uendita contracta. Quod per quaest. autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario significari. Nam cura ærarij à quaest. ad præfect. translata est. Est tamen nonnusquam inuenire, ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut emere aut incuriose prædam pro manubijs, & manubias pro præda posuerint, & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerint: quod facere concessum est, scite id periteq; facientibus. Sed enim qui proprie atq; signate locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Valeri in casu uocandi, primam syllabam acuem esse, & item alia ex eiusdem uerbis ad rectam scripturam pertinentia. Caput .XXIII.

P. Nigidij uerba sunt, ex cōmentarijs grammaticor. xliij. hominis in disciplinis doctrinarum omnium præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio q; poterit feruari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi aut uocandi sint? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima, deinde nouissima deijcitur. At in casu uocandi, summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellas, in casu uocandi secundum id præceptum Nigidij acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum προσωδίων acutam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuū dicimus: Id quoq; in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius (inquit) amici, uel huius magni scribas, unum, i, facito extremum: Sin uero hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit e; atq; id ipsum facies in similibus. Item si huius rei scribas, i, litera sit extrema: Si huic terræ, per, e, scribendum est. Item mi qui scribit in casu interrogandi, uelut cum dicimus mi studiosus, per, i, unum scribat, non per e; at cum mei, tum per e, & i, scribendum est, quia dandi casus est. Hæc nos autoritate doctissimi hominis adducti, propter eos, qui harum quoq; rer. scientiam quærunt, non prætermittenda existimauimus.

Valeri

Voculatio
Casus interro
gandi.

Mi & mei.

De uersibus, quos Vergilius sectatus uidetur, Homeri ac Parthenij. Caput .XXV.

Parthenij poetæ uersus est:

γλαυκῶ, καὶ νῆρα, καὶ εἰναλίῳ μελικέρι.

Eum uersum Vergilius æmulatus est: itaq; fecit duobus uoculis uenuste immutatis parem:

Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homericō nō sanè rē parem, neq; similit̃ fecit. Esse em̃ uidet̃ Homeri simpliciōr & syncerior, Vergiliū aut̃ νεωπερικότερον, & q̃dam quasi ferrumine immisso fucatiōr:

ταῦρον δ' ἀλφειῶ, ταῦρον δὲ ποσειδάωνι.

Taurum neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententia Panætij philosophi, quam scripsit in libro de officijs secundo, qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti paratiq; sint. Caput .XXVI.

Legebatur Panætij philosophi lib. de officijs secundus, ex tribus illis inelytis libris, quos M. Tullius magno cū studio, maximoq; opere æmulatus est. Ibi scriptum est, tum multa alia ad bonam frugem ducentia, tum uel maxime quod esse hærerēq; in animo debet. Id autem est ad hanc fermè sententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rer. agunt, ac sibi suisq; esse usui uolunt, negotia periculāq; ex improuiso assidua & propè quotidiana fert. Ad ea cauenda atq; declinanda, perinde esse oportet aīo semp̃ prompto atq; intento, ut sunt athletarum, q; pancratiastæ uocantur. Nam sicuti illi ad certandū uocati, proiectis alte brachijs consistunt, caputq; & os suum manibus oppositis quasi uallo præmuniunt: membraq; eorum omnia priusq; pugna mora est, aut ad uitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita aīmus atq; mens uiri prudētis, aduersus uim & petulantias iniuriar., omni in loco atq; in tem

Panætius

Pancratiastæ

M ñ

pore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunquam conniuens, nusquam aciem suam flectens; consilia cogitationesque contra fortunæ uerbera, contraque insidias iniquorum, quasi brachia, & manus prætendens; ne qua in re aduersa & repentina incurfio, imparatis improtectisque nobis oboriatur.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus dixit: an quid, et quantum differret, si dixisset cum multis hominibus. Caput .XXVII.

M. Fronto,

Verba sunt Claudii Quadrigarii ex annalium eius .xiiij. Cōtione dimissa, Metellus in Capitolium uenit cum multis mortalibus. Inde cum domum proficisceret, tota ciuitas eum reduxit. Cum is liber, eaque uerba M. Frontonis, nobis ei ac plerisque aliis assidētibus legerent; & quidam haud sanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hoibus multis, inepte frigideque in historia, nimisque id poetice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur: An tu, inquit, aliaque homo reque iudicij elegatissimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis? Nil autem arbitrare causa fuisse, quod uir modestus, & puri atque propè quotidiani sermonis, mortalibus maluit, quam hoibus dicere? eandemque credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem, si cum multis hoibus, ac non cum multis mortalibus diceret? Ego quidem, inquit, sic existimo (nisi me scriptoris istius, oisique antiquæ orationis amor atque ueneratio, cæco esse iudicio facit) longe lateque esse amplius, prolixius, fufius in significanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quæ hoies dixisse. Namque multorum hominum appellatio, intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, & quodam sensu inenarrabili omne ferè genus, quod in ciuitate est, & ordinum & ætatum & sexus comprehendunt. Quod scilicet Quadrigarius ita (ut res erat) ingenere atque pmissuam multitudinem uolens ostendere, cum multis mortalibus Metellum in Capitolium uenisse dixit *ἐμφανῶς πορ*, quæ si cum multis hoibus dixisset. Ea nos oia, quæ Fronto dixit, cum ita ut par erat, non approbantes tamen, sed admirantes quoque audiremus: Videte tamen, inquit, ne existimetis, semper atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus dicendum: ne planè fiat Græcè illud de Var. satyra puerbium, *ἔμπροσθεν τῆς φωνῆς λέγουσιν*. Hoc iudicium Frontonis etiam in paruis minutisque uocabulis, non prætermittendum putauimus, ne nos forte fugeret lateretque subtilior huiusmodi uerborum consideratio.

Mortalis.

Non hætenus esse faciem qua uulgo dicitur.

Caput .XXVIII.

Animaduertere est, pleraque uerborum latinorum ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse uel in aliam longè, uel in proximam: eamque decessionem factam esse consuetudine, & inscitia temere dicentium, quæ cuiusmodi sint, non didicerint: Sicuti quidam faciem esse hois putant os tantum, & oculos & genas, quod Græcè *πρόσσωπον* dicunt; quæ facies sit forma ois & modus, & factura quædam corporis totius, & faciendo dicta, ut ab aspectu species, & à fingendo figura. Itaque Pacuuius in tragœdia, quæ Niptra inscribitur, faciem dixit hominis pro corporis longitudine: Aetate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procera uirum. Non solum autem in hoim corporibus, sed etiam in rebus cuiusque modi aliaque facies dicitur. Nam motus, & cœli, & maris facies, si tempestiue dicatur, proprie dicitur. Sallustij uerba sunt ex hist. scdâ: Sardinia in Africo mari, facie uestigii humani in orientem, quæ in occidentem latior pminet. Ecce autem id quoque in mentem uenit, quod etiam Plautus in Penulo, faciem pro totius corporis colorisque habitu dixit.

Facies a faciēdo.

Species ab aspectu.

Figura a fingendo.

Verba Plauti hæc sunt:

Sed earum nutritrix, qua fit facie mihi expedit.

Statura non magna, corpore aquilost.

Ipsa est specio uenusta, ore atque oculis pernigris.

Formam quidem hercle uerbis depinxit probe. Præterea memini Quadrigarium in undeuicesimo faciem pro statura, totiusque corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum prandium.

Caput .XXIX.

Laudabat uenditabatq; se nuper quispiam in libraria sedens, homo inepte gloriosus, tanquam unus esset sub omni cœlo satyrarum M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alii Menippæas appellant: & iaciebat inde quædam non admodum difficilia, ad quæ conicienda aspirare posse neminem dicebat. Tum fortè ego libꝛe ex iisdem satyris ferebam, qui *ἡ δὲ ἑξ ἑποῦ* inscriptus est. Propius igitur accessi, & nosti, inquam, magister uerbum illud scilicet uetus: Egregiam Musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei: Oro ergo te, legas hos uersus pauculos: & prouerbii istius, quod in his uersibus est, sententias dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego possum, quæ non assequor? Indistincta namq; sient, & confusa, quæ legero, & tuâ quoq; impediet intentionem. Tunc aliis etiam qui ibi aderant, cōpluribus idem cōprobantibus, desiderantibus que, accipit à me librum ueterem fidei spectatæ luculente scriptum. Accipit aut inconstatissimo uultu & mœstissimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercle postulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, si eum librum accepissent, non ita magis in legendo deridiculi fuissent. Ita & sententias intercidebat, & uerba corrupte pronuntiabat. Reddit igitur mihi librum multis iam ridētibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, assiduisq; lucubrationibus propè iam perditos? Vix ipsos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Recte, inquam, sit oculis magister tuis. Sed in quo illis nihil opus est, id rogo te, dicas mihi: Caninū prandium in hoc loco, quem legisti, quid significat? At ille egregius nebulo, quasi difficili quæstiōe perterritus, exurgit statim. Et abiens, non, inquam, paruam rem quæris: Talia ego gratis non doceo. Eius aut loci, in quo id prouerbium est, uerba hæc sunt: Non uides apud Mnescheum scribi, tria gēna esse uini, nigrum, album, medium, quod uocant *κίρρον*, id est, giluum: nouum, uetus, mediū: & efficere nigrum, uirum, album urinam, medum *ωρεῖν*: Nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uero esse prandium caninum. Quid significet prandium caninum, rem leuiculam diu & anxie quæsiuimus. Prandium aut abstemiū, in quo nihil uini potatur, caninum dicit, quoniam canis uino caret. Cum igitur mediū uinum appellasset, quod neq; nouū esset, neq; uetus: & plerunq; hoies ita loquantur, ut omne uinum, aut nouū esse dicant, aut uetus: nullam uim habere significauit, neq; noui, neq; ueteris, quod mediū esset. Idcirco pro uino non habendum, quia neq; refrigeraret neq; calefaceret. Refrigerare id dicit, quod græce dicitur *ἀναψύζειν*.

Vini genera.

Prandium caninum.

Abstemium.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .XIIII.

Disertatio Phaurini philosophi, aduersus eos qui Chaldei appellantur, & ex cœtu motibusq; siderum & stellarum, fata se hominum dicturos pollicentur. Caput .i.

ADuersum istos qui sese Chaldæos seu genethliacos appellat, ac de motu deq; situ stellarum dicere posse quæ futura sunt, profitentur, audiuius quondam Phaurinum philosophum, Romæ græce differentem egregia atq; illustri oratione, exercendine aut ostendendi grā ingenii, an quod ita serio iudicatoq; existimaret, non habeo dicere. Capita aut locorum argumentorumq; quibus usus est quod ei meminisse potui, egressus ibi ex auditione prope annotaui. Eaq; fuerunt ad hanc ferme sententiam: Disciplinam istam Chaldæorum tantæ uenustatis non esse, quantæ uideri uolunt. Neq; eos principes eius autoresq; esse, quos ipsi ferant, sed id præstigiæ atq; officiarum genus commentos esse homines aruscatores, & cibum quæstumq; ex mendaciis captantes; atq; eos, quoniam uiderent terrena quædam inter homines sita, cœlestium rerum sensu atque ductu moueri, quale est, quod oceanus, quasi lunæ comes, cum ea simul senescit adolefcitq; hinc uidelicet sibi argumentum ad persuadendū parauisse, ut crederemus oia rerum humanarum, & parua & maxima, tanq; stellis atq; sideribus euicta duci & regi.

Officiæ.

Aruscatores.

M iii

Esse autem nimis quam ineptum absurdumque, ut quoniam æstus oceanî cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aquæductu cum riuilibus aut de communi pariete cum uicino apud iudicem est, ut existimemus id negotiû, quæ si habena quadam de cœlo uinctum gubernari. Quod & si uis & ratione quæpiam diuina fieri potest, nequaquam tamen id censebat in tam breui exiguoque uitæ spatio, quantum uis hominî ingenio comprehendî posse & percipi. Sed cõiectari pauca quædam, ut uerbo ipsius utar, *ἄλλοτρηστος*, nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, & uaga, & arbitraria; qualis longinqua oculorum acies est, per interualla mediâ caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos atque homines differt, si homines quoque res omnes post futuras prænoscerent. Ipsam deinde siderum stellarumque obseruationem, quam esse originem scientiæ suæ prædicarent, haudquaquam putabat liquide consistere. Nam si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, stellarum motus, & uias, & discessiones, & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur obseruauerunt: procedat, inquit, hæc sane disciplina, sed sub ea modo inclinatione cœli, sub qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim potest, inquit, ratio Chaldæorum obseruationis manere, si quis ea uti uelit sub diuersis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partium circularumque cœli, ex deurgentia et conuexionibus mundi uarietas sit, quis non uidet? Eadem igitur stellæ, per quas omnia diuina humanaque fieri contendunt, sicuti ne usquequaque pruinas aut calores cient, sed mutant & uariant, tempestatesque eodem in tpe alibi placidas, alibi uiolentas mouent, cur non euenta quoque res, ac negotiorum, alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconsequens, ipsum quidem corpus, & habitum tam profundi aeris, sub alio atque cœli curuamine non eundem manere: in hominibus autem negotiis stellas istas opinari idem semper ostendere, si eas ex quacunque terra conspexeris. Præterea mirabatur id cuique pro præcepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Babylonis siue Aegyptiis obseruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius erroneas uocat, non esse plures quam uulgo dicerent. Posse enim fieri existimabat, ut & alii quidam planetæ pari potestate essent, sine quibus recta atque perpetua obseruatio perfici non quieret, neque eos tamen cernere homines possent, propter exuperantiam uel splendoris uel altitudinis. Nam & quædam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumque terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt aliis omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terræ obseruari debuisse, quæ tandem finis obseruationis istius fuit, & quæ tpe satis esse uisa sunt ad percipiendum, quid præmonstraret aut cœtus stellarum, aut circuitus aut transitus? Nam si isto modo concepta fieri obseruatio est, ut aduenteret quo habitu, quaque forma, quaque positura stellarum aliquis nasceretur, tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius, & mores, & ingenium, & circumstantia rerum negotiorumque, & ad postremum finis etiam uitæ spectaret, earumque omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipsæ illæ eodem in loco, eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque euentura existimarentur, qui eodem illo tpe nati fuissent: Si isto, inquit, modo obseruari conceptum est, earumque ea obseruatione composita quædam disciplina est, nullo id pacto potest procedere. Dicant enim quot tandem annis, uel potius quot seculis orbis hic obseruationis perfici quierit. Constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium rerum fatales dicerent, infinito prope & innumerabili numero annorum ad eundem locum cum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi: ut neque ullus obseruationis tenor, neque memoriæ ulla effigies literarum tanto æuo potuerint edurare. Atque illud etiam cuiusmodi esset, considerandum putabat, quod aliud stellarum agmen foret, quod primum tpe conciperet homo in utero matris, aliud postea, cum in decem mensibus proximis in lucem ederetur. Quærebatque qui conueniret diuersam super eodem fieri demonstrationem, si ut ipsi putarent, alius atque alius earundem stellarum situs atque ductus, alias atque alias fortunas daret? Sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quæ rerentur, atque ipso etiam illo maris atque foeminae coitu, iam declarari oportere dicebat, certo quo

*Stelle erraticæ.
Erroneæ.*

dam & necessario stellarum ordine, quales, qualique fortuna homines gignerent, ac multo etiam ante, quam pater ipse, atque mater nascerentur, ex eorum genitura debuisse iam tum perspicui, quinam olim futuri essent quos si creaturi forent, & supra longe atque longe per infinitum: ut si disciplina ista fundamento aliquo ueritatis nixa est, centesimo usque ab hinc seculo, uel magis primo caeli atque mundi exordio, atque inde iam deinceps continua significacione, quoties generis autores eiusdem homines nascerentur, stellae istae praemodestrare debuissent, qualis, qualique fato futurus sit quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusque stellarum formae & positionis sortem atque fortunam, uni omnino homini certam destinaramque esse? eamque formam post longissima seculorum spatia restitui, si uitae fortunaeque eiusdem hominis indicia, in tam breuibus interuallis per singulos maiorum eius gradus perque infinitum successuum ordinem, tam saepe ac tam multipliciter, eadem ipsa non eadem stellarum facie denotantur? Quod si id fieri potest, eaque diuersitas atque uarietas admittitur, per omnem antiquitatis gradum, ad significanda eorum hominum qui post nascentur, exordia, imparitas haec turbat obseruationem, omnisque ratio disciplinae confunditur. Iam uero id minime ferendum esse censebat, quod non modo casus & euenta, quae eueniret extrinsecus, sed consilia quoque hominum ipsa, & arbitria, & uarias uoluntates appetitionesque, & declinationes, & fortuitos, repetinosque in leuissimis rebus animorum impetus recessusque, moueri agitarique desuper e caelo putarent: tanquam si forte ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atque id rursus uolueris, non ex aliqua dispari uariatione animi agitatione, sed ex necessaria quadam errantium fide reciprocatione contigerit: ut plane homines, non quod dicitur λογικά ζῷα, sed ludicra & ridenda quaedam ψυχοδραμα, esse uideantur, si nihil sua sponte, nihil arbitrato suo faciunt, sed ducuntur stellis & auriogantibus. Ac si, inquit, potuisse praedici affirmant, Pyrrhusne rex, an Manius Curius proliu uicturus esset, cur tandem non de alea quoque, ac de calculis, & aluolo audeant dicere, quisnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciunt? & minora maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines rebus sibi uindicant, magisque esse perspicuas, & facilius comprehendi posse dicunt, uolo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius mundi contemplatione praestantis naturae opibus, in tam paruis atque breuibus negotiis fortunisque hominum, magnum putent? Atque id uelim etiam, inquit, ut respondeant, si tam paruus atque rapidum est momentum temporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo caeli, plures simul ad eandem competentiam nasci non queant, & si iccirco gemini quoque non eadem uitae sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respondeant, cursum illum temporis tranfluantis, qui uix cogitatione animi comprehendi potest, quoniam pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere: cum in tam praecipiti dici dierum noctiumque uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad postremum autem, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat, quod homines utriusque sexus, omnium aetatum diuersis stellarum motibus in uitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt, longe distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus roctis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in nauis fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemque ictu temporis interirent? Quod scilicet, inquit, nunquam eueniret, si momenta nascendi singulis attributa, suas unumquodque leges haberent. Quod si quaedam, inquit, in hominum morte atque uita, etiam diuersis temporibus editorum, per stellarum pares quosdam postea conuentus, paria nonnulla & consimilia posse dicuntur obtingere, cur non aliquando possint omnia quoque paria usu uenire, ut existant per huiusmodi stellarum concursiones & similitudines Socrates simul & Antisthenes, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? quod nequaquam, inquit, profus fieri potest. Non igitur hac causa probe uti queat aduersum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare se iis dicebat, quod non id quoque requireret, si uita, mortisque hominum, rerumque humanarum omnium tempus & ratio, & causa in caelo & apud stellas foret, quid de muscis, aut uermiculis, aut echinis, multisque aliis minutissimis, terra ma-

Arbitrij libertate defendit.

riq; animantibus dicerent? An ista quoq; iisdem, quibus homines, legibus nasceretur, iisdemq; itidem extinguerentur, ut aut ranunculis quoq; & culicibus nascendi fata sint de coelestium siderum motibus attributa: aut si id non putaret, nulla ratio uideret, cur ea siderum uis in hominibus ualeret, deficeret in ceteris? Hæc nos ficta, & incondita, & propemodum ieiuna oratione attigimus: At Phauorinus (ut hominis ingenium fuit, utq; græcæ facundiæ copia simul & uenustas) latius ea & amœnius & splendidius, & profluentius exequabat. Atq; identidē cōmonebat, ut caueremus, ne qua nobis isti syncophantæ ad faciendam fidem irreperent, qđ uiderent quædam interdum uera effutire, aut spargere. Non enim comprehensa, inquit, neq; definita, neq; percepta dicit, sed lubrica atq; ambagiosa cōiectatione nitētes, inter falsa atq; uera pedetētim quasi per tenebras ingredients eunt. Et aut multa tentando incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipsos qui eos consulunt, multa credulitate ducente, perueniunt callide ad ea quæ uera sunt, & iccirco uident in præteritis rebus quàm futuris ueritatē facilius imitari. Ista tñ omnia, quæ aut temere aut astute uera dicunt, præ ceteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit millesima. Hæc autem quæ dicentem Phauorinum audiuius, multa etiam memini poetarum ueterum testimonia confirmare, quibus huiuscemodī ambages fallatiolæ confutantur: ex quibus est Pacuianum illud:

Nam si qui quæ euentura sunt, præuideant,

Aequiparent Ioui.

Item Accianum illud:

Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures uerbis diuuant

Alienas, suas ut auro locupletent domos.

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adolescentes à genethliacis istis, & quibusdā aliis id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos pollicent, nullo pacto adeundos esse consulendosq; huiuscemodī argumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicunt, aut prospera: Si dicunt prospera & fallunt, miser fies frustra expectando: Si aduersa dicunt, & mentiuntur miser fies frustra timendo: Si uera respondent, eaq; sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias: Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum plane duo erunt incommoda, & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudii fructum spes tibi iā deflorauerit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus, res futuras præfagientibus.

Quemadmodum differuit Phauorinus, consultus à me super officio iudicis. Caput .II.

Muti magistri libri.

Quo primum tempore à prætoribus lectus in iudices sum, ut iudicia quæ appellatur priuata, susciperem, libros utriusq; linguæ de officio iudicis scriptos conquisiui: ut homo adolescēs, à poetarum fabulis, & à rhetorum epilogis, ad iudicandas lites uocatus, rem iudiciariam, quoniam uocis (ut dicitur) uis uæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt magistris cognoscerem. Atq; in rerum quidam diffusionibus comperendinationibus, & aliis quibusdā legitimis in rebus, ex ipsa lege Iulia, & ex Sabini Massurii, & ex quorundam aliorum iurisperitorum commentariis commoniti & adminiculati sumus. In iis autem, quæ existere solent negotiorū ambagibus, & in ancipiti rationum diuersarum circumstantia, nihil quicquam nos huiuscemodī libri iuuerunt. Nam etsi consilia iudicibus ex præsentium causarum statu capienda sunt, generalia tñ quædā præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmuniri iudex præparariq; ad incertos casus futuræ difficultatum debeat, sicut illa mihi tñc accidit inexplicabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerata que: sed qui petebat, neque tabulis, neque testibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitēbatur. Sed eum constabat uirum esse ferme bonum, notæ que & expertæ fidei, & uitæ inculpatissimæ, multaque & illustria exempla probitatis synceritatis que eius expromebantur. Illum autem, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, uitæ que turpi & sordida, conuictūq; uulgo in mendaciis, plenunq; esse perfidiæ & fraudis ostendebat. Is tñ cum suis multis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniā datā consuetis modis, expensu latione, men-

ſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſſione. Ex
 quibus omnibus ſi nulla re probaret, dimitti iam ſane oportere, & aduerſariũ de calumnia
 damnari. Quod de utriuſque aũt uita atque factis diceret, fruſtra id fieri atque dici. Rẽ em̄
 de petenda pecunia apud iudicem priuatum agi, nõ apud CENS. de moribus. Tũc ibi
 amici mei quos rogauerã in conſiliũ, uiri exercitati, atque in patrocinijs, & in operis fori
 celebres, ſemp̄q; ſe circũundiq; diſtrahentibus cauſis feſtinantes, nõ ſedendum diutius
 ac nihil eſſe dubium dicebant, quin abſoluendus foret quẽ accepſiſſe pecuniam illã nul
 la probatione ſolenni docebat. Sed em̄ ego hoies cum conſiderabam, alteꝝ fidei, alteꝝ
 probri plenum, ſpurciſſimãq; uitã ac defamatiſſimã, nequaquã adduci potui ad abſoluẽ
 dum. Iuſſi igit diem diſſundi, atque inde à ſubſellijs pergo ire ad Phauorinum philoſo
 phũ, quem meo tẽpore Romã plurimum ſectabar: ac de hoibus, quã apud me dicta fu
 erant, uti res erat, narro oĩa: ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cãtera etiã,
 quã obſeruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me ut eaz; rez; eẽm prudentior.
 Tum Phauorinus, religiõẽ illa cõſtationis & ſollicitudinis noſtrã cõprobata, id quidẽ,
 inquit, ſuper quo nunc deliberas, uideri poteſt ſpecie tenui paruaq; eſſe: ſed ſi de omni
 quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequaquã eſt uel loci huius, uel temporis. Eſt em̄
 diſceptatio iſta multũ iugã, & ſinuofã quæſtionis, multaq; & anxia cura & circũſpicie
 tia indigens. Namq; (ut pauca tibi nunc quæſtionũ capita attingam) iam oĩm primũ
 hoc de iudicis officio quæritur. Si iudex forte id ſciat, ſuper qua re apud eũ litigat: eaq; *Officia iudi
 cis dubia.*
 res uni ei prius quã agi cõcepta, aut in iudicium deducta ſit, ex alio quodam negotio ca
 ſuq; aliquo cognita ligdo, & cõperta ſit, neq; id tũ in agenda cauſa probat, oporteat ne
 eum ſecundum ea, quã ſciens uenit iudicare, an ſed m ea quã aguntur: Id etiã, inqt,
 quæri ſolet, an deceat atque conueniat, iudicij cauſã iam cognita, ſi facultas eſſe uideatur
 cõponendi negotij, officio pauliſp iudicis dilato, cõmunis amicitia & quali pacificato
 ris partes recipere. Atque illud amplius ambigi ac dubitari ſcio, debeat ne iudex inter
 cognoscendũ ea, quã dicto quæſitoq; opus eſt, dicere & quærere, etiã ſi cuius ea dieſ
 quæriq; intereſt, neq; dicat, neq; poſtulet. Patrocinari enim proſus hoc eſſe aiunt, non
 iudicare. Præter hæc ſup ea quoq; re diſſentit, an ex uſu exq; officio ſit iudicis, rem cau
 ſamq; de qua cognoscit, interlocutionibus ſuis ita exprimere conſignareq; ut ante
 ſententiã tẽpus ex ijs, quã apud eum in pñs confulẽ uariẽq; dicunt, pĩnde ut quoq; in
 loco, ac tẽpore mouet, ſigna & indicia faciat motus atque ſenſus ſui. Nam qui iudices, in
 quit, acres, atque celebres uident, non aliter exiſtimant, rem qua de agit, indagari cõpre
 hendiq; poſſe: niſi is, qui iudicat, crebris interrogationibus neceſſarijsq; interlocutioni
 bus & ſuos ſenſus aperiat, & litigantium deprehendat. Cõtra aut, qui ſedatiorẽ & gra
 uiores putant, negant iudicem debere añ ſententiã, dum cauſã utrinq; agitã, quoties
 aliqua re ppoſita motus eſt, toties ſignificare quid ſentiat. Euentus enim aiunt, ut qa
 pro uarietate ppoſitionum argumẽtorũq; alius atque alius motus animi patiedus eſt, ali
 ter atque aliter eadẽ in cauſa, eodẽq; in tẽpore ſentire, & interloqui uideat. Sed de his, in
 quit, & cãteris huiuſcemodi iudicialis officij tractatibus, & nos poſt hac, cum erit oriũ
 dicere quid ſentiamus conabimur: & præcepta Aelii Tuberonis ſuper officio iudicis,
 quã nuperrime legi, recenſebimus. Quod aũt ad pecuniam pertinet, quã apud iudicẽ
 peti dixiſti, ſuadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudẽtiſſimi uiri cõſilio, q in oratione
 quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita eſſe moribus maiorũ traditum obſer
 uatumq; ait, ut ſi quid inter duos actum eſt, neq; tabulis neq; teſtibus planum fieri poſ
 ſit, tum apud iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex ijs uir melior eſſet, quæreretur.
 Et ſi pares eſſent, ſeu boni pariter ſeu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac ſecun
 dum eum iudicaretur. In hac autem cauſã, de qua tu ambigis, optimus eſt qui petit, un
 de petitur deterrimus, & res eſt inter duos acta ſine teſtibus. Eas igitur, & credas ei,
 qui petit, condemnesq; eum, de quo petitur: quoniam ſicuti dicis, duo pares non ſunt,
 & q petit melior eſt. Hoc quidẽ mihi tum Phauorinus, ut uig; philoſophũ decuit, ſua
 ſit. Sed maius ego altiusq; id eſſe exiſtimaui, quã quod meã ætati & mediocritati con

ueniret, ut cognouisse, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gesta dederer, ut absoluerem tamen inducere in animum non quivi, & propterea iuravi mihi nō liquere, atq; ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius cōmement Phaurinus, hæc sunt: Atq; ego à maioribus memoria sic accepi, si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gessissent uti testes non interessent, illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nūc si sponsonē fecisset Gellius cum Turio, ni uir melior esset Gellius, q̄ Turius, nemo opinor tam infanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quā Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infensiq; inter sese fuerint Xenophon et Plato.

Caput .III.

Platonis &
Xenophontis
æmulatio.

Qui de Xenophontis Platonisq; uita & moribus pleraq; omnia exquisitissime scripsere, non abfuisse ab eis motus quosdam tacitos & occultos similitatis æmulationisq; mutuae putauere; & eius rei argumenta quaedam cōiectoria ex eorum scriptis protulerunt. Ea sunt profecto huiuscemodi, qd̄ neq; à Platone in tot numero libris mentio usquam facta sit Xenophontis, neq; item cōtra ab eo Platonis, in suis libris: quanq̄ uterq; ac maxime Plato, cōplurimum Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit cōmeminerit. Id etiam esse non syncerae neq; amicæ uoluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon inclyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reip. ciuitatisq; administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus ferè libris qui primi in uulgus exierant, opposuit contra, cōscripsitq; diuersum regiae administrationis genus, quod παιδίας κέξιν inscriptum est. Eo facto scriptoq; eius, usq; adeo per motum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri regis habita, re tractandi leuandiq; eius operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & strenuum fuisse dixerit, παιδίας δ' οὐκ ὄρεται ἰσθλα τὸ παράπαν: Hæc enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoq; ad ista, quæ dixi, accedere, quod Xenophon in libris, quos dictorum atq; factorum Socratis cōmentarios cōposuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ causis rationibusq; unq̄ disputauisse: ac ne disciplinas quidem ceteras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beateq; uiuendum non pertinerent, aut attigisse aut cōprobasse. Idcircoq; turpiter eos mētiri dicit, qui disertationes istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquit, Xenophon cum scripsit, Platonem uidelicet notat, in cuius libris Socrates de Physica, & Musica, & Geometria differit. Sed em̄ de uiris optimis & grauissimis, si credendum hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbitror non obtreccionis neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. Quæ igitur est istius opinionis ratio? Hæc profecto est, æquiparatio ipsa plerunq; & paritas uirtutum inter sese consimilium, etiam si contentionis studium & uoluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quaedam magna duorum pluriūm ue, in eiusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama, aut proxima, oritur apud diuersos fautores eorū industriæ laudisq; æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoq; ipsos cōtagium certationis aspirat: cursusq; eorum ad eandem uirtutis calcem pergunt, quando est compar uel ambiguus, in æmulandi suspiciones non suo sed fauentium studio delabatur. Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmulari que inter sese existimati sunt, quia de his apud alios uter esset exuperantior certabatur: & quia duæ eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nitunt, simulacq; quoddam contentionis æmulæ parit.

Paritas ingeniorum æmulatione parit.

Quod apte Chrysippus et graphice imaginē iustitiæ modulis coloribusq; uerborum depinxit. Cap. .III.

Chrysippus.
Iustitiæ imago.

Condigne mehercule & condecere Chrysippus in libro, qui inscribitur ἡ δὲ καλοῦ καὶ ἡ δονῆς primo, os & oculos iustitiæ, uultumq; eius seueris atq; uenerandis uerborū coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iustitiæ, fieriq; solitam esse dicit à pictoribus & rhetoribusq; antiquioribus, ad hunc fermè modum: For

ma atq; filo uirginali, aspectu uehementi & formidabili, luminibus oculorū acribus, ne que humilis, neq; atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Ex imaginis asit istius significatione, intelligi uoluit iudicem; qui iustitiæ antistes est, oportere esse gra uē, sanctum, seuerū, incorruptum, inadulabilē, cōtraq; improbos nocentesq; immiseri cordem atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentem ui & maiestate æquita tis ueritatisq; terrificum. Verba ipsa Chryssippi de iustitiā scripta hæc sunt:

παρθένος δὲ εἶναι λέγεται, καὶ συμβολὸν τῆ ἀδελφότητος εἶναι, καὶ μηδ' αὐτὸς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μή δὲ προσέειδεν, μήτε τοὺς ἐπιφθίμους λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακεί ας, μήτε ἄλλο μηδὲν οἷον τοιούτων. δις ἀκολουθῶς, καὶ συνθεωρητῶς γράφεται, καὶ σωτικὸς ἔχουσα ὁ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδρακὸς βλέπουσα ὡς πὶ τοῖς μὲν ἀδίκους φόβον ἐμποιεῖ, τοῖς δὲ δε κείοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντων τῶν τοιούτων προσώπων, τοῖς δὲ ἐτέροις, προσάντους.

Hæc uerba Chryssippi eo etiam magis ponenda existimaui, ut prompta atq; exposi ta ad considerandum iudicandumq; sint. Quoniam legentibus nobis ea, delicatiores quidam disciplinarum philosophi, iustitiæ imaginem istam esse, non iustitiæ dixerūt.

Lis atq; contentio grāmaticorum Romæ illustriū, enarrata sup casu uocatio uocabuli, qd est egregius. Cap. .V.

Efessus ego quondam ex diutina cōmentatione, laxandi leuandiq; animi gra tia, in Agrippæ campo deambulabam: Atq; ibi duos forte grammaticos cō spicatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eorū acerrime adfui, cū alter in casu uocatio, uir egregi, dicendum contenderet, alter, uir egregie. Ratio aut eius, qui egregi oportere dici cēsebat, huiuscemodi fuit: Quæcūq; inquit, nomina, seu uocabula, recto casu, numero singulari, us syllaba finiuntur, in quibus ante ultimā syl labam posita est, i, litera, ea omnia casu uocatio, i, litera terminatur, ut Coelius cœli, modius modi, tertius tertii, Accius acci, Titius titi, & similia omnia. Sic igitur egregi us, quoniam us syllaba in casu noiandi finitur, eamq; syllabam præcedit, i, litera, habere re debet in casu uocandi, i, literam extremā: & iccirco egregi, non egregie, rectius di centur. Nam diuus, & riuus, & clius, non us syllaba terminantur, sed ea, quæ per duo u scribenda est. Propter cuius syllabæ sonum declarandum, reperta erat noua litera, F, quæ digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grāmatice, uel si id mauis, egregissime, dic oro te, inscius, & impius, & sobrius, & ebrius, & propius, & anxius, & contrarius, & quæ us syllaba finiuntur, in quibus añ ultimam syllabam, i, litera est, quæ casum uocandi habent: me em pudor, & uerecūdia tenet pnuntiare ea secundum tuā definitionē. Sed cū ille paulisp̄ oppositu horū uocabuloꝝ cōmotus reti cuiisset, & mox tñ se collegisset, eandēq; illā quam definierat regulam retineret et ppu gnaret, diceretq; & p̄prium, & propitiū, & anxium, & cōtrarium, itidē in casu uocatio uo dicendū, q̄a & aduersarius & extrarius ita diceret, inscium quoq; & impiū, & ebrī um, & sobriū, insolentius q̄dem paulō, sed rectius p, i, lram nō per, e, in casu eodem pnuntian dum, eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego ope ræpreium esse, eadem hæc ista diutius audire, clamantes cōpugnantesq; illos reliquī.

Cuiusmodi sint quæ speciem doctrinarum habeant, sed neq; delectent, neq; utilia sint. Atq; inibi de uocabulis singula rum urbium regionumq; inmutatis. Caput .VI.

HOmo nobis familiaris in literarum cultu non ignobilis, magnamq; ætatis partem in libris uersatus: adiutum, inquit, ornatumq; uolo ire noctes tuas, & simul dat mihi libꝝ grandī uolumine, doctrinis oigenis (ut ipse dicebat) præ scartētem, quem elaboratum sibi esse ait ex multis & uarijs & remotis lectionibus, ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libens tanq̄ si copiæ cornu nactus essem, & recōdo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, pro Iupiter, mera miracula, quo nomine fuerit, qui primus grāmaticus appellatus est, et quot fuerit Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiusmodi Ho merus dicat in Vlyssis domo σερβίης. Quam ob causam Telemachus cubans iunctum sibi cubantem Pisistratum, non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit ἐρύλλα. Te lemachum quo genere claustrī in cluserit, & quapropter idem poeta rosam non norit,

oleum ex rosa norit. Atq; illud etiam scriptum fuit, quæ noia fuerint sociorū Vlyffis, q̄ à Scylla rapti laceratūq; sunt; utz̄ ἐν τῇ ἑσθῇ δαδάωη Vlyffes errauerit κατὰ ἀριστοχρησῶν, an ἐν τῇ ἑσθῇ κατὰ κροάπια. Id etiam istic scriptum fuit, qui sint apud Homerū uersus ἰσόμφοι, & quorū ibi nominū reperiatur παρὰσιχίς; et quis adeo uersus sit, qui per singula uocabula singulis syllabis increseat; ac deinde quæ ratio dicit singulas pecudes, in singulos annos terna parere; & ex quinque operimētis, quibus Achillis clypeus munitus est, quod factum ex auro est, summum sit an medium; et præterea quibus urbibus regionibusq; uocabula iam mutata sint, quod Bœotia an appellata fuerit Aonia, quod Aegyptus Aeria dicta est, q̄ Creta eodem quoq; noie Aeria dicta est, q̄ Attica ἀκτῆ, & Acta apud poeram, quod Corinthus, Ephyre, quod Macedonis ora ἡμαθία, quod Thessala αἰμονία, quod Tyrus, Sarra, quod Thracia ante Sithon dicta sit, quod Seston ποσὶ δῶντορ; Hæc atq; item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerant. Quem cum statim properans redderem, ὄναιός σὺς inquam doctissime uirore, ταύτης τῆς πολυμαθίας, & libz̄ hunc opulentissimum recipe, nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Nam meæ noctes, quas instructum ornatūq; isti, de uno maxime illo uersu Homeri quærūt, quem Socrates præ omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat; ὅτι τοι ἐν μεγάροις κἀκὸν ἀγαθόντε τέτυκται.

Aonia.
Aeria.
Ephyre.
Emathia.
Hæmonia.
Sarra.
Sithon.
Paupertinus.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellauit ipse isagogicum de officio senatus habendi. Caput .VII.

CN. Pompeio consularis primus cum Marco Crasso designatus est. Eum magistratum Pompeius cum initurus foret, qm̄ per militiæ tempora, senatus habendi consulendiq; reze expers humanaz̄ fuit, M. Varronem familiarem suū rogauit, uti cōmentarium faceret ἐσαγωγικόν (sic enim Varro ipse appellat) ex quo diceret, quid facere dicerēq; deberet, cum senatum cōsuleret. Eum libz̄ cōmentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in lib. epistolicaz̄ quæstionum. iiii. In quibus literis, qm̄ quæ antè scripserat, non cōparebant, docet rursus multa ad eam rem ducentia. Primum ibi ponit, qui fuerit, per quos more maiorū senatus haberi solet, eosq; nominat, dictatores, cōsules, prætor. trib. pleb. interregem, præfect. urb. neq; aliq; præter hos ius fuisse dixit facere senatus consul. quotiesq; usu uenisset, ut oēs isti magistratus eodem tēpore Romæ essent, tū quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior alijs esset, ei potissimum senatus consulendi ius fuisse. Addit deinde extraordinario iure tribunos quoq; militares, qui pro cōsulibus fuissent. Item decē uiros, quibus imperium consulare tum esset. Item trium uiros reip. constituendæ causa creatos, ius cōsulendi senatū habuisse. Postea scribit de intercessionibus, dixitq; intercedendū, ne senatus con. fieret, ius fuisse ijs solis, qui eadem potestate, qua ijs, qui senatus con. facere uellent, maiores ue essent. Tum ascripsit de locis in quibus senatus consultum fieri iure posset, docuit confirmauitq; nisi in loco p̄ aug. constituto, quod templum appellaretur, senatus con. factum esset, iustum id non fuisse; propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iulia cum profana ea loca fuissent, tēpla esse per aug. cōstituta, ut in ijs senat. cōsulta more maiorū iusta fieri possent. Inter quæ id quoq; scriptum reliquit, non oēs ædes sacras, tēpla esse; ac ne ædem quidem Vestæ tēplum esse. Post hæc deinceps dicit senat. con. ante exortum aut post occasum solem factum, ratum non fuisse, opus etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore senatus con. factum esset. Docet deinde inibi multa, quibus diebus haberi senatum ius non sit, immolareq; hostiam prius auspiciatq; debere, qui senatum habiturus esset. De rebus quoq; diuinis prius, q̄ humanis ad senatum referendum esse. Tum porro referri oportere, aut infinite de rep. aut de singulis rebus finite. Senatusq; con. fieri duobus modis, aut per discessionem, si consentiretur; aut si res dubia esset, per singulorū sententias exquisitas. Singulos autem debere cōsuli gradatim. Incipitq; à consulari gradu, ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in senatū lectus esset. Tum autem, cum hæc scriberet, nouum morem institutum refert, per ambitū

Aug. id est, augures. Templum.

onem gratiamq; ut is prim^o rogaretur, quem rogare uellet qui haberet senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quoq; capiendo differit, deq; multa dicenda senatori, qui cum in senatum uenire deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id genus in libro quo supradixi, M. Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est. Sed quod ait senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententijs, aut per discessionem, parum conuenire uidetur cum eo quod Atteius Capito in Cōiectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimoquingagesimonono, Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis etiam in ijs quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria: idq; ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius ac curatiusq; nos meminisse scribere.

Quæsitum esse dissensuq; an præfectus latinarum causa creatus, ius senatus cōuocandi cōsulendiq; habeat. Ca. VIII.

PRæfectum urbi latinarum causa relictum, senatum habere posse Mutius negat, quoniam ne senator quidē sit, neq; ius habeat sententiæ dicendæ: cum ex ea ætate præfectus fiat, quæ nō sit senatoria. M. autem Varro in quarto epistolarum quæstionum, & Atteius Capito in Coniectaneorū ducentesimoquingagesimonono ius esse præfecti senatus habendi dicunt. Deq; ea re assensum esse Capitonem Tuberoni contra sententiam Mutij refert. Nanq; & tribunis (inquit) plebis senatus habendi ius erat, quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARII LIBER .XV.

Quod in Q. Claudij annalibus scriptum est lignum alumine illitum non ardere. Caput .I.

DECLamauerat Antonius Iulianus rhetor, præterquam semper aliàs, tum uero nimium quam delectabiliter & feliciter. Sunt enim ferme scholasticæ istæ declamationes, eiusdem hominis eiusdemq; facundiæ, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergo familiares eius circumfusi undique, eum prosequeremur domū: cum deinde subeuntes mōrem Cispium, conspicimus insulam quandam occupatam igni, multis arduisq; tabulatis editam, et propinqua iam omnia flagrare uasto incendio. Tū quispiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum, sed pericula sunt longe maxima. Si quid autem posset remedij fore, ut ne tam assiduæ domus Romæ arderent, uenum hercle dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenustate: Si annalem (inquit) undeuigesimum Q. Claudij legissem, optimi & syncerissimi scriptoris, docuisset te profecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela quaq; solertia ignem defēderes, ut ne ulla tua ædificatio è ligno correpta atq; insinuata flammis arderet. Percontatus ego sum quid esset illud mirum Quadrigarij. Repetit: In eo igitur libro scriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pyræum, & contra Archelaus regis Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendēdi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, q; ab Archelao alumine oblita fuisset. Verba Quadrigarij ex eo libro hæc sunt: Tum Sylla conatus est, & tēpore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam quam ille interposuit, ligneam incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit Græcos, ignem admouit. Satis sunt diu conati, nunquā quiuerūt incendere: ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sylla atque milites mirabantur. Et postquam non succendit, reduxit.

Antonius Iulianus.

Cispium mōs.

Aluminis uis ignē de pellit.

N

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores latioresq; in conuiujs inuitatiunculas uini
non inuitiles esse existimauerit. Caput .II.

Ebriofus phi
losof. asier.

Ebrietas qua
lis a Platone
laudatur.

Libentia.

EX insula Creta quispiam aetatem Athenis agēs, Platonicum esse se philosophū dicebat, & uiderier gestiebat. Erat autē nihili homo & nugator, atq; in græcæ fa-
cundia gloria iactabundus, p̄terea uini libidine aduſq; ludibria ebriofus. Is in
conuiujs iuuenū, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ solemne nobis fuit, simul
atq; modus epulis factus, & utiles delectabilesq; sermones ceperant, tum silentio ad au-
diendū petito, loqui cœprabat. Atq; id genus uili & incōdita uerborū caterua, hortaba-
tur omnes ad bibendū. Idq; se facere ex decreto Platonico prædicabat, tanq̄ Plato in li-
bris quos de legibus cōposuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset, utilemq; eam ef-
se bonis ac fortibus uiris censuisset. Ac simul inter eiusmodi orationem, crebris & in-
gentibus poculis om̄e ingenū ingurgitabat, fomitem esse quendam dicēs & incitabu-
lum ingenij uirtutisq; si mens & corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in. I.
& in. II. de legibus, nō (ut ille nebulō opinabat) ebrietatem istam turpissimam, quæ la-
befacere & minuere hoīm mentes solet, laudauit: sed hanc largiorem paulo, iucundio-
remq; uini inuitationem, quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris & magistris conuiui-
orum sobrijs, nō improbauit. Nam & modicis honestisq; inter bibendum remissioni-
bus, refici integrariq; animos, ad instauranda sobrietatis officia existimauit, reddiq; eos
sensim lætiores, atq; ad intentiones rursus capiēdas fieri habiliores. Et simul si qui pe-
nitus in ijs affectionū cupiditatumq; errores inessent, quos aliquis pudor reuerens con-
celaret, ea om̄ia sine graui periculo, libertate per uinum data detegi, & ad corrigēdum
medendumq; fieri opportuniōra. Atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas
esse neq; respuendas huiuscemodi exercitationes, aduersum propulsandam uini uiolen-
tiam. Neq; ullum unquam continentem prorsus ac temperantem satis fideliter uisum
esse, cuius uita uictusq; non inter ipsa errorum pericula, & in medijs uoluptatum ille-
cebris explorata sit. Nam cui Libentia Gratiæq; omnes conuiuiorum incognita sint,
quiq; illarum om̄ino expers sit, si eum forte ad participandas eiusmodi uoluptates aut
uoluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, deliniri plerunq; & ca-
pi, neq; mentem animumq; eius consistere, sed uī quadam noua iētum labascere. Con-
grediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cumq;
ista uini licentia cominus decernendum, ut aduersum eas non fuga sumus tuti nec ab-
sinentia, sed uigore animi & constanti præsentia, moderatoq; usu temperantiam conti-
nentiamq; tueamur: & calefacto simul refotoq; animo, si quid in eo uel frigida tristitia,
uel torpentis uerecundia fuerit, diluamus.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritq; quæ præposita est uerbis aufugio & aufero. Et an in uer-
bo autumo eadem ista hæc præpositio esse uideri debeat. Caput .III.

Aufugio.
Aufero.

Autumo.

quæ particula,

Egimus librum Ciceronis qui inscriptus est Orator. In eo libro Cicero cum dix-
isset uerba hæc, aufugio & aufero, composita quidē esse ex præpositione ab, &
ex uerbis fugio & fero: sed eam præpositionem, quo fieret uox pronuntiatu audi-
tuq; lenior, uersam mutatamq; esse in au syllabam, cœptumq; esse dici aufugio & aufero
pro abfugio & abfero. Cum hæc inquam ita dixisset, tum postea ibidem super eadē
particula ita scripsit: Hæc (inquit) præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uer-
bo reperietur. Inuenimus autem in commentario Nigidiano, uerbum autumo compo-
situm ex ab præpositione & uerbo æstumo: dictūq; intercise autumo, quasi abæstumo,
quod significaret totum æstumo, tanquam abnumero. Sed (quod sit cum honore mul-
to dictum P. Nigidij hominis eruditissimi) audacius hoc argutiusq; esse uidetur quam
uerius. Autumo enim non id solum significat, sed & dico, & opinor, & cæseo: cum qui
bus uerbis præpositio ista neq; cohærentia uocis, neq; significatione sententiæ conue-
nit. Præterea uir acerrimæ in studio literarum licentiæ Marcus Tullius, non sola esse
hæc duo uerba dixisset, si reperiri posset ullum tertium. Sed illud magis quæri inspi-
ci que dignum est, uersa ne sit & mutata, ab. præpositio in au syllabam propter lenitatem

tem uocis, an potius au particula sua sit propria origine: & proinde ut pleræq; alia p^opositiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta sit: sicuti est in illo uersu Homeri:

ἀνέρουσιν μὲν πρῶτα, καὶ ἴσφαξεν ἃ δ' ἔραρον,
ἢ ἄβρομοι ἀνιάχοι.

*Historia de Ventidio Baso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse
memoriae traditum est. Caput .III.*

IN sermionibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in uetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despiciatissimos. Nihil adeo tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Baso scripta sunt. Eum Picetem fuisse genere, & loco humili: & matrē eius à Pompeio Strabone, Pompeii magni patre, bello sociali quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse. Mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoq; puerum inter cæteros ante curram imperatoris sinu matris uectum esse. Post cum adoleuisset, uictum sibi ægre quæsisse, eumq; sordide inuenisse, comparandis mulis & uehiculis magistratibus, qui sortiti prouincias forent, præbenda publice conduxisse. In isto quæstu notum esse cœpisse C. Cæsari, & cum eo profectum esse in Gallias. Tum quia in ea prouincia satis nauiter uersatus esset, & deinceps ciuili bello mandata sibi pleræq; impigre & strenue fecisset, non modo in amicitiam Cæsaris, sed ex ea in amplissimum quoq; ordinem peruenisse. Mox tribunum quoq; plebis, ac deinde prætorē creatū: atq; in eo rpe iudicatū esse à senatu hostē cū M. Antonio. Post uero coniunctis partibus, non pristinam tantum dignitatem recuperasse, sed pontificatum, ac deinde consulatū quoq; adeptum esse. Eamq; rē tam intoleranter tulisse po. Ro. qui Ventidium Basum meminerat curadis mulis uictitasse, ut uulgo p uias urbis uersiculi p̄scriberent:

Concurrite omnes augures, aruspices,
Portentum inusitatum conflatum est recens,
Nam mulos qui fricabat, consul factus est.

Eundem Basum Suetonius Tranquillus præpositū esse à M. Antonio prouinciis orientalibus, Parthosq; in Syriam introrumpentes, tribus ab eo præliis fusos scribit, eumq; primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultū esse.

Verbum profligo à plerisq; dici improprie insciteq;. Caput .V.

Sicut alia uerba pleraque, ignoratione & inscitia improbe dicentium quæ non intelligant, deflexa ac deprauata sunt à ratione recta & cōsuetudine: ita huius quoque uerbi, quod est profligo, significatio uersa & corrupta est. Nam cum ab affligendo, & ad perniciem interitumq; deducendo, inclinatum id tractumq; sit: semperq; eo uerbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sint, ut profligare dicerent prodigere & depredere, profligatasq; res quasi proflictas & perditas appellarint: nūc audio ædificia & templa, & alia fere multa, quæ prope absoluta affectaq; sunt, in profligato esse dici, ipsa que esse iam profligata. Quapropter urbanissime respondiisse prætorem non indoctū uirum barbatulo cuidam ex aduocatorum turba, Sulpitius Apollinaris in quadam epistola scriptum reliquit. Nam cum ille, inquit, rabula audaculus ita postulasset, uerbaq; ita fecisset: Omnia uir clarissime negotia, de quibus te cognitum esse hodie dixisti, diligentia & uelocitate tua profligata sunt: unum id solum relictū est, de quo rogo audias. Tum prætor satis ridicule: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profligata sint equidem nescio: Hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, siue id audiam, siue non audiam, profligatum est. Quod significare autem uolunt qui profligatum dicunt, ii qui latine locuti sunt, nō profligatum, sed affectum dixerunt, sicut M. Cicero in oratione, quam habuit de prouinciis consularibus. Eius uerba hæc sunt: Bel lum affectum uidemus, & uere ut dicam, pene cōfectum. Item infra: Nam ipse Cæsar, quid est quod in ea prouincia commorari uelit, nisi ut ea, quæ per eum affecta sunt, perfecta reipublicæ tradat? Idem Cicero in œconomico: Cum uero affecta iam prope æsta

te, uuas à sole mitescere tempus est.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifeste est erratum in ea parte, in qua scriptum est super Hectore & Aiace. Caput .VI.

Ciceronis error.

IN libro M. Tullii, qui est secundus de gloria, manifestus error est non magna rei: Quem errorem esse possit cognoscere non aliquis eruditorum, sed qui tantum legerit ἡμῆς τὸ η. Quamobrem non tam id mirabamur errasse in eam rem Marci Tullium, quam non esse animaduersum hoc postea, correctumque uel ab ipso, uel à Tyrone liberto eius diligentissimo homine, & librorum patroni sui studiosissimo. Ita enim scriptum in eo libro est apud eundem poetam: Ajax cum Hectore congregiendi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte uictus. Declaratque se uelle, ut suum tumulum multis etiam post seculis prætereuntes, sic loquantur:

Hic situs est, uitæ iam pridem lumina linqens,
Qui quondam Hectoreo percussus concidit ense,
Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam latinam uertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur, sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, prius quam sciat, an secum depugnandi causa congressurus sit Ajax:

ἄνδρες μὲν τὸ δὲ σῆμα πάλαι καταδείκνυται
ὅρ ποτ' ἀριστέοντα κατέκτανε φάσμα ἄϊωρ
ὣς ποτέ τις ἔρεξ', εἰ δ' ἐμὸν κλίμα οὐ ποτ' ὄλεσται.

Observatum esse in senibus, quod annum ferè etatis tertium & sexagesimum agant, aut laboribus aut interitu aut clade aliqua insignitum. Atque inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistola diui Augusti ad Caium nepotem. Caput .VII.

Annus .lxxij. climactericus .i. scalaris.

Observatum in multa hominum memoria, expertumque est in senioribus plerisque omnibus, sexagesimum tertium uitæ annum cum periculo & clade alia qua uenire, aut corporis, morbi que grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerum uerborumque istiusmodi studio tenentur, eum etatis annum appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoque ista proxima superiore, cum librum epistolarum D. Augusti, quas ad Caium nepotem suum scripsit, legeremus, duceremurque elegantia orationis, neque morosa, neque anxia, sed facili hercle, & simplici, id ipsum in quadam epistola super eodem anno scriptum offendimus. Eiusque epistolæ exemplum hoc est. IX. caleñ. Octobres: Aue mi Cai, meus ocellus iucundissimus, quem semper me diusfidius desidero cum à me abes: sed præcipue diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem (ubicunque hoc die fuisti) spero lætum & beneualentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum. Nam ut uides κλιμακτηρικόν, communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi quantumcunque superest temporis, id saluis nobis traducere liceat, in statu reip. felicissimo ἀνδραγαθώτατον ἡμῶν, καὶ διὰ δεχομένωσ.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris, de cenarum atque luxuriæ exprobratione: qua usus est, cum legem Liciniam de sumptu minuendo suasit. Caput .VIII.

Phauorinus in luxum epularum.

Cluniculi.

Cum legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiferti uiri: quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio hercle istiusmodi sumptus, atque uictus perdidicimus. Verba quæ apposuimus Phauorini, hæc sunt: Præfecti popinæ atque luxuriæ negant cenam lautam esse, nisi cum libentissime edis, tum aufertur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. Is nunc flos cenæ habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facietis procedit. Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comesse oportere. Cæterarum auium atque altilium, nisi tantum apponatur, ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere. Superiorem partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere. Si portione crescit luxuria, & debere epulas crescere, Videte quid relinquitur nisi ut deli

bati sibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur; quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm diis immortalibus adornantur.

Quod Cæcilius poeta frontem genere uirili, non poetice, sed cum probatione & cum analogia appellauit. Ca. IX.

Vere ac diserte Cæcilius hoc in subditio scripsit:
Nam ii sunt inimici pessimi fronte hilaro,
Corde tristi: quos neq; ut apprehendas, neq; ut mittas, scias.

Hos ego uersus, cum de quodâ istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgo quispiam nobiscum ibi assistens, non sane ignobilis: Quanta, inquit, licentia audaciaq; Cæcilius hic fuit, cū fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanem solæcismum nihil ueritus est. Imò, inquam, potius nos & q̄ audaces & q̄ licentes sumus, qui frontem improbe indoctè que non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, et ueterum autoritas, non hanc, sed hunc frontem debere dici suadeant. Quippe M. Cato in quinta originum, ita scripsit: Postridie signis collatis, æquo fronte, peditatu, equitibus, atque aliis, cum hostium legionibus pugnauit. Recto quoque fronte idem Cato, eodem in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus: Missas, inquit, autoritates facias, quas quidem ut habeas, posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atq; ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritator: audi, inquam, mi magister rationem falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas: Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in genitiuo quoq; casu eadem, syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contra renitens, audi, inquit, discipule plura alia cōsimilia, quæ non sint generis masculini. Petebant ibi oēs, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultū intorqueret, & non hisceret, coloresq; mutaret, tum ego intercessi: & uade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum. XXX. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atq; ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De uoluntario & admirando interitu uirginum Milesiarum. Caput .X.

Plutarchus in librorum, quos ἠθῆς ἰστορίαι inscripsit primo, cum de moribus disserteret in animos hominum incidētibus, uirgines dixit Milesiæ nominis, ferme quæ tum in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa, uoluntatem cœpisse ob eundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspendio amississe. Id cum accideret indies crebrius, neq; animis earum mori perseuerantium medicina adhiberi quiret, decreuisset Milesios, ut uirgines, quæ corporibus suspensis domortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent præuinctæ, efferrentur. Post id decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

Milesiæ uirgines.

Verba senatusconsulti de exigendis urbe Roma philosophis. Item uerba edicti cens. quo improbat & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam instituerent & exercere Romæ cœperant. Caput .XI.

CAio Fannio Strabone, M. Valerio Messala COSS. senatusconsultum de philosophis & rhetoribus latinis factum est. M. Pomponius prætor. senat. consuluit, quod uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus de ea re ita censuerunt, ut M. Pomponius prætor animaduerneret, curaretq; (uti ei è rep. fidèq; sua uideretur) uti Romæ ne essent. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius Aenobardus, & L. Licinius Crassus censes de coercendis rhetoribus latinis ita edixerunt: Renuntiatum est nobis esse homines, qui nouum genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos sibi nomen imposuisse latinis rhetoras: ibi homines adulescentulos dies totos desiderare. Maiores nostri quæ liberos suos discere, & quos in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neq; placent, neq; recta uidentur. Quapropter & iis, qui eos ludos habent, & iis, qui eo uenire consueuerunt, uisum est faciendum, ut ostenderemus nostram sententiã, nobis non placere. Neq; illis solū temporibus nimis rudibus, necdū græca do-

Philosophi rhetoresq; urbe eiecti.

N iii

Strina ex politis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt, uerum etiam Domitiano imperante, senatus consulto eieci, atque urbe & Italia interdicti sunt: Qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatus consultum Roma decessit.

Epictetus philosophus.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus. Caput .XII.

Gracchi parsimonia.

CAius Gracchus cum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit; ea uerba sunt haec: Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu uestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meae conducere arbitrabar, nulla apud me fuit popina, neque pueri eximia facie stabant: sed in conuiuio liberi uestri modestius erant quam apud principem. Post deinde haec dicit: Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uere dicere, assem aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quaequam sumptum fecisse. Biennium enim fui in prouincia, si ulla meretrix domum meam introiuit, aut cuiusquam seruulus propter me sollicitatus est, omnium nationum postremissimum nequissimumque existimatote. Cum a seruis eorum tam caste me habuerim, inde poteritis considerare, quomodo me putetis cum liberis uestris uixisse, atque ibi ex interuallo. Itaque, inquit, Quirites cum Roma profectus sum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alii uini amphoras, quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quae utroque uersum dicuntur, et a grammaticis communia uocantur. Caput .XIII.

Communia uerba multa.

VTor, & uereor, & hortor, & consolor, communia uerba sunt, ac dici utroque uersum possunt, uereor te, & uereor abs te, id est tu me uereris; uitor te, & uitor abs te, id est, tu me uteris; hortor te, & hortor abs te, id est, tu me hortaris; consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoque & interpretor significatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba haec omnia ex altera parte inuitata: & an dicta sint in eam quoque partem, quaeri solet. Afranius in consobrinis;

Hem iste parentum est uitabilis liberis.

Vbi malunt metui quam uereri se a suis.

Hic uereri ex ea parte dictum est, qua est non usitatus, Nouius in Ligartia Licinaria, uerbum, quod est utitur, ex contraria parte dicit:

Quia supellex multa, quae non utitur, emitur tamen, id est quae usui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suum pransum, paratum, cohortatum eduxit foras, atque instruxit. Consolor quoque in partem alteram, praeterquam dici solitum est, in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: ac cum animam, inquit, uestrae erga me uideo, uehementer consolor, & fides, uirtusque uestra mihi ante oculos uersatur. Testata itidem & interpretata, eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de diuinatione, ut testor, interpretorque uerba coeua uideri debent. Sallustius quoque eodem modo dilargitis praescriptoribus bonis, dicit: tanquam uerbum largior sit ex uerbis coibus. Ueritum autem, sicut puditum, & pigritum, non personaliter per infinitum modum dictum esse, non a uetustioribus tantum uidemus, sed a M. quoque Tullio in secundo de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenaeorumque omnium, quos non est ueritum in ea uoluptate, quae maxima dulcedine sensum moueret, summum bonum ponere. Dignor quoque, & ueneror, & confiteor, & testor, habita sunt in uerbis communibus, sicut illa in Vergilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo.

Et,

Cursusque dabit uenerata sacerdos.

Confessi autem aris, de quo facta confessio est, in .XII. tabulis scriptum est his uerbis: Aeris confessi, rebusque iudicatis. XXX. dies iusti sunt. Item ex iisdem tabulis id quoque est: Quae si erit testator, libri pensae ue fuerit, in testimonium feriat, improbus intestabilisque esto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus graecis mutuatus est. Caput .XIII.

Veritum impersonaliter.

APud Q. Metellum Numidicum, in libro accusationis in Val. Messalam tertio, nonne uerbum dictum esse annotauimus. Uerba ex oratione eius haec sunt: Cum sese sciret in tantum crimen uenisse, atque socios ad senatum questum stantes uenisse, sese maximas pecunias exactos esse. Pecunias se maximas exactos, id nobis uidebatur graeca figura dictum, Graeci enim dicunt, *σὺν πρῶτῳ με ἀγγύριον*. Id significat, exegit me pecu-

niam. Quod si id dici potest, etiam exactus esse aliquis pecuniam dici potest, Cæcilius quoque eadem figura in Hypobolimeo Aeschino usus uidetur:

Ego illud minus nihilo exigor portorium. i. nihilo minus exigif de me portorium.

Exigor portorium.

Passis uelis, & passis manibus dixisse ueteres, non à uerbo suo, quod est patior, sed ab alieno, quod est pando. Cap. XV.

A B eo quod est pando, passum ueteres dixerunt, non pansum, & cum præpositione expassum, non expansum. Cæcilius in Synaristutis;

Heri uero prospexisse cum se ex tegulis,
Hæc nuntiasse, & flammeum expassum domi.

Capillo quoque esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, & expanso. Et passis manibus & uelis passis dicimus, quod significat diductis atque distētis. Itaque Plautus in milite glorioso, a litera in e murata, per compositi uocabuli more, dispassis dicit, pro eo quod est dist

Passum à pando.

Expassum.

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum extra
Portam dispassis manibus patibulum cum habebis.

(passis: Dispassis.

De nouo genere interitus Crotoniensis Milonis.

Caput .XVI.

Mllo Crotoniēsis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est olympiade prima coronatum esse, exitum habuit uitæ miserandum & mirandum. Cum iam natu grandis artē athleticam desisset, iterque faceret forte solus in locis Italiæ syluestribus, quercū uidit proxime uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tū experiri (credo) etiam tūc uolens, an ullæ sibi reliquæ uires adessent, immisis in caernas arboris digitis, diducere & rescindere quercum conatus est. Ac mediam quidē partem discidit diuellitque. Quercus autem in duas diducta partes, cum ille quasi perfectō, quod erat connixus, manus laxasset, cessante uī, rediit in naturam: manibusque eius retentis inclusisque, stricta denuo & cohesa dilacerandum hominem feris præbuit.

Milonis interitus.

Cohesa.

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibijs canere desierint, cum patrum istum morem canendi haberent. Caput .XVII.

Alcibiades Atheniensis, cum apud auunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, & accessi Pericles Antigenidam tibicinem iussisset, ut eum canere tibijs (quod honestissimum tum uidebatur) doceret: traditæ sibi tibijs cum ad os adhibuisset, inflassetque, pūdefactus oris deformitate, abiecit in fregitque. Ea res cum percubisset, omnium tum Atheniensium consensu, disciplina tibijs canendi desita est. Scriptum hoc est in cōmentario Pamphilæ nono & uigesimo.

Alcibiades.

Pamphila.

Quod pugna belli ciuiliis uictoriaque C. Cæsaris, quam uicit in Pharsulicis campis, nuntiata prædictaque est per cuiusdam Cornelii sacerdotis uaticinium, eodem ipso die in Italia Patauii. Caput .XVIII.

Quo C. Cæsar, & Cn. Pompeius die ciuile bellū signis collatis in Thessalia confluxerunt, res accidit Patauii in transpadana Italia, memoria digna: Cornelius quidam sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotii religionibus uenerandus, & castitate uitæ sanctus, repente mota mente conspicer se procul dixit pugnam acerrimam pugnari: Ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, fugam, tela uolantia, instaurationem pugnae, impressionem, gemitus, uulnera, perire ut si ipse in prælio uersaretur, coram uidere sese uociferatus est. Ac postea subito exclamauit, Cæsarem uicisse. At Cornelii sacerdotis ariolatio leuis tum quidē uisa est et uecors. Magnæ mox admirationi fuit, quod non modo pugnae dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prælii exitus, qui erat prædictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae uices, & ipsa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis representata est.

Cornelius sacerdos.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex satyra que inscribitur ἡδὲ ἐδὲσ μάρτυρ. Caput .XIX.

Non paucissimi sunt, in quos potest cōuenire id, quod M. Varro dicit in satyra, quæ inscribitur ἡδὲ ἐδὲσ μάρτυρ. Verba hæc sunt: Si quantū opæ sumpsisti, ut tuus pistor bonum faceret panē, eius duodecimā philosophiæ dedisses, ipse bonus iam pridem esses factus, Nunc illum qui norunt, uolunt emete milibus cētumque

N iiii

Te qui nouit, nemo centuffis.

Notata quaedam de Euripidis poetæ genere, uita, moribus, deq; eiusdem fine uitæ. Caput .XX.

Euripidis
genus.

Euripidis poetæ matrem, Theopompus agrestia holera uendētem uictum quæ
sisse dicit. Patri autem eius nato illo, responsum est à Chaldæis, eum puerum cū
adoleuisset, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero factū esse pater interpre
tatus, athletam debere esse, roborato exercitatoq; filii sui corpore, Olympiam certatur
rum eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamine per ambiguam
ætatem receptus nō est. Post Eleusinio, & Theseo certamine pugnavit, & coronatus est.
Mox à corporis cura ad excolendi animi studium trāsgressus, auditor fuit physici Ana
xagoræ, & rhetoris Prodicī: in morali autem philosophia, Socratis. Tragœdiam scribe
re natus annos duodeuiginti adortus est. Philocorus refert in insula Salamine spelun
cam esse tetram & horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides tragœdias scriptura
rit. Mulieres fere omnes in maiorem modum exosus fuisse dicitur, siue quod natura ab
horruit à mulierū cœtu, siue quod simul duas uxores habuerat, cum id decreto ab Athe
niensibus factū ius esset, quarum matrimonii pertædebat. Eius odii in mulieres Aristoph
anes quoq; meminit ἐν ταῖς προτέραις δημοφοριάζουσαις, in his uersibus:

Prodicus
rhetor.

Thestopho
ria festi Cere
ris.

Ναὺ δ' αὖ πάσαισι πῦραν, καὶ λέγω,
τὸ τὸν κολάσαι τὸν ἀνδρᾶ πολλῶν ὄνεια.
ἄγρια γὰρ ἕνα δὲ γυναικῆς δεῖται, ἐν ἀγρίοις
τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφεῖς.

Alexander
Aetolus.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uersus composuit:

Ὁ δ' ἀναξαγόρας πρόφιμ' ἀρχαῖς
στυφνός μ' αὖ μοί γε ἴστικ' προσπαῖρ
καὶ μισογέλως, καὶ πωδᾶζερ' οὐδ' ἀέρον
μεμαδηκῶς, ἀλλ' οὐ γὰρ αὖ τ' ἔρ
μέλιτ' καὶ σφίγν' ἔπετυχε.

Fortas. παρ' οἴνοιο
Fortas. ἀλλ' ὄτι.

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturq; eo rex familiariter, red
iens nocte ab eius cœna, canibus à quodā æmulo immiffis dilaceratus est, & ex his uul
neribus mors secuta est. Sepulchrum autem eius & memoriam Macedones eo dignati
sunt honore, ut in gloria quoq; loco prædicarent: ὅν ποτε σὸρ μνήμα Euripίδης ὄλετο πῶς
quod egregius poeta morte obita sepultus in eorum terra foret. Quamobrem cum le
gati ad eos ab Atheniensibus missi petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam p
mitterent transferri, maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

Quod à poetis Iouis filij prudentissimi humanissimiq;: Neptuni autem inhumanissimi & ferocissimi
traduntur. Caput .XXI.

Iouis filij.

Neptuni filii.

Præstantissimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios poetæ appellauerunt, ut
Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferocissimos & immanes, & alienos ab omni
humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cere
cyona & Lestrygonas.

Historia de Sertorio duce, deq; astu eius, commentitijsq; simulamentis, quibus ad barbaros milites conti
nendos, conciliando q; sibi utebatur. Caput .XXII.

astutia.
Sertorij

Sertorius uir acer egregiusq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in
temporibus difficillimis mentiebatur ad milites si mendacium prodesset, & lite
ras compositas pro ueris legebat, & somnium simulabat, & falsas religiones con
ferebat, si quid istæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorii nobi
le est: Cerua alba eximia pulchritudinis, & uiuacissimæ celeritatis, à Lusitano ei quod
dam dono data est. Hanc sibi oblatam diuinitus, & instinctam Dianæ numine, collo
qui secum, monereque & docere quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit.
Ac si quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret, à cerua sese monitum
tum prædicabat. Id cum dixerat, uniuersi tanquam si deo, libentes parebant, Ea cerua

quodam die, cum incurſio eſſet hoſtium nuntiata, feſtinatione ac tumultu conſternata, in fugam ſe prorupit, atq; in palude proxima delituit, & poſtea requiſita periſſe credita eſt. Neq; multis diebus poſt, inuentam eſſe ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iuſſit tacere; ac ne cui palam diceret interminatus eſt: præcepitq; ut eam poſtero die repente in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret. Admiſſis deinde amicis poſtridie, uifum ſibi eſſe ait in quiete, ceruam quæ perierat, ad ſe reuerti: & ut prius conſueuerat, quod opus eſſet factu, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat ſignificante, cerua emiſſa in cubiculum Sertorii introrupit. Clamor factus, & orta admiratio eſt. Eaq; hominum barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. Memoriae proditum eſt ex iis nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, cum multis præliis ſuperatus eſſet, neminem unquam ab eo deſciuiſſe, quanquam id genus hominum eſſet mobiliſſimum.

De ætatibus historicorum nobilium, Hellenici, Herodoti, & Thucydidi. Caput. .XXIII.

Hellenicus, Herodotus, Thucydides, hiftoriæ ſcriptores, in iſdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longe diſtantibus fuerit ætatibus. Nam Hellenicus in initio belli Peloponeſiæ fuiſſe quinque & ſexaginta annos natus uidetur, Herodotus tres & quinqueſaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc in libro undecimo Pamphilæ.

*Hellenicus.
Herodotus.
Thucydides.*

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis ſcripſit, de comicis latinis iudicari. Ca. .XXIII.

Sedigitus in libro quem ſcripſit de poetis, quid de iis ſentiat qui comœdias fecerunt, & quem præſtare ex omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quæque in loco, & honore ponat, his uerſibus ſuis demonſtrat:

Sedigitus.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant,
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi,
Ut contra ſiquis ſentiat, nihil ſentiat.
Cæcilio palmam ſtatuo de comico.
Plautus ſecundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui feruet, pretio in tertio eſt.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
In ſexto conſequitur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Decimum addo antiquitatis cauſa Ennium.

Comici latini.

De uerbis quibusdam nouis, quæ in Cn. Matij Mimiambis offenderamus. Caput .XXV.

CN. Matius uir eruditiffimus in Mimiambis ſuis non abſurde, neque abſone finxit, recentatur, pro eo quod Græci dicunt ἀνανεύθει. Verſus in quibus hoc uerbum eſt, hi ſunt:

*Recentatur,
id eſt, denuo
naſcitur.*

Iamiam albicaſſit Phœbus, & recentatur,
Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Idem Matius in hiſdē Mimiambis, edulcare dicit, quod eſt dulcius reddere, in his uerſi.

Edulcare.

Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curasq; acerbis ſenſibus gubernare.

*Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definiuit ſyllogiſmum, cuiusq; definitionis interpreta-
tum uerbis latinis factum. Caput .XXVI.*

Ariſtoteles quid ſyllogiſmus eſſet, his uerbis definiuit: λόγος ὃν ὡς πεδέντων ἑνῶν ἑτερόν τε καὶ κειμένων διὰ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Eius definitionis nō uidebatur habere incōmode interpretatio facta hoc modo: Syllogiſmus eſt oratio, in qua conſenſus quibusdam & conſenſis, aliud quid quàm quæ cōceſſa ſunt, per ea quæ conſenſa ſunt, neceſſario conſicitur.

Syllogiſmus.

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid centuriata, quid tributa, quid consilium. Atque
inibi quaedam eiusmodi. Caput .XXVII.

Comitia calata.

Curata.

Centuriata.

Testamentorum tria genera.

Plebiscita.

IN libro Lælii Felicis ad Q. Mutium primo, scriptum est, Labeonem scribere calata comitia esse, quæ pro collegio pontificum habentur, aut regis sacrorum, aut flaminum inaugurandorum causa. Eorum autem alia esse curiata, alia ceteriata. Curata per lictorem curiatim calari, id est, conuocari, centuriata per cornicinem. Hisdē comitiis, quæ calata appellari diximus, & sacrorum detestatio, & testamenta fieri solebant. Tria enim genera testamentorum fuisse accepimus: Vnum, quod calatis comitiis in cōcione populi fieret, alterum in procinctu, cum uiri ad prælium faciendum in aciem uocabantur, tertium per familiæ emancipationem, cui æs, & libra adhiberetur. In eodem Lælii Felicis libro hæc scripta sunt: Is, qui non uniuersum populum, sed partem aliquam adesse iubet, non comitia, sed consilium edicere debet. Tribuni autem neque aduocant patritios, neque ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita appellantur, quæ trib. pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus antè patritii non tenebatur, donec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ut eo iure quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerentur. Item in eodē libro hoc scriptum est: Cui ex generibus omnium suffragium feratur, curiata comitia esse; Cum ex censu & ætate centuriata: Cum ex regionibus & locis, tributa. Centuriata autem comitia intra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non sit. Propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum, quoniam populus esset in suffragiis ferendis occupatus.

Quod errauit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres & uiginti annos natum, causam pro Sexto Roscio dixisse. Caput .XXVIII.

Cor. Nepotis erratum.

Fenestellæ error.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus familiarisque fuit. Atque is tamen in primo librorum, quos de uita illius composuit, errasse uidetur, cum eum scripsit tres & uiginti annos natum, primam causam iudicii publici egisse, Sextumque Roscium patricidii reum defendisse. Dinumeratis quippe annis à Quinto Cæpione & Q. Serrano, quibus consulibus, ante diem. III. nonas Ianuarii M. Cicero natus est, ad M. Tullium, & Cn. Dolum bellam, quibus COSS. causam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neque dubium est, quin post annum quam pro Quintio dixerat, Sextum Roscium reum patricidii defenderit, annos iam septem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio consulibus. In qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Afconius animaduertit, quod eum scripsit sexto & uigesimo ætatis anno pro Sexto Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quam Fenestellæ error est: nisi quis uult in aîm inducere, studio amoris & amicitiae adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem suppressisse, ut M. Cicero orationem florètem dixisse pro Roscio admodum adolescens uideretur. Illud adeo ab utriusque oratoris studiosis animaduersum & scriptum est, quod Demosthenes, & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint: Alter $\kappa\lambda\iota\ \delta\upsilon\delta\epsilon\sigma\tau\iota\omega\nu\theta\epsilon$, $\kappa\alpha\lambda\iota\ \kappa\lambda\iota\ \lambda\upsilon\mu\omicron\upsilon\phi\acute{\alpha}\tau\epsilon\sigma$, septem & uiginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimo & uigesimo pro Sexto Roscio. Vixerunt quoque non nimis numerum annorum diuersum: alter treis & sexaginta annos, Demosthenes. LX.

Quali figura orationis, & quam noua L. Piso annalium scriptor usus sit. Caput .XXIX.

Mihi nomen Iulium.

DVæ istæ in loquendo figuræ, notæ satis usitatæque sunt: Mihi nomen est Iulio, & mihi nomen est Iulii. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarquinium collegam suum, quia Tarquinium nomen esset, metuere. Eumque orat, uti sua uoluntate Roma concedat: quia Tarquinium (inquit) nomen esset: Hoc perinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis lingue uocabulum sit, græcæ aut gallicæ. Caput .XXX.

Qui ab alio genere uita detriti iam & retorridi, ad literarum disciplinae ferius adeunt, si forte iidem garruli natura & subargutuli sunt, oppidoquam fiunt in literarum ostentatione inepti & friuoli. Quod genus profecto ille homo est, qui de petorritis nuper argutissimas nugae dixit. Nam cum quaereretur, petorritum quali forma uehiculum, cuiusque linguae uocabulum esset, et facie uehiculi ementis est longe alienam falsamque, & uocabulum graecum esse dixit: atque id significare uolucres rotas interpretatus est: Commutataque una litera, petorritum esse dictum uolebat, quasi petorrotum. Scriptum etiam hoc esse a Valerio Probo conuenit. Ego, cum Probi multos admodum commentationum libros inquisierim, neque scriptum in his inueni, nec usquam alioquin Probum scripsisse credo. Petorritum enim est non ex graeca dimidiatum, sed totum trans alpibus factum: nam est uox gallica. Id scriptum est in libro M. Varronis decimoquarto rerum diuinarum. Quo in loco Varro cum de petorrito dixisset, esse id uerbum gallicum, lanceam quoque dixit non latinum, sed hispanicum uerbum esse.

Quae uerba leguerint Rhodij ad hostium ducem Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super illa incluta Ialysi imagine. Caput .XXXI.

Rhodum insulam celebritatis antiquissima, oppidumque in ea pulcherrimum ornatisimumque obsidebat oppugnabatque Demetrius, dux aetatis suae incluta: cui a peritia disciplinaque faciendi obsidij, machinarumque solertia, ad capienda oppida repertarum, cognomentum Πελοποννησιος fuit. Tum ibi in obsidione illa, aedes quaedam publice factas, quae extra urbis muros cum paruo praesidio erant, aggredi & uastare atque absumere igni parabat. In his adibus erat memoratissima illa imago Ialysi, Protogenis manu facta illustris pictoris: cuius operis pulchritudinem praestantiamque, ira percitus Rhodius inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium cum his uerbis: Quae malum (inquiunt) ratio est, ut tu imaginem istam uelis incendio aedium facto perdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra & incolumi per uictoriam poteris: sin uero nos uincere obsidendo nequiueris, petimus consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione desista, & imagini & ciuitati pepercit.

SAULI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .XVI.

Verba Musonij philosophi graece, digna atque utilia audiri obseruarique. Eiusdem utilitatis sententia a M. Catone multis ante annis Numantiae ad equites dicta. Caput .I.

ADolescentuli cum etiam tum in scholis essemus, *ἐνθυμιματίου* hoc graecum quod apposui, dictum esse a Musonio philosopho audiebamus: et quoniam uere atque luculente dictum, uerbisque est breuibus & rotundis uinctum, perque libenter memineramur, *ἢ τὶ πρᾶξις καλὴ μετὰ πόνου, ἢ μὲν πόνου ὀίχεται, ἢ ἢ καλὴ μίνα. ἢ τὶ ποιήσῃς ἀίχρον μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὴ ὀίχετ', τὸ ἢ ἀίχρον μίνα.* Postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, qua dixit Numantiae apud equites, positam legimus. Quae etsi laxioribus paulo longioribusque uerbis comprehensa est praeterquam illud graecum quod diximus, quoniam tamen prior tempore antiquiorque est, uenerabilior uideri debet.

Verba ex oratione haec sunt: Cogitate cum animis uestris, si quid uos per laborem recte feceritis, labor ille a uobis cito recedet, bene factum a uobis dum uiuetis non abscedet. Sed si qua per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, nequiter factum ille

Iud apud uos semper manebit.

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontandi differendiq; & que sit eius legis reprehensio. Cap. II.

Dialectice
captiones.

Egem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiam re quæratum disputereturq; atq; ibi quod rogere, ut respõdeas: tum, ne amplius quid dicas, quam id solum quod es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui nõ seruēt, et aut plus, aut aliter quam sunt rogati respondeant, existimant rudes indoctiq; esse, disputandiq; morem atq; rationem non tenere. Hoc quidem quod dicunt, in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanq; inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogationibus responsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quædam uidentur, in quibus si breuiter & ad id quod rogatus fueris respondeas, capiare. Nam si quis his uerbis interroget, postulo ut respondeas: Desieris ne facere adulteriũ an non? utcunq; dialectica lege respõderis, siue aias, siue neges, hærebis in captione: tam si te dicas aduere, quam si neges. Sed quod minus est in interrogatione, id ē addendum. Nam qui facere aliquid non desuit, non id necessario etiam fecit. Falsa igitur est species istius captionis: & nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludiq; possit, eum facere adulteriũ, qui se negauerit facere desisse. Quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hæreere eos necessum est, si nihil amplius quam quod interrogati erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquem rogem: Quicquid nõ perdidisti, habeas ne an nõ habeas? postulo aut aias aut neges. Vtcunq; breuiter respõderit, capietur. Nam si non habere se negauerit, quod non perdidit, colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. Sin uero habere se dixerit, colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respõdebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. Sed huiuscemodi responsio non fit ea lege quam diximus. Plus enim quam qd rogatus est respõdet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit, & tolerari fames. Verbaq; ipsa Erasistrati super ea re scripta. Caput III.

Esuritio.

Scytharum mos

Cum Phauorino Romæ dies pleriq; totos eramus, tenebatq; animos nostros homo ille fandi dulcissimus: atque eum quoquod iret, quasi ex lingua profum eius capti, prosequeremur: ita sermonibus usq; quaq; amœnissimis demulcebatur. Tum ad quendam ægrem cum isset uisere, nosq; cum eo unã introissemus, multaq; ad medicos qui tum forte istic erant ualeitudinis eius gratia, oratione græca dixisset, ac ne hoc quidem (inquit) mirum uideri debet, quod cum antehac semper edundi fuerit appetens, nunc post imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio pristina elanguerit. Nam quod Erasistratus scriptum reliquit, inquit, propemodum uerum est: Esuritione faciunt inanes patentescq; intestinorum fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacuantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina cõtrahuntur & conuiet, tunc loco in quem cibus capitur uel stipato uel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; restinguitur. Scythas quoq; ait eundem Erasistratum dicere, cum sit usus ut famem longius tolerant, fascijs uentrem stricissime circumligare. Ea uentris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmodi alia affabilissime dicebat. Nos autem postea, cum librũ forte Erasistrati legeremus *διαεσσεω* primum, id ipsum in eo libro quod Phauorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia, hæc sunt: *ελογισόμεθα οὐκ ἔτι τὴν ἰσχυρὰν συμπίεσιν ἐν τῇ κοιλίᾳ εἶναι τὴν σφοδρὰν ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλείον ἀσιτῶσι καὶ πρῶτον σιμὸν καὶ πρῶτον χρονοῖς ἢ πέναν πρῶτον ἀναγκάζοντες οὐκέτι. Deinde paulum infra: *ἔθισμένον καὶ ἐστὶ καὶ οἱ σκύδαλα ὅταν διὰ τινὰ καὶ ἄλλο ἀναγκάζοντες ἀσιτῶσι, ζώνοντες τὴν κοιλίαν διὰ σφίγγων ὡς ἐν τῇ πενίᾳ αὐτοῖς ἢ πρὸς ἄνοχλῶσιν, σχεδὸν δὲ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι. διὰ τὸ οὐκ ἔστιν ὅταν δὲ σφοδρὰ συμπίεσιν ἢ κένωμα οὐκ ἔχῃ.**

In eodem libro Erasistratus uim quandam famis non tolerabilem, quam Græci βόλον καὶ ἐσθῆσαν appellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quam cum

serenum atq; placidū est. Atq; eius rei causas, cur is morbus in eo plerunq; tēpore oria-
tur, nondum sibi esse compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt:

ἔπορον δὲ καὶ δειμονοῦν ἐπισκέψασθε, καὶ ἐπὶ τοῦτο, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐδλιμίωντορ διατι-
εῖ τῶν ψυχῶν μᾶλλον ὁ συμπίωμα τῶτο γινεται ἢ ἐν ταῖς ἐνδοῖαις.

Quo ritu quibusq; uerbis facialis pop. Ro. bellum indicere solitus sit ijs, quibus po. Ro. bellū fieri iusserat. Et
item in quæ uerba conceptum fuerit iusiurandum de furtis militaribus sancientis, et uti milites scripti intra præ-
dictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusiurandum remitti æ-
quum esset.

Caput .III.

Cincius in lib. iij. de re militari, facialem populi Rom. bellum indicientem ho-
stibus, telumq; in agrum eorū iacentem, hisce uerbis uti scripsit: Quod pop.
Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus populum Roma Hermundulus.
num bellum fecere deliquerē que: quodq; populus Romanus, cum populo Hermun-
dulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit. Ob eam rem ego populusq; Romanus
populo Hermundulo hominibusq; Hermundulis bellum indico facio que. Item in li- Iurisiurandi
bro eiusdem Cincij de re militari. v. ita scriptum est: Cum delectus antiquitus fieret, militaris for-
& milites scriberentur, in iusiurandum eos tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: mula.
In magistratu C. Lælij C. filij COS. L. Cornelij P. filij COS. in exercitu decemq; milia
passuum ppē, furtum non facies dolo malo, solus, neq; cum pluribus, pluris nūmi argē
tei, in dies singulos. Extraq; hastam, hastile, ligna, pabulum, utrem, follem, facu-
lam si quid ibi inueneris, sustuleris ue, quod tuum non erit, quod pluris nūmi argentei
erit, uti tu ad C. Lælium C. filium COS. L. uē Cornelium P. filium COS. siue ad quē
eorū iusserit, pferas; aut pfitere in triduo pximo, quicquid inueneris sustuleris ue do-
lo malo, aut dño suo, cuiū id censebis esse, reddes, uti quod recte factum esse uoles. Milī
tibus aut scriptis dies pfiniebat, quo die adessent, & ut citati COS. responderent. Dein
de ita concipiebatur iusiurandum, ut adessent, his additis exceptionibus, nisi harunce
aliqua causa erit: Funus familiare, feriae uindemiales: calendæq; quæ nō eius rei causa
in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset: morbus fonticus; auspiciū ue, Morbus fonticus.
quod sine piaculo præterire non liceat: sacrificiū ue anniuersariū, quod recte fieri
non posset, nisi ipfius eo die ibi sit: ius, hostis ue, status condictus ue dies cum hoste: si
cui eorū harunce quæ causa erit, eum se postridie q̄ per eas causas licebit, eo die uētū
aditurumq; eum, qui eum pagum, uicum, oppidum ue delegerit. Item in eodem libro
uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus est, aberat, neq; excusatus erat, infrequēs Alæ milita-
dabat. Item in libro sexto hoc scriptum est: Alæ dictæ exercitus equitum ordines, qđ res.
circum legiones dextra sinistraq; tanq̄ alæ in auium corporibus locabantur. In legiōe Legio.
sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Vestibulum quid significet, deq; eius uocabuli rationibus.

Caput .V.

Pleraq; uocabula, quibus uulgo utimur, neq; tñ liquido scimus quid ea proprie
atq; uere significant, sed incōpertam & uulgariam traditionem rei non explo-
rata secuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti est ue-
stibulum uerbum, in sermonibus celebre atq; obuium, nō oībus tñ, qui illo facile utun-
tur, satis spectatum. Animaduerti enim quosdam, haudquaquam indoctos uiros, o Vestibulum
pinari uestibulum esse partem domus primorem, quam uulgus atrium uocat. Cæ atrium.
cilius Gallus in lib. de significatione uerborū, quæ ad ius ciuile pertinent: secundo, uesti-
bulum esse dicit non in ipsis ædibus, neq; partem ædium, sed locum añ ianuam domus
uacuum, per quem à uia aditus accessusq; ad ædeis est: cum dextra sinistraq; inter ianu-
am tectaq; quæ sunt uia iuncta, spatium relinquitur: atq; ipsa ianua pcul à uia est area
uacanti intersita. Quæ porro huic uocabulo ratio sit, quæri multum solet. Sed quæ scri-
pta legi, ea fermè oia inconcinnata atq; obsurda uisa sunt. Quod Sulpitium autem Apolli-
narem meminī dicere, uix elegantī scientia ornatum, huiuscemodi est: Ve particula, si
cuti quædam alia, tum intrētionem significat, tum minutionē. Nam uetus, & uehemēs, Ve particula.
altez ab ætatis magnitudine cōpositum elisumq; est, altez à mētis uī atq; impetu dici Vetus.
Vehemens.

Vescum.

tur, Vescum aut, quod ex ue particula, & esca copulatum est, utriusq; diuersæ significationis uim capit. Aliter enim Lucretius uescum salem dicit ex edendi intentione, aliter Lucilius uescum appellat cum edendi fastidio. Qui domos igitur amplas antiqui a rus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiam medius esset. In eo loco qui dominum eius domus salutatam uenerant, prius q̄ admitterent, cōsistebant, & neq; in uia stabant, neq; intra ædes erant. Ab illa ergo grandis loci consistione, & quasi quadam stabulatione, uestibula appellata sunt, spatia (sicuti diximus) grandia, ante fores ædium relicta, in quibus starent qui uenissent, prius quàm in domū intromitterentur. Meminisse autem debemus, id uocabulum non semp̄ à ueteribus proprie, sed per quasdam tralationes esse dictū: quæ tñ ita sunt factæ, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè descuerint: sicut illud in sexto Vergilij,

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci,
Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ.

Non enim uestibulum priorem partem domus infernæ esse dicit, quod obrepe potest, tanquam si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores, uestibulum & fauces: ex quibus & uestibulum appellat ante ipsam domum, & ante ipsa orci penetralia. Fauces autem uocat iter angustum, per quod ad uestibulum adiretur.

Hostiæ, quæ dicuntur bidentes, quid sint, et quam ob causam ita appellatæ sunt: super ea re P. Nigidij, et Iulij Higini sententiæ.

Caput .VI.

REdeuntes Græcia, Brundisium nauem aduertimus. Ibi quispiam linguæ latinæ literator, Roma à Brundisinis accersitus, experiundum sese uulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim fessus atq; languēs, aīmus de æstu maris. Legebat barbare insciteq; Verg. viij. in quo li. hic uersus est,
Centum lanigeras maectabat rite bidentes:

Et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces ne inquam nos magister, cur bidentes dicantur: Bidentes, inquit, oues appellatæ: iccircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam, uidebimus, an oues solæ (ut tu ais) bidentes dicantur: & an Pomponius Attellanarum poeta, in Gallis transalpinis errauerit, cum hoc scripsit:

Pomponius.

Mars tibi uoueo facturum,
Sī unquam redierit, bidenti uerre.

Bidentes.

Sed nunc ego à te rogari, ecquam scias esse huiusce uocabuli rationē. Atq; ille nihil contatus, sed nimium quantū audacter: Oues, inquit, bidentes dictæ, quod duos tm̄ dentes habeant. Vbi terræ quæso te inq; duos solos per naturam dentes habere ouem uis distit? Ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. Tum ille permotus mihi, & irritatus, quare, inquit, ea potius, quæ à grammatico quærenda sunt. Nam de ouium dentibus upilliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi, & reliqui. P. autem Nigidius in libro, quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oues solas, sed omneis bimas hostias: neq; tamen dixit, apertius cur bidentes. Sed quod ultro existimabamus, id scriptum inuenimus in commentarijs quibusdam, ad ius pont. pertinentibus: Bidennes primo dictas litera immissa, quasi biennes; tum longo usu loquēdi corruptam esse uocem, & ex biennibus bidentes factum, quoniam id uidebatur esse dictu facilius. Higini tñ Iulius, qui ius pontifi. non uidetur ignorasse, in .iij. libroꝝ, quos de Vergilio fecit, appellari bidentes scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui: Quæ bidens est, inquit, hostia oportet habeat dentes octo: sed ex ijs duo cæteris altiores, per quos appareat, ex minore ætate in maiorem transcendisse. Hæc Higini opinio, an uera sit, nō argumentis, sed oculis iudicari potest.

Verba noua facta a Laberrio.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius petulantiusq; finxit: et quod multis item uerbis uitur, de quibus an sint latina, quæri solet.

Caput .VII.

Iaberius in Mimis quos scripsit auit, oppido quàm uerba finxit prælicenter. Nā & mendicimonium dicit, & mœchimonium, & adulterionem, adulteritatemq;

pro adulterio, & depudicauit pro stuprauit, & abluuium pro diluuiō: & qđ in Mimo ponit, quem Cophinum inscripsit, manuarius est, pro furatus est. Et item in Fullone, su

Alias Theophrastum.

rem manuarium appellat:

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.

Multaq; alia huiusmodi nouat, neque non obsoleta quoq; & maculantia ex fordidi ore uulgi usu ponit, quale est in Straminariis:

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catomium.

Et elutriare lintea, & labandria dicit, quæ ad lauandū sint data, & Collicior, inqt, in Ful

Coltior.

Ecquid pperas, ecquid pcurris Caldonia?

(lonicam,

Item in Restione, Calabarrunculos dicit, quos uulgius Calaburrionēs,

Item in Compitalibus, malas malaxauit. Itē in Cacomemnone;

Hic est, inquit, ille gurdus, quem ego

Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Naca, L. Cippum dicit, & obbam, & camelliam, & pictatium, & capitium; Induis, inquit, capitium tunicæ pictatium. Præterea in anna panna, gubernium pro gubernatore, & planum pro sycophanta, & nanum pro pumilio dicit: quanq; planum pro sycophanta M. quoq; Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. Atq; item in Mimo, qui saturnalia inscriptus est, botulum pro farcimine appellat, & hominem * leenam pro leui. Item in necromantia cocionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatore dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est (inquit cocio) sex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quæ inscripsit Alexandream, eodem quidem modo, quo uulgius, sed pbe latineq; usus est græco uocabulo. Emplastrum enim dixit οὐδέτερος, non genere fœminino, ut isti nouitij semidocti. Verba ex eo Mimo apposuit:

Manua pro annua.

Leucunam.

Emplastrum uen. generis.

Quid est iusiurandum? Emplastrum æris alieni.

Quid significet, et quid à nostris appellatum sit ἀξίωμα, quod dialectici dicunt: et quedam alia, quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

Caput .VIII.

Cum in disciplinas dialecticas induci atq; imbui uellemus, necessum fuit adire atq; cognoscere quas uocant dialectici εἰσχωράς, tum in primo περὶ ἀξίωμα μάτρων * discendū, quæ M. Varro aliàs profata, alàs proloquia, appellat. Cōmentarium de proloquijs Lælij docti hominis, q magister Varronis fuit, studiose quæ siuimus, etiq; in Pacis bibliotheca repertū legimus. Sed in eo nihil edocēter, neq; ad instituentū explanate scriptum est. Fecisseq; uidet eum libꝛe Lælius sui magis admonendi, q̄ alioꝝ docendi grā. Rediuimus igit necessario ad græcos libros, ex quibus accipimus ἀξίωμα definitum esse his uerbis:

Quidam non habent.

λεκτὴρ αὐτοπλῆς, ἀποφαντὸρ ὅσων ἐφ' ἑαυτῷ.

Hoc ego super sedi uertere, quia nouis & inconditis uocibus utendum sit, quas patri aures per insolentiam uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua latina ad Cicero nem. iij. & .xx. expeditissime ita finit: Proloquium est sententia, in qua nihil desiderat. Erit aut planius, qđ istud sit, si exemplum eius dixerimus. Αξίωμα ἄρα ἴσθι, siue id ploquiū dicere placet, huiusmodi est: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numantiam deleuit, Milo cædis damnatus est, neq; bonū est uoluptas, neq; malum. Et omnino quicqđ ita dicit, plenaatq; pfecta uerboꝝ snia, ut id necesse sit aut uerū, aut falsum esse, id à dialecticis ἀξίωμα, id est, ὄρο uerū aut falsum plene significans, appellatum est: à M. Var. sicuti dixi, ploquium, à M. aut Cicerone pnuntiatum: quo ille tñ uocabulo tantisp uti se attestatus est, quoad melius, inqt, inuenero. Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij nostros adiunctum, alij cōnexum dixerunt. Id cōnexum tale est: si Plato ambulat, Plato mouetur; Si dies est, sol sup terras est. Item qđ illi συμπελεγμένον, nos uel coniuictum uel copulatum dicimus, qđ est eiusdem modi: P. Scipio Pauli filius, & bis conf. fuit, & triumphauit, & censura functus est, & collega in cētura L. Mumij fuit. In omni aut con

Proloquium.

○ η̄

iuncto si unum est mendacium, etiam si cætera uera sunt, totum esse mendacium dicitur. Nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero, et Annibalem in Africa superauit, quod est falsum, uniuersa quoque illa, quæ coniuncte dicta sunt, propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci *διεξυγγμένον ἀξίωμα*, nos disiunctum proloquium dicimus. Id huiusmodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum, aut neque bonum neque malum est. Omnia autem quæ disiunguntur, pugnantia esse inter sese oportet, eorumque opposita ἀντιμαχόμενα Græci dicunt. Ea quoque ipsa inter sese aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiunguntur, unum esse uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium uerum, aut omnia plura uel quæ unum uera erunt, aut quæ disiuncta sunt, non pugnant, aut quæ opposita eorum sunt, contraria inter sese non erunt, tunc id disiunctum mendacium est, et appellatur *παρὰ διεξυγγμένον*: sicuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: aut curris, aut ambulans, aut stas. Nam ipsa quidem inter se aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non ambulare enim, et non stare, et non currere, contraria inter sese non sunt: quoniam **am contraria ea dicuntur, quæ simul uera esse non queunt.** Possis enim simul eodemque tempore, neque ambulare, neque stare, neque currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc satis erit. Atque id solum addendum admonendumque est, quod huius disciplinæ studium atque cognitio, in principijs quidem tetra et aspernabilis, in suisque esse, et inciuilis uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum denique et emolumentum eius in animo tuo dilucebit, et sequetur quædam discendi uoluptas insatiabilis: Cui sane si modum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut plerique alij, tu quoque in illis dialecticæ gyris atque mæandris, tanquam apud Sirenios scopulos cōsenescas.

Dialecticæ
utilitas.

Susq; deq; fe
ro et habeo.

Quid significet uerbum in libris ueterum creberrime positum, susq; deq;.

Caput .IX.

Usque deque fero, aut susque deque habeo (his enim omnibus modis dicitur) uerbum est ex hominum doctorum sermonibus, in poematis quoque, et in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostendent, quam qui intelligant. Ita plerique nostrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem, susque deque ferre, æquo animo esse, et quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere et contemnere: et propemodum id ualeat, quod dicitur *ἀδραφόμενος*.

Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu susque deque fers.

Mater familiæ tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefariis. Vt in M. Varro in Sisenna, uel de historiis

Quod si non horum omnium similia essent principia, susque deque esset. Lucilius in. iij.

Verum hic ludus, ibi susque omnia deque fuerunt.

Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus, iocusque.

Illud opus durum, ut Setinum accessimus finem.

ἐπὶ τὸ λοιπὸν.

Vt aiunt, montes Aetnæ omnes atque asperi Athones.

Quid sint proletarij, quid Capitecensi, quid item sit in .xij. tabulis assiduus, quæ eius uocabuli ratio sit. Cap. .X.

Orium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, et læta quædam celebritas feriarum, legebaturque in confesso forte complurium Ennii liber ex annalibus tertius. In eodem libro uersus hi fuere:

Proletarius publicitus scutisque, ferroque

Ornatur, ferro muros, urbemque, forumque

Excubiis curant.

Tum ibi quæri coeptum est, quid esset proletarius. Atque ego aspiciens quæpiam in eo circulo ius ciuile callentem, familiarē meum rogabam ut id uerbum nobis enarraret. Et cum ille se iuris, non rei grammaticæ peritum esse rēdisset, eo maxime, inquit, te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas, es iuris peritus. Namque Ennii uerbum hoc ex .xij. tabulis ueris accepit, in quibus si recte commemorari, ita scriptum est: Assiduo uindex, assiduus esto, Proletario ciui quis uolet uin-

dex esto. Petimus igitur ne annalem hunc Quinti Ennii, sed. XII. tabulas legi arbitretur & quid sit in ea lege Proletarius ciuis, interpretare. Ego uero, inquit, dicere atque interpretari hoc deberem, si ius Faunorum, & Aboriginum didicissem. Sed enim cum Proletarii, & assidui, & sanates, & uades, & subuades, & uiginti quinque asses, & taliones, furtorumque quaestiones cum lance & licio euauerint, omnisque illa duodecim tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centumuiralium causarum lege Aebutia lata conscripta sit, studium scientiamque ego praestare debeo iuris, & legum, uocumque earum, quibus utimur. Tum forte quadam Iulium Paulum, poetam memoriae nostrae doctissimum, praetereuntem conspeximus. Is a nobis salutatus, rogatusque uti de sententia, deque ratione istius uocabuli nos doceret: Qui in plebe, inquit, Romana tenuissimi pauperissimi que erant, neque amplius quam mille quingentum aëris in censum deferebant, Proletarii appellati sunt: Qui uero nullo, aut perquam paruo aëre censebantur, Capitecensi uocabantur. Extremus autem census capite censorum, aëris fuit. CCCLXXV. Sed quoniam res pecunia que familiaris, obsidis uice pignorisque esse apud temp. uidebatur, amorisque in patriam fides quaedam in ea firmamentumque erat, neque Proletarii, neque Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scriberentur, quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorum tamen ordo honestior aliquanto et re & nomine, quam Capitecensorum fuit. Nam & asperis reipub. temporibus, cum iuuentutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur. Armisque iis sumptu publico praebantur, & non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, a munere officioque prolis edendae, appellati sunt: quod cum re familiari parua minus possent temp. iuuare, sobolis tamen gignendae copia ciuitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipub. temporibus, uel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur, cum id factum ante, in nulla memoria extaret. Assiduus in .XII. tabulis, & pro locuplete, & facile munus faciente, dictus ab assibus, id est, aëre dando, cum id tempora reip. postulerent: aut a muneris pro familiari copia faciendi assiduitate. Verba autem Sallustii in historia Iugurthina de C. Mario consule, & de Capitecensis haec sunt: Ipse interea milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusque erat, Capitecensos plerosque. Id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo genere celebratus auctusque erat, & homini potentiam quaerenti, egentissimus quisque opportunissimus.

Lex Aebutia.

Proletarius.
Capitecensus.Assiduus ab
assibus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorum interitu, qui in sirtibus Africanis colebant. Caput .Xl.

GENS in Italia Marforum, orta fertur esse a Circes filio Marfo. Propterea Marfis hominibus, quorum duntaxat familiae cum externis cognationibus nondum etiam permixtae corruptaque sunt, ui quadam genituali datum, ut serpentium uirulentorum domitores sint, & incantationibus herbarum que succis faciant melarum miracula. Hac eadem ui praeditos esse quosdam uidemus, qui Psylli uocantur: quorum nomine super & genere, cum in ueteribus literis quaesivissem, in quarto denique Herodoti libro, fabulam hanc de Psyllis inuenimus: Psyllos quosdam fuisse in terra Africa, conterminos Nasamonibus, austrumque in sinibus eorum quodam in tempore perquam ualidum, ac diutinum flauisse. Eo statu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse. Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauiter austro successuisse: Decretumque fecisse, uti armis sumptis ad austrum, perinde quasi ad hostem, iure belli res reperitae proficiscerentur. Atque ita profectis, uerum austrum magno spiritus agmine uenisse obuiam. Eoque uniuersos cum omnibus copiis, armisque, cumulis montibusque arenarum superiectis operuisse. Eo facto Psyllos ad unum omnes interisse. Itaque eorum fines a Nasamonibus occupatos.

Marfi.

Psylli.

De ijs uocabulis que Cloatius Verrius, aut satis commode, aut nimis absurde, & illepide, ad origines linguae graecae redegit. Caput .XII.

CLOATIUS Verrius in libris, quos inscripsit uerborum a Graecis tractorum, non pauca hercle dicit curiose, & sagaciter conquisita, neque non tamen quaedam futilia, &

O iij

frivola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τῶ ἐρρέμ. Versumq; infert Homeri, in quo id uerbum est ἐρρέε κακῶ γλήνη. & illud:

ἐρρέε ἐκ νῆστος δᾶσσορ ἐλέγχισε ζωόντων.

Hallucinari.
Elucus.
Fascinare.
Fœnerator.

Item hallucinari, factum scripsit ex eo, quod dicitur græce ἀλνέμ. unde elucti quoq; esse dictū putat, a litera in e conuersa, tarditatē quandā animi & stuporē, qui hallucinatibus plerūq; usu uenit. Item fascinū appellat quasi βόσκασσορ, & fascinare esse quasi βουσκάννμ. Cōmode hæc sanè omnia & condecenter: Sed in lib. III. Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φανερότερορ ἀπὸ τῶ φαίνεσθαι τὸ γρηγόρεσορ, quā id genus hoīm spēm ostentēt humanitatis, & cōmodi esse uideant inopibus nūmos desiderantibus. Idq; dixisse ait Hypsicraten quenpiam grammaticū, cuius libri sane nobiles sunt super iis, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc aut ipse Cloatius, siue nescio qui alius nebulo effutiuit, nil potest dici insultius. Fœnerator em̄, sicut M. Varro in libro tertio de sermone latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœnus autē dictum à fœtu, & quasi à fœtura quadam pecuniæ parientis, atq; increscentis, & iccirco & M. Catonem, & ceteros ætatis eius fœneratores rem sine a litera pronuntiaffe tradit, sicuti fœtus ipse, & fœcunditas appellata.

Fœnus.

Quid sit municipium, & quid à colonia differat, & quid sint municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio ac proprietas. Atq; inibi quod D. Adrianus in senatu de iure atq; uocabulo municipum uerba fecit. Caput XIII.

Municipes & municipia, uerba sunt dictu facilia & usu obuia: & neuiquam reperias qui hæc dicat, quin scire se planè putet quid dicat. Sed profecto aliud est, aliud dicitur. Quotus em̄ fere nostrū est, qui cum ex colonia po. Ro. sit, non & se municipem esse, & populares suos municipes esse dicat, quod est à ratione, & à ueritate longè auersum? Sic adeo & municipia quid & quo iure sint, quantumq; à colonia differant, ignoramus. Existimamusq; meliore conditiōe esse colonias, quā municipia: De cuius opinionis tam promissæ erroribus D. Adrianus in oratione, quæ de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime disseruit: mirariq; se ostendit, quod & ipsi Italicenses, & quædam itē alia municipia antiqua, in quibus Viticenses nominat, cum suis moribus legibusq; uti possent, in ius coloniarum mutari gesti uerint. Prænestinos aut refert maximo opere à Tiberio imperatore petisse, orasseq; ut ex colonia in municipii statū redigerent. Idq; illis Tiberium pro referēda gratia tribuisse, quod in eorū finibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Municipes ergo sunt ciues Romani ex municipiis, suo iure & legibus suis utentes, muneris tm̄ cum po. Ro. honorarii participes, à quo munere capeffendo appellati uidentur, nullis aliis necessitatibus, neq; ulla po. Ro. lege astricti, cum nunq; populus eorum fundus factus esset. Primos aut municipes sine suffragii iure, Cerites esse factos accepimus: Concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidē caperent, sed negotiis tamen, atq; oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisq;. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas censores referri iubebant, quos notæ causa suffragiis priuabant. Sed coloniarū alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur, sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura, institutaq; oīa po. Ro. non sui arbitrii habent. Quæ tm̄ conditio, cū sit magis obnoxia, & minus libera, potior tm̄ & p̄stabilior existimat, propter amplitudinē maiestatisq; po. Ro. cuius istæ coloniarū, quasi effigies paruæ, simulacraq; esse quædā uident: & simul quia obscura obliterataq; sunt municipiorū iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

cum q; x fa i
bus autus q;

Municipes.

Cerites.

omni d S populē
uice mudo

Colonia.

ob hanc

Quod M. Cato differre dixit properare & festinare. Et quā commode Verrius Flaccus uerbum quod est festinat, interpretatus est. Caput XIII.

Propero.
Festino.

Festinare & properare, idem significare atq; in eandem rem dici uident. Sed M. Cato id differre existimat, eaq; hoc modo diuisa, uerba sunt ipsius ex ofone, quæ de suis uirtutibus habuit: Aliud est properare, aliud festinare. Qui unū quid mature transigit, is properat: qui multa simul incipit neq; perficit, is festinat. Verrius Flaccus rationē uolens dicere differentiaē huius, festinat, inquit, à fando dicitur: quoniam isti ignauiore qui nihil perficere possunt, plus uerborum quā operæ habent, Sed id

nimis coactum atq; absurdum uidetur. Neq; tanti momenti esse potest prima in utroq; uerbo litera, ut propter eam unam tam diuersa uerba, festinare & fari, eadem uideri debeant. Commodius autē propriusq; uisum est, festinare quasi festum esse. Nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus. Cap. XV.

Theophrastus philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora.

Agrippas, à partu agri & improspere uitio appellatos. Deq; ijs deabus, quæ uocantur Prosa, & Postuerta. Cap. XVI.

Quorum in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant, qui partus difficilissimus ægerrimusq; habetur, Agrippæ appellati uocabulo, ab ægritudine & pedibus. Confixos esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nexos, sursum pedibus elatis, non ut hominis natura est, sed ut arboris. Nam pedes cruraq; arboris appellat ramos: caput, stirpem atq; caudicem. Quando igitur, inquit, contra naturam forte conuersi in pedes, brachiis plerunq; diductis retineri solent, ægriusque tunc mulieres enituntur: Huius periculi deprecandi gratia, aræ statuta sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum altera Postuerta nominata est, Prosa altera: à recte peruersiq; partus & potestate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli sit agri Vaticanæ.

Caput .XVII.

Et agrum Vaticanum, & eiusdem agri deum præsidē, appellatum acceperamus à uaticiniis, quæ uel atq; instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hanc causam M. Varro in libris diuinarum, aliam esse tradit istius nominis rationem. Nam sicut Aius, inquit, deus appellatus, aræq; ei statuta est, quæ est in infima noua uia, quod eo in loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus deus nominatus, pedes quem essent uocis humanæ initia: Quoniam pueri simul atq; parti sunt, eam primam uocem edunt, quæ prima in Vaticano, syllaba est, Iccitcoq; uagire dicitur, exprimēte uerbo sonum uocis recentis.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπίκη appellatur. Et item alia, quæ μετρική. Et tertia itidem, quæ dicitur κωνοική.

Caput .XVIII.

Pars quædam geometriæ ὀπίκη appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis, κωνοική uocatur, qua musici ut fundamento artis suæ utunt. Vtraq; harum spatiis & interuallis linearum, & ratione numerorum constat. ὀπίκη facit multa demiranda, id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareāt. Item ut speculū in loco certo positū, nihil imaginet, alio sum traslatū faciat imagines. Item si rectius speculum spectes, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uideatur, pedes sursum. Reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoq; uisiones fallant, ut quæ in aqua conspiciuntur, maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis sunt, minora. κωνοική aut longitudines & altitudines uocis emittit. Longior mensura uocis ἕσθμιος dicitur, altior μέλω. Est & alia species κωνοική, quæ appellatur μετρική, per quam syllabarum longarum, & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principis geometriæ, aurium mensura examinatur. Sed hæc, inquit, M. Varro, aut omnino non discimus, aut prius desistimus, quam intelligamus, cur discenda sint. Voluptas autem, inquit, uel utilitas talium disciplinarum in postprincipiis existit, cum perfectæ ab solutæq; sunt: in principiis uero ipsis ineptæ & insuaues uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arione.

Caput .XIX.

Celeri admodum et cohibili oratione, uocumq; filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, et nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymæus, terra atq; insula omni Lesbicus fuit. Eū Arionē rex Corinthi Periander amicū amatumq; habuit artis græ. Is inde à rege proficiscit, terras inclitas Sicilia atq; Italiam uisere. Vbi eū uenit, auresq; oīmetesq; in utriusq; terræ urbibus demulsit. In quæstibus istis & uoluptatib; amoribusq; hoīm fuit, Is tū postea grandī pecunia & re bona multa copiosus, Corinthum in-

stituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauisq; in altum prouecta, prædæ pecuniæq; cupidus cepisse consilium de necando Arione. Tū illum ibi perniciæ intellecta, pecuniæ cæteraq; sua ut haberent, dedisse; uitam modo sibi ut parcerent, orauisse. Nautas precum eius hæc cōmiseritum esse illatenus, ut ei necem afferre per uim suis manibus temperarent: sed imperauisse, ut iam statim coram desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus spe omni uitæ perdita, id unum postea orauit, ut prius quàm mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. Feros & immanes nautas pro lubium tū audiendi subit. Quod orauerat, impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summæ puppis foro, carmē quod orthium dicitur, uoce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatusq; omni, sicut stabat canebatq;, eiecit sese procul in profundū. Nautæ haudquaquam dubitantes quin perisset, cursum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed nouū, & miserū, et piū facinus contigit: Delphinū repēte inter undas ad nauis, & dorso super fluctus edito uectauisse; incolumiq; eū corpore & ornatu, Tænagæ in terram Læconicam deuexisse. Tum Arionem prorsus ex eo loco Corinthū petiuisse: Talemq; Periarandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obrulisse: eiq; rē, sicuti acciderat, narrauisse. Regē istæc parum credidisse, Arionem quasi falleret, custodiri iussisse. Nautas requisitos, ablegato Arione, dissimulatè interrogasse, ecquid audissent in iis locis, unde uenissent, super Arione. Eos dixisse, hominē cum inde irent, in terra Italia fuisse, eūq; illic bene agitare, & studiis delectationibusq; urbium florere, atq; in gratia pecuniæq; magna fortunatum esse. Tū inter hæc eorū uerba, Arionem cū fidibus & indumentis, cū quibus se in salum eiaculauerat, extitisse. Nautas stupefactos conuictosq;, ire inficias nō quisse. Eam fabulā dicere Lesbios & Corinthios; atq; esse fabulæ argumentū, quod simulacra duo ahenea ad Tænarum uiserent, Delphinus uehens, & homo insidens.

Orthium car
mell.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .XVII.

Quod Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiā M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratione quā dixit pro M. Caelio, & quid aduersus hoies stolidissimos pro eadem sententiā uere dignèq; dici possit. Caput .i.

Ciceromastix

Pœnitere.

T quidam fuerūt, monstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsasq; opiniones prodiderūt, ita nonnulli tam prodigio si, tamq; uecordes extiterunt (in quibus sunt Gallus Asinius, & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo Ciceromastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parum integre atque improprie, atq; inconsiderate locutum. Atq; alia quidem, quæ reprehenderunt neq; dictu, neq; auditu digna sunt. Sed etenim hi in hoc, quo sibi metipsis præter cætera esse uisi sunt uerborū penfitatores subtilissimi, cedo quale id sit cōsideremus. M. Cicerō p̄ Mario Caelio ita scripsit: Nā qd̄ obiectū est de pudicitia, qd̄q; oīm accusatorū, non criminibus, sed uocibus maledictisq; celebratum est, id nunquam tam acerbe feret M. Caelius, ut eum pœniteat non deformem esse natum. Non existimant uerbo proprio esse usum, quod ait, pœniteat: atque id prope ineptum etiam esse dicunt. Nam pœnitere, inquiunt, tum dicere solemus, cum quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra uoluntate, nostrorūq; consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiāq; in iis nostram demutamur. Neminem autē recte ita loqui, pœnitere sese quod natus sit, aut pœnitere quod mortalis sit, aut quod ex offenso forte uulneratoq; corpore dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum, nec arbitrium, sed ea ingratīs in corporibus nostris, uel ac necessitate naturæ nobis accidant. Sicut hercle, inquiunt, non uoluntarium fuit M. Caelio quali forma nasceret, cuius eū dixit nō pœnitere: tanq̄ in ea causa res esset, ut rō

nem caperet pœnitendi. Est hæc quidem, quam dicunt uerbi huiusce sententia, & pœnitet, nisi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tamen antiquiores uerbo ipso, alio quoque modo usitati sunt, & pœnitet ab eo, quod est pene, & à penuria dixerunt. Sed id aliorum pertinet, atque alio in loco dicef. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ uulgo nota est, non modo ineptum hoc non est quod M. Cicero dixit, sed festiuissimum adeo, & facetissimum est. Nam cum aduersarij & obrectatores M. Cœlij, quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in suspiciones impudicitiae accerferent, illudens Cicero tam absurdam criminatiõem, quod formam quam natura fecerat, uitio darent, eodem ipso errore, quem illudebat, sciens usus est, & nõ pœnitet, inquit, M. Cœlium non deformem esse natum: ut uel hac ipsa re, quod ita dicebar, opprobret aduersarijs, ac per facetias ostentaret facere eos deridiculum, quod perinde Cœlio formam crimini darent, quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

Verba quædam ex Q. Claudij annalium primo, cursim in legendo notata.

Caput .II.

CVM librum ueteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoriæ uegetandæ gratia indispisci aio, ac recensere quæ in eo libro scripta essent, in utraque æstimationes laudis, aut culpæ adnotamētis digna. Eratque hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi uenisset usus, uerborum sententiarumque elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notauit, quem librum legimus bido proximo superiore: Arma, inquit, plerique abijciunt, atque inermi inlatebrant. Ibi inlatebrant uerbum poeticum uisum est, sed non absurdum neque asper: Ea, inquit, dum fiunt, latini subnixio aio: quasi sublimi, & supra nixo, uerbum penè significans & non fortuitum, demonstratque animi fortitudinẽ, fiduciamque: quoniam quibus innitimur, ipsi quasi erigimur attolimurque. Domus, inquit, suas quæque ire iubet, & sua omnia fruisce. Rarius quidẽ fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis an latinum foret. Nõ modo autem latinum, sed iucundius amœniusque etiam uerbum fruisce factum est, quàm fruo: & ut fatiscor à fateor, ita fruisce factum est à fruo. Q. Metellus Numidicus, qui caeste pureque lingua usus latina uidetur, in epistola quã exul ad Domitios misit, ita scripsit: Illi uero omni iure, atque honestate interdicti: Ego neque aqua, neque igni careo, & summa gloria fruisce. Næuius in Artellana, quæ partus inscripta est, hoc uerbo ita utitur:

Quod magnopere quæsierunt, id fruisce non queunt.

Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis & magno cõmeatu, prædæque ingenti copiantur: Verbum castrense est, nec facile id reperias apud ciuilium causæ oratores: eoque eadem figura est, qua lignantur, & pabulatur, & aquantur. Sole, inquit, occaso: Sole occaso, nõ in sua uenustate est, si quis aurem habeat nõ sordidam, nec pculatam. In .xij. autem tabulis uerbum hoc ita scriptum est: Ante meridiem causam conscito, cum porant ambo præsentis. Post meridiem pnti litem addicito. Si ambo præsentis, sol occasus suprema tēpestas esto. Nos, inquit, in medium relinquemus: Vulgus in medio dicit. Nam uitium istuc putant, si dicas in mediũ ponere, id quoque esse *σολοικον* putant. Et tamen probabilius significantiusque sic dici uidebitur, si quis ea uerba non incuriose introspeciat. Græce quoque *θῆνα εἰς μέσον* uitium id non est. Postquam nuntiatum est (inquit) ut pugnatum esset in Gallos, id ciuitas grauiter tulit. In Gallos, mundius subtilius que est, quàm cum Gallis, aut contra Gallos: Nam pinguiora hæc, obsoletiora que sunt. Simul, inquit, forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter præceller, ut facile intelligeretur magnum uiaticum: Magnum uiaticum, pro magna facultate, & paratu magno, noue positum est. Videtur que Græcos secutus, qui *ἐφόδιον*, sumptum uia ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac sepe *ἐφόδιον* pro eo dicunt, quod est institue & instrue. Nam Mar. inquit, Manlius, quem Capito lium seruasse à Gallis supra ostendi, cuius que operam cum M. Furio dictatore apud

Inlatebrant.

Fatiscor a fateor.

Fruisce a fruo.

Copiar.

Lignare.

Pabulor.

Aquor.

Sole occaso.

Pugnatum in Gallos

Magnum uia ticum.

- Cumprime.** Gallos cumprime fortem atq; exuperabilem resp. sensit, is & genere, & ui, & uirtute bellica nemini cōcedebat: Apprime crebrius est, cumprime rarius: traductumq; ex eo est, quod cum primis dicebant, pro quod est in primis. Nihil sibi, inquit, diuitias opus esse: Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc orationis nullum est: ac ne id quidem est, qd̄ figura dici solet. Recta enim isthæc oratio est, & ueteres complurculi ita dixere. Nec ratio dici potest, cur rectius sit diuitijs opus esse, quàm diuitias: nisi qui grammaticorum noua instituta, ut *πεύνη* ἰσθὰ obseruant. Nam hæc, inquit, maxime uersatur deop̄ iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores; neque optimum quempiam inter nos fiunt diurnare. Inusitate dixit diurnare pro diu uiuere: sed ex ea figura est: qua dicimus perennare. Cum his, inquit, consermonabatur: Sermonari, rusticius uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corruptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet, facturum esse: Ne id quoque, dixit, pro ne id quidem: infrequens nunc in loquendo, sed in libris ueterum creberrimum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquam quisquam uiolare sit ausus. Sanctitas quoq; & sanctimonia, non minus latine dicuntur, sed nescio quid maioris dignitatis est uerbu sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Veturium, duritudinem, quàm duriciem dicere grauius putauit: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem. Cum tantus, inquit, arrabo penes Samnites populi Rom. esset: Arrabonem dixit. DC. obsides, & id maluit quàm pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea snia grauior acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis uerbis haberi cœptus, ac multo rectius uidetur arra. Quoniam arram quoque ueteres saepe dixerint. Et compluribus, inquit, in laboribus miserrimas uitas exegerunt. Et hic motus in ortis, inqt, consumptus. Elegantia utrobicq; ex multitudinis numero quaesita est.
- Verba dedit.** Cominius, inquit, qua ascenderat, descendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Comini dedit Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neque enim eum Galli, qui Capitolium obsidebant, ascendentem aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus posuit, quàm si tu dicas latuit atq; obrepit. Conualles, inquit, & arborea magna erant: Arborea ignobilius uerbum est, arbusa celebratius. Putabant, inqt, eos, qui foris atque qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere: Commutationes, id est, collationes communicationesq;, inusitate dixit, sed non hercle in scite, nec ineleganter. Hæc ego pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi notauit in sermonibus forte, quos de temporibus rerum ad usum hominum repertarum agitabamus.

Verba M. Varronis ex libro quinto, et .XXV. humanarum, quibus contra opinionem uulgariam interpretatus est Homeri uersum. Caput .III.

Adolescens quispiam non indoctus, sparti quoq; usum in terra Græcia diu incognitū fuisse dixit, multisq; post Ilium captum tēpestatibus ex terra Hispania aduectū. Riserunt hoc ad illudendū, ex his, qui ibi aderant unus atq; alter, male homines literati: quod genus Græci ἀσπράδες appellant: atq; eum qui id dixerat, librum legisse Homeri aiebat, cui uersus hic forte deesset:

ὄχι δὲ σπάρτα σέσσηπυ νῶν, ἢ ἀσπράτε λέλωται.

Tum ille prorsus irritatus, non, inquit, in eo libro uersus, sed uobis plane magister defuit, si creditis in eo uersu sparta id significare, quod nos spartum dicimus. Maiorem enim uero illi risum subiiciunt: neque id destiterunt, nisi liber ab eo prolarus esset Marci Varronis uicesimus quintus humanarum, in quo de isto Homeri uersu à Varrone ita scriptum est: Ego sparta apud Homerum non plus spartum significare puto, quàm ἀσπράτε, q̄ dicunt in agro Thebano nati. In Græcia sparti copia modo cœpit esse ex Hispania. Neque ea ipsa facultate usi Liburni, sed hi plerasq; naues loris suebant, Græci magis cannabo & stuppa ceterisq; fatiuis rebus, à quibus ἀσπράτε appellabant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an posterior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, acuenda sit: nisi quia uoces huiuscemodi, cum ex communi significatione in rei certæ proprietatem cōcedunt, diuersitate accentuum separantur,

Quid Mæander poeta Philemoni poetæ dixerit, à quo sepe in lignis in certaminibus comœdiarū superatus est.
et quod sepius Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus est. Caput .IIII.

MAenâder à Philemone nequâq̄ pari scriptore in certaminibus comœdiarū, *Philemon.*
ambitu gratiâq̄, & factionibus sæpenumero uincebatur: eum cum forte ha-
buisset obuiam, quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uin-
cis, non erubescis? Euripidem quoq̄ M. Varro ait, cum quinq; & septuaginta tragœdi-
as scripserit, in quinq; solis uicisse, cum eum uincerent aliq̄t poetæ ignauissimi. Mænan-
dæ aut aliq̄ centū & octo, ptim centū & nouē comœdias reliquisse ferunt. Sed Apollodori
scriptoris celebratissimi, hos de Mænâdro uersus legimus in li. q̄ chronica inscript⁹ est:

κρησικύς δ᾽ ὦρ, ἐν διοσείδος πατρὸς
πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράμματα δὲ δάματ᾽ ἔξ,
ἔλιπε, πεντήκοντα καὶ δύο ἔτοῖρ.

Ex istis tamen centum & quinq; omnibus, solis eum octo uicisse, idem Apollodorus
eodem in libro scripsit.

Nequâq̄ esse uerum, qd̄ minutis quibusdam rhetorice artificibus uideatur M. Cic. in libro, quē de amicitia scripsit,
uicioſo argumento usum ἀμφισβητοῦ λόγου, totumq̄ id consideratius tractatum exploratumq̄. Caput .V.

Cicero in dialogo cui titulus est Lælius, uel de amicitia, docere uolens amicitia-
am non spe expectationeq; utilitatis, neq; pretii mercedisq; causa colendam,
sed quo ipsa per sese plena uirtutis honestatisq; sit, expetendam diligendâq;
esse, etiam si nihil opis, nihilq; emolumentum ex ea percipi queat, hac sententia, atq; his
uerbis usus est, eaq; dicere facit C. Lælium sapientem uirum, qui Pub. Africani fuerat
amicissimus: Quid enim Africanus indigens meis? Ne ego quidem illius. Sed ego ad-
miratione quadam uirtutis eius, ille uicissim opinione fortasse nonnulla, quâ de meis
moribus habebat, me dilexit, auxit beneuolentiâ cōsuetudo. Sed quanq̄ utilitates mul-
tæ & magnæ consecutæ sunt, non sunt tñ ab eaq; spe causæ diligendâ profectæ. Ut em̄
benefici liberalesq; sumus, non ut exigamus gratiam, (neq; enim beneficium scenera-
mur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus) sic amicitiam non spe mercedis ad-
ducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cū
legeretur in cœtu forte hoim̄ doctoz, rhetoricus quidam sophista utriusq; linguæ cal-
lens haud sane ignobilis, ex istis argutulis, & minutulis doctoribus, qui πεχνικοί appel-
lantur, atq; in disserendo tñ non impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullii *Callens lin-
guae.*
non probo, neq; ἀποδεικτικῶς, sed eiusdem quæstionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quæ-
reref. Verbisq; id uicium Græcis appellabat quod accepisset, ἀμφισβητοῦ λόγου, ἀντὶ δυνά-
σεως. Nam beneficos, inquit, & liberales sumpsit ad confirmandum id, quod de ami-
citiâ dicebat: cum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisq; liberaliter & benigne
facit, qua mente, quo ue cōsilio, benignus liberalisq; sit: Vtq; quia mutuam gratiâ spe-
ret, & eum, in quem benignus sit, ad parē curam sui prouocet, quod facere pleriq; oēs
uidentur: An quia natura sit beneuolus, benignitasq; eum p̄ sese ipsa & liberalitas dele-
ctet, sine ulla recipiendæ gratiæ p̄curatione, qd̄ est oim̄ fermè rarissimum. Argumenta
aut̄ censebat, aut pbabilia esse debere, aut p̄spicua, & minime controuersa. Idq; ἀπόδειξιν
uocari dicebat, cū ea, quæ dubia, aut obscura sunt, p̄ ea quæ ambigua nō sunt, illustrat̄.
Atq; ut oñderet beneficos liberalesq; ad id, qd̄ de amicitia quæreret, q̄si argumentum
exēplum ue sumi nō oportere, eodem, inq̄t, simulacro, & eadem rationis imagine, ami-
citiâ inuicē p̄ argumento sumi potest, si quis affirmet hoies beneficos liberalesq; esse
debere, non spe aliqua cōpendij, sed amore & studio honestatis. Poterit em̄ consimili-
ter ita dicere. Nanq; ut amicitiam nō spe utilitatis amplectimur, sic benefici liberalesq;
non gratiæ recipiendæ studio esse debemus. Poterit fanē, inquit, ita dicere: Sed neq; a-
micitia liberalitati, neque liberalitas amicitia præbere argumentum potest, cum de
utroq; pariter quærat. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibusdam uidebatur peri-
te & scienter, sed uidere licet eum uocabula rerum uera ignorauisse. Nam beneficium *Beneficium, &
& liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandum esse censent, non eum Liberalem.*

qui, ut ipse ait, beneficia foeneratur, sed qui benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. Non ergo obscuro, neque ambiguo argumento usus est, sed certo, atque perspicuo. Siquidem qui vere beneficus liberalisque est, qua mente bene aut liberallyter faciat, non quaeritur. Alijs enim longe nominibus appellandus est, si cum & talia faciat, sui potius quam alter iusiuvandi causa facit. Processisset autem argutori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Ut enim benefice liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim benefice facere, etiam in non beneficium cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetuae benignitatis constantiam. Sed cum beneficos liberalesque dixerit, neque aliusmodi isti sunt, quam cuius esse eos supradiximus, illoris (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in librorum secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitium scriptum reliquit. Caput .VI.

Receptitius
seruus.

MArcus Cato Voconiam legem suadens, uerbis hisce usus est: Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri potestate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuam: postea ubi irata facta est, seruum receptitium sectari atque flagitare uirum iubet. Quarebat seruus receptitius quid esset. Libri statim quaesiti, allatique sunt Verrii Flacci de obscuris Catonis. In lib. ij. scriptum inuentum est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij: qui cum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusque sit: Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iubebatur, ut eo ipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quod eum seruus nihili petendae pecuniae causa compelleret. Cum pace autem, cumque uenia istorum, si qui sunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit, atque id cuius facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est: Quando mulier dotem marito dabat, tum quae ex suis bonis retinebat, neque ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoque in uenditionibus quae excipiunt, neque ueneunt. Quo uerbo Plautus quoque in Trinumo usus est, in hoc uersus:

Posticulum hoc recepit, cum aedes uendidit.

Particulam quandam, quae post eas aedibus erat, non uendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem uolens: Mulier, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc est, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro forte irata repetere instituit, apponit flagitorem seruum receptitium, hoc est proprium seruum suum, quem cum pecunia reliqua recepat, neque de dote, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrae tuear, supersedeo. Ipsa enim sunt per sese euidencia, & quod a Verrio dicitur, & quod a nobis. Vtrique ergo uidebitur cuique uerius, eo utatur.

Verba haec ex Atinia lege, quod surreptum erit, eius rei aeterna auctoritas esto, P. Nigidio, et Q. Scaeuola uisa esse non minus de praeterito furto, quam de futuro cauisse. Caput .VII.

Atinia lex.

LEgis ueteris Atiniae uerba sunt: Quod surreptum erit, eius rei aeterna auctoritas esto. Quis aliud putet in hisce uerbis, quam de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scaeuola patrem suum, & Brutum, & Manilium uiros apprime doctos, quaesisse ait dubitasseque, utrum ne in post facta modo furta lex ualeret, an etiam in antefacta: quoniam quod surreptum erit, utrumque tempus uideretur ostendere, tam praeteritum quam futurum. Itaque P. Nigidius ciuitatis Romanae doctissimus, super dubitatione hac eorum scripsit in. xxiiij. commentariorum grammaticorum. Atque ipse quoque idem putat in certam esse temporis demonstrationem. Sed anguste perque & obscure differit, ut signa rebus ponere uideas ad subsidiuum magis memoriae suae, quam ad legentium disciplinam. Videbat tamen hoc dicere: Verbum esse & erit, quando per sese ponuntur, habent atque retinent tempus suum. Cum uero praeterito iunguntur, uim temporis sui amittunt,

Esse, & Erit.

& in præteritū contēdunt. Cum em̄ dico, in cāpo est, in comitio est, tempus instans significo. Item cū dico, in campo erit, tēpus futuꝝ demōstro. At cum dico, factū est, scriptum est, subreptū est, quanq̄. est. uerbū temporis sit præsentis, cōfunditur tamen cum præterito, & præsens esse definit. Sic igit̄ (inquit) etiā istud quod in lege est, si diuidas separesq; duo uerba hæc, subreptum, & erit, ut sic audias subreptū, tanq̄ certamen erit aut sacrificiū erit: tum uidebit̄ lex i post futuꝝ loqui. Si uero copulate permisteq; dictum intelligas, ut subreptum erit, nō duo, sed unum uerbū sit, idq; unica patiendī declinatione sit, tum hoc uerbo nō minus præteritū tempus ostendit̄ quā futurū.

In sermonibus: apud mēsam Tauri philosophi quæri agitariq; eiusmodi solita: cur oleum sæpe & facile, uina rarius congelascāt, acetū haud sere unq; & ut aquæ fluuioꝝ fontiuq; durētur, mare gelu nō durētur. Caput .VIII.

Philosoph^o Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq; ad id diei ubi iam uesperauerat: Id enim est tēpus istic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsa. Ea quodā die, ubi paratis & expectantibus nobis allata atq; imposita mensæ est, puerum iubet Taurus oleū in ollam indere. Erat is puer genere Atticus, ad annos maxime natus octo, festiuissimus, ætatis & gentis argutijs scātens. Guttum Samium ore tenus imprudens inanem, tanquam si inesset oleum, affert, conuertitq; eum: & (ut solitum est) circumegit per omnem partem ollæ manum, nullum inde ibat oleum. Aspiciat puer guttum atrocibus oculis stomachabundus, & concussū uehementius iterum in ollam uertit. Id que cum omnes sensim atque summissim rideremus, tum puer græce, et id quidem perquam attice, *μὴ γέλῃς*, inquit, *ἐν τῷ ὀλίγω, ἀλλ' οὐκ ἴσῃ διαφρίκῃ πρὸς τῷ ὄρῳ γέγονε τῆμερον κερκευάδωπ.* Verbero, inquit ridens Taur^o, non ne is curriculo, atque oleum petis? Sed cum puer foras emprum isset, nihil ipse ista mora offensior, Olla (inquit) oleo indiget, & (ut uideo) intolerandum feruit, cohibeamus manus, atq; interea quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere, cōsideremus quidem, cur oleum sæpe & facile stet, uina rarerer congelascant. Atque aspiciat me, & iubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, coniectare me uinum idcirco minutis cito coalescere, quod semina quædam calor in sese haberet, essetq; naturā ignitijs, ob eamq; rem dictū esse ab Homero *ἀδωπ ὀνον*, non (ut alij putarent) propter colorem. Est quidem (inquit Taurus) ita ut dicis: nam ferme conuenit, uinum ubi potum est, calefacere corpora. Sed nō secus oleum quoq; calorificum est, neq; minorem uim in corporibus calefaciendis habet. Ad hoc, si istæ quæ calidiora sunt, difficilius gelu coguntur, congruens est, ut quæ frigidiora sunt, facile cogantur. Acetum autem omnium maxime frigoricum est, atq; id nunquam tamen concreuit. Num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est: faciliora enim ad coeundum ideo uidentur, quæ leuatiore leuioraq; sunt. Præterea id quoq; ait quæri dignum, cur fluuioꝝ & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incōgelabile sit: tamen si Herodorus (inquit) historiæ scriptor, contra omnium ferme qui hæc quæsiuerunt opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmerium appellatur, earumq; partium mare omne quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat, tempusq; esse cœperat edendi & tacendi.

De notis literarum quæ in Caij Caesaris epistolis reperiuntur, deq; alijs clandestinis literis ex ueteri historia petitis, & quid *σαυτῶν* sit laconica. Caput .IX.

Libri sunt epistolarū C. Cæsaris ad C. Oppium, & Balbū Cornelii qui res eius absentis curabant. In his epistolis quibusdam in locis inueniunt̄ literæ singulæ, sine coagmentis syllabarū, quas tu putes esse positas incondite. Nam uerba ex his literis cōfici nulla possunt. Erat aut̄ conuentū inter eos clandestinum, de cōmutando situ literarum, ut inscriptio quidem alia alia locum teneret: sed in legēdo locus cuiq; suus & potestas restitueret̄. Quænam uero litera pro qua subderetur, antē ijs (sic ut dixi) cōplacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grammatici cōmmentarius, satis curioso factus de occulta literarum significatione epistolarum Caij

Laconica
epistola.

Histieus cae-
piti serui in-
scripsit lites-
ras.

Caesaris scriptarum. Lacedaemonij autem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptae forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemque longitudinis, derasi atque ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atque cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretiorum, circum eum surculum lorum modicae tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici: ita uti ora adiunctae undique & cohaerentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transversas iuncturarum oras, uersibus a summo ad imum proficiscentibus inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori, literas truncas atque mutilas reddebat, membraque earum & apices in partibus diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quem erat missum acceperat, surculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atque ita literae per ambitum eundem surculi coalescentes, rursus coibant, integramque & incorruptam epistolam & facilem legi praestabant. Hoc genus epistolae Lacedaemonij σκυτάλιον appellant. Legebamus id quoque in uetere historia rerum Punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (siue ille Hasdrubal, siue quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis, hoc modo abscondisse: Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepisse, literas in lignum incidisse: postea tabulas (uti solitum est) cera colluuisse, easque tabulas tanquam non scriptas, cui futurum id praedixerat, misisse. Eum deinde ceram derasisse, literasque incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Graecarum profunda quaedam & inopinabilis latebra, barbarico astu excogitata: Histieus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex Darius. Is Histieus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagorae cuiusdam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto uolebat. Communis est opertum hoc literarum admirandum: Seruo suo diu oculos aegros habenti, capillum ex capite omni tanquam mendendi gratia, deradit: caputque eius leue in literarum formas conpingit. His literis, quae uoluerat, perscripsit. Hominem postea quoad capillus adolefceret, domi continuit. Vbi id factum est, ire ad Aristagoram iubet. Et cum ad eum (inquit) ueneris, mandasse me dicito, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) deradat. Seruus ut imperatum erat, ad Aristagoram uenit, mandatumque domini affert. Atque ille id non esse frustra ratus, quod erat mandatum fecit. Ita literae perlatae sunt.

Quid de uersibus Vergilij Phauorinus existimari, quibus in describenda flagrantia montis Aetnae, Pindarum poetam secutus est. Collataque ab eo super eadem re utriusque carmina & dijudicata. Caput .X.

Phauorinum philosophum, cum in hospitis sui Antiatem uillam aestu anni concessisset, nosque ad eum uidentem Roma uenisset, memini super Pindaro poeta & Vergilio in hunc ferè modum differere: Amici (inquit) familiaresque P. Vergilij, in his quae de ingenio moribusque eius memoriae tradiderunt, dicere eum solitum ferunt, parere se uersus more atque ritu urfino. Namque ut illa bestia foetum ederet ineffigiarum informemque, lambendoque id postea quod ita edidisset, conformaret & fingeret: proinde ingenij quoque sui partus recetes rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoque reddere his se oris & uultus liniamenta. Hoc uirum iudicij subtilissimi in genue atque uere dixisse, res (inquit) ipsa uerum indicium facit. Nam quae reliquit perfecta expolitaque, quibusque imposuit sensus atque delectus sui supremam manum, omni poeticae uenustatis laude florent. Sed quae procrastinata sunt ab eo, ut post recenserentur, & absolui (quoniam mors praeruerat) nequiuertunt, nequaquam poetarum elegantissimi nomine atque iudicio digna sunt. Itaque cum morbo oppressus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitque a suis amicissimis impense, ut Aeneida quam nondum satis elimauiisset, abolerent. In his autem (inquit) quae uidentur retractari & corrigi debuisse, is

maxime locus ē, qui de monte Aetna factus ē. Nam cum Pindari ueteris poetæ carmē quod de natura atq; flagrantia montis eius compositum est, æmulari uellet, eiusmodi sententias et uerba molitus est, ut Pindaro quoq; ipso qui nimis opima pinguiq; esse fa cundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit. Atq; uti uosmet ipsos, inquit, eius quod dico arbitros faciam, carmen Pindari quod est super monte Ae tna, quantulum mihi memoriæ est, dicam :

τᾶς ἐρεῖνον ἢ μὲν ἀπὸ λά
 τῶ πυρὸς ἀγνότα ἢ
 ἐκ μυχῶν παγαί. πταμοῖ
 δ' ἀμέρσαι μὲν προχέουσι ἔθρον καπνῶ
 αἰθῶν. ἀλλ' ἔν ὄρφνοισι πέτρας
 φοίνισα κυλινδομένα φλόξ ἐς βαδᾶ
 ἀρ φέρει πόντος πλάκα σὺν πατάγῃ
 κένο δ' ἀφάισιο κερδούσ, ἐρπετῶν
 δ'ανοτάτος ἀναπέμ
 πα. τίρας μὲν δαυμάσιόν' ἰδέ
 δ' ἰ. δαῦμα ἢ κελ' ἰδίων
 πῶν ἀκῆσά.

Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eum ueri⁹ dixerim quàm fecisse:

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens
 Ipse, sed horrificis iustà tonat Aetna ruinis.
 Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
 Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
 Attollitq; globos flammaram, & sidera lambit.
 Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis
 Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imò.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus, id dixit quod res erat, qd̄q; istic usu ueniebat, quodq; oculis uidebat, interdū fumare Aetnam, noctu flammigare. Vergilius aut, dum in strepitu sonituq; uerborū cōquirendo laborat, utrunq; tempus nulla discretione facta cōfundit. Atq; ille græcos quidem fontes imitatus, igneis eru ctare, & fluere amnes fumi, & flammaram fulua & tortuosa uolumina in plagas ma ris ferre quasi quosdam igneos amnes, luculente dixit. At hic noster, atram nubem tur bine piceo & fauilla fumante ἔθρον καπνῶ αἰθῶνα interpretari uolens, crasse & immodice congeffit. Globos quoq; flammaram quod ille κερδούσ dixerat, duriter & ἀκίρωσ τραῖστῳ lit. Item quod ait, sidera lambit, uacanter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neq; non id quoq; inenarrabile esse ait, & propemodum insensibile, qd̄ nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla candente. Non enim fumare (inquit) solent, neq; atra esse quæ sunt candentia: nisi si candenti dixit peruulgate & improprie, pro feruen ti fauilla, non pro ignea & relucenti. Nam candens scilicet est à candore dictum, non à calore. Quod saxa autem & scopulos eructari & erigi, eisdemq; ipsos statim liquefie ri & gemere, atq; glomerari sub auras dixit, hoc (inquit) nec à Pindaro scriptū, nec un quam fando auditum, & omnium quæ monstra dicuntur, monstruosissimum esse.

Candens.

Quod Plutarchus in libris Symposiacis opinionem Platonis de habitu atq; natura stomachi, fistulæq; eius quæ τραχῆα dicitur, aduersum Erasistratū medicum tutatus est, autoritate adhibita antiqui medici Hip pocratis.

Caput

.XI.

ET Plutarchus, & alij quidam docti uiri, reprehensum esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripsere, q; potum dixit defluere ad pulmonē: eoq; satis hu mectato, dimanare per eum quia sit rimosior, & confluere inde in uesicam: er rorisq; istius fuisse Alcæum ducem, qui in poematis suis scriberet, τὸν τε πνεύμονα δίνω, & ἄκρον πρὸς ἑλκῆτι. Ipsum aut Erasistratum dicere, duas esse quasi canaliculas quasdam

P. η

uel fistulas, easq; ab oris faucibus proficisci deorsum, per earumq; alteram deduci defla-
 biq; in stomachum esculenta omnia & poculenta, ex eorq; ferri in uentriculū, qui græce
 appellat̄ ἡ ἀπὸ κοιλία, atq; ibi subigi digeriq; ac dein aridiora ex ijs recrementa in altū
 conuenire, quod græce κωλον dicit, humidiora puehens in uescam. Per alteram aut̄ fis-
 tulam quæ græce nominat̄ τραχῆα ἀρτηρία, spiritū à summo ore in pulmonē, atq; inde
 rursus in os & in naris cōmeare, perq; eandem uiam uocis quoq; fieri meatū. Ac ne
 potus cibusq; aridior, quem oporteret in stomachū ire, procideret ex ore, labereq; in
 eandem fistulam per quam spiritus reciprocat̄, eaq; offensione intercluderetur animæ
 uia, impositam esse arte quadam & ope naturæ, inde apud duo ista foramina, quæ dici-
 tur ἐπιγλωττίς, quasi claustra quædā mobilia, cōnuentia uicissim & resurgentia. Eamq;
 ἐπιγλωττίδα inter edendū bibendūq; operire atq; protegere τὴν τραχῆαν ἀρτηρίαν, ne qd
 ex esca potū ue incideret in illud quasi æstuantis animæ iter. Ac propterea nihil humo-
 ris influere in pulmonē ore ipso arteriæ cōmunito: Hæc Erasistratus medicus aduer-
 sum Platonē. Sed Plutarchus in libro symposiacorū, autorē Platonis sententiæ Hippo-
 cratē dicit fuisse, idemq; esse opinatos & Philistiona Locrū, & Dioxippū Hippocratiæ
 cum, ueteres medicos & nobiles. Atq; illam de qua Erasistratus dixerit ἐπιγλωττίδα, nō
 idcirco in eo loco constitutā, ne quid ex potu influeret in arteriā (nam pulmonī quoq;
 fouendo rigandoq; necessarios humores uideri) sed appositā quasi moderatricē quan-
 dam, arbitramq; prohibendi admiscendi ue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidē
 omnia defenderet ab arteriā, depelleretq; in stomachū; porum aut̄ partiret̄ inter stoma-
 chum & pulmonē. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, nō rap-
 dum id neq; uniuersum, sed quadam quasi obice sustentatū ac repressum, sensim paula-
 timq; transmitteret, atq; omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materijs infamibus quas Græci ἀδόξους appellant, à Phauorino exercēdi gratia disputatis. Cap. XII.

Infames materias, siue q̄s mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους ἢ ἀτό-
 μους ἢ ποδίσσους appellant, et ueteres adorti sunt, non sophistæ solum, sed philosophi
 quoq;, & noster Phauorinus oppidoquam libēs in eas materias dicebat, uel inge-
 nio erpergificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficulta-
 tibus, sicuti cum Therisitæ laudes quæsiuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem
 laudauit. Lepida sane multa, & non facilia inuētū in utranq; causam dixit, eaq; scripta
 in libris reliquit. Sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit, quem scri-
 psisse ait: qui quartanam passus conualuerit, uiresq; integras recuperauerit, fidelius cō-
 stantiusq; postea ualiturum. Atq; inibi in eisdē laudibus non hercle hac sententiola in-
 uenuste lusit. Versus, inquit, est longo hominum æuo probatus:

ἄλλοτε κεντρήν πέλαι ἡμέρη, ἄλλοτε κεντρήν.

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atq; alio male. Quod
 cum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male uice alterna sit, hæc biduo medio
 interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est *μία κεντρήν, δύο κεντρήν*
 Quin particula, quot qualisq; uarietates significationis habeat, & q̄ sepe in ueterū scriptis obscura sit. Ca. XIII.

Quin particula.

Vin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis sen-
 tentijsq; cōnectere orationem uidet̄. Aliter enim dici putat̄, cum quasi incre-
 pantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: quin uenis? quin legis? quin
 fugis? aliter cum ita confirmamus: Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit elo-
 quentissimus: aliter autem cum sic cōponimus, quod quasi priori uidet̄ contrariū: Nō
 idcirco causas Isocrates nō defendit, quin id utile esse & honestum existimarit. A quo
 illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit)
 eo postremū scribo, quin populi, & boni, & strenui siēt. In secunda quoq; Origine M.
 Cato non longe secus hac particula usus est. Neq; satis (inquit) habuit, q̄ cum in occul-
 to uitauerat, quin eius famam prostitueret. Præterea animaduertimus Quadrigariū
 in octauo annalium particula ista usum esse obscurissime. Ipsi uerba posuimus: Ro-
 mam uenit, uix superat quin triumphus decernatur, Item in sexto annali eiusdem uersu

ba hæc sunt: Pene factum est, quin castra relinquerent, atq; cederent hosti. Non me aut præterit, dicere aliquem posse de summo pectore nihil esse in his uerbis negotii. Nam quin utrobique positum pro ut: planissimumque esse, si ita dicas: Romam uenit, uix superat, ut triumphus decernatur. Item alio in loco, pene factum est, ut castra relinquerent, atq; cederet hosti. Sed utantur sane, qui tam expediti sunt, per fugiis commutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uero particulam, de qua diximus, nisi quis didicerit compositam, copulatamque esse, neque uim tantum coniugendi habere, sed certa quadam significatione factam, nunquam profecto rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris dissertationis est, poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidii commentariis, quos Grammaticos inscripsit.

Sententiæ ex Publii Mimos selectæ lepidiores.

Caput .XIII.

Publius Mimos scriptitauit, dignusque habitus est, qui super Laberio iudicaret. *Laberij arrogantia.*
 C. autem Cæsarem ita Laberii maledicentia, & arrogantia offendebat, ut accipitiores, & probatioribus sibi esse Publii, quam Laberii Mimos prædicaret. Huius Publii sententiæ feruntur pleræque lepidæ, & ad coem sermonum usum commodatissimæ. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circumscriptæ, quas libitum hercle est ascribere:

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod uitari non potest.

Cui plus licet quam par est, plus uult, quam licet.

Comes facundus in uia pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimicum putes.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Nunquam periculum sine periculo uincitur.

Nimium altercando ueritas amittitur.

Pars beneficii est, quod petitur si belle neget.

Publij sine.

Quod Carneades Academicus helleboro stomachum purgauit, scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta.

Deque natura medelæque hellebori candidi, & nigri.

Caput .XV.

Carneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, superiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam uigoremque mentis labefaceret. Tanta cura, tantoque apparatu uir ingenio præstanti ad refellenda, quæ scripserat Zeno, aggressus. Id cum in historia græca legissem, quod helleboro candido scriptum erat, quid esset quæsiui. Tum cõperi duas species hellebori esse discerniculo coloris insignes, candidi, & nigri. Eos autem colores non in semine hellebori, neque in uirgultis, sed in radice dinosci. Candido stomachum & uentrem superiorem uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusque esse hanc uim, ut humores noxios, in quibus causæ morborum sunt, extrahant. Esse autem periculum, ne inter causas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoque ipsa in quibus causa uiuendi est, exinaniantur, amissoque omni naturalis alimonie fundamento, homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historie scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui trib. ple. fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, et in ea insula helleborum bibisse ait, atque ita morbo liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas, quod iis icte exanimata feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

Hellebori uis.

P iii

Anates Ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atq; inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti solertia. Caput .XVI.

Anates Ponticae ueneno uisitant.

ANates Ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uictitare. Scriptum etiam a Leone Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti regem, medicinae rei et re medicamentis, quae digerendis uenenis ualent, eumque sanguinem uel potentissimum esse in ea confectione; ipsum autem regem assiduo talium medelarum usu a clandestinis epularum insidiis cauisse. Quin et scientem quoque, ulro et ostentandi gratia uenenum rapidum et uelox saepenumero hausisse, atque id tamen sine noxa fuisse. Quamobrem postea cum praelio populi Romani uictus, in ultima regni refugisset, et mori decessisset, et uenena uiolentissima festinade necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quae Mithridatios uocatur.

Antidotus Mithridatios.

Mithridatem Ponti regem duarum et uiginti gentium linguis locutum, Quintumque Ennium tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percalluisset, Graecam, Oescam, Latinam. Caput .XVII.

Ennius tricolor.

Quintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui graece, et osce, et latine sciret, Mithridates autem Ponti atque Bithyniae rex inclutus, qui a Cneo Pompeio bello superatus est, duarum et uiginti gentium quas sub ditione habuit, linguas percalluit; earumque omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus est: sed ut queng ab eo appellari usus fuit, perinde lingua et oratione ipsius, non minus scite quam si gentilis eius esset, locutus est.

Quod M. Varro C. Sallustium historiae scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, et loris casum, pecuniamque data dimissum. Caput .XVIII.

Sallustius loris casus.

MArcus Varro in literis atque uita, fide homo multa et grauis, in libro quem inscripsit Pius, aut de pace, Caium Sallustium scriptorem seriae illius et feruorae orationis, in cuius historia notiones censorias fieri atque exerceri uidemus, in adulterio deprehensum ab Annio Milone loris bene casum dicit; et cum dedisset pecuniam, dimissum.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam et impuris, disciplinas philosophiae studiose tractantibus. Et quae duo uerba obseruanda praeceperit, omnium rerum longe salubria. Caput .XIX.

Epictetus.

Phauorinum ego audiui dicere, Epictetum philosophum dixisse, plerosque istos qui philosophari uidentur, philosophos esse huiusmodi νευ φρασημερι φ λεγον: Id significat, factis procul, uerbis tenus. Iam illud est uehementius, quod Arrianus solitum eum dicitare, in libris quos de disertationibus eius composuit, scriptum reliquit. Nam cum (inquit) animaduertent hominem pudore amisso, impotuna industria corruptis moribus audacem, confidentem lingua, caeteraque omnia praeterquam animum procuratam, istiusmodi (inquit) hominem cum uiderat, studia quoque et disciplinas philosophiae contrectare, et physica audire, et meditari dialectica, multaque id genus theoremata suspicari sciscitarique, in clamabat deum atque hominum fidem, ac plerumque inter clamandum his eum uerbis increpabat: αθηρωπε ποδ βαλλες, σικε λα, ει φ κεκαθαροται ε αγαθον. ορδ εις τω ονηση αυτα βαλλης απωλετο ημ σαπη ουροε, η δε φ γειοιτε ορ, η τι τδτωρ χερον. Nil profecto iis uerbis grauius, nil uerius: quibus declarabat maxime philosophorum, literas atque doctrinas philosophiae, cum in hominem falsum atque degenerem, tanquam in uas spurcum atque pollutum influxissent, uerti, mutari, corrumpi, et quod ipse κατωπερον dixit, urinam fieri, aut si quid est urina spurcius. Praeterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Phauorino audiuiimus, solitus dicere est, duo esse uitia multo omnium grauissima ac teterrima, intolerantiam, et incontinentiam: cum aut in iurias, quae sunt ferendae, non toleramus, neque ferimus: aut a quibus rebus uoluptatibusque nos tenere debemus, non tenemus. Itaque, inquit, si quis haec duo uerba cordi habeat, eaque sibi imperando atque obseruando curet, is erit plerumque impeccabilis, uitaque uiuet tranquillissimam. Verba duo haec dicebat, ἀνιχθ υγι απιχθ.

Intolerantiae et incontinentiae mala.

Verba semper in ore habenda.

Ex symposio Platonis sumpta uerba, numeris coagmentisque uerborum scite modulateque et apte exercendi gratia in latinam orationem uersa. Caput .XX.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum legebatur. Verba illa Pausania, inter conuiuas amore uice sua laudatis. Ea uerba ita prorsum amauius, ut meminisse etiam studuerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uerba hæc:

ἡ ἀρετὴ ἢ ἡ ἀφροσύνη ἢ ἡ ἀνδρεία ἢ ἡ δικαιοσύνη ἢ ἡ σωφροσύνη ἢ ἡ ἐλευθερία ἢ ἡ ἀρετή, οὐκ ἔστι τὸ πρῶτον καλὸν οὐδὲν, ἀλλὰ τὸ ἄλλο τῶν ἀρετῶν, ὡς ἂν παραχθῆται τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, καλὸς μὲν ἂν ἦ, ἀφροσύνη δὲ ὀρθῶς καλὸν γίνεταί, μὴ ὀρθῶς δὲ ἀφροσύνη, οὕτως ἢ τὸ ἔργον ἢ ὁ ἔργος, οὐ πᾶς ὅστις καλὸς, οὐδὲ ἄξιον ἐγκωμιάζειν οὐδὲ, ἀλλὰ ὁ καλὸς προσηγορεύεται ἔργον.

Hæc uerba ubi lecta sunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu *ῥητορὶς* (Sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellabat, existimans eloquentiæ uenius exercendæ gratia Athenas uenisse) *ῥητορὶς* Videsne, inquit, *ῥητορὶς* crebrum, & coruscum & connexum, breuibuscq; & rotundis numeris, cum quadam æquabili circumactio- ne deuiectum? Habes ne nobis dicere in libris rhetorum uestrorum tam apte, tamq; modulate compositam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros censeo uideas *ῥητορὶς*. Ad ipsa enim Platonis penetralia, ipsarumq; rerum pondera & dignitates pergendum est, nō ad uoculorum eius amœnitatem, nec ad uerborum uenustates diuersitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platoniciæ modulis, non modo nō repressit, sed instruxit etiam nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis affectandam. Atque uti quædam animalium parua & uilia, ad imitandū sunt, quas res cunque audierint uiderint ue petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus, uelut ipsum hoc est, quod ex illis iisdem uerbis eius effinximus: Omne, inquit, omnino factum sic sese habet, neque turpe est quantum in eo est, neque honestum, uelut quas nūc facimus ipsi res, bibere, cātare, disserere. Nihil nanq; horum ipsum ex sese honestum est: quale cum fieret modo factum est, tale extitit. Si recte honesteq; factum est, tum honestum fit: si parum recte, turpe fit: sic amare, sic amor non honestus omnis, neque omnis laude dignus, sed qui facit, nos ut honeste amemus.

Quibus temporibus post Romam conditam, Græci Romaniq; illustres uiri floruerunt, ante secundum bellum Carthaginensium.

Capit .XXI.

VT conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item uirorum illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent, haberemus, ne in sermonibus forte in cōspectum aliquid super ætate atq; uita clarorum hominum temere dicere mus: sicuti sophista ille *ἄποδιδάσκων* qui publice nuper disserens, Carneadem philosophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum cum superiore Africano uixisse dixit: ut ab istiusmodi inquam temporibus ætatibusq; erroribus caueremus, excerpere ex libris, q̄ chronici appellatur, quibus temporibus floruerint Græci, simulatq; Romani uiri, quicq; uel ingenio uel imperio nobiles insignesq; post conditam Romam fuissent ante secundum bellum Carthaginensium, easq; nunc excerpentes nostras uariis diuersisq; in locis factas, cursim digessimus. Neq; enim id nobis negotium fuit, ut acri atq; subtili cura excellentiū in utraq; gente hominum *συγχομισμοῦς* componeremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoq; historiæ flosculis leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem uisum est in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoq; quos nō nominaremus, haud difficilis cōiectura fieri posset. Incipiemus em̄ à Solone claro: quoniam niam de Homero & Hesiodo, inter omnes ferè scriptores constitit, ætatem eos egisse, uel iisdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrunque tamen ante Romam conditam uixisse, Siluii Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum (ut Cassius in primo annalium de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus C. atq; LX. ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronico de Homero dixit, annis circiter C. & LX. Solonē ergo accepimus unū ex illo nobili numero sapiētum, leges scripsisse Atheniēsiū, Tarquinio Prisco Romæ regnante anno regni eius, XXXIII, Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis tyrannus

P iiii

fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit, Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. Iisdemq; temporibus occisus est Athenis ab Harmodio, & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippiae tyranni frater. Archilochus autem Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante, iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem. Ducentesimo deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longe amplius, uictos esse ab Atheniensibus Persas, memoriæ traditum est, pugna illa inclyta Marathonica Miltiade duce: qui post eam uictoriam damnatus a populo Atheniensi, in uinculis publicis mortem obiit. Tum Aeschylus Athenis tragediarum poeta celebris fuit. Romæ autem ferme istis temporibus tribunos, & ædiles, tum primum per seditionem sibi plebes creauit. Ac non diu post Cn. Martius Coriolanus exagitatus uexatusq; à trib. pleb. ad Volscos, qui tum hostes erant, à rep. desciiuit, bellumque pro Ro. fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniensibus, & pleraq; Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factum est, uictus fugatusq; est. Atq; inde anno fere quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo COSS. bello ueniens apud fluuium Cremeram, ab iis sex & trecenti patritii Fabii cum familiis suis, uniuersi ab hostibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio floruit. Romæ autem per eas tempestates decem uiros legibus scribundis creatos constitit, tabulasq; ab iis primo decem conscriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde, in terra Græcia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ mandauit, coeptum est, circa annum fere post conditam Romam tricentesimo uicesimo nono, qua tempestate A. Posthumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filium suum, quod contra suum dictum in hostem pugnauerat, securi necauit. Hostes tum pro Ro. fuerant Fidenates. Itaq; qui inter hæc tempora nobiles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tragici poetae, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natus quidem posterior fuit, sed quibusdam temporibus iisdem uixerunt. Iam deinde trib. militarium consulari imperio remp. Romæ regentibus ad annum fere conditæ urbis. CCCXLVII. triginta illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmoniis Atheniensibus, & in Sicilia Dionysius superior tyrannidem tenuit: paucisq; annis post Socrates Athenis capitis damnatus est, & in carcere ueneno necatus. Ea fere tempestate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit. Ac post non longo tpe bellum Senonicum fuit. Tum Galli Romam præter Capitolium ceperunt. Neque multo postea Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilitatus est. Lacedæmoniisq; ab Atheniensibus apud Corinthum superati duce Phormione. & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, conuictus est consilium de regno occupando inisse: damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio (ut M. Varro ait) præceps datus est: ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, uerberando necatus est. Eoq; ipso anno qui erat post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philosophum natum esse, memoriæ mandatum est. Aliquot deinde annis post bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios duce Epaminunda apud Leuctra superauerunt. Ac breui post tempore, in urbe Roma lege Licinii Stolonis COSS. creati, etiam ex plebe coepti, cum antea ius non esset, nisi ex patritii gentibus fieri COS. Circa annum deinde urbis conditæ quadringentesimum, Philippus Amyntæ filius Alexandri pater, regnum Macedoniae adeptus est, in quo eo tempore Alexander natus est. Paucisq; inde annis post, Plato philosophus ad Dionysium Siciliae tyrannum posteriorē profectus est. Post deinde aliquanto tpe, Philippus apud Cheroneam prælio magno Athenienses uicit. Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem fugam quaesiuit. Cuius id ei, quod fugerat pro se obicere, uersu illo notissimo illudit:

Ανὴρ ὁ φεύγων ἔχθρῳ πάλιν μαχόμενος.

Postea Philippus ex insidiis occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad subigendos Persas in Asiam atque in orientem transgressus est. Alter autem Alexander, cui cognomentum Molosso fuit, in Italiam uenit, bellum populo Roma, facturus, iam enim fama

Pythagoras.

Archilochus.

Sophocles.

Euripides.

Hippocrates.

Democritus.

Socrates.

Eudoxus.

Aristoteles.

Consules.

Plato.

Demosthenes.

uirtusq; felicitatis Romanæ apud exteras gētes enitescere inceptabat. Sed prius quàm bellum faceret, uita decessit. Eum Molossus cū in Italiam trāsiret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire, quasi in ἀπορίτω, Macedonem isse ad Persas, quasi in γυναικωρίτω. Postea Macedo Alexander pleraq; parte orientali subacta, cum annos regnauisset undecim, obiit mortis diem. Neq; ita lōge post, Aristoteles philosophus, & post alii quanto Demosthenes, uita functi sunt: iisdemq; fermè tēpestatibus populus Romanus graui ac diutino Samnitum bello conflictatus est. Consulesq; T. Veturius, & Sp. Posthumius, in locis iniquis apud Caudium à Samnitibus circumuallati ac sub iugū missi, turpi foedere facto discesserūt. Ob eamq; causam populi iussu Samnitibus per feciales dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditæ CCCC. ferè & LXX. bellū cum rege Pyrrho sumptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Cittienensis philosophi celebres erant. Eodemq; tempore C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus censores Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui. II. cōsul & dictatōr fuerat, senatu mouerunt. Causamq; isti notæ subscribere, quod eum comperissent argenti facti cenæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Romam conditam CCCC. fermè & XC. cōsulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fuluiō Flacco, bellum aduersum Pœnos primum cceptum est. Neq; diu post Callimachus poeta Cyrenensis, Alexandria apud Ptolemæum regem celebratus est. Annis deinde postea paulo pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, consulibus Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Liuius poeta fabulas docere Romæ ccepit, post Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centū & sexaginta; post Mænandri, annis circiter quinquagintadobus. Claudium & Tuditanum, cōsules sequitur Q. Valerius, & C. Manilius, quibus natum esse Q. Ennium poetam M. Varro in primo de poetis libro scripsit: eumq; cum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse: idq; ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undeicesimo, Sp. Carbilii Ruga, primus Romæ de amicorum sententia, diuortium cum uxore fecit q; sterilis esset, iurassetq; apud censores uxorem se liberorum quærendorum causa habere. Eodemq; anno C. Næuius poeta fabulas apud populum dedit. Quem M. Varro in libro de poetis primo stipēdia fecisse ait bello Punico primo. Idq; ipsum Næuium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Portium autē Licinium Seruius poeticam Romæ cœpisse dicit in his uersibus:

Punico bello secundo Musa pennato gradu
Intulit sese bellicosam in Romulū gentem feram.

Ac deinde annis ferè post quindecim, bellum aduersum Pœnos sumptum est. Atq; nō nimium longe M. Cato orator in ciuitate, & Plautus poeta in scena floruerunt.

Iisdemq; tēporibus Diogenes Stoicus, & Carneades Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniēsis ad senatum populi Romani negotij publici gratia legati sunt. Neq; magno interuallo postea Q.

Ennius, & iuxta Cæcilius, & Terentius, ac subinde Pacuuius, & Pacuuius iam sene Accius, clariorq; tunc in poematis eorum obrectandis, Lucilius fuit. Sed progressi longius sumus, cum finem proposuerimus annotatiunculis istis bellum Pœnorum secundum.

lis istis bellum
Pœnorum
secundum.

Epicurus
Zeno.

Callimachus.

L. Liuius.

Ennius.

Diuortium primum.

Næuius.

Portius Licinius.

M. Cato.

Plautus.

Diogenes.

Carneades.

Critolaus.

Cæcilius.

Terentius.

Pacuuius.

Accius.

Lucilius.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARII LIBER .XVIII.

Disputationes à philosopho Stoico, & contrà à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: que situmq; inter eos, quantum in perficienda uita beata uirtus ualeret, quantumq; esset in ijs que dicuntur extranea. Cap. .I.

Vita beata
an in sola uir-
tute.

AMILIares Phauorini duo erant quidam non incelebres in urbe Roma philosophi. Eorum fuit unus Peripateticæ disciplinæ sectator, alter Stoicæ. Iis quondam ergo acriter atq; cōtente pro suis utriusq; decretis propugnantibus, cum essemus unâ Hostiæ omnes, cum Phauorino interfui. Ambulabamus autem in littore cum iam ad uesperasceret, æstate anni noui. Atq; ibi Stoicus cesebat & uitam beatam hominū uirtute animi sola, & miseriam summam malitia sola posse effici: etiam si cætera bona omnia que corporalia & externa appellarent, uirtuti deessent, malitiæ adessent. Ille cōtrà Peripateticus, miseriam quidem uitam uitijs animi & malitia sola fieri concedebat: sed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem solam nequaquam satis esse existimabat: quoniam & corporis integritas sanitasq;, & honestus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona æstimatio, cæteraq; omnia corporis & fortunæ bona necessaria uiderentur perficiendæ beatæ uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, & tanquam ille duas res diuersas poneret, mirabatur: qd cum essent malitia & uirtus duo contraria, uita misera & beata quoq; æque contraria, non seruaret in utrifq; uim & naturam contrarij, & ad miseriam quidem uitæ conficiendam, satis ualere malitiam solā putaret: ad præstandam uero uitam beatam, non satis solam esse uirtutem diceret. Atque id maxime disfidere, neq; conuenire dicebat, quod qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici posse, si uirtus sola abesset, idem contrà negaret beatam fieri uitam, cū sola uirtus adesset: & quem daret habereq; absentī uirtuti honorem, eundem patenti atque præsentī adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle festiue, rogo te (inquit) cum bona uenia respondeas, an existimes esse uini amphoram cū abest ab ea unus congius? Hæc ubi accepit Stoicus, minime (inquit) uini amphora dici potest, ex qua abest congius. Hoc ubi accepit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere dici debet: quoniam cum deest ille unus, non fit uini amphora: & cum accessit, fit amphora. Quod si id dicere absurdum est, uno congio solo fieri amphoram, itidem absurdum est una sola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus abest, beata esse uita nunquam potest. Tum Phauorinus respiciens Peripateticum: Est quidem (inquit) argutiola hæc, qua de cōgio uini usus es, exposita in libris: sed (ut scis) captio magis lepida, quàm probū aut simile argumentū uideri debet. Cōgius enim cum deest, efficit quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum accedit & addit, non ille unus facit amphoram, sed supplet. Virtus aut (ut isti dicunt) non accessio, neq; supplementū, sed sola ipsa uitæ beatæ instar est, & propterea uitam beatam ipsa sola una cum adest facit. Hæc atq; alia quædam, minuta magis & nodosa, tanquam apud arbitros Phauorinū, in suam uterq; sententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & densiores esse tenebræ cœpissent, profecuti Phauorinū in domū in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi questionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atq; inibi in
spersa quædam sophismata & enigmata oblectatoria. Caput .II.

Saturnalia.
Remittere
animum.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorsum ac modeste, non (ut dicit) remittentes animum. Nam remittere (inquit Musonius) animum, quasi amittere est: sed demulcentes eum paulum atque laxantes iucundis honestis que sermonum illecectionibus, Conueniebamus autem ad eandem cœnam complusculi, qui Romani

In Græciam ueneramus, quicquid easdem auditiones, eosdemque doctores colebamus Tum qui & cœnulam ordine suo curabat, præmiū soluendæ quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel græcum uel latinū, & coronam è lauro plexam: totidemque res quærebat, quot homines istic eramus. Cumque eas omnes exposuerat, rem locumque dicendi fors dabat. Quæstione igitur soluta, corona & præmio donabat: nõ soluta autem transmittēbatur ad eum qui sortito successerat. Idque in orbē uice pari seruabat. Si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum, præmiū ipsum & corona deo, cuius id festum erat dicebatur. Quærebant autē res huiusmodi, aut sententia poetæ ueteris lepide obscura, nõ anxia, aut historiæ antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperā in uulgati purgatio, aut captionis sophisticæ solutio, aut inopinati rariorisque uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaque nuper quæsitum esse me mihi numero septem, quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennii, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplū hoc est:

Nam qui lepide postulat alterum frustrari,
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.
Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,
Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Frustrari.

Secunda quæstio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quod Plato in ciuitate quam in libris suis cōdidit, ἡδὴ περὶ τῆς ἀρετῆς fingebat, κοινὰς τὰς γυναικὰς esse censuit: & præmia uiris fortibus summisque bellatoribus posuit suauitates puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quæsitum est: In quibus uerbis captionum istarum fraus esset, & quo pacto distingui resoluere possent: Quod non perdidisti habes, cornua nõ perdidisti, habes igitur cornua. Itē altera captio: Quod ego sum, id tu nõ es; homo ego sum, homo igitur tu nõ es. Quæsitū id quoque ibi est, quæ esset huius quoque sophisticæ resolutionis: Cū mentior & mentiri me dico, mētor an uerū dico? Postea quæstio ista hæc fuit: Quam ob causam patritij Megalēsibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus? Secundū ea quæsitum hoc est: Verbum uerant, quod significat uera dicit, quisnam ueræ poetæ dixerit? Sexta quæstio fuit, asphodelū cuiusmodi herba sit, quod Hesiodus in isto uersu posuerit:

Vxores communes.

ἡπίοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἡμισυ πωτὸς,
οὐδ' ὅσῳ ἢ μάλα χεῖτε, καὶ ἀσφοδέλω μέγ' ὄναρ.

Vero uerbum, Asphodelū.

Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionum omnium hæc fuit: Scripserim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba sint, præteriti an futuri, an utriusque. Hæc ubi ordine quo dixi pposita, atque singulis sorte ductis disputata explanataque sunt, libris coronisque omnes donati sumus, nisi ob unam quæstionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commemorauerat dictum esse à Q. Ennio id uerbum in XIII. annalium in isto uersu:

Dimidium plus toto.

Satin uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæstionis deo feriarum istarum Saturno data est.

Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchum de impudicitia accusauit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissimam, quam improbatissimus homo dixisset. Caput .III.

Aeschines uel acerrimus, prudentissimusque orator, qui apud cōciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa sæua, criminosaque, & uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauiter insigniterque accusauit, nobile & illustre cōsiliū Lacedæmonijs dedisse dicit, uirum indidem ciuitatis eiusdem principem, uirtute atque ætate magna præditum. Populus (inquit) Lacedæmoni, de summa re sua quidnam esset utile & honestum deliberabat. Tū exurgit sententiæ dicendæ gratia, homo quispiam turpitudine pristinæ uitæ defamatus, sed lingua tunc atque facundia nimium quæro p̄stabilis. Cōsiliū quod dabat, quodque oportere fieri suadebat, acceptum ab uniuersis, & cōplacitum est, futurumque erat ex eius sententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatisque maiestate tanquam arbitros & magistrōs disciplinæ publicæ uerebatur: cōmoto iratoque animo exiit: Et quænam (inquit) Lacedæmonij ratio, aut

Conſiliarij
mali reiſcien
di.

quæ tandem ſpes erit, urbem hanc & hanc rem publicam ſaluam inexpugnabilemque eſſe diutius poſſe, ſi huiusmodi anteactæ uitæ hominibus conſiliaris uremure. Quod ſi proba iſtæ & honeſta ſententia eſt, quaſo uos, non ſinamus eandem dehoneſta: i turpiſſimi autoris contagione. Atque ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atque iuſticia præter alios præſtantem, ſed inopi lingua & inſacundum; iuſſitque eum conſenſu, peti- tuque omnium, eandem illam ſententiam diſerti uiri cuiuſmodi poſſet uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, ſcitum atque decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipſum denuo dixerat. Atque ita ut ſuaſerat prudentiſſimus ſenex, factum eſt. Sic bona ſententia manſit, turpis autor mutatus eſt.

Quod Sulpitius Apollinaris prædicantem quendam à ſeſe uno Salluſtij hiſtorias intelligi, illuſit quaſtione propoſita, quid uerba iſta apud Salluſtium ſignificarent, Perincertum ſtolidior an uanior. Caput .iiii.

Cum iam adoleſcentuli Romæ prætextam & puerile togam mutafſemus, magiſtrosque tunc nobiſmetiſſis exploratiores quaereremus, in ſandalario forte apud librarios fuimus: cum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpitius, uir in memoria noſtra præter alios doctus, iactatorem quempiam & uenditatorum Salluſtianæ lectionis irriſit; illuſitque gñe illo facetiſſimæ diſſimulationis, qua Socrates ad ſophiſtas utebatur. Nam cum ille ſe unum & unicum lectorem eſſe, enarratorumque Salluſtij diceret, neque primam tantum cutem ac ſententiarum ſpeciem, ſed ſanguinem quoque ipſum ac medullam uerborum eius eruere, atque introſpicere penitus prædicaret, tum Apollinaris amplecti uenerarique ſe doctrinas illius dicens: Per, inquit, magiſter optime, exoptatus mihi nunc uenis cum ſanguine & medulla Salluſtij uerborum. Heſterno enim die quaerebatur ex me, quidnam uerba eius hæc in quarto hiſtoriarum libro de Cn. Lentulo ſcripta ſignificent: de quo perincertum fuiſſe ait, ſtolidior ne eſſet an uanior. Eaque ipſa uerba uti ſunt à Salluſtione ſcripta, dixit: At Cn. Lætulus patriſiæ gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior an uanior, legem de pecunia quam Sylla emptoribus bonorum remiſerat exigenda, promulgauit. Quaſitum ergo ex ſe Apollinaris, neque id ſe diſſoluere potuiſſe aſſeuerabat, quid eſſet uanior, quid ſtolidior: quoniam Salluſtius ſic ea ſeparafſe atque oppoſuiſſe inter ſe uideretur, tanquam diuerſa ac diſſimilia, nec eiſdem utraque uitæ forent. Ac propterea petebat, uti ſe doceret ſignificationes utriuſque uocis & origines. Tum ille, rictu oris labiorumque ductu, contemni à ſe oſtendens & rem de qua quaeretur, & hominem ipſum qui quaereret: Priſcorum (inquit) & remotorum ego uerborum medullas & ſanguinem (ſicuti dixi) perſpicere & elicere ſoleo, non iſtorum quæ proculcata uulgo & proſtrita ſunt. Ipſo illo quippe Cn. Lentulo ſtolidior eſt & uanior, qui ignorat eiſdem ſtultitiæ eſſe uanitatē & ſtoliditatem. Sed ubi hoc dixit, media ipſa ſermonū reliquit, & abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus urgebamusque, & cum primis Apollinaris, ut de uocabulorum iſtorum uel differentia, uel (ſi ei ita uideret) ſimilitudine plenius apertiusque diſſereret, & ut ne ſibi inuideret diſcere uolentibus orabat. Atque ille ſe iam plane illud ratum, negotiū ſibi eſſe cauſat, & digreditur. Nos autem poſtea ex Apollinari didicimus, uanios proprie dici, non (ut uulgo diceret) deſipiētes aut hebetes, aut ineptos: ſed ut ueterum doctiſſimi dixiſſet, mēdaces & infidos, & leuia inaniaque pro grauibus & ueris aſtutiſſime cōponentes. Stolidos autem uocari non tam ſtultos & excordes, quam tetros & moleſtos & illepidos, quos Græci μαχθροὺς καὶ φορζυνοὺς dicerent. Et unamquamque harum uocum origines ſcriptas eſſe dicebat in libris Nigidianis: quos ego requiſitos & reperiſtos cum primarum ſignificationum exemplis, ut cōmentariis hæc noctium inſererē, notaui: & intuliſſe iam me aliquo in loco cōmentationibus iſtis exiſtimo.

Quod Quintus Ennius in ſeptimo annali, quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, ſcriptum reliquit. Caput .v.

Cum Antonio Iuliano rhetore, uirō hercle bono & faciendæ florentis, complures adoleſcentuli familiares eius, Puteolis æſtiuarum ludum & iocum, in literis amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honeſtiſque agitabamus. Atque ibi

Vani.

Stolidi.

tunc Iuliano nuntiatur, *ἀναγνώσκω* quēdam non indoctum hominem, uoce admodum scita & canora, Ennii annales legere ad populum in theatro: Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. Hoc em̄ se ille nomine appellari uolebat. Quem cū iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennii septimum) hos eum primum uersus perperam pronūtiāntem audiuimus:

Denique uī magna quadrupes equus, atque elephantī
Proiciunt sese.

Nec postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibusq; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens è theatro, quid uobis, inquit, de hoc *ἀναγνώσκω*, & de quadrupede equo uideretur? Sic enim profecto legit:

Deniq; uī magna quadrupes equus, atq; elephantī
Proiciunt sese.

Ecquid putatis, si magister prælectoremq; habuisset alicuius æris, quadrupes equus dictus fuisse, ac non quadrupes equus? quod ab Ennio ita scriptum relictumq; esse, nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit. Cūq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud suum quisq; grammaticum legisse se dicerent, & mirarentur quidnam esset quadrupes equus: Vellem uos, inquit, optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legisse, quam P. Vergilius legerat, qui hunc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitem pro equo posuit in his uersibus:

Frena Pelethronii Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

In quo loco equitem si quis modo non incite inepteq; argutior sit, nihil potest accipi aliud nisi equum. Pleraq; em̄ ueterum ætas, & hominem equo insidentem, & equum q̄ insideretur, equitē dixerunt. Propterea equitare etiam, quod uerbum è uocabulo equitatis inclinatum est, & homo equo utens, & equus sub hoste gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir ad prime lingue latinæ sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Queis hinc currere equum nos atq; equitare uidemus,
His equitat, curritq;, oculis equitare uidemus. & illud:
Ergo oculis equitat.

Sed em̄ contentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbidæ fidei nec ambiguae, sed ut pure liquentiussq; esset, equus ne, an eques Ennius scriptū reliquisset, librum summæ, atq; reuerendæ uetustatis, quem ferè cōstabat Lampadionis manu emendatum, studio precioq; multo unius uersus inspiciendi gratia cōduxi, & eques non equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia erudite simul & affabiliter dixit. Sed eadem ipsa postetiam in peruulgatis commētarijs scripta offendimus.

Quod Helius Melissus in libro cui titulum fecit de loquendi proprietate: quem cum ederet, cornu effecopiæ dicebat, rem scripsit, neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam et matremfamilias existimauit, differentia longe uanissima. Caput .V.I.

Helius Melissus in nostra memoria fuit Romæ, summæ quidem loci inter grammaticos & tēporis, sed maiore in literis erat iactantia, & *σοφιστία*, quam opera. Is præter alia, quæ scripsit, cōpluria, libꝛe cōposuit, ut tum uidebat cum editus, doctrinæ inclytæ. Ei libro titulus est ingēris cuiusdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe est de loquendi proprietate. Quis adeo existimet loq̄ se recte atq; proprie posse, nisi illas Melissi proprietates pdiderit? Ex eo libro hæc uerba sunt: Matrona est, quæ semel pepit: quæ sæpius, materfamilias: sicuti sus, quæ semel peperit, porcetra: quæ sæpius scrophæ. Utq; aut hoc de matrona ac de matrefamilias Melissus excogitauerit ipse & coniectauerit, an scriptum ab aliquo legerit, ariolis pfecto est opus. Nā de porcetra habet sanè autorem Pōponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo in scripta est. Sed matronam non esse appellatam, nisi quæ semel peperit, neq; matremfamilias, nisi quæ sæpius, nullius ueterum scriptorū autoritatibus cōfirmare potest. Enimue

Q

Matrona. ro illud compendio probabilius est, quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictam esse proprie, quæ in matrimonium cum uiro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiam si sibi liberi nondum nati forent: dictamque esse ita à matris nomine, non adepto iam, sed cum spe & omine mox adipiscendo, unde ipsum quoque matrimonium dicitur. Matrem autem familiam appellatam eam fore, quæ in mariti manu mancipioque, aut in eius, in cuius maritus manu mancipioque esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, & in sui hæredis locum uenisset.

Domitius In fanus. Quem in modum Phauorinus traclauerit intempestiuum quendam de uerborum ambiguitatibus querentem. Atque ibi quot significationes capiat concio. Caput .VII.

Concio. Omicio homini docto, celebrique in urbe Roma grammatice, cui cognomen Ino diano factum est, quonia erat natura intractabilior & morosior. Ei Domitio Phauorinus noster, cum forte apud fanum Carmentis obuiam uenisset, atque ego cum Phauorino essem: Quæso, inquit, te magister dicas mihi, num errauit, quod cum uellem *δημιουργίας* latine dicere, conciones dixi: dubito quippe & requiro, an ueteres eorum que electius locuti sunt, pro uerbis & oratione, dixerit quis concionem. Tum Domitius uoce atque uultu atrocior: Nulla, inquit, prorsus bonæ salutis spes reliqua est, cum uos que philosophorum illustrissimi, nihil iam aliud quam uerba autoritatesque uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. Ego enim grammatice uita iam atque morum disciplinas quæro, uos philosophi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam qui collegisti, & lectitasti res tetras, & inanes, & friuolas, tanquam mulierum uoces præficæ. Atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus, minus improbitas instrumenti haberet. Cumque digressi essemus, non tempestiue, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus: uidetur enim mihi *ἐπιμαίνεσθαι*. Scitote, inquit, tamen intemperiam istam, quæ *μελαγχολία* dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere, & *ἀλλὰ εἴνα ἄλλοις τὸ πᾶσι τὸ ἥρωικόν*, & ueritates plerumque fortiter dicere, sed respectum non habere *μήτε καὶ εἶ, μήτε μέγιστον*. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? Nonne etiam Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum memoria uisum esset? Mihi fit autem paulo post Phauorino librum, quem promiserat, Verrii (opinor) Flacci erat, in quo scripta ad hoc genus questionis pertinentia hæc fuerunt: Senatium dici & pro loco & pro hominibus; Ciuitatem & pro loco & pro oppido, & pro iure quoque omnium, & pro hominum multitudine; Tribus quoque, & decurias dici, & pro loco & pro iure, & pro hominibus; Concionem autem tria significare, locum suggestumque unde uerba fierent: Item significare cæterum populi assistentis; item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur. Sicut M. Tullius in oratione, quæ inscripta est contra concionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, cõcursum est populi factus. Sicuti idem M. Tullius in oratore ait: Conciones sæpe exclamare uidi, cum apte uerba cecidissent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligerent sententiam. Exempla in eo libro scripta non erant, sed nos postea Phauorino desideranti hæc omnium significationum monumenta, & apud Ciceronem, sicuti supra scripti, & apud elegantissimos ueteres reperta exhibuimus. Id autem quod porissimum expectabat, concionem esse dictam pro uerbis & oratione, docuit titulus Tulliani libri, qui à Marco Cicerone inscriptus est, Contra concionem Q. Metelli: quo nihil perfectius significatur aliud, quam ipsa, quæ à Metello dicta est, oratio.

Mortuaria glossaria.

Senatus Ciuitas Tribus. Concio.

ἁμοιοτέλδντα, ἢ ἁμοιοπῆατα, atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse et puerilia, Lucilij quoque uersibus declarari. Caput .VIII.

Oμοιοτέλδντα, ἢ ἁμοιοπῆατα, ἢ ἁμοιοπῆατα, cæteraque huiusmodi scilicet ornamenta, quæ isti ἀπερόκαλοι, qui se Isocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodice faciunt & rancide, quam sint insipida, & inertia, et puerilia, facerissime hercle significat in quinto satyrarum Lucilij. Nam ubi est cum amico conquectus, quod ad se ægrotum non uiseret, hæc ibidem addit festiuiter:

LIBER .XVIII.

Quo me habeam pacto, tametsi non quæris, docebo.
 Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est
 Pars hominum, ut perisse uelis, quem nolueris, cum
 Debueris, hoc nolueris, & debueris, te
 Si minus delectat, quod ἀτεχνον Isocratium hoc est.
 ὄχλησθες quæ simul totum ἡδὲ σὺ μαζακλώδης.
 Non operam perdo. Si tu hic.

Quid significet apud Marcum Catonem uerbum infecenda: Quodq; infecenda potius legendum sit, quam quod pleriq; existimant insequendo. Caput .IX.

ET sequor, & item secta, & secutio, consuetudine loquendi differunt, sed qui pe-
 nitus inspexerit, origo & ratio utriusq; una est. Doctores quoq; & interpretes *Secta.*
 uocum græcarum, ἀσθρα μοι ἐνεπε μῦθα. Et ἔπειτα νῦν μοι μῦθον dictum putat, *Infecenda.*
 quod latine insequi dicitur. Namq; in altero, n. geminum, in altero scilicet esse transla-
 tum dicunt. Sed etiam ipsum illud ἔπειτα, quod significat uerba aut uersus, non aliunde
 esse dictum tradunt, quam ἀπὸ τῶ ἐπειθῆ, ἡδὲ ἐπέμ. Eadem ergo ratione antiqui nostri *Infectiones.*
 narrationes sermonesq; infectiones appellauerunt.

Errare istos, qui in exploranda febris pulsus uenarum pertentari putant, non arteriarum. Caput .X.

IN Herodis clarissimi uiri uisam, quæ in agro est Attico, loco, qui appellatur Ce-
 phisia, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. Ibi
 aluo mihi cita, & accedente febris rapida decubueram. Eò Caluissius Taurus phi-
 losophus, & alij quidem sectatores eius, cum Athenis uisendi mei gratia uenissent, me
 dicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incom-
 modi paterer, & quibus modulis, quibusq; interuallis accederet febris decederetq;. Tū
 in eo sermone cum iam me syncerore corpufculo factum diceret, Potes, inquit, Taure
 tu quoq; id ipsum cōprehendere ἐὰν ἄψιν αὐτῆς τῆς φλεβός; Quod nostris uerbis profe-
 cto ita dicitur: Si attigeris uenam illius. Hanc loquendi imperitiam, quod uenam pro
 arteria dixisset, cum in eo docti hoses, qui cum Tauro erant, tanq̄ minime utili in medi-
 co offendifsent, atq; id murmure & uultu ostenderent, tū ibi Taurus (ut mos eius fuit)
 satis leniter, certi, inquit, sumus uir bone, non ignorare te quid uena appelletur, & qd
 arteria: quod uenæ quidem suapte ui immobiles sint, & sanguinis tantum demittendi *Vena.*
 gratia explorentur: Arteriæ autē motu atq; pulsu suo habitum & modum febrilium de *Arteria.*
 monstrant. Sed, ut uideo, peruulgate magis quā inscite locutus es. Non enim te solum,
 sed alios quoq; itidē errantes audiui uenam pro arteria dicere. Fac igit, ut experiamur
 elegantiozem esse te in medendo quā in dicendo, & cum dñs beneuolētibus opera tua
 sistas hunc nobis sanum atq; ualidum quāmcitissimē. Hoc ego postea cum medico re-
 prehensum esse meminisse, existimaui non medico soli, sed omnibus quoq; homini-
 bus liberis liberaliter institutis turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corpo-
 ris nostri pertinentia, quæ non altius occultiusq; remota sunt, & quæ natura nobis tuē
 dæ ualitudinis causa, & in promptu esse, & in propatulo uoluerit: ac propterea quan-
 tum habui tēporis subficiui, medicinæ quoq; disciplinæ libros attigi, quos arbitrabar
 esse idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraq; ab isto humanitatis usu non alie-
 na, tum de uenis quoq; & arterijs didicisse uideor, ad hunc ferme modum: Vena est cō-
 ceptaculum sanguinis, quod ἀγγίον medici uocant, misti, confusiq; cum spiritu natura-
 li, in quo plus sanguinis est, minus spiritus: Arteria est conceptaculū spiritus naturalis
 misti confusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμός autem
 est intensio motus & remissio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. A medicis
 autem ueteribus oratione græca ita definitus est: σφυγμός ἐστὶ διαστολὴ, ἡδὲ συστολὴ ἀδιδά-
 κτος ἀρτηρίας ἢ καρδίας. Vel σφυγμός ἐστὶ πάλμος, ἢ ἐπίσφιξις φλεβός, ἢ ἀρτηρίας.

Verba ex carminibus Furii Antiatii inscite à Celsellio vindicte reprehensa: uersusq; ipsi in quibus ea
 uerba sunt subscripti. Caput .XI.

Q ἦ

Furius poeta. **N**on hercle idem sentio cum Cesellio Vindice, grammatico (ut mea opinio est) haudquaquam inerudito. Verum hoc tamen petulanter insciteque, quod Furium ueterem poetam dedecorassee linguam latinam scripsit huiuscemodii uocum fictionibus, quae mihi quidem, neque abhorreere à poetica facultate uisae sunt, neque dictu profatuque ipso tetrae aut insuauis esse: sicuti sunt quaedam ab illustribus poetis ficta dure & rancide. Quae reprehendit auit Cesellius Furiana haec sunt, quod terram in lutum uersam lutescere dixerit: & tenebras in noctis modum factas, noctescere: et pristinas recuerrare uires, uirescere: & quod uentus mare caeruleum crispicis nitescere facit, purpurat dixerit, & opulentum fieri, opulescere. Versus auit ipsos ex poematis Furianis, in quibus haec uerba sunt, subdidi:

Sanguine diluit tellus, caua terra lutescit.
Omnia noctescunt tenebris caliginis atrae.
Increpant animi, uirescit uulnere uirtus.
Sicut fulica leuis uolitat super aequora classis.
Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,
Quo magis in patriis possint opulescere campis.

Morem istum ueteribus nostris fuisse, uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi modum. Caput .XII.

Actiua pro passiuis. **I**d quod habitum est in oratione facienda elegantiæ genus, ut per uerbis habitibus patenti figuram, agentia poneret, ac deum haec uice inter sese mutua uerteret. Teret, in comœdia Pallium, inquit, face ut splendeat. (dicitur)

None hoc impedio uenustius gratiusque est, quam si diceret, ne maculet Plautus etiam non (dissimiliter) Quid est hoc? rugat pallium. (dissimiliter) Amictus non sum commode.

Pulueret Itidem Plautus pulueret dicit, non quod puluere impleat, sed quod ipsum pulueris plenum sit: Exi tu Daue, age, Sparge, mundum esse hocce uestibulum uolo. Venus uentura est nostra, nolo hoc pulueret.

Contemplet. In Asinaria quoque contemplet dicit pro contempleris: Meum caput contemplet, si quidem est re consultas tua. Cn. Velleius in annalibus: postquam tempestas sedauit, Atherbal taurum immolauit. M. Cato in originibus: Eodem nomine complures ex agro accessitauere, eo res eorum auxit. Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua latina fecit: In priore uerbo graues profodiæ, quae fuerunt manent, reliquae mutant, inquit, elegantissime pro mutant. Potest etiam id quoque ab eodem Varrone in .vii. diuinæ similiter dictum uideri: Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonom & Tulliam, est enim aduertere. Verba autem patenti pro agentibus in omnibus ferme uetere scriptis reperiunt, ex quibus sunt pauca ista, quae nunc meminimus: muneror te pro munero, & significor pro significo, & sacrificor, pro sacrificio, & assentior pro assentio, & foeneror pro foenero, & pigneror pro pignero: & alia istiusmodi pleraque, proinde ut in legendo fuerint obuia, notabuntur.

Passiua pro actiuis **Muneror te** **Significor** **Sacrificor** **Assentior.** **Foeneror.** **Pigneror.**

Quali ratione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodam sophismatice impudenti. Caput .XIII.

Saturalibus Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus huiuscemodis: Vbi conueneramus complusculi eiusdem studij homines, ad leuandum tempus, captiones quae sophismata appellant, mēte agitabamus: easque quasi talos aut tesseras in medium uice sua quisque iaciebamus. Captiois solutæ aut patenti intellectæ præmium pœna uel erat, nūmus unus. HS. Hoc ære collecto, quasi manuario cœnula curabat omnibus quae eum lusum luseramus. Erant autem captiones ad hoc ferè exemplum, tamen si latina oratione non satis scite ac penè etiā illepide exponunt: Quod nix est, hoc grando non est, nix autem alba est, grando igitur alba non est. Item aliud non dissimile: Quod homo est, hoc non est equus: homo autem animal est, equus igitur animal non est. Dicere ergo debebat quod ad sophisma diluendum, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat, in qua parte quoque in uerbo captio foret. Quid dari concedique non oporteret, nisi dixerat, nūmo singulo multabat. Ea mul-

ra cenam iuuabat. Libet autem dicere, quàm facete Diogenes sôphîsma id genus, quod supra dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum remuneratus sit. Nam cum ita rogasset dialecticus: Quod ego sum, id tu non es, & Diogenes annuisset, atq; ille addidisset: Homo autem ego sum. Cum id quoq; assensus esset, & contra dialecticus ita concludisset, homo igitur tu non es, hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est: & si uerum id fieri uis, à me incipe.

Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos, et quod uocabula ista non facile nostri ausi sunt uertere in linguam latinam.

Caput .XIII.

Figura quædam numerorû, quas Græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua latina non habent. Sed qui de numeris latine scripserunt, græca ipsa dixerunt, fingere autem nostra (quoniam id absurde futurum erat) noluerunt. Quale em̄ fieri nomē posset hemiolios numero, aut epitrito: Est autem hemiolios, q numerum aliquem totum in se habet, dimidiumq; habet eius, ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad uiginti. Epitritos autem est, qui habet totum aliquem numerum, et eiusdē partē tertiam, ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. Hæc autem notare, atq; meminisse non ab re uisum est, quoniam uocabula ista numerorû nisi intelligunt, rationes quædam subtilissimæ in libris philosophorû scriptæ percipi nō queūt.

Quod M. Varro in herois uersibus obseruauerit rem nimis anxie et curiose obseruationis.

Caput .XV.

In longis uersibus, qui hexametri uocantur, item in senarijs, animaduertunt metrici duos primos pedes, item extremos duos habere singulas posse integras partes orationis, medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex uerbis, aut diuisis, aut mistis, atq; confusis. Mar. etiam Varro in libris disciplinarum scripsit obseruasse se in uersu hexametro, quod omni modo quintus semipes uerbum finiret, & quod priores quinque semipedes æque magnam uim haberent in efficiendo uersum, atq; alij posteriores septem. Idq; ipsum ratione quadam geometrica fieri differit.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .XIX.

Responsio cuiusdam philosophi interrogati quam ob causam maris tempestate palluerat. Caput .I.

Nauigabamus à Cassiopeia ad Brundusium mare Ionium uiolentum & uastum & iactabundum. Nox deinde, quæ diem primum secuta est, in ea fere tora uentus à latere fauens, nauem undis cõpleuerat. Tum postea complorantibus nostris omnibus, atq; in sentina fatis agētibus, dies quidem tandem illuxit, sed nihil de periculo atq; fauitia remissum: quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνες uocabant, impendere imminereq; ac depressuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philosophus in disciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram, non parua uiræ autoritate, factisq; attente discipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inq; illo tu multu cœli marisq; requirebam oculis, scire cupiens quonam statu animi, & an intrepidus interitusq; esset. Atq; ibi hominem cõspicimus impaudum & extrilidum, ploratus quidem nullos, sicut ceteri omnes, nec ullas eiusmodi uoces cientem, sed coloris & uultus turbatione nō multū à ceteris differentē. At ubi cœlū enituit & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad Stoicum Græcus quispian diues ex Asia, magno (ut uidebamus) cultu paratuq; rebus & familiæ, atq; ipse erat multis corpis amicis

Typhones

Extrilidus.

Q iij

delicijs diffuens. Is quasi illudens, quid hoc est, inquit, ò philosophè, quod cum in periculis essemus, timuisti tu & palluisti? ego neq; timui nec pallui. Et philosophus aliquā rulum cūctatus, an respondere ei conueniret: Si quid ego, inquit, in tanta uolentia tē pestatum uideor paulū pauēfactus, nō tu istius rei ratione audienda dignus es? Sed tibi sanè Aristippus ille pro me responderit: qui cū in simili tēpore à simillimo tui hoīe in interrogatus, quare philosophus timeret, cum ille contrā nihil metueret, non eandē esse causam sibi atq; illi respondit: qm̄ is q̄dem esset non magno opere sollicitus pro anima neq; simi nebulonis: ipsum autē pro Aristippi anima timere. His tunc uerbis Stoicus diuitem illum Asiaticum à se amolitus est. Sed postea cum Brundisium aduentarem, mollitiq; essent uenti maris, p̄contatus eū sum, quēnā illa ratio esset pauoris sui, quam dicere ei sup̄sedisset, à quo fuerat nō satis digne cōpellatus. Atq; ille mihi placide & comiter, qm̄, inq̄t, audiendū cupidus es, audi qd̄ sup̄ isto breui quidē, sed necessario & naturali pauore maiores nostri cōditores sectæ Stoicæ senserint, uel potius, inquit, lege. Nā & facilius credideris, si legas, & memineris magis. Atq; ibi corā ex sarcinula sua librum protulit Epicteti philosophi q̄ntum *διαλεξιων*, quas ab Ariano digestas congruere scriptis *Χρυσιππου* & Chrysippi nō dubium est. In eo libro scilicet græca oratione scriptum ad hanc sententiam legimus: Visiones animi, quas *φαντασιαι* philosophi appellant, q̄bus mens hoīnis prima statim specie accidentis ad aīm rei pellit, non uoluntatis sunt, neq; arbitrij, sed uel quadam sua inferunt sese hominibus. Noscitandæ probationes autē, quas *συγκαταθεσεις* uocant, q̄bus eadem uisa noscuntur ac dijudicant, uoluntariæ sunt, fiuntq; hoīm arbitratu. Propterea cum sonus aliquis formidabilis aut è cœlo, aut ex ruina, aut repentinus nescius periculi nuntius, uel quid aliud eiusmodi factū est, sapientis quoq; aīm paulisp̄ moueri, & cōtrahi, & pallefcere necessum est, nō opinione alicuius mali p̄cepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis, officium mentis atq; rationis præuertentibus. Mox tñ ille sapiens ibidē τὰς τοιαύτας φαντασίας uisa istæc animi sui terrifica nō approbat, hoc est, οὐ συγκατατίθει τὰ οὐδὲ προσεπιδοξάζει, sed abiicit respuitq; nec ei metuendū esse in his quicq; uideat: Atq; hoc inter insipientis sapientisq; aīm differre dicunt, qd̄ insipiens q̄lia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt scæua & aspa, talia uere esse putat: & eadem incepta tanq̄ si iure metuenda sint, sua quoq; assentione approbat, uel προσεπιδοξάζει (Hoc enim uerbo Stoici cū sup̄ ista re differunt, utunt) Sapiens autē cum breuiter & strictim colore atq; uultu motus est, οὐ συγκατατίθει, sed statum uigorēq; sententiæ suæ retinet, quā de huiuscemodi uisis semp̄ habuit, ut de minime metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum philosophū ex decretis Stoicorū sensisse, atq; dixisse in eo quo dixi libro legimus, annotandāq; esse iccirco existimauimus, ut rebus forte id genus, quibus dixi obortis, pauescere sensim, & quasi albescere nō insipientis esse hominis, neq; ignari putemus. Et in eo tñ breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quā quod esse ea, qualia uisa sunt, censeamus.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum bellis maxime communes.

Caput .II.

Gustus.
Tactus.

Quinque sunt hominū sensus, quos Græci *αἰσθήσεις* appellant, per quos uoluptas animo aut corpori quæri uideat, gustus, tactus, odoratus, uisus, auditus. Ex his oībus quæ immodice uoluptas capit, ea turpis atq; improba existimatur. Sed em̄ quæ nimia ex gustu atq; tactu est, ea uoluptas (sicuti sapientes uiri censuerunt) oīm reꝝ scēdissima est: Eosq; maxie, qui duabus istis belluinis uoluptatibus sese dediderūt, grauissimi uitij uocabulis Græci appellant *ἀκολάσεις*, uel *ἀνεπαρκείας*. Nos eos uel incōtinentes dicimus, uel intēperantes. *Ακολάσεις* enim si interpretari coactus uelis, nimis id uerbum insolens erit. Istæ autē uoluptates duæ, gustus, atq; tactus, id est, libidines in cibos, atq; in uenerem prodigæ, solæ sunt hoīb; cōmunes cum bestijs: & iccirco in pecudum ferorūq; aīalium numero habetur quisquis est his ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs sensibus proficiscentes, hoīm esse tantū proprie uident. Verba sup̄ hac re Aristotelis philosophi ascripsi, ut uel autoritas clari atq; inelyti uiri tā infamibus nos uoluptatibus deterreret: *διότι οἱ κτῆτι τῶν τῶν ἀφ' ὧν ἡ γούσων*

ἡ δὲ οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία ἀλλὰ ἄφροσύνη... τὴν σαρκοφάγον... τὴν σαρκοφάγον... τὴν σαρκοφάγον... τὴν σαρκοφάγον... τὴν σαρκοφάγον...

Coitus Venereus

Quod turpius est frigide laudari, quam acerbius uituperari.

Caput .III.

Trapius esse dicebat Phavorinus philosophus exigue atque frigide laudari, quam infectanter et grauius uituperari. Quoniam, inquit, qui male dicit et uituperat, quanto id acerbius facit, tam maxima mole per iniquo et inimico ducit, et plerumque propterea fidem non capit: Sed qui infecunde atque ieiune laudat, destitui a causa uideatur, et amicus quidem creditur eius quem laudare uult, sed nihil posse repiri, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluit, quare etiam ignis urinam laceffat.

Caput .IIII.

Aristotelis libri sunt, quae problemata physica inscribuntur, lepidissimi et elegantissimi omne genus referti. In his quaerit, quam ob causam eueniat, ut quibus inuasis sit repentinus rei magnae timor, plerumque alio statim cito fiant. Item quaerit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius sterit, libido urinae laceffat. Ac de alio quod dem inter timendum praenotanda atque praecipiti causam esse dicit, quod timor omnibus sit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικόν, quae uis frigoris sanguinem caldoremque omnem de summa corporis cute cogat penitus et depellat, faciatque simul uti qui timent, sanguine ex ore decedente pallefcant. Is autem (inquit) sanguis et calor in intima coactus, mouet plerumque aluum et incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba haec posuit:

Caldor

Ex Aristotelis libris sumptum, quod niuis aqua potui pessima sit, et quod ex niue crystallus coeatur. Caput .V.

In Tiburte rus concesseramus hominis amici diuitis, aestate anni flagrantissima, ego et quidam alij aequalis et familiares mei, eloquentiae et philosophiae sectatores. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica disciplina bene doctus, et Aristotelis unice studiosissimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coarcebat, seueriusque increpabat. Adhibebat nobis autoritates nobilium medicorum, et cum primis Aristotelis, philosophi rei omnis humanae peritissimi, qui aequum niualem frugibus sane et arboribus foecundam diceret, sed hominibus potu nimio infalubre esse, tabemque et morbos sensim, atque in die longam uisceribus infeminare. Haec quidem ille ad nos prudenter et beniuole, et assidue dictabat. Sed cum bibendae niuis pausa fieret nulla, praemittebat bibliotheca Tiburti, quae tunc in Herculis templo satis commode instructa libris erat, Aristotelis librum, eumque ad nos adfert. Et huius saltem, inquit, uiri sapientissimi uerbis credite, ac desinite ualetudinem uestram profligare. In eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potum aquam ex niue. Namque solius diuisiusque coeatur esse eam quam νεύσινος Graeci appellant. Causaque ibi ascripta est huiusmodi, quam cum aqua frigore aeris durat et coit, necessum est fieri uaporationem, et quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea et emanare. Id autem, inquit, in ea leuissimum est, quod euaporatur: manet autem quod est grauius et sordidius, et infalubrius: atque id pulsu aeris uerberatum, in modum coloremque spumae candidae oritur. Sed aliquid quantum

Aqua niualis homini nociva

Q. IIII

quod est salubrius, diffilari atque euaporari ex niue, indicium illud est, quod minor fit illo quæ antè fuerat, quæ concreveret. Verba ipsa Aristotelis ex eo lib. pauca sumpsit, & ascripsit: Διατι τὰ ἀποχιόνος, καὶ κρυστάλων ὕδατα φαν'λάδων, ὅτι παντός ὕδατος πηχυαμίον δ'λεπτότατον διαπνεύεται, καὶ κρυφώτατον διατμίζει, σημεῖον δ' ὅτι ἐλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακτὴ παγὴν ἐπεκλιυθῆται. ὅταν δ' ὑγρῶτάτου, ἀνάγκη δ' καταλεπόμενον χεῖρον εἶναι.

Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo uiro habere Aristoteli. Atque ita postea ego bellum et odium niui indixi, alij inducias cum ea uarie facitabant.

Quod pudor sanguinem ad extra diffundit, timor uero contrahit.

Caput .VI.

IN problematis Aristotelis philosophi, ita scriptum est: Διατι οἱ μὲν ἀρχονόμενοι ἐρωθρῶσι. οἱ δ' φοβόμενοι, ὠχρῶσι, πρὸ ἀπλησίω τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τ' μὲν ἀρχονόμενων διαχέεται δ' αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τ' σώματος. ὡς περὶ πλάζην. τοὺς δ' ἐφοβηθεῖσι συνέχεα εἰς τὴν καρδίαν ὡς τ' ἐκ λυγρῶν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro nostro legissem, percontatusque essem, quid de ratione ista reddita sentiret, dixit quidem (inquit) probè & uere quid accideret diffuso sanguine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. Adhuc enim quæri potest, quam ob causam pudor sanguinè diffundat, timor contrahat, cum sit pudor species timoris, atque ita definiatur: Pudor est timor iustæ reprehensionis. Ita enim philosophi definiunt, ἀρχὴν ἐστὶ φόβος δ' δικαίος φόβος.

Pudor

Quid sit obesum, nonnullaq; alia prisca uocabula.

Caput .VII.

Iulius Paulus

IN agro Vaticano Iulius Paulus poeta, uir bonus, et rebus literaribus ueterè impense doctus, prædiolum tenue possidebat. Eò sæpe nos ad sese uocabat, et olusculis pomisque satis comiter copiosèq; inuitabat. Atque ita molli quodam tempestatis autumni die, ego et Iulius Celsinus, cum ad eum cenassemus, et apud mensam eius audissemus legi Næuij Alcestin, rediremusque in urbem sole iam ferè occiduo, figuras habitusque uerborum noue aut insigniter dictorum in Næuiano illo carmine ruminabamur: et ut quæque uox indidem animaduerti digna subuenerat, qua nos quoque possemus uti, memoriam mandabamus. Erant autem uerba, quæ tunc suppetebant, huiusmodi:

Corpore, inquit, pectoreque undique obeso,

Ac mente exensa, tardigemulo senio oppressum.

Obesum.

Obliterus

Fœdifragus.

Pudoricolor.

Nocticolor.

Silenta.

Pestilenta.

Carendū tui.

Impete.

Fortescere.

Dolentia.

Auens

Manciola.

Fiere.

Accipitret.

Trifeclesenex

Dulciorilo-

quus.

Multigrumis

Vituperones

Frōtonis laus

Obesum hic notauimus proprie magis quæ usitate dictum pro exili atque gracileto, ἀκέρως, ἢ κατὰ ἀντιφρασην, obesum pro pingui atque huberi dicit. Item notauimus, quod oblitteram gentem pro oblitterata dixit. Itè quod hostes, qui fœdera frangeret, fœdifragos, nō fœderifragos dicit. Itè quod rubentem auroram, pudoricolorè appellauit, & memnonem nocticolorem. Item quod forte dubitanter, & ab eo quod est fileo, filenta loca dixit, et puluerulenta, & pestilenta: & carendum tui est, pro te, quodque magno impete pro impetu. Item quod fortescere posuit pro forte fieri, quodque dolentiam pro dolore, et auens pro libens. Item curis intolerantibus pro intolerandis: quodque manciolis, inquit, tene illis pro manibus, et quiescam feliceo. Item fiere, inquit, impendio infit, id est impense fieri incipit, quodque accipitret posuit pro iaceret. His nos inter uiam uerborum Næuijanorum adnotatiunculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uidebantur nimium poetica, exploratè oratiōis usu alieniora prætermisimus, ueluti fuit, quod de Nestore ait, trifeclesenex, & dulcioriloquus. Itè quod tumidis magnisque fluctibus, inquit, multigrumis, et flumina gelu concreta, tegmine esse onychino dixit: et quæ multiplicia ludens composuit, quale illud est, quod uituperones suos subducti supercilij carptores appellauit.

Questio an arena, cœlum, triticum, pluralia inueniantur. Atque inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an singulari numero comperiantur.

Caput .VIII.

ADolescentulus Romæ priusquam Athenas concederem, quando erat à magistris auditiōibusque obeundis otium, ad Frontonem Cornelium uisendi gratia pergebam, sermonibusque eius purissimis bonarumque doctrinarum plenè fruebar: Nec unquam factum est, quoties eum uidimus, loquentemque audiuius, quin rediremus ferè cultiores doctioresque. Veluti fuit illa quodam die fermocinatio illius, le-

ui quidem de re, sed à latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. Nam cum quispiam familiaris eius, bene eruditus homo, & tum poeta illustris, liberatum se esse aquæ intercutis morbo diceret, quod arenis calentibus esset usus, tum illudens Fronto, morbo quædem, inquit, cares, sed uerbi uitio non cares. C. enim Cæsar ille perpetuus Dicitur. Cn. Pompeij focer, à quo familia & appellatio Cæsaris deinceps propagata est, uir ingenij præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimi, in libris quos ad Marcum Ciceronem de analogia conscripsit, arenas uitiose dici existimabat, quod arena nunquam multitudinis numero appellanda sit, sicuti neque cælum, neque triticum. Contra autem quadrigas, etiam si currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut arma, & mœnia, & comitia, & inimicitias: nisi quod contra ea dicitur poetarum pulcherrime, quo & te purges, & non esse id uitium demonstras. De cælo (inquit ille) & tritico non inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de armis, & mœniis, & comitiis, quin figura multitudinis perpetua censeantur. Videbimus autem post de inimicitijs & quadrigis, ac fortasse an de quadrigis ueteris autoritati concessero. Inimicitiam tamen, sicut inficiam, & impotentiam, & iniuriam, quæ ratio est, quamobrem C. Cæsar uel dictam esse à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat, quando Plautus linguæ latinæ decus, deliciam quoque *ἐνικῆς* dixerit pro delictijs.

Arenæ.

Quadrigæ.

Deliciæ.

Mea, inquit, uoluptas, mea delicia.

Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

Inimicitia.

Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam

Atque inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim arenas parum latine dici quis (oro te) aut alius scripsit, aut dixit? Ac propterea peto, ut si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas, ut quam confidenter hoc dicat, æstimari à te possit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mandauit. Nam cum supra dixisset, neque cælum, triticum uel, neque arenam multitudinis significationem pati, num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram, & plures terras, & urbem & urbes, & imperium, & imperia dicamus: neque quadrigas in unam nominis figuram redigere, neque arenam in multitudinis appellationem conuertere possimus? His deinde uerbis lectis sibi, Fronto ad illum poetam, uidetur ne tibi, inquit, C. Cæsarem de statu uerbi contra te satis aperte satisque constanter pronuntiasse? Tunc permotus autoritate libri poeta, si à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro prouocassem. Sed quoniam ipse rationem sententiæ suæ reddere superfedidit, nos te nunc rogamus, ut dicas, quam esse causam uitii putes, & in quadriga dicenda, & in arena. Tum Fronto ita respondit: Quadrigæ semper etsi multiugæ non sunt, multitudinis tamen tenentur numero: quoniam quatuor simul equi iuncti, quadrigæ quasi quadriugæ uocantur. Neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem. Eandem quoque de arena rationem habendam, sed in specie dispari. Nam cum arena singulari numero dicta, multitudinem tamen & copiam significet minimarum ex quibus constat partium, in docte & inscite arenæ dici uidentur, tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius sententiæ legisque fundus subscriptorque fierem, sed ut ne Cæsaris uiri docti opinionem ἀπαρμύνητος destituerem. Nam cum cælum semper *ἐνικῆς* dicatur, mare & terra non semper, & puluis, & uentus, & fumus non semper, cur inducias, & ceremonias scriptores ueteres nonnunquam singulari numero appellauerunt, ferias, & nūdinas, & inferias, & exegas nunquam? Cur mel & uinum, atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt, lac non capiat? Quæri inquam istam omnia, & enucleari, & excudî ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt: quin his quoque ipsis, quæ iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opinor) negotio destinatos. Ite ergo nunc, & quando forte erit otium,

Cælum.

Lac.

Classicus scri-
ptor.

quærite an quadrigam, & arenas dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore uel ora-
torum aliquis, uel poetarum, id est, classicus, assiduusq; aliquis scriptor nō proletarius.
Hæc quidem Fronto requirere nos iussit uocabula, non ea re (opinor) qd̄ scripta esse
in ullis ueteræ libris existimaret, sed ut nobis studiū lectitandi in quærendis rarioribus
uerbis exerceret. Qd̄ unum ergo rarissimum uidebatur, inuenimus quadrigam nume-
ro singulari dictam in libro satyræ Marci Varronis, qui inscriptus est Exdemetricus.
Arenas autem *πληρωτικῶς* dictas minore studio quærimus: quia præter C. Cæsarem
(quod equidem meminerim) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonii Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio.

Caput .IX.

Antonius Iu-
lianus.

Adolescens è terra Asia de equestri loco, lætæ indolis, moribusq; & fortuna be-
ne ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis
ac magistris in rusculo, celebradæ lucis annuæ, quam sibi principem uitæ ha-
buerat. Venerat tum nobiscum ad eam cœnam Anto. Iulianus rhetor, docendis publi-
ce iuuenibus magister, hispano ore, florentisq; homo facundiæ, & rebus literaribusq; ueteræ
peritus. Is, ubi edulijs finis & poculis, mox sermonibusq; tempus fuit, desiderauit exhi-
beri, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusq; sexus, qui canerent uo-
ce, & qui psallerent. Ac postea quàm introducti pueri puellæq; sunt, iucundisq; in mo-
dum *ἀνακρεόντεα* pleraq; & sapphica, & poetarum quoq; recētium *ἑλεγεία*, quædā *ἑρωτικά*
cecinerunt. Oblectari aut̄ sumus præter multa alia uersiculis lepidissimis Anacreontis
senis, quos equidem scripsi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquietas suauitate paulisp̄
uocum atque modulorum acquiesceret:

τὸν ἀργυροῦν τρεῖς αἶμα
ἤφασι μοι ποίνισον
παιονηλίας μέν οὐχί.
τί γὰρ μάχασαι καὶ μοῖς
ποτήριον δὲ κδίλον.
ὄσον δ' αὖτὶ βάθωρον.
ἢ μὴ μὴ ποῖα κατ' αὐτὸ
μῖτ' ἔσρα, μῖτ' ἀμάξας.

τὶ πλεῖστα μὲν μοι
τί δ' ἄσπερον βοωτίω,
ποίνισον ἀμπέλους μοι.
ἢ βότρυας κατ' αὐτὸ,
ἢ χυμένους πατοῦντας
δ' μὲν καλῶς λυαίω,
ἔρωτα ἢ βάθωρον.

Tum Græci plusculi, qui in eo conuiuio erāt, homines amœni, & nostras quoque li-
teras haud incuriose docti, Iulianum rhetorem laceßere insectari que adorti sunt, tan-
quàm proflus Barbarum et agrestem, qui ortus terra Hispania foret, clamator que ran-
tum & facidia rabida iurgiosa que esset, eiusq; linguæ exercitationes doceret, quæ nul-
las uoluptates, nullam que mulcedinem Veneris atque Musæ haberet. Sæpe que eum
percontabantur, quid de Anacreonte cæterisq; id genus poetis sentiret: Et equis no-
strorum poetarum tam fluentes carminum delicias fecisset: Nisi Catullus, inquiunt,
forte pauca, & Caluus iridem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortensius inueni-
sta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt atq; abso-
na. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irritato indignabun-
dus, cedere equidem, inquit, uobis debui, ut in tali *ἄσπερα* artium nos uinceretis: & si
cut in uoluptatibus cultus atque uictus, ita in cantilenarum quoque multis anteiretis.
Sed ne nos, id est nomen latinum, tanquam profestos quosdam, & insubidos *ἀνακρε-
όντεα* condemnetis, permittite mihi quæso operire pallio caput, quod in quadam pu-
rum pudica oratione Socratem fecisse aiunt. Et audite ac discite, nostros quoque anti-
quiores ante eos quos nominastis, poetas amasios ac uenerios fuisse. Tum resupinus
capite conuelato, uoce admodum quàm suauī, uersus cecinit Valerii Aeditui ueteris
poetæ, item Portii Licinii, & Quinti Catuli, quibus mundius, uenustius, limati-
us, pressius, græcum latinum, ue nihil quicquam reperiri puto.

Versus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt,

Valerius Aedi-
tius.

Portius Licini-
us.

Q. Catulus.

Per pectus miserum manat subito mihi sudor.

Si tacitus, subidus, duplo ideo pereo.

Atque item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces quam priores:

Quid faculam praefers phileros, qua nil opus nobis?

Ibimus, hic lucet pectore flamma fati.

Istam non potis est uis saeva extinguere uenti,

Aut imber caelo candidus praecipitans.

At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,

Nulla est quae possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Portii Licinii hospes:

Custodes ouium uidere propaginis agnum,

Quaeritis ignem? ite huc: quaeritis? ignis homo est.

Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.

Omne pecus flamma est, omnia quae uideo.

Q. Catuli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theorimum

Deuenit, sic est perfugium illud habet.

Quid, si non interdixem ne illuc fugitium

Mitteret ad se intro, sed magis eijceret?

Ibimus quaesitum, uerum ne ipsi teneamur

Formido. quid ago? da Venus consilium.

Verba haec, praeter propter, in usu uulgi prodita, etiam Ennii fuisse.

Capitulum .X.

MEmini me quondam & Celsinum Iulianum Numidam, ad Frontonem Cornelianum, pedes tunc grauius aegrum, ire uisere; atque ibi qui introducti sumus, offendimus eum cubantem in scimpodio Graecienfi, circumundique sedentibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Assistebant fabri aedium complures balneis nouis moliendis adhibiti, ostendebantque depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cum elegeret unam formam speciemque ueris, interrogauit, quantus esset pecuniae conspectus ad id totum opus absoluendum. Cuique architectus dixisset, necessaria uideri esse HS ferme trecenta, unus ex amicis Frontonis, & praeter propter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermonibus: quos habere de balnearum sumptu instituerat, aspiciens ad eum amicum qui dixerat quinquaginta esse alia praeter propter, atque ille amicus, non meum, inquit, hoc uerbum est, sed multorum hominum, quos loquentes id audias. Quid autem id uerbum significet, non ex me, sed ex grammatico quaerendum est; ac simul digito demonstrat grammaticum haud incelebri nomine, Romae docentem, sedentem. Tum grammaticus, usitati peruulgatque uerbi obscuritate motus, quaerimus, inquit, quod honore quaestionis minime dignum est. Nam nescio quid hoc praenimis plebeium est, & in opificum sermonibus quam notius. At enim Fronto, iam uoce atque uultu intentiore, ita ne, inquit, magister dehonestum tibi deculpatumque hoc uerbum uides, quo & M. Cato, & M. Varus, & pleraque aetas superior ut necessario & latino usi sunt? Atque ibi Iulius Celsinus admonuit in tragodia quoque Q. Ennii, quae Iphigenia inscripta est, idipsum de quo quaerebatur scriptum esse, & a grammaticis contaminari magis solitum quam enarrari. Quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennii iubet. In eius tragodiae choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,

Quam cum est negotium in negotio.

Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio

Id agit, studet ibi, mentem atque animum delectat suum.

Otioso initio animus nescit, quid uelit.

Hoc idem est, neque domi nunc nos, nec militiae sumus.

Imus huc, hinc illuc; cum illuc uentum est, ire illinc lubet,

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum est, tum deinde Fronto ad grāmaticum iam labantem, audistīne, inquit, magister optime, Ennium tuū dixisse præter propter, & cum sententiā quidē tali, quā li seuerissimæ philosophorū esse obiurgationes solent? Perimus igitur dicas (quā de Enniano iam uerbo quæritur) quid sit notus huiusce uersus sensus:

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum id pleriq; prolixius riderent, exurgit. Et abiens: tibi, inquit, Fronto postea unī dicam, ne inscitiores audiant, ac discant. Atq; ita omneis, relicta ibi quæstione uerbi, confurreximus.

Ponit uersus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragœdijs contendit. Caput .XI.

Celebrant duo isti græci uersiculi, multorūq; doctorū hoīm memoria dignantur, quod sint lepidissimi, & uenustissimæ breuitatis. Neq; adeo pauci sunt ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmāt, quibus ille adolescēs lusit, cum tragœdijs quoq; eodem tēpore faciendis præluderet:

τὸ ψυχρὸν ἀγῶνα φιλῶν ἐπὶ χεῖρασι τῶν
ἴλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβισσομένην.

Amicus meus οὐκ ἄριστος, adolescens, in plureis uersiculos licētius liberiusq; uertit: qui quoniam mihi quidem uisū sunt non esse memoratu indigni, subdidit:

Dum semihulco sauiō	Vt transiliret nititur.
Meum puellum suauior,	Tum si moræ quid plusculæ
Dulcemq; florem spiritus	Fuisset in coitu osculi,
Duco ex aperto tramite,	Amoris igni percita
Anima ægra & faucia	Transisset, & me linqueret:
Cucurrit ad labias mihi,	Et mira prorsum res foret,
Rictumq; oris peruium	Vt ad me fierem mortuus,
Et labra pueri mollia	Ad puerum intus uiuerem.
Rimata itineri transitus	

Disertatio Herodis Attici super ui et natura doloris, suæq; opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. Caput .XII.

Herodem Atticum, consularem uirg, Athenis differentem audiui græca oratione; in qua ferè oēis memoriæ nostræ uniuersos grauitate atq; copia, & elegantia uocum longe præstitit. Dissertuit autē contra ἀπῶδες Stoicorū, lacessitus à quodā Stoico, tanq̄ minus sapienter, & pagē uiriliter dolorē ferret ex morte pueri quē amauerat. In ea disertatione (quantulum memini) huiuscemodī sensus est: quod nullus usq; homo, qui secundum naturam sentiret & saperet, affectiōibus istis animi, quas πῶς appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacaretotis offeret, & omnino non dolere: Atq; si posset etiam obniti ut totis careret, non ex re id esse melius: quā langueret animus, & torperet affectionum quarūdam adminiculis, ut necessario plurimum imperio priuatus. Dicebat em̄ sensus istos motusq; animi, qui cū immoderatiores sunt, uitia fiunt, innexos implicatosq; eē uigoribus quibusdam metium & alacritatibus. Ac propterea, si omnino oēis eos imperitius conuellamus, periculū esse, ne eis adhærentes, bonas quoq; & utiles animi indoles amittamus. Moderandos eē igit, & scite consideratēq; purgandos censebat: ut ea tantum quæ aliena sunt, contraq; naturam uiderent, & cum pnicie agnata sunt, detrahantur: ne pfecto id accidat, quod cuiuspiam Thracio insipienti & rudi, in agro quē emerat pcurando, uenisse usu fabula est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendī insolens, cū in terras cultiores humanioris uitæ cupidine cōmigrasset, fundum mercatus est, olea atq; uite cōsitum: qui, quia nihil admodum sup uite aut arbore colenda sciret, uidet forte uicinū, rubos late atq; alte obortos excidentem, fraxinos ad summum ppē uerticem deputantem, soboles uitium ē radicibus caudicum super terram fusas reuellentem, stolones in pomis aut in ole

Rustici im-
prudencia.

LIBER .XIX.

192

is proceros atq; decerptos amputantem. Acceditq; propè, & cur tantam ligni atq; frondiū eadē faceret, percōtatus est. Et uicinus ita rōdit, ut ager (inquit) mundus purusq; fiat, eiusq; arbor atq; uitis fœcundior. Discedit ille à uicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcem ibi ac securim capit, atq; ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes & oleas detruncat: comasq; arborum lætissimas huberrimosq; uitium palmites decidit: & frutera atq; uirgulta simul omnia, pomis frugibusq; gignendis felicia, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciâ, fidutiâq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic (inquit) isti apathiaæ sectatores, qui uideri se esse tranquillos & intrepidus & immobiles uolūt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascunt, nihil gaudent, omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ & quasi eneruatæ uitæ confenesunt.

Apathiaæ sectatores.

Quos pumiliones dicimus, græce νάνους appellari. Caput .XIII.

Tabant forte unâ in uestibulo palatijs fabulantes Fronto Cornelius, & Festus Posthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi assistens cum quibusdam alijs, sermones eorum quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabam. Tum Fronto Apollinari: Fac me, inquit, oro magister ut sim certus, an recte supersederim nos dicere, parua nimis statura homines, maluerimq; eos pumiliones appellare, quoniam hoc scriptum esse in libris uetere memineram. Nanos aut fordidum esse uerbum, & barbarum credebam. Est quidem inquit hoc Apollinaris in consuetudine imperiti uulgi frequens, sed barbarum non est, censeturq; linguæ græcæ origine. νάνους enim Græci uocauerūt breui atq; humili corpore homines, paulum supra terram extantes. Id q; ita dixerunt adhibita quadam ratione etymologiæ, cum sententia uocabuli cōpetente. Et si memoria (inquit) mihi nō labat, scriptū hoc est in comœdia Aristophanis, cui nomen est νάνος. Fuisset aut uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fores. Effetq; id impediō probabilius, q̄ quæ à Laberio ignobilia nimis & sordentia in usum linguæ latinæ intromissa sunt. Tum Festus Posthumius grammatico cuiusdam latini Frontonis familiaris: Docuit (inquit) nos Apollinaris nanos uerbum græcum esse, tu nos doce in quo de mulis aut euleis humilioribus uulgo dicitur, an ne latinum sit, & apud quem scriptum reperiatur. Atq; ille grammaticus, homo sane perquam in noscendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculum (inquit) non committitur præsentē Apollinare, quid de uoce illa græca latina uerba sentiam dicere, audeo tibi Feste quærenti respondere, esse hoc uerbum latinum, scriptumq; inueniri in poematis Helui Cinnæ, non ignobilis neq; indocti poetæ. Versus eiusq; ipsos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi forte aderant, ascripsi:

Pumiliones. Nani.

At nunc me genij nana per salicta
Bigis rheda rapit citata nauis.

Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis suæ doctissimos Romanos. & quod Nigidij commentationes propter earū obscuritatem subtilitatemq; in uulgus non exeunt. Caput .XIII.

Aetas M. Ciceronis & C. Cæsaris præstanti facundia uiros paucos habuit. Doctrinarum autem multiformium, uariarumq; artium quibus humanitas erudita est, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed Varronis quidē monumenta rerum ac disciplinarum, quæ per literas condidit, in proparulo frequentiq; usu feruntur: Nigidianæ autem commentationes non proinde in uulgus exeunt, & obscuritas subtilitasq; earum tanquam parum utilis derelicta est. Sicuti sunt quæ paulo antè legimus in commentarijs eius quos grammaticos inscripsit: ex quibus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumpsi. Nam cum de natura atq; ordine literarum differeret, quas grammatici uocales appellat, uerba hæc scripsit: Nodi insoluti ex literis Nigidianis. quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem: a, & o, semper principes sunt: i, & u, semper subditæ: e, & subit & præit. In Eurippo præit, subit in Aemilio. Si quis putat præire u, in his uerbis, Valerius, Vennonias, Volufius; aut i, in his, iam

Nodi insoluti ex literis Nigidianis.

R

pridem, secur, focum, iucundum, errabit: quod hæc literæ cum præeunt, ne uocales quædem sunt. Item ex eodẽ libro uerba hæc sunt: Inter literam n, & g, est alia uis, ut in nomine anguis, & angaria, & anchoræ, & increpat, & incurrit, & ingenuus. In omnibus enim his non uerum n, sed adulterinũ ponitur. Nam n nõ esse, lingua indicio est. Nam si ea litera esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est scriptum: Græcos non tantæ incitiæ arcesso, qui ex o & y scripserunt, quantæ qui ei ex e & i. Illud enim in opia fecerunt, hoc nulla re subacti.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARII LIBER .XX.

Disceptatio Sex. Cæcilij iureconsulti & Phauorini philosophi de legibus. XII. tabularum. Cap. I.

Sex. Cæcilius

EXTUS Cæcilius in disciplina iuris atq; legibus populi Ro. noscendis interpretandisq; scientia, usu, auctoritateq; illustri fuit. Ad eum forte in area Palatina cum salutatione Cæsaris opperiremur, philosophus Phauorinus accessit, collocutusq; est, nobis multisq; alijs præsentibus. In illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemuiralium, quas decemurri eius rei gratia à populo creati composuerunt, inq; duodecim tabulas cõscripserunt. Eas leges cõ Sex. Cæcilius inquisitis exploratisq; multarum urbium legibus, eleganti atq; absoluta breuitate uerborum scriptas diceret: Sic inquit hoc Phauorinus in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. Non enim minus cupide tabulas istas duodecim legi, quàm illos decem libros Platonis de legibus. Sed quædam istic animaduertuntur aut obscurissima, aut leuia, cõtra dura nimis & remissa, aut nequaquam ita ut scriptum est consistentia. Obscuritates (inquit Sex. Cæcilius) non assignemus culpæ scribentis, sed incitiæ non assequentium: quanquam in quoq; ipsi, qui quæ scripta sunt, minus percipiunt, culpa uacant. Nam lōga ætas uerba atq; mores ueteres obliterauit, quibus uerbis moribusq; sententia legum comprehensa est. Tricētesimo namq; anno post Romæ conditam, tabulæ compositæ scriptæq; sunt. A quo tẽpore ad hunc diem anni esse non longe minus septingenti uidentur. Dure autem scriptum esse in istis legibus, quid existimari potest? Nisi duram esse legem putas, quæ iudicem a bitrum uel iure datũ, qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite punit: aut quæ furem manifestum ei cui furtum factum est, in seruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. Dic enim quæso, dic uir sapientiæ studiosissime, an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia iura diuina atq; humana iusiurandum suum pecunia uendentis, aut furis manifesti intolerandam audaciam, aut nocturni grassatoris insidiosam uolentiã, nõ dignam esse capitis pœna existimes? Noli (inquit Phauorinus) ex me querere quid ego existimem. Scis enim solitum esse me pro disciplina sectæ quam colo, inquirere potius quàm decernere. Sed non leuis æstimator, neque aspernabilis est populus Romanus, cui delicta quidem istæc uindicanda, pœnæ tamen huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Passus est enim leges istas de tam immodico supplicio, situ atq; senio emori. Sicut illud quoq; non humaniter scriptum improbauit, quod si homo in ius uocatus, morbo aut ætate ager ad ingrediendum inualidus est, arcera nõ sternitur, sed ipse aufertur, & iumento imponitur, atq; ex domo sua ad prætorem in comitium noua suæneris facie effertur. Quam enim ob causam morbo affectus, & ad respõdendum pro se non idoneus, iumento adhærēs in ius aduersario deportatur? Quod uero dixi, uideri quædam esse impediõ molliora, non ne tibi quoq; uideretur esse dilurum, quod ita de iniuria puniẽda scriptum est? Si iniuria alteri faxit, uiginti quinq; æris pœnæ sunt,

in d. de xba duodecim
legibus apud M. Tullium
Cicero in primis
de furem in iure
de furem in iure
de furem in iure
de furem in iure
de furem in iure
de furem in iure
de furem in iure

Arcera.

LIBER .XX.

Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria faciēda uiginti quinque asses deterreant? Ita que cum eam legem Q. quoque Labeo uester in libris, quos ad duodecim tabulas con- scripsit, non probaret, inquit; L. Neratius fuit egregie homo improbus, atque immani uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suae palma uerbera- re. Eum seruus sequebatur crumenam plenam assium portitans; & quemcumque depal- mauerat, numerari statim secundum duodecim tabulas, quinque & uiginti asses iube- bat. Propterea (inquit) praetores postea hanc abolescere & relinquere censuerunt, iniu- rijsque aestimandis recuperatores se daturos edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec consistere quidem (sicuti dixi) uisa sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memo- ria me fallit) haec sunt: Si membrum rupit meum, e pacto talio esto. Praeter enim ulciscē- di acerbiter, ne procedere quoque executio iusta talionis potest. Nam cui membrum ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit, quare an efficere possit rumpendi pariter membri aequilibrium? In qua re primum ea difficultas est inexplica- bilis. Quid si membrum (inquit) alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudenti- am factum est, retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus & consultus, non cadunt sub eiusdem talionis similitudinem. Quoniam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exequenda talione non licentiae ius habet, sed imprudentiae? Sed etsi prudens ruperit, nequaquam patietur aut altius se laedi aut latius: quod cuiusmo- di libra atque mensura caueri possit, non reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter ue- commissum, res fiet ridiculae atrocitatis, ut contraria actio mutuae talionis oriatur, & adolescat in finem quaedam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa secandi parti- endique humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus addictusque sit plu- ribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest efferatius, quid ab hominis ingenio diuersius, quam quod membra & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distraherentur, sicut nunc bona uenum distrahantur? Tum Sex. Caecilius ample- xus utraque manu Phauorinum: Tu es (inquit) unus profecto in nostra memoria, non Graiae modo, sed & Romanae rei peritissimus. Quis enim philosophorum disciplinae suae leges, tam scite atque docte caller, quam leges tu nostras decemuirales percalluisti? Sed quare te, cum tamen digrediare paulisper e curriculis istis disputationum uestra- rum academicis, omissoque studio quicquid lubitum est, arguendi tuendique, consideres gra- uius, cuiusmodi sint ea quae reprehendisti. Nec ideo contempnas legum istarum anti- quitates, quod plerisque ipsis iam populus Romanus desuerit. Non enim profecto igno- ras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publica- rum generibus, ac pro utilitatibus praesentium rationibus, proque uitiorum quibus me- dendum est feruoribus, mutari atque flecti, neque uno statu consistere, quin ut facies caeli & maris, ita rerum atque fortunae tempestatibus uariantur. Quid salubrius uisum est ro- gatione illa Stolonis iugerum de numero praefinito? quid utilius plebiscito Voconio de coercendis mulierum hereditatibus? quid tam necessarium existimatum est propul- sandae ciuium luxuria, quam lex Licinia, Fannia, aliaeque item leges sumptuariae? Omnia tamen haec obliterata & operta sunt ciuitatis opulentia, quasi quibusdam fluctibus ex- aestuantis. Sed cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sententia humanis- sima, quae iumentum dari iubet aegro, aut seni in ius uocato? Verba sunt haec de lege: Si in ius uocat, si morbus, auitas ue uitium extitit, qui in ius uocabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito. An tu fore morbum appellari hic putas, aegrotatione gra- uem cum febre rapida & querera? iumentumque dici pecus aliquod unicum tergo ue- hens? Ac propterea minus fuisse humanum existimas, aegrorum domi suae cubantem, iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquam ita est. Nam morbus in lege ista non febriculofus, neque nimium grauis, sed uitium aliquod imbecillitatis atque in- ualentiae demonstratur, non periculum uitae ostenditur. Caetero qui morbum uehemen- tiorem uim grauiter nocendi habentem, legum istarum scriptores alio in loco non per- se morbum, sed morbum fonticum appellant, iumentum quoque non id solum significat

Neratij petu- lantia.

Lex talionis.

Reprobatu hic

Plus forte atroc- itas de iniurijs et calumnijs et de lib- tate. Propterea quod cuiusmo- di libra atque mensura caueri possit, non reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter ue- commissum, res fiet ridiculae atrocitatis, ut contraria actio mutuae talionis oriatur, & adolescat in finem quaedam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa secandi parti- endique humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus addictusque sit plu- ribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest efferatius, quid ab hominis ingenio diuersius, quam quod membra & artus inopis debitoris breuissimo laniatu distraherentur, sicut nunc bona uenum distrahantur? Tum Sex. Caecilius ample- xus utraque manu Phauorinum: Tu es (inquit) unus profecto in nostra memoria, non Graiae modo, sed & Romanae rei peritissimus. Quis enim philosophorum disciplinae suae leges, tam scite atque docte caller, quam leges tu nostras decemuirales percalluisti? Sed quare te, cum tamen digrediare paulisper e curriculis istis disputationum uestra- rum academicis, omissoque studio quicquid lubitum est, arguendi tuendique, consideres gra- uius, cuiusmodi sint ea quae reprehendisti. Nec ideo contempnas legum istarum anti- quitates, quod plerisque ipsis iam populus Romanus desuerit. Non enim profecto igno- ras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publica- rum generibus, ac pro utilitatibus praesentium rationibus, proque uitiorum quibus me- dendum est feruoribus, mutari atque flecti, neque uno statu consistere, quin ut facies caeli & maris, ita rerum atque fortunae tempestatibus uariantur. Quid salubrius uisum est ro- gatione illa Stolonis iugerum de numero praefinito? quid utilius plebiscito Voconio de coercendis mulierum hereditatibus? quid tam necessarium existimatum est propul- sandae ciuium luxuria, quam lex Licinia, Fannia, aliaeque item leges sumptuariae? Omnia tamen haec obliterata & operta sunt ciuitatis opulentia, quasi quibusdam fluctibus ex- aestuantis. Sed cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sententia humanis- sima, quae iumentum dari iubet aegro, aut seni in ius uocato? Verba sunt haec de lege: Si in ius uocat, si morbus, auitas ue uitium extitit, qui in ius uocabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito. An tu fore morbum appellari hic putas, aegrotatione gra- uem cum febre rapida & querera? iumentumque dici pecus aliquod unicum tergo ue- hens? Ac propterea minus fuisse humanum existimas, aegrorum domi suae cubantem, iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquam ita est. Nam morbus in lege ista non febriculofus, neque nimium grauis, sed uitium aliquod imbecillitatis atque in- ualentiae demonstratur, non periculum uitae ostenditur. Caetero qui morbum uehemen- tiorem uim grauiter nocendi habentem, legum istarum scriptores alio in loco non per- se morbum, sed morbum fonticum appellant, iumentum quoque non id solum significat

Simile

Auitas.

Morbus.

Morbus fonticus.

R ij

Iumentum.
Uectabulum
Arcera.

Taliones res
aprocæ.

Dies iusti.

cat quod nunc dicitur, sed uectabulum etiam quod adiunctis pecoribus trahebatur. Venter enim nostri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem, uocabatur plostrum tectum undique & munitum, quasi arca quaedam magna uestimentis instrata, qua nimis ægri, aut fenes portari cubantes solebāt. Quænam ibi igitur acerbitas esse uisa est, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus forte ægris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plostrum esse dandum censuerunt; neque insterni tamen delicate arceram iusserunt, quoniam satis esset inualido huiusmodi uectaculum. Atque id fecerunt, ne causatio ista ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iurisq; actiones declinantibus. Sed enim ipsum uide, quod in iniurias factas quinque & uiginti assibus sanxerunt, non omnino omnes mi Phaurine iniurias aere isto pauco diluerunt, tamen hæc ipsa paucitas assium, graue pondus æris fuit. Nam librarijs assibus in ea tempestate populus usus est. Sed iniurias atrociores, ut de osse fracto non liberis modo, uerum etiam seruis factas impensiore damno uindicauerunt. Quibusdam autem iniurijs talionem quoq; apposuerunt. Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo infectatus es, ac ne consistere quidē dixisti, lepida quædam solertia uerborū: quoniam talioni par non sit talio: neque rumpi membrum facile possit ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum est mi Phaurine, talionem rarissimum fieri difficillime. Sed decem uiri minuere atq; extinguere uolentes huiusmodi uiolentiam pulsandi atq; lædendi talione, eo quoque metu coercendos esse homines putauerunt. Neque eius qui membrum alteri rupisset, & pacisci tamen de talione redimenda nollet, tantam esse habendam rationem arbitrati sunt, ut an prudens imprudens uel rupisset, spectandum putarent: aut talionem in eo uel adamussim æquipararent, uel in libelli perpendere, sed potius eundem animum, eundemq; impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoq; casum exigere uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præstari posset, casus ictus non posset. Quod si ita est, ut dico, & ut ipse æquitatis habitus demonstrat, taliones illæ tuæ reciprocae argutiores profecto, quam ueriores fuerūt. Sed quoniam acerbum quoque esse hoc genus pœnæ putas, quæ (obsecro te) ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? Præsertim cum habeas facultatem paciscendi, & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. Quod edictum autem prætorium de æstimandis iniurijs, probabilius esse his potest? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam talionem ad æstimationem iudicis redigi necessario solitam. Nam si reus qui depacisci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat, æstimata lite iudex hominem pecuniæ damnabat: atq; ita si reo & pactio grauis, & acerba talio uisa fuerat, seueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Restat, ut ei quod de secti one partitioneq; corporis immanissimum esse tibi uisum est, respondeam: Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colendisq; populus Romanus è parua origine ad tantam amplitudinis instar emicuit. Sed omnium maxime atq; præcipue fidem coluit, sanctamq; habuit, tam priuatim quam publice. Sic consules clarissimos uiros hostibus confirmandæ fidei publicæ causa dedit. Sic clietem in fidem acceptum chariorem haberi quam propinquos, tuendumq; esse contra cognatos censuit. Neq; prius ullum facinus æstimatum est, quam si cui probaretur clientem derisui habuisse. Hanc autem fidem maiores nostri non modo in officiorum uicibus, sed in negotiorum quoq; contractibus sanxerunt, maximeq; in pecuniæ mutuatice usu atq; commercio. Adimi enim putauerūt subsidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget, si perfidia debitorum sine graui pœna eluderet. Confessi igitur æris ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati, conquirendæ pecuniæ causa quam dissoluerēt. Eosq; dies decem uiri iustos appellauerunt, uelut quoddam iustitium, id est iuris inter eos quasi interstitutionem quædam & cessationem, quibus diebus nihil cum his agi iure posset. Post deinde nisi dissoluerant, ad prætorem uocabantur: & ab eo quibus erant iudicati, adducebantur. Neruo quoq; aut compedibus uinciebantur. Sic enim sunt (opinor) uerba legis: *Æris confessi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iusti sunt. Post deinde manus in*

fectio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo aut compedibus quindecim pondo, ne minore: aut si uolet, maiore uincito. Si uolet, suo uiuio. Ni suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras faris in dies dato. Si uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciscendi. Ac nisi pacti forent, habebantur in uinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuus ad praetorem in comitium producebantur, quantæq; pecuniæ iudicati essent, prædicabantur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre uenum ibat. Sed eam capitis pœnam sancienda, sicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent, qbus reus esset iudicatus, secari si uellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis, permiserunt. Et quidem uerba ipsa legis dicam, ne existimes inuidiam me ista forte formidare: Tertijs, inquit, nundinis, parteis secanto: si plus minusue secuerunt, sine fraude esto. Nihil profecto immitius, nihil immanius: nisi (ut re ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas pœnæ denuntiata est, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum pœnam deterrimi homines contemunt. Dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi, neque audiuim, quoniam sauitia ista pœnæ contemni non quita est. An putas Phauorine, si non illa etiam ex duodecim tabulis de testimoniis falsis pœna aboleuisset, & si nunc quoque ut antea qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, è saxo Tarpeio deiceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos quam uidemus? Acerbitas plerunque ulciscendi maleficii, bene atq; caute uiuendi disciplina est. Historia de Metio Sufetio Albano, nobis quoque non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota non est: qui quoniam pactum atque condictum cum rege pop. Rom. perfide ruperat, binis quadrigis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. Nouum atque asperum supplicium quis negat? Sed quod elegantissimus poeta dicat, uide:

Attu dictis Albane maneres.

Hæc, atq; alia ubi Sex. Cæcilius, oibus qui aderant, ipso quoq; Phauorino approbante atq; laudante, disseruit, nuntiarum est Cæsarem iam salutari, & separati sumus.

Vocabulum siticinum in Marci Catonis oratione quid significet, et quam ob causam L. Accius poeta in pragmaticis sicinnistas nebuloso nomine esse dixerit. Caput .II.

Siticipines scriptum est in oratione Marci Catonis, quæ inscribitur, Ne imperium sit ueteri, ubi nouus uenerit. Siticipines, inquit, & liticipines, & tubicipines. Sed Cæcilius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, scire quidem se ait, liticipines lituo cantare, & tubicipines tuba. Quid istuc autem sit, quod siticipines cantant, homines ingenue ueritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonijs Atteij Coniectaneis inuenimus siticipines appellatos, qui apud sitos canere soliti essent, hoc est uita functos & sepultos. Eosq; habuisse proprium genus tubæ qua canerent, à cæterorum tubicipinum proprietate differens, quos sicinnistas uulgius dicit. Qui rectius locuti sunt, sicinnistas litera, n. gemina dixerunt. Sicinnium genus ueteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc uerbum Lucius Accius poeta in pragmaticis, appellariq; sicinnistas ait nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quod sicinnium cur diceretur, obscurum esset.

Artificum scenicorum studium, amoremq; inhonestum probrosuimq; esse, & super ea re uerba Aristotelis philosophi ascripta. Caput .III.

Comædos quispiam & tragædos & tibicipines, diues adolescens Tauri philosophi discipulus, liberos homines in delicijs atq; in delectamentis habebat. Id genus autem artifices græce appellant οἱ πρὸς τὸν Διονύσιον τεχνῖται. Eū adolescentem Taurus à sodalitatibus conuictuq; hominum scenicorum abducere uolens, misit ei uerba ex Arist. libro excripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inscriptus est. Iussitq; ut ea quotidie lectitaret: Διατὶ οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ δὲ πολλοὶ ποιηταὶ ἐσιμῶσι τὴν ἡμισυ λόγον ἡμέραν. R. iij

Nō quita est lex hominem dissectandi.

Nono h. d. i. p. o. c. i. a. Metij Sufetij i. e. u. e. historia.

Siticipines.

Sicinnistas. Sicinnium.

φιλοσοφίας κοινώνοντι δια δ' περι τὰς ἀναγκαίαις τέχνας πολὺ μέρϑ' τῶ εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκροασίαις τῶν πολλῶν χρόνον εἰσὶν, ὅτε δὲ ἐν ἀπορίαις, ἀμφοτέρω δὲ φανερῶν πρῶτον ἀποκρίσασθαι.

Exempla epistolarum Alexandri regis, et Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita. Caput .III.

Aristotelica artes duplices

Commentationum suarum artiumque, quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant quae nominabat ἑξωπερικὰ, alia quae appellabat ἀκροαματικά. ἑξωπερικὰ dicebantur, quae ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumque rerum notitiam conducebant. ἀκροαματικά autem uocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur, quaeque ad naturae contemplationes disceptationesue dialecticas pertinebant. Huic disciplinae, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendae dabat in Lycio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum ante ingenium, et eruditionis elementa, atque in discendo studium laboremque explorasset. Illas uero ἑξωπερικὰς eodem in loco uesperis faciebat, easque uulgo iuuenibus sine delectu dabat, atque eum δελινόρ περιπατορ appellabat: Illum alterum supra ἑωτινόρ. Vtroque enim tempore ambulans diserebat. Librosque suos earum rebus omnium commentarios seorsum diuisit, ut alii ἑξωπερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos cum in uulgas ab eo editos rex Alexander cognouisset, atque ea tempestate armis exercitumque omnem propè Asiam teneret, regemque ipsum Darium praehis & uictoris urgeret, in illis tamen tantis negotiis literas ad Aristotelem misit, non eum recte fecisse, quod disciplinas ἀκροαματικάς, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam quae, inquit, alia re praestare ceteris poterimus, si ea, quae ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? Quippe ego doctrina antea malim, quam copiis atque opulentis. Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: ἀκροαματικούς libros, quos editos quereris, et non perinde, ut arcana absconditos, neque editos scito esse, neque non editos, quoniam his solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumque literarum sumpta ex Andronici philosophi libro subdidi. A maui autem prorsus in utriusque epistola breuitatis elegantissima filum tenuissimum:

Alex. magni epistola

Ἀλέξανδρος ἄριστοτέλει ἐν πράξει, οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοῦν τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, τῶν δὲ ἐν τῶν διοίσωρδω ἡμεῖς ἄλλωρ εἰ καὶ οὐκ ἐπαμεινῆν μετ' λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί. ἐγὼ δὲ ἐσλόμην ἄρ τῶν περὶ τὰ ἀριστοματικῶν, ἢ τῶν δ' ἀκροαματικῶν διαφέρω, ἢ ἕωσο.

Aristo. respōsio

ἄριστοτέλης βασιλεὺς ἀλεξάνδρω ἐν πράξει: ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δὲ ἑρ ἀυτοῦς φυλάξωρ ἢ ἀπρ' ἕήτοις, ἰδίῳ δ' αὐτοῦ καὶ δεδωμένους, καὶ μὴ ἐκδιδωμένους. ζῶντοί γάρ εἰσι μόνους τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν, ἢ ἕωσο. Hoc ego uerbum, ἕωτοι γάρ εἰσι, quaerens uno itidem uerbo dicere, aliud non reperi, quā quod est scriptum à Marco Catone in sexto origine: Itaque ego, inquit, cognobiliorem cognitionem esse arbitror.

Quis filium atque tractatum utrum sit rectius dicere, habeo curam uestri, an uestrum. Caput .V.

Nostri. Vestri.

Percontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Romae adolescentulus sectarer qua ratione diceretur, Habeo curam uestri, aut misereor uestri: & iste casus, uestri, eo in loco quem uideretur habere casum rectum. Isthic mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me quod mihi quoque est iamdiu in perpetua quaestione. Videt enim non uestri oportere dici, sed uestrum, sicut Graeci loquuntur, ἐπιμελέσμαι ἡμῶν, καὶ κησῶμαι ἡμῶν: quo in loco ἡμῶν aptius uestre dicitur quam uestri, & habet casum nominandi, quem tu rectum appellasti. Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, nostri atque uestri, dictum: non nostrum aut uestrum. L. Sylla rerum gestarum libro secundo: Quo si fieri potest, ut etiam nunc nostri uobis in mentem ueniat. Nosque magis dignos creditis, quibus ciuibus quam hostibus utamini, quique pro uobis potius, quam contra uos pugnemus, neque nostro, neque maiorum nostrorum merito nobis id continget. Terentius in Phormione:

Ita plerique ingenio sumus
Omnes, nostri nosmet poenitet,

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porro, inquit, non est, quin eodem hæc omnia casu dicantur, nostri oblitus est, nostri miseritus est, quo dicitur mei pœnitet, mei miseritus est, mei oblitus est. Mei autem casus interrogandi est, quem genitium grammatici uocant, & ab eo declinat, quod est ego, huius deinde pluralium est nos. Tui æque declinatur ab eo quod est tu, huiusmodi pluralium est uos. Sic namq; Plaut. declinavit in Pseudolo in hisce uersibus:

Si ex te tacente fieri possem certior here,
 Quæ miseriæ te tam misere macerent,
 Duorum labori ego hominum parissim lubens,
 Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod est meus, sed ab eo quod est ego. Itaq; si dicere uelis, patrem mei pro patrem meum, quo Græci modo *ἢ πατέρα μὲν* dicunt, in ueritate quidem, sed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipsa ratio est in numero pluralium, qua Gracchus misereri uestrum dixit, & qua Marcus Cicero contentio uestrum, & contentio nostrum dixit: quaq; ite ratione Quadrigarius in annali. xix. uerba hæc posuit: C. Mari, ecquan do te nostrum & reipub. miseribitur? Cur igitur Terentius, pœnitet nostri, & non nostrum, & Afranius nostri miseritus est, non nostrum? Nihil hercle, inquit, mihi de ista re in mentem uenit, nisi autoritas quædam uetustatis, non nimis anxie neq; superstitiose loquentis. Nam sicuti multifariam scriptum est, uestrorum pro uestrum (ut in Plauti Mustellaria in hoc uersu:

Verum illuc esse maxima pars uestrorum intelligit:

cum uellet maxima pars dicere uestrum) ita nonnunquam uestri quoq; dictum est uestrum. Sed proculdubio qui rectissime loqui uolet, uestrum potius dixerit quam uestri. Et iccirco importunissime, inquit fecerunt, qui in plerisque Sallustii exemplaribus scripturam istam sincerissimam corruerunt. Nam cum ita in Catilina scriptum eēt, Sæpe maiores uestrum miserit plebis Romanæ, uestrum aboleuerunt, & uestri super scripserunt, ex quo in plureis libros mendæ istius indoles inoleuit, Hæc memini mihi Apollinarem dicere; eaq; tunc ipsa ita, ut dicta fuerant, notauit.

Quæ in diuersa Græcorum sententia super numero Niobæ filiorum. Caput .VI.

Mira & propè adeo ridicula diuersitas fabulæ apud Græcos poetas deprehenditur super numero Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros puellasq; Niobæ filios senos dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis nouenos, Bacchylides, & Pindarus bis denos: quidam alij scriptores tres fuisse solos dixerunt.

De his quæ habere *ὄστρεα* uidentur cum luna augete ac senescente. Caput .VII.

Annianus poeta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus uindemiam hilare atq; amœniter. Ad eos dies me, & quosdam item alios familiares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis, magnus ostrearum numerus Roma missus est: quæ cum appositæ fuissent, & multæ quidem, sed inhuberes macræq; essent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit, ea re ostrea quoq; si cuti alia quædam, tenuis exuctaq; est. Cum quæreremus quæ alia item senescente luna tabescerent: Nonne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere:

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras Et pecu addit.

Eadem autem ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente cōtrâ luna deficiunt. Aelurorum quoq; oculi ad easdem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plut. in. iij. in Hesiodum commentario legit: Cæpe tum reuifescit, & cōgerminat decedente luna; Cōtrâ aut inarescit adolescen

R iij

te. Eam causam eē dicit sacerdotes Aegyptii, cur Pelusiotæ cape nō edant, q̄a solum holer̄ oīm cōtra lunæ aucta atq; dāna, uices minuēdi & augēdi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus, positus in Mimiambis, quos Cn. Martius inscripsit de adolescentia sua, cum ita dicitur, nunquam uestimenta à populo posci. Caput .VIII.

DELECTARI mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerbis nouis Cn. Martij hominis eruditi; qualia hæc quoque essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo
Columbatim labra conferens labris.

Item id quoque iucunde lepideq; fictum dicitabat:

Iam tonfiles tapetes ebrui fuco,
Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum, ex iure manu confertum significet. Caput .IX.

Ex iure manu confertum

EX iure manu confertum, uerba sunt ex antiquis actionibus; quæ cum lege agitur, & uindictæ contenduntur, dici nunc quoq; apud prætorem solent. Rogaui ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despiciens, aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim doceo grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur ex Vergilio, Plauto, Ennio quærere habes, quæras licet. Ex Ennio, ego inquam, est magister quod quæro. Ennius enim uerbis hisce usus est. Cunctq; ille demiratus, aliena hæc esse à poetis, & haud usquam inueniri in carminibus Ennij diceret, tum ego hos uersus ex octauo annali absentes dixi. Nam forte eos tanquam insigniter præter alios factos memineram.

Pellitur è medio sapientia, uí geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis
Miscent inter sese inimicitias agitantes.
Non ex iure manu confertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida uí.

Manum conferere,

Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit, grammaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium didicisse hoc non ex poeticae literis, sed ex iuris aliquo perito. Eas igitur tu quoque, inquit, & discas unde Ennius didicit. Vfus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem prætermostrantis. Itaq; id quod ex iureconsultis, ex libris quoq; eorū didici, inferendū his commentariis existimaui: quoniam in medio rerum & hominum uitam qui colunt, ignorare non oportet uerba actionum ciuiliū celebriora, manu conferere. Nam de qua re disceptabat in iure præfenti, siue ager, siue quid aliud est, cum aduersario simul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare, id est, uindicta correptio manus in re atq; in loco præfenti, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita scriptum est: Si qui in iure manu conferunt. Sed postquam prætor propagatis Italiæ finibus, datis iurisdictionibus, negotijs occupati, pacisci uindictiarum dicendarum causa longinquas res grauabantur, institutum est cōtra duodecim tabulas tacito sensu, ut litigantes non ex iure apud prætorem manu confererent, sed ex iure manu confertum uocarent, id est, alter alterum ex iure ad conferendam manu in rem de qua ageretur, uocaret. Atq; profecti simul in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro uindicarent. Iccirco Ennius significare uolens bellum, non ut ad prætorem solitum est, legitimis actionibus, neq; ex iure manu confertum, sed bello ferroq; & uera uí, atq; solida: quod uideretur dixisse conferens uim illam ciuilem & festucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum uí bellica & cruenta.

Quid sit sculnae uerbum positum apud M. Varronem.

Caput .X.

PUblij Lauinij liber est non incuriose factus. Is inscriptus est de uerbis sordidis. In eo scripsit sculnam uulgo dici, quasi seculnam: quem qui elegantius (inquit) loquuntur, sequestrem appellant. Vtrunq; uocabulum à sequendo factum est: quod eius qui electus sit, utraq; pars fidem sequatur. Sculnam autem scriptum esse in historico M. Varronis, qui inscribitur Catus, idem Pub. Lauinius admonet. Sed quod apud sequestrem depositum erat, sequestro positum, per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum:

*Sculna.
Sequester.*

Per deos immortales nolite uos sequestro ponere.

Autori: de opere suo sententia, deq; aliorum operum titulis.

Caput .XI.

ATqui iucundiora alia reperiri queunt. Ipse autem ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis parata istiusmodi remissiones essent, quando animus eorum interstitione aliqua negotiorum data, laxari indulgentiq; potuisset. Vsi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpto feceramus. Nam proinde ut librum quenquam in manus ceperam, seu graecum, seu latinum, uel quid memoratu dignum audieram, itaq; libitum erat, cuius generis cunq; erat, indistincte atq; promiscue annotabam, eaq; mihi ad subsidium memoriae quasi quoddam literarum penus recondebam: ut quando usus uenisset aut rei, aut uerbi cuius me forte repens obliuio tenuisset, & libri ex quibus eam sumpseram non adessent, facile inde nobis inuentu atque de promptu foret. Facta igitur est in his quoq; commentarijs eadem rerum disparilitas, quae fuit in illis annotationibus pristinis, quas breuiter & indigeste & incondite, annotationibus, tractationibus, lectionibusq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terrae Atticae commentationes haec ludere ac facere exorsi sumus, idcirco eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitari festiuitates inscriptionum, quas pleriq; alij utriusq; linguae scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miscellam, & quasi confusaneam doctrinam conquisserant, eo titulos quoq; ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Namq; alij Musarum inscripserunt, alij Syluarum, ille κρησος, alius κρησος αμαλδειας, quidam lectionis suae, alius antiquarum lectionum, atq; alius παναδριου, & item alius εγγαδριου. Sunt etiam qui Pandectas inscripserunt. Sunt autem qui διατριβας. Sunt adeo qui de disciplina regia, & de philosophia, & de natura humana, & epistolicae quaestionum. Est q; memoriales titulos fecerit: est q; studiosorum, & de ridiculis, & πηδονομιας ιστορις: est q; historia naturalis, est qui βιβλιοδηλω, est praeterea q; pratum, est item qui νεπηδω, est qui scripsit συγγραφω. Sunt item multi, q; Coniectanea. Neq; item desunt, qui indices libris suis fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistolicarum quaestionum, aut confusarum. Et quaedam alia inscripta nimis lepida, multasq; prorsus concinnitates redolentia. Nos uero (ut ceptus noster est) incuriose & immediate, ac propè etiam subrustice, ex ipso loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inscripsimus: tantum ceteris omnibus in ipsius quoq; inscriptionis laude cedentes, quum celsissimus in cura & elegantia scripti onis. Sed ne consilium quidem in excerptis notandisq; rebus idem mihi, qd plerisq; illis fuit. Namq; illi omnes, & eorum maxime Graeci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunq; inciderent, alba (ut dicitur) linea, sine cura discriminis, solam copiam selecta ti conuertebant: quibus in legendis, ante animus senio aut taedio languebit, qd unum alterum ue repererit, quod sit aut uoluptati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego uero cum illud Heracliti Ephesii, uiri summe nobilis uerbu cordi haberem, quod profecto ita est: Introite, nam & hic dii sunt: ipse quidem uoluendis transeundisq; multis admodum uoluminibus, per omnia semper negotiorum interualla, in quibus furari otium potui, exercitus defessus que sum. Sed modica ex ijs, ea que sola accepi, quae aut ingenia prompta expeditaq; ad honestae eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contemplationem, celeri faciliq; compendio ducerent, aut homines alijs iam uitae negotijs occupatos, a turpi certe agrestiq; rerum atq; uerborum imperitia uindicarent.

Noctes Atticae.

Tituli uarij operum.

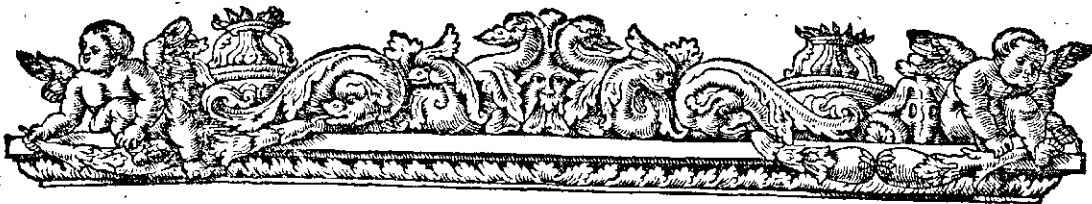
Adagium.

Quæ erunt aut in his commentarijs pauca quædam scrupulosa & anxiosa, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex geometria, quæque erunt item pauca remotiora super augurio & iure pontificio, non oportet ea defugere, quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus quaestionum finis, sed primitias quasdam & quasi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuiler eruditum, neque audisse unquam, neque attigisse, si non inutile, at quidem certe indecorum est. Ab his igitur, sicuti forte nonnunquam tempus uoluptasque erit, lucubratiunculas istas cognoscere, petitum impetratumque uolumus, ut in legendo quæ pridem scierint, non aspernentur quasi nota inuulgataque. Nam & quid tam remotum in literis est, quin id tamen complurculi sciant? Et satis hoc blandum est, non esse hæc neque in scholis decantata, neque in commentarijs protrita. Quæ porro noua sibi ignotaque offenderint, æquum esse puto, ut sine uano obrectatu considerent, an minutæ istæ admonitiones paucillulæ, nequaquam tamen sint uel ad alendum studium honestæ, uel ad oblectandum frigidæ fouendumque animum: sed eius seminis generisque sint, ex quo facile adolefcent aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adimiculatior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur, aut minus plena instructaque, petimus inquam, ut ea non docendi magis, quam admonendi gratia scripta existiment: & quasi demonstratione uestigiorum contenti, persequatur ea post (si libebit) uel libris repertis, uel magistris. Quæ uero putauerint reprehendenda, his (si audebunt) succenseant, unde ea nos accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim tempore obstrepant, sed tractationes rerum & autoritates hominum pensitent, quos illi, quosque nos secuti sumus. Erit autem id longe optimum, ut qui in lectitando, scribendo, commentando, nunquam uoluptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus uigilias uigilarunt, neque ullis inter eiusdem Musæ æmulos certationibus disceptationibusque elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumque pleni sunt, abeant percontando, scribendo, à Noctibus his procul, atque alia sibi oblectamenta quærant. Vetus adagium est: Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaricino sui. Atqui etiam quo sit quorundam male doctorum hominum sæuitas & inuidia irritatior, mutuabor ex Aristophanis Coronopesta pauca. Et quam ille homo festiuissimus fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eandem ego commentarijs his legendis dabo, ut ea ne attingat, ne ue adeat profestum & profanum uulgas, à uulgo musico diuersum. Versus legis datæ hi sunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta sunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps deum uoluntate erit, quantumque à cura publica & à re familiari, procurandoque cultu liberorum meorum dabitur otium, ea omnia subcisiua & subsecundaria tempora ad colligendas huiusmodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipsius uitæ quātuli quique fuerint progressibus. Neque longiora mihi dari spatia uiuendi uolo, quam dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi commentandique idoneus. Capita rerum, quæ cuique commentario insunt, exposuimus hic uniuersa: ut iam statim declaret, quid quo ue in libro queri inueniri que possit.

A. Gellij Noctium Atticarum librorum, XIX. finis.

Hoc admonitum candidum lectorem uolumus, nos capita rerum quæ hisce Atticis Noctibus insunt, cōsulto omisisse. tum quod singula commentarijs singulis preposita sint, tum quod quæ legi querique possint, index ipse qui locupletior accessit, citratædium indicabit.

VONIAM IN HISCE

ATTICIS NOCTIBVS GRAECAE DITIONES MVLTAE, & uersus ac loci complures graeci erant, ea omnia latina seorsum hic subnectenda curauimus, quando Gellius ipse graece tantum citat, nec latina fecerat. Cōsuluimus autem cum ipsi Gellio, quem integrum impollutumq; esse uoluimus, tum etiam studiosis omnibus, quando et emendati complures loci sunt, qui uitiatu admodum erant.

QVAE SVB NVMERO .I. & .II.

πόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώπων πρὸς εὐφροσύνην ἢ ἀρετὴν διαφορά.

Quanta sit animorum corporumq; inter homines differentia quoad ingenii uirtutemq;

καρῶν τὰς σκαζόμενας διαφορὰς.

Laqueorum speculationes claudicantes.

ἄκωλυτος, ἀνεκβίβητος, ἀπρόσδοκος, ἐλευθέρου, εὐπρεπῆ, εὐδαίμων.

Solutus, inuiolatus, minime implicatus, liber, diues, felix.

εὐπρέπῃ πρὸς ἀγαθὰ καὶ κακὰ ἀκέραιος;

ἰλιόθεν με φέρων ἀνεμῶν κικόνεσσιν ἐπιλασσοῦ.

De bonis cedo et malis, audis ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

ἢ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα, ἀγαθὰ μὲν οὐκ ἀρετῶν, κακὰ δὲ τὰ μετέχουσα κακίας, ἀδιάφορα δὲ τὰ μεταξὺ τούτων, καλῶς, σπουδαίως, δύναντος, ἢ δυνάμει, πούθεν. πόθεν οἰδασθῆναι ἔδειξεν ἡ λέξις ἐν τοῖς ἀγνοήσιμοις. τί γὰρ διαφέρει τὸ εἶπερ, ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ χυσιππῶν, ἢ κλεάνθου βιβλαστικῶν οὐκ αὐτῶν, ἢ δῶγμα (αὐτῶν περὶ τῆς ἀρετῆς) πῶς εἶπε δαίμων ἐν πλοῖῳ χαμάζου, μέμνησαι ταύτης ἐν διατριβῇ, ὅταν φοβῆσαι τὸ ἴδιον, καὶ ἀνακραγήσῃς ἐὰν σοὶ τίς οὕτω πῶς πῆσασθῆς εἶπερ, λέγε μοι σὺ πρῶτον ἡ λέξις, μή κακία ὅτι τὸ ναυαγήσασθαι μὴ ἐν κακίᾳ μετέχουσι οὐκ ἄρα εὐλόγως ἠσέσῃς ἀντὶ τῆς ἡμῶν, καὶ σοὶ ἀνθρώποι ἀπὸ τῆς μετὰ, καὶ οὐκ ἐλθῶν πάλιν εἰς τὸ δὲ σε ὁ καὶ (ἀρετῶν) κατηγορευμένον.

Rerum quaedam bona, quaedam mala, quaedam indifferentia sunt. Bona sane uirtutes, quae uitij participant, mala. Indifferentia uero illa, quae horum intermedia sunt, opes, coniugium, uita, mors, uoluptas, labor, unde nosti, inquit? Sic Hellenicus in Aegypti acis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenem in moralibus, Chrysi- pum ue, aut Cleanthem? Hoc itaq; exquisiuiti, decretumq; fecisti tuum. Expone quoniam modo tempestatē in nauī feras, nunquid eius distinctionis memineris, ubi instrepit ac fridet uelum? et reclamabis si quis te ita alloquatur, repete age tu ea, quae modo aiebas, num sit uitium naufragium facere? num particeps uitij sit, an non contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi nos perimus, et ipse accedens ludis, Caesar quoq; si te delatum accersuerit, quid agas?

ἢ δὲ βουδερῶν ἐν ἑλίῳ πρὸς τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσης καὶ ποῦ.

Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? et qua fini, et in cuiusmodi?

QVAE SVB NVMERO .III. & .IIII.

ἢ με συμπεράσειν τοῖς ἐλίῳ, ἀλλὰ μέχρι θεῶν.

Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad deos.

οὐκ οἶδ' εἴπω τὸ τὸ ἐν γενέσει, ἡμιώτερον ἢ δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἢ μέγος ἢ τὸ πρὸς τὸ πλῆκον διατέρεσθαι σπουδῆς νόμον ἀρετῆς. λέγω δὲ διογῶν, οὐ καὶ χυσιππῶν ἡμιώτερον χαλκῶ, καὶ πλῆκον τῶν χυσιππῶν πρὸς τὸ πλῆκον χαλκῶ μέγεθος ἀνὰ πρὸς βαλλόμενον πλῆκον δόξῃ, ἀλλὰ πρὸς τινὰ ἑσπῶν ἢ τὸ πλῆκον ἢ τὸ μέγεθος.

οὐκ εἴπω πῶς, si quid suo genere alio est nobilius, contumuo quis quocumque eius, partem cuiuslibet alterius, quo comparatur, collectione eligenda sit potius.

A. GELLII

Haud fatis noui, si quid in hoc genere sit nobilius: et an quaecumque pars ad quantacumque alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut et nobilius aere aurum sit, et auri pars quaelibet, portionis cuiuslibet aeris comparatione sit pluris: uerum non nihil discriminis cum numerus tum magnitudo efficiet,

η καλαμένη χάρις πρὸς τοῖς ἀνθρώποις τὸ τὸ ὄσιν ὑφίσταται ἀκριβείας ἐν δ' ἐόντι,

Quae gratia apud hoies uocat, hoc quidem est iuris diligentioris loco & tpe imminutio, πρὸς ψυχῆς

De anima.

κεῖλων ὁ παλαιός ἀνδρῶν λέγοντο. μνηστῆρα ἔχοντες ἡρώπων ἐπὶ τὸ μνηστῆρα κεῖλων ἔχοντες, νομιστῶν δ' ἐξ ἀνάγκης ἐπακολούθησαν καὶ σωσιπλάγιος κεῖλων καὶ ἀπεχθείας.

Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit: amicitias inimicitiasque inuicem consequi coniungique necesse esse arbitratus.

κόμην χλαμῆς καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι Elegans uestis, et molles tuniculae.

QVAE SVB NUMERO .V. ET .VI.

ἄμεινον, ἀγροδίαιτο, ἀπρόσιτο, Inelegans, agrestis, inaccessus.

πρὸς τὸν, ἐσοῦν, λέξιον. Futurum, dicturum.

εὐφωνία. Voculatio.

ἐπιμελεία τῶν λέξεων. Vocabulorum delectui diligentia.

QVAE SVB NUMERO .VII. ET .VIII.

ὄντων ἀνδρῶν ἐς κόρινθον ἐσοῦν ὄψαδες. Non uiri cuiusque est Corinthum petere.

μυριάς δραχμῶν ἢ τάλαντον. Decem drachmarum milia uel talentum.

ὄντων ὠνόμεναι μυριάς δραχμῶν μεταμέλειαν. Non emo milibus. X. drachmarum poenitentiam.

ἐφυστογνωμόνη. Per naturae indicia pensiculabat.

ἀκροτικοί. Auditores.

ἐχεμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοί. Disciplinis uacantes.

μαθήματα. Disciplinas.

φυσικοί. Naturales.

ἀδελφώρητοι, ἄμεινοι, ἀγρομέτρητοι. A contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινοβιον. Contubernium.

καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξυνοδία ἢ ἀργεῖοι μὲν, καὶ δι' ὅσιν ἡ μάχη ἐν τὸν πρὸς τὸν ὄρμην χωρῶντες. λακεδαιμόνιοι ἢ βραδέως καὶ ἢ πρὸς ἀνελπίστους, πρὸς ἡμῶν ἐγκαταθεσώτων. οὐ γὰρ ἡδὲ χάρις, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ἑαυτῶν βαινόντες προσέλθωσιν, καὶ μὴ διασπαδῶσιν αὐτοῖς ἢ τάξεις. ὁ πρὸς τὴν ἀνὴρ τὰ μεγάλα στρατὸ πρὸς τὴν αὐτῶν προσόδοις πρὸς.

Post haec congressum est: Argiui quidem focique, acriter ac cum impetu adorientes. Laedæmonii contra sub tibiarum praecentione pleno agmine maturantes, non adeo diuinae rei gratia, uerum ut aequabili numerosoque sensim ingressu conuenientes, pugnam capefferent, nec suos ordines distrahi sinerent: quod semper amplissimas copias agere, ubi congregandum est, decet.

διὰ τὴν ἡσυχίαν μείνασιν ἀχαιοί,

ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμενοι ἀλλήλοισιν.

Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,

Inque uicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

QVAE SVB NUMERO .IX.

διὰ τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὸν ἐμὲν μέλλωσι, πρὸς ἀνελπίστους ἢ ἄνωσιν ἵνα τοῖς ἀφ' ἑαυτῶν ἀρχικονδύνας γινώσκωσιν. Quamobrem ubi commissuri praelium sint, ad tibiae modulos congregiantur: ut timidos minus honeste agentes iudicent.

καθίκοντα

Officia.

QVAE SVB NUMERO .XI.

ἀλλ' ὅτε δὴ ὅπαπε μεγάλῳ ἐκ σήδεσσι

τέκνον ἐμὸν πρὸς ἐπὶ φύγῃ ἐξ ἑαυτῶν ὁδόντων.

I N T E R P R E T A T I O

Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem,
Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπὴ ἀκριτόμυθον.

Loquentem fine iudicio & modo.

ἄκοσμα.

Incompta.

ἀμετροεπὴ ἐκολῶα.

Supra modum loquitans conturbabat.

λαλήν ἄριστον, ἀδωαλώτατον λέγειν

Blaterare optimus, dicere ineptissimus

γλώσσῃς τοῖς θεοῦ ἐν ἀνθρώποισι ἄριστον

φιδωλῆς πλείον ἢ χάρις ἢ μέτρον ἴσους.

Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens

Gratia, quæ parcis mensurat singula uerbis.

ὄν λέγειν δ' ἴσους, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδωατῶν.

Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impos.

ἀχαλινῶν σομάτων, ἀνόμωτε ἀφροσύνας δ' τέλει, δυσυχία.

Effrenioris & ex legis dementiae extremum, infelicitas occupat.

ἀνθρώπων ἄριστον οὐδ' ἀδωατῶν

ἔχοντα ἀχαλινῶν ἀκρατεῖς, ἀπειλωτῶν.

σομα πρὸς λαλήτων κομπεφανελορήμονα.

Hominem agresti ferocia, ore temerario, effrenato, prodigo, petulantia; loquacem, fudi

lem, & fufum per uerborum congeriem ac fastum.

QVAE SVB NVMERO .XIII. & .XIII.

ἀπλατεῖς.

Longitudo illatabilis.

εὐωφελῆ.

Vitæ utilia.

ἀπυρώπερον.

Minus proprio.

QVAE SVB NVMERO .XVI.

ἐκεχειρίων.

Manibus temperationem.

ἐκεχειρίων.

Inducias.

τύπες.

Formas.

ὑπερσφάδες.

Descriptiones.

ὀρισμοὺς.

Definitiones.

QVAE SVB NVMERO .XVII. & .XVIII.

πρὸς ἀοργησίας.

De non irascendo uel inirascibilitate.

ἀοργησίας ἢ ἀναλγησίας.

Inirascentiam & indolentiam.

ἀνάλγητον ἢ ἀναιδέητον.

Hebetem ac stupentem.

πρὸς ἀκίαν.

Sapenumero.

ὅτι ἡλίος ἐῖς ἡλίον ἐστὶν ἀστραβέσθων τῆν πρέμωον.

De sole ad solem erectior stiptibus arborum steterat.

ἰχθῶν ἴσον.

Piscem pauperem.

QVAE SVB NVMERO .XIX. & .XX.

πρὸς ἀκίαν ἢ κήπωρον ἀνὴρ μάλα καίριον ἔπειν.

Sæpe & holitor uir ualde opportunum dixit.

ἦν δ' ἀνάμωτος ἀμύμων.

Fari inculpabilis aruspex.

τῶν δ' οὐκ ἄκοντε πετέδω.

Illi haud inuiti uolarunt.

ἐν δ' οὐκ ἐν ὑβρίζοντα ἰδοὺς ἀγαμέμνονα δῖον.

οὐδ' ἐκαταπύσσον τ' οὐδ' οὐκ ἰδέλοντα μάχεσθ.

Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona dium,

Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.

S

DICTIONVM GRAECARVM.

ὄρεσθαι τὸ ἀλγεῖν ἐπιξείρεσι.
Hæc est definitio doloris detractio.

ἡπ.
σείρησι.

Secundum.
Privationem.

QVAE SVB NVMERO .XXI. & .XXII.

ἀδιάφορα.
μέσ.

Indifferentia.
Media.

ὑγιεῖ νόμιμον διαζυγμένον.
Sanum legitimum disjunctum.

ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναίδηται. τὸ δὲ ἀναίδητον οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors nihil ad nos. nam dissolutum non sentit : quod autem non sentit, nihil ad nos.

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.
Mors animæ & corporis dissolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς & σώματος διάλυσις, εἰς ἣν διαλυθὲν ἀναίδηται. ὁ δὲ ἀναίδητος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors, animæ corporisq; est dissolutio. dissolutum autem non sentit, quod uero non sentit, nihil ad nos.

ὄρεσθαι τὸ μεγέθυς ἢ ἡδονῶν. ἢ πάντως τὸ ἀλγεῖν ἐπιξείρεσι.
Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris sublatio.

παντὸς τὸ ἀλγεῖν.

Omnis dolentis.

παντὸς ἢ ἀλγεῖν.

Omnis rei anxie & tristis.

λέξις τηρεῖ.

Dictiones obseruat.

QVAE SVB NVMERO .XXIII.

συναιρέσις.

Coagmentatione.

QVAE SVB NVMERO .XXV. & .XXVI.

Δῶλος ἐπίκτητος γνόμω, καὶ σώματι πενήτης,
καὶ πένιμος ἦρ, καὶ εὖλος ἀδανείτης.

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie pressus, charus eram superis.

ἄρκαδιστος.

Hortos.

μελισσῶνες.

Apiaria mellariaq;.

ἀμπελώνες.

Vincas.

λαφύδες.

Laureta.

ἰσονύκτιος.

Aequinoctialis.

σημεριός.

Aequidialis.

θερινὰ ἡλιοστάσια, καὶ χειμερινὰ.

Aestiuia solstitia & hyberna.

ἐτυμολογμοί.

Rationem originis uerbi interpretando indagantes.

ἑωρῶν.

Ab oriente sole fluens.

ἀδρηγευέτις.

Serenitatem facientem.

ἄπρη βοῆς.

A boatu.

σὺν δὲ εὐρῶν τὸ ἐπισημειώσασθαι τὸ νότον τὸ δὲ βορρῆν,

καὶ βορρῆν ἀδρηγευέτην μέγα κῦμα κελίνδων.

Cumq; euro incubuit zephyrusq; notusq; furentes,
Sudificusq; simul boreas mala plurima uoluens,

QVAE SVB NVMERO .XXVII.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὴν ἑλκων ὡς ὁ κακίας νέφος.

Mala ad se attrahens, ut cæcias nubes.

ἀκρόασις ἐπισημειώσασθαι.

Auscultatio sese ostentans.

ἐπὶ ἀμφοτέρω ἢ ἐπὶ κληροῦ ἢ μέλλου κληροδοτήσασθαι.

INTERPRETATIO

κατεργάσθαι μέγα, καὶ πρὸς ὅποιον ἔροισιν.
ἐκ τοῦ οἰκίας δὲ ἐβλάτε τὴν λυπὴν ἢ βλάτετο.
ἢ ἐπιβλέπωσι πάντες ἕως τὸ κρεωβήλης πρόσωπον.
ἢ γὰρ ἐγγύως ἔχεται γυνὴ δέσπονα.
καὶ τὴν ὄψιν ὠρεκτικῶς ὄντος ἐν πιδήκοις.
τὴν δὲ λεγόμενον ὄσι δὴ τὸ σιωπῶν βόλομα.
τὴν ὄψιν τὴν πρὸς κακῶν ἀρχηγόν.
οἱμοὶ κρεωβήλης λαβερῆς. καὶ δὲ τὰ τάλαντα.
γνώμονος ἢ πενήτης ἐστὶ τὸ φρεναγμα.
εἰπὼς ἀνυπόστατον. διὰ δὲ ὄψιν ὄψιν.
καὶ ἀνυπόστατον ὄψιν ὄψιν ἀνυπόστατον ἢ
λόγος τάλαντος. ἀπαγωγῆς ἢ ἢ ἀνυπόστατον.

In aurem utranq; quandoquidem dotata est, cubet.
Re confecta magnifica, et negotio inclyto,
Domo iliam exturbat, cui male uoluit maxime.
Ut omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent,
Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoq; demoraretur in uultu, asinus inter simias fierem.
Quod autem hoc dictum? tacere uolo
Noctem mali autorem plurimi.
Me miserum, qui Cleobulam duxi, et talenta decem,
Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia
Adeo intolerabilis est. Iouem Olympium
Et Mineruam testor, non ancillulam potius officiosam, dicto citius
Præsto hanc quispiam abigat quæso, at illam referat.

ἔχω δὲ ἐπικληρονομία ὄψιν ἢ κληρονομία.
το τὸ οὐκὶ κυρίου τοῦ οἰκίας. καὶ τὴν ἀνυπόστατον.
καὶ τὴν ὄψιν ἀνυπόστατον ἢ κληρονομία ἀπόλλω χαλεπῶς.
καλεπῶτατον. ἀπασι δὲ ἀργαλῆς ὄψιν ὄψιν ἢ κληρονομία.
ἢ τὴν ὄψιν ἀνυπόστατον. ἀπασι δὲ ἀργαλῆς.
ἀμαχορ λέγει ἐν οἴσιν.

Lamiam hæreditatem duxi, quod non dixeram tibi.
Tum uero domus, atq; agrorum heram,
Vniuersorumq; illius loco, heu quam miserum & graue?
Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non solè mihi,
Filiò multo magis filiaq; prouinciam
Inexpugnabilem dicis certo scio.

QVAE SVB NVMERO .XXIX. et .XXX.

ὅς τις κακοδαίμων ὄψιν ὄψιν ἢ κληρονομία.
καὶ τὴν ὄψιν ἀνυπόστατον ἢ κληρονομία.
ὄψιν ἢ κληρονομία ἀνυπόστατον ἢ κληρονομία.
ἢ κληρονομία ἀνυπόστατον ἢ κληρονομία.
ἢ κληρονομία ἀνυπόστατον ἢ κληρονομία.
ἢ κληρονομία ἀνυπόστατον ἢ κληρονομία.
ἢ κληρονομία ἀνυπόστατον ἢ κληρονομία.

Quam extreme infelix quisquis in egestate uxorem ducit,
Et quærit liberos, heu quantum est inficiens sui.
Quiq; necq; necessarium studium rerum gerit,
Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat.

S ij

DICTIONVM GRAECARVM

Necq; (licet res cogat) tectum praebere quit sibi,
Sed inops domo in arumna uitam trahit,
Hyemem tolerans male, miseriae omnis focus,
Bonorumq; uniuersorum infors ac carens.
Vnum equidem cum opprobans, cunctos monitos uolo.

ἀναλογίαν. Proportionem.
ἀνωμαλίαν. Inaequalitatem.
ἀνωμαλία. Inaequalitas.

Ξαυδός ἢ κίχλις ἢ κίχλις, ἢ κίχλις, ἢ κίχλις, ἢ κίχλις.
Flauus autem, & ruber, & rubidus, & fuluus, & puniceus.

QVAE SVB NVMERO .XXXI. & .XXXII.

ἢ νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήρισον ἔδηκας.

Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

ἑώραν ἢ αὐτὸν ἐλίππου πρὸς ὄρην ἢ μὴ ὄρα γὰρ, ἢ πρὸς ἀρχῆς, ἢ δὲ ἀσπίδα, ἢ ὀφθαλμοῦ ἐκκεκομμένον,
τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλη, ἢ πεπρωμένον. πᾶρ ὅτι ὄρην βδελυγνῆ μέρῳ ἢ τύχη πωσά
ματῷ ἢ ἐλεῖν, τὸ πρὸς μόνον, ἢ τὸ λοιπὸν μετὰ ἡμῶν ἢ δόξῃς ζῶν.

Videbam etiam ipsum Philippum quo cum certemus, pro imperio principatuq; oculi
lo effossum, humero fractum, manu crureq; oblaesum, omne denique corporis mem
brum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentem, ut de caetero uitam cum ho
nore & gloria ageret.

πᾶρ ὅτι ὄρην βδελυγνῆ μέρῳ ἢ τύχη πωσά ματῷ ἢ ἐλεῖν, τὸ πρὸς μόνον.

Omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offeretem,
ut de caetero uitam cum honore & gloria ageret.

QVAE SVB NVMERO .XXXIII.

ἔνθα ὄρῳ ἢ ὄρῳ ἀνδρῶν ἢ ἰσχυρῶν ἢ ἰσχυρῶν.

Auster ubi infanas urget sub saxa procellas,

ἢ βορέης αὐτὸν γυνέτης μέγα κῆμα κυλινδῶν.

Sudificusq; altos aquilo rotat impete fluctus.

λάαν ὠδεῖ. Lapidem propellit.
λάαν ἄνω ὠδεῖ. Lapidem sursum propellit.

QVAE SVB NVMERO .XXXVIII.

ἑβδομάδα. Septimana.
πλειάδα. Pleiadas.
πόλος. Polos.
περὺση. Pertusa.

QVAE SVB NVMERO .XXXIX.

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam consonantiam.

ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ἑξῆς ὁμήρου,
σμύρνα, ῥόδος, κολοφών, ἑλαμίνα, ἄργος, ἀθῆναι.

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.

τὴν περὶ ὄρωπος δίκην.

De Oropo causam dicentem.

QVAE SVB NVMERO .XLI. & .XLII.

περὶ τροφῆς. De alimento.

πόσῳ ὁ χρόνος ἢ ἄνθρωπων κούσεως χρόνον.

Quantum est hominum gestationis tempus.

γυνὴ κούει δεκάμηνον. Mulier decimestris parit.

περὶ τροφῆς. De alimento.

ἔστι ἢ κἢ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνον γέννησις.

Est autem, & non est octimestris partus.

INTERPRETATIO

ἔσι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἐκτροφήν, οὐκ ἔσι ὅμως ἀνίσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔσι οὐκ ἐπι-
τασία μὲν πρῶτα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔσι.

Apparent quidem ueluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe statim
uita excedant. Itaque esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt.

ὁσυσεία.

Vlyfca.

ὄνοι λύρα.

Afini ad lyram.

κατ' ἀριστοτέλη.

Secundum Aristotelem.

χαίρει νῦν ἐπιπέτῃ, πρὶν πλωμένῳ δ' ἐνναυτῷ

τίξῃς ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀπφώλιοι ἐνναυ-

ἄδωάπων.

Nunc gaude dilecta, ast cum se euoluerit annus,

Illustres (neque enim diuim cubilia uana)

Natos nixa dabis.

πρὶν πλωμένῳ ἐνναυτῷ.

Voluente anno.

QVAE SVB NUMERO .XLIII.

γίνετ' ἢ ἐν τῷ τῷ πλείω, ἢ ἐλάσσω, ἢ ὅλως ἢ μέρῃ, ἢ ἐπιμολοῦν ἢ πλείω πλείονων, ἢ ἐλάσ-
σω ἐλασσόνων.

In hisce uero et plura fiunt, & pauciora, et ex toto, & per partes, Dicimus etiam plu-
ra pluribus, & pauciora paucioribus.

τίμων.

Timon.

σίλλῳ.

Sillus.

τίμωνος.

Timonis.

ἢ σὺ πλείων ἢ γὰρ σε μαθητῶν ὁ πόδις ἔχων.

πελλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγων ἢ ἀλλοῦ εἰς λόγῳ.

ὁ δὲν ἀπφώλιος ἔχων ἢ ἀπφώλιος.

Tuque Plato nam discipulum te dira Cupido

Abstulit, exiguum redimis grandi aere libellum,

Scribere per quem orfus praedoctus abinde fuisti.

ἵπποκύνῳ.

Equi caetia.

QVAE SVB NUMERO .XLVI.

πρὶν ἄλλῳ.

De edentulo.

παλλαξί.

Concubina.

QVAE SVB NUMERO .XLVII.

ἢ δὲ κακὴ βλάβη ἢ βλάβη ἢ κακία.

Consultum male consultori pessima res est.

QVAE SVB NUMERO .XLIX, et .L.

ἢ νυάμων ἢ χφραεῖ χφρῶν ἀνώπων ἐδῶς

ἢ ἀγῶ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγειν.

A fabuloque manus tristente amouit edentes.

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor.

πυθαγόρας δὲ ἦν ὁσυσείων μάγισσα, τὸν νυάμων ἐδοκίμασε λίσσιν κινητικόν τε γὰρ ἔιναι, ἢ διαφορητικόν,

δὲ ἢ μάγισσα κέχρηται αὐτῷ.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus fabam praecipue approbauit, motu enim ma-

xime excirat, et alium ciet, quamobrem ea maxime utitur.

ἐφίλοι πάντες φίλοι νυάμων ἢ χφραεῖ ἐλέδῳ.

Ah miseri a cyamo miseri subducite dextras.

ἢ εὖ κοῦν δῖνοι ἢ αἴτιοι τῷ κοῦν.

In ferendo utero ualidi causaeque uteri ferendi.

ἄριστοτέλης δὲ, μήτρας, ἢ καρδίας, ἢ ἀκαλύφης, ἢ τῶν ἄλλων ἀπέχεσθαι φησι τοῦς πυθαγόρει-

κῶς, ἢ ἄλλῳ δὲ τῶς ἄλλης ἀκαλύφης.

Aristoteles a uulua, corde, et marina urtica, atque id genus quibusdam alijs abstinere Py-

thagoricos dicit, ceterorum autem usum habuisse.

πρὶν λοιμῶν, ἢ λογιῶν κανόν.

De pestibus, aut rationalium regula.

S. iij.

DICTIONVM GRAECARVM.

QVAE SVB NVMERO .LI.
 δύχερες, χαλεπέρ. Difficile, & arduum.

QVAE SVB NVMERO .LIIII.
 εἰς ἡτῆος λόγου κρείττω περιεῖρ. Causam inferiorem, superiorem efficere.

QVAE SVB NVMERO .LVII. & .LVIII.
 ὦ ἄνθρωπε μὴ κτείνε Κροῖσόν. Heus homo ne occide Croesum.
 ἀντιτρέφοντα. Reciprocum.

ἦτοι καλῶν ἕξις ἢ αἰσχράν. ἢ καλῶν ἕξις κοινῶν. ἢ αἰσχράν, ἕξις κρινῶν. ἐκάτερον δ' οὐκ ἀγαθόν, οὐκ ἀκαθάρτον ἄρα.
 Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: sin turpem, habebis pœnam. neutrum autem bonum, non est igitur ducenda uxor.
 ἢ καλῶν καλῶν ἕξις, οὐχ ἕξις κρινῶν, ἢ αἰσχράν, οὐχ ἕξις κοινῶν, γαμπτέρον ἄρα.
 Si formosam ducam, non habeo pœnam: sin deformem, non habebo communem, ducenda igitur uxor.

ἀντιτρέφοντα. Reciprocum.
 προτάσις. Propositio.
 ἦτοι καλῶν ἕξις, ἢ αἰσχράν. Aut pulchram duces, aut turpem.
 κοινή. Communis.
 κρινῶν. Pœna.
 εὐρηλικόν μέροςον. Priuantem particulam.

QVAE SVB NVMERO .LIX. & .LX.
 ἀσώματον. Incorporeum.
 δ' ἰσώμωτον ἢ πᾶσιν ἰσώματι. Aut efficiens aut patiens corpus est.
 τὸ τριχῆ διαστατόν. Triplici dimensione distans.

οὐχ ἀπλῶς πλῆρη αἴρος ὄσιν ἢ φωνῆ. πλῆρη γὰρ τὸν αἴρα καὶ δάκτυλον πρὸ ἀγόμενον, καὶ οὐδ' ἔτι πᾶσι φωνῶν. ἀλλ' ἢ πᾶσιν πλῆρη, καὶ σφόδρα, καὶ τὸσσην ἕως τε ἀκροῦ γυνέσθης.
 Non simpliciter plaga aëris uox est, nam digitus contractus quoq; aërem percutit, nõ ita tamen uocem facit, sed quanta plaga, & uehemens, & tanta, ut audibilis fiat.

ῥέει μακλόγοι. Flumen uerborum.

QVAE SVB NVMERO .LXI. & .LXII.
 ἡμεροῖς. Diarium.
 βάρβαροι. Barbarum.
 σολοῖκοι. Solœcum.

QVAE SVB NVMERO .LXIII. & .LXIIII.
 εἰ ἂν ἀνθρώπων νόσοι καὶ φήσιν γίνονται. An hominū morbi secundum naturam proueniant.
 καὶ πρὸ ἀκολούθησιν. Per sequelam.
 περὶ προνοίας. De prouidentia.
 ἐμαρμένω. Fatum.

φυσικῶν πάντων ἑξ ὅλων δὲ ἀϊδίως ἂν ἐτέρω περὶ ἐτέροις ἐπακολούθησιν ἢ ἀπὸ ἀβάτων οὐσίς ἐστι τοιαύτης συμπλοκῆς.
 Naturalem quandam ordinem omnium rerum, ex æterno alijs ad alia cōsequentibus, & incommutabili manente eiusmodi complicatione.

διὸ ἢ ἂν πῦθα γινώσκοντες οὐτως εἴρηται.
 γνώσκοντες δ' ἀνθρώπων ἀνδραγαθία πῆμα δ' ἐλόντας,
 ὡς ἂν βλαβῶν ἐκείσιν ἢ αὐτοῖς γινόμενων, καὶ κατ' ὄρμω ἀντὶ τῶν ἀμαρτανόντων τε καὶ βλαπταμένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.
 Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,
 Nosces homines spontaneas haurire calamitates,
 Quasi detrimenta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua electione & intentione.

ὡς ποῖται, εἶπον δ' ἢ νυ θεοὺς βροτοὶ αἰδέωνται.
 εἴς ἡμῶν γὰρ φασὶ καὶ ἐμμοῖσαι, οἳ δ' ἢ καὶ αὐτοῖς.

INTERPRETATIO

εφ' ἑσμη ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόνον, ἀλλ' ἐχθροῖσιν.
Hei mihi, quid damnant mortales numina caeli.
Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis
Vecordi praeter fatum sint mente dolores.

QVAE SVB NVMERO .LXV. & .LXVI.

Δὶς παῖδες δι' ἡγήροντες. Bis pueri senes.

τὴν δ' οἰωνοῖσι ταυπηροῦ γένεσι κελεύεις
πεῖθε δὲ, ἵπ' ὅντι μετατρέπεται οὐδ' ἀλιγίζω.

Me tu praepetibus parere uolucris ipsum
Mandas, quas equidem temnoq, animoq, recuso.

πλυσίως. Multifidus.

QVAE SVB NVMERO .LXVIII.

τὴν δ' εὐαίφινος φύσιν.

Repentinam naturam.

παραμυθίας.

Parmenides.

τὴ γὰρ δ' εὐαίφινος τοῦτόν τι σημαίνει, ὡς δ' ἐκείνους μεταβάλλοντες ἐπεροῖ.

Repente enim tale uidetur quippiam significare, quod in alterum transeat.

τραγῆματα.

Bellaria.

ἰσχυρία.

Commonitio.

κρίσεις.

Animaduersio scilicet & punitio.

παραίνσεις.

Monitio.

ἁμωρίων.

Poenam.

QVAE SVB NVMERO .LXIX. & .LXX.

παραδειγμα.

Exemplum.

προσέκη δ' αὐτῷ, ὅτι μὲν ἁμωριμένω ἴπ' ἀλλ' ὅπως ἁμωριμένου βελτίω γίνωσθαι, καὶ οὐκ ἀλλ' ἄλλο.
παραδειγμα ἄλλοις γίνωσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὄρωτες πάχοντα φοβέμενοι βελτίως γίνωνται.

Id est autem conueniens, ut qui plectitur ab alio recte puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo ceteris sit, quo uidentes alij male affectum, praeter metu reddantur meliores.

παρατῶμαι.

Deprecor, excuso.

QVAE SVB NVMERO .LXXI.

ἔοδυ μὲν ἔρα φησὶ.

Desidiosus iunctura.

ἀναγνώτως.

Duriter.

QVAE SVB NVMERO .LXXIII.

ἢ γὰρ σε ἐμίλην, ὡς τὴν φῆς κτείνην πόσις.

ἢ γὰρ σε ἐμίλην, ὡς ἔστιν ἡ δὲ δίδω.

Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoque occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

QVAE SVB NVMERO .LXXV. & .LXXVI.

εὐδοκίης.

Sensus.

ἔμφιν.

Visum.

ἀκοῶν.

Auditum.

γνώσιν.

Gustum.

ἄφω.

Tactum.

ὄσφρησιν.

Odoratum.

παραμνήσεις.

De memoria.

τὴν δ' ἀφῶν, καὶ τὴν γνῶσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἡ δὲ ἀτελῆ ζῶον.

Tactum uero & gustum omnia habent praeter animantium imperfecta.

ἡ δὲ ἀφῶν δ' οὐκ εἶδεν πρὶ δ' ἡ ἀσφαλείαν ἀλλοφῆνα ἐρωτῶντα παιδός, καὶ πρὸς παιδικῶν ἐπισημῶν φωνῶν,
ἄταρ οὐκ ἔστιν προσνηχόμενον ὅ ἔχουσιν, ἀνεδέχοντο σὺν πατρὶα ἡ δὲ ἡ νόστιμα, καὶ τὰς ἀκάνθας πρὸς
ἐξέλιπον ἵνα μὴ τὸν περὶ δ' ἡ μνησιν ἔχοντα ἀμύξῃ, καὶ ἡ πρὸς τὸν πρὸς ἐβικῶτα μέγιστον διακοσίων ἀνῆγα σαδίων δ' ἔχοντο δ' ἄρα ἡ ἔξω μνησιν καὶ πρὸς ἡ ἰταλίας ἀνάστασιν ἔχοντα μνησιν ἡ δὲ ἔρωτῶν.

DICTIONVM GRAECARVM.

Et quidem nos uidimus apud Puteolos Delphinum amantem mire puerum in clama-
tum a puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinnæ acu-
leos, uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumq; equitis mo-
do insidentem per magnum aequor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisq;
Italia confluebat, ut piscem amoris causâ uectorem pueri spectaret.

QVAE SVB NVMERO .LXXVII. & .LXXVIII.

ἄστρον.	Prodigum.
ἢ ἀκόλαστον.	Vel libidinosum.
ἢ ἀχρηστον.	Vel inutilem.
ἢ ἀχρηστον.	Vel inutilem.
ἢ κακότηστον.	Vel improbum.
ἢ μαζον.	Vel scelestum.
χιτῶν.	Tunicatis.
χιτῶν.	Tunicatas.
χαρκτηῖρας.	Formas.
ἄδρον, ἰχνον, μέσον.	
Sublime, tenue, medium.	

QVAE SVB NVMERO .LXXIX.

De edulijis.

πρὸ ἐδεσμάτων.
ἔπει τί δ' ἔβροτοίσι πλὴν δυφρῶν μόνον
διμήτρειος ἀκροῦ, πώματ' ἔδ' ἰδρυχόσ,
ἀτίνα πᾶρεσι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφει
ἔμ' οὐκ ἀπὸ τῆς πλοσμονῆς τρυφῆς δέπει
ἄλλων ἐδεσῶν μηχανᾶς ἀπρωμέδων
Nam quid mortalibus sit usu, præter duo illa modo, Cereris munus, & aquæ poculū
quæ adfunt, ac nos queunt alere, quorum satias nunquam est, luxus autem sunt cætera
rum epularum indagines.

QVAE SVB NVMERO .LXXXI. & .LXXXII.

ἢ δ' ἑτέρη δέξῃ προξεί ἐνὶ χαλάζῃ
ἢ χιόνι φυχῆ δ' ἰδατ' κρυάλλων.
Grandinis est similis, ruit æstate altera, uel iam
Prægelidis niuibis, aut glaciæ humore coactæ.
λάων ἄνω ὠδῶν ἔσκει πρὶ λόφον.
Saxum furtum impellebat ad cumulum.

QVAE SVB NVMERO .LXXXIII. & .LXXXIII.

πρὸ φθ' μνήμης.	De memoria ac mente.
ἐμπεδῶν ἔχθρ.	Incurrere aliquid.
ἐκπεδῶν πρὸ φθ'.	Auertere, atq; depellere.
ἔς ἄρτους.	In panes.
ἄξι' οὐδ' ἔστιν ἄργυρος.	Dignus igitur est argento.

QVAE SVB NVMERO .LXXXV. & .LXXXVI.

ἀνήκο'.	Qui non audierit.
ἀνδρῶν φάγες.	Carne humana uescentes.
ἄρκος εὐσαδὲς μετὰ σῆμα.	Corporis constantem habitum.
μωκίλιον μάλλον, ἢ ἠδελίον.	

Infanirem potius q̄ oblectarer.
ἡδονῆς τέλος πόρνῆς δόγμα, ἀπίσω πρὸς αὐτὸν δὲ πρὸς πόρνῆς δόγμα.
Voluptatis finis meretricis decretū est. tolle Venerem, nullū meretricis erit decretū.

QVAE SVB NVMERO .LXXXVII.

ἄρτος μυσίου καὶ πεντακισχίλιον χλαμύδων δέμοστον ὄνη ἐστὶ καὶ πλὴθόνων δ' ἄρτων, οἷς γὰρ ἔχω
πρὸς δέμοστον ἀφελῶν ἔχω, ἀρνησάμενος οἷς ἔχω.

I N T E R P R E T A T I O

Enimuero qui decem milibus, & quindecim milibus uestimentorum egeat, is quo minus indigeat, fieri non potest. Cum enim plus quam habeam, egeo, detrahens ex his quae habeo, acquiesco.

βιάδι καὶ μάλοισι τῶν ἀπόλων ἀκλεαίσα
τάσ ἀίγασ πῆλωντα ἑ ἀδύτι πρπιυλιὰσ δῖα.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Capras propellentem, & suaue quid canit, insufurrat.

τίτυρε μὴ τὸ καλὸν περιλαμῖνε θόσκει τὰσ ἀίγασ,
καὶ περὶ τὰμ κρῶναρ ἄγε τίτυρε, ἑ τὸν εὐόρχων
τῶν λιθυκόμ κνάκωνα φυλάσσει, μή τυ κορύψῃ.

Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,
Et potum ad fonteis age Tityre, sed coleatum
Hunc Afrum, rufumq; caue, ne cornua uibret.

οἶκ ἄρπυιῶ εἰσι κατ' οὖρεσ' ἰοχίαισα.
ἢ καταπνύγειτορ πῆμιήκετορ, ἢ ἐρύμαιδορ
περὶ μὲν κἀπφοισι καὶ ὠκείαισ ἐλάφοισι,
τῆ δ' ἄμα νύμφαι κέραι δῖος ἀγίοχοιο
ἐγρονόμοι παύσαι, γέγητε δ' ἑτε φρένα λητώ.
πασάων δ' ὑπὸ ἡγεκάρη ἐχθρὸν ἐμέτωπα.

QVAE SVB NVMERO .LXXXVII.

ἔφα δ' ἀρίγνω πῆλετ, καλαὶ δ' ἑτε πᾶσαι.
ὡσ ἢ γ' ἀμειψόλοισι μετέπειτε πῆδένθ' ἀδμῆσ.
Montibus it qualis studiosa Diana pharetra,
Aut per Taygeti spatiosa iuga aut Erymanthi,
Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucris.
Stant circum nymphæ agrestes Ioue cœlitate natae,
Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.
Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta,
Et pulchras omneis inter clarissima fulget.
Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γέγηθε δ' ἑτε φρένα λητώ.
Latonæ pectora gaudent.
ἔφα δ' ἀρίγνω πῆλετ καλαὶ δ' ἑτε πᾶσαι.
Pulchras omneis inter clarissima fulget.
πῆδενμῶν ζώνων, ἑ λέκτροιο δεσμοῦ.

Virgineum soluit castum, legemq; cubilis.
καὶ ἔργα φιλοτήσια.
Et munus amoris.

τῶν μὲν ἄρ' ἐντήρησι κατενόησ' ἐν λεχέεσσι
Inq; toris illi sculptis cepere soporem.

QVAE SVB NVMERO .XCI.

ἄρπυιᾶ.
Dubium.

QVAE SVB NVMERO .XCIII.

τρίτορ ἢ τέττορ.
Tertium & quartum.

QVAE SVB NVMERO .XGV. & .XCVI.

φύσῃ τὰ οὐνόματα ἢ δῖος.
τῶν ἑσω δάλασσω.
ἀνατομάσ.
σπεύδε βραδείωσ.
Natura ne nomina sint an positu,
Internum mare.
Dissectiones.
Festina tarde.

QVAE SVB NVMERO .XCVII. & .XCVIII.

ἀρχύτας ταραπτήθ' φιλόσοφθ' ἄμα καὶ μηχανικός ὡς ἐπίστα πῆσθ' ἀρ. ξυλίνω πῆτομῆν ἡμῶσ
ἔπειτε καθήσθ' ὄνη ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τῶτθ'.

INTERPRETATIO

Φέρει τὸ εἶναι ὡς σὺν ἄλλοις, εἴτις ἐν φωνῇ λαβῆται τὴν φωνήν, ἔδνηκε χεῖρωνα, μήτε αὐτὸν αὐτὸς δὴ ὡς
 μόνον βοῦν δειρ, μή δ' ἐκαστὸν ἐκ τῶν μεγίστων κινδύων, μή τε αὐτὸν, μή τε ἄλλοι μὴ δύνανται ὑπὸ δὲ τῶν
 χερῶν πρὸς ἀλλήλους πᾶσαν τὴν οὐσίαν, ἀπεχθῶς δὲ, ἐτιμωρὸν ζῆλον ἐν τῇ πόλει, τὸν τριτόν. ἔτι καὶ ἀγροί-
 κότερον ἐπιπέδον, ἔξεσιμ. ὡδὶ κόρη τὴν τύποντα, μὴ δὴ δόνα δὴ κῶ. ἀλλ' ὡς ἀγαθὸν ἐμοὶ περὶ τῶν, παῦσαι
 δ' ἐλέγχων, πραγμάτων δ' ἐμυθίσαι ἄσκη. καὶ ὁ πόδων δόξῃς φρονήρι, ἀλλοιοις τὰ κομ. τὰ αὐτὰ ἀφεί-
 ῃτε ληρέματα, καὶ φάναι εἶναι, ἔπε φλυαρίας. ἔξω κενόισιμ ἐγκατοικίης δόμοις. Ζηλωρ, ὄνη ἐλέ-
 γχοντας ἀνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ὄσι ὁ βίος, ὁ δόξα, καὶ ἄλλα, πολλὰ ἀγαθὰ.

Philosophia sane, ὁ Socrates, res ē elegās, si modice quispiam per aetatem attigerit: at si supra modum tempus in ea contriuerit, hominum est corruptela. Nam si quis uel amœno sit acri que ingenio, ultra q; aetatem philosophetur, necessum est eum rerum omnium esse imperitum, quarum usu calleat oportet, quisquis honestus probus q; est futurus. Legum enim ciuiliū peritia & orationis, uacat: quibus, in actionibus ac com mercijs cum hominibus, tum priuatim tum publice uti conuenit. Voluptatum item, atque cupiditatum humanarum, & morum euadunt prorsus insolentes. Cum itaq; in ullam quampiam incidunt priuatam publicam ue actionem, habentur deridiculi: per inde ac uiri ciuiles ipsi, ubi uestra adeunt studia & disputationes, iridentur. Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus quisque est, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impertit, in qua ipse se exuperet: contra, in qua stupidior ac nihil sit, inde effugit, eamq; contemnit: alteram uero sui beneuolentia commendat, arbitrans ita sese laudare. Sed praestat (sicuti opinor) utriusque esse participem: philosophiae inquam, quoad illius honestas finit, disciplinae gratia compotem fieri: Neque turpe habetur ad olescentem philosophari. At cum grandis iam natu philosophatur, ridicula res ὁ Socrates geritur. Atque equidem ita penes philosophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludensq;. Cum enim puerulum uideam, cui decorum adhuc est, sic lingua balbutientem ac ludentem, demulcor, resq; mihi quidem festiua & liberalis uidetur, pueri liq; aetati congruens: Quod si uolubiliter puerulum loquentem audiam, acerba quæpiam res mihi oboritur, & aures meae molestia afficiuntur, uideturq; nescio quid esse ser uile. At si quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat, res uidetur & deris denda & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidem afficior sane eorū qui phi losophantur ratione. Vbi enim in adolescentē philosophiam aspicio, oblector exoscu lorq;, et id mihi uidet perdecere, ingenuum quoq; ac liberalem hunc esse hominem iu dico: è contrario, si nō philosophatur, illiberalem, & sese nunquam re ulla dignum, uel honesta uel ingenua arbitrantem. Verum cum senio rem iam hominem philosophan tem adhuc, necdū faciētem finem per sentio, uerberibus egere cōmodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modo dixi, id homini isti accidit, ut & si sit admodum ingeniosus, uilis atq; abiectus efficiatur, cum mediam ciuitatem forumq; defugiat, in quo poeta in quit uiros excellere. Abdat se uero, & uitæ reliquā cum adolescentulis tribus aut qua tuor degat, in angulorum aliquo commurmurās, ingenuum aut quicquam magnum dīgnum ue haud unquam loquatur. Equidem ὁ Socrates, pro mea erga te beneuolen tia atq; humanitate, uideri mihi uideor affici in praesentia eodē modo, quo Zethus re spectu Amphionis apud Euripidem cuius modo mentionem feci. Etenim mihi quoq; eiusmodi quædam, tecum ut fabuler, in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Negle ctui habes ὁ Socrates ea quæ debes curare, animiq; naturam tuā usq; adeo nobilem pue rili quodam ornamento condecoras, nec foro senatui ue orationis quicquam recte as fers, neq; probabilem aut consentientem ullam rationem inuenisti, neq; uero pro alijs consilium integrum cepisti. Atqui amice Socrates, quod ægre ne feras uelim, loquor enim tua causa summa cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere existimo, & ceteros qui ultra iustum pergāt philosophari? Nam si quis te nunc, aut aliū eiusmodi quēlibet ad carcerem rapiat, iniuriā te quidē intulisse argu ens, qui culpa omnino uaces, nosti ne te minime habitur: quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac cōsiliū inops oscites qd dicas, quid agas. In iudicio item suggestū

DICTIONVM GRAECARVM.

conscédens, si improbus admodum ac nequam aduersarius tuus sit, mori de facili queas, si te ille capitali deferat crimine. Verum quo nam pacto Socrates hoc sapientis sit, si qua ars aliquem præstâtem ingenio uirum naçta, deteriore illum effecerit? qui neque sibi ipsi auxilio esse possit, periculisq; extremis liberare neque se nec alium quenquam, sed ab inimicis bonorum omnium facultate spoliari necesse sit, & palàm quidem infelicem degere. Liceat enim quanquam agrestius, uera dicere: si quis in genam te percusserit, pœnas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atq; à redargutionibus istis te abstine, rerumq; elegantiam cole, & eam sane unde recte sentire uideare, aliis missa faciens ista arguta, siue deliramenta siue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites: atq; sequens non eos, qui exigua ista reprehendit, sed illos potius, à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta possidentur.

εις τετρατῶν, ἢ εἰς πέμψω.

In quartam & quintam.

QVAE SVB NUMERO .CV. & .CVI.

ἰταλοί.

Vituli.

κατ' ἀντίφρασιν.

Per contrariam dictionem.

τὸ δ' ἀξίωμα ἢ ἀμ κενὸς λέγει τὸ σὸμ.

πεισθ' λόγῳ γὰρ ἐκτ' ἀδοξῶντων ἰώμ

ἢ ἀκτῶν δοκῶντων, αὐτοὺς οὐ ταυτῶν εἶνεα.

Autoritas uero, & si male dicat, tua

Perluadebit. nam ab inexistimatis proficiscens oratio,

Et ab existimatis, eadem haudquaquam tantundem uacat.

ἀντὶ ἀδοξῶντων.

Pro eo quod inexistimatis.

ἀντὶ δοκῶντων.

Pro existimatis.

ἀδοξῶσι.

Inæstimati sunt.

ἐυδοξῶσι.

Existimati sunt.

σκεπῆμοί.

Commentantes.

QVAE SVB NUMERO .CVII. & .CVIII.

οὐ μᾶλλον οὐπω εἶχε τὸ δεῖν ἢ ἐκένθ' ἢ οὐδετέρως.

Haud magis sic se hoc quam illo habet modo, aut quam neutro.

πυρρῶντων τρόπων.

Pyrrhonicorum modorum.

σκεπῆμοί, ἐφικτικοί, ἀπρητικοί.

Commentantes, obligantes, ambigentes.

τῶν πρὸς τι.

Eorum quæ ad aliquid.

ὀψιμαδίαν.

Tardidifcentiam.

ἐν πωλθεμένοις.

In uendentibus.

ἀπίροκαλῳ.

Ineptus.

συνάγχην.

Anginam pati.

συνάγχην.

Anginam.

ἀργυράγχην.

Argentāginam.

QVAE SVB NUMERO .CX.

παραγωγὰς

Deductiones & deriuationes.

ἐπιβολῶς.

Ingeniose & apte.

πρὶ πλυσταγμοσώτης.

De curiositate.

QVAE SVB NUMERO .CXI. & .CXII.

πλυθλίαι.

Multorum amicitiam.

πλυτροπίαι.

Multiplices ac uarios mores.

πλυσταγμία.

Corpulentiam.

INTERPRETATIO

πρηνεραγμοσύλων.

Curiositatem.

QVAE SVB NVMERO .CXIII.

ὄνκ ἄρα σοὶ γὰρ πατήρ ἢ ἰππότης πεκλεύς,
ὄν ἢ δέτις μήτηρ γλαυκὴ δέσ' ἔλκετ' ἀλάσασα,
πέτρα τ' ἠλίβατοι. ὅτι τοὶ νότ' ὄσιρ ἀπλώης.

Non eques ipse pater fuerat tibi mehercule Pelcus,
Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor.
Acriæq; rupes, mens quod tibi dura, ferox est.

QVAE SVB NVMERO .CXV. & .CXVI.

ἐνδυμίματι.

Commentatione.

κωλόρ.

Laxum intestinum.

ἀμαδῆς ὄρῳ πως εἰπε, καὶ σαφῆς ὄρῳ λέγει.

Indoctius rudiusq; quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.

τὰ πρῶτα καὶ φύσιν.

Primigenia.

QVAE SVB NVMERO .CXVII.

ἀναλγησία.

Indolentia.

ἀπάθεια.

Impassibilitas.

QVAE SVB NVMERO .CXIX.

κακίον ἐνοὶ τὸ ἀδικεῖν τῷ ἀδικῶντι.

Pefus esse iniuriam facere quàm peccare.

πρὸς ταῦτα κενύτῃ μὴδ' ἔτι ἀπαιδ' ὄρωρ,

καὶ πάντ' ἀκ' ὄρωρ πάντ' ἀναπύσας ἔχοντ'.

Nihil occulte; quando cuncta tuens,

Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.

QVAE SVB NVMERO .CXXII.

ἀνδ' ἐνός ὑπεκλήμινος, πεπερωμένω, καὶ φύσιν.

Pro uno subiecto, fatum, & naturam.

μη καὶ ὑπερ μοῖραν δόμορ ἀδ' ἔφικησιν.

Ne ue obstante domum fato penetrabis auerni.

πρὶ σεφάνος.

De corona.

ὅ μ' ἢ τοῖς γονεῦσι νομίζωρ μόνον γεννηθῆναι, τὸν γὰρ εἰμασμένως καὶ τὸν αὐτόματον δάνατον, πρὶ μείνα, ὃ ἢ καὶ τῇ πατρὶδι ὑπερ τῶ μὴ ταύτῳ ἐπιδύμ' δουλειῶσ' ἔσθ' ἀποδυσήσκηρ ἐδελέσθ'.

Nam qui parentibus tū se natum putat, fatalem, atq; spōtis suæ mortem manet. Qui uero etiam patriæ ob id, ne in seruitutē redactam illam uideat, occumbere præoptabit.

τῶ πεπερωμένω, καὶ τὸν αὐτόματον δάνατον.

Fatalem, & spontis suæ mortem.

αὐτόματ' ἔσθ' ἀνάτ'.

Spontanea mors.

QVAE SVB NVMERO .CXXIII. & .CXXIII.

ἡλιώρ ὁ λέσβι.

Suavius lesbium,

προσφθία.

Accentus.

ἢ ἢ λέσβια, ἐὸν ἰχυρότατον ἢ θρασύτατον, ἀπαξ ἢ ὅτ' βίω τίκτ' ἔρ, τίκτ' ἔρ γὰρ σωκεν βλάτ' ὅτ' τὸ κνω τὰς μήτρας. ὅτ' αὐτίον τότ' ὄσιρ, ἔπειτ' ὁ σκύντ' ἢ μίτρη ἐὸν ἄρχι' ἢ διακινέμοιτος ὃ ἢ ἔχωρ ὄνυχας θηρίων πολλῶν πάντων ὄξυτάτ' ἔσθ' ἀμύσας τὰς μήτρας, ἀνέξασίμος τε δὴ πολλῶν μᾶλλον ἔξιν κνέσ' ἢ καταγάρφωρ πέλ' ἔσθ' ὁ τόκ' ὄσιρ, καὶ τὸ πρῶτον λέπει' ἢ αὐτίων ἔγχεσ' ὄν ἢ ἔρ.

Cum autem animalium acerrimum sit leæna & audacissimum, semel omnino in uita & unum parit. Enitendo enim, cum foetu pariter matricem projicit. Rei uero huiusce causa est, quod cum in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus ferarum longe omnium acutissimus matricē discerpit: tum in maïus continuo augescens, multo magis dilanians prodit. Instante uero iam nixu, prorsum relinquitur eorum integrum & sanum nihil.

ἐπίκοινορ.

Promiscuum.

ἔσθ' ἢ ὅτ' τὸ λέσβι πρὶ ὄσιρ τέκασιν

DICTIONVM GRAECARVM.

ἄρ' ἄρα περὶ τῆς ἀγῶνις σωαντήσοντος ἔτι ἕλθῃ.

ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Vtq; leo in fylua stabat sua pignora circum
Cui manus occurset catulos nemus inter agētī
Venatrix accincta uirum.

ποικιλὰ μάλα σφάχων, ὡς τε λῆς ἐγγένῃ
ἄρ' ἄρα ὑπὸ σκύμνος ἐλαφύβολος ἀρπάζῃ ἀνὴρ
ἕλκῃ ἐκ πυκνῆς, ὁ δ' ἐπ' ἄχυντος ἕλκῃ
ἢ ἄλλ' ἂν ἐπ' ἀγῶνι ἐπὶ ἀνέρι ἔχῃ ἐρῶν
ἔπειθ' ἐπὶ δ' ἐπὶ μάλα γὰρ δριμύς χόλος αἰρεῖ.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, absenti uenator si catulum audax
Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensq;
Deinde nemus uersat, scrutant uestigia, si quo
Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

λέων δ' ὅτι μὲν ὀχρεῖα ὀπιθῶν καὶ ἐστὶν ὀπιθῶν κῆρ, ἔρχεται πρότερον, ὀχρεῖός τ' ἐστὶν τίκτεῖ οὐ πᾶσι
ἄρ' ἄρα, καθ' ἕκαστον μέντοι ἐνιαυτὸν τίκτεται μὲν οὐκ ἅπαντες, τίκτεῖ δ' ὡς ἐπιτοπολύδ' ὄνομα. τὰ μὲν
τοὶ πλείους ἐξ, τίκτεῖ δ' ἐνίοτε καὶ ἐπὶ ἄλλοις, ὁ δ' ἐπὶ λέωνος μὲν πρὸς τὸ ἐκβάλλειν τὰς ὑσείρας τίκτουσα, λα
ρῶδης ἐστὶν, σωαντήσοντος ἢ ἐκ τῆς σωαντήσοντος ἐννοίας τῶν λέοντος, ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τὸ δριμύτος σω
αντήσοντος. σωαντήσοντος γὰρ τὸ γένος τὸ ἐπὶ λέοντος, καὶ οὐκ ἐν πολλῶν γένεσι τὸ σω. ἀλλὰ ὁ ἐπὶ ἕρως
ἀπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἀχελῶος καὶ τῶν νεῶν ποταμῶν, τίκτεται ἢ καὶ ὁ λέων πάντοτε μικρὰ ὄντως, ὡς
τε δριμύτος ὄνομα μάλιστα ἐπὶ τῷ. οὐδ' ἐν Συρίᾳ λέοντες τίκτεσσι περὶ τὰς, τοῦ πρώτου πέντε. ὡς αὖ ἐπὶ
ἐλάτῃ, μετὰ ἢ ταῦτα οὐκ ἐστὶν οὐδ' ἐν τίκτεσσι, ἀλλ' ἀγῶνι διαπελῶσσι, οὐκ ἔχει δ' ἐπὶ λέοντα, χαίτων
ἀλλ' ὁ ἀρῶν λέων, ἐλάτῃ δ' ὁ λέων τῶν κωδόντων καλεσμένους τίθησας μόνους, δ' ὄνομα ἄνωθεν, δ' ὄνομα
δ' ἐκ τῶν, ἐλάτῃ δ' ἐξ ἀμύτων ὡς τὴν ἡλικίαν.

Leonem auersum coire, urinamq; retro reddere, dictum iam est. Coit, & parit, non
omni tempore, singulis tamen annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum
plurimos, sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leæna fertur, uulua cum
partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est;
nec rationem cur ita esset, comperire autor ille fabulæ poterat. Rarū hoc enim est, nec
multis nascitur locis, sed Europæ totius ea parte solum, quæ inter Acheloum amnem,
& Nessum est. Parit leæna quoq; adeo paruos, ut uix post secundum mensem incipiāt
ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt, primum quinque, post uero sub
inde pauciores, deinde steriles degunt. Caret leæna iuba. maris hæc propria est. Den
tes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos superius, totidem in
ferius, idq; sexto mense atatis fit.

QVAE SVB NUMERO .CXXV. & .CXXVI.

πανδέκτας.	Promiscua & omnimoda continentēs,
οὐκ ἀπ' ἑνὸς ἕνός.	Non à suis.
ἕλκῃ.	Pluere.
ἐπίμφο.	Veriloquio.
βιωφελῆ.	Vitæ utilitatibus conducentia.
πέμματα.	Placentis, concoctione.
πέμματα.	Panibus secundæ mensæ.

QVAE SVB NUMERO .CXXVIII.

προιμώδης.
Prouerbio tritus.
ἢ ἄλλ' ἀ μεταξὺ πάλῃ κύλικος, ἢ χεῖλεος ἄκρῃ.
Multa cadunt inter calicem supremamq; labra.
σοφοὶ τύραννοι ἢ σοφῶν ξυνοσία.
Sapientes tyranni sunt congressu sapientum,

QVAE SVB NUMERO .CXXIX. & .CXXX.

INTERPRETATIO

αἶας ὁ λόκος. Aiax Locrensis.
 γέρον γέροντα παιδαγωγῆσο ὃ ἐγώ, Senex senem ego teipsum erudiero,
 Φιλοκτήτης. Philocteta.
 εἴ τοι πυρφόρος προμήθευ. In ignigero Prometheo.

σιγῶν πεῶσσι δ' ἔσθ' ἢ λέγωντα καίριον. Tacensq; ubi opus est, & opportuna loquens.
 σιγῶν πεῶσσι δ' ἔσθ' ἢ λέγων ἀσφαλές. Silere ubi opus est, & tuto loqui.
 ευφωμία. Vocalitas.
 αἴερα βαθύων. Caliginem, & nebulam profundam.

QVAE SVB NVMERO .CXXXI. & .CXXXII.

κολοίδες τε ψύραδες τε. Graculosq; sturnosq;
 ψύραδες. Sturnorum.
 τῶν δ' ὡς τε ψύραδων νέφ' ἔρχεται ἢ κ' κολοιδῶν.

Horum, ut de sturnis in nubes, graculis ue.

κρηπίδες. Crepidulas.
 νηρείδες. Nereidas.
 σκιαμαχία. Umbratilis pugna.
 κριομαχία. Arietum pugna.

QVAE SVB NVMERO .CXXXIII.

δὴς ταυτῶν ἡμῶν ἔπειθ' ὁ σοφὸς αἰχμυλός. Bis idem nobis dixit sapiens Aeschylus.
 ἦκω γούρ' ἔσθ' γῆρ' φησὶ, καὶ κατέρχουμαι. Venio enim ad terram, inquit, & accedo postliminio.
 ἦκω ἢ ταυτῶν ὅστις τῶν κατέρχουμαι. Aft uenio idem est, quod accedo postliminio.
 νῆ δ' ἄρ' δι' ὅσπερ ἢ τις ἐπιγείτοιν. Ita per Iouem atq; si quis uicino dixerit,
 ἄρ' ἴσον σὺ μάκτραν, ἢ ἢ βάλ' ἢ κάρδοσπον. Accommoda tu mastram, uel si libet, arcam panariam.
 μάκτρα καὶ κάρδοσπος. Mastram, & arca panaria.

QVAE SVB NVMERO .CXXXIIII.

ἀπμνημονεύειν. Commemorare.
 ἔκτορα δ' ἐκβελέων ὑπαγε Ζεῦ, ἐκ τῆ κοινῆς. Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, & de
 ἐκ τ' ἀνδροντασίης, ἐκ δ' ἄματ' ἔσθ' ἐκ τῆ κοινῆς. Caede uirum abduxit, de sanguine, deq; tumultu.
 Ἰσμιναί τε, μάχαι τῆ φόνου τ' ἀνδροντασία τε. Praelia, confictus, caedes, hominumq; necatus.
 μηκέτι πᾶσι εἶλω πλεμίζετε μηδ' ἐμάχεσθον. Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.
 μνησθῆρες δ' ἄρα πλεμιάχων δάνατόν τε μόρον τε. Telemachosq; proci letum fatumq; profecto.
 δάνατον καὶ μόρον. Letum & fatum.
 πλεμίζετε, καὶ μάχεσθον. Bellate, & pugnate.
 βασίλ' ἴθι οὐλε σφίσι. καὶ, βασίλ' ἴθι ἱριταχθῆ. Vade, i somnium agens, & alibi. Vade, & perge iri citata.
 ἐκ τῆ ἀλλήλου. Ex geminatione.

QVAE SVB NVMERO .CXXXV. & .CXXXVI.

προσφάσιον. Voculationem,
 γλαυκῆ καὶ νῆσι, καὶ ἱναλίφ μελιχέρη.

DICTIONVM GRAECARVM.

Glauco, Nereicq, atq; maris genio Melicertæ.

κατορθιμότρεθ, Audacior, & iuuenilior.

ταύρου δ' ἀλφειῶ, ταύρου ἢ προσφάωνι,
Taurum autem Alphæo, Neptuno tum quoq; taurum.

ἐμφαζινώτρεθ, Expressius.

ἢ ὑπὸ τῆ φανῆ μύρεθ, In lente unguentum.

πρόσωπον, Personam.

QVAE SVB NVMERO .CXXXVIII.

παχυμορῆρεθ, Crassius, & pinguiori Minerua.

QVAE SVB NVMERO .CXXXIX. & .CXL.

λογικὰ ζῶα, Rationalia animalia.

νευροβάτα, Neruis mouentia.

QVAE SVB NVMERO .CXLII.

παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἠφθαι τὸ πρῶτον. Institutionē autem minime recte attingit.

ἢ καλῶ, ἢ ἠδονῆρεθ, De honesto, & uoluptate.

QVAE SVB NVMERO .CXLIII. & .CXLIIII.

ἢ εἶναι λέγει, ἢ σύμβολον τῆ ἀδελφότητος εἶναι, ἢ μηδ' αὐτῶς ἢ ἀδελφὸν τοῖς κακοῖς γοῖς, μὴ ἢ προσέειπεν, μὴ τε πρὸς ἐπιθέσει λόγους, μὴ τε πρὸς ἀπίστη, ἢ δέησιν, μὴ τε κολακείαι, μὴ τε ἄλλα μηδ' ἢ τοῖς ἄλλοις, εἰς ἀκολούθως, ἢ σκυδρωπὴ γράφει, ἢ σαυκενὸς ἐχθρὸς τὸ πρόσωπον, ἢ ἔντονον, ἢ δεδραμένος ἐλέπτε ὡς τε πρὸς ἢ ἀδελφὸς φόβον ἐμποιεῖν. τοῖς ἢ δικαίους δάρεθ, τοῖς ἢ ὡς πρὸς εἰ λος ὄντ' τῶ τοῖς τὸ πρόσωπον. τοῖς ἢ ἑτέροις, προσάντ' εἶ.

Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptam, improbis nunquam concedere, non orationem modestam, non precationem, non adulationem, nō deniq; quicquam aliud pati. Quas ob res merito tristis etiam ac cōtracta fronte pingitur, uultu graui, aspectu contento & toruo, ut iniustis terrorem incutiat, iustis fidutiam præbeat: quando huius cernodi facies iustis grata, iniustis molesta est.

σφειώρεθ, Sirenes.

εὐρυκλῆα, Euryclia.

ἐν τῆ ἑσω θαλάσσει, In interiore mari.

ἢ ἀριστάρχου, Iuxta Aristarchum.

ἐν τῆ ἑξω ἢ κρηάτηα, In exteriori iuxta Cratetem.

ἰσόφικοι, Parcs.

ἢ ασιχίεθ, Continua series.

ἠμαθία, Emathia.

ἠμονία, Hamonia.

προσφάωνι, Neptunium, & locus Neptuni.

ὄναϊός, Proficiat tibi.

ταύτης ἑθι πολυμαθία, Huius multiuagæ disciplinæ gratia.

ὅτι τοῖς ἐν μεγάροισι κακῶν ἀγαθῶν τε τέτυκ'.

Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.

QVAE SVB NVMERO .CXLVII. & .CXLVIII.

ἀνέρι(α)ρ μὲν πρῶτα, ἢ ἑσφαξω, ἢ ἑσφρα, ἢ ἑσφρα,

ἢ ἑσφομοι ἀνίαχοι.

Prima supinarunt, necuere, exuta dedere

Pellibus, absq; sono, & muti.

ἀνδρὸς μὲν τὸ δὲ σῆμα φάλαα κατατεθνεῶτ'.

ὄντος ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμ' ἕκπυε

ὡς ποτέ τις ἐρέει, τὸ δ' ἐμὸν κλέθ' ὄντος ὄλεθ'.

Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine cessit.

Abstulit hunc factis præclarum splendidus Hector.

Quondam ira quis dicet, mea nunquam gloria cadet.

INTERPRETATIO

ἀνδραγαθόντων ἡμῶν, καὶ διαλεχόμενον.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedētib; fuscipientibusq; stationē meā;

QVAE SVB NVMERO .CXLIX. ̄ .CL.

πρὶ ψυχῆς,

De anima.

ἕνεκα προξενίου ἀργυρίου,

Exigit a me argentum.

QVAE SVB NVMERO .CLI. ̄ .CLII.

πρὶ ἐδεσμάτων,

De eduljijs.

ἐν ταῖς προτέροις δεσμοφοριαχέσαις,

In prioribus thesmophorijs;

νῦν οὖν ἀπάσαισι πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγω

τῶτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πρὸς αὐτοῦνεκα.

ἄγρια γὰρ τινὰ ὡ γυναικίαις δ' ἔσται, ἐν ἀγρίοις

τοῖς λαχάνοις ἀνδρῶν τραφεῖς.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico

Virum hūccine ulcisci, multis de caufis.

Agrestia etenim quaedam matronæ agit, ut qui

In agrestibus enutritus oleribus fit,

ὁ δ' ἀναξαγόρῳ τὸ πρῶτον ἀρχαῖος,

εὐφυῶς μὲν ἐμοίγε ἔοικε προσέψψ

καὶ μισογέλωσ ὡ πωδάλῳ, οὐδὲ πάρονον

μεμαθικῶς, ἀλλ' ὡ γράφα τὸ ἔρ

μείλιτ' ἢ σφηνῶν ἐπιπέυχθι.

At tu Anaxagoræ alumnus ueteris ille

Durus quidem ad salutandum uidetur

Et ridendī exofus, & iocari ne ad uinum quidem

Consuetus. uerum quicquid scripserit, id

A melle & firenibus profuit.

οὐ ποτε σὺ μνημὴν εὐριπίδης ὦλετο πρῶ.

Nulla atate tua Euripides monumenta peribunt.

QVAE SVB NVMERO .CLIII. ̄ .CLIIII.

ἀναγεῖν,

Reuiviscit.

λόγῳ ἐν ᾧ περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀναγεῖν ἀνάγκη συμβαίνει διὰ τῶν κημέων.

Oro, in qua positis quibusdā, aliud qd a positis necessariō cōsequit p ea quæ posita sunt.

καὶ ἀνδρῶν τῶν, καὶ καὶ ἐμοκράτης.

In Androtionem, & in Timocratem.

QVAE SVB NVMERO .CLV. ̄ .CXLVI.

πλορηκτής,

Urbium expugnator.

ἐνδυμμάτιον.

Commentatiunculam.

ἐν τῇ πρόξει καλὸν μετὰ πόνου, ὅ μ' ἔσται, δὲ καλὸν μὲν, ἀρτὶ ποιήσῃς ἀχρεῖ μετὰ ἡδονῆς,

ἢ μὲν ἡδονῆς, τὸ δὲ ἀχρεῖ μὲν.

Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam, quod suaue est, abit: quod turpe est, manet.

Diuisionum.

διαιρέσεων.

ἔλογισθαι μετὰ οὐδὲ πρὸς τὴν ἰσχυράν σὺ μπίωσθαι καὶ κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀστίαν, καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀστίαι καὶ προαίρεση ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πρὶν ἀπολοῦσθαι, ἢ σφόδρα δὲ σὺκέτι.

Cogitabamus itaque propter nimiam uentris compressionem summam esse inedia;

nam & ἢ qui spontē abstinēt cibo, primis tēporibus fame afficiunt, post autem minus.

ἢ δισημένοι δὲ εἴσι καὶ ἢ σκύνδα ὅταν διὰ τινὰ καῖρον ἀναγκάζουσι ἀστίαν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγου ὡς εἶδη πλείους αὐτοῖς ἢ πρὸ ἐνοχλήσεως. χεῖρον δὲ καὶ ὅταν πλείους ἢ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲρ εἶναι. διὰ τῶτον οὐ πίνωσθαι ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπληκῆα ἢ κένωμα οὐκ ἔχθι.

Scythæ etiam consueuerunt, si quando cuiuspiam rei causa inedia ferre cogitur, latioribus fascijs uentrem cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autem ferè pleno, quia nulla in eo fit inanitas, fit ne esuriant, Cum autem uenter compressus ad

• Fortassis
πρὸ ὄνομα.
• Fortassis
ἔστι ὄνομα.

INTERPRETATIO

ἀμφοιβυτῶμονορ, ἀντι ὁμολογούμενος.
Dubium pro confesso & certo.

ἀπόδειξις.
Expressionem, & demonstrationem.

QVAE SVB NVMERO .CLXIX. & .CLXX.

μὴ γέλαιε, ἐνὶ τοῦ λάου, ἀλλ' οὐκ ἴσῃ διαφρίκη πρὸς τὸν ὄρθρον γέγονε τήμωρον κερκευεῖ ἀλλ' ἀπῆ.
Ne ridete, inest oleum. uerum uos nescitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit, itaq; gelu concretum est.

αἴθωπα οἴνου.
σκυτάλη.

Calidum uinum.

Lorum quo epistolæ inuoluuntur.

QVAE SVB NVMERO .CLXXI. & .CLXXII.

τὰς ἐρευνουτῶν ἀπλά.
τὸ πωρὸς ἀγνόταται
ἐκ μυχῶν παγαί. πρταμοί
Ἄ ἀμέροισι μὴ προχίονα ῥόου κἀπὸς
αἰθῶν. ἀλλ' ἐν ὄρθρῳσι πέτρας
φοίνια κυλινδόμενα φλόξ ἐσθαδῶ
αὐ φέρει πόντος πλάκα σὺν πατάγῳ
κῆρο Ἄ ἀφάσιο κερκευεῖ, ἐρπετῶν
δύο τὰ τὸ ἀναπέμ
πρ. τέρως μὲν δαυμάσιον ἰδέ
δαυ. δαυμά ἢ κελὶ πρὸν
τῶν ἀκῶσι.

A qua sane eructantur inaccessi ignis purissimi ex imis fontes. Flumina uero interdium quidem inundant fluctum feruentem fumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu illa Vulcani fluentia serpētia emittit saeuissima, monstrum profecto tum uisu tum auditu mirabile.

ῥόου κἀπὸς αἰθῶνα,
κερκευεῖ.
ἀκῶσι.
τραχία.

Fluxum fumi calidum,
Fluenta,
Improprie,
Dura,

τὸν τε πνεύμωνα ὄρθρ, τὸ ῥ' ἀκῶσι πρὸς ἑλῆ.
Pulmonem uiuo, summum enim contrahitur.

ἢ κἀτω κοιλία.
τραχία ἀρτηρία.
ἐπιγλωττίς.

Inferior uenter, & aluus.
Aspera arteria.
Apposita lingua.
Asperam arteriam.

τὴν τραχίαν ἀρτηρίαν.
ἕλῃσι μητρὶ πῶτε ἢ ἡμέρη, ἀλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

μία μητρικὰ, δύο μητέρες.

Vna nouerca, duæ matres.

QVAE SVB NVMERO .CLXXIII. & .CLXXIIII.

αἰὼν τῶν πράξεων μέγιστος λέγειται.
Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἐνδραστε πρὸ βάλλας, σκίλα ἢ κενάδραται τὸ ἀγῶρον, ἂν ἴς τὴν οἴκῳ αὐτὰ βάλλας ἀπώλετο ἢ σαπῆ οὐδ' ἢ ἕξῃ γένοιτο ὄρθρ, ἢ τὸ πῶν χεῖρον.

Homo ubi iam mitis, considera nunquid purgatum uas sit. Nam si ad inanem opinionem ea inuergas, prorsum interierint. Sin computrescat, in urinam aut acetum uertentur, aut si quid his ipsis est deterius.

καυκώτερον.
ἀνέχῃ ὁ ἀπέχῃ.

Magis cynicum.
Patere, & abstinere.

QVAE SVB NVMERO .CLXXV. & .CLXXVI.

DICTIONVM GRAECARVM.

πᾶσι γὰρ πράξεις ὡς ἐχουσιν ἀπὸ τῆς αἰουφῆς προσημειωμέναι, οὐτε καλῆς, οὐτε ἀσχηρᾶς, οἷον νῦν ἡμεῖς ποιεῖμεν, ἢ πίνωμεν ἢ λαλοῦμεν ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἐστὶ τὸ πᾶσι αὐτὸ καλὸν οὐδ' αἴτιον, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πράξωμεν τὸ πᾶσι τὸν ἀπέβη, καλῶς μὲν γὰρ προσημειωμένον, ὁρῶντες καλὸν γίνεσθαι, μὴ ὁρῶντες δὲ ἀσχηρῶν. οὕτω καὶ τὸ εἶναι, ὁ δ' εἶναι, οὐ πᾶσι ὁμοίως, οὐδ' ἐξ ἑνὸς ἐγκωμιάζεισθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προσέτι ποιεῖται.

Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in semetipsa agitur, neque honesta, neque turpis est: quemadmodum sunt quae nunc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui aut disputare. Non enim est horum honestum per seipsum quicquam, sed in actione, ut quidem est actum, eiusmodi euenit. non honeste gestum, & recte honestum fit, contra uero turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, non omnis quidem honestus est, neque commedatione omnis dignus, uerum is, qui amare honeste nos adhortat.

ἐπιθυμία, Commentum.

ὁδὸς παράφορον, Superuacanea, extra itineris propositum, quasi ex diuerticulo,

ἀπαίδευτος, Ineruditus.

συγχρονισμοί, Contemporationes.

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχόμενος, Vir fugiens & denuo pugnabit.

QVAE SVB NVMERO .CLXXIX. & .CLXXX.

ἐν πολιτείᾳ, Reipublica.

κοινὰς τὰς γυναῖκας, Communes mulieres.

νήπιος οὐδ' ἴσως ὅσων πλείων ἢμισυ πάντες,

οὐδ' ὅσων ἐν μαλάχῃ, καὶ ἀσφοδέλω μέγ' ὄνησιν.

Ignorant stolidi quam toto fit medium plus,

Ac quanta utilitas in malua & asphodelo fit.

μοχθηροὺς καὶ φορτικούς, Improbos, atque graues.

QVAE SVB NVMERO .CLXXXI. & .CLXXXII.

ἀναγνώστης, Lectorem.

σοφιστία, Inani sapientia.

ἐπιμαίνεσθαι, Furere, & insanire.

μελαγχολία, Atra bilis.

ἀλλὰ εἶναι σχεδὸν τὸ πᾶσι τὸ ἦρωικόν.

Et affectionem ferè hanc heroicam esse.

μήτε καιρῶ, μήτε μέτρῳ, Neque temporis, neque modi,

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιοπίπρωτα.

Similiter finientia, & similiter cadentia.

ὁμοιοτέλευτα, ὁμοιοκατάληκτα, καὶ ὁμοιοπίπρωτα.

Similiter finientia, & aequaliter definentia, & comparia, & similiter cadentia.

ἀπίροκαλοι, Inepti.

QVAE SVB NVMERO .CLXXXIII.

ἀνδρα μοι ἔνεπε μῦθον, Dic mihi Musa uirum,

ἔπειτε νῦν μοι μῦθον, Pandite nunc musæ mihi.

ἀπ' τοῦ ἐπειθῆ, καὶ ἐπεῖρ, Ab eo quod est sequi, & dicere,

ἔαρ' ἄψιν ἀντὶ φλεβός, Si attrectaris uenam eius.

ἄγγον, Vas, & conceptaculum.

σφυγμός, Pulsus.

σφυγμός, ὅστις διασολῆ ὁ συσολῆ ἀσπείρεται ἀσπείρας καὶ καρδίας.

Pulsus, est disparatio & contractio indiuisibilis arteriæ & cordis.

σφυγμός, ὅστις παλμός, ἢ ῥέσις φλεβός ἢ ἀσπείρας.

Pulsus, est subsultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ.

QVAE SVB NVMERO .CLXXXVI. & .CLXXXVII.

διαλεξίω, Disputationum,

ζήνων, Zenonis.

συγκετασίσεις, Assensiones.

DICTIONVM GRAECARVM.

αἰσχύνῃ ἐστὶ φόβος δικαίου φόβος. Pudor iustae uituperationis est timor,
 ἀκύρωσ, ἢ ἢ ἀντίφρασις. Impropric, uel per oblocutionem,
 QVAE SVB NVMERO .CLXXXIX. & .CXC.

ἐνικῶ. Singulariter.
 ἀπὸ συμύθητον. Absq; consolatione.
 πλεθυστικῶδες. Pluratiue.
 ἀνακρεόντια. Anacreontia, & anacreontis uersus.
 ἐλεγία. Elegos, hoc est lugubria carmina.
 ἐρωτικά. Amatoria, dulcia, & uenusta.
 τὸν ἀργυροῦν πρὸς ἑσ. Argentum tornans
 ἡφαιστῆος κρήνη. Fabrica Vulcae mihi.
 πλοσπλίαις μὴ δούχι. Non hominem armatum.
 τί γούρ μάχασι καμοῖς. Quid enim cum bellis mihi?
 κρηνησὶ καὶ κούριον. Sed cauum poculum cude.
 ὅσον δυνὴ βράδωνος. Quantum uales maxime.
 καὶ μὴ πρὸς κατ' αὐτῶ. Inq; eo neq; astra
 μήτε ἄστρα, μήτε ἀμάξια. Neq; plaustra facias.
 τί πλειάδων μέλιθ μοι. Nam quid cum Pleiadibus,
 τί δ' ἀστέρες βοώτιος. Quid cum Boote mihi?
 κρήνησιν ἀμπελῶσ μοι. Vites fabrica quaeso intus,
 καὶ βότρυας κατ' αὐτῶ. Et racemos pariter,
 καὶ χρυσεῖσ πατωῦτας. Aureosq; pulchre calcantis
 ὁμοῖ καλῶσ Λυαῖ. Comites Lyæi.
 ἔρωτα & βουδων. Amoremq; excude simul.
 ἀσωτία. Luxu, prodigalitate.
 ἀναφροδισία. Inuenustatis.

QVAE SVB NVMERO .CXCII.

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνος ἐλάω ὑπὸ χεῖρσ ἐξερ. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνος ἐλάω ὑπὸ χεῖρσ ἐξερ.
 ἢ λδε γρ ἢ τλήμων, ὡς διαβησομένη. ἢ λδε γρ ἢ τλήμων, ὡς διαβησομένη.
 Sauia dans Agathonni animam ipsa in labra tenebam.
 Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

ὄνκ ἀμύσος. Inelegans.
 ἀπόσιον. Tranquillitatem.
 πάθη. Passiones.

QVAE SVB NVMERO .CXCIII.

ἀκλαῖς. Minime plorans.
 QVAE SVB NVMERO .CXCVII. & .CXCVIII.

οἱ παῖδες τοῦ Διονυσίου τεχνίται. Liberi patris artifices.

προβλήματα ἐγκύκλια. Quaestiones circulares.
 διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνίται ὡς ὑπὸ τὸ κρηνὴν πρῶτοι ἦσαν, ὅτι ἦν ἡμεῖς λόγος ἐπιλοσοφίας κοινῶσ διὰ
 τὸ πρὸ ταῦσ ἀναγκάιας τέχνας κρηνὴν μέγιστον τὸ βίον ἔπαι, καὶ ὅτι ἐν ἀνεργασίαισ τὸν πολὺν χρόνον εἰσιν
 ὅτι ἐν ἀπείρῃσ ἀμφοτέρωσ δὲ φανόσπται πρῶσθησμά.
 Cur genus id hominum, quod Dionysiacos technitas, id est artifices bacchanales, ap-
 pellamus, improbos esse moribus magna ex parte confueuerunt? An quia minime se-
 se studio sapientiae dedunt? eo scilicet quod in artibus necessarhis magnam partem a-
 tis suae consumunt, uitam plurimum traducunt incontinenter, partim etiam cum ino-
 pia, quod quidem utrunq; uitia & gignit & auget.

ἐξωπρική. Extraria, uel extrinseca.
 ἀκροαματικά. Auscultatoria.
 ἀκροαματικῶ. Auscultatoriam.

INTERPRETATIO

ἑξωτορικός.	Extrarius.
ἡμερήσιον περιπάτου.	Pomeridianam ambulationem.
ἑωδιόν.	Dilucularia.
ἑξωπερικοί.	Extrarij.
ἀκροαματικοί.	Auscultatorij.
ἀκροαματικάς.	Auscultatorias.
ἀκροαματικόν.	Auscultatorios.

Ἀλέξανδρος Ἄριστοτέλει εὖ πράττειν.

οὐκ ὀρθῶς ἐπίσταται ἐκδοῦν τὰς ἀκροαματικὰς βιβλίους, τίνι δ' ὑπὸ τῆς διοίκουσιν ἡμεῖς τῶν ἄλλων ἐπι-
καθ' ἑαυτὸν ἐπαθεῖν μὴ λόγους, οὗτοι πάντες ἐστὶν κοινὸν ἐγὼ δ' ἐβουλόμην ὑμῶν περὶ τὰ ἀξία ἐμοῦ
πρόσταται, ἢ τοῖς δ' αὐτῶν διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἄριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν βιβλίων, οἷόν μοι εἶδη ἀπὸ τούτων φυλάττειν ἐν ἀπερὲς ἡμέραις. ἴδιον οὐκ ἔστι
τοῖς ἐκδομένοις, ἢ μὴ ἐκδομένοις. ἔρωτο γὰρ ἴσθι μόνον τοῖς ἡμέτερον ἀκροαματικῶν. ἔρρωσο.

Alexander Aristoteli salutem.

Haud recte fecisti, quod auscultatorios libros edideris. In qua enim re à cæteris nos itè
præstabimus, si disciplinæ in quibus eruditi sumus, omnium omnino sint communes?
Equidem malim in rerum usu optimarum, quàm in facultatibus anteire. Vale.

Aristoteles regi Alexandro salutem.

Scriptisti ad me de libris auscultatorijs, inter arcana illos cõdi putans oportere: sed tu
eos & esse editos, & minime editos scito. Cognobiles enim his tantum erunt, qui nos
audiunt. Vale.

ἔπιμελέσθε τὰς ἐπιμελέσθε, ἢ κήδομαι ὑμῶν.

Habeo curam uestri, & consulo rebus uestris.

ὑμῶν.

Vestri.

QVAE SVB NVMERO .CXCIX.

Consensum.

συμμάθησθε.

QVAE SVB NVMERO .CCI.

Fauum.

κηρίον.

Copiæ cornu.

κέρας ἀμαλθίας.

Indicem.

πινακίδιον.

Pugillarem, aut tabellam.

ἐγχερίδιον.

Exercitationes, & studia.

διατριβάς.

De uaria historia.

περὶ περικλασισορίας.

Librariam.

βιβλιοθήκη.

Spectaculorum.

ἐπιπέδιον.

Historiam.

συγγραφή.

F I N I S .

Colonia in aedibus Eucharj Cervicorni, sumptu & ere M. Godofridi Historpji
cuius Colonien. nomis Martijs.

